

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

NOU 1995:29

Samordning av pensjons- og trygdeytelser

Samordningsutvalget ble oppnevnt av Sosial- og helsedepartementet 2. april 1991.

Avgitt 30. juni 1995.

STATENS FORVALTNINGSTJENESTE
STATENS TRYKNING

OSLO 1995

Forord

Samordningsloven inneholder det mest kompliserte og vanskeligst tilgjengelige regelverket vi har i vårt rettssystem. Loven har bestemmelser om begrensninger og fradrag i ytelser fra forskjellige pensjons- og trygdeordninger. Disse bestemmelsene ligger på et høyt abstraksjonsnivå og er passive i sin utforming.

Samordningsloven er også psykologisk uheldig. Den som har rett til pensjoner fra to eller flere pensjons- og trygdeordninger, vil etter reglene i hver enkelt ordning samlet sett kunne ha rett til betydelige pensjoner. Men så kommer samordningsloven inn i bildet, og gjør kraftige fradrag i en eller flere av disse pensjonene. Selv om den enkelte etter dette får ytelser som i sum er ganske betydelige, vil det kunne oppleves som urimelig at det gjøres fradrag i pensjonene. Dette gjelder særlig når pensjoner som det er betalt avgift for i mange år, blir redusert til null.

Samordningsutvalgets mandat har vært å forenkle samordningssystemet for offentlige pensjonsordninger. De fleste forslagene ligger på det lovtekniske plan, og fører ikke til at offentlige utgifter øker eller minsker vesentlig.

Et samlet utvalg foreslår at samordningsloven oppheves. Bestemmelsene om samordning foreslås lovteknisk forenklet og overført til de enkelte pensjons- og trygde-lovene. Fradragsbestemmelsene i tjenestepensjon ved samtidig pensjon fra folketrygden, vil gå direkte fram av lov om Statens Pensjonskasse og av vedtektene til de kommunale ordningene. Krigspensjonistene kan finne alle fradragsbestemmelsene i forhold til folketrygden og offentlig tjenestepensjon i lovene om krigspensjonering. Dette skulle gjøre bestemmelsene mer konkrete, synlige og lettere tilgjengelige.

Det foreslås lovfestet at opptjeningstid for ansatte i offentlig sektor i en pensjonsordning kan overføres til en tilsvarende annen ordning som vedkommende blir medlem i. Samlet pensjon utbetales fra den siste ordningen, slik det i dag skjer gjennom en overføringsavtale.

Utvalget foreslår at man går over fra bruttopensjoner til nettopensjoner for etterlatte. Det foreslås at enke- og enkemannspensjonen settes til 10 prosent av den avdødes lønn, og at barnepensjonen settes til 15 prosent av denne lønnen. I disse pensjoner skal det ikke gjøres fradrag for andre pensjons-, og trygdeytelser eller arbeidsinntekt. Nettoordningen for ektefelle pensjoner foreslås innført for etterlatte født etter 31. desember 1946. Samtidig foreslås det at dagens tariffbestemte gruppelevsfor-sikring lovfestes. Beløpene utgjør mellom 400 000 og 200 000 kroner alt etter den avdødes alder.

Utvalgets flertall foreslår at man fortsatt bør ha bruttoordning som egenpensjon. Flertallet mener at dagens bruttoordning bør videreføres fordi dette gir den beste individuelle sikkerhet for en samlet pensjon på et bestemt nivå. Bruttopen-sjon sikrer den kontinuitet man har hatt i pensjonssystemet i offentlig sektor. Et mindretall gir uttrykk for at en nettoordning kunne være hensiktsmessig også for egenpensjoner. Fordi det vil være vanskelig å innføre en nettoordning for allerede ansatte arbeidstakere, foreslår mindretallet likevel en standardisert bruttoordning, som innebærer mer lik tjenestepensjon for samme inntektsnivå.

Utvalget foretar en bred drøftelse av problemene som knytter seg til den såkalte «negative effekt». I visse tilfeller vil det i dag være en samordningsmessig fordel med lav opptjening i folketrygden for offentlige ansatte. Dersom poengopptjeningen i folketrygden øker, kan det føre til lavere samlet pensjon, altså gi en «negativ effekt» for det samlede pensjonsresultatet. Dette gjelder særlig for gjenlevende ektefelle med «blandet» tilleggspensjon, det vil si tilleggspensjon som er tjent opp både av den gjenlevende og av den avdøde ektefellen. I enkelte tilfelle vil også ord-

ningen med omsorgspoeng i folketrygden kunne virke til ugunst for personer med tjenestepensjon.

Utvalget har vurdert flere alternativer for å løse problemet med «negativ effekt». Det er mulig å fjerne denne effekten, enten med meget store utgifter for pensjonskassene i offentlig sektor, eller med skjerpet samordning for mange pensjonister. Skjerpet samordning betyr her at det må innføres regler som medfører at deler av den tilleggspensjonen som ektefellen til medlemmet har opptjent i folketrygden, dras inn i samordningen.

Utvalget foreslår at gjeldende ordning ikke endres. Dagens mulighet for en tilfeldig samordningsfordel vil bli mindre etterhvert som de fleste tjener opp en parallell tilleggspensjon i folketrygden.

Mindretallets forslag om en standardisert bruttoordning vil fjerne problemet med «negativ effekt», og gjøre all opptjening i folketrygden fordelaktig. Personer med lønnsstigning forholdsvis sent i yrkeskarrieren vil imidlertid få en mindre gunstig løsning ved mindretallets forslag.

Samordningssystemet for krigspensjon og yrkesskadetrygd er meget komplisert. Utvalget ser liten hensikt i å foreta omfattende endringer i disse eldre ordningene. Utvalget foreslår derfor at krigspensjoneringsen og yrkesskadetrygden fortsetter som i dag. På dette området foreslår utvalget imidlertid en rekke lovtekniske forenklinger.

Oslo, den 30. juni 1995

Asbjørn Kjørstad formann

Jan Kristensen

Ole Christian Moen

Helen Karlberg Pettersen

Aase Rokvam

Bente Sletbak

Johan Theisen

Bjørn Bogstad

KAPITTEL 1

Hovedpunktene i samordningsutvalgets innstilling**1.1 INNLEDNING**

Dette kapitlet inneholder en oversikt over hovedpunktene i Samordningsutvalgets utredning. Fordi mange ikke har anledning til å lese slike utredninger i sin helhet, er framstillingen i kapitlet gjort ganske omfattende.

De som ønsker å sette seg grundigere inn i de emnene som blir behandlet i de forskjellige kapitlene, og som ønsker å etterprøve de synspunktene som kommer fram, bør lese utredningen i sin helhet, eller de delene som er av særlig interesse. For at det skal være enkelt å finne fram til de relevante stedene i utredningen, har vi disponert dette kapitlet etter det mønsteret som selve utredningen er disponert etter. For eksempel vil det som står i "*Samordningsutvalgets sammensetning, mandat og arbeid*" i punkt 1.2, være et sammendrag av det som står i "*Samordningsutvalgets sammensetning, mandat og arbeid*" i kapittel 2.

1.2 SAMORDNINGSUTVALGETS SAMMENSETNING, MANDAT OG ARBEID

Samordningsutvalget ble oppnevnt den 2. april 1991 og hadde sitt første møte den 13. september 1991. Utvalget har i alt hatt 52 møter.

Utvalget har vært ledet av Asbjørn Kjønstad. Utvalgsmedlemmer har vært Jan Kristensen, Ole Chr. Moen, Helen Karlberg Pettersen, Aase Rokvam, Bente Sletbak og Johan Theisen. Bjørn Bogstad har vært sekretær for utvalget.

Utvalgets mandat har vært å vurdere samordningsloven og andre bestemmelser om samordning av pensjons- og trygdeytelser med sikte på å få til en forenkling av dette regelverket, og til å gjøre det mer tilgjengelig. Forslag om begrensede materielle endringer i regelverket kan tas opp dersom de vil føre med seg klare forenklinger og samlet sett ikke påføre de forskjellige pensjons- og trygdeordningene merutgifter.

1.3 HISTORIKK**1.3.1 En oversikt over kapitlet**

"*Historikk*" i Kapittel 3 inneholder historikken, og er delt i tre: Utviklingen av pensjons- og trygdesystemet fram til innføringen av folketrygden, utviklingen av samordningssystemet og tidligere utredninger om forenklinger av regelverket om samordning.

1.3.2 Utviklingen av pensjons- og trygdesystemet fram til innføringen av folketrygden

Utbyggingen av det sosiale trygdesystemet og av tjenstepensjonssystemet skjedde parallelt. Formålet med de to pensjonssystemene var imidlertid forskjellig. Mens det sosiale trygdesystemet tok sikte på å sikre borgerne en sosialt forsvarlig minstandard, tok tjenstepensjonssystemet sikte på å sikre pensjonistene en rimelig kompensasjon for bortfall av lønn.

På midten av 1950-tallet skjedde det en kraftig utbygging av tjenstepensjons-systemet. Dette gjorde at en stadig større del av befolkningen fikk rett til «tilleggs-pensjoner» ved siden av ytelsene fra de sosiale grunntrygdene. Denne utbyggingen gjorde at det ble et mål for sosialpolitikken å sikre hele den yrkesaktive delen av befolkningen tilleggspensjoner i en eller annen form.

Etter et omfattende utredningsarbeid foreslo Sosialdepartementet at det skulle opprettes en felles og obligatorisk pensjonsordning som omfattet hele befolkningen (folketrygden). Pensjonene skulle bestå av en grunnpensjon og en tilleggspensjon. Grunnpensjonen skulle erstatte de sosiale grunntrygdene, mens tilleggspensjonen skulle stå i forhold til den inntekt som falt bort på grunn av pensjoneringen. Forslaget ble vedtatt ved lov 17. juni 1966 nr. 12 om folketrygd, og trådte i kraft 1. januar 1967.

1.3.3 Utviklingen av samordningssystemet fram til innføringen av samordningsloven

I 1951 begynte arbeidet med å utrede hvordan man kunne avskaffe behovsprøvingen i alderstrygden. Før man kunne innføre en slik generell trygdeordning, fant regjeringen det nødvendig å få utredet de problemene som samordningssaken reiste, og hvordan disse problemene best kunne løses. Ved kongelig resolusjon av 3. juli 1953 ble det derfor oppnevnt et utvalg til å utrede disse spørsmålene.

Utvalgets endelige innstilling ble avgitt den 15. desember 1956. I denne innstillingen detaljbehandlet utvalget en rekke forskjellige samordningsspørsmål. Utvalget foreslo at samordningsbestemmelsene ble samlet i én lov, og la fram et utkast til en slik lov.

Proposisjonen om samordningsloven ble lagt fram den 5. april 1957. Loven ble vedtatt den 6. juli 1957, og trådte i kraft 1. januar 1959.

1.3.4 Den videre utviklingen på noen viktige samordningsområder

I 1966 fant det sted forhandlinger mellom Sosialdepartementet og tjenstemannsorganisasjonene om hvordan pensjonene fra tjenstepensjonsordningene skulle tilpasses ytelsene fra den kommende folketrygden. Når det gjaldt tilleggspensjonene, var det enighet om at tilleggspensjon som var tjent opp av inntekt som ikke var pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen, skulle holdes utenfor samordning.

Det viste seg vanskelig å slå fast hva som lå i uttrykket tilleggspensjon som var tjent opp av inntekt som ikke var pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen. Et viktig spørsmål ble om uttrykket også omfattet tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen.

Sosialdepartementet framholdt at uttrykket var ment å omfatte bare tilleggspensjon som medlemmet i tjenstepensjonsordningen hadde tjent opp av inntekt som etter sin art ikke var pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen. Fra Stortingets side ble det gjentatte ganger uttalt at uttrykket skulle forstås slik at det omfattet også tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen.

I 1978 foreslo Sosialdepartementet at det ikke skulle samordnes med enkens tilleggspensjon i de tilfellene pensjonen fra tjenstepensjonsordningen var en ikke-erhvervsprøvd enkepensjon. Dette forslaget ble imidlertid avvist av Stortinget.

I 1989 foreslo Sosialdepartementet at tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen ikke lenger skulle trekkes inn i samordningen. Forslaget ble vedtatt ved lov 16. juni 1989 nr. 89.

1.3.5 Utredninger om en forenkling av regelverket om samordning i forbindelse med innføringen av folketrygden

Det viktigste spørsmålet i de utredningene som har vært foretatt om en forenkling av regelverket om samordning i forbindelse med innføringen av folketrygden, har vært hvordan ytelsene fra de offentlige tjenstepensjonsordningene best kan tilpasses ytelsene fra folketrygden. Bør tilpassingen skje gjennom samordningsloven, eller bør den skje ved at tjenstepensjonsordningene gjøres om til nettopensjonsordninger? Det vil si en ordning som yter nærmere definerte tillegg til pensjonen fra folketrygden uten samordning.

Meningene om dette spørsmålet har vært mange og delte. Knut H. Johansen-utvalget mente at den beste formen for tilpassing var å gjøre om tjenstepensjonsordningene til nettopensjonsordninger. Den praktiske gjennomføringen skulle skje ved hjelp av folketrygdens dekningsgrad. Denne graden gav uttrykk for hvordan folketrygden dekket pensjonsbehovet til den enkelte pensjonist, og ble definert som forholdet mellom den folketrygdpensjonen som faktisk kom til utbetaling, og det beløpet denne pensjonen ville utgjort ved full opptjeningstid i denne trygdeordningen.

Debes-utvalget av 1961 mente at tjenstepensjonenes tilpassing til folketrygden burde skje gjennom samordningsloven. Et mindretall i utvalget foreslo at man innførte et tillempet nettosystem.

1.3.6 Utredninger om en forenkling av regelverket om samordning i perioden etter innføringen av folketrygden

Et forslag fra Sosialdepartementet om å innføre et nettopensjonssystem for nyansatte i staten ble avvist av tjenestemannsorganisasjonene i 1972. I 1974 ble Ottar Lund og Oddvar Rygge bedt om å bistå Sosialdepartementet med å utarbeide en stortingsmelding om hvordan gjeldende samordningsbestemmelser virket, og om det utredningsarbeidet som til da var foretatt.

Sosialdepartementet tok opp mange av Lund og Rygges forslag i Ot.prp.nr. 36 for 1977–78, og en rekke av disse forslagene ble gjennomført ved lov 8. juni 1979 nr. 53.

I 1989 ble det oppnevnt et partssammensatt utvalg til å utrede blant annet hvordan en eventuell nettopensjonsordning kunne bygges opp (Nettopensjonsutvalget). Utvalget fikk i mandat også å utrede om man kunne kombinere en bruttopensjonsordning med enkelte nettofastsatte ytelser. Utvalgets flertall kom til at det ikke forelå gode nok grunner til å gå bort fra bruttopensjonssystemet. Utvalget foreslo likevel at det ble innført et nettosystem for barnepensjoner.

1.4 EN OVERSIKT OVER VIKTIGE PENSJONS- OG TRYGDEORDNINGER

1.4.1 En oversikt over kapittelet

I *"En oversikt over viktige pensjons- og trygdeordninger"* i kapittel 4 gis det en oversikt over de viktigste pensjons- og trygdeordningene som faller inn under samordningsloven. I samordningssammenheng kan disse ordningene deles i fire grupper: Folketrygden, personskadetrygder, tjenstepensjonsordninger og ordninger om avtalefestet pensjon (AFP). Tjenstepensjonsordningene kan deles i offentlige og i private ordninger. Det er bare de offentlige tjenstepensjonsordningene som faller inn under samordningsloven.

1.4.2 Folketrygden

Den viktigste pensjons- og trygdeordningen i Norge er folketrygden. Den omfatter hele befolkningen, og gir blant annet alderspensjon, uførepensjon, enke- og enkemannspensjon og barnpensjon.

Alderspensjon gis til den som har fylt 67 år. Pensjonen består av en grunnpensjon som er uavhengig av tidligere inntekt, og en tilleggspensjon som utgjør 42 prosent av gjennomsnittsinntekten i de 20 årene hvor pensjonisten har hatt størst inntekt i forhold til grunnbeløpet i folketrygden. Den som ikke har tjent opp noen tilleggspensjon, eller som bare har tjent opp en liten slik pensjon, får et sært tillegg. Videre kan det gis forsørgertillegg for ektefelle og barn. Full folketrygdpensjon gis etter 40 års opptjeningstid, og blir redusert forholdmessig når det ikke er full opptjeningstid.

Uførepensjon gis til den som har fått redusert ervervsevnen med minst 50 prosent på grunn av varig helsesvikt. Pensjonen består av de samme komponentene som alderspensjonen, og skal stå i forhold til tapet av inntektsevnen. Uførepensjonen blir avløst av alderspensjon når pensjonisten fyller 67 år.

Enke- eller enkemannspensjon gis til den som har mistet sin ektefelle ved dødsfall. Pensjonen består av de samme komponentene som alderspensjonen, men slik at tilleggspensjonen utgjør 55 prosent av tilleggspensjonen til den avdøde. Enke- og enkemannspensjonen er inntektsprøvet. Den faller bort når enken eller enkemannen får rett til alders- eller uførepensjon.

Barnpensjon gis til barn som har mistet en eller begge foreldrene. Pensjonen utgjør en viss andel av grunnbeløpet i folketrygden. Barnpensjonen faller i regelen bort når barnet fyller 18 år.

1.4.3 Personskadetrygder

Det finnes to personskadetrygder i Norge: Krigspensjoneringen av 1946 og yrkesskadetrygden av 1958. Personskadetrygdene gir invalidepensjon, enke- og enkemannspensjon og barnpensjon. I krigspensjoneringen blir uføre-, enke- og enkemannspensjonene beregnet ut fra bestemte lønnstrinn i Statens lønnsregulativ, mens tilsvarende ytelser fra yrkesskadetrygden blir beregnet ut fra «trygdet arbeidsinntekt». Barnpensjonene fra de to ordningene blir beregnet på samme måte som i folketrygden.

1.4.4 Offentlige tjenestepensjonsordninger

En offentlig tjenestepensjonsordning er en ordning som er opprettet ved lov, ved vedtak i Stortinget, eller ved vedtak av en kommune eller en fylkeskommune.

De viktigste offentlige tjenestepensjonsordningene er Statens Pensjonskasse og Kommunal Landspensjonskasse. Det er opprettet egne pensjonsordninger for stortingsrepresentanter, statsråder og Stortingets ombudsmann. Dessuten finnes det egne pensjonsordninger for enkelte grupper innenfor helsesektoren (sykepleiere og ansatte i apoteketaten), og for spesielle yrkesgrupper som har behov for en lavere pensjonsalder enn 67 år (sjømenn, skogsarbeidere og fiskere).

De fleste tjenestepensjonsordningene gir samme typer pensjonsytelser som folketrygden, det vil si alderspensjon, uførepensjon, enke- og enkemannspensjon og barnpensjon. Viktigste er alderspensjonen: I noen ordninger kommer den til utbetaling før pensjonsalderen i folketrygden, mens den i andre ordninger kommer i tillegg til alderspensjonen fra folketrygden.

Alders- og uførepensjonene i de viktigste tjenestepensjonsordningene svarer til 66 prosent av den lønnen tjenestemannen hadde da han trådte ut av stillingen. Full pensjon gis etter 30 års medlemskap, men blir redusert forholdsmessig når med-

lemstiden er kortere. Uførepensjonen skal, på samme måte som i folketrygden, stå i forhold til tapet av inntektsevnen.

Enke- og enkemannspensjonene svarer til 60 prosent av alderspensjonene, og inntektsprøves etter samme bestemmelser som i folketrygden. Unntatt fra inntektsprøvingen er likevel enkepensjon som gis etter arbeidstakere som ble medlem i tjenestepensjonsordningen før 1. oktober 1976.

1.4.5 Private tjenestepensjonsordninger og egne pensjonsforsikringer

En rekke private bedrifter har opprettet pensjonsordninger for sine ansatte. Noen har egne pensjonskasser, mens andre har inngått avtaler med private forsikringsselskaper. Videre er det adgang til å tegne egne pensjonsforsikringer.

Det finnes ingen tvingende regler om hvordan private tjenestepensjonsordninger og egne pensjonsforsikringer skal være utformet. Utgangspunktet er avtalefrihet. Hvis pensjonsutgiftene skal kunne trekkes fra ved skatteliggingen, må de imidlertid tilfredsstillende regler som er gitt av Kongen med hjemmel i skatteloven.

1.4.6 Ordninger om avtalefestet pensjon

Det er opprettet pensjonsordninger om avtalefestet pensjon (AFP) i både den private og den offentlige sektoren. Avtalene gir arbeidstakerne adgang til å gå av med alderspensjon etter fylte 64 år.

I den private sektoren blir pensjonene beregnet som en folketrygdpensjon med et eget AFP-tillegg. Det samme gjelder for 64-åringer i den offentlige sektoren. Ansatte i denne sektoren som er i alderen 65 til 67 år, får sin AFP-pensjon beregnet som en tjenestepensjon dersom dette gir en større pensjon enn «folketrygdalternativet».

1.5 EN OVERSIKT OVER GJELDENE REGLER OM SAMORDNING AV PENSJONS- OG TRYGDEYTELSER

1.5.1 En oversikt over kapittelet

Samordning av ytelser fra forskjellige pensjons- og trygdeordninger skal skje i denne rekkefølgen:

1. to eller flere tjenestepensjoner,
2. to personskadetrygder,
3. tjenestepensjon med personskadetrygd,
4. tjenestepensjon med folketrygd og
5. personskadetrygd med folketrygd.

1.5.2 Hvilken pensjons- eller trygdeordning skal redusere sine ytelser?

Folketrygden skal alltid betale sine ytelser uten reduksjon. Det er derfor tjenestepensjonsordningen eller personskadetrygden som skal redusere sine ytelser når de samordner med pensjonen fra folketrygden. Når en tjenestepensjonsordning samordner med ytelser fra en personskadetrygd, er det tjenestepensjonsordningen som skal redusere sine ytelser.

1.5.3 Samordning av pensjoner fra forskjellige tjenestepensjonsordninger

Bestemmelsene som regulerer samordning av pensjoner fra forskjellige tjenestepensjonsordninger, bygger på et prinsipp om at summen av pensjonene ikke skal

overstige en viss grense. Hovedregelen er at summen av pensjonene ikke skal være større enn pensjon for full opptjeningstid i den ordningen som tjenestemannen sist var medlem i.

1.5.4 Samordning av pensjoner fra forskjellige personskadetrygder

Samordning av pensjoner fra forskjellige personskadetrygder bygger på samme prinsipp som samordning av to eller flere tjenstepensjoner, nemlig at summen av pensjonene ikke skal overstige en viss grense. Vanligvis er denne grensen lik den største av pensjonene når man forutsetter at uføregraden er 100 prosent. Noen ganger blir det tillatte pensjonsmaksimumet forhøyd med et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden.

1.5.5 Samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med pensjon fra en personskadetrygd

Også samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med pensjon fra en personskadetrygd bygger på prinsippet om at summen av pensjonene ikke skal overstige et visst pensjonsmaksimum. I regelen er dette maksimumet lik den største av pensjonene når tjenstepensjonen er regnet for full opptjeningstid og personskadepensjonen er regnet etter en uføregrad på 100 prosent, med tillegg av et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden.

1.5.6 Samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med pensjon fra folketrygden

Samordning med tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon fra folketrygden skjer ved at pensjonen fra tjenstepensjonsordningen blir redusert med et beløp som svarer til henholdsvis hele tilleggspensjonen, hele særtillegget og 3/4 av grunnbeløpet. For tilleggspensjonens vedkommende er det gitt regler om begrensning av fradraget for den delen av tilleggspensjonen som er tjent opp av inntekt som ikke er pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen. Det er gitt spesielle regler om begrensning av samordningsfradragene for de forskjellige delene av folketrygdpensjonen når tjenstepensjonen og/eller folketrygdpensjonen gis for mindre enn full opptjeningstid. Det samme gjelder når uføregraden i tjenstepensjonsordningen og/eller i folketrygden er mindre enn 100 prosent.

1.5.7 Samordning av pensjon fra en personskadetrygd med pensjon fra folketrygden

Samordning med tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon fra folketrygden skjer ved at pensjonen fra personskadetrygden blir redusert med et beløp som svarer til henholdsvis hele tilleggspensjonen, hele særtillegget og 3/4 av grunnbeløpet. For tilleggspensjonens vedkommende er det gitt regler om begrensning av fradraget for den delen av tilleggspensjonen som er tjent opp av inntekt som ikke er pensjonsgivende i personskadetrygden.

Det er gitt spesielle regler om begrensning av samordningsfradragene for de forskjellige delene av folketrygdpensjonen når pensjonene fra personskadetrygden og/eller fra folketrygden gis for mindre enn full opptjeningstid. Det samme gjelder når uføregraden i personskadetrygden og/eller i folketrygden er mindre enn 100 prosent.

1.5.8 Trekantsamordning

Ved samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning, en personskadetrygd og folketrygden (trekantsamordning), er det gitt bestemmelser om begrensning av det totale samordningsfradraget som tjenstepensjonsordningen og personskadetrygden kan gjøre for de forskjellige delene av folketrygdpensjonen. Dersom summen av fradragene overstiger et visst pensjonsmaksimum, skal personskadetrygden redusere sine folketrygdfradrag.

1.6 EN OVERSIKT OVER PENSJONSSYSTEMENE I SVERIGE, DANMARK OG FINLAND SAMT HOVEDTREKKENE I EØS-AVTALENS BESTEMMELSER PÅ PENSJONS- OG TRYGDEOMRÅDET

1.6.1 En oversikt over kapittelet

I *"En oversikt over pensjons- og trygdesystemene i Sverige, Danmark og Finland samt hovedtrekkene i EØS-avtalens bestemmelser på pensjons- og trygdeområdet"* i kapittel 6 gis det en beskrivelse av pensjons- og trygdesystemene i Sverige, Danmark og Finland, de viktigste ytelsene som de forskjellige systemene i landene gir, og hvordan ytelsene blir beregnet, regulert og finansiert. I den grad ytelsene fra de forskjellige systemene blir tilpasset hverandre gjennom samordning, blir det gjort rede også for dette. Endelig gis det en oversikt over de viktigste prinsippene som EØS-avtalen bygger på.

1.6.2 Hovedstrukturen i pensjons- og trygdesystemene i Sverige, Danmark og Finland

Til tross for at pensjonssystemene i Sverige, Danmark og Finland er svært forskjellige, er det et gjennomgående trekk at systemene består av tre deler: En lovfestet grunnpensjon, en lovfestet tilleggspensjon og en supplerende tjenstepensjon.

1.6.3 Sverige

Ytelsene fra det svenske grunnpensjonssystemet består av en grunnpensjon og et pensjonstillegg. Pensjonstillegget blir redusert med den pensjonen som pensjonisten har rett til fra tilleggspensjonssystemet.

Det svenske tilleggspensjonssystemet var modell for det norske tilleggspensjonssystemet. En forskjell er likevel at ytelsene fra det svenske systemet gjennomgående er høyere enn ytelsene fra det norske systemet. Det svenske grunn- og tilleggspensjonssystemet er planlagt lagt om fra 1996.

Tjenstepensjonssystemet minner mye om det norske tjenstepensjonssystemet. En forskjell er at i det svenske systemet teller inntekt opp til ca 900 000 kroner med i pensjonsberegningen, mens det i Norge er inntekt bare opp til ca 450 000 kroner som teller med i beregningen.

Ytelsene fra det svenske tjenstepensjonssystemet blir tilpasset ytelsene fra grunn- og tilleggspensjonssystemet. I den statlige sektoren skjer tilpassingen ved at tjenstepensjonene gis som netto tilleggsytelser til ytelsene fra grunn- og tilleggspensjonssystemet, mens tilpassingen i den kommunale sektoren skjer gjennom samordningsbestemmelser som ligner på de norske bestemmelsene om samordning av ytelser fra en tjenstepensjonsordning med ytelser fra folketrygden.

1.6.4 Danmark

Ytelsene fra det danske grunnpensjonssystemet består av et grunnbeløp og et pensjonstillegg. Pensjonstillegget blir inntektsprøvet blant annet mot den pensjonen som pensjonisten har rett til fra tilleggspensjonssystemet.

Det danske tilleggspensjonssystemet skiller seg fra det norske tilleggspensjonssystemet ved at ytelsene fra det danske systemet er flate og uavhengig av tidligere inntekt.

I Danmark er det tjenstepensjonssystemet som står for den inntektsavhengige delen av pensjonistens pensjonsinntekt. Opptjeningen skjer ved at tjenestemannen tjener opp en viss del av pensjonsgrunnlaget for hvert år han eller hun er medlem i systemet. Opptjeningen skjer etter et system med fallende pensjonsprosent. Nivået på ytelsene fra det danske tjenstepensjonssystemet er tilpasset ytelsene fra grunn- og tilleggspensjonssystemet ved at de gis som nettoytelser.

1.6.5 Finland

Ytelsene fra det finske grunnpensjonssystemet består av en grunnpensjon og et pensjonstillegg. Pensjonstillegget blir redusert med den pensjonen som pensjonisten har rett til fra tilleggspensjonssystemet etter bestemte regler.

Det finske tilleggspensjonssystemet står for den inntektsavhengige delen av pensjonistens pensjonsinntekt. Opptjeningen skjer ved at arbeidstakeren tjener opp en viss del av pensjonsgrunnlaget for hvert yrkesaktivt år han eller hun har hatt. Arbeidstakeren tjener opp én pensjon for hvert arbeidsforhold. Det finske tilleggspensjonssystemet skiller seg fra det norske tilleggspensjonssystemet ved at det ikke er satt noe øvre tak for hvor stor den pensjongivende inntekten kan være. De forskjellige tilleggspensjonene som pensjonisten har tjent opp, blir tilpasset hverandre etter bestemmelser som minner om de norske reglene om samordning av ytelser fra to eller flere tjenstepensjonsordninger.

Tjenstepensjonssystemet har liten betydning i Finland. Grunnen er at det ikke finnes noen øvre grense for hvor stor den inntekten som teller med i pensjonsberegningen i tilleggspensjonssystemet, kan være.

1.6.6 Avtalen om det europeiske økonomiske samarbeidsområdet – EØS-avtalen

De viktigste bestemmelsene om pensjons- og trygderettigheter i EØS-avtalen finnes i rådsforordning (EØF) 1408/71. Formålet med denne forordningen er at EØS-statenes pensjons- og trygdesystemer i størst mulig grad skal koordineres slik at en person som flytter innenfor EØS-området, ikke skal tape pensjons- og trygderettigheter. Dette betyr at EØS-statene kan opprettholde sine egne pensjons- og trygdeordninger så lenge de ikke diskriminerer de andre medlemsstatenes borgere eller legger hindringer i veien for arbeidskraftens frie bevegelighet.

1.7 SAMORDNINGSDEBATTEN

1.7.1 En oversikt over kapittelet

"Samordningsdebatten" i Kapittel 7 behandler og drøfter de argumentene som har vært brukt, og som har vært ansett som hensiktsmessige i debatten omkring samordning av pensjoner. Utvalget trekker her også sin hovedkonklusjon om å oppheve samordningsloven og gjør rede for konsekvensene av dette.

1.7.2 Samordningsbestemmelsene skal motvirke overpensjonering

Hensikten med bestemmelser om samordning av to eller flere pensjons- og trygdeytelser er å tilpasse de forskjellige ytelsene til hverandre, slik at summen av dem står i et rimelig forhold til den inntekt som faller bort. De avgiftene som innbetales til ordningene, er fastsatt under forutsetning om at det skal foretas en slik avkorting. Utvalget mener at argumentet om å unngå overpensjonering står sterkt i samordningsdebatten, og at det er et argument som også publikum forstår.

1.7.3 Likevekt mellom ytelse og motytelse

De fleste mener at når en person har betalt deler av sin lønn til en pensjonsordning, skal det også komme noe til utbetaling fra ordningen når pensjonstillfellet oppstår. Utvalget mener at argumentet om at det alltid skal komme noe til utbetaling fra en tjenstepensjonsordning etter samordning, står ganske sterkt i samordningsdebatten. Hovedformålet med samordningen bør imidlertid veie tyngre, nemlig at pensjonisten får en samlet pensjonsinntekt som står i et rimelig forhold til den inntekt som faller bort.

1.7.4 Man skal ikke tape på å tjene opp pensjonspoeng i folketrygden

I visse tilfelle kan opptjening av pensjonspoeng i folketrygden føre til at pensjonisten får en mindre samlet pensjonsinntekt enn om opptjeningen ikke hadde funnet sted (negativ effekt). Dette er et forhold som medlemmene i tjenstepensjonsordningene ikke vil forstå, og som det er vanskelig å argumentere mot.

1.7.5 Ny lovgivning skal ikke gripe inn i etablerte rettigheter

Kravet om at ny lovgivning ikke skal gripe inn i etablerte rettigheter, er et hensyn som utvalget har lagt stor vekt på. Dette argumentet er også i betydelig utstrekning beskyttet gjennom Grunnloven §§ 97 og 105.

1.7.6 Man må unngå kompliserte overgangsregler ved endringer i regelverket om samordning

Når det gjøres endringer i regelverket om samordning av pensjons- og trygdeytelser, vil spørsmålet om overgangsregler dukke opp i debatten. På grunn av det lange tidsperspektivet er det viktig at overgangsreglene kompliserer samordningen minst mulig.

1.7.7 Like tilfeller skal behandles likt

En av hovedhensiktene bak samordningsloven var at like pensjonstilfeller skulle behandles likt. Dette er et argument som utvalget mener står sterkt også i dag, og som en bør tilstrebe for framtiden.

1.7.8 Det skal skje en rimelig fordeling av pensjonsansvaret til de forskjellige pensjons- og trygdeordningene

Et mål ved samordningsloven var å fordele ansvaret mellom de forskjellige pensjons- og trygdeordningene på en rimelig måte. I debatten omkring samordning etter at loven trådte i kraft, har dette argumentet blitt tillagt liten vekt. Utvalget mener at

argumentet bør prioriteres høyere ut fra de store kostnadene som kan være resultatet av endringer i samordningsbestemmelsene.

1.7.9 Samordningsbestemmelsene bør være samlet på ett sted

Med samordningsloven ønsket man å skape et samordningssystem der reglene var samlet i én lov. I ettertid er denne tanken forlatt ved at flere samordningsbestemmelser er tatt inn i de enkelte særlovene. Samordningsbestemmelsene er en del av bestemmelsene om hvordan en pensjon skal beregnes, og utvalget mener at alle slike bestemmelser bør være samlet i de enkelte pensjonslovene.

1.7.10 Regelverket om samordning skal være så tilgjengelig som mulig

Utgangspunktet er at regler som berører personers rettigheter bør være så tilgjengelige som mulig. Historisk viser det seg at tilgjengeligheten av samordningsbestemmelsene har vært liten og kanskje fullstendig fraværende. Ved siden av at abstraksjonsnivået er for høyt, er det denne innvendingen de fleste trekker fram mot samordningsloven. Utvalget mener at man må anstrenge seg for å gjøre reglene tilgjengelige. Dette taler også for at alle bestemmelser om pensjonsberegning bør finnes i de enkelte pensjonslovene.

1.7.11 Utvalgets hovedkonklusjon

Utvalgets viktigste forslag er at samordningsbestemmelsene tas inn i regelverkene til de forskjellige pensjons- og trygdeordningene og at samordningsloven kan oppheves. Dermed vil man etter utvalgets oppfatning få et regelverk som er mer forståelig og oversiktlig for medlemmene i de forskjellige pensjons- og trygdeordningene, samt for dem som skal praktisere dette regelverket.

1.7.12 Administrative og økonomiske konsekvenser

Utvalget har i sitt arbeid fulgt den linjen å ikke foreslå endringer i det offentlige tjenestepensjonssystemet som samlet sett kan føre til økte utgifter for pensjons- og trygdeordningene. Regelverket om samordning er i dag meget komplisert og ved å forenkle dette regelverket mener utvalget at en på sikt vil kunne oppnå økonomiske besparelser.

Utvalget har sett på hvilke administrative konsekvenser en oppheving av samordningsloven vil få og på behovet for administrative regler og deres plassering i regelverket. Det vil være behov for hjemmel til et register om pensjons- og trygdeytelser, og dessuten hjemmel for refusjon ved etterbetaling av pensjons- og trygdeytelser.

1.8 SAMORDNING AV PENSJONER FRA TO ELLER FLERE OFFENTLIGE TJENESTEPENSJONSORDNINGER

1.8.1 En oversikt over kapittelet

"Samordning av pensjoner fra to eller flere offentlige tjenestepensjonsordninger" i Kapittel 8 gir en oversikt over hovedstrukturen i det regelverket som regulerer de tilfellene der en person har vært medlem i to eller flere tjenestepensjonsordninger. Disse bestemmelsene kan deles i to grupper. Den første gruppen er bestemmelsene i samordningsloven, og den andre gruppen er bestemmelsen i avtalen om overføring av pensjonsrettigheter.

1.8.2 En bestemmelse som utvider retten til pensjon – sammenleggingsbestemmelse.

I samordningsloven § 6 finnes det bestemmelser om sammenlegging av opptjeningsstid for rett til pensjon. Det er bestemt at pensjonssøkeren får rett til pensjon i forhold til opptjeningsstiden i vedkommende ordning når a) medlemstiden i ordningen utgjør 1/10 av full opptjeningsstid eller mer, og b) summen av opptjeningsstidene i de forskjellige ordningene svarer til minstekravet til opptjeningsstid i den ordningen som det søkes om pensjon fra.

Denne bestemmelsen, som kalles sammenleggingsbestemmelsen, kommer relativt sjelden til anvendelse i praksis. Grunnen er at minstekravet til opptjeningsstid i de fleste tjenstepensjonsordninger svarer til 1/10 av den tiden som ordningene krever for rett til full pensjon.

1.8.3 Bestemmelser som setter et tak for hvor stor den samlede pensjonsinntekten kan være – samordningsbestemmelsene

Bestemmelser om samordning av pensjoner fra to eller flere tjenstepensjonsordninger finnes dels i samordningsloven, og dels i lovene og vedtektene til de forskjellige tjenstepensjonsordningene som går inn under denne loven. Felles for disse bestemmelsene er at de setter en grense for hvor stor summen av pensjonistens tjenstepensjoner kan være. Så lenge summen av pensjonene ikke er større enn et bestemt pensjonsmaksimum, beholder pensjonisten alle pensjonene uten reduksjon. I motsatt fall skal det skje en reduksjon i en eller flere av dem.

Bestemmelsene i samordningsloven skiller mellom pensjoner som er tjent opp i forskjellige og i samme tidsrom. Når de er tjent opp i forskjellige tidsrom (etter hverandre), skal summen av dem ikke være større enn den pensjonen som tjenestemannen kunne tjent opp med full opptjeningsstid i den ordningen han eller hun sist var medlem i. Dersom pensjonene er tjent opp i samme tidsrom (samtidig), skal summen av dem ikke være større enn den pensjonen som tjenestemannen kunne tjent opp i Statens Pensjonskasse dersom alle stillingene hadde gitt rett til medlemskap i denne ordningen.

Bestemmelsene i regelverkene til de forskjellige tjenstepensjonsordningene har et snevrere anvendelsesområde enn bestemmelsene i samordningsloven, fordi de gjelder bare for kombinasjonen alders- eller uførepensjon og ervervsprøvd enke- eller enkemannspensjon. Fastsettingen av det tillatte pensjonsmaksimumet skjer dessuten på en annen måte enn etter bestemmelsene i samordningsloven. Maksimumet skal svare til summen av 60 prosent av den gjenlevendes alders- eller uførepensjon og 60 prosent av den alderspensjonen som den avdøde mottok eller ville fått som uførepensjonist etter en uføregrad på 100 prosent.

1.8.4 Avtalen om overføring av opptjente pensjonsrettigheter – overføringsavtalen

Bestemmelsene om sammenlegging av medlemstid for rett til tjenstepensjon og bestemmelsene om samordning av to eller flere tjenstepensjoner har liten praktisk betydning for nye pensjonstilfeller. Grunnen er at Statens Pensjonskasse har inngått en avtale om overføring av opptjeningsstid fra en tjenstepensjonsordning til en annen (overføringsavtalen) med de fleste tjenstepensjonsordningene som går inn under samordningsloven.

Overføringsavtalen omfatter rundt 90 prosent av de tilfellene der en person har rett til pensjon fra to eller flere tjenstepensjonsordninger i offentlig sektor. Dermed har bestemmelsene om sammenlegging og samordning i stor grad blitt overflødige.

Grunnen er at overføringsavtalen bestemmer blant annet at all opptjeningsstid som en tjenestemann har hatt i ordninger som er med i avtalesystemet, skal overføres til den tjenestepensjonsordningen som han eller hun sist var medlem i innenfor dette systemet. Denne ordningen betaler deretter ut pensjon for all opptjeningsstid som har skjedd innenfor avtalesystemet, som om vedkommende hadde vært medlem i denne ordningen hele tiden.

1.8.5 Utvalgets forslag til forenklinger

Utvalgets forslag til forenklinger kan oppsummeres slik:

1. Forslag til forenklinger på overføringsavtalens område.
 - a) Hovedprinsippene i avtalen om overføring av pensjonsrettigheter lovfestes for alle de tjenestepensjonsordningene som i dag er med i overføringssystemet, ved at de tas inn i regelverkene til de forskjellige ordningene. De mer detaljerte bestemmelsene i avtalen gis i forskrift.
 - b) Overføringssystemets omfang utvides til å omfatte også Pensjonsordningen for apoteketaten. Det åpnes for at andre kollektive tjenestepensjonsordninger i den offentlige sektoren som i dag står utenfor overføringssystemet, kan tre inn i dette systemet dersom departementet godkjenner vedtektene deres.
 - c) Ordningene i overføringssystemet skal ikke lenger samordne med pensjonsrettigheter som er tjent opp i lovfestede tjenestepensjonsordninger som blir stående utenfor dette systemet.
2. Forslag til endringer utenfor overføringsavtalens område.
 - a) Den generelle adgangen til å legge sammen opptjeningsstid for rett til pensjon foreslås opphevet. Opptjeningsstid i Pensjonstrygden for fiskere skal likevel regnes med i minstekravet for rett til førtidspensjon fra Pensjonstrygden for sjømenn og omvendt. All annen form for sammenlegging skal opphøre.
 - b) De seks lovfestede tjenestepensjonsordningene som blir stående utenfor overføringssystemet, skal samordne i denne rekkefølgen: 1. Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter, 2. Pensjonsordningen for åremålstilsatte, 3. Pensjonsordningen for Stortingets ombudsman for forvaltningen, 4. Pensjonsordningen for statsråder, 5. Pensjonsordningen for fiskere og 6. Pensjonsordningen for sjømenn

1.8.6 Utkast til regelendringer med merknader

I dette punktet finnes utvalgets utkast til regelendringer med merknader. Det foreslås endringer i følgende lover:

- lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser
- lov om Statens Pensjonskasse
- lov om pensjonsordning for sykepleiere
- lov om pensjonsordning for apoteketaten
- lov om kommuner og fylkeskommuner
- lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter
- lov om opphevelse av lov om pensjonsordning for åremålstilsatte
- lov om pensjonsordning for Stortingets ombudsman for forvaltningen
- lov om pensjonsordning for statsråder
- lov om pensjonstrygd for fiskere
- lov om pensjonstrygd for sjømenn.

Videre foreslås det endringer i Sosialdepartementets forskrift om kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger og i vedtektene til Felles kommunal pensjonsordning i Kommunal Landspensjonskasse.

1.9 SAMORDNING AV PENSJON FRA EN OFFENTLIG TJENESTEPENSJONSORDNING MED PENSJON FRA FOLKETRYGDEN

1.9.1 En oversikt over kapitlet

"Samordning av pensjon fra en offentlig tjenstepensjonsordning med pensjon fra folketrygden" i Kapittel 9 beskriver reglene om samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med pensjon fra folketrygden. Disse reglene er sentrale i samordningsregelverket, fordi de anvendes på de vanligste samordningssituasjonene.

Utvalget har delt kapitlet i tre hoveddeler: Gjeldende rett, viktige kjennetegn ved pensjonene fra tjenstepensjonsordningene og fra folketrygden, samt alternativer til dagens pensjons- og samordningssystem.

1.9.2 Samordning med tilleggspensjon fra folketrygden

Hovedregelen for samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med tilleggspensjon fra folketrygden er at tjenstepensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til hele tilleggspensjonen. Fra dette prinsippet er det gjort tre viktige unntak:

- Samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal reduseres når tilleggspensjonen er tjent opp av inntekt som ikke er pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen.
- Samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal reduseres når tjenstepensjonen og/eller tilleggspensjonen er gradert.
- Samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal reduseres når tjenstepensjonen og/eller tilleggspensjonen gis for mindre enn full opptjeningstid.

1.9.3 Samordning med særtillegg fra folketrygden

Hovedregelen for samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med særtillegg fra folketrygden er at tjenstepensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til hele særtillegget. På samme måte som ved samordning med tilleggspensjon fra folketrygden er det gjort unntak fra dette prinsippet når tjenstepensjonen og/eller særtillegget er gradert og/eller gis for mindre enn full opptjeningstid.

1.9.4 Samordning med grunnpensjon fra folketrygden

Hovedregelen for samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med grunnpensjon fra folketrygden er at tjenstepensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. På samme måte som ved samordning med tilleggspensjon og særtillegg fra folketrygden er det gjort unntak fra dette prinsippet når tjenstepensjonen og/eller grunnpensjonen er gradert og/eller gis for mindre enn full opptjeningstid.

1.9.5 Samordning av barnepensjon fra en tjenstepensjonsordning med barnepensjon fra folketrygden

Hovedreglene for samordning av barnepensjon fra en tjenstepensjonsordning med barnepensjon fra folketrygden er at tjenstepensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til hele barnepensjonen fra folketrygden. Det er gjort unntak fra dette prinsippet i de tilfellene der tjenstepensjonen og/eller folketrygdpensjonen gis for mindre enn full opptjeningstid.

Bestemmelsene om samordning med barnepensjon fra folketrygden er enkle, men ofte kommer garantibestemmelser til anvendelse. Disse bestemmelsene kompliserer pensjonsberegningen betydelig.

1.9.6 Viktige kjennetegn ved pensjonene fra folketrygden og pensjonene fra de offentlige tjenstepensjonsordningene

For å belyse årsakene til at regelverket om samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med pensjon fra folketrygden er så komplisert, beskrives det en rekke særtrekk ved pensjonene fra tjenstepensjonsordningene og pensjonene fra folketrygden.

Det er visse likheter mellom den måten som en tjenstepensjon og en tilleggspensjon i folketrygden er bygd opp på. Størrelsene på pensjonene er avhengig av tre faktorer: Pensjonsgrunnlaget, opptjeningstiden og pensjonsplanen.

I tjenstepensjonsordningene er pensjonsgrunnlaget knyttet til den inntekten tjenstemannen hadde da han trådte ut av ordningen. I folketrygden er pensjonsgrunnlaget knyttet til de 20 årene hvor tjenstemannen har hatt størst inntekt i forhold til grunnbeløpet i denne trygdeordningen. Folketrygden tar hensyn til all inntekt, mens tjenstepensjonsordningene bare tar hensyn til regulativlønnen og nærmere fastsatte tillegg.

I folketrygden er inntekt opp til seks ganger grunnbeløpet pensjongivende fullt ut, mens inntekt mellom seks og tolv ganger grunnbeløpet er pensjongivende med en tredel. I tjenstepensjonsordningene er inntekt opp til åtte ganger grunnbeløpet pensjongivende fullt ut, mens inntekt mellom åtte og tolv ganger grunnbeløpet er pensjongivende med en tredel. Verken folketrygden eller tjenstepensjonsordningene gir pensjon av inntekt som er større enn tolv ganger grunnbeløpet.

I folketrygden kreves det 40 års opptjeningstid for rett til full pensjon, mens det i tjenstepensjonsordningene som hovedregel kreves 30 års opptjeningstid.

Pensjonsplanen er ulik, idet inntekt opp til grunnbeløpet i folketrygden kompenseres med 100 prosent gjennom grunnpensjonen. Tilleggspensjonen i folketrygden utgjør 42 prosent av pensjonsgrunnlaget utover grunnbeløpet. I tjenstepensjonsordningene utgjør pensjon for full opptjeningstid 66 prosent av pensjonsgrunnlaget.

Utvalget drøfter to skjevheter i regelverket: Den første er den dobbeltavkortingen som skjer når både pensjonen fra folketrygden og tjenstepensjonsordningen gis for mindre enn full opptjeningstid. Den andre er den såkalte negative effekten, som innebærer at det i enkelte tilfeller blir tapsbringende å tjene opp pensjonspoeng i folketrygden.

Pensjons- og samordningssystemet er komplisert og lite oversiktlig, og enkelte ganger kan det gi resultater som kan oppleves som urettferdige. Dette kan tenkes å være en god nok grunn til å innføre noe nytt. Kontinuiteten i pensjonssystemet tilsier likevel at det ikke gjøres endringer i systemet for ofte. Et annet viktig hensyn er at medlemmene har tillit til den pensjonsordningen som de er medlem i.

1.9.7 Alternativer til dagens pensjons- og samordningssystem

1.9.7.1 Innledning

Framstillingen tar utgangspunkt i tre hovedmodeller:

- Alternativ 1: All pensjonsutbetaling skjer fra tjenestepensjonsordningene
- Alternativ 2: Det innføres et nettosystem der den direkte tilknytningen til folketrygden opphører
- Alternativ 3: Hovedtrekkene i dagens system beholdes, slik at folketrygden betales fullt ut, mens tjenestepensjonen reduseres.

1.9.7.2 En modell for utbetaling fra tjenestepensjonsordningen med refusjon fra folketrygden

Alternativ 1 innebærer at det i utgangspunktet gis pensjon bare fra tjenestepensjonsordningen. På samme måte som for sykepenges forutsettes det et refusjonsoppgjør mellom tjenestepensjonsordningen og folketrygden. Utvalget anbefaler ikke modellen, fordi den vil kreve unntaksregler for eksempel ved redusert tjenestetid og når pensjonisten har inntekt som er pensjonsgivende i folketrygden, men som ikke er det i tjenestepensjonsordningen.

1.9.7.3 Modeller for et nettosystem for egenpensjoner

Alternativ 2 er et nettosystem der det ikke er noen samordning mellom pensjon fra tjenestepensjonsordningen og pensjon fra folketrygden. Det beskrives ulike former for nettoordninger:

- Differanseordninger, der tjenestepensjonen vil være definert som differansen mellom en viss prosent av pensjonsgrunnlaget og en standardberegnet folketrygdpensjon, såkalt «beregnet folketrygd».
- Tilleggsordninger, der pensjonsnivået defineres uavhengig av den folketrygd-pensjon som kommer til utbetaling.

Utvalgets flertall, Kjørstad, Kristensen, Moen, Pettersen, og Theisen, finner ikke å kunne anbefale innføring av et nettosystem for egenpensjoner. Etter flertallets syn vil et nettosystem gi mindre trygghet for at pensjonsnivået på 66 prosent vil bli opprettholdt. Dette er en gevinst ved bruttosystemet som flertallet mener ikke skal undervurderes. Flertallet legger videre vekt på at eventuelle endringer i folketrygdens tilleggspensjonssystem vil kunne føre til at et nettosystem ikke nødvendigvis blir enklere enn dagens bruttosystem. I tillegg får man overgangsordninger som vil gå over mange tiår.

Utvalgets mindretall, Rokvam og Sletbak, deler ikke flertallets konklusjon om at dagens bruttosystem bør videreføres for egenpensjon. Etter mindretallets oppfatning kan et pensjonsnivå på 66 prosent av sluttlønnen sikres de fleste på en enklere måte enn i dag. Når folketrygden heretter gir mulighet for full pensjonsopptjening – og personer med omsorgsarbeid gis poengttall for dette – er det vanskelig å finne tilstrekkelige gode grunner for å videreføre dagens ordning med et komplisert samordningssystem for to bruttoordninger med forskjellig inntektsbegrep, pensjonsgrunnlag og opptjeningstid. Av forenklingssyn vil mindretallet primært anbefale rene nettoordninger hvor den individuelle tilknytningen til folketrygden opphører og ordningen blir en supplerende pensjon, slik som i privat sektor. For å unngå overgangsperioder med to ulike ordninger, foreslår mindretallet likevel en standardisert bruttoordning i form av en differanseordning. Hovedregelen blir at det gjøres fradrag for en standardberegnet folketrygd, som likevel begrenses til den faktiske.

1.9.7.4 Forslag om et nettosystem for enke- og enkemannspensjoner

Utvalget foreslår at enke- og enkemannspensjoner gjøres om til nettopensjoner. Det foreslås at pensjon for full opptjeningstid settes til 10 prosent av pensjonsgrunnlaget. Denne pensjonen reduseres verken på grunn av gjenlevendes ervervsmuligheter eller på grunn av at pensjonisten mottar andre pensjons- og trygdeytelser. Pensjonen avkortes forholdsmessig når tjenstepensjonen ikke er beregnet på grunnlag av full opptjeningstid.

De største vanskelighetene i samordningsreglene er knyttet til situasjoner hvor en person med enke-/enkemannspensjon fra tjenstepensjonsordningen mottar både egenopptjent tilleggspensjon og tilleggspensjon etter en avdød ektefelle. Den foreslåtte regelendringen antas å innebære en betydelig forenkling i forhold til dagens samordningsregler.

Det er imidlertid nødvendig å gi overgangsregler som beskytter mot urimelig tilbakevirkning. De foreslås derfor at enker med enkepensjon som ikke skal ervervsprøves, det vil si pensjon etter arbeidstakere som ble medlem i tjenstepensjonsordningen før 1. oktober 1976, ikke skal omfattes av de nye reglene. Det samme gjelder for ektefeller som er født før 1. januar 1947.

I sammenheng med forslaget om nettopensjon for enker og enkemenn foreslås det at gruppelivforsikringen i den statlige sektoren lovfestes.

1.9.7.5 Forslag om et nettosystem for barnpensjoner

Utvalget foreslår at også barnpensjoner blir gjort om til nettopensjoner. Den nye nettopensjonen foreslås fastsatt til 15 prosent av pensjonsgrunnlaget for hvert barn. Denne pensjonen skal ikke reduseres med andre pensjons- og trygdeytelser som barnet har rett til.

Pensjonen foreslås utbetalt til barnet fyller 20 år. Det foretas ikke inntektsprøving av den nye barnpensjonen. Også dette forslaget antas å innebære en betydelig forenkling.

1.9.7.6 Tillempinger og forenklinger i det eksisterende system – egenpensjoner

1.9.7.6.1 Innledning

Utvalget foreslår enkelte konkrete endringer i det eksisterende pensjonssystemet.

1.9.7.6.2 Dobbeltavkorting

Utvalget peker på at det i de någjeldende reglene for samordning av tjenstepensjon med pensjon fra folketrygden, ligger en «dobbeltavkortingseffekt» som fører til at fradraget blir for lavt i forhold til det som må antas å være hensikten med reduksjon av samordningsfradraget på grunn av manglende opptjeningstid. Årsaken er at fradraget blir redusert i forhold til opptjeningstiden i både tjenstepensjonsordningen og folketrygden – ikke i forhold til den laveste av opptjeningsbrøkene i de to ordningene.

Et flertall i utvalget, Kjørstad, Kristensen, Moen, Rokvam og Sletbak, foreslår at nåværende regel avløses med en ny regel hvor det bare tas hensyn til tjenestetidsavkortingen i den av de to pensjonene som er sterkest avkortet.

Et mindretall, Pettersen og Theisen, mener at flertallets forslag gjør beregningsreglene mere kompliserte og mindre forståelige enn de reglene som gjelder i dag, og vil derfor ikke tilrå en slik endring.

1.9.7.6.3 *Krav om at det skal tas ut folketrygdpensjon*

Utvalget foreslår at det settes som vilkår for å ta ut tjenstepensjon, at det samtidig settes fram krav om pensjon fra folketrygden. Etter dagens regler kan pensjonistene pålegges å søke om pensjon fra folketrygden når de mottar uførepensjon- eller enke- eller enkemannspensjon fra tjenstepensjonsordningen. Etter den nye regelen vil også alderspensjonister måtte ta ut alderspensjon fra folketrygden.

1.9.7.6.4 *Justering av folketrygddata mellom 67 og 70 år*

Utvalget fremmer forslag om at sluttpoengtallet i folketrygden for personer i alderen 67 til 70 år ikke skal endres så hyppig som etter dagens regler. Det foreslås at sluttpoengtallet for personer i denne alderen skal omregnes bare én gang, nemlig etter fylte 70 år. Både informasjonsmessig og administrativt anses dette å være en fordel.

1.9.7.7 *Den såkalte «Negative effekt»*

Ved lov 16. juni 1989 ble det gjort endringer i samordningsloven § 23. Siktemålet med reglene var at det i hovedsak bare skulle gjøres samordningsfradrag for tilleggspensjon opptjent av medlemmet i tjenstepensjonsordningen. Disse endringene bidrog til å komplisere samordningssystemet. De økonomiske resultatene ble imidlertid stort sett mer gunstige for pensjonistene.

Etterlattepensjon fra folketrygden består av en grunnpensjon og 55 prosent av den tilleggspensjonen som den avdøde ektefellen har tjent opp. Etterlattepensjonen faller bort når den gjenlevende mottar egen uførepensjon, eller fyller 67 år og får rett til egen alderspensjon fra folketrygden. Den gjenlevende er imidlertid sikret en egen tilleggspensjon fastsatt etter det gunstigste av følgende alternativer:

- 100 prosent av den gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon, eller
- 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den avdøde har tjent opp (såkalte blandede poengttall).

Ved samordning av egen tjenstepensjon med egen tilleggspensjon fra folketrygden, skal egen tilleggspensjon samordnes fullt ut, mens en eventuell merytelse som er avledet fra den avdøde ektefellen, er samordningsfri. I visse tilfeller vil det være gunstig at egen tilleggspensjon er lavere enn det tjenstepensjonen normalt skulle tilsi. Man får kompensert for lav opptjening både gjennom bruttogarantien og ved tilleggspensjon fra den avdøde ektefellen. Andre som ikke får en tilsvarende fordel, mener at de får et «tap» på grunn av høyere opptjening i folketrygden, såkalt «negativ effekt».

Problemet gjelder også for tjeneste- og tjenstekeppensjon i visse tilfelle hvor det vil være fordelaktig at den avdødes tilleggspensjon i folketrygden er minst mulig, fordi her skal 55 prosent av den avdødes tilleggspensjon være samordningspliktig.

Kombinasjonen egen alderspensjon fra tjenstepensjonsordning før 67 år (eller avtalefestet pensjon) i offentlig sektor og etterlattepensjon i folketrygden er spesielt gunstig, fordi egen tjenstepensjon ikke samordnes med tilleggspensjonsdelen av etterlattepensjonen. Ved overgang til egen alderspensjon i folketrygden, vil det derfor kunne bli nedgang i samlet pensjon. Dette er et problem man ikke har ved avtalefestet pensjon i privat sektor. Årsaken er at det ikke er adgang til uttak av avtalefestet pensjon samtidig med etterlattepensjon i folketrygden.

Sosial- og helsedepartementet har spesielt bedt utvalget om å vurdere problemet med negativ effekt. Utvalget peker på ulike løsninger:

Alternativ 1: Gjeldende ordning beholdes

Utvalget drøfter om negativ effekt er en ulempe man må akseptere hvis man skal beholde dagens bruttoordning.

Alternativ 2: Fridelsprinsippet innføres

Dette alternativet innebærer at ikke-medlemmets tilleggspensjon skal holdes helt utenfor samordning. En slik ordning ble innført i 1992 for enker med ikke-erhvervsprøvet enkepensjon fra tjenstepensjonsordningen. Som en generell ordning ble dette avvist av et flertall i Stortinget i 1992. Ikke-medlemmets tilleggspensjon i folketrygden ville da blitt avgjørende for hvor stor tjenstepensjon som kom til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen etter samordning. Over tid ville fridelsprinsippet gi sterkt økende pensjonsutgifter.

Alternativ 3: Samordningsgaranti

Dette alternativet betyr at pensjonister med egen førtids alderspensjon før 67 år samtidig med etterlattepensjon, ikke skal gå ned i pensjon ved overgang til alderspensjon fra folketrygden. Utvalget avviser forslaget blant annet fordi det da vil «lønne seg» å gå av med førtids alderspensjon.

Alternativ 4: Samordning med en standardberegnet tilleggspensjon

Dette alternativet medfører at man samordner med en beregnet (fiktiv) tilleggspensjon i folketrygden basert på den pensjonsgivende inntekten i tjenstepensjonsordningen, likevel begrenset til den tilleggspensjonen man faktisk har rett til. Alternativet svarer til mindretallets forslag til en standardisert bruttoordning.

Alternativ 5: Gjeninnføre fradrag for tilleggspensjon opptjent også av medlemmets ektefelle

Utvalget avviser dette forslaget. Det vil føre til at det ikke lenger primært er medlemmets tilleggspensjon som skal samordnes med tjenstepensjon.

Konklusjon:

Utvalget mener at i det gjeldende bruttosystem bør man akseptere problemet med negativ effekt. Det finnes ellers to ulike måter å løse dette problemet på. Man kan innføre fridelsregelen, eller man kan skjerpe samordningen.

Flertallets forslag er å beholde dagens bruttoordning. *Mindretallets* forslag om en standardisert bruttoordning løser problemet, men betyr også en viss skjerping i forhold til dagens ordning.

1.9.7.8 Overføring av samordningsbestemmelsene til de enkelte lovene

Som foreslått i "*Samordningsdebatten*" i kapittel 7 og videreført i "*Samordning av pensjoner fra to eller flere offentlige tjenstepensjonsordninger*" i kapittel 8, er utvalgets hovedforslag til forenkling en overføring av samordningsbestemmelsene til de enkelte pensjonslovene. Man vil derved få samlet alle reglene om beregning av bruttopensjon og de reduksjoner som skal gjøres på ett sted for hver ordning.

Dette vil gi bedre informasjon for det enkelte medlem/pensjonist som søker opplysninger om sine pensjonsrettigheter, og for de saksbehandlere som skal sørge

for gjennomføring av regelverket. En større konkretisering av regelverket som dette vil innebære, må antas å lette forståelsen. Det høye abstraksjonsnivå som preger dagens samordningslov, fungerer ofte som et hinder for god forståelse av reglene.

Omplasseringen av beregningsreglene vil også ta bort noe av den uheldige organisering i dagens lovtekniske system, der man først i pensjonsloven eller pensjonsvedtektene får opplyst hvilke pensjoner et medlem eller en pensjonist har krav på, og senere blir klar over at disse ytelser reduseres sterkt når det utbetales pensjon fra blant annet folketrygden. Dette har ofte ført til stor misnøye, og har satt hele samordningsloven i miskreditt.

1.9.7.9 Redaksjonelle endringer

Utvalget foreslår at reglene for samordning av tjenestepensjon med pensjon fra folketrygden flyttes til de enkelte pensjonslovene. Dersom dette forslaget ikke tas til følge, bør det gjennomføres omfattende redaksjonelle endringer i samordningsloven.

1.10 SAMORDNING AV PENSJONER NÅR DET FORELIGGER RETT TIL PENSJON FRA EN PERSONSKADETRYGD

1.10.1 Innledning

Reglene for samordning av pensjon fra en personskadetrygd med ytelser fra folketrygden og/eller med pensjon fra en offentlig tjenstepensjonsordning er noen av de mest kompliserte bestemmelsene i regelverket om samordning. Det er gitt en rekke eksempler i "*Samordning av pensjoner når det foreligger rett til pensjon fra personskadetrygd*" i kapittel 10 som belyser problemstillingene.

Begrepet personskadetrygd benyttes om krigspensjoneringsordningene for militære og sivile av 1946 og om yrkesskadetrygden av 1958.

Yrkesskader som har inntrådt etter 1970, og alle tilfeller som først meldes etter 1989, reguleres av folketrygdlovens bestemmelser om yrkesskade. Stønad ved yrkesskader etter folketrygdloven anses som særfordeler fra folketrygden, og omfattes ikke av begrepet personskadetrygd. Disse særfordelene supplerer de ordinære ytelsene fra folketrygden, og er tilpasset dem slik at samordning ikke er påkrevd.

Personskadetrygdene, som ble innført før det ble etablert en alminnelig alderstrygd i 1959 og senere folketrygden i 1967, er utformet som bruttoordninger som hver for seg tar sikte på å gi en fullgod pensjonsdekning alene. De viktigste ytelser fra ordningene er uførepensjon og etterlattepensjon (barn og ektefelle).

Ytelsene fra personskadetrygdene er tilpasset ytelsene fra tjenstepensjonsordningene og folketrygden både gjennom bestemmelser i samordningsloven og i lovene til de enkelte personskadetrygdene.

1.10.1.1 Spesielt om yrkesskadepensjoner

I dag er det ca 4 500 personer som mottar ytelser fra yrkesskadetrygden av 1958. Ytelsene fordeler seg med ca 3 000 uførepensjoner, ca 1 500 enkepensjoner og 3 barnpensjoner. Framover vil antall uførepensjonister avta, mens det forventes noen flere enkepensjonister.

I yrkesskadetrygden er pensjonsgrunnlagene (trygdet arbeidsinntekt) i utgangspunktet mellom 14 000 og 30 000 kroner. Både pensjonsgrunnlag og pensjoner er opp gjennom årene forhøyd med prosentvise tillegg. Fra 1980 forhøyes pensjonene i takt med grunnbeløpet i folketrygden. Uførepensjonen utgjør 60 prosent av pen-

sjonsgrunnlaget, mens enkepensjonen utgjør 40 prosent av pensjonsgrunnlaget til den avdøde ektefellen.

1.10.1.2 Spesielt om krigspensjoner

I dag er det ca 15 000 personer som mottar ytelser fra krigspensjoneringen. Ytelsene fordeler seg med ca 8 000 uførepensjoner, ca 7 000 enkepensjoner og 9 barnepensjoner. Framover vil antall uførepensjoner avta, mens enkepensjonene antas å øke noe.

Pensjonsgrunnlaget i krigspensjoneringen er knyttet til den inntekten den krigsskadde ville hatt pr 1. juli 1946 uten krigsskaden. Opp gjennom årene er de laveste grunnlagene fjernet. Fra 1. mai 1995 skal pensjonsgrunnlaget for militærpersoner, krigsseilere og andre som gjorde aktivt motstandsarbeid under krigen (innsats- og overgrepspersoner), ikke settes lavere enn 9 000 kroner og ikke høyere enn 10 000 kroner. Tilfeldig krigsskadde gis rett til krigspensjon etter et pensjonsgrunnlag på 4 000 eller 3 200 kroner som forventet årsinntekt i 1946. Pr 30. april 1995 utgjør høyeste uførepensjon ved 100 prosent uførhet 168 804 kroner, mens den laveste uførepensjonen utgjør 94 008 kroner. Full enkepensjon utgjør som hovedregel 2/3 av den avdødes pensjon. Pensjonene reguleres i takt med endringene i grunnbeløpet i folketrygden.

1.10.1.3 Generelt om samordning av personskadetrygd

De offentlige pensjons- og trygdeordningene deles i fire grupper

- folketrygdpensjoner
- personskadepensjoner som gis som en følge av en krigs- eller arbeidsskade
- tjenstepensjoner tjent opp i et arbeidsforhold eller i et yrke
- avtalefestet pensjon (AFP).

Det skilles mellom tre former for samordning:

- Ved intern samordning tilpasses de forskjellige stønadstyper fra samme trygde- og pensjonsordning, for eksempel egen uførepensjon og etterlattepensjon fra folketrygden.
- Ved horisontal samordning tilpasses stønader fra forskjellige ordninger innenfor samme kategori, som for eksempel tjenstepensjonsordninger.
- Ved vertikal samordning tilpasses ytelser fra de forskjellige ordningene: folketrygden, tjenstepensjonen og/eller personskadepensjon.

Folketrygden er den mest generelle pensjonsordningen, og dens pensjoner utbetales alltid fullt ut. Reduksjonen av det samlede pensjonsnivået skjer ved fradrag først i tjenstepensjon og deretter i personskadetrygd.

Samordningen innebærer en reduksjon i de samlede ytelser, slik at man totalt sett ikke er sikret særlig høyere pensjon enn det man ville fått fra den gunstigste ordningen ved full opptjening, det såkalte pensjonsmaksimumet. Pensjonsmaksimumet økes i visse tilfelle med et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden (samordningstillegget).

1.10.1.4 Regler om beregning av garantitillegg

Gjeldende samordningsregler er i stor grad utformet med henblikk på tilfeller av «tokantsamordning», det vil si tilfeller der det bare foreligger rett til to forskjellige pensjoner. Skal det tas hensyn også til en tredje pensjon, ved såkalt «trekantsamord-

ning», kan dette i enkelte tilfelle medføre en reduksjon i samlede ytelser etter samordning. For å unngå dette er det gitt bestemmelser om «garantitillegg».

1.10.2 Samordning av to eller flere pensjoner fra personskadetrygd

Intern samordning ved rett til flere pensjoner fra samme pensjons- eller trygdeordning foretas etter beregningsregler i de enkelte pensjonslover.

Horisontal samordning foretas når to tjenestepensjoner fra ulike pensjonsordninger skal samordnes, f.eks. pensjon fra Statens Pensjonskasse og sjømannspensjon. Det samme gjelder ved samordning av de to personskadetrygdene.

Utvalget peker på at det gjelder to ulike typer av regler: Den ene typen er fradragregler i de enkelte ordninger som gir bestemte fradrag. Den andre typen er samordningslovens begrensingsregler, med et pensjonsmaksimum for samlet utbetaling fra personskadetrygder:

1. Pensjonsmaksimumet svarer til full personskadepensjon i den beste personskadetrygden.
2. Pensjonsmaksimumet økes med et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden (samordningstillegg) når enkepensjon samordnes med enkepensjon, og når enkepensjon samordnes med uførepensjon. Ved graderte pensjoner reduseres samordningstillegget forholdsmessig.

Utvalget mener at reglene tildels er kompliserte, og reiser spørsmål om det er noen grunn til at pensjonsmaksimumet skal fastsettes på forskjellige måter for de forskjellige pensjonskombinasjonene.

1.10.3 Samordning av pensjon fra tjenestepensjonsordning og pensjon fra personskadetrygd

En person med rett til personskadetrygd kan også ha rett til pensjon fra en offentlig tjenestepensjonsordning. Ved samordning av tjenestepensjon og personskadepensjon, er det alltid tjenestepensjonen som reduseres. Etter hovedregelen er pensjonsmaksimumet for samordning av tjenestepensjon med personskadepensjon lik den høyeste av pensjonene ved full tjenestetid og hel uførhet, tillagt et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Dersom uførepensjonene fra tjenestepensjonsordningen og fra personskadetrygden gis for samme skadetilfelle, gjelder det mindre gunstige regler for pensjonsmaksimumet enn når pensjonene gis for forskjellige skadetilfeller. Ved samme skadetilfelle fastsettes maksimumet til den høyeste av de pensjonene som faktisk utbetales, isteden for etter den høyeste av pensjonene regnet for full opptjening og hel uførhet. De forskjellige reglene skaper problemer i praksis, og kan gi noe tilfeldige resultater.

Når det gjelder samordning med tjenesteenkepensjon og enkepensjon fra personskadetrygd, peker utvalget på at det gjelder ulike regler for krigspensjon og yrkesskadetrygd. Det er bare krigsenker som får pensjonsmaksimumet økt med et samordningstillegg på 1/4 grunnbeløp.

1.10.4 Samordning av personskadepensjon og folketrygdpensjon – særlig om tilleggspensjonen

Ved innføringen av folketrygden i 1967 ble det bestemt at det skulle foretas en beløpsmessig samordning av personskadepensjonene med tilleggspensjonene fra folketrygden. Disse bestemmelsene ble ikke tatt inn i samordningsloven, men i lovene om yrkesskadetrygd og krigspensjonering.

Hovedregelen for samordning med tilleggspensjon og/eller med særtilllegg fra folketrygden er at en personskadetrygd som gis for hel uførhet, skal reduseres med et beløp som svarer til hele tilleggspensjonen og/eller hele særtillegget. Dersom uføregraden i personskadetrygden er mindre enn 100 prosent, skal samordningsfradraget reduseres forholdsmessig. Fradraget begrenses også hvis pensjonsgrunnlaget i personskadetrygden er lavere enn det sluttpoengtallet i folketrygden skulle tilsi (fiktivfordel).

1.10.5 Samordning av personskadepensjon og folketrygdpensjon – særlig om grunnpensjonen

Personskadetrygden samordnes med grunnpensjon fra folketrygden ved at personskadepensjonen som hovedregel reduseres med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Dersom uføregraden i personskadetrygden er mindre enn 100 prosent, skal samordningsfradraget begrenses forholdsmessig. Bestemmelsene svarer til de bestemmelsene som gjelder for samordning av pensjon fra en tjenestepensjonsordning med grunnpensjon fra folketrygden. Bestemmelsene innebærer at «enslige» pensjonister får beholde inntil 1/4 av grunnpensjonen utenfor samordning.

Det gjelder en særlig regel for begrensningsfradraget for små pensjoner fra personskadetrygdene (60 prosent-regelen). Regelen går ut på at dersom summen av tjenestepensjon, personskadepensjon og folketrygdens tilleggsytelser etter innbyrdes samordning ikke overstiger 3 000 kroner pr. år, skal det ikke gjøres fradrag for folketrygdens grunnpensjon i personskadepensjonen.

1.10.6 Samordning av personskadepensjon, tjenestepensjon og folketrygdpensjon (trekantsamordning)

For samordning av ytelser fra en tjenestepensjonsordning, en personskadetrygd og folketrygden, gjelder det særskilte regler om begrensningsfradraget som tjenestepensjonsordningen og personskadetrygden kan gjøre for de forskjellige delene av folketrygdpensjonen. Siden personskadetrygdene er sist i samordningsrekkefølgen, blir det trygdekontorene som bruker disse reglene.

Reglene for samlet fradrag for tilleggspensjon i tjenestepensjon og personskadetrygd er begrenset av faktisk utbetalt tilleggspensjon fra folketrygden. Dette kan føre til at pensjonisten mister hele eller deler av sin fiktivfordel.

Det forhold at det gjelder gunstigere regler for fradrag for tilleggspensjon ved tokantsamordning enn ved trekantsamordning, gir problemer med å sikre rimelige pensjonsresultater i en del tilfeller. Garantiregler sikrer mot nedgang i ytelser, men bidrar samtidig til å komplisere et regelverk som fra før av er komplisert.

Utvalget peker på diverse muligheter for mer enhetlige regler for trekantsamordning og tokantsamordning. Etter en samlet vurdering finner utvalget likevel ikke å ville foreslå noen endringer av betydning på dette området.

1.10.7 Alternativer til dagens pensjons- og samordningssystem

1.10.7.1 Innledning

Utvalget drøfter ulike alternativer og modeller til forenkling av samordningssystemet for personskadetrygdene.

Utvalgets hovedkonklusjon er at det er liten hensikt med noe særlige endringer i regelverket, fordi det er vanskelig å gi enklere regler for allerede løpende tilfeller.

1.10.7.2 Utbetaling av bruttopensjon fra personskadetrygd med refusjon fra folketrygden («Sykepengemodell»)

Utvalget uttaler at samordningen i en del tilfelle kunne bli enklere hvis man gikk bort fra prinsippet om at folketrygdpensjonen alltid skal betales fullt ut. Utvalget anbefaler likevel ikke en slik modell, blant annet fordi den i en overgangsperiode medfører betydelig administrativt merarbeid.

1.10.7.3 Modell med et nettosystem for egenpensjon fra personskadetrygd

En omlegging til et nettosystem for personskadetrygdene ville være en betydelig forenkling av samordningssystemet. Nettopensjoner kan fastsettes til en mindre prosentandel av eksisterende bruttopensjoner eller pensjonsgrunnlag som forutsetter en folketrygdpensjon som «bunnytelse». Samordning vil da ikke være nødvendig.

Samlet ytelse vil variere avhengig av hvilken folketrygd som er opptjent. Pensjonister med en god folketrygdpensjon vil komme bedre ut enn i dag, mens de med en lav folketrygdpensjon kan tape på det. Utvalget anbefaler ikke en slik omlegging.

1.10.7.4 Modell for et nettosystem for enkepensjoner fra personskadetrygd

Utvalget anbefaler heller ikke et nettopensjonssystem for enke- og enkemannspensjoner. Grunnen er den samme som for egenpensjoner. Samlet ytelse vil variere avhengig av størrelsen på den folketrygdpensjonen som er tjent opp. Pensjonister med en god folketrygdpensjon vil komme bedre ut enn i dag, mens de med en lav folketrygdpensjon kan tape på det. Utvalget anbefaler ikke en slik omlegging.

1.10.7.5 Nettosystem for barnpensjoner fra personskadetrygd

Det løper i dag 12 barnpensjoner fra personskadetrygdene. Utvalget ser liten grunn til å gjøre om disse ytelsene til nettoytelser. Antall barnpensjoner antas å ville synke.

1.10.7.6 Modell med endring av samordningsrekkefølgen

Utvalget vurderer en endring av samordningsrekkefølgen, slik at det først foretas en samordning av personskadetrygd og folketrygdpensjon. I dag samordnes først tjenestepensjon med personskadepensjon. Med en slik omlegging kunne tjenestepensjonsordningene forholde seg til en samlet ytelse fra personskadetrygd og folketrygd, og ville da få ansvaret for å beregne siste ytelse. Omleggingen ville medføre merutgifter for tjenestepensjonsordningene. Utvalget mener det er mye som taler for å anbefale en slik endret samordningsrekkefølge. Med et begrenset og synkende antall personskadepensjonister, finner utvalget likevel at en slik omlegging ikke vil være hensiktsmessig.

1.10.7.7 Modell for utbetaling av personskadepensjon fra folketrygden

Utvalget drøfter spørsmålet om å integrere personskadetrygden som et tillegg til folketrygdens normalytelser etter modell av ordningen med særfordeler ved yrkesskade etter folketrygdloven kapittel 11. En arbeidsgruppe har foreslått dette for en ny lov om krigspensjonering. Det går fram av utvalgets beregninger at samlet pensjonsytelse også her vil bli svært forskjellig, fordi opptjente rettigheter i folketrygden er så ulike for disse eldre aldersgruppene. Utvalget ser mange positive trekk ved

modellen, men finner heller ikke at denne modellen kan gi særlige forenklinger på det nåværende tidspunktet.

1.10.7.8 Tillemping og justeringer av det eksisterende systemet

Utvalget peker på at en del regler i dag er lite harmoniserte og skaper «kollisjoner» i tilfeller hvor det i utgangspunktet foreligger rett til flere pensjonsytelser. De mange garantiregler er gitt for å hindre at pensjonister går ned i samlet ytelse. Ut fra kravet til enhetlige regler vurderer utvalget muligheten for å lempe på visse fradragregler.

Utvalget peker på flere punkter hvor det synes rimelig og hensiktsmessig med en forenkling av regelverket, men konkluderer med at regelendringene er vanskelig å anvende på pensjoner som allerede er innvilget (de løpende tilfellene), og at endringene får liten betydning dersom de skal benyttes bare på et fåtall nye tilfelle. Det er også lite heldig med ulike regler for gamle og nye tilfelle.

På enkelte områder finner utvalget likevel at en kan oppnå en viss forenkling. Forslagene som oppsummeres nedenfor supplerer hverandre, og er ikke alternativer.

Mer like regler for pensjonsmaksimum ("Samordning av personskadepensjon og folketrygdpensjon – særlig om tilleggspensjonen" i punkt 10.4)

Reglene om pensjonsmaksimum burde etter utvalgets oppfatning ha vært mer ensartet for ulike kombinasjoner pensjonsarter. Utvalget foreslår at gjeldende regler for pensjonsmaksimum i hovedsak opprettholdes, men at sontringen mellom samme og forskjellige skadetilfeller for uførepensjonister oppheves. Endringen foreslås gjort gjeldende også for de løpende pensjonstilfellene.

Dobbeltavkorting ("Regler som gir lite konsekvente pensjonsresultater ved isolert samordning mellom personskadepensjon og tjenstepensjon og mellom personskadepensjon og folketrygdpensjon" i punkt 10.7.8.2)

Når uføregraden i både personskadetrygden og i folketrygden er mindre enn 100 prosent, skjer det i dag en utilsiktet dobbeltavkorting av samordningsfradraget for grunnpensjonen fra folketrygden. Situasjonen er tilsvarende i de tilfellene der pensjonen fra folketrygden er en inntektsprøvd alders- eller enke/enkemannspensjon. Utvalget foreslår at reglene om dobbeltavkorting oppheves for nye pensjonstilfelle, slik at de svarer til reglene for samordning av tjenstepensjon med alders- og etterlattepensjon fra folketrygden, se "*Alternativer til dagens pensjons- og samordnings-system*" i punkt 9.7.

Oppheving av «60-prosentregelen» ("Regler som gir lite konsekvente pensjonsresultater ved isolert samordning mellom personskadepensjon og tjenstepensjon og mellom personskadepensjon og folketrygdpensjon" i punkt 10.7.8.2)

Dersom summen av tjenstepensjon, personskadepensjon og folketrygdens tilleggspensjon og sært tillegg etter samordning ikke overstiger 3 000 kroner pr år, skal det ikke gjøres fradrag for grunnpensjon i personskadepensjonen. Bestemmelsen er lite praktisk, og meget arbeidskrevende. Utvalget foreslår at «60-prosentregelen» oppheves for nye pensjonstilfelle.

Opptjent tjenstepensjon etter tidligere godkjent personskade ("Tilfeller av tidligere godkjent personskade og etterfølgende opptjening av tjenstepensjon" i punkt 10.7.8.3)

Mange med gradert uførepensjon fra yrkesskadetrygden tjener senere opp tjenstepensjon på grunn av sin restarbeidsevne. Ved senere fullpensjonering, samordnes yrkesskadetrygden ofte helt bort på grunn av bestemmelsene om pensjonsmaksimum. Utvalget foreslår en kapitalutløsning av gradert uførepensjon for nye pensjonstilfelle.

Forslag om G-regulering (grunnbeløpsregulering) av løpende samordnede pensjoner ("System for G-regulering av løpende pensjoner" i punkt 10.7.9)

Siden de fleste som omfattes av personskadetrygdene allerede er pensjonister, finner utvalget at det eneste som virkelig kan være en forenkling – såvel for pensjonistene som for pensjonsordningene – er en omlegging til en G-regulering etter første gangs samordning. Samordningen blir da stort sett et engangsfenomen. Utvalget foreslår at det innføres G-regulering av personskadetrygdene.

1.10.7.9 Hovedkonklusjon. Forslag om overføring av samordningsbestemmelsene til pensjonslovene ("Overføring av samordningsbestemmelser fra samordningsloven til pensjonslovene" i punkt 10.7.10)

Utvalget foreslår at samordningsbestemmelsene samles i de enkelte pensjonslovene, og at samordningsloven oppheves.

Personskadetrygdene reguleres i dag både av samordningsbestemmelser i de enkelte lovene og i samordningsloven. For personskadetrygdene må det derfor anses som særlig hensiktsmessig å samle samordningsbestemmelsene. På den andre siden blir det forholdsvis mange bestemmelser å ta inn i disse eldre lovene. Utvalget har imidlertid forenklet lovbestemmelsene betydelig.

Som en konsekvens av at utvalget foreslår at bestemmelsene om samordning skal tas inn i regelverket til de forskjellige lovene, foreslås at de tidligere ulykkestrygdene for industriarbeidere, sjømenn og fiskere unntas fra samordning. Ytelsene fra disse ordningene gis med mindre fastlåste beløp på maksimalt 200 kroner pr. måned, og de samordnes bare med grunnpensjon fra folketrygden. Utvalget anser det som lite hensiktsmessig å la ytelsene fra disse ordningene være omfattet av det nye regelverket for samordning.

1.11 UTKAST TIL LOVENDRINGER M M

Ut fra de standpunktene som utvalget har tatt i utredningen, fremmes det forslag til en rekke nye lovbestemmelser i regelverkene til de forskjellige pensjons- og trygdeordningene. De fleste av disse bestemmelsene er i dag å finne i samordningsloven.

Utvalget har i sin utredning lagt hovedvekten på drøftelsene av de ulike samordningsspørsmål. Den endelige utforming av lovteksten må foretas i forbindelse med departementets arbeid med odelstingsproposisjonen.

KAPITTEL 2

Samordningsutvalgets sammensetning, mandat og arbeid**2.1 BAKGRUNNEN FOR OPPNEVNINGEN AV SAMORDNINGSUTVALGET**

Ved kongelig resolusjon av 30. april 1981 ble det oppnevnt et utvalg til å foreta en samlet gjennomgang av folketrygdloven og andre lover og forskrifter som hadde tilknytning til denne loven, med sikte på å gjøre dette regelverket så enkelt og tilgjengelig som mulig. Utvalget, som kalte seg Trygdelovutvalget, avgav den 11. oktober 1990 innstillingen «Forenklet folketrygdlov» (NOU 1990: 20).

Trygdelovutvalget hadde som mandat også å utrede muligheten for å oppnå forenklinger i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser. Denne loven ble imidlertid ikke behandlet i utvalgets innstilling. Som begrunnelse uttalte utvalget:

«Samordningsloven er ikke behandlet i denne omgang. Forenklingsproblematikken i samordningslovens regelverk er av en annen karakter og kan derfor ikke tas opp sammen med en forenkling av folketrygdloven. Da forenklingsarbeidet knyttet til folketrygdloven har vært meget omfattende og tidkrevende, har det vært umulig for utvalget samtidig å utrede samordningsloven.¹»

Som en forlengelse av Trygdelovutvalgets arbeid oppnevnte Sosial- og helsedepartementet den 2. april 1991 et utvalg til å vurdere det regelverket som regulerer samordning av pensjons- og trygdeytelser, med sikte på å få til en forenkling av dette regelverket og å gjøre det lettere tilgjengelig for den enkelte.

2.2 SAMORDNINGSUTVALGETS SAMMENSETNING

Samordningsutvalget har hatt følgende medlemmer:

- Professor, dr. jur. Asbjørn Kjønstad, Universitetet i Oslo (leder)
- Ekspedisjonssjef Knut Brofoss, Sosial- og helsedepartementet
- Kontorsjef, nå avdelingsdirektør, Helen Karlberg Pettersen, Statens Pensjonskasse
- Byråsjef, nå underdirektør, Jan Kristensen, Administrasjonsdepartementet
- Underdirektør, nå avdelingsdirektør, Ole Chr. Moen, Statens Pensjonskasse
- Byråsjef, nå underdirektør, Aase Rokvam, Sosial- og helsedepartementet
- Førstekonsulent Bente Sletbak, Rikstrygdeverket
- Juridisk direktør Johan Theisen, KLP Forsikring.

Ekspedisjonssjef Knut Brofoss bad i februar 1993 om å bli fritatt for arbeidet i utvalget. Det ble ikke oppnevnt noe nytt medlem til å erstatte ham.

Bjørn Bogstad har vært sekretær for utvalget.

Avdelingsdirektørene Lars R. Bærø og Erling Kristiansen, begge Pensjonstrygdenfor sjømenn, har bistått utvalget med sakkyndig hjelp når det gjelder samordning med ytelse fra pensjonstrygdene for sjømenn, fiskere og skogsarbeidere.

Lovrådgiver Espen Bergh, Justisdepartementet, har i avslutningsfasen bistått utvalget med å utforme lovtekster.

1. NOU 1990: 20 Forenklet folketrygdlov s. 20.

Språkkonsulent Snorre Benum har vært rådgiver når det gjelder språkføringen i utvalgets utredning.

2.3 SAMORDNINGSUTVALGETS MANDAT

Samordningsutvalget fikk følgende mandat:

«Samordningsloven er av 6. juli 1957 og omfatter opprinnelig samordning av tjenstepensjon, personskadetrygder og alderstrygd. Alderstrygden var forholdsvis enkel, og detsamme var tilfelle med uføretrygden som kom i 1961.

De forskjellige pensjons- og trygdeordninger har senere endret karakter, og nye ordninger er kommet til. Etter at folketrygden kom 1. januar 1967, har samordningsforholdet blitt mer komplisert og mindre oversiktlig.

På den annen side har samarbeidsavtaler mellom offentlige tjenstepensjonsordninger ført til forenklinger når det gjelder samordning (tilpassing) av pensjoner fra flere slike ordninger. Private tjenstepensjonsordninger (nettoordninger) faller nå helt utenfor samordningen.

Enkelte pensjonsordninger er tilpasset folketrygden på særskilt måte (pensjonstrygden for sjømenn, for fiskere og for skogsarbeidere) med bestemmelser i egne lover. Den videre samordning med andre ytelse kan imidlertid være etter samordningsloven.

Samordningsloven inneholder – bortsett fra § 6 – bestemmelser som reduserer samledepensjons- og trygderettigheter, og blir ofte ikke uten videre akseptert av pensjonistene. Det byr ofte på problemer for pensjonistene å forstå bestemmelsene, også fordi denspråklige utformingen kan være unødvendig komplisert.

Under behandlingen i Stortinget har det gjentatte ganger blitt anført at samordningsbestemmelsen må gjøres enklere og mer forståelige. Således uttalte Forbruker- og administrasjonskomiteen bl.a. i Innst. O. nr. 60 for 1989–90:

«Flertallet viser til at Stortinget ved flere anledninger har uttalt at samordningsloven er vanskelig å forstå. Senest uttalte sosialkomiteen dette i Innst. O. nr. 7 for 1989–90 i forbindelse med behandlingen av Ot.prp. nr. 19 for 1988–89:

«Komiteen er kjent med at departementet har satt ned et utvalg som skal se på samordningsloven og komme med eventuelle forslag til endringer. Komiteen vil gi uttrykk for at ikke bare lovens reelle innhold må vurderes. Komiteen mener også at det bør gjøres en innsats for å finne fram til enklere språk i trygdelovgivning.»

Flertallet mener at en gjennomgang av samordningsloven er nødvendig. Det er viktig at lover gjøres forståelige slik at enkeltmenneskets rettssikkerhet ivaretas og at administrative feil unngås.»

Utvalget skal vurdere samordningsloven og andre bestemmelser om samordning av pensjons- og trygdeytelser med sikte på forenkling og lettere tilgjengelighet av bestemmelsene. Det kan også foretas endringer i pensjonslovene dersom dette kan forbedre og forenkle samordningen.

Gjennomgangen må baseres på gjeldende samordningsprinsipper.

De økonomiske og administrative konsekvensene av utvalgets forslag forutsettes klarlagt.

Utvalgets arbeid vil ligge på det juridiske og lovtekniske område, og skal ikke påvirke pensjons- og trygdeordningenes utgiftsnivå. Forslag om begrensede materielle endringer i regelverket kan likevel tas opp dersom disse vil innebære klare forenklinger og samlet sett ikke medfører mer utgifter for pensjonsordningene.»

Av mandatet går det fram at utvalget skal beskjeftige seg primært med delovtekniske og redaksjonelle sidene av samordningsregelverket. Forslag om begrensete materielle endringer i dette regelverket kan likevel tas opp dersom de vil føre med seg klare forenklinger.

Det er ikke nærmere presisert hva som ligger i uttrykket «begrensete materielle endringer». Utvalget antar at uttrykket må forstås slik at det kan foreslå materielle endringer som sett under ett har begrensete økonomiske konsekvenser. Vi forutsetter at hovedprinsippene og hovedstrukturen i samordningsregelverket skal beholdes.

Mandatet er restriktivt når det gjelder utgifter. Det er et klart direktiv at endringenesett under ett ikke må føre til merutgifter for pensjons- og trygdeordningene. Dette betyr at dersom utvalget vil foreslå endringer som fører til merutgifter på kortere eller på lengre sikt, må det samtidig foreslås andre endringer som vil føre med seg minst like store innsparinger.

Etter at utvalget hadde arbeidet i rundt tre år, ble mandatet utvidet til å vurdere også problemet med såkalt negativ effekt. Bakgrunnen for utvidelsen av utvalgets mandat var denne:

Ved lov 5. juni 1992 nr. 53 fikk samordningsloven § 23 nr. 2 et nytt femte ledd. I dette leddet ble det bestemt at Kongen skulle gi forskrifter som gav pensjonistene en delvis kompensasjon for den negative effekten.

Sosial- og helsedepartementet nedsatte den 18. juni 1992 en arbeidsgruppe til å utarbeide et utkast til de forskriftene som skulle gis i medhold av samordningsloven § 23 nr. 2 femte ledd. Gruppen avgav sin rapport den 14. juni 1994. Den anbefalte ikke det utkastet til forskrift som den la fram, men tilrådde at rapporten ble sendt over til Samordningsutvalget, slik at spørsmålet ble vurdert i en mer helhetlig sammenheng.

I Sosial- og helsedepartementets brev av 29. august 1994, der arbeidsgruppens rapport ble sendt til høring, uttalte departementet at det var enig i at Samordningsutvalget burde vurdere både den negative effekten og mulige løsninger på dette problemet.

2.4 SAMORDNINGSUTVALGETS ARBEID

Samordningsutvalget hadde sitt første møte den 13. september 1991, og har i alt hatt 52 møter. Flere av disse møtene har vært heldagsmøter. Utvalget har foretatt studier til Sverige, Finland, Danmark og Belgia (EU).

Deler av utvalgets innstilling er ført i pennen av enkelte utvalgsmedlemmer: Juridiskdirektør Johan Theisen har skrevet utkast til "*Samordning med tilleggs pensjon fra folketrygden*" i punkt 9.2. Avdelingsdirektør Ole Chr. Moen har skrevet utkast til "*Viktige kjennetegn ved pensjonene fra folketrygden og fra de offentlige tjenstepensjonsordningene*" i punktene 9.6 og "*Alternativer til dagens pensjons- og samordningsystem*" i 9.7, og førstekonsulent Bente Sletbak har skrevet utkast til "*Samordning av pensjoner når det foreligger rett til pensjon fra personskadetrygd*" i kapittel 10 samt vedlegg 1 og 2. Ellers har sekretæren skrevet utkast til resten av innstillingen. Alle utkastene har vært drøftet og bearbeidet av utvalget.

KAPITTEL 3

Historikk**3.1 EN OVERSIKT OVER KAPITTELET**

Utvalget har delt framstillingen av historikken i tre hoveddeler: Utbyggingen av pensjons- og trygdesystemet, utviklingen av samordningssystemet og tidligere utredninger om hvordan samordningssystemet kan forenkles.

Den første hoveddelen, utbyggingen av pensjons- og trygdesystemet, skal vi gjøre rede for i "*Utviklingen av pensjons- og trygdesystemet fram til innføringen av folketrygden*" i punkt 3.2. Dette er et viktig punkt fordi det var utbyggingen av dette systemet som gjorde at det etter hvert ble nødvendig å innføre bestemmelser om regulering av de tilfellene der en person samtidig hadde rett til ytelser fra to eller flere pensjons- eller trygdeordninger (samordningsbestemmelser).

"*Utviklingen av samordningssystemet fram til innføringen av samordningsloven*" i Punktene 3.3 og "*Den videre utviklingen på noen viktige samordningsområder*" i 3.4 inneholder den andre hoveddelen av historikken: Utviklingen av samordningssystemet. Framstillingen av dette emnet er bygd opp slik: Først ("*Utviklingen av samordningssystemet fram til innføringen av samordningsloven*" i punkt 3.3) blir det gjort rede for den historiske bakgrunnen for samordningsloven, og hvordan selve loven ble til. Deretter ("*Den videre utviklingen på noen viktige samordningsområder*" i punkt 3.4) blir det gjort rede for utviklingen på noen viktige samordningsområder.

Den tredje hoveddelen av historikken, tidligere utredninger om hvordan samordningssystemet kan forenkles, vil det bli gjort rede for i "*Utredninger om en forenkling av regelverket om samordning i forbindelse med innføringen av folketrygden*" i punktene 3.5 og "*Utredninger om en forenkling av regelverket om samordning i perioden etter innføringen av folketrygden*" i 3.6. Framstillingen består av to deler. Den første delen ("*Utredninger om en forenkling av regelverket om samordning i forbindelse med innføringen av folketrygden*" i punkt 3.5) gjør rede for de viktigste utredningene som ble foretatt i forbindelse med innføringen av folketrygden, mens den andre delen ("*Utredninger om en forenkling av regelverket om samordning i perioden etter innføringen av folketrygden*" i punkt 3.6) gjør rede for de viktigste utredningene som har vært foretatt etter at folketrygden ble innført.

Det ble også foretatt utredninger om forenkling av samordningssystemet i perioden før folketrygden ble innført. Det er særlig ett utvalg som peker seg ut her: Samordningsutvalget av 1961. I 1963 avgav dette utvalget utredningen: Revisjon av gjeldende bestemmelser om samordning av pensjons- og trygdeytelser. Utvalgets formann var personaldirektør Idar Nordstrand i Samferdselsdepartementet.

Vi skal ikke gjøre nærmere rede for Nordstrand-utvalgets innstilling. Grunnen er at det ikke ble noe av den videre behandlingen av denne innstillingen. Det hadde sammenheng med at da dette utvalget avgav sin innstilling, arbeidet Pensjonsutredningskomiteen (se "*En pensjonsordning for hele befolkningen – folketrygden*" i punkt 3.2.3) med spørsmålet om hvordan de sosiale grunntrygdene kunne suppleres med en tilleggspensjonsordning. Parallellt med dette arbeidet Pensjonskasseutvalget (se "*Debesutvalget (Pensjonskasseutvalget)*" i punkt 3.5.3) med å revidere reglene i lovene om Statens Pensjonskasse, Statsbanenes pensjonskasse og Pensjonsordningen for statens arbeidere. I høringsuttalelsene til Nordstrand-utvalgets

innstilling ble det fra flere hold framholdt at innstillingene til de tre utvalgene måtte ses i sammenheng. Siden de to siste utvalgene ikke hadde avgitt innstilling da Nordstand-utvalget avgav sin innstilling, ble den videre behandlingen av dette utvalgets innstilling utsatt. Da Pensjonsutredningskomiteen og Pensjonskasseutvalget avgav sine innstillinger, begynte imidlertid arbeidet med folketrygden og hvordan ytelsene fra denne ordningen skulle tilpasses ytelser fra de andre pensjons- og trygdeordningene for fullt, og det hele endte med at det ikke ble noe av det videre arbeidet med innstillingen til Nordstrand-utvalget.

For ordens skyld nevner vi at de samordningsspørsmålene som Nordstrand-utvalget tok opp, er lite aktuelle i dag. Grunnen er at det den gang var ytelser fra en helt annet lovgivning som skulle samordnes. Vi nøyer oss derfor med å vise til Lund og Rygges utredning fra 1975, hvor det er gitt en utførlig oversikt over hovedpunktene i Nordstrand-utvalgets innstilling.²

3.2 UTVIKLINGEN AV PENSJONS- OG TRYGDESYSTEMET FRAM TIL INNFORINGEN AV FOLKETRYGDEN

3.2.1 Det sosiale trygdesystemet fram til 1965

Etter de gamle landsskapslovene og Magnus Lagabøtes landslov var det slekten som skulle ta seg av gamle, syke og andre trengende. Utover slektsbåndene spilte gården og bygda en tilsvarende rolle. På landsbygda sikret kårordningen de eldre en «pensjon» når gården skiftet eier eller bruker. For fattige uten slektninger og gård hadde man legdordningen. Denne ordningen innebar en form for fattigomsorg innenfor rammen av bygdefellesskapet ved at de fattige ble flyttet fra gård til gård innenfor en bestemt krets.

I løpet av middelalderen vokste det fram andre institusjoner som ble viktige formidlere av hjelp og støtte til nødstilte. Da kristendommen ble innført, tok kirken seg av de viktigste oppgavene, særlig i katolsk tid. Kirkens sosiale virksomhet ble finansiert ved tienden. Etter sedvane skulle en firedel av tienden gå til fattigomsorg i soknet. Ved reformasjonen falt kirkens fattigomsorg i stor grad bort, sammen med dens økonomi. Staten overtok kirkens eiendommer, men bare i liten grad det sosiale arbeidet. På 1600- og 1700-tallet gav stiftanordningene en begrenset offentlig fattigpleie. Først i 1845 ble det gitt fattiglover, én for landet og én for byene.

Mot slutten av forrige århundre skjedde det viktige endringer i samfunnsforholdene. Dette hadde først og fremst sammenheng med industrialiseringen. Fabrikkarbeidet medførte farer og skader som var ukjente i det gamle bondesamfunnet. Etter et forslag fra «Arbeiderkommisjonen av 1885» ble det gitt to viktige lover: Lov om tilsyn med arbeid i fabrikker m.m. av 1892 og lov om ulykkesforsikring for fabrikkarbeidere m.m. av 1894. Den siste loven representerte et brudd med forsorgssystemet fordi en arbeider som ble skadet, fikk et rettskrav på penger – ikke bare en forventning om barmhjertighet.

Etter hvert fikk synet om at det var samfunnets oppgave å sørge for borgernes økonomiske trygghet, stadig større tilslutning. Det ble et mål for sosialpolitikken i størst mulig grad å trygge borgerne mot uforskyldt inntektsbortfall. Man erkjente at denne tryggheten ikke kunne nås ved en skjønsmessig tildelt sosialhjelp: En virkelig sosial trygghet kunne nås bare ved hjelp av et trygdesystem der den enkelte hadde rett til økonomisk hjelp etter klare kriterier.

Det gikk likevel lang tid før det ble lagt fram en samlet plan for utbyggingen av trygdesystemet. Det var mange stønadsbehov som skulle dekkes, og til å begynne

2. Lund og Rygge, Om samordning av pensjons- og trygdeytelser og om mulighetene for endringer i gjeldende bestemmelser, Oslo 1975 s. 37–59.

med ble bare de mest påtrengende problemene tatt opp og søkt løst på den måten som til enhver tid ble funnet mulig og formålstjenlig. Ulike prinsipper og ulike tekniske framgangsmåter ble benyttet ved utformingen av de forskjellige ordningene.

I årene fram til første verdenskrig ble det gitt flere viktige trygdelover: Lov om tilskudd til arbeidsløshetskasser i 1906, ulykkesforsikring for fiskere i 1908, sykeforsikring i 1909 og ulykkesforsikring for sjømenn i 1911. I 1923 ble det etter omfattende utredninger gitt en lov om alderstrygd. Denne loven trådte aldri i kraft. De vanskelige tidene som fulgte, førte med seg en stagnasjon også på trygdeområdet.

I siste halvdel av 1930-årene ble den økonomiske situasjonen bedre, og like før andre verdenskrig ble det gitt trygdelover som betydde et avgjørende skritt framover: Lov om alderstrygd og lov om hjelp til blinde og vanføre i 1936 og lov om arbeidsløshetsstrygd i 1938.

Da andre verdenskrig var slutt, ble det reist sterke krav om en videre utbygging av trygdesystemet. I fellesprogrammet som ble vedtatt av de politiske partiene i 1945, heter det:

«Sosiallovgivningen utvikles med sikte på å gjøre forsorgsvesenet overflødig. De sosiale trygdene samarbeides så vi får en felles trygdeordning, ved sykdom, uførhet, arbeidsløshet og alderdom. Spørsmålet om barnetrygd tas opp til ny behandling. Adgang for sjøfolk til å gå i land med pensjon ved en rimelig alder.³ »

I årene som fulgte, ble det foretatt en samlet og systematisk vurdering av trygdespørsmålet. Og i St.meld nr. 58 for 1948: Om folketrygden, ble det for første gang, og med klar målsetting, lagt fram en samlet plan for den videre utbyggingen av trygdene fram til en folketrygd.

Ordet folketrygd ble brukt allerede under debatten før alderstrygdloven av 1936. Uttrykket var imidlertid ikke klart definert. Det var nærmest ment å dekke alders- og uføretrygd for hele befolkningen. I St.meld. nr. 58 hadde uttrykket en videre betydning. Her var det ment å dekke alle de tilfellene som man mente burde komme inn under en fullt utbygd sosialtrygd: Sykdom, uførhet, arbeidsløshet, alderdom og tap av forsørger.

Den utbyggingsplanen som ble lagt fram i St.meld. nr. 58, tok sikte på å sikre hele befolkningen en sosialt forsvarlig minstestandard. Videre skulle den skape større ensartethet i trygdesystemet når det gjaldt omfang, ytelser, finansiering og administrasjon: Folketrygden skulle være en finansiell og administrativ enhet. I stede for å ha spesielle trygder for det enkelte stønadstilfellet ville man få én trygd som gav stønad i alle de tilfellene som gikk inn under systemet.

Som det nærmeste målet tok folketrygdmeldingen sikte på å bygge ut de delene av trygdesystemet som ennå manglet: syketrygd for hele befolkningen, uføretrygd, forsørgertrygd for barn og enke- og morstrygd. Det ble innført en obligatorisk sykestrygd i 1956, forsørgertrygd i 1957, en ikke-behovsprøvd alderstrygd i 1959, uføretrygd og attføringshjelp i 1960 og enke- og morstrygd i 1964.

Med det fullstendige systemet av grunntrygder som var gjennomført, var man i 1965 kommet så langt at alle borgerne i Norge var sikret lovbestemte ytelser ved inntektsbortfall som skyldtes alderdom, uførhet, sykdom, tap av forsørger og arbeidsløshet. Det andre målet som folketrygdmeldingen stilte opp, å samle alle grunntrygdene i en folketrygd med felles finansiering og felles administrasjon, var derimot ennå ikke nådd.

3. Her sitert fra St meld nr 58 for 1948: Om folketrygden s. 1.

3.2.2 Tjenestepensjonssystemet

3.2.2.1 Lovbestemte pensjonsordninger

Lovbestemte tjenestepensjonsordninger ble først innført i statstjenesten. Den Norske Enkekasse, som skulle gi pensjon til enker etter embetsmenn, senere også enker etter en del andre tjenestemenn, ble opprettet ved regentskapsplakat den 14. mars 1814 – to måneder før grunnloven vår. Pensjon til en embetsmann ble opprinnelig bevilget av Stortinget, uten at embetsmannen hadde krav på pensjon. Ved lov 31. mai 1873 ble «Pensionskassen for Statens Bestillingsmænd» opprettet. Denne pensjonsordningen var sterkt forsikringspreget, og gav bare alderspensjon. I løpet av de første tiårene etter at pensjonskassen ble opprettet, ble en rekke andre tjenestemenn tatt inn som medlemmer i ordningen, blant annet ble tolloppsynsmennene medlemmer i 1876. Det ble også diskutert om embetsmenn og andre offentlige ansatte skulle bli medlemmer i pensjonskassen. Noen generell ordning ble imidlertid ikke vedtatt.

Etter en stund viste det seg at det forsikringsmessige beregningsgrunnlaget ikke var holdbart, og pensjonskassens underskudd økte sterkt. Ved lov 1. juli 1893 ble pensjonsloven revidert, og pensjonskassens navn ble samtidig endret til «Pensjonskassen for statens tjenestemænd».

Heller ikke denne pensjonsordningen ble ansett for tilfredsstillende, og ved lov 20. april 1917 om pensjonsordning for statens tjenestemenn ble det opprettet en ny pensjonsordning: Statens Pensjonskasse. Samtidig ble pensjonsordningens omfang utvidet, slik at de fleste statsstillinger av varig art gikk inn under ordningen, herunder embetsmennene. Opprettelsen av Statens Pensjonskasse førte til at statens embets- og tjenestemenn for første gang fikk en fast pensjonsordning som gav alderspensjon, invalidepensjon, enkepensjon og barnepensjon.

I 1921 og i 1949 ble det gitt nye lover om Statens Pensjonskasse. Den någjeldende loven er av 29. juli 1949, med senere endringer og tilleggslover.

Det ble opprettet lovbestemte tjenestepensjonsordninger for statsbanens personale i 1917 og for statens arbeidere i 1959. Begge disse ordningene ble med virkning fra 1. januar 1974 tatt inn i Statens Pensjonskasse. Andre særskilte yrkesbaserte lovbestemte pensjonsordninger ble opprettet for sjømenn i 1948, stortingsrepresentanter i 1950 (med ny lov i 1981), statsråder i 1951, skogsarbeidere i 1951, apoteketaten i 1953, fiskere i 1957 og sykepleiere i 1962.

3.2.2.2 Kommunale tjenestepensjonsordninger

Det har eksistert kommunale tjenestepensjonsordninger i de største kommunene siden århundreskiftet. Aker kommunale pensjonsfond ble opprettet 1. januar 1901, Kristiania kommunale pensjonskasse 1. januar 1902, Bergen kommunale pensjonskasse 1. januar 1905, Bærum kommunale pensjonskasse 1. april 1910, Drammen kommunale pensjonskasse og Kongsberg kommunale pensjonskasse 1. januar 1911 og Trondheim kommunale pensjonskasse 1. januar 1913.

I dag har alle kommuner og fylkeskommuner opprettet pensjonsordninger for sine ansatte. Tidligere var det vanlig at disse ordningene ble etablert som egne pensjonskasser. Det var også noen kommuner og fylkeskommuner som tegnet kollektive pensjonsforsikringer i private forsikringsselskaper. I 1949 opprettet kommunene et eget gjensidig pensjons- og livsforsikringsselskap, Kommunal Landspensjonskasse. I dag har de fleste kommuner og fylkeskommuner overført pensjonsordningene sine til dette selskapet. Det finnes imidlertid fortsatt noen kommuner og fylkeskommuner som har egne pensjonskasser, eller som har pensjonsforsikringer i private forsikringsselskaper.

3.2.2.3 *Private tjenestepensjonsordninger*

Interessen for private tjenestepensjonsordninger økte sterkt under og etter første verdenskrig. I 1917 ble Norske Folk opprettet. Dette var Norges første spesialselskap for kollektive pensjonsforsikringer. Samme år tok Norsk Arbeidsgiverforening opp spørsmålet om å opprette en egen pensjonsordning for funksjonærer som var ansatt i bedrifter som var medlemmer i denne foreningen. Det var spørsmål om å etablere en egen pensjonskasse, men dette ble det ikke noe av. Bedriftene ble i stedet henvist til å tegne pensjonsforsikringer i forsikringsselskapene.

Selv om interessen for å opprette private tjenestepensjonsordninger var stigende, ble ofte gjennomføringen hindret av økonomiske forhold. Det virket imidlertid som en stimulans at skattelovene av 1911⁴ gav rett til å gjøre fradrag for pensjonspremiene ved skatteligningen. Opprinnelig var det adgang til å gjøre fradrag bare for pensjonspremier som ble betalt til forsikringsselskapene. Etter hvert ble ordningen utvidet, slik at den også gjaldt for tilskudd og premier til pensjonsfond og pensjonskasser.

De private tjenestepensjonsordningene var vanligvis utformet slik at størrelsen på pensjonene lå innenfor den friinntekten som gjaldt i alderstrygden (alderstrygden var den gang behovsprøvd). Pensjonsutgiftene ble derfor ikke så store for bedriftene. Dette førte til at en stadig større del av befolkningen fikk rett til en «tilleggs-pensjon» i tillegg til alderstrygden.

Etter andre verdenskrig ble næringslivets økonomiske stilling bedre. Dette førte blant annet til at avsetningene til pensjonsformål økte sterkt. Etter hvert ble avsetningene så store at det ble nødvendig å revidere de skattereglene som gjaldt for slike avsetninger. Dette skjedde ved at skattereglene ble endret ved lover av 12. desember 1952. Endringene innebar at det ble gitt skattefrihet for premiene og tilskuddene bare så lenge pensjonsordningene var i samsvar med visse regler fastsatt av Kongen.

Regler om private bedriftspensjonsordninger ble gitt ved kongelig resolusjon av 19. desember 1958. En av de viktigste bestemmelsene i disse reglene var at de private tjenestepensjonsordningene ikke måtte gi bedre ytelser enn det Statens Pensjonskasse gav.

Ved de endringene som ble gjort i skattelovene i 1952, fikk også selvstendige yrkesutøvere og andre som ikke var med i noen tjenestepensjonsordning, adgang til å tegne egen pensjonsforsikring med skattefritak for premien. Enkelte yrkesgrupper, blant annet leger og tannleger, fikk brakt i stand kollektive pensjonsordninger for yrkets utøvere.

Under tarifforhandlingene mellom Landsorganisasjonen i Norge og Norsk Arbeidsgiverforening i 1958 krevde Landsorganisasjonen at det ble innført en pensjonsordning for arbeiderne. Dette førte til at de to organisasjonene satte ned en komite som skulle utrede pensjonsspørsmålet etter visse retningslinjer som var fastsatt på forhånd. I desember 1960 ble det inngått en «Avtale om tariffestet pensjon». Denne avtalen trådte i kraft 1. januar 1962. Samtidig ble det opprettet en egen pensjonsordning: «Fellesordningen for tariffestet pensjon». Denne ordningen gav alderspensjon, enkepensjon (bare for enker mellom 60 og 70 år) og overgangsstønad til den gjenlevende. Ytelsene kom i tillegg til de offentlige trygdene, og ble sett på som et supplement til disse.

Det finnes ingen nøyaktig statistikk over hvor mange personer som var sikret pensjoner i tillegg til grunntrygdene. Man regner likevel med at av landets ca en

4. Opprinnelig fantes det to skattelover i Norge, begge av 18. august 1911: Skattelov for landet (lov nr 8) og skattelov for byene (lov nr 9). Ved lov 14. mars 1975 nr 5 ble de to skattelovene slått sammen til én lov. Den nye loven fikk lovnummeret til landsskatteloven (nr 8).

million arbeidstakere var noe over to tredeler sikret tilleggspensjoner gjennom lovbestemte, kommunale og private tjenstepensjonsordninger.

3.2.3 En pensjonsordning for hele befolkningen – folketrygden

Etter hvert som de sosiale grunntrygdene ble bygd ut, kom det stadig klarere fram at man ikke kunne stoppe her.

I det hele kan man si at det var trengt igjennom et syn om at alle yrkesaktive burde få tilleggspensjon i en eller annen form. Ved alderdom, uførhet og tap av forsørger burde alle være sikret en levestandard som stod i et rimelig forhold til den standarden den enkelte hadde bygd opp i sin yrkesaktive tid, eller som var bygd opp av den avdøde.

Dette synet kom til uttrykk i blant annet St.meld.nr. 60 for 1960–61: Om langtidsprogrammet for årene 1962–65, der det heter:

«Alderstrygden sikrer i dag en minstestandard i alderdommen. Den neste oppgave må være å sikre de eldre et inntektsgrunnlag som står i rimelig forhold til den tilvante inntekt. Dette problem må i første rekke løses ved tilleggspensjoner.⁵ »

Det var generell enighet om at alderstrygden ikke gav de eldre et forsvarlig økonomisk grunnlag i alderdommen. Man var også enige om at det var behov for forbedringer. Det var imidlertid usikkert hvordan spørsmålet om tilleggspensjoner skulle løses.

Ved kongelig resolusjon av 26. januar 1962 ble det oppnevnt en komite (Pensjonsutredningskomiteen) som skulle utrede pensjonsspørsmålet i hele sin bredde, slik at alle i Norge skulle få en pensjon i alderdommen som stod i et rimelig forhold til den inntekt som falt bort.

Pensjonsutredningskomiteen avgav sin innstilling den 25. november 1963. Innstillingen tok bare for seg alderspensjoner. Komiteen mente at utformingen av uførepensjoner og familiepensjoner burde utsettes til selve pensjonssystemet var klarlagt.

I Sosialdepartementet ble det videre arbeidet med folkepensjonssaken behandlet av en spesiell utredningsgruppe, og den 17. april 1964 ble St.meld.nr. 75 for 1963–64: Om folkepensjon, lagt fram.

I denne stortingsmeldingen foreslo Sosialdepartementet en pensjonsordning som delvis bygde på forslaget til Pensjonsutredningskomiteen. Det var likevel en del forskjeller, særlig når det gjaldt tilleggspensjonene. Det tilleggspensjonssystemet som departementet foreslo, hadde svært mye til felles med det svenske tilleggspensjonssystemet.

Departementet foreslo at det ble opprettet en felles og obligatorisk pensjonsordning som omfattet hele befolkningen. Denne ordningen skulle gi både alderspensjon, uførepensjon og familiepensjon.

Pensjonene skulle bestå av en grunnpensjon og en tilleggspensjon. Grunnpensjonene skulle erstatte grunntrygdene, mens tilleggspensjonene skulle stå i forhold til den inntekt som falt bort på grunn av pensjoningering.

Tilleggspensjonene skulle tjenes opp etter et system med pensjonspoeng. Disse poengene skulle fastsettes i forhold til medlemmets årlige arbeidsinntekt. Det ble foreslått at full tilleggspensjon skulle gis når medlemmet hadde tjent opp pensjonspoeng i 40 år eller mer. For personer som ikke hadde mulighet til å tjene opp full tilleggspensjon i tiden fra pensjonsordningen ble satt i kraft og til de ble pensjonert,

5. Her sitert fra St meld nr 75 for 1963–64: Om folkepensjon s. 1.

ble det foreslått overgangsregler. På den måten skulle også disse gruppene få mulighet til å tjene opp full tilleggs pensjon.

I Innstilling S.nr. 247 for 1964–65 sluttet Stortingets sosialkomite seg til de forslagene som ble lagt fram i St.meld.nr. 75, og den 4. februar 1966 ble Ot.prp.nr. 17 for 1965–66: Om lov om folketrygd, lagt fram. Sosialdepartementet uttalte at en kodifisering av et så stort og komplisert lovområde som det her var tale om, var et svært omfattende og tidkrevende arbeid. For å kunne legge fram proposisjonen så tidlig at folkepensjonsordningen kunne tre i kraft 1. januar 1967, la departementet fram et forslag som omfattet alderstrygden, attføringshjelpen, uføretrygden, enke- og morstrygden og forsørgertrygden for barn. I neste etappe ville departementet legge fram forslag om å innarbeide yrkesskadetrygdens stønadsregler. Som en siste etappe av kodifiseringsarbeidet ville departementet legge fram forslag om å innarbeide syketrygden og arbeidsløshetsstrygden.

Loven om folketrygd ble vedtatt den 17. juni 1966, og trådte i kraft den 1. januar 1967. Med virkning fra 1. januar 1971 ble yrkesskadetrygden, syketrygden og arbeidsløshetsstrygden tatt inn i folketrygden.

3.3 UTVIKLINGEN AV SAMORDNINGSSYSTEMET FRAM TIL INN-FØRINGEN AV SAMORDNINGSLOVEN

3.3.1 Den historiske bakgrunnen

Fra slutten av forrige århundre og fram til innføringen av folketrygden, ble det bygd ut en rekke pensjons- og trygdeordninger.

Lenge skjedde utbyggingen av disse ordningene uten hensyn til om det eksisterte andre ordninger som helt eller delvis dekket samme behov. Dette forholdet spilte liten rolle så lenge det var få ordninger med et lite tilbud av ytelser, og størrelsen på de ytelsene som ordningene gav, var små. Etter hvert som det ble bygd ut flere ordninger, ble imidlertid overlappingsproblemene større.

Når en ny ordning ble utformet, ble det som regel tatt sikte på at ordningen skulle gi fullgod økonomisk kompensasjon for de stønadsområdene som ordningen dekket. Dette kunne være ved alderdom, ved uførhet (tap av evnen til å utføre inntektsgivende arbeid) eller ved tap av forsørger. Samtidig som omfanget av pensjons- og trygdeordninger økte, ble befolkningen i stadig større grad omfattet av to eller flere pensjons- eller trygdeordninger for samme stønadstilfelle. Dette førte ofte til at en og samme stønadssituasjon utløste rett til ytelser fra flere ordninger samtidig. Siden de fleste ordningene var bygd opp slik at ytelsene fra vedkommende ordning skulle gi full kompensasjon for det stønadstilfellet som oppstod, førte dette ofte til at den stønadsberettigede fikk rett til en samlet pensjonsinntekt som var høyere enn det pensjonsnivået som myndighetene hadde forutsatt da de forskjellige pensjons- og trygdeordningene ble innført. I enkelte tilfeller kunne den samlede pensjonsinntekten utgjøre faktisk bortimot det dobbelte av den inntekten som falt bort.

I enkelte pensjons- og trygdeordninger ble det derfor etter hvert tatt inn bestemmelser om at det ikke skulle ytes noe fra vedkommende ordning dersom den stønadsberettigede samtidig hadde rett til ytelser fra andre pensjons- eller trygdeordninger. Disse «fraskrivelsesklausulene» dekket imidlertid bare deler av samordningsfeltet. Bestemmelsene var heller ikke alltid fullstendige eller innbyrdes tilpasset hverandre. Det hendte til og med at vedkommende kunne bli stående uten rett til noen ytelse overhodet dersom alle bestemmelsene ble tatt på ordet: Man klarte ikke i ønskelig grad å justere «samordningsbestemmelsene» i takt med utbyggingen av de forskjellige pensjons- og trygdeordningene.

3.3.2 Samordningsloven av 6. juli 1957

I 1951 begynte arbeidet med å utrede spørsmålet om hvordan man kunne avskaffe behovsprøvingen i alderstrygden. Før man kunne innføre en generell trygdeordning, fant regjeringen det nødvendig å få utredet spørsmålet om hvordan en slik ordning kunne koordineres og tilpasses andre pensjons- og trygdeordninger, og hvordan ytelsene fra de forskjellige ordningene kunne tilpasses hverandre. Ved kongelig resolusjon av 3. juli 1953 ble det oppnevnt et utvalg til å utrede disse spørsmålene. Utvalgets formann var byråsjef Ottar Lund i Sosialdepartementet. Den 1. juli 1954 avgav utvalget en foreløpig innstilling⁶.

I denne innstillingen behandlet utvalget blant annet de prinsipielle spørsmålene som reiste seg i forbindelse med samordning av pensjon fra alderstrygden med pensjon fra en tjenstepensjonsordning. Utvalget mente at det ville bli mulig å gjennomføre en hensiktsmessig samordning av disse ytelsene først når behovsprøvingen i alderstrygden var opphevet. I innstillingen gav utvalget en oversikt over de samordningsreglene som gjaldt den gang, og innvendingene mot disse reglene. Videre gav utvalget en oversikt over de problemene som samordningssaken reiste, og hvordan disse problemene best kunne løses.

Etter at den foreløpige innstillingen hadde vært på en omfattende høringsrunde, avgav utvalget sin endelige innstilling den 15. desember 1956. I denne innstillingen videreførte og detaljbehandlet utvalget spørsmålet om samordning av pensjon fra alderstrygden med pensjon fra en tjenstepensjonsordning på grunnlag av det utkastet som forelå til ny alderstrygdlov. Utvalget behandlet også spørsmålene om samordning av pensjoner fra to eller flere tjenstepensjonsordninger, samordning av pensjoner fra to eller flere personskadetrygder, samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med pensjon fra en personskadetrygd, samordning av pensjon fra en personskadetrygd med pensjon fra alderstrygden og endelig samordning av pensjoner fra en tjenstepensjonsordning, en personskadetrygd og alderstrygden. Utvalget foreslo at samordningsbestemmelsene ble samlet i én lov, og la fram et utkast til en slik lov.

Proposisjonen om samordningslover⁷ ble lagt fram for Stortinget den 5. april 1957, og loven ble sanksjonert av Kongen den 6. juli samme år. Samtidig ble det innført en lov om alderstrygd uten behovsprøving. Begge lovene trådte i kraft 1. januar 1959.

Samordningsloven avløste en rekke forskjellige og til dels motstridende samordningsbestemmelser som fantes i lovene og vedtektene til de forskjellige pensjons- og trygdeordningene som skulle gå inn under den nye loven. Loven bygde på tanken om at jo mer generelt befolkningsomfattende en pensjons- eller trygdeordning var, desto større pensjonsansvar skulle ordningen bære. Ut fra denne tanken ble det bestemt at ytelsene fra grunntrygdene (alderstrygden og forsørgertrygden for barn) alltid skulle gis uten reduksjon når pensjonisten samtidig hadde rett til ytelser fra en personskadetrygd og/eller fra en tjenstepensjonsordning.

Når det gjaldt fordelingen av pensjonsansvaret mellom personskadetrygdene og tjenstepensjonsordningene, ble det samme synspunktet lagt til grunn: Personkretsen som falt inn under personskadetrygdene, var stort sett mer generell enn personkretsen som falt inn under tjenstepensjonsordningene, som dekket mer avgrensede grupper av yrkesutøvere. Det var derfor ytelsene fra tjenstepensjonsordningene som skulle reduseres når en person samtidig hadde rett til ytelser fra en personskadetrygd og fra en tjenstepensjonsordning.

6. Denne innstillingen er trykt som vedlegg 1 i Ot prp nr 60 for 1957.

7. Ot prp nr 60 for 1957.

3.3.3 Statspensjonistdommen

Misnøyen over at pensjonen fra tjenstepensjonsordningen ble redusert med et samordningsfradrag for den pensjonen som pensjonisten mottok fra alderstrygden, ble etter hvert stor blant statspensjonistene. De mente det var urimelig at det ble gjort fradrag i en velervervet rettighet for en ytelse som ble gitt til alle.

Den nye alderstrygdloven forutsatte at den enkelte pensjonist skulle søke om alderstrygd. Den tidligere alderstrygden var behovsprøvd, og det var mange som mente at det var en slags forsorgsunderstøttelse det gjaldt, som det var nedverdiggende å søke om. Av den grunn var det mange statspensjonister som lot være å søke om alderstrygd.

Sosialdepartementet bestemte imidlertid at tjenstepensjonen skulle samordnes med alderstrygden, uansett om den enkelte pensjonist hadde søkt om ytelser fra denne trygdeordningen eller ikke. Departementet begrunnet dette med at samordningsloven gjaldt for ytelser som en person kunne få. Etter departementets mening skulle derfor tjenstepensjonen samordnes med den alderstrygden som pensjonisten hadde rett til.

Landslaget for statspensjonister, som representerte flertallet av tjenstepensjonistene, mente det var i strid med Grunnloven § 97 at det ble gjort samordningsfradrag i tjenstepensjonen. Videre ble det hevdet at det stred mot et borgelig likhetsprinsipp at tjenstepensjonistene, i motsetning til alle andre pensjonistgrupper i samfunnet, ikke fikk full kompensasjon for at behovsprøvingen i alderstrygden var opphevet.

Landslaget tapte i både byretten og lagmannsretten. Saken ble anket til Høyesterett, som behandlet den i plenum. Dom i saken ble avsagt den 10. april 1962⁸. Dommen opprettholdt de lavere rettenes avgjørelse.

Høyesterett begrunnet sin avgjørelse med at ingen hadde noe grunnlovsbeskyttet krav på alderstrygd. Grunnloven §§ 97 og 105 var da ikke til hinder for at staten, i steden for å reduseres alderstrygden for visse personer, flyttet reduksjonen over på de pensjonsrettighetene som statspensjonistene hadde tjent opp. Dette gjaldt selv om tjenstepensjonsrettighetene isolert sett hadde karakter av økonomiske særrettigheter. Forutsetningen måtte imidlertid være at pensjonistene ikke ble påført noe tap ved samordningen. Høyesterett kunne ikke se at pensjonisten var blitt påført noe slikt tap så lenge den enkelte pensjonist fikk en samlet pensjon som svarte til det beløpet vedkommende var sikret i loven om Statens Pensjonskasse. Hvilken kilde staten valgte å utlede pensjonen fra, måtte da være uten betydning for den enkelte pensjonist.

Høyesterett fant videre støtte for sitt resultat i det såkalte folketrygdforbeholdet. Alle pensjonslovene, lovene fra 1917, 1921 og 1949, hadde et forbehold om at det skulle skje en tilpassing av innskudd og pensjoner hvis det ble innført en generell folkepensjon. Dette forbeholdet hadde således alltid vært et vilkår for å være medlem i Statens Pensjonskasse.

Statspensjonistene fikk heller ikke medhold i at samordningsloven, i forhold til dem, krenket et borgelig likhetsprinsipp. Høyesterett uttalte at loven var utformet med tanke på hvilke sosiale sektorer samfunnets resusser skulle tilgodese og med sikte på å få enkle og praktisk brukbare regler. Det dreide seg da ikke om en rett statspensjonistene kunne gjøre gjeldende ved domstolene, men om noe som etter Grunnloven hørte inn under de lovgivende myndighetene.

8. Rt. 1962 s. 332.

3.4 DEN VIDERE UTVIKLINGEN PÅ NOEN VIKTIGE SAMORDNINGSSOMRÅDER

3.4.1 Innledning

Fra samordningsloven trådte i kraft og fram til i dag (1995), er det gitt 23 endringslover til samordningsloven. Mange av disse endringene har liten betydning i denne sammenheng. Dette skyldes at en rekke av dem har vært av redaksjonell art, for eksempel endring av en kapitteoverskrift eller flytting av et kapittel. Hvis man i detalj skulle gjort rede for alle endringene, ville dette ført til at hovedlinjene i utviklingen kunne forsvinne. I punktene nedenfor skal vi derfor gjøre rede for utviklingen på tre viktige områder innenfor samordningsregelverket som det i de siste årene har vært ført en del debatt om.

3.4.2 Samordning med grunnpensjonsdelen av en enke- eller enkemannspensjon fra folketrygden

Enke- og morstrygden ble innført i 1964. Når det gjaldt samordning med ytelser fra denne ordningen, ble det bestemt at pensjonen fra tjenstepensjonsordningen eller pensjonen fra personskadetrygden skulle reduseres med et beløp som svarte til 100 prosent av den ytelsen som enken fikk utbetalt fra enke- og morstrygden. Bakgrunnen for den strenge samordningsregelen var at man regnet med at den kommende folketrygden ville få et så høyt pensjonsnivå at det ville bli mindre aktuelt med supplerende ytelser fra tjenstepensjonsordningene og fra personskadetrygdene. Av den grunn antok man at det ikke ville bli aktuelt å beholde det samordningssystemet som gjaldt for samordning med ytelser alderstrygden og uføretrygden.⁹ For ikke å vanskeliggjøre den senere overgangen til folketrygden, ble det derfor bestemt at samordningsfradraget for ytelsen fra enke- og morstrygden skulle svare til 100 prosent av den ytelsen som enken fikk utbetalt fra denne ordningen. Det ble imidlertid forutsatt at spørsmålet skulle tas opp til ny vurdering når folketrygden ble innført.

Da folketrygden ble innført, beholdt man den strenge regelen som gjaldt for samordning med ytelser fra enke- og morstrygden (100 prosent fradrag). Den samme regelen ble gjort gjeldende for enkemannspensjoner. Også den samordningsregelen som gjaldt for samordning med ytelser fra alderstrygden og uføretrygden (75 prosent fradrag), ble beholdt. Begrunnelsen for å beholde den strenge regelen for samordning med enke- og enkemannspensjoner var at det allerede var etablert et prinsipp. Den vurderingen som ble forutsatt ved innføringen av enke- og morstrygden, ble det heller ikke noe av.

Ved lov 29. mars 1968 nr. 1 ble det lempet på den bestemmelsen som regulerte samordning av pensjon fra krigspensjoneringen med grunnpensjonsdelen av enke- eller enkemannspensjonen fra folketrygden. Etter den nye bestemmelsen skulle samordningsfradraget for denne delen av folketrygdpensjonen svare til 75 prosent av den grunnpensjonen som enken eller enkemannen fikk utbetalt. Det ble ikke gjort noen endringer når det var tjenstepensjonsordningene og yrkesskadetrygden som skulle samordne med grunnpensjonen: Samordningsfradraget i ytelsene fra disse ordningene skulle fortsatt svare til 100 prosent av den grunnpensjonen som enken eller enkemannen fikk utbetalt fra folketrygden.

Misnøyen med den strenge regelen for samordning med grunnpensjonsdelen av enke- eller enkemannspensjonen fra folketrygden ble etter hvert stor, og det ble satt fram flere krav om at den måtte endres. Også Stortinget tok opp dette spørsmålet

9. Samordningsfradraget for ytelsene fra disse trygdeordningene skulle svare til 75 prosent av den ytelsen som pensjonisten fikk utbetalt.

flere ganger (se "*Samordning med tilleggspensjon som er tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen*" i punkt 3.4.4). Grunnen til misnøyen var at en rekke enker og enkemenn ble såkalte «null-pensjonister», det vil si at de ikke fikk utbetalt noe fra tjenstepensjonsordningen eller fra yrkesskadetrygden etter samordning med folketrygdpensjonen.

Parallelt med diskusjonen om størrelsen på samordningsfradraget for grunnpensjonsdelen av enke- eller enkemannspensjonen fra folketrygden, foregikk striden om det var adgang til å samordne med tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen (se "*Samordning med tilleggspensjon som er tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen*" i punkt 3.4.4). Denne striden endte med at det i 1989 ble innført en regel som innebar at det skulle samordnes bare med tilleggspensjon som var tjent opp av medlemmet i tjenstepensjonsordningen. Etter hvert økte misnøyen også med denne regelen, og det hele endte med at Sosialdepartementet utarbeidet en stortingsmelding om saken.¹⁰ I denne meldingen holdt departementet fast på den samordningsregelen som ble innført i 1989, men foreslo samtidig at samordningsfradraget for grunnpensjonsdelen av enke- eller enkemannspensjonen skulle begrenses fra 100 til 75 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Sosialdepartementets forslag ble vedtatt i lov 18. desember 1992 nr. 143, og trådte i kraft 1. januar 1993.

Dette betyr at i dag er størrelsen på samordningsfradraget for grunnpensjonen fra folketrygden uavhengig av om folketrygdpensjonen er en alders-, uføre-, enke- eller enkemannspensjon: Samordningsfradraget skal som hovedregel svare til 3/4 eller 75 prosent av grunnbeløpet.

For samordning med grunnpensjonsdelen av en barnpensjon fra folketrygden, se folketrygdloven § 10–10 nr. 4 tredje ledd, gjelder fortsatt full samordning. I disse tilfellene skal samordningsfradraget for grunnpensjonen svare til 100 prosent av den grunnpensjonen som barnet får utbetalt, se samordningsloven § 22 nr. 1 første setning.

3.4.3 Samordning med tilleggspensjon som er tjent opp av inntekt som ikke er pensjongivende i tjenstepensjonsordningen

I forbindelse med innføringen av folketrygden fant det sted forhandlinger mellom staten og tjenstemannsorganisasjonene. Temaet i disse forhandlingene var hvordan ytelsene fra tjenstepensjonsordningene skulle tilpasses ytelsene fra folketrygden. Når det gjaldt folketrygdens tilleggspensjon, var det enighet om at pensjonen fra tjenstepensjonsordningen i regelen skulle reduseres med et beløp som svarte til 100 prosent av den tilleggspensjonen som pensjonisten fikk utbetalt fra folketrygden. Siden det var foreslått et videre inntektsbegrep i folketrygden enn det inntektsbegrepet som gjaldt i tjenstepensjonsordningene, var man også enige om at hovedregelen ikke kunne gjelde uten begrensning. Staten foreslo derfor at samordningsbestemmelsene skulle utformes slik at «den del av tilleggspensjonen som måtte være opptjent ved inntekter som ikke er pensjongivende i ... [tjenstepensjonsordningen], heller ikke trekkes fra i tjenstepensjonen.»¹¹

Statens tilbud ble ikke umiddelbart godtatt av tjenstemannsorganisasjonene. Invendingene gjaldt imidlertid andre forhold i tilbudet. Statstjenestemannskartellet brøt forhandlingene, og forhandlingene førte blant annet av den grunn ikke til noe resultat.

10. St meld nr 29 for 1991–92.

11. Ot prp nr 38 for 1965–66 s. 6.

For ikke å forsinke det videre arbeidet med folketrygden, utarbeidet Sosialdepartementet et forslag til bestemmelser om samordning med tilleggspensjon fra folketrygden.¹² Dette forslaget ble vedtatt i lov 17. juni 1966 nr. 16.¹³ Når det gjaldt bestemmelser som skulle unnta den delen av tilleggspensjonen fra folketrygden som var tjent opp av inntekt som ikke var pensjongivende i tjenstepensjonsordningen, uttalte departementet at slike regler ville bli detaljerte, og at det ikke fant det hensiktsmessig å ta inn slike bestemmelser i loven. Kongen ble derfor gitt fullmakt til å fastsette nærmere regler om hvordan samordningsfradraget for tilleggspensjonen skulle begrenses.

I 1967 utarbeidet Sosialdepartementet et notat der det drøftet forskjellige måter å utforme begrensingsregelen på. Etter at notatet hadde vært på høring, fikk Pensjonskassautvalget (se "*Debes-utvalget (Pensjonskassautvalget)*") i punkt 3.5.3) i oppdrag å finne en løsning på hvordan begrensingsregelen burde utformes. Utvalget foreslo en begrensingsregel som innebar at samordningsfradraget for tilleggspensjonen ikke skulle være større enn det beløpet denne pensjonen utgjorde når sluttpoengtallet i folketrygden ble erstattet med et fiktivt poengtal (derav navnet fiktivfordelsregelen). Dette poengtallet skulle beregnes etter folketrygdens regler og ut fra den pensjongivende inntekten som tjenestemannen hadde da han trådte ut av tjenstepensjonsordningen.

I 1972 foreslo Sosialdepartementet¹⁴ at de opprinnelige fullmaktsbestemmelsene ble erstattet med fiktivfordelsregelen. Departementets forslag ble vedtatt i lov 15. desember 1972 nr. 86. Samtidig fikk departementet fullmakt til å gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av fiktivfordelsregelen. Departementet gav slike bestemmelser den 9. april 1973. I disse forskriftene ble også tidsfaktoren tatt med, slik at det skulle samordnes bare med tjenstepensjon som var tjent opp i samme tidsrom som tilleggspensjonen (fiktive poengår).

3.4.4 Samordning med tilleggspensjon som er tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen

Spørsmålet om samordning med tilleggspensjon som er tjent opp av «ektefellen»¹⁵ til medlemmet i tjenstepensjonsordningen, oppstår når to personer er gift med hverandre og en av dem dør. Da går det fram av folketrygdloven § 7–4 nr. 1 andre ledd første setning og § 8–6 nr. 1 første ledd at tilleggspensjonen til den gjenlevende ektefellen minst skal svare til 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den avdøde har tjent opp. Tilleggspensjonen til den gjenlevende skal likevel ikke være mindre enn (100 prosent av) den tilleggspensjonen som den gjenlevende selv har tjent opp, se folketrygdloven § 7–4 nr. 1 andre ledd andre setning og § 8–6 nr. 1 andre ledd.

Da fullmaktsbestemmelsene ble gjort om til lovbestemte begrensingsregler i 1972, ble det ikke bestemt noe spesielt om hvorvidt samordningsfradraget for tilleggspensjonen skulle begrenses når denne pensjonen var tjent opp helt eller delvis

12. Ot prp nr 38 for 1965–66.

13. Denne loven var en tilleggslov, og gjaldt for Statens Pensjonskasse, Statsbanenes pensjonskasse og Pensjonsordningen for statens arbeidere. Det ble gitt tilsvarende tilleggslover for Pensjonsordningen for sykepleiere (lov 9. desember 1966 nr 4), Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter (lov 16. desember 1966 nr 1), Pensjonsordningen for statsråder (lov 16. desember 1966 nr 2), Pensjonstrygden for apoteketaten (lov 16. desember 1966 nr 5) og lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser (lov 16. desember 1966 nr 6).

14. Ot prp nr 20 for 1972–73.

15. Uttrykket ektefellen er satt i anførselstegn fordi problemstillingen ikke gjelder bare for gifte personer. Den kan gjelde også for fraskilte ektefeller (folketrygdloven § 10–6), registrerte samboerpar (folketrygdloven § 18–15) og registrerte partnere (lov 30. april 1993 nr 40).

av ektefellen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen. Heller ikke i de forskriftene som Sosialdepartementet gav i 1973, ble dette forholdet tatt opp: Departementet la til grunn at fullmaktsbestemmelsene (og dermed også statens tilbud fra 1966) tok sikte på å begrense samordningsfradraget bare for tilleggspensjon som var tjent opp av medlemmet i tjenstepensjonsordningen. Det skulle derfor gjøres fullt fradrag for tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet.

Tjenestemannsorganisasjonene og pensjonistorganisasjonene mente at dette streid mot statens tilbud fra 1966, og det ble satt fram flere krav om at Sosialdepartementet måtte endre sin tolking: Også tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen, var avledet av inntekt som ikke var pensjongivende i tjenstepensjonsordningen. Følgen måtte da bli at det ikke skulle samordnes med slik tilleggspensjon.

I 1977 foreslo Sosialdepartementet at bestemmelsene om samordning med tilleggspensjon fra folketrygden ble tatt inn i samordningsloven som et eget kapittel.¹⁶ Samtidig foreslo departementet en ny regel for samordning med ikke-erhvervsprøvde enkepensjoner fra tjenstepensjonsordningene.¹⁷ Etter forslaget skulle det ikke tas hensyn til den tilleggspensjonen som enken selv hadde tjent opp. Bestemmelser om hvordan samordningsfritaket skulle gjennomføres, ble det foreslått at departementet skulle gi i forskrift.

Bakgrunnen for forslaget hadde ikke noe med tilbudet fra 1966 å gjøre. I proposisjonen uttalte departementet at samordningsbestemmelsene på dette området ikke skilte mellom den tilleggspensjonen som enken selv hadde tjent opp, og den tilleggspensjonen som hun fikk på grunn av mannens opptjening: «Det beregnes samordningsfradrag av hele tilleggspensjonen på samme måte som når det gjelder grunnpensjonen.»¹⁸

Grunnen til at Sosialdepartementets ønsket å lempe på samordningsbestemmelsene for enker med rett til ikke-erhvervsprøvde enkepensjoner, var at disse enkene vanligvis gikk kraftig ned i samlet inntekt ved overgangen fra lønn til pensjon. Departementet ønsket derfor å unnta enkens egenopptjente tilleggspensjon fra samordning ut fra denne tankegangen: Når enkepensjonen kom i tillegg til lønnen som yrkesaktiv, burde den tilleggspensjonen som ble tjent opp av denne lønnen, holdes utenfor samordning. Denne tilleggspensjonen var jo erstatning for lønnen som yrkesaktiv.

Stortingets sosialkomite godtok ikke departementets forslag.¹⁹ Komiteen uttalte at hovedregelen for samordning med tilleggspensjon fra folketrygden var at samordningsfradraget for denne pensjonen skulle svare til 100 prosent av den tilleggspensjonen som ble utbetalt. Videre ble det uttalt at departementets forslag ville fremme skjevheter i forhold til andre enkepensjonister. Endelig uttalte komiteen at den ikke kunne se at de enkene det var snakk om, hadde noe større krav på gunstigere samordningsbestemmelser enn det andre grupper av pensjonister hadde krav på.

Komiteen mente likevel at noe måtte gjøres for enkepensjonistene. Dette hadde sammenheng med at mange enker ble såkalte «null-enker», det vil si at de ikke fikk utbetalt noe fra tjenstepensjonsordningen etter samordning. Departementet ble

16. Ot prp nr 36 for 1977–78.

17. Dette er pensjoner som gis til enker etter menn som første gang ble medlem i en offentlig tjenstepensjonsordning før en bestemt dato. I Statens Pensjonskasse, Pensjonsordningen for apoteketaten og Pensjonsordningen for sykepleiere er datoen 1. oktober 1976. I de kommunale og fylkeskommunale tjenstepensjonsordningene varierer datoen noe.

18. Ot prp nr 36 for 1977–78 s. 23

19. Innstilling nr 80 for 1978–79.

derfor bedt om å legge fram et forslag til samordningsregler som gav en mer helhetlig løsning for enkene.

Lovligheten av å samordne med tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet, ble bestridt av enkelte pensjonister. Spørsmålet ble derfor brakt inn for Trygderetten. Retten avsa tre kjennelser der den slo fast at det var adgang til å samordne med slik tilleggspensjon. Trygderetten uttalte imidlertid at fiktivfordelsregelen burde komme til anvendelse også på tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet.

Sosialdepartementet bad også Justisdepartementets lovavdeling om å vurdere lovligheten av den samordning som ble foretatt. Lovavdelingen kom til samme resultat som Trygderetten. Dette gjaldt både det prinsipielle spørsmålet om det var adgang til å samordne med tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet, og spørsmålet om anvendelsen av fiktivfordelsregelen.

Som en konsekvens av uttalelsene fra Trygderetten og lovavdelingen, ble det lagt fram en stortingsmelding om saken.²⁰ I denne meldingen uttalte Sosialdepartementet at fiktivfordelsregelen var blitt anvendt feil når det gjaldt samordning med tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet. Departementet uttalte at denne praksisen ville bli endret med tilbakevirkende kraft.

Stortingets forbruker- og administrasjonskomite tok departementets standpunkt til etterretning.²¹ Samtidig framholdt komiteen at selv om fiktivfordelsregelen kom til anvendelse på tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet, ville dette ikke bedre situasjonen nok for enkene. Komiteen uttalte at «mange enker plasseres under 0 når samordningsfradraget er trukket fra, og derfor fortsetter under 0 når fiktivfordelen er regnet ut.»²² Storkomiteen bad derfor Sosialdepartementet om å «legge til grunn forutsetningene i forarbeidene til tilleggsloven av 17. juni 1966, der det ble forutsatt regler for å holde tilleggspensjon regnet av inntekter som ikke var pensjongivende i tjenstepensjonsordningen utenfor samordningsberegningene ...».²³ ²⁴

Sosialdepartementet ønsket på sin side å behandle saken i forbindelse med stortingsmeldingen om folketrygdens økonomi og pensjonssystem, som på den tiden var under utarbeidelse. Før stortingsmeldingen ble lagt fram, gjentok stortingsrepresentant Borghild Røyseland forbruker- og administrasjonskomiteens oppfordring:

«Stortinget ber Regjeringen gjennomføre samordning etter samordningslovens § 23 nr. 2 i samsvar med de forutsetninger som lå til grunn for § 4 nr. 2 i Lov av 1966 nr. 16 om tillegg til lov om Statens pensjonskasse.»²⁵

Før forbruker- og administrasjonskomiteen fikk behandlet Røyselands forslag, la Sosialdepartementet fram St.meld. nr. 12 for 1988–89: Om folketrygdens økonomi og pensjonssystem. Her konkluderte departementet med at samordningsloven ikke gav hjemmel for å unnta samordning med tilleggspensjon som var tjent opp av ekte-

20. St meld nr 28 for 1986–87.

21. Innstilling S nr 165 for 1986–87.

22. Innstilling S nr 165 for 1986–87 s. 4.

23. L.c.

24. Det er en viss inkonsekvens i forbruker- og administrasjonskomiteens holdning til tilleggspensjon som er tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen. Som det framgår, mente komiteen både at tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet, skulle holdes utenfor samordning, og at fiktivfordelsregelen skulle gjelde for denne delen av tilleggspensjonen. Det er her inkonsekvensen ligger. Hvis fiktivfordelsregelen skal gjelde for denne delen av tilleggspensjonen, må jo det nødvendigvis bety at tilleggspensjon som er tjent opp av ektefellen til medlemmet, er samordningspliktig.

25. Dokument nr 8:43 for 1987–88.

fellen til medlemmet. Hvis man ønsket et slikt unntak, måtte loven endres.²⁶ Dette synspunktet ble støttet av Justisdepartementets lovavdeling.

Røyselands forslag fikk tilslutning av forbruker- og administrasjonskomiteen, og Sosialdepartementet ble bedt om å praktisere «den tolkning som ligger i forutsetningen til lov av 17. juni 1966 og som også komiteen legger til grunn.»²⁷

Stortingets sosialkomite fulgte opp vedtaket til forbruker- og administrasjonskomiteen ved behandlingen av St.meld. nr. 12:

«Flertallet viser i denne forbindelse til Stortingets vedtak om at den etterlatte egen pensjonsopptjening i Folketrygden skal holdes utenfor samordningen med enkepensjonen fra Statens Pensjonskasse.²⁸ »

I 1989 foreslo Sosialdepartementet endringer i samordningsloven for å imøtekomme Stortingets ønsker.²⁹ Etter forslaget skulle det samordnes bare med tilleggspensjon som var tjent opp av medlemmet i tjenstepensjonsordningen: Tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet, skulle ikke lenger trekkes inn i samordningen.

Før Stortinget rakk å behandle proposisjonen, avsa Eidsivating lagmannsrett den 17. mars 1989 dom i den såkalte Bjøraanesssaken.³⁰ Forholdet i denne saken gjaldt lovligheten av å samordne med tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet, når medlemmet ikke hadde tjent opp egen tilleggspensjon. Retten kom til at samordningsloven ikke gav hjemmel for samordning i slike tilfeller. Samordningsvedtaket ble derfor opphevet. Resultatet i dommen var i samsvar med det lovforslaget som Sosialdepartementet hadde lagt fram for Stortinget, og dommen ble av den grunn ikke anket til Høyesterett.

Stortinget sluttet seg til departementets forslag, og det ble vedtatt ved lov 16. juni 1989 nr. 89. De nye samordningsbestemmelsene ble tatt inn i samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd.

Under behandlingen av Sosialdepartementets lovforslag, var det flere stortingsrepresentanter som bemerket at slik samordningsbestemmelsene nå ble, kunne fraskilte ektefeller komme bedre ut av samordningen enn om ekteskapet bestod ved dødsfallet. Dette hadde sammenheng med at folketrygden stilte strengere krav for rett til etterlattepensjon (tilleggspensjon) enn det tjenstepensjonsordningene gjorde. For å gjøre det helt klart at endringene i samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd skulle gjelde også for fraskilte, foreslo Sosialdepartementet at det ble gitt et nytt tredje ledd til § 23 nr. 2 som slo fast dette.³¹ Forslaget ble vedtatt ved lov 15. desember 1989 nr. 90.

Våren 1990 ble det satt fram et privat lovforslag av stortingsrepresentantene John Alvheim og Inger-Marie Ytterhorn.³² Innledningsvis ble det presisert at forslaget i sin helhet var utarbeidet av Aksjonskomiteen for offentlig ansattes pensjonsrettigheter. Forslaget innebar at samordningsfradraget for tilleggspensjonen skulle begrenses slik at «pensjonisten ikke taper på at pensjonisten selv eller ektefellen, har tjent opp pensjonspoeng i folketrygden». Bakgrunnen for forslaget var at man mente lovendringen i 1989, der det ble bestemt at det skulle samordnes bare med tilleggspensjon som var tjent opp av medlemmet i tjenstepensjonsordningen,

26. Op. cit. s. 253.

27. Innst S nr 82 for 1988–89.

28. Innst S nr 200 for 1988–89 s. 47.

29. Ot prp nr 38 for 1988–89.

30. Denne dommen er utrykt.

31. Ot prp nr 18 for 1989–90.

32. Dok 8:24 for 1989–90.

i en rekke tilfeller førte til at medlemmets opptjening av tilleggspensjon kunne bli tapsbringende for den gjenlevende ektefellen (såkalt negativ effekt).

Under stortingsbehandlingen av Alvheim og Ytterhorns forslag³³ mente flertallet at lovforslaget burde belyses nærmere. Forslaget ble derfor sendt til regjeringen for en nærmere vurdering.

Høsten 1990 satte Sosialdepartementet ned en arbeidsgruppe som skulle vurdere blant annet den negative effekten. Arbeidsgruppen, som avgav sin utredning i desember 1990, mente at samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd gav rimelige og tilsiktede samordningsresultater. Den uttalte at den negative effekten var en uheldig side av samordningssystemet, men mente at dette forholdet var en av omkostningene ved det svært kompliserte regelverket som gjaldt for samordning med tilleggspensjon fra folketrygden. De løsningene som var mulige, ville enten bli for kostbare eller skape nye urimeligheter. Dessuten ville samordningssystemet bli så komplisert at det ikke ville være mulig å forklare innholdet i samordningsberegningene for andre enn pensjonsekspertene. Arbeidsgruppen konkluderte derfor med at samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd ikke burde endres eller suppleres.

Den 31. januar 1992 la Sosialdepartementet fram en stortingsmelding om saken.³⁴ Departementet kom til samme konklusjon som arbeidsgruppen.

Stortingets forbruker- og administrasjonskomite var uenig i departementets konklusjon,³⁵ og foreslo en ny og gunstigere regel for samordning med tilleggspensjon fra folketrygden når pensjonen fra tjenestepensjonsordningen var en enke- eller enkemannspensjon. Etter komiteens forslag skulle «den tilleggspensjon fra folketrygden som enken eller enkemannen har opptjent i sin helhet betraktes som en fri del og holdes utenfor samordningen ...».³⁶ I de tilfellene der tjenestepensjonen var en alders- eller uførepensjon, ble det foreslått at Kongen skulle gi forskrifter som reduserte samordningsfradraget for tilleggspensjonen når «tilleggspensjonen i folketrygden er lavere enn tilleggspensjon fastsatt også under hensyn til avdødes opptjening.»³⁷

Forbruker- og administrasjonskomiteens forslag ble vedtatt av Odelstinget,³⁸ men ikke av Lagtinget.³⁹ Etter en ny behandling i Odelstinget⁴⁰ ble forslaget endret slik at den nye og gunstige samordningsregelen skulle gjelde bare når pensjonen fra tjenestepensjonsordningen var en ikke-erhvervsprøvd enkepensjon. I de tilfellene der tjenestepensjonen var en alderspensjon, uførepensjon, ervervsprøvd enkepensjon eller enkemannspensjon, ble det foreslått at Kongen skulle gi forskrifter som reduserte samordningsfradraget for tilleggspensjonen når denne pensjonen var lavere enn «tilleggspensjon fastsatt under hensyn til begge ektefellers opptjening.» De nye lovforslagene ble vedtatt ved lov av 5. juni 1992 nr. 53 og tatt inn i samordningsloven § 23 nr. 2 som et nytt fjerde og femte ledd. Det er ennå (1995) ikke gitt forskrifter i medhold av samordningsloven § 23 nr. 2 femte ledd.

33. Innst nr 60 for 1989–90.

34. St meld nr 29 for 1991–92.

35. Innst O nr 51 for 1991–92.

36. Op. cit. s. 2.

37. L.c.

38. Forhandl i Odelst for 1991–92 s. 414–415.

39. Forhandl i Lagt for 1991–92 s. 47–55.

40. Forhandl i Odelst for 1991–92 s. 522–529.

3.4.5 Særlig om Lassung-dommen

I den såkalte Lassung-dommen⁴¹ ble det hevdet at lovendringen fra 1989 var i strid med Grunnlovens forbud mot tilbakevirkende lover. Forholdet i denne saken var i hovedsak slik:

Lassung mottok alderspensjon fra Statens Pensjonskasse og alderspensjon fra folketrygden. Hennes avdøde mann hadde ikke vært medlem i noen offentlig tjenestepensjonsordning. Fra folketrygden fikk Lassung utbetalt en tilleggspensjon som var beregnet etter folketrygdloven § 7–4 nr. 1 andre ledd første setning. Det vil si at hun fikk utbetalt en tilleggspensjon som svarte til 55 prosent av summen av den tilleggspensjonen hun selv hadde tjent opp og den tilleggspensjonen som hennes avdøde mann hadde tjent opp.

Etter samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd andre setning (gjeldende rett) skal samordningsfradraget for tilleggspensjonsdelen av folketrygdpensjonen i disse tilfellene svare til 100 prosent av den tilleggspensjonen som den gjenlevende ektefellen (Lassung) har tjent opp. Lassung hevdet at samordningsfradraget for tilleggspensjonen skulle svare til 55 prosent av den tilleggspensjonen hun hadde tjent opp.

Lassung begrunnet sin påstand med at da bestemmelsene om samordning med tilleggspensjon fra folketrygden ble utformet i 1966, var forutsetningen at det ikke skulle samordnes med tilleggspensjon som var tjent opp av inntekt som ikke var pensjonsgivende i tjenestepensjonsordningen. Dette unntaket gjaldt ikke bare for tilleggspensjon som var tjent opp av inntekt som etter sin art ikke var pensjonsgivende i tjenestepensjonsordningen, for eksempel overtidsarbeid, men også for tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet. Også dette var tilleggspensjon som var avledet av inntekt som ikke var pensjonsgivende i tjenestepensjonsordningen. På denne bakgrunn ble det anført at det allerede i 1966 var etablert en regel som innebar at det ikke skulle samordnes med tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet.

Spørsmålet om hva tilbudet fra 1966 ledet til i Lassungs tilfelle, måtte avgjøres ved en tolkning av folketrygdloven § 7–4 nr. 1 andre ledd. Av denne bestemmelsen gikk det fram at tilleggspensjonen til en gjenlevende ektefelle skulle svare til 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den avdøde hadde tjent opp. Dette innebar at folketrygdloven § 7–4 nr. 1 andre ledd opererte med en etterlattedel og en egendel. Lassung hevdet at når man samordnet med 100 prosent av den tilleggspensjonen som hun hadde tjent opp, ble det samordnet med tilleggspensjon som hun ikke fikk utbetalt. De resterende 45 prosentene ble trukket i den tilleggspensjonen som kom til utbetaling etter mannen, men denne tilleggspensjonen skulle det ikke samordnes med. Dette gikk fram av den regelen som ble etablert i 1966. Og siden tilleggspensjon var en opptjent rettighet som var beskyttet av Grunnloven, ble det etter Lassungs mening derfor gjort inngrep i en grunnlovsbeskyttet rettighet.

Lassung tapte i både Trygderetten og lagmannsretten. Saken ble anket til Høyesterett, og dom ble avsagt den 24. februar 1994. Dommen opprettholdt de lavere rettenes avgjørelser. Høyesterett tok utgangspunkt i statens tilbud fra 1966, og fant at dette tilbudet bare tok sikte på inntekt som etter sin art ikke var pensjonsgivende i Statens Pensjonskasse. Det samme gjaldt da fiktivfordelsregelen ble lovfestet i 1972, også denne regelen tok bare sikte på inntekt som etter sin art ikke var pensjonsgivende i tjenestepensjonsordningen. På denne bakgrunnen fant Høyesterett, i motsetning til lagmannsretten i Bjøraanesset-saken, at man ikke kunne stille opp noen regel som innebar at det ikke skulle samordnes med tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenestepensjonsordningen. Førstevoterende

41. Rt 1994 s. 215.

uttalte videre at selv om man skulle mene at tilbudet inneholdt en prinsipputtalelse som burde ha betydning for samordning av enkepensjoner (Bjøraanesset) og egenpensjoner (Lassung), kunne det ikke anses skapt noen rettighet for disse gruppene. Den bestemmelsen i loven som reflekterte tilbudet, var en fullmaktsbestemmelse, og det var ikke mulig for førstevoterende å se at det ble skapt noen rett før fullmaktsbestemmelsen eventuelt var benyttet.

3.5 UTREDNINGER OM EN FORENKLING AV REGELVERKET OM SAMORDNING I FORBINDELSE MED INNFØRINGEN AV FOLKETRYGDEN

3.5.1 En oversikt

Det viktigste spørsmålet i de utredningene som ble foretatt om forenkling av samordningssystemet i forbindelse med innføringen av folketrygden, kan formuleres slik: Hvordan kan de offentlige tjenstepensjonsordningene best tilpasses folketrygden? Bør tilpassingen skje ved at tjenstepensjonsordningene gjøres om til nettopensjonsordninger, det vil si ordninger der ytelsene på forhånd er tilpasset folketrygden uten spesielle samordningsregler, eller bør tjenstepensjonsordningene fortsatt bygge på bruttopensjonsprinsippet, slik at tilpassingen skjer gjennom samordningsloven?

Meningene om dette spørsmålet har vært mange og delte. Det er da heller ikke noe lett spørsmål å ta stilling til. Her skal vi nevne at en omlegging til et nettopensjonssystem vil bli svært kostbart hvis den enkelte pensjonist skulle være sikret like store ytelser som før. Alternativt kan man etablere et nettopensjonssystem for personer som blir medlemmer i tjenstepensjonsordningen etter en viss dato. Ulempen med en slik løsning er at man da vil få to pensjonssystemer som løper ved siden av hverandre i en overgangsperiode på rundt 50 år. Et annet problem at en rekke tjenstemenn har særaldersgrenser, det vil si at de får rett til alderspensjon lenge før de når pensjonsalderen i folketrygden. En omlegging til et nettopensjonssystem innebærer da at man enten må innføre særaldersgrenser i folketrygden, eller at man må beholde tjenstepensjonene som bruttopensjoner fram til tjenstemennene når pensjonsalderen i folketrygden. Et siste forhold som skal nevnes, er at man kan innføre et nettosystem bare for medlemstid i tjenstepensjonsordningene etter 31. desember 1966. Før denne tiden fantes ikke folketrygden, noe som innebar at man heller ikke kunne tjene opp tilleggs pensjon.

Det ble nedsatt flere utvalg til å utrede hvordan tilpassingen til folketrygden burde skje: Alexander-utvalget som utredet forholdet til de private tjenstepensjonsordningene, og Debes-utvalget (Pensjonskasseutvalget) som utredet forholdet til de offentlige tjenstepensjonsordningene. Det ble også oppnevnt et eget utvalg som skulle bistå Sosialdepartementet med å utrede forskjellige samordningsspørsmål som oppstod i forbindelse med utformingen av folketrygden: Knut H. Johansen-utvalget (Samordningsutvalg III).

I punktene nedenfor skal vi konsentrere oss om utredningene til Debes-utvalget og Knut H. Johansen-utvalget. Begge disse utredningene tar opp en rekke forskjellige problemer, men vi skal omtale bare de delene av utredningene som tar opp spørsmålet om hvordan de offentlige tjenstepensjonsordningene burde tilpasses folketrygden. Utredningen til Alexander-utvalget vil ikke bli nærmere omtalt. De private tjenstepensjonsordningene ble i prinsippet utformet som nettopensjonsordninger da folketrygden ble innført.

3.5.2 Knut H. Johansen-utvalget (Samordningsutvalg III)

3.5.2.1 Innledning

Den 28. oktober 1963 ble det oppnevnt et utvalg til å utrede forskjellige samordningsproblemer som oppstod i forbindelse med innføringen av folketrygden. Formann for utvalget var direktør Knut H. Johansen i Pensjonstrygden for sjømenn. Utvalget avgav aldri noen samlet innstilling, men en rekke delutredninger i form av brever og notater til Sosialdepartementet.

I et brev til Sosialdepartementet av 28. januar 1964 uttalte utvalget at på grunn av de foreløpige opplysningene som forelå om utbyggingen av folkepensjonsordningen, hadde det begrenset sitt mandat til å registrere samordningsproblemene, til å drøfte generelle samordningsproblemer og til å antyde ulike problemstillinger. Utvalget uttalte at det prinsipielt var av den oppfatning at når folkepensjoneringen var fullt utbygd, ville det være en fordel om tjenstepensjonsordningenes ytelser var utformet som nettoytelser. Det vil si ytelser som på forhånd var tilpasset ytelsene fra folkepensjonsordningen, og som kom i tillegg til ytelsene fra denne ordningen uten samordning.

3.5.2.2 Samordning av pensjon fra to eller flere tjenstepensjonsordninger

I et brev av 8. april 1965 gav Samordningsutvalget en redegjørelse om visse spørsmål i forbindelse med samordning av pensjoner fra to eller flere tjenstepensjonsordninger.

Utvalget tok utgangspunkt i de tjenstepensjonsordningene som ikke var etablert ved lov. Det mente at hvis man fant fram til brukbare retningslinjer for disse ordningene, kunne retningslinjene være bestemmende eller veiledende for de lovbestemte tjenstepensjonsordningene.

Utvalget drøftet først spørsmålet om tjenstepensjonsordningene burde bygges opp etter bruttoprinsippet eller etter nettoprinsippet. Bruttoprinsippet gikk ut på at man tok utgangspunkt i bruttostørrelsen på tjenstepensjonen og reduserte denne pensjonen ved samordning med andre pensjons- og trygdeytelser som medlemmet hadde rett til. Etter nettoprinsippet så man tjenstepensjonen som en supplerende ytelse som kom i tillegg til andre pensjons- og trygdeytelser som medlemmet hadde rett til, uten samordning.

Utvalget framholdt at hvis en tjenstepensjonsordning skulle bygges opp forsikringsteknisk med et fondsopplegg, ville det være en fordel å anvende nettoprinsippet. Selv for tjenstepensjonsordninger som ikke var bygd opp med et fondsopplegg, ville nettoprinsippet være å foretrekke, fordi også slike ordninger normalt hadde en finansieringsramme som bygde på forsikringstekniske beregninger.

Utvalget uttalte at det hadde vist seg at bruttoprinsippet ikke var heldig overfor pensjonistene og publikum for øvrig. I realiteten innebar bruttoprinsippet en ordning med betingede pensjonsrettigheter. Erfaringer hadde vist at det var vanskelig å få pensjonistene til å forstå, og enda vanskeligere å få dem til å akseptere, slike betingede pensjoner. Mange av misforståelsene av samordningsloven og av de angrepene som hadde vært rettet mot den, skyldtes hovedsaklig at tjenstepensjonsordningene var bygd opp etter bruttoprinsippet.

Utvalget mente at hvis tjenstepensjonsordningene ble bygd opp etter nettoprinsippet, kunne man lettere etablere tjenstepensjonsordninger som publikum var fornøyd med, og unngå mange misforståelser. Pensjonistene ville da i alminnelighet være klar over pensjonens størrelse og forstå hvordan den var beregnet allerede før den ble utbetalt.

Utvalget var klar over at nettoprinsippet neppe kunne gjennomføres fullt ut for alle. Dette gjaldt særlig for de personene som var for gamle til å kunne tjene opp full folkepensjon fra ordningen ble innført og til de ble pensjonert. Her måtte muligens tjenestepensjonene bygge på bruttoprinsippet. Utvalget anbefalte imidlertid at de lovbestemte, kommunale og private tjenestepensjonsordningene i størst mulig grad ble etablert som nettopensjonsordninger.

3.5.2.3 *Pensjonskasseutvalgets foreløpige utkast til lov om en pensjonsordning for statens arbeidstakere*

I utvalgets notater av 16. juni og 9. juli 1965 ble det pekt på at Pensjonskasseutvalgets ("*Debes-utvalget (Pensjonskasseutvalget)*") i punkt 3.5.3) foreløpige utkast til en pensjonsordning for statens arbeidstakere bygde på bruttoprinsippet.

Når det gjaldt de samordningsspørsmålene som ville oppstå, mente utvalget at det ville være en fordel om man forsøkte å gjøre om de offentlige tjenestepensjonsordningene til nettopensjonsordninger. Utvalget anbefalte at det ble utarbeidet et alternativt utkast til Pensjonskasseutvalgets utkast:

«Dette utvalg vil igjen fremheve at man ved innføringen av folkepensjone-
ringen har alle muligheter for å kunne gjennomføre et enkelt, harmonisk og
rasjonelt pensjone-
ringssystem i det norske samfund hvor folkepensjone-
ringen utgjør den obligatoriske og grunnleggende pensjone-
ring som blir den
vesentligste. Suppleringsordningene må derimot anses som selvstendige
påbygninger. Dette kan best gjennomføres ved at suppleringsordningene
bygger på nettoprinsippet. Det er forankringen i det nåværende system og
tanken på overgangsproblemene som frister til anvendelse av bruttoprinsip-
pet. Vi mener at man for fremtiden ikke bør være bundet av tidligere tradi-
sjonell tankegang. Overgangsproblemene som man i alle tilfelle vil ha, må
løses spesielt. For en fullstendig og tilfredsstillende behandling av pensjo-
neringssystemet, anser utvalget det nødvendig at det fremlegges et utkast til
pensjonsordning for Statens arbeidstakere bygget på nettoprinsippet.»⁴²

3.5.2.4 *En utredning om en nettopensjonsordning for statens arbeidstakere*

Den 18. november 1965 la utvalget fram en utredning om hvordan en nettopensjonsordning for statens arbeidstakere kunne bygges opp. Utredningen ble lagt fram som et alternativ til den eksisterende bruttopensjonsordningen.

Utvalget uttalte at på grunn av den korte tiden som hadde stått til rådighet, hadde det bare kunnet lage et utkast til hvordan pensjonsordningen kunne bygges opp. Det idemessige grunnlaget som utvalget hadde valgt, var ikke det eneste som kunne komme på tale. Det hadde vært avgjørende for utvalget at prinsippene kunne gi akseptable løsninger på de mange og til dels kompliserte overgangsproblemene som ville oppstå.

Når det gjaldt pensjonsnivået, uttalte utvalget at det i en viss grad hadde tatt hensyn til at pensjonsnivået skulle være omtrent det samme før og etter at folkepensjonsordningen ble innført. Utvalget mente imidlertid at et krav om at tjenestepensjon pluss trygd før 1. januar 1967 skulle være nøyaktig lik tjenestepensjon pluss folkepensjon etter 31. desember 1966, ikke kunne være en riktig målsetting i den nye situasjonen. Folkepensjone-
ringen innførte vilkår og forutsetninger som til dels var uforenelige med de prinsippene som gjaldt for pensjone-
ring i arbeidsforhold. Hvis man i en bruttopensjonsordning som forutsatte den nevnte målsettingen, skulle operere med en beregnet folkepensjon når samordningsfradraget skulle fastsettes,

42. Her sitert fra Lund og Rygge (note 1 foran) s. 74.

oppgav man i realiteten forutsetningen for en bruttopensjonsordning. I en nettopensjonsordning ville ikke den nevnte målsettingen kunne oppfylles i alle fall. Hvis man ville sikre seg mot at noen gikk ned i samlet pensjon når folkepensjonsordningen ble innført, ville det være nødvendig med overgangsbestemmelser i likhet med bestemmelsene i samordningsloven § 26 (i dag § 27) der Sosialdepartementet kunne gi nærmere regler om gjennomføring av loven, og eventuelt fravike loven for enkelte pensjonister eller for grupper av pensjonister.

Når det gjaldt beregningen av ytelsene i en nettopensjonsordning, pekte utvalget på at det var naturlig at tjenstepensjonene ble definert som en viss prosent av lønnen. Utvalgets prinsipielle oppfatning var at prosentsatsen burde være fast og ha virkning for hele lønnskalaen. Utgangspunktet var at et medlemskap i en tjenstepensjonsordning skulle gi rett til pensjon, og betingelsene for å få denne retten burde være uavhengig av arbeidslønnens størrelse.

Utvalget foreslo at de personene som ble medlemmer i Statens Pensjonskasse etter 31. desember 1966, skulle tjene opp en supplerende nettopensjon som kom i tillegg til folkepensjonen uten samordning. Den supplerende pensjonen skulle utgjøre 10 prosent av pensjonsgrunnlaget for inntekt opptil to ganger grunnbeløpet i folketrygden, og 25 prosent av pensjonsgrunnlaget for inntekt som var større enn to ganger grunnbeløpet.

Utvalget uttalte at de nevnte prosentsatsene og grenseinntektens størrelse burde være gjenstand for forhandlinger mellom arbeidsgiverne og arbeidstakerne.

Utvalget forutsatte at nettopensjonsordningen skulle gjelde bare for de medlemmene i Statens Pensjonskasse som hadde en aldersgrense på 70 år. For de medlemmene som hadde en aldersgrense som var lavere, forutsatte utvalget at det ble innført en spesiell pensjonssats som gjaldt på de områdene som folkepensjoneringen ikke dekket.

Et annet spørsmål var overgangstilfellene. Dette var de tilfellene der medlemmet i Statens Pensjonskasse ikke kunne tjene opp full folkepensjon, og de tilfellene der medlemmet hadde tjent opp pensjonsrettigheter i Statens Pensjonskasse før 1. januar 1967.

For å løse problemene med lavere aldersgrense enn 70 år, og overgangstilfellene, mente utvalget at det var hensiktsmessig at det ble innført et mål for hvordan folkepensjonen ble realisert for det enkelte medlem. Utvalget kalte dette målet for folkepensjoneringens dekningsgrad. Den ble definert som forholdet mellom faktisk utbetalt folkepensjon og beregnet full folkepensjon på samme poenggrunnlag.

Utvalget belyste det foreslåtte systemet med eksempler, og mente at det automatisk tok hensyn til en rekke varianter av overgangstilfellene.

3.5.2.5 En bredere utredning om en nettopensjonsordning for statens arbeidstakere

Etter at Sosialdepartementet hadde innledet forhandlinger med statstjenestemennens organisasjoner om forskjellige spørsmål i forbindelse med hvordan tjenstepensjonene skulle tilpasses folkepensjonen, ble utvalget bedt om snarest mulig å gi en bredere utredning om hvordan en nettopensjonsordning for statens arbeidstakere kunne bygges opp. Utvalget avgav en slik utredning den 15. januar 1966.

Innledningsvis ble det pekt på at folketrygdens høye pensjonsnivå og nye måte å beregne pensjonene på, ville føre til at det oppstod en helt ny pensjonssituasjon for tjenstepensjonsordningene. Mens de offentlige grunnpensjonene tidligere var relativt små og de supplerende tjenstepensjonene kunne være relativt store, ville forholdet bli omvendt når folketrygden ble innført. I framtiden ville folketrygdpensjonen bli relativt stor, mens behovet for en supplerende tjenstepensjon ville bli

relativt lite. Hvis tjenstepensjonsordningene hadde en pensjonsalder som var lavere enn pensjonsalderen i folketrygden, forelå det imidlertid et spesielt pensjonsbehov som måtte dekkes av tjenstepensjonsordningene.

Den nye situasjonen med en stor folketrygdpensjon førte til at samordningshensynene ble mindre tungtveiende, og dette kunne tale for at det ble etablert et enklere og mindre nyansert samordningssystem.

Utvalget delte tjenstepensjonsordningene i fire kategorier: Lovbestemte ordninger, kommunale ordninger, private ordninger som var i samsvar med reglene for private tjenstepensjonsordninger etter skatteloven (reglene), og frie ordninger som ikke var regulert. Utvalget pekte på at statens tjenstepensjonsordning i stor grad hadde vært normgivende både når de kommunale tjenstepensjonsordningene ble godkjent, og når reglene for private tjenstepensjonsordninger ble utformet.

Utvalget mente at de eventuelle hovedretningslinjene som skulle gjelde for den nye situasjonen, i prinsippet burde være like for alle kategoriene, og derfor generelle. Fordi de private ordningene var forsikringsteknisk bygd opp, og vanligvis ikke regulerte løpende pensjoner, kunne man ikke legge samme mål på beregningen av pensjonenes størrelse. Hvis hovedretningslinjene skulle være de samme, syntes det påkrevd å ta utgangspunkt i de tjenstepensjonsordningene som ikke var fastsatt ved lov. Hvis man kunne etablere brukbare generelle retningslinjer for disse pensjonsordningene, kunne retningslinjene være veiledende for de lovbestemte tjenstepensjonsordningene. Dersom man gikk den motsatte veien, hadde man ingen sikkerhet for at det som ble gjennomført for de lovbestemte tjenstepensjonsordningene, også lot seg gjennomføre for de andre tjenstepensjonsordningene.

Deretter gjorde utvalget nærmere rede for forskjellene mellom et bruttosystem og et nettosystem, og pekte på fordelene og ulempene som de to systemene hadde.

Som en fordel med bruttosystemet nevnte utvalget at i en bruttopensjonsordning var pensjonisten garantert en pensjon av en viss størrelse etter samordning, uansett hva han eller hun hadde tjent opp i folkepensjon. Den totale pensjonen ville ikke bli berørt hvis pensjonsnivået i folketrygden ble redusert.

Til dette bemerket utvalget at spørsmålet om det ville være en fordel for arbeidstakerne å få fastsatt en total bruttopensjon eller ikke, ville være avhengig av hvordan folketrygden utviklet seg. Hvis den måtte redusere sine ytelser på grunn av en uheldig samfunnsøkonomisk utvikling, ville et bruttosystem gi sikrere resultater. I et nettosystem kunne man likevel oppnå det samme resultatet hvis man hadde bestemmelser om at nettoordningens ytelser skulle økes like mye som ytelsene i folketrygden ble redusert. Uavhengig av om man valgte brutto- eller nettosystemet, ville en uheldig samfunnsøkonomisk utvikling som førte til at ytelsene i folketrygden ble redusert, føre til en endring i de bestående pensjonsforholdene. Resultatet behøvde ikke bli så forskjellig om man la brutto- eller nettosystemet til grunn.

Utvalget drøftet målsettingen for et nettosystem, og pekte på at behovet for en supplerende tjenstepensjon grunnet seg på at folketrygden ikke tilfredstilte enkelte gruppers pensjonsbehov. Hvis man kunne påvise et slikt behov, var det naturlig å etablere den supplerende pensjonsordningen slik at den gav ytelser i tillegg til ytelsene fra folketrygden. Utvalget uttalte at det var lite realistisk å bygge opp tjenstepensjonsordningene ut fra hensynet til størrelsen på medlemmets totale pensjon.

Utvalget mente at en ordning med en supplerende tjenstepensjon måtte ta hensyn til det spesielle pensjonsbehovet som var til stede når medlemmets behov ikke var eller kunne bli tilfredsstillende dekket gjennom folketrygden. Det naturlige ville da bli å knytte den supplerende tjenstepensjonen til pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen og til den eventuelt lavere pensjonsalderen som var i den pensjonsordningen som vedkommende var medlem i. Først når medlemmet nådde pen-

sjonsalderen i folketrygden, oppstod det et behov for en supplerende pensjon i tillegg til folketrygdpensjonen.

Utvalget hevdet at når man gjorde om en tjenstepensjonsordning fra en bruttopensjonsordning til en nettopensjonsordning, kunne det være naturlig at medlemmet fikk mulighet til å tjene opp en alderspensjon som var like stor som den pensjonen som vedkommende hadde mulighet til å tjene opp i bruttopensjonsordningen.

Utvalget mente imidlertid at en slik målsetting ville føre til problemer i framtiden. Etter utvalgets mening burde ikke en slik målsetting være avgjørende når man skulle gjøre om en bruttopensjonsordning til en nettopensjonsordning. Det ble uttalt at målet måtte være å etablere en suppleringspensjon som dekket spesielle behov, og da kunne ikke løsningen i den tidligere pensjonsordningen være veiledende. Uansett hvilke kriterier man valgte for den ideelle målsettingen, måtte man alltid huske på at etablering av en pensjonsordning skjedde med framtiden for øye. Det naturlige måtte derfor være at det er framtidens pensjonerings situasjon og tilpasningen til denne som fikk avgjørende betydning ved vurderingen.

Ved overgangen fra et bruttopensjonssystem til et nettopensjonssystem mente utvalget at man også måtte løse problemene for de personene som allerede var medlemmer i en tjenstepensjonsordning, eventuelt gjennom overgangsregler. Utvalget mente derfor at den konkrete målsettingen for en nettopensjonsordning måtte være:

1. Tilfredsstillende løsning av tilpasningen til en fullt utbygget folketrygd
 - a) kvantitativt (tillegg til folketrygdpensjon)
 - b) kvalitativt (supplering for det pensjonsområdet som folketrygden ikke dekker).
2. Tilfredsstillende løsning av overgangsproblemene.⁴³

Utvalget mente at hvis man fant en løsning på problemene under bokstavene a og b i punkt 1, ville man automatisk finne en løsning på overgangsproblemene (punkt 2). Dette skyldtes at alle overgangsproblemene kunne ses på som problemer om kvalitetstilpasning.

Når det gjaldt den praktiske løsningen av nettoprinsippet, gjorde utvalget nærmere rede for dekningsgraden. Det vil si i hvilken grad folketrygden dekket pensjonsbehovet for den enkelte tjenstepensjonist.

Med hensyn til den delen som folketrygden dekket, måtte man legge til grunn en lav sats i den supplerende tjenstepensjonsordningen. Med hensyn til den delen som folketrygden ikke dekket, måtte man legge til grunn en høy sats i tjenstepensjonsordningen. Dekningsgraden var null når folketrygden ikke kom til utbetaling i det hele tatt, og 100 prosent når folketrygden, målt ut fra sitt nivå, dekket fullt ut. Etter utvalgets mening ville man løse problemene med både kvalitativ og kvantitativ supplering hvis man bygde opp de supplerende tjenstepensjonene ved hjelp av dekningsgraden. Videre kunne man løse overgangsproblemene.

Utvalget viste hvordan man kom fram til dekningsgraden for alderspensjoner:

- «(i) For visse arbeidstakere er det behov for en lavere aldersgrense enn den som er gjennomført i folketrygden (70 år) – kvalitetssupplering
 (ii) Det er for visse grupper et spesielt behov for å forbedre folketrygdens pensjonsprosent – kvantitetssupplering.»⁴⁴

43. Her sitert fra Lund og Rygge (note 1 foran) s. 81.

44. L.c.

Utvalget hevdet at disse to behovene førte til forskjellige supplerende pensjoner. Når aldersgrensen i tjenstepensjonsordningen var lavere enn 70 år, skulle det gis pensjon fra den supplerende tjenstepensjonsordningen fordi folkepensjonen ikke kom til utbetaling før medlemmet fylte 70 år. Etter fylte 70 år skulle det gis et tillegg til pensjonen fra folketrygden.

Utvalget mente at nå som man stod foran folketrygdens innføring, var situasjonen at en ny supplerende tjenstepensjonsordning skulle avløse en gammel supplerende tjenstepensjonsordning, mens medlemsbestanden var den samme. Man ville derfor i en lang overgangstid ha pensjonstilfeller i den nye ordningen der medlemmet bare delvis hadde tjent opp folketrygdpensjon. Hvis medlemmet ikke hadde tjent opp pensjon i folketrygden, måtte man benytte en høy sats på den supplerende tjenstepensjonen. Hvis medlemmet hadde tjent opp folketrygdpensjon, måtte man benytte en lav sats på den supplerende tjenstepensjonen. Satsen på suppleringspensjonen når folketrygden ikke kom til utbetaling, fikk man derfor også behov for i andre tilfeller enn når aldersgrensen i tjenstepensjonsordningen var lavere enn 70 år.

Dekningsgraden gav uttrykk for forholdet mellom faktisk utbetalt folketrygdpensjon og beregnet full folketrygdpensjon på samme poenggrunnlag. Den gav altså uttrykk for i hvilken utstrekning folketrygden dekket pensjonsbehovet for den enkelte pensjonist.

Forskjellen mellom faktisk folketrygdpensjon og full folketrygdpensjon ville i en overgangstid hovedsaklig skyldes at pensjonisten ikke hadde tjent opp full folketrygdpensjon. Vedkommende hadde for eksempel mindre enn 20 år igjen til pensjonsalderen da folketrygden ble innført.

Hvis man tenkte seg situasjonen så langt fram i tid at folketrygden var fullt utbygd, og begrepene overkompensasjon og manglende opptjeningstid var uten betydning, ville dekningsgraden for en alderspensjon være:

«enten null, for pensjonist som ikke har nådd folketrygdens aldersgrense for alderspensjoner,
eller 100 pst. for pensjonist som har nådd pensjonsalder i folketrygden.»⁴⁵

Når det gjaldt den supplerende tjenstepensjonen, mente utvalget at man kunne bygge opp en nettoppensjonsordning ved hjelp av dekningsgraden og to pensjonsprosenten. Størrelsen på de to pensjonsprosentene burde være et forhandlingstema. Når det gjaldt størrelsen på den høye pensjonsprosenten, mente utvalget det var naturlig at den var på samme nivå som i den gamle tjenstepensjonsordningen. Det vil si 66 prosent av pensjonsgrunnlaget.

For å illustrere bruken av dekningsgraden gav utvalget et praktisk eksempel:

«En statsfunksjonær som er 60 år 1. januar 1967 har hatt minst 20 års tjeneste i staten, slik at han ved aldersgrense 70 år har opptjent full pensjon i staten. Sluttlønnen setter vi til kr 22 000, og gjennomsnittslønn i folketrygden for den tid han har vært trygdet der, forutsettes å være kr 20 000. 10 år etter folketrygdens ikrafttrede, fyller han 70 år og får rettigheter i folketrygden og etter lov om pensjonering av statens arbeidstakere.

I hvilken grad er folkepensjoneringen realisert? eller Hvor stor er dekningsgraden?

Alderspensjon fra folkepensjoneringen beregnes etter formelen

45. Her sitert fra Lund og Rygge (note 1 foran) s. 82.

$(G + \frac{t}{20} 0,45 (I-G))$ og utgjør kr 8 685.

Beregnet full folkepensjon på samme pensjonsgrunnlag og utgjør kr 11 970.

$$\text{Dekningsgrad} = \frac{8\,685}{11\,970} = 10,726 \text{ eller } 72,6 \text{ pst.}$$

Pensjonisten har etter forutsetningene rett til full opptjent pensjon fra staten.

Beregningen av den totale suppleringspensjon må utføres i to operasjoner, da dekningsgraden ikke er 100 pst.

72,6 pst er supplerende pensjon med lav pensjonsprosent

24,4 pst er supplerende pensjon med høy pensjonsprosent.

Hvis samme person hadde yrke med aldersgrense 65 år, og bare opptjener pensjonspoeng i folketrygden i 5 år, ville regneeksempelet blitt slik:

Alderspensjon fra folkepensjoneringen fra 70 år utgjør kr 7 043.

Beregnet full folkepensjon blir som foran kr 11 970.

Dekningsgraden fra pensjonsalder 65 år til det fylte 70. år blir da 0.

Dekningsgraden etter det 70. år blir

$$\frac{7\,043}{11\,970} = 0,588 \text{ eller } 58,8 \text{ pst.}$$

»⁴⁶

Utvalget gjorde videre rede for hvordan man kom fram til dekningsgraden for uførepensjoner, enkepensjoner og barnpensjoner.

Systemet med dekningsgrad, og en høy og en lav pensjonsprosent skulle løse problemene for alle medlemmene i tjenstepensjonsordningen. Det skulle også løse overgangsproblemene for dem som var medlemmer i tjenstepensjonsordningen når den ble gjort om til en nettoppensjonsordning.

Utvalget stilte følgende spørsmål:

- Hva gav dekningsgraden uttrykk for?
- Var det nødvendig å innføre begrepet dekningsgrad?
- Hva innebar det at man anvendte dekningsgraden i pensjonsordningen for statens arbeidstakere som mål for i hvilken grad folketrygden var realisert for den enkelte?

Utvalget besvarte spørsmål a slik:

«Dekningsgraden gir uttrykk for i hvilken utstrekning folketrygden realiseres i det enkelte pensjonstilfelle, idet det tas hensyn til overkompensasjon og manglende muligheter for opptjening eller godskriving.»⁴⁷

Utvalget besvarte spørsmål b slik:

«Det er ikke nødvendig å innføre dette begrep, men gjennom dette løser man nærmest automatisk alle problemer som reiser seg for den aktuelle medlemsbestand som blir medlemmer i den nye supplerende ordningen. Dekningsgraden er det beregningsmessige bindeledd mellom den gamle og

46. L.c.

47. Her sitert fra Lund og Rygge (note 1 foran) s. 83.

den nye pensjonsordning for statens arbeidstakere. Dekningsgraden eliminerer de regulære overgangsproblemer som man ellers måtte ta hensyn til på annen måte, nemlig overkompensasjon og manglende muligheter for full opptjening eller godskriving i folketrygden. Løsningene av de problemer som knytter seg til de forskjellige varianter som kan forekomme, vil være så mangeartede og uoversiktlige at dette fullt ut forsvarer innføringen av ett nytt begrep i pensjonsberegningen.»⁴⁸

Utvalget besvarte spørsmål c slik:

«Når folketrygden innføres, vil den nye supplerende pensjonsordning for statens arbeidstakere overta ansvaret for opparbeidede rettigheter i den utstrekning den gamle ordningen ikke opprettholdes. Ved å anvende dekningsgraden, vil rettighetene i den gamle ordningen bli erstattet med rettigheter i den nye suppleringsordningen og folketrygden. For den aktuelle bestanden kan man ikke tale om rettigheter dels etter gammel og dels etter ny ordning. Man orienterer seg således i fremtiden. Hvorvidt og i hvilken grad det skal bli beløpsmessig samsvar mellom samlede pensjoner beregnet etter gamle lover og de nye lover, avhenger ikke av dekningsgraden, men av de nye pensjonsvilkår.»⁴⁹

3.5.2.6 *Et utkast til reviderte samordningsbestemmelser i Pensjonskasseutvalgets forslag til en ny pensjonsordning for statens arbeidstakere*

I et brev av 11. april 1970, supplert med brever av 1. juli, 23. september og 16. november 1970, la utvalget fram et utkast til reviderte samordningsbestemmelser i forbindelse med at Pensjonskasseutvalget hadde lagt fram et forslag til en ny pensjonsordning for statens arbeidstakere. Utvalgets utkast var en delskisse som bare omfattet alderspensjon som ble gitt fra aldersgrensen, men det ble uttalt at det ville bli arbeidet videre med de andre pensjonsytelsene.

Delskissen bygde på nettosystemet. Utvalget framholdt at den ordningen som skissen bygde på, innebar en vesentlig forenkling av pensjonssystemet i forhold til situasjonen med folketrygd og tjenstepensjon og samordningsregler som regulerte forholdet mellom dem. Prosentsatsene hadde utvalget valgt under forutsetning av at pensjonsnivået i størst mulig grad skulle være uendret. I det utkastet som utvalget la fram, var ikke nettopensjonssystemet bygd opp rundt folketrygdens dekningsgrad.

3.5.2.7 *Et nytt lovutkast til samordningsbestemmelser i pensjonsordningen for statens arbeidstakere basert på nettoprinsippet*

I et brev av 29. juni 1970 la utvalget fram et nytt utkast til en nettopensjonsordning for statens arbeidstakere. Utkastet var utarbeidet etter anmodning fra Sosialdepartementet. Det var basert på at alderspensjonen skulle utgjøre 25 prosent av sluttlønnen. Forslaget inneholdt videre regler som skulle gi kompensasjon for at medlemmet i tjenstepensjonsordningen ikke kunne tjene opp full folketrygdpensjon fordi han eller hun var født før 1937 (overkompensasjon). Utvalget hadde beregnet meromkostningene ved lovforslaget, og kom fram til at det ville koste ca 83 millioner kroner mer enn det daværende bruttopensjonssystemet. Utvalget uttalte at det utkastet som ble lagt fram, ville koste like mye som forslaget til mindretallet i Pensjonskasseutvalget.

48. L.c.

49. L.c.

3.5.2.8 *To alternative lovutkast til en nettopensjonsordning for statens arbeidstakere*

I et brev av 1. desember 1970 bad Sosialdepartementet utvalget om å utrede følgende alternativer i et nettosystem:

- a) Full alderspensjon utgjør 25 prosent av lønn over 8 G.
- b) Full alderspensjon utgjør 25 prosent av lønn mellom G og 8 G, samt 12 prosent av eventuell lønn over 8 G.»⁵⁰

Den 9. januar 1971 la utvalget fram to nye lovutkast med pensjons- og kostnadsberegninger og kommentarer. Utkastet bygde på de to alternativene som departementet hadde lagt fram i brevet av 1. desember 1970.

Utvalget uttalte blant annet:

«Folketrygdloven har skapt en ny situasjon som må gi seg utslag i reglene for de supplerende pensjonsordningers tilpassing til folketrygden. Blant annet derfor har Samordningsutvalget gått inn for løsninger etter nettosystemet. Samordningsloven som forutsetter bruttosystem, passer ikke lenger for den utvikling som vi står foran. Skal det fortsette som nå, vil vi oppleve at samordningsinstituttet blir mer og mer komplisert.

Vi minner også om at på alle hold – politiske og forvaltningsmessige myndigheter, administrasjon, publikum og presse – er det en stigende misnøye med de nyanserte og innviklede samordningsregler. Det kreves vesentlige forenklinger.»⁵¹

Utvalget pekte videre på at i alle de utredningene det hadde avgitt, hadde det vært sterkt opptatt av ønsket om forenklinger og om oversiktlige regler og pensjonsberegninger. Utvalget framholdt at dette ikke lot seg gjennomføre hvis man ikke var villig til å akseptere et høyere utgiftsnivå.

Utvalget sa at dette hadde sammenheng med at folketrygdens pensjonsprosent sank med stigende pensjonsgrunnlag. Men det skyldtes også at man ved høyere pensjonsgrunnlag i en nettopensjonsordning kunne fange opp en del av de tilfellene der folketrygdpensjonen ikke ble så stor som forutsatt – i første rekke som følge av lavere pensjonsalder i tjenstepensjonsordningen og at folketrygdpensjonen ikke ble beregnet av sluttlønnen. Prinsipielt burde det samlede pensjonsnivå for den enkelte ikke bli lavere enn ved den nåværende bruttoordningen.

3.5.3 **Debes-utvalget (Pensjonskasseutvalget)**

Ved kongelig resolusjon av 15. desember 1961 ble det såkalte Pensjonskasseutvalget oppnevnt. Dette utvalget skulle primært utrede hvordan lovene om Statens Pensjonskasse, Statsbanenes pensjonskasse og Pensjonsordningen for statens arbeidere kunne revideres, men mandatet ble etter hvert utvidet til å utrede også hvordan ytelsene fra de statlige pensjonsordningene skulle tilpasses ytelsene fra den kommende folketrygden. Formann for utvalget var underdirektør Jan Debes i Lønns- og prisdepartementet.

I et brev fra Sosialdepartementet til utvalget datert den 27. mai 1966, uttalte departementet at Knut H. Johansen-utvalget (se "[Knut H. Johansen-utvalget \(Samordningsutvalg III\)](#)") i punkt 3.5.2) hadde anbefalt at de statlige tjenstepensjonsordningene skulle gjøres om til nettopensjonsordninger. Departementet sendte samtidig over dette utvalgets utredninger om disse spørsmålene.

50. Her sitert fra Lund og Rygge (note 1 foran) s. 88.

51. Her sitert fra Lund og Rygge (note 1 foran) s. 89.

Sosialdepartementet framholdt at da reglene om tilpassing til folketrygden ble utarbeidet, hadde departementet ikke hatt mulighet til å gjennomdrøfte og vurdere nettosystemets resultater og konsekvenser. Departementet framholdt videre at det i Ot.prp. nr. 38 for 1965–66 hadde uttalt at hvis nettosystemet senere skulle vise seg å innebære tekniske fordeler, og hvis det kunne innføres uten økonomiske konsekvenser, ville spørsmålet kunne tas opp på ny. Under henvisning til dette ble Debes-utvalget bedt om å vurdere spørsmålet om man kunne gjøre om de statlige tjenestepensjonsordningene til nettoppensjonsordninger.

Debes-utvalget avgav sin innstilling den 30. mars 1968. Den har betegnelsen «Innstilling I om revisjon av gjeldende regler for Statens pensjonskasse, Statsbanenes pensjonskasse og Pensjonsordningen for Statens arbeidere og om tilpassing av de statlige pensjonsordninger til folketrygden».

I denne innstillingen uttalte utvalget at både bruttosystemet og nettosystemet kunne gi den samme totale pensjonsutbetalingen. For et nettosystem ville det likevel bli individuelle variasjoner, alt etter hvor stor folketrygdpensjon medlemmet i tjenestepensjonsordningen hadde tjent opp.

Under henvisning til folketrygdforbeholdet, som hadde stått i loven om Statens Pensjonskasse siden 1917, mente utvalget at det kanskje var dekning for å innføre et nettosystem. Utvalget mente imidlertid at spørsmålet var så tvilsomt at det ikke ville være riktig å basere en lovendring på en slik rettsoppfatning. Utvalget la videre vekt på at folketrygden ennå var ny, og at den videre utviklingen syntes usikker for mange. Det ville da ikke være riktig, og heller ikke nødvendig, å bringe denne følelsen av usikkerhet inn i tilværelsen til de tjenestemenn som var vant til et annet system. De tjenestemenn som ble ansatt i staten i framtiden, ville etter utvalgets mening på en annen måte bli fortrolig med at folketrygden var den allmenne pensjonsordningen.

Utvalget pekte videre på at i et bruttosystem var pensjonisten garantert en samlet pensjon av en viss størrelse etter samordning. I et nettosystem kunne man bare garantere dette for gjennomsnittet. I praksis ville noen få mer, mens andre ville få mindre. Hvis begge systemene ble modifisert, kunne man imidlertid få sluttresultater som lå ganske nær hverandre. I et nettosystem måtte man imidlertid i en relativt lang overgangsperiode, nemlig inntil folketrygden nådde normaltilstanden, ha overgangsregler.

Utvalget anbefalte ikke et nettosystem som var bygd opp ved hjelp av folketrygdens dekningsgrad. Utvalget mente at denne løsningen på problemene hadde svakheter, var komplisert og måtte ventes å virke nokså uforståelig for den enkelte pensjonist.

Utvalgets flertall konkluderte med at det gjeldende bruttosystemet i statens pensjonsordninger burde opprettholdes.

Mindretallet foreslo at det ble innført et tillempet nettosystem. Forslaget innebar at tjenestepensjonen skulle deles i to deler, en grunnpensjonsdel og en tilleggspensjonsdel. Grunnpensjonen skulle være unntatt for samordning, mens tilleggspensjonen skulle samordnes med folketrygdpensjonen og andre tjenestepensjoner som pensjonisten hadde rett til.

Mindretallet foreslo at grunnpensjonen for en enslig alders- eller uførepensjonist skulle utgjøre 25 prosent av pensjonsgrunnlaget. Tilleggspensjonen for en alders- eller uførepensjonist skulle utgjøre 50 prosent av pensjonsgrunnlaget for inntekt opptil fire ganger grunnbeløpet i folketrygden, og 45 prosent av pensjonsgrunnlaget for inntekt som var større. Inntekt som var større enn lønnen i lønnstrinn 23 i Statens lønnsregulativ (byråsjef den gang), skulle ikke være pensjongivende.

Grunnpensjonen skulle være fritatt for samordning, mens tilleggspensjonen skulle samordnes med den pensjonen som medlemmet i tjenestepensjonsordningen

hadde rett til fra folketrygden og fra andre tjenestepensjonsordninger som han eller hun hadde vært medlem i.

Når folketrygden nådde normaltilstanden, og under forutsetning av at folketrygdpensjonen ble regulert i takt med den statlige tjenestepensjonen, ville (tjeneste-) tilleggspensjonen i de fleste tilfeller bli erstattet av folketrygdpensjonen. Grunnpensjonen på 25 prosent av pensjonsgrunnlaget ville da i realiteten være en nettoppensjon.

Uttalelsene fra høringsinstansene gikk stort sett i favør av flertallets forslag om å beholde det gjeldende bruttosystemet.

3.5.4 Sosialdepartementets kontakt med tjenestemannsorganisasjonene om innføring av et nettosystem for nyansatte i staten fra 1. januar 1973

I et brev av 14. juni 1972 ble samtlige tjenestemannsorganisasjoner, Statens Pensjonskasse og Statsbanenes pensjonskasse underrettet om at Sosialdepartementet ville foreslå at arbeidstakere som ble ansatt i staten etter 31. desember 1972, skulle få tjenestepensjonene som nettoytelser som kom i tillegg til folketrygdpensjonen uten samordning. Nettoytelsene skulle fastsettes etter følgende regler:

- a) Alderspensjonen skulle utgjøre 20 prosent av pensjonsgrunnlaget. Full pensjon skulle gis etter 40 års tjenestetid.
- b) For rett til uførepensjon skulle det være et vilkår at medlemmet hadde tapt minst 50 prosent av evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen). Tapet av inntektsevnen skulle fastsettes etter samme regler som i folketrygden.
- c) Ektefellepensjonen skulle være inntektsprøvd etter samme regler som i folketrygden. Full ektefellepensjon skulle utgjøre 12 prosent av medlemmets pensjonsgrunnlag.
- d) Det skulle ikke gis vartpenger hvis en stilling ble inndratt.
- e) Når alderspensjonen fra tjenestepensjonsordningen ble gitt etter en særaldersgrense, skulle den være en bruttopensjon. De personer som ble ansatt i staten før 1. januar 1973, og de personene som allerede var pensjonister, skulle ikke gå inn under den nye nettoppensjonsordningen. Denne persongruppen skulle heller ikke få adgang til å velge den nye nettoppensjonsordningen.

Den 27. juni 1972 ble det holdt et møte som ble ledet av sosialministeren. Her var representanter for alle tjenestemannsorganisasjonene og de nevnte tjenestepensjonsordningene til stede. Sosialministeren gjorde rede for de forslagene som var satt fram i brevet. I en protokoll fra møtet heter det at representantene fra organisasjonene reiste en del spørsmål som ble besvart. Statsråden bad videre organisasjonene om å si fra hvis de ønsket å være med i en arbeidsgruppe som skulle legge fram forslag til konkrete løsninger på de forskjellige pensjonsspørsmålene.

3.5.5 Spørsmålet om innføring av et nettosystem for nyansatte i staten stilt i bero

I Ot.prp.nr. 20 for 1972–73 om endringer i lov om Statens Pensjonskasse og i andre lover ble det foreslått en rekke endringer – særlig i forbindelse med at pensjonsalderen i folketrygden skulle settes ned fra 70 til 67 år med virkning fra 1. januar 1973.

I proposisjonen uttalte Sosialdepartementet at det hadde kommet til at det ikke ville være praktisk mulig å få til en sammenslåing av de tre statlige tjenestepensjonsordningene til en felles pensjonsordning for statens arbeidstakere allerede fra 1. januar 1973. Departementet tok derfor ikke opp noe slikt forslag i proposisjonen.

Videre ble det uttalt at man heller ikke tok opp noe forslag om å innføre en nettoppensjonsordning for nyansatte i staten.

3.6 UTREDNINGER OM EN FORENKLING AV REGELVERKET OM SAMORDNING I PERIODEN ETTER INNFORINGEN AV FOLKETRYGDEN

3.6.1 En oversikt

Etter at det i 1972 ikke ble noe av å innføre et nettoppensjonssystem for personer som ble ansatt i staten etter 31. desember 1972, lå utredningsarbeidet om en forenkling av regelverket om samordning nede et par år. I 1974 mente imidlertid Sosialdepartementet at det var på tide at det ble lagt fram en melding for Stortinget som gjorde rede for hvordan gjeldende samordningsbestemmelser virket, og om det utredningsarbeidet som til da var foretatt. I et brev av 3. juli 1974 bad departementet derfor tidligere departementsråd Ottar Lund og aktuar Oddvar Rygge om å bistå departementet med å utarbeide en stortingsmelding om de gjeldende bestemmelsene om samordning av pensjons- og trygdeytelser og om mulighetene for å endre dem.

I 1989 ble det oppnevnt et utvalg til å utrede mulighetene for å gjennomføre tekniske forenklinger i det bestående pensjonssystemet, slik at pensjonsberegningene ble enklere å forstå for pensjonistene, eller som kunne forenkle det administrative pensjonsarbeidet. I utvalgets mandat ble også spørsmålet om å gjøre om de offentlige tjenstepensjonsordningene til nettoppensjonsordninger tatt opp. Utvalget fikk derfor i oppdrag å utrede også hvordan en eventuell nettoppensjonsordning kunne bygges opp, og om man kunne kombinere en bruttopensjonsordning med enkelte nettofastsatte ytelser.

3.6.2 Lund og Rygge-utvalget

3.6.2.1 Innledning

Den 14. mai 1975 la tidligere departementsråd Ottar Lund og aktuar Oddvar Rygge fram utredningen «Om samordning av pensjons- og trygdeytelser og om mulighetene for endringer i gjeldende bestemmelser».

Den siste delen av utredningen tok opp forskjellige samordningsspørsmål og mulighetene for å gjøre samordningen enklere. Det ble foreslått og antydnet flere muligheter for forenkling. En del av forslagene ble tatt opp av Sosialdepartementet i Ot.prp. nr. 36 for 1977–78. En rekke av forslagene i denne proposisjonen ble vedtatt i lov 8. juni 1979 nr. 53. I det følgende skal vi gjøre rede for bare de forslagene som ikke ble tatt opp av departementet, og som fortsatt kan være aktuelle.

3.6.2.2 Samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med pensjon fra en personskadetrygd

Samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med pensjon fra en personskadetrygd er regulert i samordningsloven kapittel III. Lovens § 16 regulerer de tilfellene der pensjonisten har rett til uførepensjon fra både en tjenstepensjonsordning og en personskadetrygd. Nr. 2 gjelder når uførepensjonene gis for samme skadetilfelle, og nr. 3 gjelder når pensjonene gis for forskjellige skadetilfeller.

Forskjellen mellom de to bestemmelsene er at pensjonsmaksimumet blir fastsatt på ulike måter. Når pensjonene gis for samme skadetilfelle, skal pensjonsmaksimumet fastsettes ut fra de beløpene pensjonene faktisk utgjør. Det samme gjelder

for samordningstillegget (1/4 av grunnbeløpet i folketrygden). Dette tillegget skal stå i forhold til den faktiske uføregraden i personskadetrygden.

Når pensjonene gis for forskjellige skadetilfeller, skal pensjonsmaksimumet fastsettes på en annen og gunstigere måte. Da skal man legge til grunn de beløpene pensjonene utgjør når man forutsetter at de gis for full opptjeningsstid og hel (100 prosent) arbeidsuførhet. Også tillegget (1/4 av grunnbeløpet) gis uten reduksjon.

Lund og Rygge uttalte at i mange tilfeller var det vanskelig å avgjøre om pensjonene fra tjenstepensjonsordningen og fra personskadetrygden ble gitt på grunnlag av samme eller forskjellige skadetilfeller. Dette var i seg selv en grunn til ikke å skille mellom de to tilfellene. Videre ville det være enklere for både pensjonistene og pensjonsordningene om man fikk felles samordningsbestemmelser på dette punktet.

Lund og Rygge mente at den mest hensiktsmessige løsningen var at man opphevet § 16 nr. 2, slik at all samordning skjedde etter § 16 nr. 3. En slik løsning ville ikke føre til at noen pensjonister fikk en mindre samlet pensjonsinntekt, men enkelte som tidligere fikk pensjonene samordnet etter § 16 nr. 2, ville få større samlet pensjonsinntekt. Lund og Rygge uttalte at pensjonsutgiftene ville øke noe, men ikke nevneverdig. I tillegg nevnte de at hvis pensjonen fra både tjenstepensjonsordningen og fra personskadetrygden ble gitt for hel arbeidsuførhet, og tjenstepensjonen dessuten ble gitt for full tjenestetid, ville det være likegyldig om samordningen skjedde etter § 16 nr. 2 eller § 16 nr. 3. De nevnte videre at lovens § 17 regulerte samordning av en rekke mulige pensjonskombinasjoner. Her ble det konsekvent vist til § 16 nr. 3.

3.6.2.3 Enklere trekantsamordning

Lund og Rygge pekte på at de bestemmelsene som gjaldt for samordning av pensjoner fra en tjenstepensjonsordning, en personskadetrygd og folketrygden, var kompliserte og i en del tilfeller førte til uheldige samordningsresultater. Det kunne forekomme at en person som fikk innvilget uførepensjon fra en personskadetrygd etter en høyere uføregrad enn tidligere, noe som normalt skulle føre til at vedkommende fikk behov for en større samlet pensjon etter samordning, faktisk fikk mindre samlet pensjon enn tidligere. Det kunne også forekomme at en person som hadde pensjon fra en personskadetrygd og fikk innvilget pensjon fra en tjenstepensjonsordning, eller som hadde pensjon fra en tjenstepensjonsordning og fikk innvilget pensjon fra en personskadetrygd, ville få mindre samlet pensjon etter samordning enn tidligere etter at den andre pensjonsytelsen var innvilget og samordnet med folketrygd-pensjonen. I praksis ble disse «feilene» rettet opp ved at det var gitt garantiregler som sikret at en person som fikk innvilget pensjon fra en personskadetrygd etter høyere uføregrad enn tidligere, eller som fikk innvilget en ny pensjonsytelse, ikke skulle få mindre samlet pensjon etter samordning enn det han eller hun hadde før uføregraden ble forhøyd, eller før den nye pensjonsytelsen ble innvilget.

Grunnen til at trekantsamordningen kunne føre til at pensjonisten fikk en mindre samlet pensjonsinntekt, var at de samordningsreglene som gjaldt for samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med pensjon fra en personskadetrygd, og for samordning av pensjon fra tjenstepensjonsordningen med pensjon fra folketrygden (eller samordning av pensjon fra en personskadetrygd med pensjon fra folketrygden), bygde på forskjellige prinsipper.

For samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med pensjon fra en personskadetrygd gjaldt det begrensingsregler og ikke beregningsregler, slik at det var satt et tak for hvor stor summen av pensjonene etter samordning kunne være. Dette taket varierte lite med uføregraden. Når summen av pensjonene nådde taket,

spilte det liten rolle for pensjonenes størrelse hvor høy uføregraden var. Uføregraden ville derimot ha stor betydning for det samordningsfradraget som man kunne gjøre for tilleggspensjonsdelen av pensjonen fra folketrygden etter at pensjonene fra tjenestepensjonsordningen og fra personskadetrygden var samordnet. Samordningsfradraget for tilleggspensjonen ville da øke mer enn det summen av de samordnede ytelsene fra tjenestepensjonsordningen og fra personskadetrygden økte med. Dette førte til at en person som hadde en lav uføregrad, ville få en høy pensjon.

Lund og Rygge uttalte at hvis man mente at pensjonsnivået ved hel (100 prosent) arbeidsuførhet gav en rimelig kompensasjon for tapet av inntektsevnen, var det mye som talte for at pensjonsnivået var for høyt når en person hadde tapt deler av sin inntektsevne. Den riktige løsningen på de store skjevhetene som hadde oppstått, ville derfor være å innføre samordningsregler som gav ytelser som stod i et bedre i forhold til tapet av inntektsevnen. Lund og Rygge framholdt at slike samordningsregler ikke ville gjøre samordningen enklere, men garantireglene ville ikke komme så ofte til anvendelse.

Lund og Rygge mente imidlertid at det lå en mulighet for forenkling i samordningsrekkefølgen. De foreslo at man burde vurdere å endre samordningsrekkefølgen slik at man først samordnet pensjonen fra personskadetrygden med pensjonen fra folketrygden, og deretter samordnet den samlede pensjonen fra personskadetrygden og fra folketrygden med pensjonen fra tjenestepensjonsordningen. Dette ville være naturlig fordi både personskadetrygdene og folketrygden ble administrert av Rikstrygdeverket. Det ville da bli opp til tjenestepensjonsordningene å tilpasse sine pensjoner til den samlede pensjonen fra personskadetrygden og folketrygden. Etter Lund og Rygges mening ville en slik omlegging lette arbeidet for trygdekontorene.

Lund og Rygge uttalte at en slik omlegging trolig ville føre til en viss økning av pensjonsutgiftene til tjenestepensjonsordningene. De hadde imidlertid ikke materiale til å beregne hva forslaget ville bety økonomisk.

3.6.2.4 Samordning av pensjon fra en tjenestepensjonsordning med tilleggspensjon fra folketrygden

Lund og Rygge foreslo en radikal forenkling av de samordningsreglene som gjaldt for samordning av pensjon fra en tjenestepensjonsordning med tilleggspensjon fra folketrygden. De foreslo at man skulle holde en generell del av tilleggspensjonen utenfor samordning, for eksempel slik at det ble samordnet med bare 85 til 90 prosent av den tilleggspensjonen som pensjonisten fikk utbetalt fra folketrygden. Som en sikkerhetsventil ble det foreslått at samordningen skulle skje etter (den gang) gjeldende regler hvis den nye regelen gav åpenbart urimelige resultater.

Sosialdepartementet gikk ikke inn for forslaget. Hovedgrunnen var at den regelen som Lund og Rygge foreslo, i en del tilfeller kunne føre til urimelige resultater som måtte rettes opp ved hjelp av unntaksbestemmelser. Dessuten ville regelen føre til økning i pensjonsutgiftene for tjenestepensjonsordningene etter hvert som medlemmene der tjente opp tilleggspensjon i folketrygden.

Departementet foreslo imidlertid en lovteknisk forenkling. Det foreslo at reglene om samordning av pensjon fra en tjenestepensjonsordning med tilleggspensjons- og/eller særtilleggsdelen av pensjonen fra folketrygden, som var gitt i tilleggslover til de forskjellige pensjons- og trygdelovene, skulle tas inn i samordningsloven som et nytt kapittel IV. Departementets forslag ble vedtatt ved lov 8. juni 1979 nr. 52.

3.6.2.5 *Bør enkelte bestemmelser i folketrygden med tilknyttede lover forenkles med sikte på å forenkle samordningen?*

Lund og Rygge uttalte at det særlig var to forhold som hadde ført til at samordningsregelverket var blitt så komplisert. Det ene forholdet var at man hadde vært for opp-tatt av å komme fram til nyanserte og rettferdige samordningsregler, nesten uansett hvilke praktiske konsekvenser dette fikk. Lund og Rygge framholdt at hvis man var villig til å gi avkall på dette, kunne samordningsreglene forenkles. Det andre forholdet var at da de forskjellige pensjons- og trygdeordningene ble bygd opp, hadde det ikke blitt lagt noe særlig vekt på å tilpasse de forskjellige lovene og bestemmelsene til hverandre. Det hadde heller vært slik at man gjennom samordningsbestemmel-sene gav regler for å avdempe de mest uheldige utslagene. Samordningslovgivnin-gen måtte derfor løse problemer den ikke var beregnet på.

Lund og Rygge uttalte at den kompliserte oppbygningen som folketrygden hadde fått med grunnpensjon, tilleggspensjon, ventetillegg, særtillegg og forsørger-tillegg for barn og ektefelle, i seg selv gjorde samordningen vanskelig. Det førte også til komplikasjoner at grunnlagene for beregningene av størrelsene på pensjo-nene fra folketrygden, personskadetrygdene og tjenestepensjonsordningene var for-skjellige. For eksempel ble tilleggspensjonene fra folketrygden beregnet ut fra gjen-nomsnittsinntekten, mens pensjonene fra tjenestepensjonsordningene normalt ble beregnet ut fra sluttlønnen. Lund og Rygge mente at dette forholdet antakelig var vanskelig å gjøre noe med, men samordningen ville bli enklere om man kunne komme nærmere en av de opprinnelige intensjonene til folketrygdloven, nemlig at loven skulle være så enkel at de fleste pensjonistene kunne forstå hvordan pensjo-nen deres ble regnet ut.

På grunn av tidsnød hadde Lund og Rygge ikke anledning til å foreta en syste-matisk gjennomgang av de pensjons- og trygdelovene som kunne være aktuelle å forenkle.

3.6.2.6 *Forslag om å knytte personskadetrygdene til folketrygden*

Lund og Rygge pekte på at det var uheldig å ha to grupper av yrkesskadde, en gruppe som gikk inn under folketrygdens regler, og en gruppe som gikk inn under yrkesskadetrygdloven av 1958. De pekte på at det var forutsatt at også den eldre gruppen av yrkesskadde skulle tas inn i folketrygden. De innrømte at arbeidet var vanskelig og tidkrevende, men det var nødvendig at arbeidet ble påskyndet.

Den 15. desember 1989 ble ordningen endret slik for nye tilfelle. I dag går yrkesskader som er oppstått før 1. januar 1971, og som er meldt til trygde-etaten første gang etter 31. desember 1989, inn under folketrygdlovens re-gler om yrkesskader. Yrkesskader som er oppstått før 1. januar 1971, og som er meldt til trygdeetaten første gang før 1. januar 1990, går imidlertid fortsatt inn under den gamle loven om yrkesskadetrygd.

Hvis alle yrkesskadde ble overført til folketrygden, ville bare krigspensjonene være igjen av personskadetrygdene. Lund og Rygge uttalte at man også burde utrede spørsmålet om å knytte krigspensjoningene til folketrygden. De uttalte at folke-trygden var grunnlaget for all pensjoning, og i de kommende årene ville den overta mer og mer av pensjonsansvaret til tjenestepensjonsordningene og person-skadetrygdene. Den beste formen for samordning måtte da være at krigspensjonene ble gitt som netto tilleggssytelser til folketrygdpensjonen uten samordning. Lund og Rygge forutsatte at rett til krigspensjon også skulle gi rett til pensjon fra folketryg-den selv om det ikke forelå noen selvstendig rett til folketrygdpensjon. Spørsmålet ble da hvilke ytelser fra folketrygden som burde suppleres ved en krigsskade, og

eventuelt med hvor mye. Lund og Rygge forutsatte at de rettighetene som krigspensjonslovene gav, ikke skulle svekkes. De forutsatte videre at «personskadetillegget» skulle reguleres i takt med grunnbeløpet i folketrygden.

3.6.2.7 Spørsmålet om å holde pensjonstrygdene for sjømenn, fiskere og skogsarbeidere utenfor de vanlige samordningsreglene

Etter at folketrygden ble innført, har pensjonstrygdene for sjømenn, fiskere og skogsarbeidere gått over til å bli førtids alderspensjonsordninger som gir pensjon fra en lavere pensjonsalder og fram til medlemmet fyller 67 år, da folketrygden overtar pensjonsansvaret.

Lund og Rygge foreslo at de tre pensjonstrygdene skulle holdes utenfor de vanlige samordningsbestemmelsene, og at det skulle foretas en særskilt utredning om hvilke samordningsregler som skulle gjelde for disse trygdene. Lund og Rygge foreslo at slike regler skulle gis i en egen tilleggslov til samordningsloven, eventuelt at samordningsbestemmelsen ble tatt inn i lovene til de respektive pensjonstrygdene.

3.6.2.8 Et nettopensjonssystem

Lund og Rygge behandlet også spørsmålet om å gjøre om de offentlige tjenstepensjonsordningene fra bruttopensjonsordninger til nettopensjonsordninger. De anbefalte imidlertid ikke dette.

Lund og Rygge uttalte at den største ulempen med et nettopensjonssystem var at garantien for en samlet pensjon av en viss størrelse etter samordning ville falle bort. De satte imidlertid et spørsmål ved om det var tjenstepensjonsordningenes (arbeidsgivernes) sak å sørge for den pensjonen som medlemmet i tjenstepensjonsordningen ikke fikk fra annet hold, slik bruttopensjonssystemet gjorde. Et nettopensjonssystem ville imidlertid hardest ramme de pensjonistene som hadde minst å leve av fra annet hold. Lund og Rygge pekte på at da folketrygden ble innført, var forutsetningen at den ikke skulle forringe pensjonsvilkårene for noen.

Lund og Rygge mente at nettopensjonssystemet ikke hadde noen særlige fordeleler framfor bruttopensjonssystemet, bortsett fra at nettosystemet hadde større muligheter for forenkling. De minnet ellers om at hvis de offentlige tjenstepensjonsordningene ble gjort om til nettopensjonsordninger, måtte man ha to forskjellige pensjonssystemer i to generasjoner framover.

Lund og Rygge innrømmet at forenklingshensynet kunne være en god grunn til å gå over til et nettosystem hvis det ikke hadde vært mulig å foreta forenklinger innenfor bruttosystemet. De anbefalte at man beholdt bruttosystemet under den absolutte forutsetning at de forenklingene som var mulig, faktisk ble gjennomført.

3.6.3 Debes-utvalget (Nettopensjonsutvalget)

Den 28. juli 1989 ble det oppnevnt et utvalg til å utrede spørsmålet om å etablere de offentlige tjenstepensjonsordningene som nettopensjonsordninger. Blant utvalgets medlemmer var det blant annet representanter for alle tjenstemannsorganisasjonene i stat og kommune. Utvalgets formann var rådgiver Jan Debes i Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Utvalgets innstilling ble avgitt den 9. august 1990.

Utvalgets mandat var å utrede hvordan en eventuell nettopensjonsordning kunne bygges opp, og om man kunne kombinere en bruttopensjonsordning med enkelte nettofaste pensjonsytelser. Utvalget skulle videre utrede om det kunne gjennomføres tekniske forenklinger i det bestående pensjonssystemet som kunne gjøre pensjonsberegningene lettere å forstå for pensjonistene, eller som kunne for-

enkle det administrative pensjonsarbeidet. Mandatet forutsatte at utgiftsnivået totalt sett skulle være uforandret.

Før utvalget ble nedsatt, var tjenestemannsorganisasjonene skeptiske til å fjerne bruttogarantien i de offentlige tjenstepensjonsordningene. Organisasjonene var likevel villige til å være med og utrede spørsmålet. Etter en tid fant imidlertid et flertall i utvalget det lite hensiktsmessig å fullføre utredningsarbeidet, fordi det ikke forelå gode nok grunner til å gå bort fra prinsippet om bruttopensjonering.

Utvalgets mindretall, representantene fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Finansdepartementet og Sosialdepartementet, pekte på at utvalgets oppgave var å utrede, ikke å anbefale bestemte løsninger. Det arbeidet som forelå, gav heller ikke grunnlag for å anbefale bestemte løsninger.

Når det gjaldt spørsmålet om en forbedring av enke- og enkemannspensjonene fra tjenstepensjonsordningene,⁵² fant utvalget dette vanskelig innenfor den omkostningsrammen som var satt. Utvalget gav uttrykk for at de forbedringene som syntes ønskelige, burde innføres ved kollektive forsikringsordninger som ble etablert ved tariffavtaler.

Utvalget anbefalte imidlertid at barnepensjonene ble gjort om til nettoytelser.

52. Grunnen til at dette problemet var aktuelt, var at en rekke enke- og enkemannspensjoner fra tjenstepensjonsordningene på den tiden ble samordnet bort, sammenlign problemet med «nullpensjoner» i *"Samordning med grunnpensjonsdelen av en enke- eller enkemannspensjon fra folketrygden"* i punkt 3.4.2.

KAPITTEL 4

En oversikt over viktige pensjons- og trygdeordninger**4.1 EN OVERSIKT OVER KAPITTELET**

Etter samordningsloven § 1 nr. 1 første ledd er det fire hovedgrupper av pensjons- og trygdeordninger som faller inn under lovens anvendelsesområde: Folketrygden, personskadetrygder, tjenstepensjonsordninger og ordninger om avtalefestet pensjon. Formålet med dette kapittelet er å gjøre nærmere rede for disse ordningene og de viktigste ytelsene som ordningene gir.

For tjenstepensjonsordningenes vedkommende må man skille mellom såkalte offentlige og private tjenstepensjonsordninger. De offentlige ordningene faller inn under samordningsloven, mens de private ordningene ikke gjør det. Det samme gjelder for private pensjonsforsikringer. For fullstendighetens skyld vil det likevel bli gitt en omtale av de private tjenstepensjonsordningene og av egne pensjonsforsikringer.

4.2 FOLKETRYGDEN**4.2.1 Den rettslige reguleringen**

Folketrygden er grunnpilaren i det norske pensjons- og trygdesystemet. Bestemmelser om denne trygdeordningen finnes i lov 17. juni 1966 nr. 12 om folketrygd og lov 16. juni 1969 nr. 61 om sært tillegg til ytelser fra folketrygden. Folketrygden trådte i kraft 1. januar 1967.

4.2.2 Omfang

Folketrygden omfatter alle personer som er bosatt eller som arbeider i annens tjeneste i Norge (§ 1-2 nr. 1, jf. § 1-3). Etter lovens terminologi er disse personene «trygdet». Folketrygden omfatter også personer som oppholder seg på Svalbard, på Jan Mayen eller i et norskt biland hvis de arbeider for en norsk arbeidsgiver som driver virksomhet i et av disse områdene, og/eller var trygdet i folketrygden før oppholdet. Dessuten er visse kategorier norske statsborgere som arbeider i utlandet, pliktig trygdet i folketrygden.

Statsborgere fra EØS-land som arbeider på norske skip, bortsett fra hotell- og restaurantbetjeningen på cruiseskip i Norsk internasjonalt skipsregister, er pliktig trygdet i folketrygden. Utenlandske statsborgere (ikke EØS) som ikke er bosatt i Norge eller et annet nordisk land, og som er ansatt på et skip som er registrert i det ordinære norske skipsregisteret, er pliktig trygdet, men bare med rett til stønad ved yrkesskade og gravferdshjelp. Samme personkategori ansatt på et skip som er registrert i Norsk internasjonalt skipsregister, er ikke pliktig trygdet i folketrygden for noen stønadsformer.

Arbeidstakere som ikke er bosatt i Norge eller i et av de andre nordiske landene, og som arbeider på faste eller flyttbare anlegg og innretninger på den norske kontinentalsokkelen, har bare rett til ytelser ved yrkesskade. Arbeidstakere på faste eller flyttbare anlegg eller innretninger på den norske kontinentalsokkelen og som er bosatt i Norge (eller i et annet nordisk land), er fullt ut medlem i folketrygden.

Unntatt fra pliktig trygd er en utenlandsk statsborger som er lønnet arbeidstaker hos en fremmed stat eller hos en mellomfolkelig organisasjon. Det samme gjelder

på nærmere vilkår for personer med kortvarige arbeidsforhold i Norge og personer som utelukkende har pensjon fra utlandet m v.

Under midlertidig opphold i utlandet, det vil si opphold som varer i opptil 12 måneder, er man fortsatt trygdet i folketrygden. Dersom man har inntektsgivende arbeid i utlandet, opphører trygdedekningen.

Personer som ikke er trygdet etter bestemmelsene ovenfor, kan søke om frivillig trygd.

4.2.3 De viktigste ytelsene

4.2.3.1 Alderspensjon

En person kan få alderspensjon fra folketrygden når han eller hun fyller 67 år (§ 7-1). Det er ikke adgang til lavere pensjonsalder i folketrygden.

For personer i alderen 67 til 70 år er alderspensjonens størrelse avhengig av om vedkommende har arbeidsinntekt ved siden av pensjonen eller ikke (§ 7-10). Dersom pensjonisten har en årlig arbeidsinntekt som er større enn grunnbeløpet i folketrygden, blir alderspensjonen redusert med 50 prosent av den overskytende inntekten. Summen av alderspensjonen og arbeidsinntekten må likevel ikke utgjøre et større beløp enn den tidligere arbeidsinntekten. Den tidligere arbeidsinntekten er den årlige gjennomsnittsinntekten som vedkommende hadde fra fylte 59 år til og med fylte 63 år. En regner med all pensjongivende inntekt opp til 12 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Det gjelder andre regler for personer som er født før 1925.

Alderspensjonen består av en grunnpensjon, en tilleggspensjon og/eller et særtillegg samt eventuelle forsørgertillegg for ektefelle og barn.

Folketrygdens *grunnpensjon* gis til personer som har en trygdetid (botid i Norge) på minst tre år i perioden fra fylte 16 til 66 år (§ 7-2).

Grunnpensjonen er uavhengig av tidligere arbeidsinntekt. Full grunnpensjon gis etter 40 års trygdetid. Ved kortere trygdetid blir grunnpensjonen redusert i forhold til trygdetiden.

Som trygdetid teller også tiden fra og med 1. januar 1937 til og med 31. desember 1966 (§ 19-3). Forutsetningen er at pensjonisten ville oppfylt vilkårene i folketrygdloven § 1-2, jf § 1-3, for å være trygdet.

For en alderspensjonist som ikke er gift, eller som er gift med en person som selv ikke mottar pensjon fra folketrygden, svarer full grunnpensjon til grunnbeløpet i folketrygden (§ 7-2 nr. 3 andre ledd). For en alderspensjonist som er gift med en person som selv mottar pensjon fra folketrygden, utgjør full grunnpensjon 75 prosent av grunnbeløpet for hver av ektefellene (§ 7-2 nr. 3 andre ledd).

Folketrygdens *tilleggspensjon* gis til personer som har hatt en årlig arbeidsinntekt som overstiger grunnbeløpet i folketrygden i minst tre år etter 1966 (§ 7-3 nr. 1). Den pensjongivende inntekten var i årene 1967 til 1970 begrenset til åtte ganger grunnbeløpet. Fra 1. januar 1971 ble grensen økt til tolv ganger grunnbeløpet, men slik at inntekt mellom åtte og tolv ganger grunnbeløpet skulle være pensjongivende bare med en tredel. Fra 1. januar 1992 er inntekt opptil seks ganger grunnbeløpet pensjongivende fullt ut, mens inntekt mellom seks og tolv ganger grunnbeløpet er pensjongivende med en tredel.

Tilleggspensjonens størrelse er avhengig av hvor store pensjonspoeng som er tjent opp, og hvor mange år det er tjent opp slike poeng (poengår).

Pensjonspoeng beregnes for hvert kalenderår ut fra pensjongivende inntekt. Inntekt opp til seks ganger grunnbeløpet blir fullt ut regnet som pensjongivende. Mellom seks ganger og tolv ganger grunnbeløpet blir en tredel av inntekten regnet med. Inntekt over tolv ganger grunnbeløpet er ikke pensjongivende.

Årets poengtall fastsettes ved at man reduserer pensjongivende inntekt med gjennomsnittlig grunnbeløp for året og dividerer resten med dette grunnbeløpet.

Hvis en person har en inntekt på for eksempel 260 000 kroner og grunnbeløpet er 38 080 kroner, kommer man fram til poengtallet slik:

Pensjongivende inntekt er
 $(260\,000 - 6 \times 38\,080) : 3 + (6 \times 38\,080) = 238\,987$

Poengtallet blir
 $(238\,987 - 38\,080) : 38\,080 = 5,28$

Det høyeste poengtallet som etter 1991 kan godskrives for et år er 7,00. Tidligere (fra 1970) var høyeste poengtall 8,33.

I noen tilfeller får man godskrevet pensjospoeng uten å ha hatt pensjongivende inntekt. Fra 1. januar 1992 får en person godskrevet tre pensjospoeng for hvert år vedkommende har hatt ulønnet omsorgsarbeid for barn under sju år eller for eldre, syke eller funksjonshemmede utenfor institusjon (§ 6-7).

Tilleggspensjon utgjør 42 prosent (pensjonsprosenten) av det beløpet man kommer fram til ved å multiplisere grunnbeløpet med gjennomsnittet av de 20 største pensjospoengene (sluttpoengtallet) som vedkommende er godskrevet (§ 7-3 nr. 2 andre og tredje ledd). Dersom vedkommende er godskrevet pensjospoeng for 20 år eller mindre, benytter man gjennomsnittet av alle pensjospoengene. For opptjeningsår til og med 1991 er pensjonsprosenten 45. Formelen for beregning av tilleggspensjonen ser slik ut:

Grunnbeløpet x sluttpoengtallet x pensjonsprosenten.

Full tilleggspensjon gis etter 40 poengår. Ved mindre enn 40 poengår blir tilleggspensjonen redusert i forhold til antall poengår.

Personer som var eldre enn 30 år da folketrygdloven trådte i kraft, har ikke mulighet til å oppnå 40 poengår. Det er derfor gitt regler om *omoverkompensasjon* for disse aldersgruppene (§ 7-5 første ledd). Etter disse reglene kan full tilleggspensjon tjenes opp på kortere tid, varierende fra 20 til 40 år avhengig av når vedkommende er født.

For personer som er født i et av årene mellom 1898 og 1917, er kravet til full opptjeningsstid 20 år. For hvert år en person er født etter 1917, øker kravet til full opptjeningsstid med ett år. For en person som er født i 1918, er full opptjeningsstid 21 år. For en person som er født i 1919, er full opptjeningsstid 22 år, osv.

Reglene om overkompensasjon gjelder bare inntekt opptil fem ganger grunnbeløpet. For inntekt mellom fem og tolv ganger grunnbeløpet, gjelder hovedregelen om 40 poengår for rett til full tilleggspensjon.

En alderspensjonist som ikke har tjent opp noen tilleggspensjon, eller som har tjent opp en liten tilleggspensjon, har rett til *sært tillegg*, se lov av 19. juni 1969 nr. 61 om særtillegg til ytelser fra folketrygden. Særtillegget blir redusert krone for krone i den utstrekning pensjonisten mottar tilleggspensjon fra folketrygden. Dersom tilleggspensjonen er høyere enn særtillegget, faller særtillegget bort.

For en alderspensjonist som er ugift, eller som har en ektefelle som ikke selv mottar pensjon fra folketrygden, utgjør særtillegget 61,55 prosent av grunnbeløpet (ordinær sats). Hvis pensjonisten forsørger en ektefelle som er 60 år eller eldre, utgjør særtillegget 123,1 prosent av grunnbeløpet. For ektepar der begge er minstepensjonister, utgjør særtillegget det samme som for enslige, det vil si 61,55 prosent av grunnbeløpet for hver av dem.

For en pensjonist som er gift med en pensjonist som har en tilleggspensjon som er større enn særtillegget etter ordinær sats, utgjør særtillegget 55,85 prosent av grunnbeløpet (minstesatsen). Samlet tilleggspensjon og særtillegg for ektefellene skal likevel ikke være mindre enn to ganger særtillegget etter den ordinære satsen.

Samme regler gjelder for samboere som tidligere har vært gift med hverandre, eller for samboere som har felles barn (§ 18-15).

Fullt sært tillegg gis til den som har minst 40 års trygdetid. Dersom trygdetiden er kortere, blir særtillegget redusert i forhold til trygdetiden.

En alderspensjonist som forsørger en ektefelle som ikke selv er pensjonist, kan ha rett til *ektefelle tillegg* (§ 7-7). Fullt ektefelle tillegg svarer til 50 prosent av grunnbeløpet og gis etter 40 års trygdetid. Ved kortere trygdetid blir tillegget redusert i forhold til trygdetiden.

En alderspensjonist som forsørger barn som er yngre enn 18 år, kan ha rett til *barn tillegg*. Fullt barn tillegg svarer til 25 prosent av grunnbeløpet for hvert barn pensjonisten forsørger (§ 7-8). Fullt barn tillegg gis etter 40 års trygdetid. Ved kortere trygdetid blir tillegget redusert i forhold til trygdetiden.

Både ektefelle tillegg og barn tillegg prøves mot pensjonistens inntekt, slik at tilleggene reduseres eller faller bort hvis inntekten er over et visst fribeløp. Barn tillegg prøves også mot den andre av foreldrenes inntekt dersom barnet bor sammen med begge foreldrene (§ 7-8 A).

Alderspensjonen gis så lenge pensjonisten lever.

4.2.3.2 Uførepensjon

For rett til uførepensjon er det et vilkår at pensjonssøkeren er pensjonstrygdet. Dessuten må vedkommende ha vært pensjonstrygdet i minst tre år umiddelbart før uførheten oppstod. En person er pensjonstrygdet når han eller hun har rett til ytelser etter folketryktdloven kapitlene 7, 8 og 10 (§ 1-5 femte ledd).

Uførepensjon gis til personer i alderen 16 – 66 år som etter behandling, arbeidstrening, opplæring eller annen form for attføring har fått arbeidsevnen varig nedsatt med minst 50 prosent (§ 8-3 første ledd). Tapet av arbeidsevnen må skyldes varig helsesvikt. Dette innebærer at uførheten må ha en medisinsk årsak. Både fysiske og psykiske sykdommer kan gi rett til uførepensjon.

En uførepensjon består av de samme komponentene som en alderspensjon, det vil si en grunnpensjon, en tilleggspensjon og/eller et sært tillegg samt eventuelle forsørgertillegg for ektefelle og barn.

Grunnpensjonen og tilleggspensjonen beregnes på samme måte som for en alderspensjonist. Uførepensjonistene får medregnet *framtidig trygdetid og antatte framtidige pensjonspoeng* til og med det året de fyller 66 år (§ 8-4 nr. 2 og 3). Framtidige pensjonspoeng fastsettes på grunnlag av inntekten som pensjonisten hadde før uførheten oppstod.

De nye reglene fra 1992 med redusert opptjeningstak og pensjonsprosent for opptjeningsår/poengår etter 1991, som omtalt under "*Alderspensjon*" i punkt 4.2.3.1 foran om alderspensjon, gjelder også for uførepensjonister. Uførepensjonister som allerede var innvilget pensjon før 1992 får beholde pensjonsprosenten på 45 også for antatte framtidige poengår etter 1991, mens opptjeningstaket blir redusert for år etter 1991. Dette innebærer at uførepensjonister som hadde en pensjonsgivende inntekt på over seks ganger grunnbeløpet i enkelte år, kan få redusert framtidige pensjonspoeng for poengår etter 1991. En må da regne ut et nytt sluttpoengtall, og det kan føre til noe lavere pensjon.

Personer som er født uføre eller som blir uføre før fylte 24 år, og som har tapt minst halvparten av arbeidsevnen, er sikret en minste tilleggspensjon etter et bestemt sluttpoengtall (§ 7-3 nr. 3 og § 8-4 nr. 3 tredje ledd). Dette poengtallet varierer mellom 1,60 og 3,30, avhengig av når vedkommende ble født.

Uførepensjonen erstatter tapet av arbeidsevnen. Pensjonen skal derfor utgjøre så mye av full pensjon som tapet av arbeidsevnen utgjør av full arbeidsevne (§ 8-5

første ledd). Dette gjelder både for grunnpensjonen, tilleggspensjonen og særtillegget. En person som har tapt hele sin arbeidsevne, får full pensjon. Den som taper 50 prosent av arbeidsevnen, får 50 prosent av full pensjon. Dette er den laveste uførepensjonen som kan gis.

Forsørgertilleggene for ektefelle og barn graderes ikke i forhold til tapet av inntektsevnen og arbeidsevnen. I stedet inntektsprøves tilleggene etter de bestemmelsene som gjelder for en alderspensjonist.

Uførepensjon gis (så lenge vilkårene er oppfylt) til pensjonisten fyller 67 år, og erstattes da av alderspensjon.

Uførepensjon ved *yrkesskade* (legemsskade eller en sykdom som skyldes en arbeidsulykke) gis stort sett etter tilsvarende regler som ved annen uførhet. Ved en godkjent yrkesskade gis det imidlertid uførepensjon ned til en uføregrad på 15 prosent, mot 50 prosent etter de vanlige reglene (§ 11-5 nr. 4). Dessuten blir ikke grunnpensjonen og tilleggspensjonen redusert hvis den yrkesskadde har mindre enn full opptjeningstid i folketrygden (§ 11-6 nr. 1 og 2). Ved beregning av tilleggspensjonen skal man legge til grunn den pensjonsgivende inntekten på skadetidspunktet hvis dette gir en større pensjon enn det som følger av de vanlige reglene om sluttpoengtallet (§ 11-6 nr. 3). Dersom tapet av arbeidsevnen blir fastsatt til 30 prosent eller lavere, skal pensjonen utløses med et kontantbeløp (§ 11-7).

4.2.3.3 Enke- og enkemannspensjon

En gjenlevende ektefelle som er yngre 67 år, har rett til etterlattepensjon hvis han eller hun er pensjonstrygdet og den avdøde hadde vært pensjonstrygdet i tre år umiddelbart før dødsfallet, eller mottok pensjon fra folketrygden de tre siste årene før dødsfallet (§ 10-1).

Etterlattepensjon gis til den gjenlevende ektefellen dersom ekteskapet varte i minst fem år. Dersom ekteskapet varte kortere, gis det etterlattepensjon hvis den gjenlevende har eller har hatt barn med den avdøde, eller har omsorg for den avdødes barn og ekteskapet og omsorgsperioden etter dødsfallet samlet utgjør minst fem år (§ 10-5 nr. 1). Hvis ektefellen døde som følge av en yrkesskade, gis det etterlattepensjon uten hensyn til ekteskapets varighet.

Full etterlattepensjon består av en grunnpensjon som svarer til grunnbeløpet, og en tilleggspensjon som svarer til 55 prosent av den tilleggspensjonen som den avdøde mottok eller ville fått som uførepensjonist regnet etter hel uførhet, eller som alderspensjonist (§ 10-5 nr. 2). Dersom den avdøde ikke hadde tjent opp noen tilleggspensjon, eller den opptjente tilleggspensjonen er liten, gis det særtillegg etter de bestemmelsene som gjelder for en alderspensjonist.

Hvis den avdøde på grunn av trygdetidens lengde hadde eller ville fått redusert grunnpensjon, skal den gjenlevendes grunnpensjon reduseres tilsvarende. I tillegg til den faktiske trygdetiden er det adgang til helt eller delvis å ta hensyn til framtidig trygdetid fra dødsfallet og fram til fylte 67 år. Man kan enten benytte den gjenlevendes trygdetid eller den avdødes trygdetid.

Etterlattepensjonen er inntektsprøvet. Hvis den gjenlevende kan ventes å få en årlig arbeidsinntekt som er større enn 50 prosent av grunnbeløpet, skal etterlattepensjonen reduseres med 40 prosent av den overskytende inntekten (§ 10-5 nr. 3).

Etterlattepensjonen gis fram til den gjenlevende fyller 67 år, og erstattes da av alderspensjon. Dersom vedkommende blir ufør før fylte 67 år, faller etterlattepensjonen bort og erstattes av uførepensjon. Når den gjenlevende får rett til egen alderspensjon eller uførepensjon, får han eller hun en tilleggspensjon som minst svarer til 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den

avdøde har tjent opp (§§ 7-4 og 8-6). Tilleggspensjonen til den gjenlevende skal likevel ikke være mindre enn 100 prosent av den gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon.

4.2.3.4 Barnepensjon

Barn som er yngre enn 18 år og som bor i Norge, har rett til barnepensjon dersom en av foreldrene eller begge er døde og barnet er pensjonstrygdet. Det er dessuten et vilkår at den avdøde faren eller moren var pensjonstrygdet i tre år fram til dødsfallet, eller at den avdøde faren eller moren mottok pensjon fra folketrygden de tre siste årene før dødsfallet (§ 10-11).

Foreldreløse barn under utdanning kan få barnepensjon fram til de fyller 20 år. Dersom den ene eller begge foreldrene døde på grunn av en yrkesskade, kan barnepensjonen gis til barnet fyller 21 år hvis det er rimelig av hensyn til barnets utdanning.

Dersom én av foreldrene er død, utgjør full barnepensjon 40 prosent av grunnbeløpet for det første barnet og 25 prosent av grunnbeløpet for hvert av de andre barna.

Dersom begge foreldrene er døde, får det første barnet en barnepensjon som svarer til etterlattepensjon for den av foreldrene som i tilfelle ville fått størst slik pensjon. For det neste barnet utgjør full barnepensjon 40 prosent av grunnbeløpet, og 25 prosent av grunnbeløpet for hvert av de andre barna.

Hvis den gjenlevende ektefellen får redusert grunnpensjon på grunn av kortere trygdetid enn 40 år, skal barnepensjonen reduseres tilsvarende.

Når det er to eller flere barn, blir pensjonene lagt sammen og delt likt mellom barna.

4.2.4 Pensjonsregulering

Folketrygdens pensjoner fastsettes i forhold til grunnbeløpet i folketrygden (§ 6-1). Når grunnbeløpet reguleres, endres derfor ytelsene fra folketrygden tilsvarende. Grunnbeløpet reguleres én eller flere ganger i året i samsvar med forandringene i det alminnelige lønnsnivået (§ 6-2). Hovedreguleringen skjer 1. mai hvert år. Fra 1. mai 1995 utgjør grunnbeløpet 39 230 kroner.

4.2.5 Finansiering

Folketrygden finansieres ved trygdeavgift (medlemsavgift), ved arbeidsgiveravgift og ved tilskudd fra staten. Avgiftssatsene og tilskuddet fra staten fastsettes av Stortinget.

Trygdeavgiften beregnes i prosent av personinntekt fastsatt i medhold av skatteloven § 55, det vil si på grunnlag av vedkommendes pensjongivende inntekt (§ 16-2). Det betales ikke avgift dersom inntekten er mindre enn 17 000 kroner pr år.

Arbeidsgiveravgiften fastsettes i prosent av utbetalt lønn (§ 16-3). Avgiften blir differensiert i forhold til hvor i landet arbeidstakeren bor. Det er fem regionale soner. Sonene er basert på geografiske og økonomiske forhold.

4.3 PERSONSKADETRYGDER

4.3.1 En oversikt

Personskadetrygdene representerer en form for offentlig ulykkesforsikring for bestemte grupper av personer. Det finnes to slike trygder i Norge: Krigspensjoneringen og yrkesskadetrygden. Krigspensjoneringen gjelder for personskader som oppstod som følge av andre verdenskrig, mens yrkesskadetrygden gjelder normalt for skader som har oppstått på grunn av en arbeidsulykke.

4.3.2 Krigspensjoneringen

4.3.2.1 Den rettslige reguleringen

Bestemmelser om krigspensjoneringen finnes i lov 13 desember 1946 nr. 21 om krigspensjoner for militærpersoner (militærloven) og i lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjoner for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner (sivilloven) med senere endrings- og tilleggslover.

4.3.2.2 Omfang

Militærloven gjelder alle skader og sykdommer som er påført personer som deltok i den andre verdenskrigen som vernepliktige eller som frivillige, enten under felttoget i Norge eller i norske styrker utenfor Norge.

Sivilloven omfatter personer som var norske statsborgere under krigen og som ikke er omfattet av militærloven. Loven gjelder for personer som ble påført skade ved en krigsulykke i Norge, på norske skip eller i fiendtlig politisk fangenskap.

4.3.2.3 De viktigste ytelsene

Krigspensjoneringen gir blant annet invalidepensjon, enke- og enkemannspensjon og barnpensjon. Det gis ikke pensjon dersom pensjonssøkeren antas å ha gjort seg skyldig i grovt uverdige forhold.

Invalidepensjon gis når den krigsskadde har varig men som medfører helt eller delvis tap av arbeidsevnen. Ved helt (100 prosent) tap av arbeidsevnen, gis det en invalidepensjon som svarer til 75 prosent av pensjonsgrunnlaget (militærloven § 4 og sivilloven § 9). Ved delvis tap av arbeidsevnen blir pensjonen satt ned i forhold til tapet av arbeidsevnen. Dersom tapet av arbeidsevnen er mindre enn 20 prosent, skal pensjonen utløses med et beløp som svarer til seks års pensjon. Det gis ikke invalidepensjon når tapet av arbeidsevnen er mindre enn 8 1/3 prosent.

Ved bedømmelsen av tapet av arbeidsevnen skal man ta hensyn til den skaddes muligheter for arbeidsinntekt før og etter at skaden oppstod.

Pensjonsgrunnlaget fastsettes skjønnsmessig i forhold til den inntekten som den krigsskadde antas å ville hatt som frisk uten krigsskade i 1946.

Det høyeste opprinnelige pensjonsgrunnlaget man tar hensyn til, er 10 000 kroner. Dette pensjonsgrunnlaget er knyttet til lønnstrinn 23 i statsregulativet pr 30. april 1986 med senere G-reguleringer. Pr. 30. april 1995 utgjør full invalidepensjon etter dette pensjonsgrunnlaget 168 804 kroner for året.

En pensjonist som forsørger barn under 18 år, og som har fått arbeidsevnen ned-satt med minst 20 prosent, får *etbarnetillegg* for hvert barn vedkommende forsørger (militærloven § 5 og sivilloven § 11). Ved hel uførhet utgjør tillegget 1 350 kroner pr år for det første barnet og 900 kroner for hvert av de andre barna. Dersom barnet er under utdanning, kan barnetillegget gis til barnet fyller 21 år. Barnetillegget

avkortes forholdsmessig hvis krigsinvalidpensjonen gis for mindre enn hel arbeidsuførhet.

Hvis den avdøde ved dødsfallet mottok invalidepensjon, og var minst 20 prosent arbeidsufør, har enken rett til *enkepensjon* (militærloven § 13 og sivilloven § 17).

Det gis ikke enkepensjon hvis ekteskapet varte i mindre enn fem år. Det må heller ikke være noe å utsette på enkens nasjonale holdning under krigen. Enkepensjonen faller bort hvis enken gifter seg igjen.

Full enkepensjon utgjør 2/3 av den invalidepensjonen den avdøde hadde eller ville fått ved hel uførhet. Hvis invalidepensjonen ble gitt for mindre enn hel arbeidsuførhet, blir enkepensjonen tilsvarende mindre. Enken er likevel sikret minst 2/3 av full enkepensjon, men enkepensjonen skal i beløp ikke utgjøre mer enn den invalidepensjonen den avdøde mottok.

Hvis dødsfallet *skyldes en krigsskade*, skal enkepensjonen *alltid* utgjøre minst 2/3 av full enkepensjon. Dette gjelder selv om den avdødes uføregrad var lavere enn 20 prosent eller den avdøde ikke mottok invalidepensjon ved dødsfallet.

Det gis ikke *enkemannspensjon* etter militærloven. Etter sivilloven kan enkemenn få enkemannspensjon hvis de var forsørget av den avdøde og på grunn av alder og helbred ikke kan forsørge seg selv (sivilloven § 17 nr. 2).

Gjenlevende barn under 18 år får *barnepensjon* hvis den avdøde var minst 20 prosent arbeidsufør og mottok invalidepensjon ved dødsfallet (militærloven § 15 og sivilloven § 19). For det første barnet utgjør barnepensjonen 40 prosent av grunnbeløpet i folketrygden. For hvert av de andre barna utgjør barnepensjonen 25 prosent av grunnbeløpet. Hvis barnet er under utdanning eller opplæring, kan barnepensjonen gis til barnet fyller 21 år.

Dersom begge foreldrene er døde, forhøyes satsene. Pensjonen til det første barnet skal da utgjøre minst 2/3 av full enkepensjon. Det neste barnet får 40 prosent av grunnbeløpet, og hvert av de andre barna får en pensjon på 25 prosent av grunnbeløpet. Er det to eller flere barn, blir pensjonene lagt sammen og delt likt mellom barna.

En arbeidsgruppe har utredet forholdene ved krigspensjoneringen i tilfelle en framtidig krig. I arbeidsgruppens rapport av juni 1992 foreslår den at krigsskader som oppstår ved en eventuell framtidig krig, bør omfattes av folketrygden. Gruppen foreslår videre at det bør gis en egen lov som skal gi supplerende tilleggsytelser til ytelsene fra folketrygden.

4.3.2.4 Pensjonsregulering

Ved endringslov 18. desember 1964 nr. 13 til midlertidig lov om tillegg til krigspensjonslovene av 29. juni 1951 nr. 34 ble de forskjellige pensjonsgrunnlagene i krigspensjoneringen knyttet til bestemte lønnstrinn i statens lønnsregulativ. De aktuelle lønnstrinnene er senere regulert i takt med endringer i grunnbeløpet i folketrygden. Etter endringsloven skal full krigsinvalidpensjon svare til full invalidepensjon fra Statens Pensjonskasse ut fra det lønnstrinnet som det opprinnelige pensjonsgrunnlaget er knyttet til. Full krigspensjon svarer i dag til 66 prosent av det lønnstrinnet som pensjonsgrunnlaget er knyttet til. Dette skal i prinsippet svare til 75 prosent av det opprinnelige pensjonsgrunnlaget.

4.3.2.5 Finansiering

Utgiftene ved krigspensjoneringen dekkes over statsbudsjettet (militærloven § 19 og sivilloven § 25).

4.3.3 Yrkesskadetrygden

4.3.3.1 Den rettslige reguleringen

Bestemmelser om yrkesskadetrygden finnes i lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd med senere endringer.

4.3.3.2 Omfang

Yrkesskadetrygdloven omfatter alle arbeidstakere med lønn eller godtgjørelse her i landet som helt eller delvis består i penger (§ 1). Trygden omfatter også visse persongrupper som ikke er arbeidstakere, for eksempel fiskere, fangstmenn, skoleelever, studenter, militærpersoner. Dessuten omfatter trygden en del arbeidstakere utenfor landet, for eksempel sjøfolk på norske skip.

Yrkesskader som er oppstått *etter* 31. desember 1970, faller inn under folketrygdlovens særregler om yrkesskader. For skadetilfeller som er oppstått *før* 1. januar 1971, gjelder fortsatt loven om yrkesskadetrygd. Det er gjort unntak for yrkesskader som første gang blir meldt til trygdeetaten *etter* 31. desember 1989. Disse skadene faller inn under folketrygdlovens regler om yrkesskader.

4.3.3.3 De viktigste ytelsene

Yrkesskadetrygden gir blant annet uføre-, enke-, enkemanns- og barnpensjon. Beregningen av ytelsene fra denne ordningen skjer ut fra den skaddes «trygdet arbeidsinntekt», det vil den inntekten som den skadde hadde da skaden eller ulykken oppstod. Trygdet arbeidsinntekt skal ikke settes høyere enn 30 000 kroner (§ 25).

Ved helt (100 prosent) tap av arbeidsevnen utgjør *uførepensjonen* 60 prosent av trygdet arbeidsinntekt (§ 12). Ved delvis tap av arbeidsevnen blir pensjonen satt ned i forhold til tapet av arbeidsevnen. Hvis tapet av arbeidsevnen varig er satt til 30 prosent eller lavere, blir det gitt et engangsbeløp som vanligvis svarer til tre års pensjon. Det gis ikke pensjon hvis tapet av arbeidsevnen er mindre enn 15 prosent.

Ved fastsettingen av uføregraden tar man hensyn til den yrkesskaddes muligheter for arbeidsinntekt før og etter skaden. Det kan tas særskilt hensyn til skadens medisinske art og størrelse.

En yrkesskadd som forsørger barn under 18 år, får *etforsørgertillegg* på 900 kroner pr år for hvert barn han eller hun forsørger (§ 13). Ved delvis tap av arbeidsevnen blir tillegget redusert i forhold til tapet av arbeidsevnen. Dersom barnet er under utdanning, kan forsørgertillegget gis til barnet fyller 21 år. Tillegget blir ikke gitt hvis tapet av arbeidsevnen er mindre enn 30 prosent.

Uførepensjon fra yrkesskadetrygden gis så lenge den yrkesskadd lever, og deretter én måned utover døds måneden.

Hvis yrkesskaden medfører døden, kan enken få *enkepensjon* dersom hun forsørger barn under 18 år (§ 19). Ellers blir enkepensjon som regel gitt først fra hun fyller 40 år. Dersom enken er yngre enn 40 år, gis det en overgangsstønad som svarer til to års enkepensjon. Enkepensjonen utgjør 40 prosent av trygdet arbeidsinntekt, og gis så lenge enken lever. Pensjonen faller bort hvis enken gifter seg igjen. Dersom hun på nytt blir enke, kan hun få pensjon igjen.

En enkemann som er varig arbeidsufør og som er forsørget av hustruen, kan få *enkemannspensjon* (§ 19). Pensjonen utgjør 40 prosent av den avdødes «trygdet arbeidsinntekt.»

Barnepensjon gis til gjenlevende barn under 18 år (§ 22). Hvis barnet er under utdanning, kan barnepensjon gis til barnet fyller 21 år. Barnepensjonen utgjør 40 prosent av grunnbeløpet i folketrygden for det første barnet, og 25 prosent av grunnbeløpet for hvert av de andre barna.

Dersom begge foreldrene er døde, skal pensjonen for det første barnet svare til etterlattepensjonen for den av foreldrene som i tilfelle ville fått størst slik pensjon. Pensjonen for det neste barnet utgjør 40 prosent av grunnbeløpet, og 25 prosent av grunnbeløpet for hvert av de andre barna. Er det to eller flere barn, blir pensjonene lagt sammen og delt likt mellom barna.

4.3.3.4 *Pensjonsregulering*

Fra 1. januar 1980 reguleres løpende pensjoner fra yrkesskadetrygden i takt med endringene i grunnbeløpet i folketrygden (§ 57).

4.3.3.5 *Finansiering*

Utbetalinger etter yrkesskadetrygden dekkes av folketrygdens midler (§ 26).

4.4 OFFENTLIGE TJENESTEPENSJONSORDNINGER

4.4.1 En oversikt

Som nevnt innledningsvis er det bare offentlige tjenstepensjonsordninger som faller inn under samordningslovens anvendelsesområde. Etter lovens § 1 nr. 1 første ledd bokstav a, er dette ordninger som er opprettet ved lov, ved stortingsvedtak, eller som er fastsatt av kommuner og fylkeskommuner for kommunale og fylkeskommunale tillitsmenn, tjenestemenn og arbeidere.

4.4.2 Statens Pensjonskasse

4.4.2.1 *Den rettslige reguleringen*

Bestemmelser om Statens Pensjonskasse finnes i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse med senere endrings- og tilleggslover.

4.4.2.2 *Omfang*

Statens Pensjonskasse omfatter arbeidstakere som er ansatt i statens tjeneste og arbeider minst 14 timer pr uke, eller som får utbetalt minst halvparten av lønnen for en heltidsstilling. En rekke stillinger utenfor statstjenesten er innlemmet i Pensjonskassen etter særskilte vedtak av Stortinget. Dette gjelder blant annet lærere i de fleste skoleslag og stillinger i en rekke humanitære organisasjoner og virksomheter som er drevet eller støttet av staten.

4.4.2.3 *De viktigste ytelsene*

Pensjonene i Statens Pensjonskasse beregnes ut fra et pensjonsgrunnlag og den pensjonsgivende tjenestetiden.

Pensjonsgrunnlaget er den faste arbeidsinntekten som vedkommende har når han eller hun fratrer den stillingen som gir rett til medlemskap i Statens Pensjonskasse (§ 11). Overtidsgodtgjørelse og enkelte variable lønnstillegg er ikke pensjonsgivende. Inntekt opptil åtte ganger grunnbeløpet i folketrygden er pensjonsgivende fullt ut, mens inntekt mellom åtte og tolv ganger grunnbeløpet er pensjonsgivende

med en tredel (§ 14). Inntekt over tolv ganger grunnbeløpet er ikke pensjonsgivende.

Pensjonsgivende tjenestetid er den tid vedkommende har vært medlem i Statens Pensjonskasse (§ 19). Full pensjon gis etter 30 års tjenestetid. Ved kortere tjenestetid blir pensjonen redusert i forhold til tjenestetiden. Den som slutter med mindre enn tre års tjenestetid, har ikke rett til pensjon. Ved oppnådd *aldersgrense* opphører tjenestemannens arbeidsforhold uten oppsigelse. Etter lov 21. desember 1956 nr. 1 om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn § 2 er den alminnelige aldersgrensen 70 år. Det er fastsatt lavere aldersgrenser for en rekke stillinger der tjenesten medfører usedvanlige fysiske eller psykiske belastninger for tjenestemennene, eller der tjenesten stiller spesielle krav til fysiske eller psykiske egenskaper som normalt blir sterkere svekket før fylte 70 år enn det den forsvarlige utførelsen av tjenesten tilsier. Aldersgrensene for slike stillinger kan være 60, 63, 65 eller 68 år. Det er en egen lov om aldersgrenser for militært befall.

Stortinget kan fastsette lavere aldersgrenser når arbeidsvilkårene for større grupper er endret, eller når vedtaket kan ha prinsipiell betydning. Ellers fastsettes aldersgrensene av Kongen. Myndigheten er ved kongelig reolusjon overdratt til Administrasjonsdepartementet.

Full *alderspensjon* gis etter 30 års tjeneste og utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget (§ 23 første ledd). Hvis pensjonisten har kortere tjenestetid, blir pensjonen redusert i forhold til tjenestetiden.

Et medlem i Statens Pensjonskasse kan ta ut alderspensjon fra fylte 67 år eller tidligst tre år før aldersgrensen hvis summen av medlemmets alder og tjenestetid i Statens Pensjonskasse er 85 år eller mer (§ 21 andre ledd). Denne såkalte 85 årsregelen har i dag stort sett bare praktisk betydning for arbeidstakere med en aldersgrense på 65 år eller lavere. Dette skyldes at så godt som alle tjenestemenn kan fratrukke seg avtalefestet pensjon (§ 21 tredje og fjerde ledd), se "[Avtalefestet pensjon i den statlige sektoren](#)" i punkt 4.6.3.

Dersom alderspensjonisten forsørger barn under 18 år, får han eller hun *barnetillegg* (§ 23 andre ledd). Barnetillegget utgjør 10 prosent av alderspensjonen for hvert barn vedkommende forsørger. Summen av alderspensjonen og barnetillegget må likevel ikke utgjøre mer enn 90 prosent av pensjonsgrunnlaget. Hvis alderspensjonen gis for mindre enn full tjenestetid, blir barnetillegget redusert tilsvarende.

Alderspensjonen løper ut døds måneden (§ 26 første ledd). Dersom den avdøde etterlater seg ektefelle, løper den ytterligere én måned.

Når et medlem i Statens Pensjonskasse med minst tre års tjenestetid slutter, uten straks å få rett til pensjon, får medlemmet rett til *enopsatt (utsatt) alderspensjon* (§ 24). Pensjonen gis fra stillingens aldersgrense, men tidligst fra fylte 65 år.

Hvis medlemmet tar ut alderspensjon fra folketrygden, kan den oppsatte alderspensjon utbetales fra fylte 67 år selv om stillingens aldersgrense er høyere.

Den oppsatte alderspensjonen beregnes ut fra pensjonsgrunnlaget og tjenestetiden da medlemmet fratrukket stillingen. Hvis vedkommende ble medlem før 1. januar 1967, er full pensjonsgivende tjenestetid 30 år. Hvis vedkommende ble medlem senere, er full pensjonsgivende tjenestetid den tjenestetiden vedkommende kunne oppnådd ved å fortsette i tjenesten fram til aldersgrensen. Full tjenestetid skal likevel ikke settes høyere enn 40 år (og ikke lavere enn 30 år). Hvis for eksempel arbeidstakeren ble medlem i Statens Pensjonskasse 35 år gammel, har han eller hun mulighet for å tjenestegjøre i 35 år til. Dersom vedkommende slutter etter 5 års tjeneste, blir den oppsatte pensjonen lik 5/35 av full pensjon.

Invalidepensjon gis til en arbeidstaker som helt eller delvis må fratrukke sin stilling på grunn av sykdom eller skade som oppstod mens han eller hun var medlem i pensjonskassen (§ 27). Den som slutter i arbeid etter fylte 64 år på grunn av alderssvek-

kelse, kan få invalidepensjon når tjenesten før fratredelsen har vart sammenhengende i minst fem år.

Invalidepensjon kan gis for enhver sykdom eller skade som gjør at arbeidstakeren helt eller delvis er ute av stand til å utføre sitt arbeid. Lidelsen kan være av fysisk eller psykisk art. Pensjonen følger uføregraden i folketrygden når ikke særlige forhold som er knyttet til arbeidsforholdet, tilsier avvik. Pensjonsloven fastsetter ikke noen minste uføregrad slik folketrygdloven gjør.

Invalidepensjonen beregnes av pensjonsgrunnlaget på det tidspunktet hvor invalidepensjonen begynner å løpe (§ 28).

Det kan benyttes et høyere pensjonsgrunnlag hvis det anses godtgjort at arbeidstakeren måtte redusere arbeidsinnsatsen på grunn av skaden eller sykdommen som senere gav vedkommende rett til invalidepensjon.

Ved fastsettingen av den pensjongivende tjenestetiden medregnes den tiden vedkommende ville fått ved å fortsette i stillingen fram til aldersgrensen.

Det gis *barnetillegg* til invalidepensjonen etter samme regler som for en alderspensjon.

Invalidepensjon fra Statens Pensjonskasse blir normalt gitt for et begrenset tidsrom, avhengig av varigheten på sykdommen eller skaden som førte til arbeidsuføret. I motsetning til i folketrygden finnes det ikke noe uttrykkelig skille mellom kortids- og langtidsytelser i Statens Pensjonskasse. Dersom vedkommende er varig arbeidsufør, løper invalidepensjonen fram til stillingens aldersgrense og erstattes av alderspensjon. I motsetning til i folketrygden, der uførepensjonen bli erstattet av alderspensjon når pensjonisten fyller 67 år, blir invalidepensjonen fra Statens Pensjonskasse normalt erstattet av alderspensjon når medlemmet fyller 70 år.

Dersom uføret oppstår etter at medlemmet har sluttet i staten, kan vedkommende få rett til en *oppsatt invalidepensjon* (§ 28 a). Den oppsatte invalidepensjonen gis ikke med mindre vedkommende også har rett til uførepensjon fra folketrygden. Den oppsatte invalidepensjonen følger uføregraden i folketrygden. Medlemmer som er fratrudd før 1967, har ikke rett til oppsatt invalidepensjon. Den oppsatte invalidepensjonen beregnes på samme måte som en oppsatt alderspensjon for en person som ble medlem i Statens Pensjonskasse etter 31. desember 1966.

Når et medlem i Statens Pensjonskasse dør, har ektefellen rett til *enke- eller enkemannspensjon* (§ 32 og § 34 b). Enke- og enkemannspensjon gis normalt ikke når arbeidstakeren dør innen ett år etter at han eller hun ble medlem i pensjonskassen. Det samme gjelder der ekteskapet ble inngått etter at medlemmet fylte 65 år, eller etter at vedkommende fratrudd stillingen. En gjenlevende samboer har ikke rett til enke- eller enkemannspensjon.

Enke- og enkemannspensjonen utgjør 60 prosent av den alderspensjonen den avdøde mottok eller ville fått ved å fortsette i stillingen fram til aldersgrensen (§ 32).

Enke- og enkemannspensjonen er ervervsprøvd på samme måte som etterlattepensjonen i folketrygden. Hvis den avdøde ble medlem i pensjonskassen før 1. oktober 1976, gis *enkemannspensjonen* uten ervervsprøving. All *enkemannspensjon* er ervervsprøvet (§§ 34 a og 34 b).

For en gjenlevende ektefelle er det videre begrensninger i pensjonsretten når vedkommende mottar egen alderspensjon eller invalidepensjon fra pensjonskassen.

Løpende enke- og enkemannspensjoner faller bort hvis den gjenlevende gifter seg igjen.

Barnepensjon gis når et medlem etterlater seg barn under 18 år (§ 35). Pensjonen kan etter søknad utbetales fram til barnet fyller 21 år, når hensynet til barnets utdanning gjør det rimelig og barnet ikke kan forsørge seg selv.

Når det gis enke- og enkemannspensjon, utgjør barnepensjonen 20 prosent av alderspensjonen for ett barn stigende til 60 prosent av alderspensjonen for fem eller flere barn (§ 36).

Hvis begge foreldrene er døde, eller når det ikke gis enke-/ enkemannspensjon, utgjør barnepensjonen 50 prosent av alderspensjonen for det første barnet, stigende til 100 prosent av alderspensjonen for fem eller flere barn.

Når enkepensjonen er redusert på grunn av evervsprøving eller samordning, kan de høye satsene anvendes etter særskilte garantiregler.

Når det er to eller flere barn, blir pensjonene lagt sammen og delt likt mellom barna.

4.4.2.4 Pensjonsregulering

I lov om Statens Pensjonskasse § 42 er det bestemt at når statstjenestemennenes lønninger endres, skal spørsmålet om regulering av pensjonene forelegges for Stortinget.

Etter Stortingets behandling av St.meld. nr. 29 for 1985–86 har pensjonene fra 1. mai 1986 vært regulert i takt med endringene i grunnbeløpet i folketrygden.

4.4.2.5 Finansiering

Medlemmer i Pensjonskassen betaler to prosent av lønnen i pensjonsinnskudd (§ 16). Arbeidsgiverandel betales blant annet av virksomheter som har egne inntekter. Etater som nettobudsjetteres, betaler ikke arbeidsgiverandel direkte. De fleste humanitære organisasjoner som er medlemmer i Statens Pensjonskasse, betaler verken medlemsinnskudd eller arbeidsgiverandel. Det samme gjelder for grunnskolen. Den delen av de årlige utbetalingene som ikke dekkes av innskuddene, dekkes ved løpende bevilgninger over statsbudsjettet.

4.4.3 Kommunale- og fylkeskommunale pensjonsordninger

4.4.3.1 En oversikt

Mens de statsansatte er sikret tjenestepensjon ved lov, er det i prinsippet opp til hver enkelt kommune eller fylkeskommune om de vil opprette pensjonsordninger for sine ansatte. Alle kommuner har innført slike ordninger, og de omfatter i prinsippet alle ansatte.

I forbindelse med tariffoppgjøret i kommunesektoren i 1986 ble det tatt inn en protokolltilførsel til Hovedoverenskomsten der det heter at de nåværende pensjonsordningene anses for å være tariffestet. Ettersom alle kommuner og fylkeskommuner på dette tidspunktet hadde innført en pensjonsordning for sine ansatte, antar man at dette innebærer at alle kommunale og fylkeskommunale arbeidstakere har en tariffestet rett til de nåværende tjenestepensjonene.

Sosialdepartementet har gjennom forskrift av 25. april 1975 om kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger gitt rammebestemmelser for de kommunale pensjonsordningene. Hovedinnholdet i denne forskriften er at pensjonsytelsene i de kommunale og fylkeskommunale ordningene ikke skal være større enn de pensjonene som Statens Pensjonskasse gir, at aldersgrensene ikke må være lavere enn aldersgrensene for tilsvarende stillinger i staten, og at alle ansatte i kommunen eller fylkeskommunen må være med i pensjonsordningen. Innenfor disse rammene er det opp til kommunen og fylkeskommunen og arbeidstakernes organisasjoner å avtale de nærmere vilkårene.

En kommune eller en fylkeskommune kan organisere sin pensjonsordning på tre måter. Den kan opprette en egen pensjonskasse, den kan tegne en kollektiv pensjonsforsikring i et privat livsforsikringselskap, eller den kan slutte seg til kommunesektorens eget forsikringselskap, Kommunal Landspensjonskasse (KLP).

Den viktigste pensjonsordningen i KLP er Felles Kommunal Pensjonsordning. Denne ordningen omfatter rundt 95 prosent av Norges kommuner og fylkeskommuner. Gjennom Kommunal Finans- og Pensjonsservice (KFP), som administreres av KLP, samarbeider KLP med ytterligere noen kommuner og fylkeskommuner. KLP omfatter dessuten en del andre arbeidsgivere i kommunal sektor. Dette gjelder blant annet kommunale og fylkeskommunale helseinstitusjoner, interkommunale energiverk, museer, teatre og kommunale barnehager.

For sykehusansatte leger er det etablert særskilte pensjonsordninger i KLP. Disse ordningene reguleres gjennom tariffavtale.

Noen større kommuner og fylkeskommuner har egne pensjonskasser. Dette gjelder blant andre Oslo kommune, Bergen kommune, Trondheim kommune, Drammen kommune og Bærum kommune. Når en kommune oppretter en egen pensjonskasse, er det vedtektene til pensjonskassen som danner grunnlaget for pensjonsordningen. De fleste kommunale pensjonsordningene har imidlertid vedtekter som er på linje med Felles kommunal pensjonsordning i KLP.

Noen få kommuner og fylkeskommuner har sine medlemmer pensjonsforsikret i private forsikringselskaper. Dette gjelder blant annet Asker og Tromsø kommune. Her er det forsikringsavtalen som danner grunnlaget for pensjonsordningen. Pensjonsbestemmelsene i disse ordningene varierer en del fra bestemmelsene i Felles kommunal pensjonsordning i KLP.

Nedenfor skal vi gi en omtale av Felles kommunal pensjonsordning i KLP. Grunnen er som nevnt at denne ordningen omfatter rundt 95 prosent av pensjonsordningene i den kommunale og fylkeskommunale sektoren.

4.4.3.2 Den rettslige reguleringen

Bestemmelser om Felles kommunal pensjonsordning finnes i vedtektene til Felles kommunal pensjonsordning (fellesordningen) datert 1. januar 1974, med senere endringer.

4.4.3.3 Omfang

I fellesordningen § 2 finnes det bestemmelser om hvem som er omfattet av Felles kommunal pensjonsordning. Her kommer det fram at omfangsbestemmelsen svarer til omfangsbestemmelsen i Statens Pensjonskasse. Blant annet er det for fast ansatte et vilkår at de arbeider minst 14 timer pr uke, eller at de mottar minst halvparten av lønnen i en heltidsstilling.

4.4.3.4 De viktigste ytelsene

Ytelsene svarer som hovedregel til ytelsene i Statens Pensjonskasse, se "[De viktigste ytelsene](#)" i punkt 4.4.2.3 foran.

Aldersgrensene i KLP følger aldersgrensene i staten. Den alminnelige aldersgrensen er 70 år. Alle medlemmene har en ubetinget rett til å fratrukke stillingen med rett til alderspensjon fra fylte 65 år (AFP). På samme måte som i Statens Pensjonskasse er det etablert særaldersgrenser. Et medlem kan ta ut alderspensjon tre år før aldersgrensen hvis summen av medlemmets alder og medlemstid i pensjonsordningen er 85 år eller mer.

Pensjonsdekningen er 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved full tjenestetid (30 år). Inntekt opptil åtte ganger folketrygdens grunnbeløp er pensjongivende fullt ut, mens inntekt mellom åtte og tolv ganger grunnbeløpet er pensjongivende med en tredel. Inntekt over tolv ganger grunnbeløpet er ikke pensjongivende. Dessuten gis det invalidepensjon, enke- og enkemannspensjon og barnepensjon etter tilsvarende regler som i Statens Pensjonskasse.

4.4.3.5 Pensjonsregulering

Ytelsene fra Felles kommunal pensjonsordning reguleres på samme måte som i Statens Pensjonskasse. Det vil si i takt med endringene i grunnbeløpet i folketrygden.

4.4.3.6 Finansiering

De kommunale ordningene er i motsetning til Statens Pensjonskasse basert på et forsikringsteknisk system med forhåndsinnbetaling av premie. Premien skal i prinsippet sikre forhåndsdekning av opptjente pensjonsrettigheter. Premien utlignes i prosent av pensjonsgrunnlaget (lønn ved fratredelse) etter forsikringstekniske gjennomsnittsberegninger, med sikte på å gi en fondsøkning som svarer til økningen av de ansattes pensjonsrettigheter i løpet av året.

4.4.4 Pensjonsordningen for statsråder

4.4.4.1 Den rettslige reguleringen.

Bestemmelser om Pensjonsordningen for statsråder finner i lov 14. desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder. Ordningen trådte i kraft fra samme dato.

4.4.4.2 Omfang

Pensjonsordningen omfatter statsråder og deres etterlatte (§ 1). Ordningen omfatter også statsministere.

4.4.4.3 De viktigste ytelsene

Pensjonsalderen er 65 år. Full *alderspensjon* gis etter seks års medlemskap i regjeringen og utgjør 57 prosent av den årlige godtgjørelsen til statsrådene. Alderspensjonen settes ned med fem prosent for hvert år medlemmet mangler på full opptjeningsstid. Det gis ikke pensjon for mindre enn tre års medlemskap i regjeringen. Også medlemskap i regjeringen før loven trådte i kraft, er pensjongivende. Det samme gjelder den tiden vedkommende har hatt etterlønn. Dersom pensjonisten forsørger barn under 18 år, gis det barnetillegg til pensjonen etter tilsvarende regler som i Statens Pensjonskasse.

Alderspensjon gis ikke så lenge vedkommende er regjeringsmedlem eller stortingsrepresentant eller er ansatt i en hovedstilling i offentlig eller kommunal tjeneste.

Pensjonsordningen gir dessuten *invalidepensjon, enke- og enkemannspensjon og barnepensjon*.

Når retten til invalidepensjon, enke- og enkemannspensjon og barnepensjon inntreffer, skal pensjonen beregnes på grunnlag av den faktiske tjenestetiden medlemmet har når den er tre år eller mer. Hvis medlemskapet er kortere, skal pensjonen beregnes på grunnlag av tre års medlemskap i regjeringen. For øvrig gis pensjonene etter tilsvarende regler som i Statens Pensjonskasse.

4.4.4.4 *Pensjonsregulering*

Pensjonene blir regulert i samsvar med endringer i pensjonsgrunnet (§ 3).

4.4.4.5 *Finansiering*

Statsrådene betaler et pensjonsinnskudd på to prosent av lønnen (§ 7). Stortinget bevilger hvert år de nødvendige midler for å dekke den delen av utgiftene som ikke dekkes av medlemsinnskuddene (§ 8).

4.4.5 **Pensjonsordningen for apoteketaten**

4.4.5.1 *Den rettslige reguleringen*

Bestemmelser om Pensjonsordningen for apoteketaten finnes i lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apoteketaten. Ordningen trådte i kraft 1. juli samme år. Ordningen har eget styre, men administreres av Statens Pensjonskasse.

4.4.5.2 *Omfang*

Ordningen omfatter apotekere og deres arbeidstakere (§ 1).

4.4.5.3 *De viktigste ytelsene*

Aldersgrensen er 70 år for apotekere og provisorer (§ 6). For andre medlemmer er aldersgrensen 68 år.

Pensjonsordningen gir alderspensjon, invalidepensjon, enke- /enkemannspensjon og barnpensjon etter regler som på de fleste punkter svarer til bestemmelsene i Statens Pensjonskasse. Pensjonsordningens styre kan etter en konkret vurdering innvilge enke- eller enkemannspensjon til en gjenlevende samboer.

4.4.5.4 *Pensjonsregulering*

Pensjonene reguleres i samsvar med pensjonsgrunnet for yrkesaktive medlemmer (§ 34, jfr § 5).

4.4.5.5 *Finansiering*

Pensjonsordningen er forsikringsmessig bygd opp, og finansieres ved premie fra medlemmene og arbeidsgiverne (§§ 28 og 29). Medlemmene betaler et årlig pensjonsinnskudd som for tiden utgjør to prosent av lønnen. Den samlede premien fastsettes slik at de opparbeidede fond er tilstrekkelige til å dekke de opptjente pensjonsrettighetene.

4.4.6 **Pensjonsordningen for sykepleiere**

4.4.6.1 *Den rettslige reguleringen*

Bestemmelser om Pensjonsordningen for sykepleiere finnes i lov av 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere. Ordningen trådte i kraft 1. juli samme år.

4.4.6.2 *Omfang*

Ordningen omfatter offentlig godkjente sykepleiere som er ansatt i en stilling i sykepleien ved kommunale, fylkeskommunale eller private helseinstitusjoner (§ 1). Pen-

sjonsordningen for sykepleiere lar seg ikke innordne i noen av de to kategoriene offentlige eller private tjenstepensjonsordninger. Denne pensjonsordningen knytter seg i stedet til selve sykepleierprofesjonen.

4.4.6.3 *De viktigste ytelsene*

Pensjonsalderen er 68 år for overordnede sykepleiere og 65 år for underordnede. Pensjonsordningen gir alderspensjon, uførepensjon, enke- og enkemannspensjon og barnpensjon etter bestemmelser som i hovedsak svarer til reglene i Statens Pensjonskasse.

4.4.6.4 *Pensjonsregulering*

Pensjonene reguleres i samsvar med endringene i grunnbeløpet i folketrygden (§ 39, jfr § 8).

4.4.6.5 *Finansiering*

Pensjonsordningen er forsikringsmessig bygd opp, og finansieres ved innskudd fra sykepleierne og arbeidsgiverne (kapittel VIII). Sykepleierne betaler et medlemsinnskudd på to prosent av lønnen, mens arbeidsgiverne betaler et tilskudd som beregnes som en fast prosent av sykepleiernes lønn. Procentsatsen fastsettes slik at arbeidsgivernes tilskudd sammen med medlemmenes innskudd, skal være tilstrekkelig til å dekke de opparbeidede pensjonsrettighetene.

4.4.7 **Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter**

4.4.7.1 *Den rettslige reguleringen*

Bestemmelser om Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter finnes i lov 12. juni 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter. Utbetalingene administreres av Statens Pensjonskasse (§ 10 andre ledd).

4.4.7.2 *Omfang*

Ordningen omfatter stortingsrepresentanter og deres etterlatte. Som stortingsrepresentant regnes også vararepresentanter for den tid de møter i Stortinget (§ 1).

4.4.7.3 *De viktigste ytelsene*

Den alminnelige aldersgrensen er 65 år. Et medlem kan få alderspensjon opptil tre år før aldersgrensen hvis summen av medlemmets alder og medlemstid i pensjonsordningen er 75 år eller mer. Dette gjelder likevel ikke hvis vedkommende har eller får tilsvarende inntektsgivende arbeid (§ 2 fjerde ledd).

Full *alderspensjon* gis etter 12 ordentlige storting og utgjør 66 prosent av den årlige godtgjørelsen til stortingsrepresentantene (§ 4 første ledd). For den som har kortere funksjonstid, blir alderspensjonen tilsvarende lavere (§ 4 andre ledd). Videre er det bestemt at det ikke gis alderspensjon hvis vedkommende har deltatt i mindre enn tre ordentlige storting (2 fjerde ledd).

Alderspensjon gis ikke så lenge vedkommende er stortingsrepresentant eller regjeringsmedlem eller er ansatt i en hovedstilling i offentlig eller kommunal tjeneste (§ 2 siste ledd).

Dersom pensjonisten forsørger barn under 18 år, økes pensjonen med 10 prosent for hvert barn.

En stortingsrepresentant har rett til *uførepensjon* hvis vedkommende fyller vilkårene for å få rett til alderspensjon fra pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og uførepensjon fra folketrygden (§ 5). Uførepensjonen beregnes etter samme regler som alderspensjonen. Hvis stortingsrepresentanten blir ufør i løpet av valgperioden, beregnes uførepensjonen på grunnlag av den tjenestetiden vedkommende ville oppnådd ved å fortsette som stortingsrepresentant fram til pensjonsalderen.

Uførepensjonen gis fra det tidspunktet vedkommende ikke lenger er stortingsrepresentant og fram til oppnådd aldersgrense. Ved oppnådd aldersgrense erstattes uførepensjonen av alderspensjon.

Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter gir dessuten *enke- /enkemannspensjon og barnepensjon*. Dersom stortingsrepresentanten dør i valgperioden, skal etterlattepensjonen beregnes på grunnlag av full alderspensjon. For øvrig gis pensjonene etter tilsvarende regler som i Statens Pensjonskasse (§ 6).

4.4.7.4 Pensjonsregulering

Pensjonene reguleres i takt med stortingsgodtgjørelsen.

4.4.7.5 Finansiering

Stortingsrepresentantene betaler et pensjonsinnskudd på to prosent av lønnen. Stortinget bevilger hvert år de nødvendige midler for å dekke den delen av utgiftene som ikke dekkes av innskuddene.

4.4.8 Særregler for spesielle yrkesgrupper

4.4.8.1 Høyesterettsdommere

Høyesterettsdommere er medlemmer i Statens Pensjonskasse, men med følgende særregler etter tilleggslov 21. mai 1982 nr. 25:

Full alderspensjon utgjør 57 prosent av den lønnen som er fastsatt for dommere i Høyesterett.

Dommere i Høyesterett som fratrer sitt embete etter fylte 67 år, får godskrevet opptil 15 års tjenestetid ved pensjonsberegningen. Bakgrunnen for regelen er å øke rekrutteringen av privatpraktiserende jurister til Høyesterett. Tjenestetiden forhøyes på tilsvarende måte ved beregningen av invalidepensjon, enke- og enkemannspensjon og barnepensjon.

4.4.8.2 Regjeringsadvokaten og formannen i arbeidsretten

Regjeringsadvokaten og Formannen i arbeidsretten er medlemmer i Statens Pensjonskasse. Dersom de fratrer sitt embete etter fylte 67 år, får de godskrevet opptil 10 års tjenestetid ved pensjonsberegningen, se tilleggslov 9. november 1956 nr. 1 til lov om Statens Pensjonskasse.

4.4.8.3 Åremålsansatte

Pensjonsordningen for åremålsansatte ble opprettet ved lov 9. november 1956. Loven ble opphevet ved lov 21. mai 1982 nr. 29, men lovens regler gjelder fortsatt for personer som har rettigheter etter loven.

Åremålsansatte i staten får i dag pensjonsvilkårene i Statens Pensjonskasse fastsatt gjennom individuelle avtaler som tar hensyn til faktorer som vedkommendes alder, tidligere arbeidsforhold o.a.

Avtalene fastsettes individuelt innenfor rammen av et standard kontraktsformular.

4.4.8.4 *Stortingets ombudsmann for forvaltningen*

Lov om pensjonsordning for Stortingets ombudsmann for forvaltningen er fra 6. mai 1966. Den trådte i kraft samme dato, men ble gitt virkning fra 1. januar 1963, da den første ombudsmannen tiltrådte. Loven ble endret på vesentlige punkter ved lov 8. februar 1980 nr. 1.

Stortingets ombudsmann for forvaltningen er medlem i Statens Pensjonskasse, men med følgende særvilkår: Etter fire års tjeneste får ombudsmannen en alderspensjon som utgjør 54 prosent av den årlige godtgjørelsen til en høyesterettsdommer. For hvert år ut over fire øker pensjonen med 3,5 prosent inntil maksimum åtte år.

4.4.8.5 *Ordførere*

Kommunale og fylkeskommunale tillitsmenn (ordførere) er medlemmer i Felles kommunal pensjonsordning i Kommunal Landspensjonskasse, men med følgende særvilkår: Pensjonsalderen er 65 år. Pensjonsgrunnlaget er lik den årlige faste godtgjørelsen til tillitsmannen. Full pensjon gis etter 16 års opptjeningstid.

4.4.9 **Pensjonstrygden for sjømenn**

4.4.9.1 *Den rettslige reguleringen*

Bestemmelser om Pensjonstrygden for sjømenn finnes i lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn. Retten til pensjon og plikt til å betale avgift inntrådte 1. juli 1949. Ordningen er senere tilpasset folketrygden.

4.4.9.2 *Omfang*

Pensjonstrygden for sjømenn omfatter norske statsborgere og personer med fast bopel i Norge som er ansatt som arbeidstakere på skip som går inn under trygden (§§ 1 og 2).

Den 1. januar 1994 trådte EØS-avtalen i kraft. Fra dette tidspunktet omfatter trygden også statsborgere fra andre EØS-land i tjeneste på norske skip som går inn under trygden.

Som skip i pensjonstrygdens forstand regnes

- ethvert skip, fiske- og fangstfartøy, borefartøy og annen flyttbar innretning i sjøen som har eget fremdriftsmiddel eller utstyr for boring etter undersjøiske naturforekomster, og som er innført i norsk skipsregister (NOR eller NIS) med minst 100 bruttoregistertonn
- norsk skip under 100 bruttoregistertonn dersom rederiet samtidig disponerer større norske skip og arbeidstakerne er fast ansatt i rederiet med plikt til å tjenestegjøre på alle skipene til rederiet
- redningsskøyter som tilhører Norsk Selskap til Skibbrudnes Redning
- utenlandske skip og borefartøyer hvor arbeidstakerne om bord går inn under folketrygden, herunder arbeidstakere som er frivillig trygdet i folketrygden og opptatt i pensjonstrygden etter søknad.

Trygden omfatter alle arbeidstakere om bord, uansett om de er lønnet av rederen eller av en annen arbeidsgiver. Dessuten omfattes redere og partredere i full stilling om bord når en arbeidstaker i slik stilling omfattes av trygden.

Det er gjort unntak fra trygden for visse skip og arbeidstakere (§ 1 nr. 2 andre ledd og § 2 nr. 2). Dette gjelder for

- skip som vesentlig går i fart på norske innsjøer og elver
- skip som tilhører Forsvaret
- visse skip under 200 bruttoregistertonn i ferje- eller havnetrafikk o.a. hvor det er gjort særskilte vedtak om unntak
- arbeidstakere som på grunn av stillingen om bord er medlemmer i Statens Pensjonskasse og enkelte andre offentlige tjenstepensjonsordninger
- personer ansatt i hotell- og restaurantvirksomhet på cruiseskip i internasjonalt skipsregister (NIS)
- fiskere (se nedenfor)
- enkelte grupper arbeidstakere som ikke hører til mannskapet, og hvor det er gjort særskilt vedtak om unntak (musikere, leger o a).

På fiske- og fangstfartøyer over 100 bruttoregistertonn omfatter pensjonstrygden bare arbeidstakere som er ansatt i stilling om bord som skipsfører, styrmann, bestmann, maskinist, stuert, kokk eller hjelpegutt (§ 1 nr. 4). Også reder eller partreder i slike stillinger omfattes av trygden.

4.4.9.3 De viktigste ytelsene

Etter at folketrygden ble innført, ble Pensjonstrygden for sjømenn tilpasset folketrygden, og fungerer i dag hovedsaklig som en særskilt førtidspensjonsordning som gir alderspensjon fra 60 år og fram til sjømannen når pensjonsalderen i folketrygden, og folketrygden overtar pensjonsansvaret. Sjømannspensjonen faller helt eller delvis bort tidligere dersom pensjonisten får rett til uførepensjon fra folketrygden eller avtalefestet pensjon med statstilskudd. Likt med uførepensjon regnes rehabiliteringspenger, attføringspenger og foreløpig uførestønad. Dette er gjennomført fullt ut for fartstid som er tjent opp etter 31. desember 1966. For denne fartstiden gis det heller ikke enkepensjoner.

Alderspensjon ut over 67 år og pensjoner til uføre og etterlatte forutsettes således dekket av folketrygden. Pensjons- og avgiftsnivået i pensjonstrygden er fastsatt i henhold til dette. For fartstid før 1967, yter trygden som en overgangsordning alderspensjon etter fylte 67 år, ved uførhet og når pensjonisten har tatt ut avtalefestet pensjon. Pensjonstrygden yter også enkepensjon for fartstid før 1. januar 1967. Ytelsene, som gis etter overgangsordningen, er vesentlig lavere enn dem som gjelder for de ordinære sjømannspensjonene for årsklassene 60–66 år.

Alderspensjon gis fra fylte 60 år (pensjonsalderen) forutsatt at vedkommende har sluttet å tjene opp pensjongivende farts måneder, ellers fra fylte 62 år. Pensjonsalderen kan være høyere enn 60 år for arbeidstakere som begynte i tjenesten etter 1. januar 1969. Redusert alderspensjon kan gis opptil fem år før pensjonsalderen når summen av sjømannens alder og fartstid er 80 år eller mer (§ 4 nr. 2 og 3).

For å få rett til alderspensjon må sjømannen etter hovedregelen ha tjent opp minst 150 pensjongivende farts måneder (§ 4 nr. 1 første ledd). Den som har fartstid under den andre verdenskrigen har et lavere minstekrav. Full pensjon gis etter 360 farts måneder (§ 5 nr. 1 andre ledd).

Stortinget fastsetter størrelsen på de ordinære alderspensjonene til personer som ikke har fylt 67 år og på et særskilt krigsfartstillegg (§ 5). Pr 30. april 1995 utgjorde alderspensjonene 288,85 kroner pr år for hver pensjongivende farts måned som

underordnet opptjent etter 30. april 1993, og 247,59 kroner for hver farts måned opp-tjent tidligere. For fartstid som overordnet utgjør alderspensjonen 346,62 kroner pr år for hver pensjonsgivende farts måned.

Etter sjømannstrygdloven § 5 nr. 3 gis *etbarnetillegg* på 10 prosent av alderspensjonen beregnet etter ovennevnte satser for hvert barn under 18 år som pensjonisten forsørger.

For alderspensjoner som ytes etter overgangsordningen for fartstid før 1. januar 1967, er fastlåste årlige pensjonssatser 17 kroner for hver farts måned som underordnet og 29 kroner for fartstid som overordnet (§ 5 nr. 1 bokstav b.)

Enkepensjon ytes bare etter overgangsordningen for fartstid som er tjent opp før 1. januar 1967. Når enken har omsorg for barn under 18 år, får hun pensjon fra mannens død (§ 6 nr. 1). Ellers blir enkepensjonen først gitt fra enken fyller 55 år (§ 6 nr. 2). Dersom enken er under 55 år, får hun en overgangsstønad som svarer til to års enkepensjon. Fastlåste årlige pensjonssatser for enkepensjoner er 5 kroner for hver farts måned som underordnet og 12 kroner for hver farts måned som overordnet.

Nye fastlåste alders- og enkepensjoner blir stadig mindre på grunn av mindre fartstid før 1967. Blir årspensjonen mindre enn 4 prosent av grunnbeløpet i folketrygden (128 kroner pr måned), skal den med enkelte unntak utløses med kapitalverdien (§ 41 nr. 4 andre ledd).

4.4.9.4 *Pensjonsregulering*

Spørsmålet om å regulere satsene for alderspensjoner til pensjonister som er yngre enn 67 år og for krigsfartstilleggene, skal legges fram for Stortinget dersom grunnbeløpet i folketrygden blir endret (§ 39).

4.4.9.5 *Finansiering*

Trygden finansieres ved pensjonsavgift på redere og sjømenn og tilskudd fra trygdens fond. Underskudd dekkes av reguleringsfondet. Trygden er garantert av staten (§ 26).

4.4.10 **Pensjonstrygden for skogsarbeidere**

4.4.10.1 *Den rettslige reguleringen*

Bestemmelser om Pensjonstrygden for skogsarbeidere finnes i lov 3. desember 1951 nr. 2 om pensjonstrygd for skogsarbeidere. Ordningen trådte i kraft 7. januar 1952, og er senere tilpasset folketrygden.

Etter innføringen av avtalefestet pensjon med statstilskudd, har Fellesforbundet (LO) og Skogbrukets Arbeidsgiverforening reist spørsmål om å avvikle Pensjonstrygden for skogsarbeidere. Det antas at ordningen vil bli endelig avviklet fra år 2004.

4.4.10.2 *Omfang*

Trygden omfatter personer som er ansatt i skogsarbeid i en annens tjeneste for lønn eller annen godtgjørelse som helt eller delvis består av penger.

4.4.10.3 *De viktigste ytelsene*

Trygden gir alderspensjon og i visse overgangstilfeller enkepensjon.

Alderspensjon gis fra fylte 63 år til den som har opparbeidet minst 750 pensjonsgivende uker (§§ 10 og 11). Full alderspensjon gis etter 1 500 pensjonsgivende uker og svarer til grunnbeløpet i folketrygden (§ 12 nr. 1). Pensjonen blir forholdsmessig redusert hvis vedkommende har mindre enn 1 500 pensjonsgivende uker.

Dersom alderspensjonisten forsørger ektefellen, økes alderspensjonen med en tredel. Dersom pensjonisten forsørger barn under 18 år, økes alderspensjonen med 10 prosent for hvert barn pensjonisten forsørger opptil fem (§ 12 nr. 4 og 5).

Alderspensjonen opphører når pensjonisten fyller 67 år, får rett til uførepensjon eller attføringspenger fra folketrygden for hel arbeidsuførhet eller får hel avtalefestet pensjon. Hvis pensjonisten mottar uførepensjon eller attføringspenger fra folketrygden for mindre enn hel uførhet eller delpensjon fra ordningen med avtalefestet pensjon, faller skogsarbeiderpensjonen bort med den prosentandel som svarer til pensjonsgraden i folketrygden eller ordningen med avtalefestet pensjon (§ 13 tredje ledd flg).

Den tidligere *enkepensjoneringen* ble opphevet i forbindelse med innføringen av folketrygden. Enker etter skogsarbeidere som døde før 1. januar 1967, har likevel i visse tilfeller rett til enkepensjon. Pensjonen opphører hvis enken gifter seg igjen, hvis hun får pensjon av tilsvarende størrelse fra folketrygden, eller når hun fyller 67 år.

4.4.10.4 *Pensjonsregulering*

Alderspensjonene reguleres i takt med endringene i grunnbeløpet i folketrygden.

4.4.10.5 *Finansiering*

Trygden finansieres ved medlemspremie, arbeidsgivertilskudd, avgift på trevirke, tilskudd fra trygdens fond og tilskudd fra staten (§ 27).

4.4.11 **Pensjonstrygden for fiskere**

4.4.11.1 *Den rettslige reguleringen*

Bestemmelser om Pensjonstrygden for fiskere finnes i lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere. Ordningen trådte i kraft 1. januar 1958, og er senere tilpasset folketrygden.

4.4.11.2 *Omfang*

Etter hovedregelen omfatter trygden alle personer som har fiske eller fangst som hovednæring og som er registrert på fiskermantallets blad B (§ 1).

4.4.11.3 *De viktigste ytelsene*

Trygden gir alderspensjon og i visse overgangstilfeller enkepensjon.

Alderspensjon gis fra fylte 60 år til den som har tjent opp minst 750 pensjonsgivende uker (§ 6). Full alderspensjon gis etter 1 560 premieuker, og svarer til 1,6 ganger grunnbeløpet i folketrygden (§ 7 nr. 1). For hvert forsørget barn under 18 år ytes det et *barnetillegg* som utgjør 30 prosent av grunnbeløpet (§ 7 nr. 2).

Alderspensjonen opphører når vedkommende fyller 67 år eller får full uførepensjon eller fulle attføringspenger fra folketrygden, eller hel avtalefestet pensjon. Hvis pensjonisten mottar uførepensjon eller attføringspenger fra folketrygden for mindre enn hel arbeidsuførhet, eller delpensjon fra ordningen om avtalefestet pen-

sjon, faller fiskerpensjonen bort med en prosentandel som svarer til pensjonsgraden i folketrygden eller ordningen for avtalefestet pensjon (§ 8).

Den tidligere enkepensjonsordningen ble opphevet i forbindelse med gjennomføringen av folketrygden. Enker etter fiskere som døde før 1. januar 1967, har likevel i visse tilfeller rett til enkepensjon. Pensjonen faller bort hvis enken gifter seg igjen, får pensjon av minst tilsvarende størrelse fra folketrygden, eller fyller 67 år.

4.4.11.4 Pensjonsregulering

Alderspensjonene reguleres i takt med endringene i grunnbeløpet i folketrygden.

4.4.11.5 Finansiering

Trygden finansieres i dag av næringen selv gjennom medlemspremie, avgift på omsetning av fisk og avkastning av fond. Trygden er garantert av staten.

4.5 PRIVATE TJENESTEPENSJONSORDNINGER OG EGNE PENSJONSFORSIKRINGER

4.5.1 En oversikt

Mange private bedrifter har opprettet pensjonsordninger for sine ansatte. Dette kan de gjøre ved a) å tegne kollektive pensjonsforsikringer i private forsikringsselskaper, b) å opprette egne pensjonskasser, eller c) å utbetale pensjoner direkte over driften.

Det er ikke fastsatt lovregler som detaljregulerer de private tjenestepensjonsordningene. Utgangspunktet er avtalefrihet. Bedriftene kan utforme pensjonsordningene slik de selv ønsker. Hvis bedriften inngår avtale med et forsikringsselskap, er det forsikringsavtalen som er grunnlaget for pensjonsordningen. Hvis bedriften velger å opprette en egen pensjonskasse, er det vedtektene til pensjonskassen som er grunnlaget.

Dersom arbeidsgiverne ønsker å oppnå skattefradrag for den innbetalte pensjonspremien til pensjonsordningen, må pensjonsordningen tilfredstille visse krav som er fastsatt i Regler om private tjenestepensjonsordninger (reglene) av 28. juni 1968 med senere endringer. Disse reglene er gitt med hjemmel i skatteloven § 44 første ledd bokstav k.

Å oppnå skattefrihet for premien er normalt av så stor betydning for bedriftene at det nesten utelukkende opprettes private tjenestepensjonsordninger som tilfredstiller disse reglene.

Et viktig krav i reglene er at pensjonsordningen skal omfatte alle ansatte i bedriften. Et annet viktig prinsipp er at de samlede ytelsene, inkludert folketrygd-pensjonen, ikke skal utgjøre en større prosentandel av arbeidsinntekten for en arbeidstaker med høy lønn enn for en arbeidstaker med lavere lønn. Siden folketrygden gir prosentvis mindre til arbeidstakere med høy lønn, betyr dette at de private tjenestepensjonsordningene kan gi et pensjonstillegg som prosentvis stiger med lønnen, slik som det gjøres i for eksempel Statens Pensjonskasse. Reglene setter dessuten et tak for pensjonsnivået. Inntekt over tolv ganger grunnbeløpet i folketrygden kan ikke regnes med ved pensjonsopptjeningen.

Personer som ikke er omfattet av en kollektiv tjenestepensjonsordning, er henvisning til å tegne egen pensjonsforsikring.

4.5.2 Kollektive tjenestepensjonsordninger etter skatteloven

Kollektive private tjenestepensjonsordninger opprettes i dag nesten utelukkende slik at de følger reglene etter skatteloven. I tillegg til å følge reglene har de kollektive private tjenestepensjonsordningene i stor grad tatt utgangspunkt i de bestemmelsene som til enhver tid gjelder for Statens Pensjonskasse. I det følgende skal utvalget gi en oversikt over de kollektive private tjenestepensjonsordningene og de ytelsene som disse ordningene kan gi.

De private tjenestepensjonene fastsettes enten uavhengig av medlemmets lønn eller i forhold til denne. Pensjoner som gis uavhengig av medlemmets lønn, brukes lite. De aller fleste private tjenestepensjonsordninger fastsetter pensjonen i forhold til medlemmets lønn.

Ved *lønnsavhengige* ytelser bruker man normalt medlemmets faste lønn ved oppnådd pensjonsalder som pensjonsgrunnlag. Det finnes imidlertid flere varianter. Noen pensjonsavtaler fastsetter pensjonsgrunnlaget til inntekten fem år før pensjoneringstidspunktet, eventuelt gjennomsnittet av lønnsinntekten de siste fem år før pensjoneringen. Det finnes også pensjonsavtaler der pensjonsgrunnlaget til enhver tid følger lønnen til etterfølgeren i stillingen.

De kollektive private tjenestepensjonsordningene setter i langt mindre grad enn de offentlige tjenestepensjonsordningene noe tak for det inntektsnivået som pensjonen skal dekke. Etter reglene kan pensjonsgrunnlaget i de private ordningene ikke overstige tolv ganger grunnbeløpet i folketrygden. Det gjelder sjelden noen begrensning av pensjonsgrunnlaget for inntekt mellom åtte og tolv ganger grunnbeløpet, slik som i de offentlige tjenestepensjonsordningene.

Det er i dag ikke fastsatt regler om *pensjonsnivået*. Som nevnt er de fleste private ordningene utformet etter samme mønster som Statens Pensjonskasse. Ordningene tar derfor som regel utgangspunkt i at den samlede pensjonen, inkludert folketrygdpensjonen, skal gi en pensjonsdekning på mellom 60 og 70 prosent av pensjonsgrunnlaget.

Som nevnt gir de fleste private pensjonsordningene *nettoytelser* som kommer i tillegg til en beregnet opptjent folketrygdpensjon. En nettoytelse er derfor en vesentlig lavere ytelse, men den kommer i tillegg til folketrygdens ytelser uten samordning.

Tilpassingen til folketrygden skjer normalt etter differansemetoden eller tilleggsmetoden.

Differansemetoden innebærer at man tar utgangspunkt i en totalpensjon, inkludert folketrygdpensjonen. Deretter forhåndsberegner man størrelsen på folketrygdpensjonen på pensjoneringstidspunktet, og gjør fradrag for de forskjellige delene av denne pensjonen. Pensjonen fra tjenestepensjonsordningen framkommer da som en differanse.

Bestemmelsene i folketrygden er utformet slik at folketrygdpensjonens størrelse ikke kan angis før vedkommende får rett til pensjon. Dette skyldes at folketrygdens pensjoner avhengig av faktorer som sluttpoengtall, poengår og trygdeår. Fradraget for folketrygdens ytelser har derfor fått navnet «beregnet folketrygd». Reglene gir visse rammer for hvordan fradraget for ytelsene fra folketrygden skal beregnes.

Når det gjelder fradraget for grunnpensjonen, skal totalpensjonen settes ned med et beløp som svarer til hele grunnbeløpet. Det er ikke tillatt å bruke hele grunnbeløpet for noen og 3/4 av grunnbeløpet for andre. Det er imidlertid adgang til å gjøre fradrag med 3/4 av grunnbeløpet for alders- og uførepensjoner og hele grunnbeløpet for ektefellepensjoner.

Dessuten settes totalpensjonen ned med tilleggspensjonen fra folketrygden. Tilleggspensjonen beregnes etter folketrygdens regler, men med pensjonsgrunnlaget

som gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt, og med de begrensninger som gjelder i folketrygden. Opptjeningstiden i folketrygden regnes fram til pensjonsalderen i pensjonsordningen.

Størrelsen på den beregnede folketrygdpensjonen kan avvike fra den pensjonen som faktisk kommer til utbetaling fra folketrygden. Forsikringsselskapene må ha sikre forutsetninger for de økonomiske forpliktelser de påtar seg, og garanterer derfor i liten utstrekning at vedkommende får den totalpensjonen som var forutsatt, i motsetning til de offentlige tjenstepensjonsordningene som garanterer at medlemmet vil få en pensjonsdekning på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget, uavhengig av om den folketrygdepensjonen som faktisk kommer til utbetaling er lavere.

Etter differansemetoden kan alle pensjonene fastsettes direkte i forhold til pensjonsgrunnlaget. Det vanlige er imidlertid at bare alderspensjonen beregnes på denne måten. Deretter fastsettes de øvrige pensjonene i et visst forhold til denne pensjonen. De mest brukte forholdstallene er:

- uførepensjon: 100 prosent av alderspensjonen
- ektefellepensjon: 50 – 60 prosent av alderspensjonen
- barnepensjon: 40 – 50 prosent av alderspensjonen

Tilleggsmetoden innebærer at pensjonene i utgangspunktet fastsettes som et tillegg til ytelsene fra folketrygden, uten at man direkte tar hensyn til folketrygdytelsene i beregningen. Når fastsettingen skjer på denne måten, tar man heller ikke hensyn til særegenheter i folketrygden som for eksempel kravet til opptjeningstid for å få full pensjon. Man tar heller ikke hensyn til at inntekt over seks ganger grunnbeløpet (åtte ganger grunnbeløpet for opptjeningsår til og med 1991) er pensjonsgivende bare med en tredel.

Siden dette er forhold som ikke alle blir berørt av, kombineres standardytelsene ofte med tilleggssytelser for å dekke disse punktene.

Prisinsippoppsettet for ordninger som bruker tilleggsmetoden, kan uttrykkes slik:

- a) Standardytelser som gjelder for alle.
De fleste ordningene fastsetter her størrelsen på alderspensjonen. De øvrige ytelsene fastsettes stort sett i forhold til alderspensjonen slik det gjøres i ordninger etter differansemetoden. Pensjonen fastsettes generelt til en viss prosent av pensjonsgrunnlaget, eventuelt til en prosent av den delen av pensjonsgrunnlaget som overstiger en viss grense. Man kan da konstruere ordninger etter tilleggsmetoden med ytelser som er tilnærmet like de som ordningene etter differansemetoden gir.
- b) Ytelser som skal dekke folketrygd som mangler på grunn av alder. Her dekkes bare den delen av tilleggspensjonen fra folketrygden som blir avkortet på grunn av alder (manglende poengår). Beregningen skjer på grunnlag av de samme forenklede reglene som brukes i differansemetoden. Avkorting på grunn av manglende trygdetid i folketrygden, dekkes ikke.
- c) Ytelser som skal dekke manglende folketrygd for inntekt mellom seks og tolv ganger grunnbeløpet i folketrygden. Her er det utformet en fast formel som brukes generelt. Denne formelen er: $0,28 \times (\text{Pensjonsgrunnlag/Lønn minus } 6 \text{ G})$.

Skillet mellom ordninger etter differanse- og tilleggsmetoden innebærer ikke et reelt skille som for eksempel gir forskjellige ytelser. Alle ordninger etter differansemetoden kan uttrykkes som ordninger etter tilleggsmetoden og omvendt.

Som nevnt er det mange private tjenstepensjonsordninger som bygger på tilsvarende regler som Statens Pensjonskasse. Formelen for beregning av en alderspensjon i en ordning etter differansemetoden blir da slik:

- 66 prosent av pensjonsgrunnlaget (minus)
- 3/4 av grunnpensjonen
- hele tilleggspensjonen fra folketrygden.

Formelen for beregning av en alderspensjon i en ordning etter tilleggsmetoden blir:

- 24 prosent av (pensjonsgrunnlaget – 1,375 G)
- + manglende folketrygd (poengår)
- + 28 prosent av (pensjonsgrunnlaget – 6 G)

Premien i de kollektive private tjenstepensjonsordningene beregnes individuelt under hensyn til arbeidstakerens lønn, alder, kjønn, pensjonsalder og tidligere pensjonsopptjening. Regulering av løpende pensjoner må avtales i den enkelte forsikringsavtale.

Den store endringen i omfanget av *pensjonsytelsene* kom i 1984. Da ble reglene endret slik at det ble adgang til å dekke full etterlattepensjon. Før dette tidspunktet gav reglene bare adgang til å gi enkepensjon. Regelendringen innebærer at de private tjenstepensjonsordningene i dag kan gi alderspensjon, uførepensjon, enke- og enkemannspensjon og barnpensjon. Det er full adgang til å utelukke enkelte av ytelsene, men dette blir sjelden gjort. I stedet har det vært en økende tendens til å opprette gruppelevesforsikringer i tilknytning til tjenstepensjonsordningene. Denne forsikringsformen gir en engangsutbetaling ved død og uførhet, og kommer i tillegg til pensjonen.

Alderspensjon gis normalt fra medlemmet fyller 67 år og løper så lenge vedkommende lever. En kan også tegne opphørende pensjon, det vil si en pensjon som opphører ved en viss alder. Full pensjon gis, som den store hovedregel, etter 30 års tjenestetid.⁵³ Ved kortere tjenestetid blir pensjonen tilsvarende mindre. Det gis ikke alderspensjon til den som har mindre enn tre års tjenestetid. Det kan fastsettes særaldersgrenser slik som i offentlig sektor. Dersom medlemmet i tjenstepensjonsordningen dør før pensjonsalderen, utbetales det ikke noe med mindre dette er avtalt.

Uførepensjon gis vanligvis når medlemmet er minst 25 prosent arbeidsufør. Utbetalt pensjon avhenger av tapet av arbeidsevnen. Har medlemmet tapt 50 prosent av arbeidsevnen eller mer, skal man legge til grunn uføregraden i folketrygden. Det er adgang til å fravike folketrygdens uføregrad hvis særlige grunner taler for det. Uførepensjonen gis fram til pensjonsalderen, og erstattes av alderspensjon.

Dersom medlemmet ikke er sikret uførepensjon fra tjenstepensjonsordningen, og får utbetalt uførepensjon fra folketrygden på grunnlag av minst 75 prosent arbeidsuførhet, kan vedkommende få utbetalt alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen opptil fem år før pensjonsalderen. Hvis pensjonsalderen er høyere enn 67 år, kan medlemmet likevel få alderspensjon fra fylte 62 år.

Etterlattepensjon må sikre enker og enkemenn på like vilkår. Etterlattepensjonen utbetales fra medlemmets død og så lenge enken eller enkemannen lever. Det kan avtales at pensjonen skal opphøre ved en viss alder, for eksempel 67 år. Det er ikke tillatt å inntektsprøve etterlattepensjonen etter at den gjenlevende når pensjonsalderen i folketrygden (67 år), eller når vedkommende mottar uførepensjon fra folketrygden.

Barnpensjon gis fra medlemmets død og fram til barnet når en viss alder, maksimalt 21 år. Hvis barnet er ufør, kan barnpensjonen gis til uførheten opphører.

53. I St meld nr 35 for 1994–95 (velferdsmeldingen) er det foreslått at kravet til full opptjeningstid skal økes til 40 år.

4.5.3 Egen pensjonsforsikring etter skatteoven

Det er også mulig å tegne egen pensjonsforsikring. Dette har særlig betydning for bønder, fiskere, selvstendig næringsdrivende og utøvere av liberale yrker (for eksempel advokater og arkitekter) som ikke omfattes av tjenstepensjonsordninger. Forsikringen får ofte et kollektivt preg ved at yrkesorganisasjonene forhandler med ett eller flere forsikringsselskaper om vilkårene for sine medlemmer. Pensjonsforsikringer for foreningsmedlemmer tilbys blant annet medlemmer av AF, LO og YS.

Egen pensjonsforsikring er en forsikring som den enkelte selv tegner og betaler premien for. Pensjonene er nettoytelser på samme måte som de kollektive private tjenstepensjonene. Hvis forsikringen er i samsvar med «Regler om egen pensjonsforsikring», fastsatt med hjemmel i skatteoven § 44, kan deler av den innbetalte premien trekkes fra inntekten ved skatteligningen. Det beløpet som kan trekkes fra, utgjør 10 prosent av gjennomsnittsinntekten de to siste årene. Fradraget må likevel ikke overstige 30 000 kroner pr år.

Egne pensjonsforsikringer gir stort sett samme slags ytelser som de kollektive private tjenstepensjonsordningene. Det vil si at de kan gi alderspensjon, uførepensjon, enke- og enkemannspensjon og barnpensjon.

I tillegg til vanlig etterlattepensjon kan man i egen pensjonsforsikring tegne en spesiell form for etterlattepensjon, alderspensjon med garanti. Garantitiden kan ikke være lengre enn 10 år. Hvis den forsikrede dør før pensjonsalderen, eller i garantitiden, utbetales forsikringen til en gjenlevende ektefelle i garantitiden, eventuelt i resten av garantitiden. Hvis ektefellen er død, utbetales pensjonen til gjenlevende barn.

4.6 ORDNINGER OM AVTALEFESTET PENSJON

4.6.1 En oversikt

Ved lønnsoppgjøret i 1988 ble det innført en ordning med Avtalefestet pensjon (AFP) etter en avtale mellom Landsorganisasjonen i Norge og Norsk Arbeidsgiverforening (senere Næringslivets Hovedorganisasjon, NHO). Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund har inngått en tilsvarende avtale med NHO.

Samtidig inngikk partene i statlig og i kommunal og fylkeskommunal sektor en tilsvarende avtale.

Ordningene trådte i kraft 1. januar 1989. Pensjonsalderen ble gradvis redusert fra 66 år pr 1. januar 1989 til 65 år pr 1. januar 1990. I forbindelse med lønnsoppgjøret i 1993 ble det bestemt at pensjonsalderen etter 1. oktober 1994 kan være 64 år.

Formålet med AFP er å gi en valgfri og fleksibel pensjonsalder før folketrygdens pensjonsalder på 67 år.

Det rettslige grunnlaget for avtalene følger av tariffavtalene.

For øvrig er ordningene noe ulikt utformet i privat, statlig og kommunal og fylkeskommunal sektor.

4.6.2 Avtalefestet pensjon i den private sektoren

4.6.2.1 Den rettslige reguleringen

I tillegg til avtalen mellom partene er AFP-ordningen i privat sektor regulert i lov 23. desember 1988 om statstilskudd til ordninger med avtalefestet pensjon (tilskuddloven). Loven gjelder bare for avtaler mellom landsomfattende organisasjoner av arbeidstakere og arbeidsgivere.

For at det skal gis tilskudd, må AFP-ordningene tilfredsstillende vilkårene i tilskuddsloven med tilhørende forskrifter. Videre kreves det en nærmere regulering i ordningens vedtekter, som skal godkjennes av Sosial- og helsedepartementet.

Det spesielle med denne ordningen i forhold til andre avtalefestede pensjonsordninger, er at staten yter 40 prosent tilskudd til de løpende pensjonene. Videre gis det pensjonspoeng i folketrygden i pensjonstiden, slik det gjøres for uførepensjonister.

4.6.2.2 *Omfang*

I den private sektoren er det i dag to AFP-ordninger:

1. LO/NHO-ordningen som administreres av Felleskontoret for LO/NHO-ordningene. Felleskontoret administrerer også tilsvarende avtale med Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) og NHO.
2. Avtale mellom Bankenes Arbeidsgiverforening og Finansforbundet for bankansatte.

Alle arbeidstakere (både organiserte og uorganiserte) i virksomheter som omfattes av avtalen, er med.

I henhold til vedtektene omfatter LO/NHO-ordningen alle arbeidstakere i bedrifter i LO/NHO-området, i bedrifter utenfor NHO-området hvor LO er arbeidstakerpart (for eksempel i varehandelen), og i NHO-bedrifter som har AFP-ordningen i sitt avtaleverk med andre organisasjoner, slik som Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS).

Bankenes Arbeidsgiverforening og Finansforbundet har tilsvarende omfangsbestemmelser.

Arbeidstakerne må på uttakstidspunktet være ansatt i virksomheten. Videre må de ha fylt 64 år og ha vært ansatt i virksomheten de siste tre årene, eller ha vært tilsluttet ordningen de siste fem årene. Dessuten stilles det visse krav til størrelsen på årsinntekten, og at arbeidstakeren har minst 10 poengår i folketrygden etter fylte 50 år.

4.6.2.3 *Ytelsene*

Ytelsene er førtids alderspensjon i årene 64 til 66 år. I den private sektoren er det trygdeataten som beregner og utbetaler ytelsene.

AFP-ordningen i den private sektoren svarer til den ytelsen som vedkommende har opptjent i folketrygden på uttakstidspunktet, medregnet antatte framtidige poengår for pensjonsårene. Det ytes inntektsprøvet ektefelle tillegg for ektefelle over 60 år, men ikke barnetillegg. Pensjonen avkortes i forhold til arbeidsinntekten etter de samme regler som gjelder for alderspensjon fra folketrygden, det vil si at dersom AFP-pensjonistens inntekt overstiger grunnbeløpet, settes AFP-pensjonen ned med 50 prosent av den overskytende inntekten.

I LO/NHO-ordningen ytes det i tillegg et skattefritt AFP-tillegg (sluttvederlag) på 10 800 kroner pr år.

Bankansatte har ingen ordning med sluttvederlag, med får i stedet et skattepliktig tillegg på 20 400 kroner pr år.

4.6.2.4 *Pensjonsregulering*

Pensjonene reguleres på samme måten som pensjonene i folketrygden, det vil si i takt med endringene i grunnbeløpet i folketrygden.

4.6.2.5 *Finansiering*

Utgiftene til AFP-ordningen i den privatesektoren fordeles mellom arbeidsgiverne og staten. Staten gir et tilskudd på 40 prosent av pensjonsutgiftene, eksklusive AFP-tillegg som finansieres av arbeidsgiversiden.

Arbeidsgivernes andel i LO/NHO-ordningen dekkes ved en fellesavgift til et pensjonsfond. Videre betaler den enkelte arbeidsgiver 10 prosent av de løpende pensjonsutgiftene.

For bankansatte betaler den enkelte arbeidsgiver 60 prosent av de løpende utgiftene. Bankenes Arbeidsgiverforening har stillt bankgaranti for forpliktelsene.

Trygdeetaten innkrever arbeidsgiverandelene.

Ordningene administreres dels av partene selv og dels av trygdeetaten.

4.6.3 **Avtalefestet pensjon i den statlige sektoren**

4.6.3.1 *Den rettslige reguleringen*

Som i den privat sektoren bygger ordningen i den statlige sektoren på tariffavtale, men er tilpasset lovregulering.

I den statlige sektoren er ordningene for 64-åringer og for 65- og 66-åringer forskjellige.

Ordningene for de to eldste årsklassene reguleres i hovedsak som vanlige tjenestepensjoner etter lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse. Inngangsvilkårene og minsteytelsene svarer imidlertid til ordningen i den private sektoren.

For 64-åringer er det gitt en egen lov om avtalefestet pensjon – lov 11. juni 1993 nr. 64 om avtalefestet pensjon for offentlige tjenestemenn m.fl.

4.6.3.2 *Omfang*

AFP-ordningen i staten omfatter statsansatte og lærere. For andre medlemmer i Statens Pensjonskasse er det en forutsetning at det er inngått en egen tariffavtale om AFP som er godkjent av Administrasjonsdepartementet.

Som i privat sektor er det et krav at man har vært i arbeid i minst 10 år fra fylte 50 år og har en inntekt av en viss størrelse. Videre må man være i arbeid på pensjoningstidspunktet.

4.6.3.3 *Ytelsene*

Ordningen for 64-åringer i den statlige sektoren er en parallell til AFP-ordningen den private sektoren, det vil si at ytelsene svarer til den alderspensjonen som pensjonisten ville fått fra folketrygden dersom vedkommende hadde fortsatt i arbeid fram til fylte 67 år. I tillegg gis det et skattepliktig AFP-tillegg på 20 400 kroner pr år.

For 65- og 66-åringer i den statlige sektoren får man den beste ytelsen av ordinær tjenestepensjon som sikrer 66 prosent av inntektsgrunlaget ved full opptjeningstid, eller en folketrygdpensjon med et AFP-tillegg på 20 400 kroner pr år. AFP-tillegget gis ikke i tillegg til tjenestepensjonen.

4.6.3.4 *Pensjonsregulering*

Pensjonen reguleres i tak med endringene i grunnbeløpet i folketrygden.

4.6.3.5 *Finansiering*

AFP-ordningen finansieres fullt ut av arbeidsgiver, det vil si staten.

4.6.4 **Avtalefestet pensjon i den kommunale og fylkeskommunale sektoren**

4.6.4.1 *Den rettslige reguleringen*

I kommunene og fylkeskommunene er ordningene fullt ut regulert gjennom tariffavtale.

På samme måte som i lov om Statens Pensjonskasse, er AFP-ordningen for 65-åringer tilpasset lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere.

4.6.4.2 *Omfang*

Ordningen omfatter alle ansatte i den kommunale og den fylkeskommunale sektoren, og arbeidstakere ellers i denne sektoren som har tariffavtale om det. Unntatt er likevel lærere som omfattes av lov om Statens Pensjonskasse.

4.6.4.3 *Ytelsene*

Ytelsene fra AFP-ordningene i den kommunale og i den fylkeskommunale sektoren er identiske med ytelsene i den statlige sektoren.

For 64-åringer i den kommunale og fylkeskommunale sektoren svarer pensjonen til folketrygdpensjonen med et skattepliktig AFP-tillegg på 20 400 kroner pr år.

For 65- og 66 åringer i denne sektoren svarer ytelsene til en vanlig tjenstepensjon. Også her er man sikret en alternativ ytelse som minst svarer til ordningen for 64-åringer.

4.6.4.4 *Pensjonsregulering*

Pensjonene reguleres i takt med endringene i grunnbeløpet i folketrygden.

4.6.4.5 *Finansiering*

Pensjonene finansieres fullt ut av de kommunale og fylkeskommunale arbeidsgiverne. Det er spesiell finansiering for 64-åringer. For øvrig finansieres ordningen som vanlig tjenstepensjon.

Pensjonskassene administrerer ordningene.

KAPITTEL 5

En oversikt over gjeldende regler om samordning av pensjons- og trygdeytelser

5.1 EN OVERSIKT OVER KAPITTELET

I "*En oversikt over viktige pensjons- og trygdeordninger*" i kapittel 4 ble det gitt en oversikt over de forskjellige pensjons- og trygdeordningene som gikk inn under samordningsloven, og hvordan ytelsene fra disse ordningene ble beregnet. Formålet med dette kapittelet er å gi en oversikt over hvordan ytelsene fra de forskjellige ordningene blir tilpasset (samordnet med) hverandre.

Når en person har rett til ytelser fra flere pensjons- og trygdeordninger som går inn under samordningsloven, skal ytelsene samordnes i en bestemt rekkefølge. I samordningsforskrift 1 har Sosial- og helsedepartementet bestemt at samordningen skal skje slik:

1. Først skal man samordne de ytelsene som pensjonisten har rett til fra forskjellige tjenestepensjonsordninger.
2. Deretter skal man samordne de ytelsene som pensjonisten har rett til fra forskjellige personskadetrygder.
3. Så skal de samordnede tjenestepensjonene samordnes med de samordnede pensjonene fra personskadetrygdene.
4. Deretter skal de samordnede tjenestepensjonene samordnes med den pensjonen som pensjonisten har rett til fra folketrygden.
5. Til slutt skal de samordnede personskadetrygdpensjonene samordnes med den pensjonen som pensjonisten har rett til fra folketrygden.

Vi har disponert dette kapittelet på den måten som samordningsforskrift 1 bestemmer at samordningen av de forskjellige pensjons- og trygdeytelsene skal skje i. For at man lettere skal forstå hvordan de forskjellige pensjonskombinasjonene skal samordnes, skal vi innenfor hver av de fem hovedgruppene servere en «smørbrødlister» av forskjellige kombinasjoner, og forklare hvordan samordningen skjer for hver enkelt av dem. På den måten kan dette kapittelet fungere som en «samordningsnøkkel» der man kan finne ut hvordan de forskjellige pensjonskombinasjonene skal samordnes.

Det er viktig å være klar over at framstillingen nedenfor tar sikte på bare å gi en innføring i regelverket. Av den grunn er det i liten grad tatt hensyn til forskjellige samordningsforskrifter som Sosial- og helsedepartementet har gitt med hjemmel i samordningsloven. Noe av dette stoffet vil bli trukket fram i de mer utførlige "*Samordning av pensjoner fra to eller flere offentlige tjenestepensjonsordninger*" i kapitlene 8, 9 og 10.

I og med at dette kapittelet er ment bare å gi en oversikt over de hovedprinsippene som samordningen skjer etter, har vi konsentrert oss om samordning av langtidsytelsene, det vil si alders-, uføre-, enke-, enkemanns- og barnpensjon. Dette betyr at bestemmelser om samordning med korttidsytelser som sykepenge, rehabiliteringspenge, attføringspenge og foreløpig uførestønad, ikke vil bli tatt opp. Det samme gjelder for samordning med ytelser fra ordninger om avtalefestet pensjon. Som en grov forenkling kan man likevel si at avtalefestet pensjon i den private sektoren og for 64-åringer i den offentlige sektoren likestilles med uførepensjon fra fol-

ketrygden, mens avtalefestet pensjon for ansatte i den offentlige sektoren i alderen 65 til 67 år likestilles med alderspensjon fra en tjenstepensjonsordningene.

5.2 HVILKEN PENSJONS- ELLER TRYGDEORDNING SKAL REDUSERE SINE YTELSER?

De pensjons- og trygdeordningene som går inn under samordningsloven, kan deles i tre hovedgrupper: Folketrygden, personskadetrygder og offentlige tjenstepensjonsordninger.

Utgangspunktet er at en generell befolkningsomfattende trygd som folketrygden betraktes som en grunnordning. Ut fra denne tanken blir ytelsene fra folketrygden gitt uten reduksjon når en person samtidig mottar ytelser fra andre pensjons- og trygdeordninger som går inn under samordningsloven. Populært sagt ligger folketrygden «i bunnen» av pensjons- og trygdesystemet. Når man skal samordne ytelser fra en tjenstepensjonsordning eller fra en personskadetrygd med ytelser fra folketrygden, er det derfor ytelsene fra tjenstepensjonsordningene eller fra personskadetrygdene som skal reduseres. Hvis en person har rett til for eksempel alderspensjon fra både folketrygden og en tjenstepensjonsordning, er det altså pensjonen fra tjenstepensjonsordningen som skal reduseres.

Når en person samtidig har rett til ytelser fra en personskadetrygd og fra en tjenstepensjonsordning, er forholdet at personkretsen som faller inn under personskadetrygdene, stort sett er mer generell enn personkretsen i tjenstepensjonsordningene, som dekker mer spesielle grupper av yrkesutøvere. Personskadetrygdene står derfor i omtrent samme forhold til tjenstepensjonsordningene som folketrygden står i forhold til personskadetrygdene og tjenstepensjonsordningene. Når man skal samordne ytelser fra en personskadetrygd med ytelser fra en tjenstepensjonsordning, er det derfor ytelsene fra tjenstepensjonsordningen som skal reduseres.

5.3 SAMORDNING AV PENSJONER FRA FORSKJELLIGE TJENSTEPENSJONSORDNINGER

5.3.1 En oversikt

Samordning av ytelser fra forskjellige tjenstepensjonsordninger er regulert i samordningsloven kapittel II. Bestemmelsene i dette kapitlet er ikke uttømmende. Det finnes også noen samordningsbestemmelser i lovene og vedtektene til en del av de tjenstepensjonsordningene som går inn under samordningsloven.

De lovbestemmelsene som regulerer samordning av to eller flere tjenstepensjoner, kan deles i to grupper. Den første gruppen utvider retten til pensjon, mens den andre gruppen setter et tak for hvor stor den samlede pensjonsinntekten kan være. Så lenge summen av ytelsene er lik eller mindre enn det tillatte pensjonsmaksimumet, beholder pensjonisten alle pensjonene uten reduksjon. I motsatt fall skal det skje en reduksjon i en eller flere av dem.

Bestemmelsene om samordning av to eller flere tjenstepensjoner kommer bare til anvendelse på rundt 10 prosent av de tilfellene der en person har rett til ytelser fra to eller flere tjenstepensjonsordninger. Dette skyldes at de fleste tjenstepensjonsordninger som går inn under samordningsloven, har inngått en avtale med Statens Pensjonskasse om overføring av opptjente pensjonsrettigheter. Pensjoneringen foregår da som om tjenstemannen har vært medlem i den ordningen han pensjoneres fra (den siste ordningen) hele tiden. I realiteten betyr dette at samordningsloven kapittel II er satt ut av kraft der overføringsavtalen gjelder: Vedkommende har jo rett til bare én tjenstepensjon. I punktene nedenfor forutsetter vi derfor at overføringsavtalen ikke kommer til anvendelse.

5.3.2 Sammenlegging av medlemstid for rett til pensjon

For å få rett til ytelser fra en eller flere av de tjenstepensjonsordningene som går inn under samordningsloven, er det et vilkår at tjenstemannen har vært medlem i ordningen en viss minstetid.

Et slikt minstekrav til opptjeningstid kan virke urimelig for en person som har vært medlem i flere ordninger, men som ikke fyller minstekravet for rett til pensjon i en eller flere av dem. Vedkommende kan da risikere å bli stående helt uten rett til tjenstepensjon. For å motvirke slike resultater bestemmer samordningsloven § 6 at en person som ikke fyller minstekravet til opptjeningstid i den ordningen som det søkes om pensjon fra, likevel får alderspensjon i forhold til opptjeningstiden i vedkommende ordning når

1. opptjeningstiden i ordningen minst utgjør 1/10 av full opptjeningstid, og
2. summen av opptjeningstidene i de forskjellige ordningene det søkes om pensjon fra, svarer til minstekravet til opptjeningstid i vedkommende ordning.

Bestemmelsen i § 6 gjelder også når det søkes om enke- og barnpensjon, se samordningsloven §§ 11 og 12. Den blir anvendt analogisk når det søkes om enkemannspensjon, men gjelder ikke for rett til uførepensjon.

Eksempel 1

En person som er 63 år gammel, søker om alderspensjoner fra pensjonstrygdene for skogsarbeidere og fiskere. Opptjeningstidene i de to ordningene er henholdsvis 600 og 500 uker. I begge ordningene er minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon 750 uker. Pensjonstrygden for skogsarbeidere gir full pensjon når opptjeningstiden i ordningen er 1 500 uker, mens Pensjonstrygden for fiskere gir det etter en opptjeningstid på 1 560 uker.

I dette tilfellet fyller ikke pensjonssøkeren minstekravet til opptjeningstid i noen av ordningene. Opptjeningstidene i hver av de to ordningene overstiger imidlertid 1/10 av full opptjeningstid (henholdsvis 150 og 156 uker), se samordningsloven § 6 bokstav a. Videre er summen av opptjeningstidene (1100 uker) større enn minstekravet til opptjeningstid i begge ordningene, se samordningsloven § 6 bokstav b.

Etter samordningsloven § 6 får da pensjonssøkeren rett til alderspensjoner fra både Pensjonstrygden for skogsarbeidere og Pensjonstrygden for fiskere. Ytelserne fra de to ordningene blir beregnet ut fra den opptjeningstiden han har i hver av dem.

5.3.3 Alderspensjoner

Samordning av alderspensjoner fra forskjellige tjenstepensjonsordninger er regulert i samordningsloven § 7. Lovens nr. 1 gjelder når pensjonene er tjent opp i forskjellige tidsrom (etter hverandre), mens lovens nr. 2 gjelder når pensjonene er tjent opp i samme tidsrom.

I de tilfellene der pensjonene er tjent opp *iforskjellige tidsrom* (etter hverandre), skal pensjonsmaksimumet fastsettes etter samordningsloven § 7 nr. 1. Denne bestemmelsen bygger på et prinsipp om at den pensjonen som er tjent opp først, alltid skal gis uten reduksjon. Samordningsspørsmålet er derfor begrenset til hvor stor pensjon tjenstemannen kan få fra hver av de andre tjenstepensjonsordningene han har rett til ytelser fra. Etter lovens nr. 1 første ledd skal pensjonene fra hver av de andre ordningene ikke være større enn at de sammen med tidligere opptjent pensjon svarer til pensjon for full opptjeningstid i vedkommende ordning. Dermed innebærer denne regelen at tjenstemannens samlede pensjonsinntekt ikke skal være større

enn pensjon for full opptjeningsstid i den ordningen som han eller hun sist var medlem i.

Eksempel 2

En person har vært medlem i Statens Pensjonskasse og i Pensjonsordningen for apoteketaten. Han var først medlem i Statens Pensjonskasse.

I Statens Pensjonskasse har pensjonssøkeren et pensjonsgrunnlag på 150 000 kroner og en opptjeningsstid på 20 år. Ordningen har en pensjonsprosent på 66, og den gir full pensjon etter 30 års opptjeningsstid. Bruttostørrelsen på den pensjonen som er tjent opp i Statens Pensjonskasse, utgjør da $150\,000 \times 0,66 \times 20/30 = 66\,000$ kroner.

I Pensjonsordningen for apoteketaten har pensjonssøkeren et pensjonsgrunnlag på 200 000 kroner og en opptjeningsstid på 20 år. Ordningen har en pensjonsprosent på 66, og den gir full pensjon etter 30 års opptjeningsstid. Bruttostørrelsen på den pensjonen som er tjent opp i Pensjonsordningen for apoteketaten, utgjør da $200\,000 \times 0,66 \times 20/30 = 88\,000$ kroner.

Pensjonene fra de to ordningene blir samordnet slik:

Pensjonen fra Statens Pensjonskasse utgjør	kr 66 000
Pensjonen fra Pensjonsordningen for apoteketaten utgjør	kr 88 000
Summen av de to pensjonene utgjør	<u>kr 154 000</u>
Summen av pensjonene skal ikke være større enn $(200\,000 \times 0,66 \times 30/30)$	kr 132 000
Pensjonen fra Pensjonsordningen for apoteketaten skal reduseres med	<u>kr 22 000</u>

Etter samordningsloven § 7 nr. 1 første ledd første setning skal summen av pensjonene ikke være større enn den pensjonen som kunne vært tjent opp med full opptjeningsstid i Pensjonsordningen for apoteketaten. Det overskytende beløpet skal gå til fradrag i pensjonen fra Pensjonsordningen for apoteketaten.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Statens Pensjonskasse (uten reduksjon)	kr 66 000
Pensjonsordningen for apoteketaten $(88\,000 - 22\,000)$	kr 66 000
Totalt til utbetaling	<u>kr 132 000</u>

Etter samordning får pensjonisten en samlet pensjonsinntekt på 132 000 kroner. Dette beløpet svarer til pensjon for full opptjeningsstid i den tjenestepensjonsordningen han sist var medlem i (Pensjonsordningen for apoteketaten).

Når en person går over fra en tjenestepensjonsordning med et høyt pensjonsnivå til en tjenestepensjonsordning med et lavere pensjonsnivå, kan det føre til urimelige resultater hvis man alltid følger hovedregelen i § 7 nr. 1 første ledd. Dersom man tenker seg at en person først har vært medlem i en ordning der fullpensjonen utgjør 132 000 kroner, og så går over i en ordning der fullpensjonen utgjør 99 000 kroner, kan summen av pensjonene etter hovedregelen ikke være større enn 99 000 kroner. Hvis vedkommende hadde vært medlem i de to ordningene i motsatt rekkefølge, kunne summen av pensjonene utgjort 132 000 kroner. For å motvirke slike urime-

lige resultater, er hovedregelen modifisert i § 7 nr. 1 andre ledd. Her er det bestemt at dersom tidligere opptjent pensjon er større (kvalitativt bedre) enn den pensjonen som i samme tidsrom kunne vært tjent opp i den ordningen som beregner hvor stor pensjon den skal yte, skal differansen holdes utenfor samordning. I praksis legges dette «kvalitetstillegget» til maksimumet etter hovedregelen, slik at summen av pensjonene kan utgjøre et større beløp enn det som følger av denne regelen. Det er likevel satt et absolutt tak for hvor stor summen av pensjonene (inkludert kvalitetstillegget) kan være. Dette går fram av § 7 nr. 1 andre ledd andre setning som bestemmer at summen av pensjonene likevel ikke skal være større enn pensjon for full opp-tjeningstid i den av ordningene som har størst slik pensjon.

Eksempel 3

Forutsetningene er som i eksempel 2, men vi forutsetter at tjenestemannen var medlem i de to ordningene i motsatt rekkefølge, det vil si først i Pensjonsordningen for apoteketaten og så i Statens Pensjonskasse. Samordningen av de to pensjonene blir slik:

Pensjonen fra Pensjonsordningen for apoteketaten utgjør	kr 88 000
Pensjonen fra Statens Pensjonskasse utgjør	kr 66 000
Summen av pensjonene utgjør	<u>kr 154 000</u>
Summen av pensjonene skal ikke overstige	
Hovedregelen ($150\,000 \times 0,66 \times 30/30$)	kr 99 000
Pluss kvalitetstillegg ($88\,000 - (150\,000 \times 0,66 \times 20/30)$)	kr 22 000
Totalt	<u>= kr 121 000</u>
Pensjonen fra Statens Pensjonskasse skal reduseres med	kr 33 000

Etter samordningsloven § 7 nr. 1 andre ledd første setning skal differansen mellom den tidligere opptjente pensjonen og den pensjonen som i samme tidsrom kunne vært tjent opp i Statens Pensjonskasse, holdes utenfor samordning. Dette skjer ved at man øker maksimumet etter hovedregelen med et kvalitetstillegg.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Pensjonsordningen for apoteketaten (uten reduksjon)	kr 88 000
Statens Pensjonskasse ($66\,000 - 33\,000$)	kr 33 000
Totalt til utbetaling	<u>kr 121 000</u>

Reglene om kvalitetstillegg fører til at summen av pensjonene kan utgjøre et større beløp enn etter hovedregelen. Etter hovedregelen kan summen av pensjonene utgjøre 99 000 kroner. Når man forhøyer maksimumet med et kvalitetstillegg, kan summen av pensjonene utgjøre 121 000 kroner, det vil si 22 000 kroner mer enn etter hovedregelen. Summen av pensjonene kan imidlertid ikke utgjøre et så stort beløp som om vedkommende hadde hatt den minste inntekten først og den største

inntekten til slutt, se eksempel 2 ovenfor, hvor summen av pensjonene kunne utgjøre 132 000 kroner.

De reglene som det er gjort rede for ovenfor, gjelder for samordning av pensjoner som er tjent opp i forskjellige tidsrom. Når pensjonsopptjeningen har foregått i *samme tidsrom*, skal samordningen skje etter samordningsloven § 7 nr. 2. Her er det bestemt at summen av pensjonene ikke skal utgjøre et større beløp enn den pensjonen som i samme tidsrom kunne vært tjent opp i Statens Pensjonskasse med summen av pensjonsgrunnlagene i de forskjellige stillingene, beregnet etter denne ordningens regler og satser. Dersom en av stillingene i samtidighetsperioden har gitt rett til medlemskap i en ordning som har større maksimalpensjon enn det Statens Pensjonskasse har, skal beregningen foregå etter bestemmelsene i den bedre ordningen.

Så lenge summen av pensjonene ikke overstiger det tillatte pensjonsmaksimumet, beholder pensjonisten alle pensjonene uten reduksjon. I motsatt fall skal det overskytende beløpet (samordningsfradraget) fordeles i forhold til bruttostørrelsene på pensjonene. Samordningsfradraget blir altså fordelt på en annen måte enn når pensjonene er tjent opp i forskjellige tidsrom.

Eksempel 4

En person har rett til alderspensjoner fra Pensjonsordningen for apoteketaten og fra Statens Pensjonskasse. Pensjonene er tjent opp på grunnlag av to stillinger som vedkommende har hatt samtidig i 20 år. Pensjonsgrunnlaget i Pensjonsordningen for apoteketaten utgjør 200 000 kroner, mens det utgjør 180 000 kroner i Statens Pensjonskasse. Begge ordningene har en pensjonsprosent på 66, og de gir fulle pensjoner etter 30 års opptjeningstid. Størrelsen på den pensjonen som er tjent opp i Pensjonsordningen for apoteketaten, utgjør da $200\,000 \times 0,66 \times 20/30 = 88\,000$ kroner, mens den pensjonen som er tjent opp i Statens Pensjonskasse, utgjør $180\,000 \times 0,66 \times 20/30 = 79\,200$ kroner. Det største pensjonsgrunnlaget som er mulig å ha i Pensjonsordningen for apoteketaten, er 358 704 kroner (se lov om pensjonsordning for apoteketaten § 5), mens det er 355 413 kroner i Statens Pensjonskasse (se lov om Statens Pensjonskasse § 14 første ledd). Maksimalpensjonen i Pensjonsordningen for apoteketaten utgjør da 236 745 kroner og i Statens Pensjonskasse 234 573 kroner.

Pensjonene fra de to ordningene blir samordnet slik:

Pensjonen fra Pensjonsordningen for apoteketaten utgjør	kr 88 000
Pensjonen fra Statens Pensjonskasse utgjør	kr 79 200
Summen av pensjonene utgjør	<hr/> kr 167 200
Summen av pensjonene skal ikke overstige ($358\,704 \times 0,66 \times 20/30$)	kr 157 830
Summen av pensjonene skal reduseres med	<hr/> kr 9 370

Etter samordningsloven § 7 nr. 2 skal summen av pensjonene ikke være større enn den pensjonen som kunne vært tjent opp (i samtidighetsperioden) i den ordningen som har størst maksimalpensjon (Pensjonsordningen for apoteketaten) med summen av pensjonsgrunnlagene i de to stillingene, beregnet etter denne ordningens regler og satser. Det overskytende beløpet skal fordeles i forhold til størrelsene på bruttopensjonene, slik at pensjonen fra Pensjonsordningen for apoteketaten skal reduseres med $88\,000 : 167\,200 \times 9\,370 = 4\,932$ kr, mens pensjonen fra Statens Pen-

sjonskasse skal reduseres med $79\,200 : 167\,200 \times 9\,370 = 4\,438$ kroner. Det totale samordningsfradraget blir da $4\,932 + 4\,438 = 9\,370$ kroner.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Pensjonsordningen for apoteketaten (88 000 – 4 932)	kr 83 068
Statens Pensjonskasse (79 200 – 4 438)	kr 74 762
Totalt til utbetaling	kr 157 830

5.3.4 Uførepensjoner

Samordning av uførepensjoner fra forskjellige tjenstepensjonsordninger er regulert i samordningsloven § 9. Her er det bestemt at samordningen skal skje etter de bestemmelsene som gjelder for samordning av to eller flere alderspensjoner, se samordningsloven § 7 og "*Alderspensjoner*" i punkt 5.3.3.

5.3.5 Uførepensjon og alderspensjon

Samordning av kombinasjonen alders- og uførepensjon fra forskjellige tjenstepensjonsordninger er regulert i samordningsloven § 10. Her er det bestemt at samordningen skal skje etter de bestemmelsene som gjelder for samordning av to eller flere alderspensjoner, se samordningsloven § 7 og "*Alderspensjoner*" i punkt 5.3.3.

5.3.6 Enke- eller enkemannspensjoner

Samordning av enkepensjoner fra forskjellige tjenstepensjonsordninger er regulert i samordningsloven § 11. Her er det bestemt at samordningen skal skje etter de bestemmelsene som gjelder for samordning av to eller flere alderspensjoner, se samordningsloven § 7 og "*Alderspensjoner*" i punkt 5.3.3.

Samordningsloven § 11 gjelder etter sin ordlyd ikke for enkemannspensjoner. I praksis blir den anvendt analogisk på disse pensjonene.

5.3.7 Barnpensjoner

Samordning av barnpensjoner fra forskjellige tjenstepensjonsordninger er regulert i samordningsloven § 12. Her er det bestemt at samordningen skal skje etter de bestemmelsene som gjelder for samordning av to eller flere alderspensjoner, se samordningsloven § 7 og "*Alderspensjoner*" i punkt 5.3.3.

5.3.8 Samme person har rett til alders- eller uførepensjon og enke- eller enkemannspensjon

Som nevnt innledningsvis er ikke samordning av ytelser fra to eller flere tjenstepensjonsordninger uttømmende regulert i samordningsloven. For kombinasjonen ervervsprøvd enke- eller enkemannspensjon og uføre- eller alderspensjon finnes det nemlig bestemmelser om samordning i lovene og vedtektene til en del av de tjenstepensjonsordningene som går inn under samordningsloven.

Et eksempel på en slik samordningsbestemmelse finnes i lov om Statens Pensjonskasse § 34 a tredje ledd. Her er det bestemt at enke- eller enkemannspensjonen ikke skal utbetales med et større beløp enn at enken eller enkemannens samlede pensjon svarer til summen av 60 prosent av vedkommendes alders- eller uførepensjon.

sjon og 60 prosent av den pensjonen som den avdøde ektefellen hadde rett til som uførepensjonist etter hel arbeidsuførhet eller som alderspensjonist.

Det finnes bestemmelser med tilsvarende innhold i blant annet lov om Pensjonsordningen for apoteketaten § 15 a tredje ledd og lov om Pensjonsordningen for sykepleiere § 21 a tredje ledd. Videre er det tatt inn slike bestemmelser i vedtektene til de fleste kommunale- og fylkeskommunale tjenestepensjonsordningene som går inn under samordningsloven, se for eksempel Felles kommunal pensjonsordning § 9 nr. 3 a tredje ledd.

Eksempel 5

En kvinne har rett til alderspensjon fra Pensjonsordningen for apoteketaten og enkepensjon fra Statens Pensjonskasse. Pensjonsgrunnlagene i de to ordningene utgjør 200 000 kroner (i hver av dem). Opptjeningstidene i hver av de to ordningene er 30 år, noe som svarer til den tiden som kreves for rett til full pensjon. Pensjonsprosenten i Pensjonsordningen for apoteketaten er 66, mens den er 39,6 i Statens Pensjonskasse. Den avdøde mannen ble medlem i Statens Pensjonskasse den 30. oktober 1976. Bruttopensjonen fra Pensjonsordningen for apoteketaten utgjør da $200\,000 \times 0,66 \times 30/30 = 132\,000$ kroner, mens den utgjør $200\,000 \times 0,396 \times 30/30 = 79\,200$ kroner i Statens Pensjonskasse.

Pensjonene fra de to ordningene blir samordnet slik:

Pensjonen fra Pensjonsordningen for apoteketaten utgjør	kr 132 000
Pensjonen fra Statens Pensjonskasse utgjør	kr 79 200
Summen av pensjonene utgjør	kr 211 200
Summen av pensjonene skal ikke overstige	
$((200\,000 \times 0,66 \times 30/30) + (200\,000 \times 0,66 \times 30/30)) \times 0,60$	kr 158 400
Pensjonen fra Statens Pensjonskasse reduseres med	kr 52 800

Etter lov om Statens Pensjonskasse § 34 a tredje ledd skal enkepensjonen fra Statens Pensjonskasse ikke utbetales med et større beløp enn at summen av de pensjonene som enken har rett til, svarer til 60 prosent av enkens alderspensjon og 60 prosent av den pensjonen som den avdøde ville fått som uførepensjonist etter hel uførhet eller som alderspensjonist.

Pensjonene fra de to ordningene utbetales slik:

Pensjonsordningen for apoteketaten (uten reduksjon)	kr 132 000
Statens Pensjonskasse (79 200 – 52 800)	kr 26 400
Totalt til utbetaling	kr 158 400

Dersom den avdøde ektemannen i eksempel 5 hadde blitt medlem i Statens Pensjonskasse én måned tidligere, det vil si den 30. september 1976, ville enken fått begge pensjonene uten reduksjon. Grunnen er at enkepensjon som gis etter menn med medlemsskap i Statens Pensjonskasse før 1. oktober 1976, ikke er gjenstand for ervervsprøving. Og de bestemmelsene vi har gjort rede for ovenfor, gjelder som nevnt bare for ervervsprøvde enke- og enkemannspensjoner.

5.4 SAMORDNING AV PENSJONER FRA FORSKJELLIGE PERSONSKADETRYGDER

5.4.1 En oversikt

Med pensjon fra en personskadetrygd forstår man ytelser som gis etter lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner (militærloven), lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for sivilpersoner (sivilloven) og lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd (yrkesskadetrygdloven). Samordningen av ytelsene fra de forskjellige ordningene er regulert dels i lovene om personskadetrygd og dels i samordningsloven.

Det interne forholdet mellom ytelsene fra krigspensjonslovene reguleres av bestemmelsene i disse lovene og ikke etter samordningsloven. Grunnen er at krigspensjoneringen regnes som én personskadetrygd. Man opererer derfor med to personskadetrygder i samordningssammenheng: Krigspensjoneringen og yrkesskadetrygden.

5.4.2 Uførepensjoner

Samordning av uførepensjoner fra forskjellige personskadetrygder er regulert i militærloven § 18 a første ledd og sivilloven § 24 første ledd. Her er det bestemt at summen av pensjonene ikke skal utgjøre et større beløp enn den pensjonen som pensjonisten ville fått ved hel (100 prosent) arbeidsuførhet i den ordningen som gir størst slik pensjon. Så lenge summen av pensjonene ikke overstiger det tillatte pensjonsmaksimumet, beholder pensjonisten begge pensjonene uten reduksjon. I motsatt fall skal bare den største av dem utbetales.

5.4.3 Uførepensjon og enke- eller enkemannspensjon

Samordning av uførepensjon og enke- eller enkemannspensjon fra forskjellige personskadetrygder er regulert i samordningsloven § 14. Her går det fram at summen av pensjonene ikke skal utgjøre et større beløp enn den største av dem med tillegg av et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden, når uførepensjonen er regnet etter en uføregrad på 100 prosent. Dersom uførepensjonen gis for mindre enn hel (100 prosent) uførhet, skal tillegget utgjøre så mye av fullt tillegg som uføregraden utgjør av hel uføregrad.

Så lenge summen av pensjonene ikke er større enn det tillatte pensjonsmaksimumet, blir begge pensjonene gitt uten reduksjon. I motsatt fall bestemmer samordningsloven § 14 andre ledd at enke- eller enkemannspensjonen skal reduseres med det overskytende beløpet.

Eksempel 6

En enke har rett til full enkepensjon fra krigspensjoneringen og uførepensjon fra yrkesskadetrygden etter en uføregrad på 100 prosent. Krigspensjonen gis etter et opprinnelig pensjonsgrunnlag på 10 000 kroner, noe som gir en bruttopensjon på 112 536 kroner. Yrkesskadetrygdpensjonen gis etter en Yg-faktor⁵⁴ på 2,20. Når grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner, gir dette en brutto yrkesskadetrygdpensjon på 83 772 kroner. Samordningen av de to pensjonene blir slik:

54. Yg-faktorer er noe som brukes i yrkesskadetrygen av 1958. Denne faktoren gir uttrykk for forholdet mellom bruttostørrelsen på yrkesskadetrygdpensjonen pr 1. januar 1980 dividert med grunnbeløpet på dette tidspunktet. Se nærmere om dette "[Samordning av pensjoner når det foreligger rett til pensjon fra personskadetrygd](#)" i kapittel 10.

Krigspensjonen utgjør	kr 112 536
Yrkesskadetrygdpensjonen utgjør	kr 83 772
Summen av pensjonene utgjør	<u>kr 196 308</u>
Summen av pensjonene skal ikke overstige ($112\,536 + (38\,080 \times 1/4)$)	<u>kr 122 056</u>
Krigspensjonen skal reduseres med	kr 74 252

Etter samordningsloven § 14 første ledd skal summen av pensjonene ikke utgjøre et større beløp enn den største av dem (krigspensjonen) med tillegg av et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Det overskytende beløpet skal gå til fradrag i krigspensjonen, se samordningsloven § 14 andre ledd. Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Krigspensjoneringen ($112\,536 - 74\,252$)	kr 38 284
Yrkesskadetrygden (uten reduksjon)	kr 83 772
Totalt til utbetaling	<u>kr 122 056</u>

5.4.4 Enke- eller enkemannspensjoner

Samordning av enkepensjoner fra forskjellige personskadetrygder er regulert i militærloven § 18 a tredje ledd og sivilloven § 24 tredje ledd. Her er det bestemt at så lenge summen av de to pensjonene ikke er større enn den største av dem med tillegg av et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden, får enken beholde begge pensjonene uten reduksjon. I motsatt fall skal enken ha utbetalt en samlet pensjonsinntekt som svarer til det største beløpet av a) yrkesskadetrygdpensjonen pluss krigspensjonen redusert med så stor del av yrkesskadetrygdpensjonen som krigspensjonen utgjør av full krigspensjon, og b) yrkesskadetrygdpensjonen tillagt et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden. I de tilfellene der summen av pensjonene er større enn den største av dem med tillegg av et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet, må man altså foreta to alternative samordningsberegninger, slik at man kommer fram til det resultatet som er gunstigst for pensjonisten.

Sivilloven § 24 tredje ledd gjelder etter sin ordlyd ikke for enkemannspensjoner. I praksis blir den likevel anvendt analogisk på disse pensjonene.

Eksempel 7

En person har rett til enkepensjoner fra krigspensjoneringen (militærloven) og fra yrkesskadetrygden. Krigspensjonen gis med 2/3 av full enkepensjon, og blir beregnet ut fra et opprinnelig pensjonsgrunnlag på 10 000 kroner. Bruttopenasjonen utgjør dermed $112\,536 \times 2/3 = 75\,024$ kroner. Yrkesskadetrygdpensjonen blir beregnet ut fra en Yg-faktor på 1,79. Når grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner, gir dette rett til en brutto yrkesskadetrygdpensjon på 68 160 kroner.

Summen av de to bruttopensjonene utgjør $75\,024 + 68\,160 = 143\,184$ kroner. Dette beløpet er større enn den største av dem (krigspensjonen) tillagt et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden, det vil si $75\,024 + (38\,080 \times 1/4) = 84$

544 kroner. Man må da foreta to alternative samordningsberegninger for å komme fram til det resultatet som gir gunstigst resultat for pensjonisten.

De to samordningsberegningene blir slik:

Alternativ 1 (militærloven § 18 a tredje ledd første setning):

Yrkesskadetrygdpensjonen	kr 68 160
Tillagt den «samordningsfrie» delen av krigspensjonen (75 024 – (68 160 x 2/3))	kr 29 584
Summen av pensjonene utgjør	kr 97 744

Alternativ 2 (militærloven § 18 a tredje ledd tredje setning):

Yrkesskadetrygdpensjonen	kr 68 160
Tillagt 1/4 av grunnbeløpet (38 080 x 1/4)	kr 9 520
Summen av pensjonene utgjør	kr 77 680

Her ser man at det er den første samordningsberegningen (alternativ 1) som gir det gunstige resultatet for pensjonisten. De to pensjonene skal derfor samordnes etter militærloven § 18 a tredje ledd første setning.

5.4.5 Barnepensjoner

Samordning av barnepensjoner fra forskjellige personskadetrygder er regulert i samordningsloven § 15. Her er det bestemt at bare den største av dem skal utbetales.

5.5 SAMORDNING AV PENSJON FRA EN TJENESTEPENSJONSORDNING MED PENSJON FRA EN PERSONSKADETRYGD

5.5.1 En oversikt

Bestemmelser om samordning av ytelser fra en tjenstepensjonsordning med ytelser fra en personskadetrygd finnes i samordningsloven §§ 16, 17 og 18. Felles for disse bestemmelsene er at summen av de forskjellige ytelsene ikke skal overstige et maksimum. Dersom summen av pensjonene er mindre eller lik det tillatte pensjonsmaksimumet, beholder pensjonisten alle pensjonene uten reduksjon. I motsatt fall bestemmer samordningsloven § 16 nr. 1 andre setning at pensjonen fra tjenstepensjonsordningen skal reduseres med det overskytende beløpet.

5.5.2 Uførepensjon fra både tjenstepensjonsordningen og personskadetrygden

Samordning av uførepensjon både fra en tjenstepensjonsordning og fra en personskadetrygd er regulert i samordningsloven § 16. Lovens nr. 2 gjelder når pensjonene gis på grunnlag av samme skadetilfelle, mens lovens nr. 3 gjelder når pensjonene gis på grunnlag av forskjellige skadetilfeller.

Etter samordningsloven § 16 nr. 2 skal uførepensjoner som gis på grunnlag av *samme skadetilfelle*, sammenlagt ikke overstige den største av dem med tillegg av et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Dersom pensjonen fra

personskadetrygden gis for mindre enn hel (100 prosent) uførhet, skal tillegget multipliseres med uføregraden i personskadetrygden.

Eksempel 8

En person har rett til uførepensjoner fra krigspensjoneringsen og fra Statens Pensjonskasse. Pensjonene gis på grunnlag av samme skadetilfelle.

I krigspensjoneringsen har pensjonssøkeren en uføregrad på 70 prosent og opprinnelig pensjonsgrunnlag på 9 000 kroner, noe som gir en bruttopensjon på $160\,992 \times 0,70 = 112\,694$ kroner. Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner. I Statens Pensjonskasse har pensjonssøkeren et pensjonsgrunnlag på 200 000 kroner, og en opptjeningstid på 20 år. Ordningen har en pensjonsprosent på 66, og gir full pensjon etter 30 års opptjeningstid. Uføregraden er 100 prosent. Bruttopensjonen fra Statens Pensjonskasse utgjør da $200\,000 \times 0,66 \times 20/30 = 88\,000$ kroner.

Samordningen med krigspensjonen blir slik:

Tjenstepensjonen utgjør	kr 88 000
Krigspensjonen utgjør	kr 112 694
Summen av pensjonene utgjør	<u>kr 200 694</u>
Summen av pensjonene skal ikke overstige ($112\,694 + (38\,080 \times 1/4 \times 0,70)$)	kr 119 358
Tjenstepensjonen skal reduseres med	kr 81 336

Etter samordningsloven § 16 nr. 2 skal summen av pensjonene ikke overstige den største av dem (krigspensjonen) med tillegg av et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden multiplisert med uføregraden i krigspensjoneringsen. Det overskytende beløpet skal gå til fradrag i tjenstepensjonen.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Statens Pensjonskasse ($88\,000 - 81\,336$)	kr 6 664
Krigspensjoneringsen (uten reduksjon)	kr 112 694
Totalt til utbetaling	<u>kr 119 358</u>

Etter samordningsloven § 16 nr. 3 skal uførepensjoner som gis på grunnlag av *forskjellige skadetilfeller*, sammenlagt ikke overstige den største av dem når man forutsetter at begge pensjonene gis etter en uføregrad på 100 prosent, og tjenstepensjonen dessuten gis for full opptjeningstid, med tillegg av et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Dersom pensjonen fra personskadetrygden gis for mindre enn hel (100 prosent) arbeidsuførhet, skal tillegget multipliseres med uføregraden i personskadetrygden.

Eksempel 9

Forutsetningene er som i eksempel 6, men her gis pensjonene på grunnlag av forskjellige skadetilfeller. Ved full opptjeningstid utgjør bruttopensjonen fra Statens Pensjonskasse $200\,000 \times 0,66 \times 30/30 = 132\,000$ kroner, mens bruttopensjonen fra krigspensjoneringsen ved hel uførhet utgjør 160 992 kroner.

Samordningen av de to pensjonene blir slik:

Tjenestepensjonen utgjør	kr 88 000
Krigspensjonen utgjør	kr 112 694
Summen av pensjonene utgjør	<hr/> kr 200 694
Summen av pensjonene skal ikke overstige (160 992) + (38 080 x 1/4 x 0,70))	kr 167 656
Tjenestepensjonen skal reduseres med	<hr/> kr 33 038

Etter samordningsloven § 16 nr. 3 skal summen av pensjonene ikke overstige den største av dem når man forutsetter at begge pensjonene gis etter en uføregrad på 100 prosent, og tjenestepensjonen dessuten gis for full opptjeningstid, med tillegg av et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden multiplisert med uføregraden i krigspensjoneringen. Det overskytende beløpet skal gå til fradrag i tjenestepensjonen.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Statens Pensjonskasse (88 000 – 33 038)	kr 54 962
Krigspensjoneringen	kr 112 694
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 167 656

Som det går fram av det ovenstående, blir pensjonsmaksimumet beregnet på forskjellige måter når pensjonene gis på grunnlag av samme og forskjellige skadetilfeller, se samordningsloven § 16 nr. 2 og 3. Ved fastsettingen av pensjonsmaksimumet for samme skadetilfelle (§ 16 nr. 2), skal man legge til grunn de faktiske uføregradene og den faktiske opptjeningstiden i tjenestepensjonsordningen, mens man ved fastsettingen av pensjonsmaksimumet for forskjellige skadetilfeller (§ 16 nr. 3) skal regne med at uføregradene i begge ordningene er 100 prosent, og tjenestepensjonen dessuten gis for full opptjeningstid.

Denne forskjellen gjør normalt at pensjonsmaksimumet ved samordning av uførepensjoner som gis for forskjellige skadetilfeller, blir større enn når pensjonene gis på grunnlag av samme skadetilfelle. Hvis man sammenligner pensjonsmaksimumet i eksemplene 6 og 7, ser man at maksimumet i eksempel 6 utgjør 119 358 kroner, mens det i eksempel 7 utgjør 167 656 kroner, altså ca 50 000 kroner mer.

5.5.3 Alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen og uførepensjon fra personskadetrygden

Samordning av alderspensjon fra en tjenestepensjonsordning med uførepensjon fra en personskadetrygd er regulert i samordningsloven § 17 bokstav a. Her er det bestemt at samordningen skal skje etter den bestemmelsen som regulerer samordning av to uførepensjoner som gis for forskjellige skadetilfeller, se samordningsloven § 16 nr. 3 og *"Uførepensjon fra både tjenestepensjonsordningen og personskadetrygden"* i punkt 5.5.2.

5.5.4 Uføre- eller alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen og enke- eller enkemannspensjon fra personskadetrygden

Samordning av alders- eller uførepensjon fra en tjenstepensjonsordning med enkepensjon fra en personskadetrygd er regulert i samordningsloven § 17 bokstav b. Her er det bestemt at samordningen skal skje etter den bestemmelsen som regulerer samordning av uførepensjoner som gis for forskjellige skadetilfeller, se samordningsloven § 16 nr. 3 og "[Uførepensjon fra både tjenstepensjonsordningen og personskadetrygden](#)" i punkt 5.5.2.

Samordningsloven § 17 bokstav b gir etter sin ordlyd ikke hjemmel for samordning i de tilfellene der pensjonen fra personskadetrygden er en enkemannspensjon. I praksis blir den anvendt analogisk på disse tilfellene.

5.5.5 Enke- eller enkemannspensjon fra tjenstepensjonsordningen og uførepensjon fra personskadetrygden

Samordning av enkepensjon fra en tjenstepensjonsordning med uførepensjon fra en personskadetrygd er regulert i samordningsloven § 17 bokstav c. Her er det bestemt at samordningen skal skje etter den bestemmelsen som regulerer samordning av uførepensjoner som gis for forskjellige skadetilfeller, se samordningsloven § 16 nr. 3 og "[Uførepensjon fra både tjenstepensjonsordningen og personskadetrygden](#)" i punkt 5.5.2.

Samordningsloven § 17 bokstav c gir etter sin ordlyd ikke hjemmel for samordning i de tilfellene der pensjonen fra tjenstepensjonsordningen er en enkemannspensjon. I praksis blir den anvendt analogisk på disse tilfellene.

5.5.6 Enke- eller enkemannspensjon fra både tjenstepensjonsordningen og personskadetrygden

Samordning av enkepensjon fra både tjenstepensjonsordningen og personskadetrygden er regulert i samordningsloven § 18 nr. 1 og 2. Bestemmelsen i nr. 1 gjelder i de tilfellene der enkepensjonen fra personskadetrygden er fra yrkesskadetrygden, mens bestemmelsen i nr. 2 gjelder i de tilfellene der pensjonen fra personskadetrygden er fra krigspensjoneringen. Verken nr. 1 eller nr. 2 gir etter sin ordlyd hjemmel for å samordne enkemannspensjoner. I praksis blir de anvendt analogisk på disse pensjonene.

Etter samordningsloven § 18 nr. 1 skal enkepensjon fra en tjenstepensjonsordning samordnes med enkepensjon fra *yrkesskadetrygden* ved at summen av pensjonene ikke skal overstige den største av dem når tjenstepensjonen blir beregnet for full opptjeningstid.

Eksempel 10

En person har rett til enkepensjoner fra yrkesskadetrygden og fra Statens Pensjonskasse. Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner.

Yrkesskadetrygdpensjonen blir beregnet ut fra en Yg-faktor på 1,79, og utgjør dermed 68 160 kroner. Tjenstepensjonen blir beregnet ut fra et pensjonsgrunnlag på 200 000 kroner og en pensjonsprosent på 39,6. Opptjeningstiden er 20 år, og full pensjon gis etter 30 års opptjeningstid. Bruttopensjonen utgjør da $200\,000 \times 0,396 \times 20/30 = 52\,800$ kroner, mens den ved full opptjeningstid ville utgjort $200\,000 \times 0,396 \times 30/30 = 79\,200$ kroner.

Samordningen med yrkesskadetrygdpensjonen blir slik:

Tjenestepensjonen utgjør	kr 52 800
Yrkesskadetrygdpensjonen utgjør	kr 68 160
Summen av pensjonene utgjør	<u>kr 120 960</u>
Summen av pensjonene skal ikke overstige	kr 79 200
Tjenestepensjonen skal reduseres med	<u>kr 41 760</u>

Etter samordningsloven § 18 nr. 1 skal summen av pensjonene ikke utgjøre større beløp enn den største av dem når tjenestepensjonen blir beregnet for full opp-tjeningstid (tjenestepensjonen). Det overskytende beløpet skal gå til fradrag i tjenes-tepensjonen.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Statens Pensjonskasse (52 800 – 41 760)	kr 11 040
Yrkesskadetrygden	kr 68 160
Totalt til utbetaling	<u>kr 79 200</u>

Samordning av enkepensjon fra en tjenestepensjonsordning med enkepensjon fra *krigspensjoneringsen* er regulert i samordningsloven § 18 nr. 2. Her er det bestemt at så lenge summen av de to pensjonene ikke er større enn den største av dem tillagt et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden, får enken beholde begge pensjonene uten reduksjon. I motsatt fall skal enken ha utbetalt en samlet pensjons-inntekt som svarer til det største beløpet av a) krigspensjonen pluss tjenestepensjo-nen redusert med så stor del som krigspensjonen utgjør av full krigspensjon, og b) krigspensjonen tillagt et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden. I de tilfellene der summen av pensjonene er større enn den største av dem med tillegg av et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet, må man altså foreta to alternative samordningsberegninger, slik at man kommer fram til det resultatet som er gunstigst for pensjonisten.

Eksempel 11

En kvinne har rett til enkepensjoner fra krigspensjoneringsen og fra Pensjonsordnin-gen for apoteketaten. Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner.

Krigspensjonen gis med 2/3 av full pensjon, og blir beregnet ut fra et opprinne-lig pensjonsgrunnlag på 10 000 kroner. Bruttostørrelsen på krigspensjonen utgjør da $112\,536 \times 2/3 = 75\,024$ kroner. Tjenestepensjonen blir beregnet ut fra et pen-sjonsgrunnlag på 200 000 kroner og en pensjonsprosent på 39,6. Opptjeningstiden er 30 år, og det svarer til den tiden som kreves for rett til full pensjon. Bruttostørrelsen på tjenestepensjonen utgjør da $200\,000 \times 0,396 \times 30/30 = 79\,200$ kroner.

Summen av bruttopensjonene utgjør $79\,200 + 75\,024 = 154\,224$ kroner. Dette beløpet er større enn den største av pensjonene (apotek) med tillegg av et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden, det vil si $79\,200 + (38\,080 \times 1/4) = 88\,720$ kroner. Man må derfor foreta to samordningsberegninger for å finne fram til det resultatet som er gunstigst for pensjonisten.

De to samordningsberegningene blir slik:

Alternativ 1 (samordningsloven § 18 nr. 2 første ledd):

Krigspensjonen	kr 75 024
Tillagt 1/3 av tjenstepensjonen (79 200 x 1/3)	kr 26 400
Etter samordning utgjør summen av pensjonene	kr 101 424

Alternativ 2 (samordningsloven § 18 nr. 2 andre setning):

Krigspensjonen	kr 75 024
Tillagt 1/4 av grunnbeløpet (38 080 x 1/4)	kr 9 520
Etter samordning utgjør summen av pensjonene	kr 84 544

Av de alternative samordningsberegningene ser man at det er alternativ 1 som gir den største pensjonsutbetalingen til pensjonisten. Det er derfor denne måten de to enkepensjonene skal samordnes på.

5.5.7 Barnepensjon fra både tjenstepensjonsordningen og personskadetrygden

Samordning av barnepensjon fra en tjenstepensjonsordning med barnepensjon fra en personskadetrygd er regulert i samordningsloven § 18 nr. 3. Her er det bestemt at samordningen skal skje etter bestemmelsen i § 18 nr. 1, se "[Enke- eller enke-mannspensjon fra både tjenstepensjonsordningen og personskadetrygden](#)" i punkt 5.5.6. For barnepensjoner fra krigspensjoneringen gis det altså ikke noe tillegg på 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden, slik det blir gjort når krigspensjonen er en enke- eller enkemannspensjon.

5.6 SAMORDNING AV PENSJON FRA EN TJENSTEPENSJONSORDNING MED PENSJON FRA FOLKETRYGDEN

5.6.1 En oversikt

De samordningsbestemmelsene som det ble gjort rede for i "[Hvilken pensjons- eller trygdeordning skal redusere sine ytelser?](#)" i punktene 5.2 til 5.6, var såkalte takregler. Det vil si at pensjonisten fikk beholde alle pensjonene uten reduksjon så lenge summen av dem ikke var større enn det tillatte pensjonsmaksimumet (taket). For samordning av ytelser fra en tjenstepensjonsordning med ytelser fra folketrygden gjelder det ikke slike takregler, men såkalte fradagsregler. Dette innebærer at det skal beregnes samordningsfradrag for de forskjellige delene av folketrygdpensjonen. Etter samordningsforskrift 15 skal beregningen foregå i denne rekkefølgen: Tilleggspensjon, sært tillegg og grunnpensjon.

5.6.2 Alderspensjon fra både tjenstepensjonsordningen og folketrygden

Samordning med *tillleggspensjon* fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav a og § 23 nr. 2 første og andre ledd. Når man ser disse reglene i sammenheng, får man denne regelen: Samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal svare til den tilleggspensjonen som medlemmet i tjenstepensjons-

ordningen har tjent opp i folketrygden. Ved beregningen skal man legge til grunn det laveste av a) sluttpoengtallet i folketrygden, og b) et beregnet (et fiktivt) sluttpoengttall som svarer til den pensjonsgivende inntekten i tjenestepensjonsordningen. Dette betyr at i de tilfellene det fiktive sluttpoengtallet er lavere enn det originale sluttpoengtallet, blir en del av tilleggspensjonen holdt utenfor samordning. Denne delen kalles ofte for fiktivfordelen.

I de tilfellene der tjenestepensjonen gis for mindre enn full opptjeningstid, bestemmer samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav a første ledd at samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal multipliseres med opptjeningsbrøken i tjenestepensjonsordningen, som er forholdet mellom faktisk opptjeningstid og den tiden som kreves for rett til full pensjon.

Eksempel 12

En person har rett til alderspensjoner fra folketrygden og fra Statens Pensjonskasse. I folketrygden har han et sluttpoengttall på 4,50 og en opptjeningstid på 40 år, som er lik den tiden som kreves for rett til full tilleggspensjon. Tilleggspensjonsprosenten er 42, og grunnbeløpet utgjør 38 080 kroner. I Statens Pensjonskasse har vedkommende en pensjonsgivende inntekt på 200 000 kroner, og en opptjeningstid på 30 år, som svarer til den opptjeningstiden som kreves for rett til full pensjon fra denne ordningen.

Etter samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav a og § 23 nr. 2 første og andre ledd, skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen fra folketrygden svare til den tilleggspensjonen som pensjonssøkeren har tjent opp når denne pensjonen blir beregnet ut fra det laveste av a) sluttpoengtallet i folketrygden (4,50), og b) et fiktivt sluttpoengttall som svarer til den pensjonsgivende inntekten i Statens Pensjonskasse $((200\ 000 - 38\ 080) : 38\ 080 = 4,25)$. Dette betyr at samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal svare til det beløpet denne pensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra det et sluttpoengttall på 4,25. Samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal derfor utgjøre $38\ 080 \times 4,25 \times 0,42 \times 40/40 = 67\ 972$ kroner, og ikke $38\ 080 \times 4,50 \times 0,42 \times 40/40 = 71\ 971$ kroner som er den tilleggspensjonen som faktisk er tjent opp i folketrygden. Differansen mellom de to tilleggspensjonene på $71\ 971 - 67\ 972 = 3\ 999$ kroner blir holdt utenfor samordning. Dette er fiktivfordelen.

Dersom opptjeningstiden i Statens Pensjonskasse hadde vært for eksempel 20 år, skulle samordningsfradraget vært multiplisert med opptjeningsbrøken i denne ordningen (20/30). Fradraget skulle da utgjort $67\ 972 \times 20/30 = 45\ 314$ kroner.

Samordning med *sært tillegg* fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd. Her er det bestemt at samordningsfradraget for denne delen av folketrygdpensjonen skal svare til hele tillegget, det vil si det tillegget som pensjonisten får utbetalt. Dersom tjenestepensjonen gis for mindre enn full opptjeningstid, skal samordningsfradraget for sært tillegg multipliseres med opptjeningsbrøken i tjenestepensjonsordningen.

Eksempel 13

En enslig pensjonist har rett til alderspensjoner fra folketrygden og fra Pensjonsordningen for apoteketaten. Begge pensjonene gis for full opptjeningstid (henholdsvis 40 og 30 år). Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner.

Pensjonisten har ikke tjent opp noen pensjonspoeng i folketrygden, og får da rett til et sært tillegg som svarer til 61,55 prosent av grunnbeløpet, det vil si $38\ 080 \times 0,6155 = 23\ 438$ kroner. Etter samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd skal samord-

ningsfradraget for denne delen av folketrygdpensjonen svare til det særtillegget som pensjonisten får utbetalt, det vil si 23 438 kroner.

Samordning med *grunnpensjon* fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 19 første ledd nr. 1. Her er det bestemt at samordningsfradraget for denne delen av folketrygdpensjonen skal svare til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Dersom tjenestepensjonen gis for mindre enn full opptjeningsstid, skal samordningsfradraget for grunnpensjonen multipliseres med opptjeningsbrøken i tjenestepensjonsordningen.

Eksempel 14

En enslig pensjonist har rett til alderspensjoner fra folketrygden og fra Pensjonsordningen for sykepleiere. Begge pensjonene gis for full opptjeningsstid (henholdsvis 40 og 30 år). Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner.

Fra folketrygden får pensjonisten en grunnpensjon som svarer til grunnbeløpet, det vil si 38 080 kroner. Etter samordningsloven § 19 første ledd nr. 1 første ledd skal samordningsfradraget for denne delen av folketrygdpensjonen svare til 3/4 av grunnbeløpet. Samordningsfradraget for grunnpensjonen skal derfor utgjøre $38\,080 \times 3/4 = 28\,560$ kroner.

Etter denne redgjørelsen skal vi nedenfor gi et eksempel som viser hvordan samordningsfradragene blir beregnet når man ser alle bestemmelsene i sammenheng.

Eksempel 15

En person har rett til alderspensjoner fra folketrygden og fra Statens Pensjonskasse.

I folketrygden har pensjonssøkeren et sluttpoengtall på 5,00 og en opptjeningsstid på 40 år. Tilleggspensjonsprosenten er 42. Grunnbeløpet utgjør 38 080 kroner. Fra folketrygden har pensjonssøkeren da rett til en grunnpensjon som svarer til grunnbeløpet (38 080 kroner), og en tilleggspensjon som utgjør $38\,080 \times 5,00 \times 0,42 \times 40/40 = 79\,968$ kroner. Den samlede folketrygdpensjonen utgjør dermed $38\,080 + 79\,968 = 118\,048$ kroner.

I Statens Pensjonskasse har pensjonssøkeren en pensjongivende inntekt på 200 000 kroner og en opptjeningsstid på 25 år. Ordningen har en pensjonsprosent på 66, og gir full pensjon etter 30 års opptjeningsstid. Bruttopensjonen fra Statens Pensjonskasse utgjør dermed $200\,000 \times 0,66 \times 25/30 = 110\,000$ kroner. Poengtallet som svarer til den pensjongivende inntekten, utgjør $(200\,000 - 38\,080) : 38\,080 = 4,25$.

Samordningen med folketrygdpensjonen blir slik:

Bruttostørrelsen på tjenestepensjonen utgjør		kr 110 000
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen		
Tilleggspensjonen ($38\,080 \times 4,25 \times 0,42 \times 25/30$)	kr 56 644	
Grunnpensjonen ($38\,080 \times 3/4 \times 25/30$)	kr 23 800	
Totalt samordningsfradrag		= kr 80 444
Netto tjenestepensjon til utbetaling		kr 29 556

Etter samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav a første og andre ledd sammenholdt med nr. 2 første og andre ledd, skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen svare til det beløpet tilleggspensjonen utgjør når det blir beregnet ut fra det minste av a) sluttpoengtallet i folketrygden (5,00) og det poengtallet som svarer

til den pensjonsgivende inntekten i tjenstepensjonsordningen (4,25), multiplisert med opptjeningsbrøken i tjenstepensjonsordningen (25/30).

Etter samordningsloven § 19 første ledd nr. 1 andre ledd skal samordningsfradraget for grunnpensjonen fra folketrygden svare til 3/4 av grunnbeløpet multiplisert med opptjeningsbrøken i tjenstepensjonsordningen (25/30).

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden (uten reduksjon)	kr 118 048
Statens Pensjonskasse (110 000 – 80 444)	kr 29 556
Totalt til utbetaling	kr 147 604

5.6.3 Alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen og uførepensjon fra folketrygden

Samordningen med tilleggspensjon fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav a og § 23 nr. 2 første og andre ledd. Her kommer det fram at samordningsfradraget skal beregnes på samme måte som når folketrygdpensjonen er en alderspensjon, se derfor "*Alderspensjon fra både tjenstepensjonsordningen og folketrygden*" i punkt 5.6.2. Et unntak gjelder likevel når uføregraden i folketrygden er mindre enn 100 prosent. Ved beregningen av samordningsfradraget for tilleggspensjonen må man i disse tilfellene ta hensyn til uføregraden i folketrygden, slik at samordningsfradraget for tilleggspensjonen står i forhold til den tilleggspensjonen som kommer til utbetaling. For samordning av uførepensjoner fra både tjenstepensjonsordningen og folketrygden finnes denne regelen uttrykt i samordningsforskrift 19, mens Sosial- og helsedepartementet har uttalt at den skal gjelde tilsvarende i de tilfellene der tjenstepensjonen er en alderspensjon.⁵⁵

For samordning med særtillegg fra folketrygden finnes det bestemmelser i samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd. Her går det fram at samordningen skal skje på samme måte som når folketrygdpensjonen er en alderspensjon, se derfor "*Alderspensjon fra både tjenstepensjonsordningen og folketrygden*" i punkt 5.6.2. Dersom uføregraden i folketrygden er mindre enn 100 prosent, skal samordningsfradraget for særtillegget begrenses på samme måte som for tilleggspensjonen.

Samordning med grunnpensjonen fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 19 andre ledd. Denne bestemmelsen sier at samordningen skal skje på samme måte som når folketrygdpensjonen er en alderspensjon. Et unntak gjelder likevel når uføregraden i folketrygden er mindre enn 100 prosent. Da er det bestemt at samordningsfradraget for grunnpensjonen skal multipliseres med uføregraden i folketrygden.

Eksempel 16

Forutsetningene er de samme som i eksempel 13, men vi forutsetter at pensjonen fra folketrygden er en uførepensjon som gis etter en uføregrad på 70 prosent. Folketrygdpensjonen utgjør dermed $38\,080 \times 0,70 = 26\,656$ kroner (grunnpensjonen) og $79\,968 \times 0,70 = 55\,978$ kroner (tilleggspensjonen), tilsammen 82 634 kroner.

Samordningen av de to pensjonene blir slik:

55. Sosial- og helsedepartementet, Rundskriv 15 om samordning av pensjons- og trygdeytelser (I-16/86), Oslo 1990 s. 50.

Bruttostørrelsen på tjenestepensjonen utgjør		kr 110 000
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen		
Tilleggspensjonen (38 080 x 4,25 x 0,42 x 25/30 x 0,70)	kr 39 650	
Grunnpensjonen (38 080 x 3/4 x 25/30 x 0,70)	kr 16 660	
Totalt samordningsfradrag		= kr 56 310
Netto tjenestepensjon til utbetaling		kr 53 690

Samordningsberegningen skjer på samme måte som i eksempel 13. Siden folketrygdpensjonen gis etter en uføregrad på 70 prosent, må man ta hensyn til dette når samordningsfradragene for de forskjellige delene av folketrygdpensjonen blir beregnet.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden (uten reduksjon)	kr 82 634
Statens Pensjonskasse (110 000 – 56 310)	kr 53 690
Totalt til utbetaling	kr 136 324

5.6.4 Alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen og enke- eller enkemannspensjon fra folketrygden

En person kan ha rett til alderspensjon fra en tjenestepensjonsordning etter en særaldersgrense og enke- eller enkemannspensjon fra folketrygden. I disse tilfellene skal det ikke gjøres noe samordningsfradrag for tilleggspensjonen fra folketrygden. Grunnen er samordningsloven § 23 nr. 2 andre som bestemmer at det skal samordnes bare med medlemmets tilleggspensjon. Medlemmet (den gjenlevende) har imidlertid ikke rett til noen tilleggspensjon fra folketrygden før hun eller han får rett til alders- eller uførepensjon fra denne trygdeordningen.

Samordning med sært tillegg fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd og nr. 1 første ledd bokstav a andre ledd. Her går det fram at samordningsfradraget for sært tillegg skal svare til hele tillegget. Dersom tjenestepensjonen gis for mindre enn full opptjeningsstid, skal samordningsfradraget multipliseres med opptjeningsbrøken i tjenestepensjonsordningen.

Samordningen med grunnpensjonen fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 22 nr. 2 og 3. Her kommer det fram at samordningsfradraget skal svare til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Dersom tjenestepensjonen gis for mindre enn full opptjeningsstid, skal fradraget multipliseres med opptjeningsbrøken i tjenestepensjonsordningen.

Eksempel 17

En kvinne har rett til enkepensjon fra folketrygden og alderspensjon fra Kommunal Landspensjonskasse etter en særaldersgrense.

I folketrygden har den avdøde ektefellen et sluttpoengtall på 5,00 og en opptjeningsstid på 40 år. Tilleggspensjonsprosenten er 42, og full pensjon gis etter en opp-

tjeningstid på 40 år. Enkepensjonen (tilleggspensjonen) utgjør 55 prosent av den tilleggspensjonen den avdøde ektefellen ville fått som alderspensjonist. Grunnbeløpet utgjør 38 080 kroner. Fra folketrygden får da enken en grunnpensjon på 38 080 kroner og en tilleggspensjon på $38\,080 \times 5,00 \times 0,42 \times 0,55 = 43\,982$ kroner, tilsammen $38\,080 + 43\,982 = 82\,062$ kroner.

I Kommunal Landspensjonskasse har enken et pensjonsgrunnlag på 200 000 kroner og en opptjeningsstid på 25 år. Ordningen har en pensjonsprosent på 66, og gir full pensjon etter 30 års opptjeningsstid. Bruttopenasjonen fra Kommunal Landspensjonskasse utgjør dermed $200\,000 \times 0,66 \times 25/30 = 110\,000$ kroner.

Samordningen med folketrygdpensjonen blir slik:

Bruttostørrelsen på tjenestepensjonen utgjør	kr 110 000
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	
Grunnpensjonen ($38\,080 \times 3/4 \times 25/30$)	kr 23 800
Netto tjenestepensjon til utbetaling	kr 86 200

Etter samordningsloven § 22 nr. 2 skal samordningsfradraget for grunnpensjonsdelen av folketrygden svare til 3/4 av grunnbeløpet multiplisert med opptjeningsbrøken i tjenestepensjonsordningen ($25/30$).

Det skal ikke gjøres noe samordningsfradrag for tilleggspensjonsdelen av folketrygdpensjonen. Grunnen er at enken ikke har rett til sin egenopptjente tilleggspensjon før hun får rett til egen alders- eller uførepensjon fra folketrygden.

Folketrygden (uten reduksjon)	kr 82 062
Kommunal Landspensjonskasse ($110\,000 - 23\,800$)	kr 86 200
Totalt til utbetaling	kr 168 202

5.6.5 Uførepensjon fra tjenestepensjonsordningen og alderspensjon fra folketrygden

Samordningen med tilleggspensjon fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav a og § 23 nr. 2 første og andre ledd. Her kommer det fram at samordningsfradraget skal beregnes på samme måte som når folketrygdpensjonen er en alderspensjon, se derfor "*Alderspensjon fra både tjenestepensjonsordningen og folketrygden*" i punkt 5.6.2. Dersom uføregraden i tjenestepensjonsordningen er mindre enn 100 prosent, skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen multipliseres med uføregraden i tjenestepensjonsordningen.

For samordning med sært tillegg fra folketrygden finnes det bestemmelser i samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd. Her går det fram at samordningen skal skje på samme måte som når folketrygdpensjonen er en alderspensjon. Dersom uføregraden i tjenestepensjonsordningen er mindre enn 100 prosent, skal samordningsfradraget multipliseres med uføregraden i tjenestepensjonsordningen.

Samordning med grunnpensjonen fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 19 første ledd nr. 1. Denne bestemmelsen sier at tjenestepensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Dersom tje-

nestepensjonen gis for mindre enn full opptjenings tid, skal samordningsfradraget multipliseres med opptjeningsbrøken i tjenstepensjonsordningen. Videre følger det av samordningsforskrift 19 at i de tilfellene uføregraden i tjenstepensjonsordningen er mindre enn 100 prosent, skal samordningsfradraget multipliseres med uføregraden i tjenstepensjonsordningen.

5.6.6 Uførepensjon fra både tjenstepensjonsordningen og folketrygden

Samordning av uførepensjon fra en tjenstepensjonsordning med uførepensjon fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav a og § 23 nr. 2 første og andre ledd (tilleggspensjonsdelen), § 23 nr. 1 andre ledd (særtilleggsdelen) og § 19 andre ledd (grunnpensjonsdelen). Disse bestemmelsene innebærer at samordningen skal skje på samme måte som når tjenstepensjonen er en alderspensjon, se derfor "*Alderspensjon fra både tjenstepensjonsordningen og folketrygden*" i punktene 5.6.2 og "*Alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen og uførepensjon fra folketrygden*" i 5.6.3.

Et unntak gjelder likevel i de tilfellene der uføregraden i tjenstepensjonsordningen er mindre enn uføregraden i folketrygden. Da går det fram av samordningsforskrift 19 at man ved beregningen av samordningsfradragene for de forskjellige delene av folketrygdpensjonen skal legge til grunn det laveste av uføregraden i tjenstepensjonsordningen og uføregraden i folketrygden. Dermed blir pensjonene samordnet bare så langt uføregradene i de to ordningene dekker hverandre.

Eksempel 18

En person har rett til uførepensjoner fra folketrygden og fra Statens Pensjonskasse.

I folketrygden har pensjonssøkeren et sluttpoengtall på 5,00 og en opptjenings tid på 40 år. Tilleggspensjonsprosenten er 42. Uføregraden er 70 prosent, og grunnbeløpet utgjør 38 080 kroner. Fra folketrygden har pensjonssøkeren da rett til en grunnpensjon som svarer til 70 prosent av grunnbeløpet ($38\,080 \times 0,70 = 26\,656$ kroner), og en tilleggspensjon som utgjør $38\,080 \times 5,00 \times 0,42 \times 0,70 \times 40/40 = 55\,978$ kroner. Den samlede folketrygdpensjonen utgjør dermed $26\,656 + 55\,978 = 82\,634$ kroner.

I Statens Pensjonskasse har pensjonssøkeren en pensjonsgivende inntekt på 200 000 kroner og en opptjenings tid på 30 år. Ordningen har en pensjonsprosent på 66, og gir full pensjon etter 30 års opptjenings tid. Uføregraden er 60 prosent. Bruttopensjonen fra Statens Pensjonskasse utgjør dermed $200\,000 \times 0,66 \times 0,60 \times 30/30 = 79\,200$ kroner. Poengtallet som svarer til den pensjonsgivende inntekten, utgjør $(200\,000 - 38\,080) : 38\,080 = 4,25$.

Samordningen med folketrygdpensjonen blir slik:

Bruttostørrelsen på tjenstepensjonen utgjør		kr 79 200
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen		
Tilleggspensjonen ($38\,080 \times 4,25 \times 0,42 \times 0,60$)	kr 40 783	
Grunnpensjonen ($38\,080 \times 3/4 \times 0,60$)	kr 17 136	
Totalt samordningsfradrag		= kr 57 919
Netto tjenstepensjon til utbetaling		kr 21 281

Siden folketrygdpensjonen gis etter en uføregrad på 70 prosent og tjenestepensjonen gis etter en uføregrad på 60 prosent, skal man ved beregningen av samordningsfradragene for de forskjellige delene av folketrygdpensjonen legge til grunn det laveste av uføregraden i tjenstepensjonsordningen (70 prosent) og uføregraden i tjenstepensjonsordningen (60 prosent). Ved samordningen med tilleggspensjonen ser man at det fiktive sluttpoengtallet i tjenstepensjonsordningen er mindre enn det originale sluttpoengtallet i folketrygden. Samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal da beregnes ut fra dette sluttpoengtallet.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden (uten reduksjon)	kr 82 634
Statens Pensjonskasse (79 200 – 57 919)	kr 21 281
Totalt til utbetaling	kr 103 915

5.6.7 Uførepensjon fra tjenstepensjonsordningen og enke- eller enkemannspensjon fra folketrygden

Samordning av uførepensjon fra en tjenstepensjonsordning med enke- eller enkemannspensjon fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav a og § 23 nr. 2 første og andre ledd (tilleggspensjon), § 23 nr. 1 andre ledd (sært tillegg) og § 22 nr. 2 og 3 (grunnpensjon). Disse bestemmelsene innebærer at samordningen skal skje på den måten som er beskrevet i "*Alderspensjon fra tjenstepensjonsordningen og enke- eller enkemannspensjon fra folketrygden*" i punkt 5.6.4.

Et unntak gjelder likevel når uføregraden i tjenstepensjonsordningen er mindre enn 100 prosent. Da følger det av samordningsloven § 22 nr. 2 og 3 at samordningsfradraget for *grunnpensjonen* fra folketrygden multipliseres med uføregraden i tjenstepensjonsordningen. I praksis blir dette gjort også ved samordningen med særtillegget.

5.6.8 Enke- eller enkemannspensjon fra tjenstepensjonsordningen og alderspensjon fra folketrygden

Samordning med tilleggspensjon fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav b og § 23 nr. 2 første, andre og fjerde ledd. Her kommer det fram at man må skille mellom de tilfellene der tjenstepensjonen gis med ervervsprøving, og de tilfellene der den gis uten ervervsprøving. All enkemannspensjon er gjenstand for ervervsprøving, mens det for enkepensjoner bare er de pensjonene som gis etter personer som første gang ble medlem i tjenstepensjonsordningen etter 1. oktober 1976,⁵⁶ som er gjenstand for ervervsprøving.

Dersom tjenstepensjonen gis *med ervervsprøving*, går det fram av samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav b sammenholdt med § 23 nr. 2 første og andre ledd, at samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal svare til 55 prosent av den tilleggspensjonen som den avdøde ektefellen har tjent opp i folketrygden når denne pensjonen blir beregnet ut fra det laveste av a) den avdødes sluttpoengtall i

56. Denne datoen gjelder for Statens Pensjonskasse, Pensjonsordningen for apoteketaten og Pensjonsordningen for sykepleiere. For de kommunale- og fylkeskommunale ordningene varierer datoene noe.

folketrygden, og b) det sluttpoengtallet som svarer til den avdødes pensjongivende inntekt i tjenstepensjonsordningen. Dersom tjenstepensjonen gis for mindre enn full opptjeningstid, skal samordningsfradraget multipliseres med opptjeningsbrøken i tjenstepensjonsordningen.

I de tilfellene der tjenstepensjonen gis *uten ervervsprøving*, går det fram av samordningsloven § 23 nr. 2 fjerde ledd at enkens egenopptjente tilleggspensjon skal betraktes som en fridel og holdes utenfor samordning. Med hjemmel i denne bestemmelsen har Sosial- og helsedepartementet i samordningsforskrift 17 b bestemt at samordningsfradraget skal beregnes på denne måten: Samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal svare til den eventuelle differansen mellom a) 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den avdøde har tjent opp, når tilleggspensjonen til den gjenlevende blir beregnet ut fra det laveste av sluttpoengtallet i folketrygden og det sluttpoengtallet som svarer til vedkommende pensjongivende inntekt i tjenstepensjonsordningen, og b) den tilleggspensjonen som den gjenlevende har tjent opp i folketrygden. Dersom tjenstepensjonen gis for mindre enn full opptjeningstid, skal samordningsfradraget multipliseres med opptjeningsbrøken i tjenstepensjonsordningen.

Samordning med sært tillegg fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd. Her er det bestemt at samordningsfradraget for denne delen av folketrygdpensjonen skal svare til hele sært tillegg. Dersom tjenstepensjonen gis for mindre enn full opptjeningstid, skal fradraget multipliseres med opptjeningsbrøken i tjenstepensjonsordningen.

For samordning med grunnpensjon fra folketrygden finnes det bestemmelser i samordningsloven § 19 første ledd nr. 1. Her kommer det fram at tjenstepensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Dersom tjenstepensjonen gis for mindre enn full opptjeningstid, skal fradraget multipliseres med opptjeningsbrøken i tjenstepensjonsordningen.

Eksempel 19

En person har rett til alderspensjon fra folketrygden og enkepensjon fra Statens Pensjonskasse.

I folketrygden har både den gjenlevende og den avdøde et sluttpoengttall på 4,25 og en opptjeningstid på 40 år. Tilleggspensjonsprosenten er 42, og full pensjon gis etter en opptjeningstid på 40 år. Grunnbeløpet utgjør 38 080 kroner. Grunnpensjonen fra folketrygden utgjør da 38 080 kroner, mens tilleggspensjonen, etter folketrygdloven § 7-4 nr. 1 andre ledd, skal svare til det største beløpet av a) 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den avdøde har tjent opp, og b) 100 prosent av den tilleggspensjonen som den gjenlevende selv har tjent opp. Tilleggspensjonen etter alternativ a utgjør da $((38\ 080 \times 4,25 \times 0,42) + (38\ 080 \times 4,25 \times 0,42)) \times 0,55 = 74\ 770$ kroner, mens den etter alternativ b utgjør $38\ 080 \times 4,25 \times 0,42 = 67\ 973$ kroner. Enken får da en grunnpensjon på 38 080 kroner og en tilleggspensjon på 74 770 kroner (alternativ a), noe som gir en samlet folketrygdpensjon på $38\ 080 + 74\ 770 = 112\ 850$ kroner.

I Statens Pensjonskasse har den avdøde ektefellen en pensjongivende inntekt på 200 000 kroner og en opptjeningstid på 30 år. Han ble medlem i ordningen 30. oktober 1976. Ordningen har en pensjonsprosent på 39,6, og gir full pensjon etter 30 års opptjeningstid. Bruttostørrelsen på enkepensjonen fra denne ordningen utgjør da $200\ 000 \times 0,396 \times 30/30 = 79\ 200$ kroner.

Samordningen med folketrygdpensjonen blir slik:

Bruttostørrelsen på tjenestepensjonen utgjør		kr 79 200
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen		
Tilleggspensjonen (38 080 x 4,25 x 0,42 x 0,55)	kr 37 385	
Grunnpensjonen (38 080 x 3/4)	kr 28 560	
Totalt samordningsfradrag		= kr 65 945
Netto tjenestepensjon til utbetaling		kr 13 255

Etter samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav b sammenholdt med § 23 nr. 2 første og andre ledd, skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen fra folketrygden i dette tilfellet svare til 55 prosent av den tilleggspensjonen som den avdøde ektefellen har tjent opp i folketrygden. Samordningsfradraget for grunnpensjonen fra folketrygden skal etter samordningsloven § 19 første ledd nr. 1 første ledd svare til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden (uten reduksjon)	kr 112 850
Statens Pensjonskasse (79 200 – 65 945)	kr 13 255
Totalt til utbetaling	kr 126 105

Dersom man tenker seg at den avdøde ektefellen var blitt medlem i Statens Pensjonskasse én måned tidligere, det vil si den 30. september 1976, ville enkepensjonen fra tjenestepensjonsordningen ikke vært erversprøvd. Da ville samordningen med folketrygdpensjonen blitt slik:

Bruttostørrelsen på tjenestepensjonen utgjør		kr 79 200
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen		
Tilleggspensjonen (((38 080 x 4,25 x 0,42) + (38 080 x 4,25 x 0,42)) x 0,55) – (38 080 x 4,25 x 0,42)	kr 6 797	
Grunnpensjonen (38 080 x 3/4)	kr 28 560	
Totalt samordningsfradrag		= kr 35 357
Netto tjenestepensjon til utbetaling		kr 43 843

Etter samordningsloven § 23 nr. 2 fjerde ledd sammenholdt med samordningsforskrift 17 b, skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen fra folketrygden i dette tilfellet svare til differansen mellom a) 55 prosent av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den avdøde har tjent opp, og b) 100 prosent av den tilleggspensjonen som den gjenlevende selv har tjent opp. Samordningsfradraget for grunnpensjonen fra folketrygden skal etter samordningsloven § 19 første ledd nr. 1 første ledd svare til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden.

Pensjonene fra de to ordningene ville kommet til utbetaling slik:

Folketrygden (uten reduksjon)	kr 112 850
Statens Pensjonskasse (79 200 – 35 357)	kr 43 843
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 156 693

Av eksempel 19 ser man at enker med rett til ikke-erversprøvde enkepensjoner fra tjenestepensjonsordningen får en langt gunstigere samordning enn enker med rett til erversprøvde enkepensjoner. Grunnen er at i de tilfellene der enkepensjonen gis uten ervervsprøving, skal et beløp som svarer til enkens egenopptjente tilleggspensjon holdes utenfor samordningen med tjenestepensjon. I eksempelet gjør dette at enken med den ikke-erversprøvde enkepensjonen får en samlet pensjonsinntekt etter samordning som er $156\,693 - 126\,105 = 30\,588$ kroner større enn enken med rett til den erversprøvde enkepensjonen.

5.6.9 Enke- eller enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordningen og uførepensjon fra folketrygden

Samordning av enke- eller enkemannspensjon fra en tjenestepensjonsordning med uførepensjon fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav b og § 23 nr. 2 første, andre og fjerde ledd (tilleggspensjon), § 23 nr. 1 andre ledd (sært tillegg) og § 19 andre ledd (grunnpensjon). Disse bestemmelsene innebærer at samordningen skal skje på den måten som er beskrevet i "*Enke- eller enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordningen og alderspensjon fra folketrygden*" i punkt 5.6.8. I de tilfellene der uføregraden i folketrygden er mindre enn 100 prosent, må man likevel ta hensyn til uføregraden når man beregner samordningsfradragene for de forskjellige delene av folketrygdpensjonen.

5.6.10 Enke- eller enkemannspensjon fra både tjenestepensjonsordningen og folketrygden

Samordning med tilleggspensjon fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav b og § 23 første og andre ledd. Her går det fram at tjenestepensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til 55 prosent av den tilleggspensjonen som medlemmet i tjenestepensjonsordningen har tjent opp, når tilleggspensjonen blir beregnet ut fra det laveste av a) sluttpoengtallet i folketrygden, og b) det sluttpoengtallet som svarer til den avdødes pensjonsgivende inntekt i tjenestepensjonsordningen. Dersom tjenestepensjonen gis for mindre enn full opptjeningsstid, skal samordningsfradraget multipliseres med opptjeningsbrøken i tjenestepensjonsordningen.

For samordning med særtillegg fra folketrygden finnes det bestemmelser i samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd. Her er det bestemt at tjenestepensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til det særtillegget som enken- eller enkemannen får utbetalt. Dersom tjenestepensjonen gis for mindre enn full opptjeningsstid, skal samordningsfradraget multipliseres med opptjeningsbrøken i tjenestepensjonsordningen.

Samordningen med grunnpensjon fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 22 nr. 2 og 3. Her kommer det fram at tjenestepensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til $3/4$ av grunnbeløpet i folketrygden. Dersom tjenestepensjo-

nen gis for mindre enn full opptjeningsstid, skal samordningsfradraget multipliseres med opptjeningsbrøken i tjenstepensjonsordningen.

Eksempel 20

En kvinne har rett til enkepensjon fra folketrygden og enkepensjon fra Pensjonsordningen for apoteketaten.

I folketrygden har den avdøde ektefellen et sluttpoengtall på 6,00 og en opptjeningsstid på 40 år. Tilleggspensjonsprosenten er 42, og full pensjon gis etter en opptjeningsstid på 40 år. Enkepensjonen (tilleggspensjonen) utgjør 55 prosent av den tilleggspensjonen som den avdøde ektefellen ville fått som alderspensjonist. Grunnbeløpet utgjør 38 080 kroner. Fra folketrygden får da enken en grunnpensjon på 38 080 kroner og en tilleggspensjon på $38\,080 \times 6,00 \times 0,42 \times 0,55 = 52\,779$ kroner, tilsammen $38\,080 + 52\,779 = 90\,859$ kroner.

I Pensjonsordningen for apoteketaten har den avdøde ektefellen en pensjonsgivende inntekt på 200 000 kroner og en opptjeningsstid på 30 år. Ordningen har en pensjonsprosent på 39,6, og gir full pensjon etter 30 års opptjeningsstid. Bruttopen-sjonen fra Pensjonsordningen for apoteketatene utgjør dermed $200\,000 \times 0,396 \times 30/30 = 79\,200$ kroner. Det fiktive sluttpoengtallet som svarer til den pensjonsgivende inntekten, utgjør $(200\,000 - 38\,080) : 38\,080 = 4,25$. Samordningen med folketrygdpensjonen blir slik:

Bruttostørrelsen på tjenstepensjonen utgjør		kr 79 200
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen		
Tilleggspensjonen ($38\,080 \times 4,25 \times 0,42 \times 0,55$)	kr 37 385	
Grunnpensjonen ($38\,080 \times 3/4$)	kr 28 560	
Totalt samordningsfradrag		= kr 65 945
Netto tjenstepensjon til utbetaling		kr 13 255

Etter samordningsloven § 23 nr. 1 bokstav b sammenholdt med § 23 nr. 2 første ledd, skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen fra folketrygden svare til det beløpet tilleggspensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra det laveste av a) den avdødes sluttpoengtall i folketrygden (6,00), og b) det sluttpoengtallet som svarer til den avdødes pensjonsgivende inntekt i tjenstepensjonsordningen (4,25). Etter samordningsloven § 22 nr. 2 skal samordningsfradraget for grunnpensjonen fra folketrygden svare til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden (uten reduksjon)	kr 90 859
Pensjonsordningen for apoteketaten ($79\,200 - 65\,945$)	kr 13 255
Totalt til utbetaling	kr 104 114

5.6.11 Barnepensjon fra både tjenstepensjonsordningen og folketrygden

Samordning av barnepensjon fra en tjenstepensjonsordning med barnepensjon fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 22 nr. 1. Her går det fram at tjeneste-

pensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til barnepensjonen fra folketrygden. Dersom tjenstepensjonen gis for mindre enn full opptjeningsstid, skal samordningsfradraget multipliseres med opptjeningsbrøken i tjenstepensjonsordningen.

5.7 SAMORDNING AV PENSJON FRA EN PERSONSKADETRYGD MED PENSJON FRA FOLKETRYGDEN

5.7.1 En oversikt

Med pensjon fra en personskadetrygd forstår man ytelser som gis etter lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner (militærloven), lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for sivilpersoner (sivilloven) og lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd (yrkesskadetrygdloven).

Bestemmelser om samordning av pensjon fra en personskadetrygd med pensjon fra folketrygden finnes dels i samordningsloven og dels i lovene om personskadetrygd. Samordningen med tilleggspensjonen og særtillegget fra folketrygden er regulert i lovene til de forskjellige personskadetrygdene, mens samordningen med grunnpensjonen fra folketrygden er regulert i samordningsloven §§ 20 og 22.

I samordningsforskrift 30 har Sosial- og helsedepartementet bestemt at samordningen med de forskjellige delene av folketrygdpensjonen skal skje på samme måte som for tjenstepensjonsordningene. Det vil si at man først skal beregne samordningsfradrag for tilleggspensjonen, så for særtillegget og til slutt for grunnpensjonen.

5.7.2 Uførepensjon fra både personskadetrygden og folketrygden

Samordning med tilleggspensjon fra folketrygden er regulert i militærloven § 18 nr. 1 første ledd, sivilloven § 23 nr. 1 første ledd og yrkesskadetrygdloven § 12 nr. 3 andre ledd. Her går det fram at pensjonen fra personskadetrygden skal reduseres med det beløpet tilleggspensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra det laveste av a) sluttpoengtallet i folketrygden, og b) et sluttpoengtall som svarer til den pensjonsgivende inntekten i personskadetrygden. Dersom uføregraden i personskadetrygden er mindre enn 100 prosent, skal samordningsfradraget multipliseres med uføregraden i personskadetrygden.

Den pensjonsgivende inntekten i krigspensjoneringen og i yrkesskadetrygden blir beregnet på forskjellige måter. *I krigspensjoneringen* kommer man fram til den pensjonsgivende inntekten ved å øke fullpensjonen (det beløpet uførepensjonen utgjør når uføregraden er 100 prosent) med 50 prosent, se militærloven § 18 nr. 1 andre setning og sivilloven § 23 nr. 1 andre setning, og så runde dette beløpet ned til nærmeste hundrekroner.⁵⁷ Hvis uførepensjonen fra krigspensjoneringen utgjør for eksempel 160 992 kroner pr år, kommer man fram til den pensjonsgivende inntekten i krigspensjoneringen slik: $160\,992 + (160\,992 \times 50 : 100) = 241\,488$ kroner. Sluttpoengtallet i krigspensjoneringen utgjør da $(241\,400 - 38\,080) : 38\,080 = 5,34$.

I yrkesskadetrygden kommer man fram til den pensjonsgivende inntekten ved å dividere fullpensjonen (det beløpet uførepensjonen utgjør når uføregraden er 100 prosent) med 0,6, se yrkesskadetrygdloven § 57 nr. 3, og så runde dette beløpet ned til nærmeste hundrekroner.⁵⁸ Hvis uførepensjonen fra yrkesskadetrygden utgjør for eksempel 102 048 kroner pr år, kommer man fra til den pensjonsgivende inntekten

57. Rikstrygdeverket, Rundskriv av januar 1988, Om samordning av pensjons- og trygdeytelser (80-00 nr 10) s. 8.

58. Se note 4.

i yrkesskadetrygden slik: $102\,048 : 0,60 = 170\,080$ kroner. Sluttpoengtallet i yrkesskadetrygden utgjør da $(170\,000 - 38\,080) : 38\,080 = 3,47$.

For samordning med særtillegget fra folketrygden finnes det bestemmelser i militærloven § 18 nr. 1 sjuende ledd, sivilloven § 23 nr. 1 sjuende ledd og yrkesskadetrygdloven § 12 nr. 3 femte ledd. Her går det fram at pensjonen fra personskadetrygden skal reduseres med et beløp som svarer til det særtillegget som pensjonisten får utbetalt. Dersom uføregraden i personskadetrygden er mindre enn 100 prosent, skal samordningsfradraget multipliseres med uføregraden i personskadetrygden.

Samordning med grunnpensjon fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 20 første, andre og tredje ledd. Her kommer det fram at pensjonen fra personskadetrygden skal reduseres med et beløp som svarer til $3/4$ av grunnbeløpet i folketrygden. Dersom uføregraden i personskadetrygden er mindre enn 100 prosent, skal samordningsfradraget multipliseres med uføregraden i personskadetrygden. Hvis uføregraden i folketrygden er mindre enn 100 prosent, skal samordningsfradraget multipliseres med uføregraden i folketrygden.

Eksempel 21

En person har rett til uførepensjon fra både krigspensjoneringsen og folketrygden. Krigspensjonen gis etter en uføregrad på 70 prosent, mens folketrygdpensjonen gis etter en uføregrad på 80 prosent.

I folketrygden har pensjonisten et sluttpoengttall på 6,00 og en opptjeningstid på 40 år. Tilleggspensjonsprosenten er 42, og full pensjon gis etter 40 års opptjeningsstid. Grunnbeløpet utgjør 38 080 kroner. Fra folketrygden får da pensjonisten en grunnpensjon på $38\,080 \times 0,80 = 30\,464$ kroner og en tilleggspensjon på $38\,080 \times 6,00 \times 0,42 \times 0,80 = 76\,769$ kroner. Folketrygdpensjonen utgjør dermed $30\,464 + 76\,769 = 107\,233$ kroner.

I krigspensjoneringsen (miltærloven) har pensjonisten et opprinnelig pensjonsgrunnlag på 9 000 kroner. Bruttostørrelsen på krigspensjonen utgjør dermed $160\,992 \times 0,70 = 112\,694$ kroner. Den pensjonsgivende inntekten i krigspensjoneringsen utgjør $160\,992 + (160\,992 \times 50 : 100) = 241\,488$ kroner, og det gir et sluttpoengttall på $(241\,400 - 38\,080) : 38\,080 = 5,34$.

Samordningen med folketrygdpensjonen blir slik:

Bruttostørrelsen på krigspensjonen utgjør		kr 112 694
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen		
Tilleggspensjonen ($38\,080 \times 5,34 \times 0,42 \times 0,70$)	kr 59 784	
Grunnpensjonen ($38\,080 \times 3/4 \times 0,70 \times 0,80$)	kr 15 993	
Totalt samordningsfradrag		= kr 75 777
Netto krigspensjon til utbetaling		kr 36 917

Etter militærloven § 18 nr. 1 skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen fra folketrygden svare til det beløpet denne pensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra det laveste av a) sluttpoengtallet i folketrygden (6,00), og b) sluttpoengtallet i krigspensjoneringsen (5,34) multiplisert med uføregraden i krigspensjoneringsen (70 prosent). Samordningsfradraget for grunnpensjonen fra folketrygden skal svare til $3/4$ av grunnbeløpet i folketrygden multiplisert med uføregraden i både krigspensjoneringsen (70 prosent) og folketrygden (80 prosent), se samordningsloven § 20 første, andre og tredje ledd.

5.7.3 Uførepensjon fra personskadetrygden og alderspensjon fra folketrygden

Samordning med tilleggspensjonen og særtillegget fra folketrygden er regulert i militærloven § 18 nr. 1 andre og sjuende ledd, sivilloven § 23 nr. 1 andre og sjuende ledd og yrkesskadetrygdloven § 12 nr. 3 tredje og femte ledd, mens samordning med grunnpensjonen fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 20 første og andre ledd. Av disse bestemmelsene går det fram at samordningen med de forskjellige delene av folketrygdpensjonen skal skje på samme måte som når pensjonen fra folketrygden er en uførepensjon.

5.7.4 Uførepensjon fra personskadetrygden og enke- eller enkemannspensjon fra folketrygden

Samordning med tilleggspensjonen og særtillegget fra folketrygden er regulert i militærloven § 18 nr. 1 andre og sjuende ledd, sivilloven § 23 nr. 1 andre og sjuende ledd og yrkesskadetrygdloven § 12 nr. 3 tredje og femte ledd. Av disse bestemmelsene går det fram at samordningen skal skje på samme måte som når folketrygdpensjonen er en uførepensjon.

Samordning med grunnpensjonen fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 22 nr. 2 og 3. Dersom pensjonen fra personskadetrygden er fra *yrkesskadetrygden*, skal samordningen skje etter § 22 nr. 2 første ledd. Her er det bestemt at yrkesskadetrygdpensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. I de tilfellene uføregraden i yrkesskadetrygden er mindre enn 100 prosent, skal samordningsfradraget multipliseres med uføregraden i yrkesskadetrygden. Hvis pensjonen fra personskadetrygden er fra *krigspensjoneringen*, skal samordningen skje etter § 22 nr. 2 andre ledd. Her går det fram at krigspensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til 3/4 av den grunnpensjonen som enken eller enkemannen får utbetalt fra folketrygden.

5.7.5 Enke- eller enkemannspensjon fra personskadetrygden og alderspensjon fra folketrygden

Samordning med tilleggspensjonen fra folketrygden er regulert i militærloven § 18 nr. 1 fjerde ledd, sivilloven § 23 nr. 1 fjerde ledd og yrkesskadetrygdloven § 19 nr. 1 andre ledd. Her er det bestemt at pensjonen fra personskadetrygden skal reduseres med et beløp som svarer til det beløpet tilleggspensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra det laveste av a) sluttpoengtallet i folketrygden, og b) det sluttpoengtallet som svarer til den pensjonsgivende inntekten i personskadetrygden. Dersom uføregraden i *krigspensjoneringen* er lavere enn 100 prosent, skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen multipliseres med uføregraden i krigspensjoneringen.⁵⁹

For yrkesskadetrygdens vedkommende blir den pensjonsgivende inntekten fastsatt på en annen måte enn når yrkesskadetrygdpensjonen er en uførepensjon. Etter yrkesskadetrygdloven § 57 nr. 3 kommer man fram til den pensjonsgivende inntekten ved å dividere full enkepensjon med 0,4, og ikke med 0,6, som man skal gjøre når yrkesskadetrygdpensjonen er en uførepensjon. For krigspensjoneringens

59. Grunnen til at samordningsfradraget i krigspensjonen skal graderes i disse tilfellene, er at enke- og enkemannspensjoner fra krigspensjoneringen blir beregnet ut fra den uførepensjonen som den avdøde ektefellen mottok fra krigspensjoneringen, se for eksempel militærloven § 13 tredje ledd. I yrkesskadetrygden er forholdet motsatt. Her blir enke- eller enkemannspensjonen beregnet ut fra den trygdede arbeidsinntekten som den avdøde hadde, se yrkesskadetrygdloven § 19 nr. 1 første ledd.

vedkommende blir den pensjonsgivende inntekten beregnet på samme måte som når krigspensjonen er en uførepensjon, det vil si at man øker full (ugradert) krigsinvaliddepensjon med 50 prosent.

Bestemmelser om samordning med særtilllegg fra folketrygden finnes i militærloven § 18 nr. 1 sjuende ledd, sivilloven § 23 nr. 1 sjuende ledd og yrkesskadetrygdloven § 19 nr. 1 fjerde ledd. Her er det bestemt at pensjonen fra personskadetrygden skal reduseres med et beløp som svarer til det særtillegget pensjonisten får utbetalt fra folketrygden. I de tilfellene krigspensjonen er beregnet ut fra en uføregrad som er mindre enn 100 prosent, skal samordningsfradraget – på samme måte som ved samordning med tilleggspensjonsdelen av folketrygdpensjonen – multipliseres med uføregraden i krigspensjoneringen.

Samordning med grunnpensjonen fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 20 første og andre ledd. Her går det fram at pensjonen fra personskadetrygden skal reduseres med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Deresom krigspensjonen er beregnet ut fra en uføregrad som er mindre enn 100 prosent, skal samordningsfradraget for grunnpensjonen multipliseres med uføregraden i krigspensjoneringen. Man kan ikke lese dette ut av samordningsloven § 20 andre ledd (som bare nevner uførepensjon), men i rundskriv 15 kommer det fram at ordet uførepensjon i disse tilfellene skal leses som om det står også enke- eller enkemannspensjon.

Eksempel 22

En kvinne har rett til alderspensjon fra folketrygden og enkepensjon fra krigspensjoneringen (militærloven).

I folketrygden har enken et sluttpoengttall på 4,00 og en opptjeningstid på 40 år. Tilleggspensjonsprosenten er 42, og full pensjon gis etter 40 års opptjeningstid. Grunnbeløpet utgjør 38 080 kroner. Enken får da en grunnpensjon som utgjør 38 080 kroner, og en tilleggspensjon som utgjør $38\,080 \times 4,00 \times 0,42 = 63\,974$ kroner. Folketrygdpensjonen utgjør dermed $38\,080 + 63\,974 = 102\,054$ kroner.

I krigspensjoneringen har den avdøde ektemannen et opprinnelig pensjonsgrunnlag på 9 000 kroner. Med en grunnbeløpsverdi på 38 080 kroner gir dette til en brutto invalidepensjon på 160 992 kroner. Enkepensjonen utgjør 2/3 av dette beløpet, det vil si $160\,992 \times 2/3 = 107\,328$ kroner. Den pensjonsgivende inntekten i krigspensjoneringen utgjør $160\,992 + (160\,992 \times 50 : 100) = 241\,488$, noe som gir et sluttpoengttall på $(241\,400 - 38\,080) : 38\,080 = 5,34$.

Samordningen med folketrygdpensjonen blir slik:

Bruttostørrelsen på krigspensjonen utgjør		kr 107 328
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen		
Tilleggspensjonen ($38\,080 \times 4,00 \times 0,42$)	kr 63 974	
Grunnpensjonen ($38\,080 \times 3/4$)	kr 28 560	
Totalt samordningsfradrag		= kr 92 534
Netto krigspensjon til utbetaling		kr 14 794

Etter militærloven § 18 nr. 1 fjerde ledd skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen fra folketrygden svare til det beløpet denne pensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra det laveste av a) sluttpoengttallet i folketrygden (4,00), og b) et sluttpoengttall som svarer til den pensjonsgivende inntekten i krigspensjoneringen

(5,34). Samordningsfradraget for grunnpensjonen fra folketrygden skal, etter samordningsloven § 20 nr. 1, svare til 3/4 av grunnbeløpet.

5.7.6 Enke- eller enkemannspensjon fra personskadetrygden og uførepen- sjon fra folketrygden

Samordningen med tilleggspensjonsdelen og særtilleggsdelen av folketrygdpensjonen er regulert i militærloven § 18 nr. 1 fjerde og sjuende ledd, sivilloven § 23 nr. 1 fjerde og sjuende ledd og yrkesskadetrygdloven § 19 nr. 1 andre og fjerde ledd, mens samordningen med grunnpensjonsdelen av folketrygdpensjonen er regulert i samordningsloven § 20 tredje ledd. Av disse bestemmelsene går det fram at samordningen skal skje på samme måte som når folketrygdpensjonen er en alderspensjon. Dersom uføregraden i folketrygden er mindre enn 100 prosent, skal likevel samordningsfradraget for de forskjellige delene av folketrygdpensjonen multipliseres med uføregraden i folketrygden.

5.7.7 Enke- eller enkemannspensjon fra både personskadetrygden og folke- trygden

Samordningen med tilleggspensjonen og særtillegget fra folketrygden er regulert i militærloven § 18 nr. 1 fjerde og sjuende ledd, sivilloven § 23 nr. 1 fjerde og sjuende ledd og yrkesskadetrygdloven § 19 nr. 1 andre og fjerde ledd. Her går det fram at samordningen skal skje på samme måte som når pensjonen fra folketrygden er en alderspensjon, se "*Enke- eller enkemannspensjon fra personskadetrygden og alderspensjon fra folketrygden*" i punkt 5.7.5.

Samordning med grunnpensjonen fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 22 nr. 2 og 3. Dersom pensjonen fra personskadetrygden er *frayrkesskadetrygden*, skal samordningen skje etter § 22 nr. 2 første ledd. Her er det bestemt at yrkesskadetrygdpensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. I de tilfellene uføregraden i yrkesskadetrygden er mindre enn 100 prosent, skal samordningsfradraget multipliseres med uføregraden i yrkesskadetrygden. Hvis pensjonen fra personskadetrygden er *frakrigspensjoneringsen*, skal samordningen skje etter § 22 nr. 2 andre ledd. Her går det fram at krigspensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til 3/4 av den grunnpensjonen som enken eller enkemannen får utbetalt fra folketrygden.

5.7.8 Barnepensjon fra både personskadetrygden og folketrygden

Samordning av barnepensjon fra en personskadetrygd med barnepensjon fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 22 nr. 1. Her kommer det fram at personskadetrygdpensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til barnepensjonen fra folketrygden.

5.8 TREKANTSAMORDNING

5.8.1 Begrensning av fradraget for de forskjellige delene av folketrygdpensjonen

I de tilfellene der pensjonisten har rett til en eller flere pensjoner fra de tre hovedgruppene av pensjons- og trygdeordninger som går inn under samordningsloven, skal samordningen av de forskjellige ytelsene skje i denne rekkefølgen som samordningsforskrift 1 bestemmer. Det vil si slik:

1. Først skal man samordne de pensjonene som pensjonisten har rett til fra for-

- skjellige tjenstepensjonsordninger, se "*Samordning av pensjoner fra forskjellige tjenstepensjonsordninger*" i punkt 5.3.
2. Så skal man samordne de pensjonene som pensjonisten har rett til fra forskjellige personskadetrygder, se "*Samordning av pensjoner fra forskjellige personskadetrygder*" i punkt 5.4.
 3. Deretter skal de samordnede pensjonene fra tjenstepensjonsordningene samordnes med de samordnede pensjonene fra personskadetrygdene, se "*Samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med pensjon fra en personskadetrygd*" i punkt 5.5.
 4. Så skal pensjonene fra tjenstepensjonsordningene samordnes med den pensjonen som pensjonisten har rett til fra folketrygden, se "*Samordning av pensjon fra en personskadetrygd med pensjon fra folketrygden*" i punkt 5.7.
 5. Til slutt skal pensjonene fra personskadetrygdene samordnes med den pensjonen som pensjonisten har rett til fra folketrygden, se "*Trekantsamordning*" i punkt 5.8.

Av punktene 4 og 5 ser man at både tjenstepensjonsordningene og personskadetrygdene skal samordne med pensjonen fra folketrygden. For å motvirke at det blir gjort fradrag for folketrygdpensjonen to ganger, er det gitt bestemmelser om at personskadetrygdens fradrag for folketrygdpensjonen ikke skal overstige en viss grense. Denne grensen er avhengig av hvilken del av folketrygdpensjonen det blir samordnet med, men er uavhengig av hva slags ytelse som pensjonisten har rett til fra folketrygden.

For tilleggspensjonsdelen av folketrygdpensjonen har Sosial- og helsedepartementet bestemt at personskadetrygdens fradrag for tilleggspensjonen ikke skal være større enn differansen mellom a) den tilleggspensjonen som pensjonisten får utbetalt fra folketrygden, og b) det samordningsfradraget som tjenstepensjonsordningen allerede har gjort for tilleggspensjonen. Det samme gjelder for særtilleggsdelen av folketrygdpensjonen.

For samordning med grunnpensjonsdelen av folketrygdpensjonen bestemmer samordningsloven § 21 at personskadetrygdens fradrag for grunnpensjonen skal svare til den eventuelle differansen mellom a) det fradraget som personskadetrygden kunne gjort for grunnpensjon dersom det ikke hadde foreligget rett til tjenstepensjon, og b) det fradraget som tjenstepensjonsordningen allerede har gjort for grunnpensjonen.

Eksempel 23

En person har rett til alderspensjoner fra både folketrygden og Kommunal Landspensjonskasse. Videre har han rett til uførepensjon fra krigspensjoneringen.

I folketrygden har vedkommende et sluttpoengttall på 4,25 og en opptjeningstid på 40 år. Tilleggspensjonsprosenten er 42, og full pensjon gis etter 40 års opptjeningstid. Grunnebløpet utgjør 38 080 kroner. Fra folketrygden har da vedkommende rett til en grunnpensjon på 38 080 kroner og en tilleggspensjon på $38\,080 \times 4,25 \times 0,42 = 67\,973$ kroner, tilsammen $38\,080 + 67\,973 = 106\,053$ kroner.

I Kommunal Landspensjonskasse har vedkommende en pensjonsgivende inntekt på 200 000 kroner og en opptjeningstid på 30 år. Ordningen har en pensjonsprosent på 66, og gir full pensjon etter 30 års opptjeningstid. Bruttostørrelsen på tjenstepensjonen utgjør da $200\,000 \times 0,66 \times 30/30 = 132\,000$ kroner. Sluttpoengttallet som svarer til den pensjonsgivende inntekten, utgjør $(200\,000 - 38\,080) : 38\,080 = 4,25$.

I krigspensjoneringen (militærloven) har vedkommende et opprinnelig pensjonsgrunnlag på 10 000 kroner og en uføregrad på 100 prosent. Bruttostørrelsen på krigspensjonen utgjør da 168 804 kroner. Den pensjongivende inntekten i krigspensjoneringen utgjør dermed $168\,804 + (168\,804 \times 50 : 100) = 253\,206$ kroner, noe som gir et sluttpoengttall på $(253\,200 - 38\,080) : 38\,080 = 5,65$.

Samordningen av de forskjellige pensjonene blir slik:

Tjenestepensjonen med krigspensjonen:

Bruttostørrelsen på tjenestepensjonen utgjør	kr 132 000
Bruttostørrelsen på krigspensjonen utgjør	kr 168 804
Summen av pensjonene utgjør	<hr/> kr 300 804
Summen av pensjonene skal ikke overstige $(168\,804 + (38\,080 \times 1/4))$	<hr/> kr 178 324
Tjenestepensjonen skal reduseres med	kr 122 480
Etter samordning med krigspensjonen utgjør tjenestepensjonen $(132\,000 - 122\,480)$	kr 9 520

Etter samordningsloven § 17 bokstav a skal summen av pensjonene ikke overstige den største av den (krigspensjonen) med tillegg av et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Det overskytende beløpet skal gå til fradrag i tjenestepensjonen.

Tjenestepensjonen med folketrygdpensjonen:

Rest tjenestepensjon etter samordning med krigspensjonen	kr 9 520
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	
Tilleggspensjonen $(38\,080 \times 4,25 \times 0,42)$	<hr/> kr 67 973
Netto tjenestepensjon etter samordning med folketrygdpensjonen	kr 0

Etter samordningsloven § 23 nr. 1 bokstav a skal tjenestepensjonen reduseres med et beløp som svarer til det beløpet tilleggspensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra det laveste av sluttpoengttallet i folketrygden og det sluttpoengttallet som svarer til den pensjongivende inntekten i tjenestepensjonsordningen (de to sluttpoengttallene er like store). Det samordningsfradraget som kan gjøres for tilleggspensjonen, er imidlertid større enn det som er igjen av tjenestepensjonen etter at den er samordnet med krigspensjonen. Fradraget for tilleggspensjonen skal derfor begrenses til det beløpet tjenestepensjonen utgjør etter samordning med krigspensjonen (9 520 kroner).

Samordning av pensjonen fra krigspensjoneringen med folketrygdpensjonen:

Bruttostørrelsen på krigspensjonen utgjør	kr 168 804
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	
Tilleggspensjonen $((38\,080 \times 4,25 \times 0,42) - 9\,520)$	kr 58 453

Grunnpensjonen (38 080 x 3/4)	kr 28 560	
Totalt samordningsfradrag		= kr 87 013
Netto krigspensjon til utbetaling		kr 81 791

Etter militærloven § 18 nr. 1 andre ledd skal krigspensjonen reduseres med et beløp som svarer til det beløpet tilleggspensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra det laveste av sluttpoengtallet i folketrygden (4,25) og det sluttpoengtallet som svarer til den pensjonsgivende inntekten i krigspensjoneringen (5,65). I det beregnede fradraget må imidlertid krigspensjoneringen trekke ut det samordningsfradraget som tjenestepensjonsordningen allerede har gjort for tilleggspensjonen (9 520 kroner). Siden det tidligere ikke er gjort noe samordningsfradrag for grunnpensjon delen av folketrygdpensjonen, kan krigspensjoneringen gjøre fullt fradrag for denne delen av folketrygdpensjonen.

Pensjonene fra de tre ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden (uten reduksjon)	kr 106 053
Kommunal Landspensjonskasse (132 000 – (122 480 + 9 520))	kr 0
Krigspensjoneringen (168 804 – 87 013)	kr 81 971
Totalt til utbetaling	kr 187 844

5.8.2 Garantiregler

Av og til kan trekantsamordningen føre til uheldige samordningsresultater. Det kan forekomme at en person som får innvilget uførepensjon fra en personskadetrygd etter en høyere uføregrad enn tidligere, noe som normalt skulle føre til at vedkommende får behov for en større samlet pensjon etter samordning, faktisk får en mindre samlet pensjonsinntekt enn tidligere. Det kan også forekomme at en person som har pensjon fra en personskadetrygd og får innvilget pensjon fra en tjenestepensjonsordning, eller som har pensjon fra en tjenestepensjonsordning og får innvilget pensjon fra en personskadetrygd, vil få en mindre samlet pensjonsinntekt etter samordning enn tidligere etter at den andre pensjonsytelsen er innvilget og samordnet med folketrygdpensjonen.

Når trekantsamordningen kan gi slike resultater, skyldes det hovedsaklig at de samordningsreglene som gjelder for henholdsvis samordning av pensjon fra en tjenestepensjonsordning med pensjon fra en personskadetrygd, og samordning av pensjon fra tjenestepensjonsordningen med pensjon fra folketrygden (eller samordning av pensjon fra en personskadetrygd med pensjon fra folketrygden), legger forskjellige samordningsprinsipper til grunn.

For samordning av pensjon fra en tjenestepensjonsordning med pensjon fra en personskadetrygd (samordningsloven §§ 16, 17 og 18) gjelder det begrensingsregler og ikke fradragregler, slik at det blir satt et tak for hvor stor summen av pensjonene etter samordning kan være. Dette taket varierer lite med uføregraden. Når summen av pensjonene når taket, spiller det liten rolle for pensjonenes størrelse hvor høy uføregraden er. Uføregraden vil derimot ha stor betydning for det samordningsfradraget som man kan gjøre for tilleggspensjonsdelen av pensjonen fra folketrygden etter at pensjonene fra tjenestepensjonsordningen og fra personskadetrygden er samordnet. Samordningsfradraget for tilleggspensjonen vil da øke mer enn

det summen av de samordnede ytelsene fra tjenstepensjonsordningen og fra personskadetrygden øker med.

For å hindre en slik nedgang i samlet pensjonsinntekt, har Sosial- og helsedepartementet i samordningsforskriftene 34 og 34 a gitt særskilte garantibestemmelser. Disse bestemmelsene går ut på at man skal redusere fradraget i pensjonen fra personskadetrygden, slik at pensjonisten ikke taper på å få innvilget en høyere uføretrygd i personskadetrygden enn tidligere eller på å få innvilget en ny pensjonsytelse.

Garantibestemmelsene gjelder ikke for nedgang i egen utbetalt pensjon som skyldes at også ektefellen får pensjon fra folketrygden (grunnpensjonen reduseres i disse tilfellene i regelen fra 1/1 til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden). Dessuten gjelder de bare for synlig nedgang. Man trenger derfor ikke å foreta kontrollberegninger for å finne fram til den pensjonskombinasjonen som alltid gir pensjonisten en høyest mulig samlet pensjon.

KAPITTEL 6

En oversikt over pensjons- og trygdesystemene i Sverige, Danmark og Finland samt hovedtrekkene i EØS-avtalens bestemmelser på pensjons- og trygdeområdet

6.1 EN OVERSIKT OVER KAPITTELET

Dette kapittelet består av to hoveddeler: Pensjons- og trygdesystemene i Sverige, Danmark og Finland, samt hovedtrekkene i EØS-avtalens bestemmelser på pensjons- og trygdeområdet. Den første hoveddelen skal vi gjøre rede for i "*Hovedstrukturen i pensjons- og trygdesystemene i Sverige, Danmark og Finland*" i punktene 6.2 til 6.5. Framstillingen er bygd opp slik: Først "*Hovedstrukturen i pensjons- og trygdesystemene i Sverige, Danmark og Finland*" i punkt 6.2) blir det gitt en oversikt over hovedstrukturen i pensjons- og trygdesystemene i de forskjellige landene. Det er en rekke forskjeller i disse systemene, men visse fellestrekk kan man likevel finne. Deretter ("*Sverige*" i punktene 6.3 til 6.5) skal vi gi en beskrivelse av de enkelte landenes pensjons- og trygdesystemer. I tilknytning til behandlingen av det enkelte land vil det bli gjort rede for de viktigste pensjonsytelsene som de forskjellige systemene i landet gir, og hvordan ytelsenes størrelse blir fastsatt. Videre vil det bli gjort rede for hvordan pensjonsytelsene blir regulert, og hvordan finansieringen skjer. I den grad ytelsene fra de forskjellige systemene innenfor landet blir samordnet, vil det bli gjort rede for hvordan dette skjer.

Den andre hoveddelen, EØS-avtalens bestemmelser på pensjons- og trygdeområdet, skal vi gjøre rede for i "*Avtalen om det europeiske økonomiske samarbeidsområdet – EØS-avtalen*" i punkt 6.6. Selv om Norge er medlem i EØS, og Sverige, Danmark og Finland er medlem i EU, spiller ikke dette noen rolle for pensjons- og trygderettighetene. EØS-avtalen legger nemlig til grunn EUs regelverk på dette området. Et eventuelt medlemskap i EU for Norge vil derfor ikke få noen betydning for pensjons- og trygderettighetene: Regelverket er det samme, enten man er medlem i EØS eller i EU.

6.2 HOVEDSTRUKTUREN I PENSJONS- OG TRYGDESYSTEMENE I SVERIGE, DANMARK OG FINLAND

Formålet med pensjonssystemene i Sverige, Danmark og Finland er å sikre innbyggerne en inntekt i alderdommen, ved tap av arbeidsevnen og ved tap av forsørger. Man kan si at pensjonssystemene i de tre landene har to mål: Alle skal sikres en grunntrygghet, og de yrkesaktive skal sikres en pensjonsinntekt som står i forhold til den inntekt de hadde som yrkesaktive.

Allerede når det gjelder de to delmålene, er det betydelige forskjeller. Selv om utforming, organisering og finansiering er forskjellig, kan man si at pensjonssystemene består av tre deler: en lovfestet grunnpensjon, en lovfestet tilleggspensjon og en supplerende tjenestepensjon.

Den lovfestede grunnpensjonen er like stor for alle, og er uavhengig av tidligere inntekt. Størrelsen på grunnpensjonen og den relative betydningen som denne ytelsen har, varierer i de forskjellige landene. Grunnpensjonen har størst betydning i Danmark og minst betydning i Finland.

I både Sverige, Danmark og Finland gis det et særskilt tillegg til grunnpensjonen. Dette tillegget svarer til det norske særtillegget. Sammen gjør de to ytelsene at

pensjonisten er sikret en minstepensjon. Minstepensjonen er størst i Danmark og minst i Finland.

Den lovbestemte tilleggspensjonen kommer i tillegg til grunnpensjonen og det særskilte tillegget, likevel slik at tilleggspensjonen går til fradrag i det særskilte tillegget etter bestemte regler. Utformingen og betydningen av den lovbestemte tilleggspensjonen varierer landene imellom. Tilleggspensjonene har størst betydning i Finland og minst betydning i Danmark.

I Finland er tilleggspensjonene (arbeidspensjonene) fullt ut basert på opptjenings- og tidligere inntekt, uten at det er satt noe tak for hvor stor pensjon den enkelte kan tjene opp. Tilleggspensjonene i Danmark er det motsatte ytterpunkt. Her er tilleggspensjonene lave og uavhengige av tidligere inntekt. Tilleggspensjonene i Sverige er høye og avhengig av tidligere inntekt. De inneholder et visst fordelings- element ved at det er satt et opptjeningstak, og ved at det blir tatt hensyn til inntektssvingninger.

De supplerende pensjonsordningene (tjenestepensjonsordningene) har minst betydning i Finland. I Sverige er stort sett alle lønnstakere sikret tjenestepensjoner og i Danmark ca en tredel.

Felles for tjenestepensjonssystemene i Sverige, Danmark og Finland er at det først og fremst er de offentlig ansatte som går inn under ordningene. Det finnes likevel mange private bedrifter som har opprettet kollektive tjenestepensjonsordninger for sine arbeidstakere. Disse ordningene er stort sett utformet på samme måte som de offentlige tjenestepensjonsordningene.

I Danmark er det tjenestepensjonssystemet som står for den inntektsavhengige delen av pensjonssystemet. I Sverige gir tjenestepensjonssystemet bare supplerende ytelser til grunn- og tilleggspensjonssystemet. Det samme gjelder i Finland.

6.3 SVERIGE

6.3.1 Grunn- og tilleggspensjonssystemet

6.3.1.1 Innledning

I Sverige er grunn- og tilleggspensjonssystemet regulert i loven om allmän försäkring. Loven blir administrert av Försäkringskassan.

Det allmenne pensjonssystemet består av en grunnpensjon som skal gi pensjonistene en grunntrygghet, og en tilleggspensjon som skal gi pensjonistene en pensjon som står i forhold til tidligere arbeidsinntekt. I Sverige heter grunnpensjonen «folkpension» og tilleggspensjonen «ATP-pension».

På samme måte som i Norge blir pensjonsytelsene fra det allmenne pensjonssystemet beregnet ut fra et grunnbeløp. I Sverige heter grunnbeløpet «basbeløpet». Det finnes to grunnbeløp i Sverige: ett ordinært som blir benyttet når man beregner verdien av de pensjonsytelsene som pensjonisten har tjent opp, og ett redusert («det minskade») som blir benyttet når man måler ut størrelsen på pensjonene. Pr 1. januar 1995 utgjør det ordinære grunnbeløpet 35 700 SEK, mens det reduserte grunnbeløpet utgjør 98 prosent av dette beløpet, det vil si 34 986 SEK.

6.3.1.2 Alderspensjon

Den allmenne pensjonsalderen er 65 år. Medlemmene kan ta ut alderspensjonen opptil fem år før pensjonsalderen, eller de kan vente med å ta ut alderspensjonen til etter at de har nådd pensjonsalderen. Førstidsuttaket gjør at pensjonen blir redusert, mens utsettelsen gjør at pensjonen øker.

Folkepensjon gis til pensjonssøkere som har vært medlem i det allmenne pensjonssystemet i tre år eller mer, eller som har tjent opp ATP-pensjon i tre år eller mer.

Folkepensjonen er uavhengig av tidligere inntekt, og svarer til 96 prosent av det reduserte grunnbeløpet for en enslig pensjonist og 78,5 prosent av det reduserte grunnbeløpet for en gift pensjonist.

Full folkepensjon gis når pensjonssøkeren har vært medlem i det allmenne pensjonssystemet i 40 år, eller når vedkommende har tjent opp ATP-pensjon i 30 år. Dersom medlemstiden eller opptjeningstiden er kortere, blir folkepensjonen tilsvarende mindre.

ATP-pensjon gis til pensjonssøkere som i tre år eller mer etter 1959 har hatt en årlig arbeidsinntekt som er større enn det ordinære grunnbeløpet.

Størrelsen på ATP-pensjonen er avhengig av størrelsen på ATP-poengene og av hvor mange år pensjonssøkeren har tjent opp slike poeng. ATP-poengene blir beregnet for hvert kalenderår. Man kommer fram til ATP-poenget for året ved å dividere den delen av arbeidsinntekten som overstiger det ordinære grunnbeløpet, med det ordinære grunnbeløpet. Arbeidsinntekt som er større enn 7,5 ganger det ordinære grunnbeløpet, er ikke pensjonsgivende. I en formel kan man uttrykke beregningen av ATP-poenget for året slik:

$$\frac{\text{arbeidsinntekt} - \text{det ordinære grunnbeløpet}}{\text{det ordinære grunnbeløpet}}$$

Den årlige ATP-pensjonen utgjør 60 prosent av det beløpet man kommer fram til ved å multiplisere det reduserte grunnbeløpet med «medelpoenget», som er gjennomsnittet av de 15 største ATP-poengene som pensjonssøkeren har tjent opp. Dersom pensjonssøkeren har tjent opp ATP-poeng i mindre enn 15 år, er dette gjennomsnittspoenget lik gjennomsnittet av alle ATP-poengene.

Full ATP-pensjon gis når pensjonssøkeren har tjent opp ATP-poeng i 30 år. Dersom opptjeningstiden er kortere, blir ATP-pensjonen tilsvarende mindre.

I en formel kan man uttrykke beregningen av ATP-pensjonen slik:

$$\frac{\text{Det reduserte grunnbeløpet} \times \text{gjennomsnittspoenget} \times 60 \times \text{antall år med ATP-poeng}}{100 \times 30}$$

I tillegg til folkepensjonen og ATP-pensjonen kan pensjonssøkeren få pensjonstillegg, kommunal og særskilt kommunal bostøtte, og ektefelle tillegg.

Pensjonstillegget gis til pensjonssøkere som ikke har tjent opp ATP-pensjon, eller som har tjent opp en liten slik pensjon. Det årlige tillegget svarer til 55,5 prosent av det reduserte grunnbeløpet. Fullt tillegg gis til pensjonssøkere som har vært medlem i det allmenne pensjonssystemet i 40 år, eller som har tjent opp ATP-poeng i 30 år.

Dersom medlemstiden eller opptjeningstiden er kortere, blir pensjonstillegget tilsvarende mindre. Tillegget er ment som en erstatning for manglende ATP-pensjon, og blir derfor redusert med den ATP-pensjonen som pensjonssøkeren har tjent opp.

Vilkårene for rett til *kommunal og særskilt kommunal bostøtte* og størrelsen på bostøtten blir bestemt av pensjonssøkerens bostedskommune. Bostøtteordningene

varierer derfor fra kommune til kommune. Både den kommunale og den særskilt kommunale bostøtten er inntektsprøvd.

Ektefelletillegget gis bare til pensjonister som forsørger ektefelle som er født før 1935. Dette tillegget vil derfor etter hvert falle bort. Fullt ektefelletillegg svarer til forskjellen mellom a) folkepensjonen og pensjonstillegget for et pensjonistektepar og b) folkepensjonen og pensjonstillegget for en enslig pensjonist. Ektefelletillegget er inntektsprøvd.

Høsten 1992 la en tverrpolitisk arbeidsgruppe under ledelse av sosialministeren fram en samlet plan for hvordan det svenske pensjonssystemet skulle reformeres. Forslaget ble lagt fram for Riksdagen i en egen proposisjon vinteren 1994, og prinsippene ble vedtatt våren 1994 (Regjeringens proposisjon 1993/94: 250 – Reformering av det almänna pensionsystem).

I argumentasjonen om hvorfor det svenske pensjonssystemet bør reformeres, ble det lagt vekt på følgende forhold:

- Dagens pensjonssystem mangler finansiell stabilitet.
- Dagens pensjonssystem virker urettferdig og preges av usystematiske fordelingsvirkninger.
- Dagens pensjonssystem kan virke uheldig på samfunnsøkonomien, som følge av høy grad av skattefinansiering.
- Sammenhengen mellom innbetalinger og utbetalinger er for svak. Blant annet av den grunn virker systemet hemmende på arbeidstilbudet. <
- Pensjonssystemet bidrar i for liten utstrekning til samfunnets sparing.

Forslaget gjelder bare alderspensjon. Uførepensjon skal utredes senere. Etterlattepensjonen er tidligere reformert.

Det slås fast at Sverige fortsatt skal ha et offentlig og obligatorisk alderspensjonssystem. Det allmenne pensjonssystemet skal fortsatt gi en økonomisk grunntrygghet i form av minstepensjon for personer med lav eller ingen arbeidsinntekt, og en allmenn tilleggspensjon (ATP) utover dette som står i forhold til de inntekter og innbetalinger en har hatt som yrkesaktiv, men bare opp til et visst nivå. Opptjeningsstaket på 7,5 basbelopp skal beholdes.

Det nye innteksrelaterte pensjonssystemet skal tre i kraft 1. januar 1996, og de nye reglene for grunntrygghet fra 1. januar år 2000. Det nye pensjonssystemet skal i hovedsak gjelde for yngre generasjoner. Alle som er født i 1934 eller tidligere, vil ikke bli berørt av de nye opptjeningsreglene. For de som er født i perioden 1935–53, skjer det en gradvis overgang til det nye systemet.

Som utgangspunkt for reformarbeidet, ble det lagt vekt på større grad av stabilitet i pensjonssystemet ved endringer i befolkningssammensetning og samfunnsøkonomiske forhold. Endringen skal bidra til en sterkere sammenheng mellom innbetaling og pensjonsytelser. Systemet skal i større grad stimulere til sparing og arbeid for å styrke den økonomiske veksten, som er nødvendig for å finansiere framtidige pensjonsytelser. Videre skal det bli enklere å forutse og påvirke sine framtidige pensjonsutbetalinger.

Den enkeltes pensjon vil i hovedsak etter reformen være bestemt av bedriftens og den enkeltes innbetalinger, men med vesentlige unntak. Foruten garantipensjonen for dem med lav eller ingen arbeidsinntekt og taket for inntekt som gir rett til pensjon, skal pensjonsretten for fremtiden beregnes etter særlige regler ved studier, omsorg for små barn og verneplikt. Den tekniske utformingen av disse reglene er ikke klar. Garantipensjonen er forutsatt vesentlig høyere enn dagens minstepensjon (73 920 SEK mot 52 264 SEK i 1994). Samtidig skal det særskilte grunnfradraget for pensjonister ved beskatningen avskaffes. Garantipensjonen skal være skattepliktig på samme måte som yrkesinntekt og innteksrelatert alderspensjon.

Alderspensjon skal kunne tas ut helt eller delvis fra fylte 61 år med varig redusert ytelse i forhold til en normalpensjonsalder på 65 år. Ved senere uttak enn 65 år øker pensjonen forsikringsmessig uten noen øvre aldersgrense. De som har så lav pensjonsinntjening at de ikke kommer over garantipensjonen, kan ikke ta ut pensjon før fra fylte 65 år. Det har vært et mål at pensjonsalderen på denne måten skal bli mer fleksibel og basert på inntekt og innbetaling over hele yrkeskarrieren. All inntekt og opptjening skal telle likt.

6.3.1.3 Uførepensjon

Uførepensjon gis til en pensjonssøker som er i alderen 16 til 64 år dersom vedkommende varig har fått redusert evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen/arbeidsevnen) med minst 25 prosent på grunn av sykdom eller annen nedsetting av den fysiske eller psykiske prestasjonsevnen.

Uførepensjonen består av en folkepensjon og en ATP-pensjon. Pensjonssøkeren får medregnet framtidig medlemstid i det allmenne pensjonssystemet og framtidige ATP-poeng fra arbeidsuførheten oppstod og fram til pensjonsalderen. For øvrig blir folkepensjonen og ATP-pensjonen beregnet på samme måte som for en alderspensjonist. En uførepensjonist kan få de samme tilleggene til pensjonen som en alderspensjonist.

Pensjonstillegget er større for en uførepensjonist enn det er for en alderspensjonist. For en uførepensjonist svarer det til 105,5 prosent av det reduserte grunnbeløpet.

Uførepensjonen skal erstatte tapet av inntektsevnen/arbeidsevnen. Pensjonen gis som hel, tre firedels, halv eller en firedels pensjon, avhengig av hvor stort tapet av inntektsevnen/arbeidsevnen er.

Uførepensjonen blir erstattet av alderspensjon når pensjonisten når pensjonsalderen.

6.3.1.4 Enke- og enkemannspensjon

Enke- eller enkemannspensjon gis til en gjenlevende ektefelle som er yngre enn 65 år. Pensjonen kan gis som omstillingspensjon eller som særskilt etterlattepensjon.

Den gjenlevende ektefellen får *omstillingspensjon* dersom han eller hun bodde sammen med den avdøde og a) bor sammen med barn som var yngre enn 12 år ved dødsfallet, og som den gjenlevende eller den avdøde hadde omsorg for, eller b) hadde bodd sammen med den avdøde uavbrutt i fem år eller mer før dødsfallet.

En gjenlevende samboer kan få omstillingspensjon dersom han eller hun a) har, har hatt eller ventet barn med den avdøde, eller b) tidligere har vært gift med den avdøde.

Omstillingspensjonen gis i 12 måneder etter dødsfallet. Pensjonen faller likevel bort når den gjenlevende fyller 65 år.

Dersom den gjenlevende har omsorg for barn som er yngre enn 12 år, og har bodd sammen med barnet eller barna siden dødsfallet, kan det gis omstillingspensjon ut over 12-månedersperioden. Den forlengede omstillingspensjonen faller bort når det yngste barnet fyller 12 år. Pensjonen faller likevel bort når den gjenlevende

1. gifter seg,
2. ikke bor sammen med barnet eller barna lenger,
3. ikke har omsorg for barnet eller barna lenger, eller barnet eller barna dør,
4. blir samboer med noen som hun eller han tidligere har vært gift med, eller har eller har hatt barn med,
5. får barn med noen som hun eller han bor sammen med, eller

6. fyller 65 år.

Den gjenlevende kan få *særskilt etterlattepensjon* dersom han eller hun ikke kan forsørge seg selv når omstillingspensjonen faller bort. For å få særskilt etterlattepensjon må den gjenlevende ha tapt minst 25 prosent av inntektsevnen/arbeidsevnen. Tapet av inntektsevnen må ha skjedd før dødsfallet og må skyldes arbeidsmessige forhold, nedsatt helse eller lignende. Den gjenlevende må likevel ikke ha tapt så mye av inntektsevnen at vedkommende har rett til hel eller tre firedels uførepensjon.

Den særskilte etterlattepensjonen gis så lenge den gjenlevende ikke kan forsørge seg selv. Pensjonen gis som hel, tre firedels, halv eller en firedels pensjon. Pensjonen faller likevel bort når den gjenlevende

1. gifter seg,
2. blir samboer med noen som han eller hun tidligere har vært gift med, eller har eller har hatt barn med,
3. får barn med noen som han eller hun er samboer med, eller
4. fyller 65 år.

Både omstillingspensjonen og den særskilte etterlattepensjonen består av en folkepensjon og en ATP-pensjon. Folkepensjonen svarer til den folkepensjonen som den avdøde ville fått som helt arbeidsufør (eventuelt mottok som alderspensjonist), mens ATP-pensjonen svarer til 40 prosent av den ATP-pensjonen som den avdøde ville fått som helt arbeidsufør (eventuelt mottok som alderspensjonist). Dersom den avdøde etterlater seg barn som har rett til barnepensjon, får den gjenlevende en ATP-pensjon som svarer til 20 prosent av den avdødes ATP-pensjon. I tillegg til folkepensjonen og ATP-pensjonen kan den gjenlevende få pensjonstillegg, kommunal og særskilt kommunal bostøtte.

6.3.1.5 Barnepensjon

Barnepensjon gis til barn som er yngre enn 18 år, og faller bort når barnet fyller 18 år. Dersom barnet er under utdanning, kan barnepensjonen gis til og med juni måned det året barnet fyller 20 år.

Barnepensjonen består av en folkepensjon og en ATP-pensjon. Folkepensjonen svarer til 25 prosent av den folkepensjonen som den avdøde ville fått som helt arbeidsufør (eventuelt mottok som alderspensjonist), mens ATP-pensjonen utgjør 30 prosent av den ATP-pensjonen som den avdøde ville fått som helt arbeidsufør (eventuelt mottok som alderspensjonist). Pensjonsprosenten for ATP-pensjonen øker med 20 for hvert gjenlevende barn ut over ett.

6.3.1.6 Pensjonsregulering

Ytelsene fra det allmenne pensjonssystemet blir beregnet ut fra det reduserte grunnbeløpet. Når grunnbeløpet blir endret, blir derfor pensjonene endret tilsvarende.

6.3.1.7 Finansiering

Det allmenne pensjonssystemet blir finansiert av arbeidsgiverne og medlemmene i pensjonssystemet. Folkepensjonen blir finansiert etter et utligningssystem der årets innbetalinger skal dekke årets utbetalinger. ATP-pensjonen blir finansiert på samme måte, men det blir i tillegg lagt opp såkalte bufferfond som skal avhjelpe avvik mellom innbetalinger og utbetalinger i forskjellige perioder.

6.3.2 Tjenestepensjonssystemet

6.3.2.1 Innledning

Det offentlige tjenestepensjonssystemet kan deles i en statlig og en kommunal sektor. I begge sektorene er pensjonssystemene opprettet ved kollektivavtaler. Det finnes en avtale i hver av sektorene.

Pensjonene fra den statlige og den kommunale sektoren blir dels gitt som bruttopensjoner og dels som nettopensjoner. En bruttopensjon er en pensjon som skal gi full erstatning for den inntekt som faller bort, mens en nettopensjon er en pensjon som skal gi et tillegg til pensjonen fra det allmenne pensjonssystemet.

6.3.2.2 Alderspensjon

I både den statlige og den kommunale sektoren er den alminnelige pensjonsalderen 65 år. Det er fastsatt lavere pensjonsalder for en rekke yrker som stiller særlige fysiske eller psykiske krav til utøverne. Pensjonsalderen for disse stillingene varierer mellom 60 og 64 år.

Alderspensjonen kan tas ut ved fylte 60 år. Medlemmer i den kommunale sektoren som har en pensjonsalder på 60 år, kan likevel ta ut alderspensjonen fra fylte 57 år. Dersom alderspensjonen blir tatt ut før pensjonsalderen, blir pensjonen redusert. Pensjonistene kan også utsette uttaket av alderspensjonen til etter pensjonsalderen. Det gjør at pensjonen øker.

I den *statlige sektoren* blir alderspensjonen beregnet ut fra medlemmets pensjongivende arbeidsinntekt de fem årene som ligger forut for det året pensjonen blir tatt ut. Det blir ikke tatt hensyn til arbeidsinntekt over 30 ganger det ordinære grunnbeløpet.

De fem årslønnene blir regnet om til en felles målestokk ved hjelp av basbeløppfaktoren som gir uttrykk for forholdet mellom størrelsen på grunnbeløpet i inntektsåret og størrelsen på grunnbeløpet året før alderspensjonen blir tatt ut. Gjennomsnittet av de fem årslønnene utgjør «pensjonsunderlaget» (pensjonsgrunnlaget).

Dersom alderspensjonen blir tatt ut *før* den ordinære pensjonsalderen på 65 år, utgjør den årlige pensjonen

1. 101 prosent av pensjonsgrunnlaget for den delen av pensjonsgrunnlaget som svarer til det ordinære grunnbeløpet,
2. 65 prosent av pensjonsgrunnlaget for den delen av pensjonsgrunnlaget som utgjør mellom 1 og 20 ganger det ordinære grunnbeløpet, og
3. 32,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den delen av pensjonsgrunnlaget som utgjør mellom 20 og 30 ganger det ordinære grunnbeløpet.

Den alderspensjonen som blir gitt før medlemmet fyller 65 år, er en bruttopensjon som blir samordnet med alderspensjonen fra det allmenne pensjonssystemet.

Når medlemmet i den statlige sektoren fyller 65 år, får vedkommende en årlig alderspensjon som utgjør

1. 10 prosent av pensjonsgrunnlaget for den delen av pensjonsgrunnlaget som svarer til 7,5 ganger det ordinære grunnbeløpet,
2. 65 prosent av pensjonsgrunnlaget for den delen av pensjonsgrunnlaget som utgjør mellom 7,5 og 20 ganger det ordinære grunnbeløpet, og
3. 32,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den delen av pensjonsgrunnlaget som utgjør mellom 20 og 30 ganger det ordinære grunnbeløpet.

Den alderspensjonen som blir gitt fra fylte 65 år, er en nettopensjon som kommer i tillegg til alderspensjonen fra det allmenne pensjonssystemet uten samordning.

Full alderspensjon gis når pensjonssøkeren har vært medlem i den statlige sektoren i 30 år. Hvis medlemstiden er kortere, blir pensjonen tilsvarende mindre.

I tillegg til den ordinære alderspensjonen kan medlemmene i den statlige sektoren få kompletterende alderspensjon (KÅP). Ordningen med KÅP trådte i kraft 1. januar 1994.

KÅP-en kan tas ut når pensjonssøkeren fyller 60 år. Pensjonen gis enten i en viss periode eller så lenge pensjonisten lever. KÅP-en vil være fullt utbygd i begynnelsen av år 2000. Den årlige pensjonen vil da svare til mellom 2 og 3 prosent av pensjonssøkerens pensjonsgrunnlag.

KÅP-en blir finansiert av arbeidsgiverne etter et kapitaldekningsystem. Arbeidsgiverne betaler en årlig pensjonspremie på 1,5 prosent av arbeidstakernes bruttolønn. Pensjonspremiene blir samlet i fond. Etterhvert er det meningen at arbeidstakerne skal kunne gjøre egne innbetalinger, blant annet gjennom å avstå feriedager, for å øke KÅP-en. Reglene om individuelle avsetninger er under utarbeiding. KÅP-en blir administrert av Försäkringsföreningen i det statlige området, som er en privat forening med representanter for arbeidsgiverne og arbeidstagerne.

KÅP-en er en nettopensjon som kommer i tillegg til alderspensjonen fra den statlige sektoren og alderspensjonen fra det alminnelige pensjonssystemet uten samordning.

I den *kommunale sektoren* blir alderspensjonen beregnet ut fra medlemmets pensjonsgivende arbeidsinntekt de sju årene som ligger forut for det året alderspensjonen ble tatt ut, og året før. Det blir altså ikke tatt hensyn til pensjonssøkerens arbeidsinntekt det året pensjonen blir tatt ut og året før.

Arbeidsinntekten for hvert av de sju årene blir regnet om til årspoeng. Man kommer fram til årspoenget ved å dividere arbeidsinntekten for det enkelte år med inntektsårets basbelopp. Det blir ikke tatt hensyn til arbeidsinntekt over 30 ganger det ordinære grunnbeløpet.

Når årspoengene er beregnet, blir de regnet om til et «årsmedelpoeng» (årgjennomsnittspoeng) som er gjennomsnittet av de fem største årspoengene. Alderspensjonen blir beregnet ut fra årgjennomsnittspoenget, og utgjør

1. 96 prosent av årgjennomsnittspoenget multiplisert med det ordinære grunnbeløpet for den delen av årgjennomsnittspoenget som er mellom 0 og 1,
2. 78,5 prosent av årgjennomsnittspoenget multiplisert med det ordinære grunnbeløpet for den delen av årgjennomsnittspoenget som er mellom 1 og 2,5,
3. 60 prosent av årgjennomsnittspoenget multiplisert med det ordinære grunnbeløpet for den delen av årgjennomsnittspoenget som er mellom 2,5 og 3,5,
4. 64 prosent av årgjennomsnittspoenget multiplisert med det ordinære grunnbeløpet for den delen av årgjennomsnittspoenget som er mellom 3,5 og 7,5,
5. 65 prosent av årgjennomsnittspoenget multiplisert med det ordinære grunnbeløpet for den delen av årgjennomsnittspoenget som er mellom 7,5 og 20, og
6. 32,5 prosent av årgjennomsnittspoenget multiplisert med det ordinære grunnbeløpet for den delen av årgjennomsnittspoenget som er mellom 20 og 30.

Full alderspensjon gis når pensjonssøkeren har vært medlem i den kommunale sektoren i 30 år. Hvis medlemstiden er kortere, blir pensjonen tilsvarende mindre.

Alderspensjonen fra den kommunale sektoren er en bruttopensjon som blir samordnet med alderspensjonen fra det allmenne pensjonssystemet.

6.3.2.3 *Uførepensjon*

I både den statlige og den kommunale sektoren heter uførepensjonen «sjukpensjon». Vilkårene for rett til uførepensjon i de to sektorene er forskjellige.

I den *statlige sektoren* gis det uførepensjon bare til en pensjonssøker som har tapt hele inntektsevnen. Pensjonsgrunnlaget blir fastsatt på samme måte som for en alderspensjonist. Pensjonssøkeren får medregnet den opptjeningstiden som vedkommende ville fått ved å fortsette i stillingen fram til pensjonsalderen.

Den årlige uførepensjonen utgjør

1. 117,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den delen av pensjonsgrunnlaget som svarer til det ordinære grunnbeløpet,
2. 81,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den delen av pensjonsgrunnlaget som er mellom 1 og 20 ganger det ordinære grunnbeløpet, og
3. 40,75 prosent av pensjonsgrunnlaget for den delen av pensjonsgrunnlaget som er mellom 20 og 30 ganger det ordinære grunnbeløpet.

Uførepensjonen fra den statlige sektoren er en bruttopensjon som blir samordnet med uførepensjonen fra det allmenne pensjonssystemet.

I den *kommunale sektoren* gis det uførepensjon bare til pensjonssøkere som har et årsgjennomsnittspoeng som er større enn 7,5. Uførepensjonen blir beregnet på samme måte som alderspensjonen. Pensjonssøkeren får medregnet den opptjeningstiden som vedkommende ville fått ved å fortsette i stillingen fram til pensjonsalderen. Uførepensjonen skal erstatte tapet av inntektsevnen, og skal derfor utgjøre så mye av full pensjon som pensjonssøkeren har måttet redusere arbeidstiden med på grunn av arbeidsuførheten.

Uførepensjonen fra den kommunale sektoren er en bruttopensjon som blir samordnet med uførepensjonen fra det allmenne pensjonssystemet.

6.3.2.4 *Enke- og enkemannspensjon*

I den *statlige sektoren* får en gjenlevende ektefelle enke- eller enkemannspensjon når hun eller han bodde sammen med den avdøde ektefellen.

En gjenlevende samboer får enke- eller enkemannspensjon dersom hun eller han har vært gift med den avdøde, eller har, har hatt eller venter barn med den avdøde.

Enke- eller enkemannspensjonen gis i fem år etter dødsfallet. Pensjonen faller likevel bort når den gjenlevende gifter seg, eller fra det tidspunktet den avdøde ville fylt 70 år.

Enke- eller enkemannspensjonen fra den statlige sektoren er en nettopensjon som kommer i tillegg til enke- eller enkemannspensjonen fra det allmenne pensjonssystemet uten samordning. Den årlige enke- eller enkemannspensjonen svarer til 1,2 ganger det reduserte grunnbeløpet.

I den *kommunale sektoren* får en gjenlevende ektefelle enke- eller enkemannspensjon når hun eller han bodde sammen med den avdøde før dødsfallet, og bodde sammen med barn som var yngre enn 12 år da faren eller moren døde, eller hadde bodd sammen med den avdøde i fem år.

En gjenlevende samboer kan få enke- eller enkemannspensjon på samme vilkår som en gjenlevende ektefelle dersom hun eller han tidligere har vært gift med den avdøde, eller har, har hatt eller venter barn med den avdøde.

Enke- og enkemannspensjonen fra den kommunale sektoren gis i fem år etter dødsfallet. Pensjonen faller likevel bort når den gjenlevende gifter seg, blir samboer med noen som hun eller han tidligere har vært gift med, eller blir samboer med noen som hun eller han har eller har hatt barn med.

Den årlige enke- eller enkemannspensjonen utgjør 15 prosent av den avdødes årsgjennomsnittspoeng multiplisert med det ordinære grunnbeløpet. Ved beregningen av enke- eller enkemannspensjonen blir det ikke tatt hensyn til den delen av årsgjennomsnittspoeng som er over 20.

Enke- eller enkemannspensjonen fra den kommunale sektoren er en nettoppensjon som kommer i tillegg til enke- eller enkemannspensjonen fra det allmenne pensjonssystemet uten samordning.

Dersom den avdøde hadde en pensjonsgivende inntekt som var lik 7,5 basbelopp eller større, kan en gjenlevende ektefelle eller samboer få kompletterende enke- eller enkemannspensjon.

I den *statlige sektoren* kan en gjenlevende ektefelle eller samboer få kompletterende enke- eller enkemannspensjon dersom vedkommende fyller vilkårene for rett til ordinær enke- eller enkemannspensjon fra den statlige sektoren. Den kompletterende enke- eller enkemannspensjonen gis uten tidsbegrensning, men faller bort når den gjenlevende gifter seg.

Den kompletterende enke- eller enkemannspensjonen blir beregnet ut fra den avdødes pensjonsgrunnlag. Den årlige pensjonen utgjør 32,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for den delen av pensjonsgrunnlaget som er mellom 7,5 og 20 ganger det ordinære grunnbeløpet, og 16,25 prosent av pensjonsgrunnlaget for den delen av pensjonsgrunnlaget som er mellom 20 og 30 ganger det ordinære grunnbeløpet.

Full kompletterende enke- eller enkemannspensjon gis når den avdøde hadde full opptjeningstid i den statlige sektoren (30 år). Hvis opptjeningstiden var kortere, blir pensjonen tilsvarende mindre.

Den kompletterende enke- eller enkemannspensjonen er en nettoppensjon som kommer i tillegg til den ordinære enke- eller enkemannspensjonen fra den statlige sektoren og enke- eller enkemannspensjonen fra det allmenne pensjonssystemet uten samordning.

I den *kommunale sektoren* gis det bare kompletterende enkepensjon. For at enken skal få pensjon, er det et vilkår at den avdøde ektemannen var medlem i den kommunale sektoren pr 31. desember 1989. Hvis enken ble født før 1945, får hun kompletterende enkepensjonen så lenge hun lever. Hvis enken ble født senere, får hun kompletterende enkepensjon til hun fyller 65 år.

Den kompletterende enkepensjonen blir beregnet på samme måte som alderspensjonen. Den årlige pensjonen utgjør 24 prosent av den avdødes årsgjennomsnittspoeng multiplisert med det ordinære grunnbeløpet. Ved beregningen blir det ikke tatt hensyn til den delen av årsgjennomsnittspoeng som er over 20.

Full kompletterende enkepensjon gis når den avdøde hadde full opptjeningstid i den kommunale sektoren (30 år). Hvis opptjeningstiden var kortere, blir pensjonen tilsvarende mindre. Dersom enken ble født etter 1944, blir det bare tatt hensyn til den opptjeningstiden som den avdøde hadde pr 31. desember 1989.

Den kompletterende enkepensjonen er en nettoppensjon som kommer i tillegg til den ordinære enkepensjonen fra den kommunale sektoren og enkepensjonen fra det alminnelige pensjonssystemet uten samordning.

6.3.2.5 Barnepensjon

Når et medlem i den statlige eller den kommunale sektoren dør, kan gjenlevende barn få barnepensjon.

I den *statlige sektoren* gis det barnepensjon i fem år etter dødsfallet. Barnepensjonen faller likevel bort når barnet fyller 20 år, eller fra det tidspunktet den avdøde ville fylt 70 år.

Barnepensjonen fra den statlige sektoren er en nettopensjon som kommer i tillegg til barnepensjonen fra det allmenne pensjonssystemet uten samordning. Hvert gjenlevende barn får en barnepensjon som svarer til 50 prosent av det reduserte grunnbeløpet. Hvis det ikke er en gjenlevende ektefelle eller samboer som har rett til enke- eller enkemannspensjon, får det første barnet en barnepensjon som svarer til 1,2 ganger det reduserte grunnbeløpet, mens hvert av de andre barna får en pensjon som svarer til 50 prosent av det reduserte grunnbeløpet.

I den *kommunale sektoren* gis det barnepensjon til barnet fyller 18 år. Hvis barnet er under utdanning, kan barnepensjonen gis til og med juni måned det året barnet fyller 20 år.

Barnepensjonen i den kommunale sektoren blir regnet ut fra den avdødes årsgjennomsnittspoeng. Det blir ikke tatt hensyn til den delen av årsgjennomsnittspoengnet som er over 20. Den årlige barnepensjonen utgjør 10 prosent av årsgjennomsnittspoengnet multiplisert med det ordinære grunnbeløpet for den delen av årsgjennomsnittspoengnet som er mellom 0 og 7,5, og 28 prosent av årsgjennomsnittspoengnet multiplisert med det ordinære grunnbeløpet for den delen av årsgjennomsnittspoengnet som er mellom 7,5 og 20.

Hvis det er flere gjenlevende barn, blir barnepensjonen multiplisert med fra 1,4 til 2,0, avhengig av hvor mange gjenlevende barn det er.

Barnepensjonen fra den kommunale sektoren er nettopensjon som kommer i tillegg til barnepensjonen fra det allmenne pensjonssystemet uten samordning.

I den *statlige sektoren* kan gjenlevende barn få kompletterende barnepensjon dersom det avdøde medlemmet hadde et pensjonsgrunnlag over 7,5 ganger det ordinære grunnbeløpet. Den kompletterende barnepensjonen faller bort når barnet fyller 20 år.

Den kompletterende barnepensjonen utgjør en viss prosent av den kompletterende enke- eller enkemannspensjonen, avhengig av hvor mange gjenlevende barn det er. Pensjonsprosenten er 75 for ett gjenlevende barn, 110 for to gjenlevende barn, 135 for tre gjenlevende barn og 150 for fire gjenlevende barn. Pensjonsprosenten øker med 10 for hvert barn ut over fire.

Den kompletterende barnepensjonen kommer i tillegg til den ordinære barnepensjonen fra den statlige sektoren og barnepensjonen fra det allmenne pensjonssystemet uten samordning.

6.3.2.6 *Pensjonsregulering*

Både i den statlige og i den kommunale sektoren utgjør pensjonene visse andeler av det reduserte grunnbeløpet. Når grunnbeløpet blir endret, blir derfor pensjonsytelsene endret tilsvarende.

6.3.2.7 *Finansiering*

Det statlige og det kommunale tjenstepensjonssystemet blir finansiert av arbeidsgiverne. Finansieringen skjer etter et utligningssystem (pay as you go-system) der årets innbetalinger skal dekke årets utbetalinger.

6.3.3 **Samordning av pensjon fra tjenstepensjonssystemet med pensjon fra grunn- og tilleggpensjonssystemet**

6.3.3.1 *Innledning*

Det svenske samordningssystemet er i hovedtrekk svært likt det norske samordningssystemet. Samordningen i Sverige er imidlertid strengere enn i Norge. I Sve-

rige blir pensjonene stort sett samordnet krone for krone, og det blir ikke gitt noe samordningstillegg, slik det blir gjort i Norge.

Når vi i det følgende skal gjøre rede for hovedtrekkene i det svenske samordningssystemet, har vi valgt å knytte framstillingen til to alderspensjoner som blir gitt fra den allmenne pensjonsalderen på 65 år. Siden alderspensjonen som blir gitt fra den statlige sektoren fra fylte 65 år, er en nettoppensjon, er det ikke aktuelt med samordning av alderspensjon fra det statlige tjenestepensjonssystemet med alderspensjon fra det allmenne pensjonssystemet.

I det kommunale tjenestepensjonssystemet blir alderspensjonene derimot fortsatt gitt som bruttopensjoner. For å unngå overpensjonering blir alderspensjonene fra det kommunale tjenestepensjonssystemet samordnet med alderspensjonene fra det allmenne pensjonssystemet. Samordningen skjer ved at folkepensjonen og ATP-pensjonen blir gitt uten reduksjon, mens tjenestepensjonen blir redusert med samordningsfradrag for folkepensjonen og for ATP-pensjonen.

Samordningen med folkepensjonen og ATP-pensjonen skjer på noe forskjellige måter. Først skal vi gjøre rede for samordningen med folkepensjonen og deretter for samordningen med ATP-pensjonen.

6.3.3.2 *Samordning med folkepensjonen*

Hovedregelen for samordning med folkepensjonen er at tjenestepensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til hele folkepensjonen.

Tjenestepensjonen og folkepensjonen skal imidlertid samordnes bare så langt opptjeningstiden for de to pensjonene dekker hverandre. Det betyr at hvis opptjeningstidene for tjenestepensjonen og folkepensjonen utgjør for eksempel henholdsvis 20 og 25 år, skal samordningsfradraget for folkepensjonen svare til det beløpet folkepensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra en opptjeningstid på 20 år.

6.3.3.3 *Samordning med ATP-pensjonen*

På samme måte som hovedregelen for samordning med folkepensjonen er at tjenestepensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til hele folkepensjonen, er hovedregelen for samordning med ATP-pensjonen at tjenestepensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til hele ATP-pensjonen. Det er gjort to viktige unntak fra dette prinsippet.

Det første unntaket gjelder opptjeningstiden. Som ved samordning med folkepensjonen skal tjenestepensjonen og ATP-pensjonen samordnes bare så langt opptjeningstiden for de to pensjonene dekker hverandre. Det betyr at hvis opptjeningstiden for tjenestepensjonen og ATP-pensjonen utgjør for eksempel henholdsvis 20 og 25 år, skal samordningsfradraget for ATP-pensjonen svare til det beløpet ATP-pensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra en opptjeningstid på 20 år.

Det andre unntaket gjelder den inntekten som tjenestepensjonen og ATP-pensjonen blir beregnet ut fra: Pensjonene skal samordnes bare så langt de er tjent opp av inntekt som er pensjonsgivende i både tjenestepensjonssystemet og det allmenne pensjonssystemet. På samme måte som ved fiktivfordelsregelen i Norge skal derfor samordningsfradraget for ATP-pensjonen ikke være større enn det beløpet denne pensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra det minste av «medelpoenget» (sluttpoengtallet) i det allmenne pensjonssystemet og «årgjennomsnittspoengnet» (sluttpoengtallet) i tjenestepensjonssystemet. Siden de årlige pensjonspoengene (som danner grunnlaget for sluttpoengtallet) i de to systemene blir beregnet på forskjellige måter, se "*Alderspensjon*" i punktene 6.3.1.2 og "*Alderspensjon*" i 6.3.2.2, må

man redusere det kommunale sluttpoengtallet med én når man skal sammenligne de to sluttpoengtallene.

6.4 DANMARK

6.4.1 Grunnpensjonssystemet

6.4.1.1 Innledning

Det danske grunnpensjonssystemet er regulert i loven om sosial pensjon. Loven administreres av kommunene. Grunnpensjonssystemet gir normalt bare ytelser til danske statsborgere som har bodd i Danmark i minst tre år.

Grunnpensjonssystemet gir to typer pensjoner: folkepension (alderspensjon) og førtidspensjon (uførepensjon).

6.4.1.2 Alderspensjon

Alderspensjon gis fra fylte 67 år. Pensjonen består av et grunnbeløp og et pensjonstillegg. Dette svarer til grunnpensjonen og særtillegget i den norske folketrygden. Grunnbeløpet og pensjonstillegget gis med faste beløp, og er like store for alle pensjonister. Fra 1. januar 1995 utgjør grunnbeløpet og pensjonstillegget henholdsvis 44 508 og 19 548 DKK pr år. Fullt grunnbeløp og fullt pensjonstillegg gis når pensjonisten har bodd i Danmark i 40 år. Når botiden er kortere, blir grunnbeløpet og pensjonstillegget tilsvarende mindre.

Grunnbeløpet og pensjonstillegget blir inntektsprøvd mot pensjonistens andre inntekter. Inntektsprøvingen av de to ytelsene skjer på forskjellige måter. Ved inntektsprøvingen av *grunnbeløpet* har pensjonisten et fribeløp på 117 200 DKK. For inntekt ut over denne grensen blir grunnbeløpet redusert med 60 prosent av den overskytende inntekten. Ved inntektsprøvingen av *pensjonstillegget* har pensjonisten et fribeløp på 41 800 DKK. For inntekt ut over denne grensen blir pensjonstillegget redusert med 30 prosent av den overskytende inntekten. Ved inntektsprøvingen av grunnbeløpet blir det tatt hensyn bare til pensjonistens arbeidsinntekt. Ved inntektsprøvingen av pensjonstillegget blir det tatt hensyn til både arbeidsinntekt og kapitalinntekt, inkludert pensjon som vedkommende mottar fra tilleggspensjonssystemet.

I tillegg til grunnbeløpet og pensjonstillegget kan pensjonisten få et bistandstillegg eller et pleietillegg, og et personlig tillegg. Tilleggene gis bare dersom vedkommende mottok dem som uførepensjonist.

Bistandstillegget gis til pensjonister som er blinde eller svaksynte, eller som må ha hjelp av andre. *Pleietillegget* gis til pensjonister som trenger varig pleie eller tilsyn. *Bistandstillegget* og *pleietillegget* gis med faste beløp, og utgjør fra 1. januar 1995 henholdsvis 22 620 og 45 120 DKK pr år.

Det *personlige tillegget* gis til pensjonister som har store utgifter. Tillegget blir gitt etter en konkret vurdering. Pensjonistens bostedskommune bestemmer størrelsen på tillegget.

Pensjonisten får i utgangspunktet 100 prosent av det personlige tillegget (den personlige tilleggsprosenten). Den personlige tilleggsprosenten blir inntektsprøvd. Tilleggsprosenten blir redusert med én prosent for hver 300 DKK pensjonistens inntekt overstiger 10 900 DKK pr år. Ved inntektsprøvingen blir det tatt hensyn til både arbeidsinntekt og kapitalinntekt, inkludert pensjon som vedkommende mottar fra tilleggspensjonssystemet.

6.4.1.3 Uførepensjon

Grunnpensjonssystemet bruker betegnelsen førtidspensjon om all pensjon som gis til personer i alderen 18 til 66 år. Det finnes fire typer førtidspensjon: høyeste, mellomste, forhøyd alminnelig, og alminnelig førtidspensjon.

Høyeste førtidspensjon gis når pensjonssøkeren er i alderen 18 til 59 år og har tapt så mye av evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen) at det bare er en ubetydelig del av inntektsevnen som er i behold. Tapet av inntektsevnen må være av varig art, og skyldes fysiske eller psykiske forhold. Størrelsen på tapet av inntektsevnen blir bestemt ved at man sammenligner den inntekt pensjonssøkeren kan få med den delen av inntektsevnen som er i behold, sett ut fra vedkommendes utdanning og hva man med rimelighet kan forlange av ham eller henne, og den inntekt som en person med tilsvarende utdanning normalt har. Videre blir det tatt hensyn til pensjonssøkerens alder, livsstilling, bopel, muligheter for å skaffe seg annet arbeid, og andre forhold som kan ha betydning i det konkrete tilfellet.

Den høyeste førtidspensjonen består av et grunnbeløp, et pensjonstillegg, et invaliditetsbeløp og et arbeidsuførhetsbeløp. Grunnbeløpet og pensjonstillegget svarer til grunnbeløpet og pensjonstillegget til en alderspensjonist. Fullt grunnbeløp og fullt pensjonstillegg gis når pensjonssøkeren har bodd i Danmark i fire femdelar eller mer av tiden fra han eller hun fylte 15 år og fram til den høyeste førtidspensjonen ble innvilget. Når botiden er kortere, blir grunnbeløpet og pensjonstillegget tilsvarende mindre. Grunnbeløpet og pensjonstillegget blir inntektsprøvd etter de bestemmelsene som gjelder for en alderspensjonist. Invaliditetsbeløpet og erversudyktighetsbeløpet gis med faste beløp, og er ikke inntektsprøvd. Beløpene blir likevel redusert i samme forhold som grunnbeløpet og pensjonstillegget. Fra 1. januar 1995 utgjør invaliditetsbeløpet og arbeidsuførhetsbeløpet henholdsvis 21 660 og 29 892 DKK pr år.

I tillegg til grunnbeløpet, pensjonstillegget, invaliditetsbeløpet og arbeidsuførhetsbeløpet kan pensjonisten få et bistandstillegg eller et pleietillegg, og et personlig tillegg. Tilleggene blir gitt etter de bestemmelsene som gjelder for en alderspensjonist.

Den høyeste førtidspensjonen blir erstattet av en invaliditetsytelse dersom pensjonisten fortsetter i arbeid. Invaliditetsytelsen blir gitt med et fast beløp, og er ikke inntektsprøvd. Fra 1. januar 1995 utgjør invaliditetsytelsen 21 768 DKK pr år.

Den høyeste førtidspensjonen blir erstattet av alderspensjon når pensjonisten fyller 67 år.

Mellomste førtidspensjon gis til en pensjonssøker som er i alderen 18 til 59 år og har tapt to tredeler av inntektsevnen eller mer, eller som er i alderen 60 til 66 år og har tapt så mye av inntektsevnen at vedkommende ville hatt rett til den høyeste førtidspensjonen (hvis det ikke hadde vært for alderen).

Tapet av inntektsevnen blir bestemt på samme måte som for den høyeste førtidspensjonen.

Den mellomste førtidspensjonen består av et grunnbeløp, et pensjonstillegg og et invaliditetsbeløp.

Grunnbeløpet, pensjonstillegget og invaliditetsbeløpet blir gitt etter de bestemmelsene som gjelder for den høyeste førtidspensjonen. I tillegg kan pensjonisten få et bistandstillegg eller et pleietillegg, og et personlig tillegg. Tilleggene blir gitt etter de bestemmelsene som gjelder for den høyeste førtidspensjonen.

Den mellomste førtidspensjonen blir erstattet av en invaliditetsytelse dersom pensjonisten fortsetter i arbeid. Invaliditetsytelsen blir gitt etter de bestemmelsene som gjelder for den høyeste førtidspensjonen.

Den mellomste førtidspensjonen blir erstattet av alderspensjon når pensjonisten fyller 67 år.

Forhøyd alminnelige førtidspensjon eller *alminnelig førtidspensjon* gis til en pensjonssøker som

1. er i alderen 18 til 66 år og har tapt minst halvparten av inntektsevnen på grunn av helsemessige forhold
2. er i alderen 18 til 66 år og har tapt minst halvparten av inntektsevnen uten at tapet alene skyldes helsemessige forhold, eller
3. er i alderen 50 til 67 år, når sosiale og helsemessige forhold taler for det.

Førtidspensjonen gis som forhøyd alminnelig førtidspensjon hvis den blir innvilget før pensjonssøkeren fyller 60 år, og som alminnelig førtidspensjon dersom den blir innvilget etter at pensjonssøkeren fyller 60 år.

Den forhøyde alminnelige førtidspensjonen består av et grunnbeløp, et pensjonstillegg og et førtidsbeløp, mens den alminnelige førtidspensjonen består av et grunnbeløp og et pensjonstillegg.

Grunnbeløpet og pensjonstillegget gis etter de bestemmelsene som gjelder for høyeste førtidspensjon. Førtidsbeløpet gis med et fast beløp, og er ikke inntektsprøvd. Fra 1. januar 1995 utgjør førtidsbeløpet 11 304 DKK pr år. I tillegg til den forhøyde førtidspensjonen eller den alminnelige førtidspensjonen kan pensjonisten få et bistandstillegg eller et pleietillegg, og et personlig tillegg. Dersom pensjonisten mottar forhøyd alminnelig førtidspensjon, gis tilleggene etter de bestemmelsene som gjelder for høyeste førtidspensjon. I motsatt fall gis tilleggene etter de bestemmelsene som gjelder for forhøyd førtidspensjon.

Den forhøyde alminnelige førtidspensjonen og alminnelige førtidspensjonen blir erstattet av alderspensjon når pensjonisten fyller 67 år.

6.4.1.4 *Pensjonsregulering*

Ytelsene fra grunnpensjonssystemet og grensene for inntektsprøvingen blir regulert i takt med endringene i det alminnelige lønnsnivået. Endringene skjer 1. januar hvert år.

6.4.1.5 *Finansiering*

Det danske grunnpensjonssystemet blir finansiert ved hjelp av skattemidler etter et utligningssystem der årets innbetalinger skal dekke årets utbetalinger.

6.4.2 **Tilleggspensjonssystemet**

6.4.2.1 *Innledning*

Det danske tilleggspensjonssystemet er regulert i loven om arbeidsmarkedets tilleggspensjon (ATP-loven), som ble vesentlig revidert i 1992. ATP-loven blir administrert av Arbeidsministeriet. For å være medlem i ATP-systemet er det et vilkår at vedkommende er i alderen 16 til 66 år og er lønsmottaker. Videre er det et vilkår at vedkommende arbeider 9 timer eller mer pr uke. Selvstendig næringsdrivende er ikke medlemmer i ATP-systemet. En selvstendig næringsdrivende som har vært medlem i ATP-systemet i tre år eller mer som lønsmottaker, kan likevel på visse vilkår beholde medlemsskapet sitt, og fortsette innbetalingen av ATP-avgiften.

Den årlige ATP-avgiften fastsettes av ATPs styre, og er uavhengig av medlemmets lønnsinntekt. I stedet er den knyttet til medlemmets stillingsprosent. For deltidsansatte er avgiftens størrelse avhengig av om de har en stilling som utgjør 1/3 eller 2/3 av en heltidsstilling. Det kan ikke betales ATP-avgift etter at medlemmet har fylt 67 år.

ATP-systemet gir alderspensjon, enke- og enkemannspensjon og barnpensjon.

6.4.2.2 Alderspensjon

ATP-systemet gir alderspensjon når medlemmet fyller 67 år. ATP-medlemmet kan vente med å ta ut alderspensjonen til etter fylte 67 år. Dette gjør at pensjonen øker. Pensjonen øker ikke etter at vedkommende har fylt 70 år.

ATP-pensjonen blir beregnet på forskjellig måte for medlemstid i ATP-systemet før og etter 1. januar 1982, avhengig av når arbeidstakeren ble medlem i dette systemet. For medlemstid i ATP-systemet før 1. januar 1982 utgjør den årlige pensjonen et visst antall kroner for hvert ansiennitetsår (medlemsår). For medlemstid i ATP-systemet etter 31. desember 1981 utgjør den årlige pensjonen et visst antall kroner, avhengig av hvor stor ATP-avgift det er betalt. Nedenfor skal vi gi en oversikt over hvordan ATP-pensjon blir beregnet.

1. Medlemstid i ATP-systemet *før* 1. januar 1982.
 - a) For en person som ble medlem før 1. april 1965, utgjør den årlige pensjonen fra 600 til 100 DKK for hvert medlemsår, avhengig av når vedkommende ble født.
 - b) For en person som ble medlem etter 31. mars 1965, utgjør den årlige pensjonen 60 DKK for hvert medlemsår fram til 30. september 1972. For medlemsår etter denne datoen utgjør den årlige pensjonen 100 DKK. Medlemmer som er 59 år eller yngre, får godskrevet et medlemsår når det er betalt 11 måneders ATP-avgift. Medlemmer som er 60 år eller eldre, får godskrevet et medlemsår når det er betalt 9 måneders ATP-avgift.
2. Medlemstid i ATP-systemet *etter* 31. desember 1981.
 - a) Medlemstid i perioden fra 1. januar 1982 til 30. juni 1992.
 - Før fylte 60 år utgjør den årlige pensjonen 100 DKK for hver 396 DKK det er betalt i ATP-avgift. Den årlige pensjonen må likevel ikke være større enn 11 måneders ATP-avgift.
 - Etter fylte 60 år utgjør den årlige pensjonen 100 DKK for hver 324 DKK det er betalt i ATP-avgift. Den årlige pensjonen må likevel ikke være større enn 9 måneders ATP-avgift.
 - b) For medlemstid etter 30. juni 1992 utgjør den årlige pensjonen 100 DKK for hver 396 DKK det er betalt i ATP-avgift.

ATP-pensjonen blir utbetalt en gang hver måned. Hvis ATP-pensjonen utgjør mellom 1 000 og 2 000 DKK pr år, blir pensjonen i stedet utbetalt en gang hvert år. Dersom ATP-pensjonen er mindre enn 1 000 DKK pr år, blir pensjonen kapitalisert og utbetalt som et engangsbeløp.

6.4.2.3 Enke- og enkemannspensjon

ATP-systemet gir ikke enke- og enkemannspensjon for dødsfall som skjedde etter 30. juni 1992, men et engangsbeløp. Enke- eller enkemannspensjon som var innvilget før 1. juli 1992, utbetales fortsatt som en løpende ytelse.

Når ATP-medlemmet ble født *etter* 30. juni 1925, får enken eller enkemannen et engangsbeløp som svarer til 35 prosent av den avdødes kapitaliserte ATP-pensjon. Kapitalverdien beregnes som verdien av en livsvarig livrente som en gjevndrende med den avdøde ville fått. Dersom den avdøde er yngre enn 67 år, beregnes livrenten som en oppsatt pensjon fram til fylte 67 år, ellers regnes den som straks begynnende.

Den gjenlevende ektefellen får en overgangsyttelse i tillegg til engangsbeløpet når ATP-medlemmet ble født i perioden fra 1. juli 1925 til 30. juni 1941. Overgangsyttelsen blir gitt som et engangsbeløp. Overgangsyttelsen utgjør 15 prosent av den kapitaliserte ATP-pensjonen som ATP-medlemmet hadde tjent opp pr 1. juli 1992. Overgangsyttelsen blir redusert med 1,5 prosent for hvert år ATP-medlemmet ble født etter 30. juni 1931. Dette betyr at den gjenlevende ektefellen ikke får overgangsyttelsen når ATP-medlemmet ble født etter 30. juni 1941.

Dersom ATP-medlemmet ble født før 1. juli 1925, beregnes enke- eller enkemannspensjonen etter de reglene som gjaldt fram til 30. juni 1992, det vil si som en løpende ytelse. Likevel slik at pensjonen ikke utbetales som en løpende ytelse, men kapitaliseres. Ved kapitaliseringen blir det tatt hensyn til den gjenlevendes alder og opptjente pensjonsrettigheter i ATP-systemet.

6.4.2.4 Barnepensjon

ATP-systemet gir ikke barnepensjon, men et engangsbeløp. Engangsbeløpet gis bare til barn som var yngre enn 18 år når ATP-medlemmet døde. Videre er det et vilkår at ATP-medlemmet ble født etter 30. juni 1925 og døde etter 30. juni 1992. Engangsbeløpet svarer til den kapitaliserte verdien av ATP-pensjonen til den avdøde.

6.4.2.5 Pensjonsregulering

ATP-systemet er bygd opp forsikringsmessig (som fond). Det er forutsatt at fondet skal forrentes med minst 4,5 prosent pr år. Denne renten kalles grunnlagsrenten. ATP-fondets faktiske forrentning har vært høyere enn grunnlagsrenten. Merøknin-gen av fondet kommer ATP-medlemmene og ATP-pensjonistene til gode gjennom en bonuspensjon som årlig økes med en prosentsats av den samlede ATP-pensjonen de har tjent opp.

6.4.2.6 Finansiering

ATP-systemet blir finansiert av ATP-avgiften. Størrelsen på ATP-avgiften blir bestemt av ATP-styret. ATP-medlemmene betaler en tredel av ATP-avgiften, mens arbeidsgiverne betaler resten. Finansieringen av ATP-systemet skjer forsikringsteknisk (som fond).

6.4.3 Tjenestepensjonssystemet

6.4.3.1 Innledning

Det offentlige tjenestepensjonssystemet er delt i et lovfestet og et avtalefestet pensjonssystem. Bestemmelsene i de to systemene er nærmest identiske. Vi skal bare gjøre rede for det lovfestede tjenestepensjonssystemet. Dette pensjonssystemet er regulert i loven om tjenestemannspensjon, som blir administrert av Finansministeriet. Det lovfestede tjenestepensjonssystemet omfatter personer som er ansatt etter loven om tjenestemenn i staten, folkekirken samt enkelte tjenestemannslignende ansatte.

Opprinnelig ble pensjonene fra det lovfestede tjenestepensjonssystemet samordnet med pensjonene fra grunnpensjonssystemet. Denne formen for samordning ble opphevet 1. januar 1995. Da ble det lovfestede tjenestepensjonssystemet gjort om til et nettoppensjonssystem. Det vil si et pensjonssystem som gir ytelser i tillegg

til ytelsene fra grunnpensjonssystemet og tilleggspensjonssystemet uten samordning.

Det nye nettoppensjonssystemet ble også gjort gjeldende for personer som mottok pensjon fra tjenestepensjonssystemet (de løpende pensjonene). Disse personene fikk regnet om sine pensjoner til nettoytelser. Det ble gitt bestemmelser som sikret at de som fikk regnet om sine pensjoner, ikke skulle tape på det nye pensjonssystemet.

6.4.3.2 *Alderspensjon*

Den alminnelige pensjonsalderen er 67 år. Alderspensjonen kan likevel tas ut fra fylte 60 år, men blir da redusert.

For rett til alderspensjon er det et vilkår at tjenestemannen har minst tre års fulltidstjeneste etter at han eller hun har fylt 25 år. For hvert tjenesteår tjener medlemmet opp en viss prosent av den pensjongivende inntekten i pensjon. Full pensjon gis etter 37 år, og svarer til 57 prosent av den pensjongivende inntekten. Den pensjongivende inntekten er normalt lik den lønnen vedkommende har når alderspensjonen blir innvilget.

Pensjonene blir tjent opp etter et system med fallende opptjening, og pensjonsprosenten for de enkelte årene er 1,75 prosent for hvert av de 16 første årene, 1,5 prosent for hvert av årene fra 17 til 32 og 1 prosent for hvert av årene fra 33 til 37.

Tjenestemenn på de laveste og mellomste lønnstrinnene som har full eller nesten full opptjeningstid, får et tillegg til pensjonen, slik at de skal få en pensjon som tilnærmet svarer til pensjonsnivået etter de gamle reglene. Tillegget, som ikke reguleres, utgjør fra 100 til 4 000 DKK pr år. Fra 1. januar 2002 reduseres tilleggene med 200 DKK pr år.

Pensjonisten får et tillegg til alderspensjonen når han eller hun tar ut pensjonen før fylte 67 år. Tillegget utgjør 30 232 DKK pr år ved full opptjeningstid (37 år). Når opptjeningstiden er kortere, blir tillegget tilsvarende mindre. Tillegget er en erstatning for at grunnpensjonssystemet ikke gir alderspensjon før ved fylte 67 år, og faller derfor bort når tjenestemannen når denne alderen.

6.4.3.3 *Uførepensjon*

For pensjonssøkere som er yngre enn 60 år, gis det kvalifisert svakelighetspensjon (uførepensjon) når vedkommende har rett til mellomste eller høyeste førtidspensjon fra grunnpensjonssystemet. Dette betyr at vedkommende må ha tapt minst to tredeler av inntektsevnen. Tapet av inntektsevnen blir bestemt på samme måte som i grunnpensjonssystemet.

Uførepensjonen blir beregnet på samme måte som alderspensjonen. Pensjonssøkeren får medregnet den opptjeningstiden som han eller hun ville fått ved å fortsette i stillingen fram til aldersgrensen.

For pensjonssøkere som er eldre enn 59 år, gis det alminnelig svakelighetspensjon (uførepensjon) når vedkommende som følge av en sykdom ikke er i stand til å ivareta sin stilling, men har mere enn to tredeler av sin inntektsevne i behold. Denne pensjonen kan videre gis til pensjonssøkere som er eldre enn 59 år, når de har tapt minst to tredeler av sin inntektsevne.

6.4.3.4 *Enke- og enkemannspensjon*

Enke- eller enkemannspensjon gis til en gjenlevende ektefelle når ekteskapet har vart i minst tre måneder og ble inngått a) før den avdøde fylte 65 år, og b) før den avdøde fikk rett til alderspensjon eller uførepensjon.

Den årlige enke- eller enkemannspensjonen utgjør 71 prosent av alderspensjonen til den avdøde. Det gis et tillegg til enke- eller enkemannspensjonen hvis den gjenlevende er yngre enn 67 år. Tillegget utgjør 30 232 DKK pr år når den avdøde hadde full opptjeningstid (37 år). Når opptjeningstiden er kortere, blir tillegget tilsvarende mindre. Tillegget er en erstatning for at den gjenlevende ikke får alderspensjon fra grunnpensjonssystemet før han eller hun fyller 67 år, og faller derfor bort ved fylte 67 år.

6.4.3.5 *Barnepensjon*

Barnepensjon gis til gjenlevende barn som er 20 år eller yngre, og faller bort når barnet fyller 21 år. Den årlige barnepensjonen utgjør 21 485 DKK for hvert barn. Barnepensjonen utgjør det dobbelte når begge foreldrene er døde.

6.4.3.6 *Pensjonsregulering*

Pensjonene fra tjenestepensjonssystemet blir prosentregulert. Finansministeren bestemmer størrelsen på reguleringsprosenten. Pensjonene blir regulert 1. april hvert år. Det er forutsatt at pensjonene skal følge endringene i lønningene til tjenestemennene.

6.4.3.7 *Finansiering*

Tjenestepensjonssystemet blir finansiert av skattemidler.

6.5 FINLAND

6.5.1 Grunnpensjonssystemet

6.5.1.1 *Innledning*

Det finske grunnpensjonssystemet er regulert i lov om folkepensjon, lov om familiepensjon, lov om pensjon til krigsveteraner og lov om bostøtte. Alle lovene administreres av Folkpensionsanstalten. Ytelsene fra grunnpensjonssystemet kalles folkpensjon, og gis normalt bare til personer som er fast bosatt i Finland, og som har bodd der i minst fem år.

6.5.1.2 *Alderspensjon*

Den alminnelige pensjonsalderen er 65 år. Medlemmene kan ta ut alderspensjonen opptil fem år før pensjonsalderen, eller de kan utsette uttaket av den. Førtidsuttaket gjør at alderspensjonen blir redusert, mens utsettelsen gjør at den øker.

Alderspensjonen består av en basisdel og et pensjonstillegg. Dette svarer til grunnpensjonen og særtillegget i den norske folketrygden. Basisdelen gis med et fast beløp, og er like stor for alle. Basisdelen blir ikke inntektsprøvd. Pr 1. januar 1995 utgjør basisdelen 5 340 FIM pr år. Størrelsen på pensjonstillegget er forskjellig alt etter om pensjonisten bor på et sted som hører til første eller andre klasse når det gjelder levekostnad, og om vedkommende er gift eller ikke. Pr 1. januar 1995 utgjør pensjonstillegget i første og andre klasse for en gift pensjonist henholdsvis

21 228 og 20 124 FIM pr år, mens det utgjør henholdsvis 24 972 og 23 676 FIM pr år for en ugift pensjonist. Pensjonstillegget blir inntektsprøvd mot alderspensjonen fra tilleggspensjonssystemet (arbeidspensjonen). Ved inntektsprøvingen har pensjonisten et fribeløp på 2 904 FIM pr år. Dersom arbeidspensjonen er større, blir pensjonstillegget redusert med 50 prosent av det overskytende beløpet.

I tillegg til basisdelen og pensjonstillegget kan pensjonisten få ektefelle tillegg, barnetillegg, pleiebidrag og bostøtte. Ektefelle tillegg, barnetillegget og pleiebidraget gis med faste beløp. Bostøtten er avhengig av om pensjonisten bor på et sted som er i første eller andre klasse etter levekostnad, pensjonistens inntekt og formue, og av pensjonistens bokostnader.

6.5.1.3 *Uførepensjon*

Uførepensjon gis til personer i alderen 16 til 64 år når de på grunn av sykdom, skade eller lyte ikke lenger er i stand til å ha inntektsgivende arbeid. Det er et vilkår at pensjonssøkeren er helt arbeidsufør, og at arbeidsuførheten kan ventes å vare i minst ett år. Uførepensjonen kan gis for en viss tid eller inntil videre.

Tapet av evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen) blir ikke bare bestemt ut fra helsemessige forhold. Det blir også tatt hensyn til sosiale forhold som pensjonssøkerens alder, utdanning og bosted, situasjonen på arbeidsmarkedet o. a.

Uførepensjonen består av en basisdel og et pensjonstillegg. Basisdelen og pensjonstillegget gis etter de bestemmelsene som gjelder for en alderspensjonist. En uførepensjonist kan få de samme tilleggene til uførepensjonen som en alderspensjonist. Uførepensjonen blir erstattet av alderspensjon når uførepensjonisten fyller 65 år.

6.5.1.4 *Enke- og enkemannspensjon*

En gjenlevende ektefelle som er yngre enn 65 år, får enke- eller enkemannspensjon når vedkommende giftet seg med den avdøde før denne fylte 65 år.

Hvis det ikke var barn i ekteskapet, må følgende tilleggsvilkår være oppfylt:

1. Den gjenlevende må være eldre enn 50 år ved dødsfallet (eldre enn 40 år dersom den gjenlevende ble født før 1. juli 1950).
2. Ekteskapet må være inngått før den gjenlevende fylte 50 år.
3. Ekteskapet må ha vart i minst fem år før dødsfallet.

Enke- og enkemannspensjonen gis som begynnelsespensjon og fortsettelsespensjon. Begynnelsespensjonen gis de seks første månedene etter dødsfallet, og består av basisdelen og det inntektsprøvede pensjonstillegget. Etter seks måneder kan det på visse vilkår gis fortsettelsespensjon. Når den gjenlevende har omsorg for barn som yngre enn 18 år, består fortsettelsespensjonen av basisdelen og det inntektsprøvede pensjonstillegget. I motsatt fall består fortsettelsespensjonen bare av det inntektsprøvede pensjonstillegget. I tillegg til begynnelsespensjonen og fortsettelsespensjonen kan enken eller enkemannen få bostøtte.

Enke- eller enkemannspensjonen faller bort når enken eller enkemannen får rett til alders- eller uførepensjon.

6.5.1.5 *Barnepensjon*

Barnepensjon gis til gjenlevende barn som er yngre enn 18 år, og faller bort når barnet fyller 18 år. Dersom barnet er under utdanning, kan det få pensjon til det fyller 21 år. Barnepensjonen består av ett grunnbeløp og et kompletteringsbeløp. Pr 1.

januar 1995 utgjør grunnbeløpet og kompletteringsbeløpet henholdsvis 3 144 og 4 188 FIM pr år.

Kompletteringsbeløpet blir inntektsprøvd mot barnepensjonen fra tilleggspensjonssystemet (arbeidspensjonen). Ved inntektsprøvingen har barnet et fribeløp på 2 904 FIM pr år. Dersom arbeidspensjonen er større enn dette beløpet, blir kompletteringsbeløpet redusert med 50 prosent av det overskytende beløpet.

6.5.1.6 Pensjonsregulering

Ytelsene fra grunnpensjonssystemet blir regulert i takt med endringene i konsumprisindeksen, som blir fastsatt en gang i året.

6.5.1.7 Finansiering

Ytelsene fra grunnpensjonssystemet blir finansiert av medlemmene, arbeidsgiverne og det offentlige. Finansieringen skjer etter et utligningsystem (pay as you go-system) der årets innbetalinger skal dekke årets utbetalinger.

6.5.2 Tilleggspensjonssystemet

6.5.2.1 Innledning

Det finske tilleggspensjonssystemet er regulert i lov om statens pensjoner, lov om statens familiepensjoner, lov om pensjon for kommunale tjenestemenn og arbeidere, og lov om pensjon for den evangelisklutherske kirke. I tillegg har visse offentlige innretninger som Finlands Bank og Riksdagen (nasjonalforsamlingen) egne pensjonsordninger.

Lovene om statens pensjoner og statens familiepensjoner blir administrert av Statskontoret, mens den kommunale pensjonsloven blir administrert av den kommunale pensjonsanstalten. De andre pensjonslovene blir administrert av egne forvaltningsorganer.

Ytelsene fra det finske tilleggspensjonssystemet kalles arbeidspensjon. Medlemmene tjener opp én pensjon for hvert arbeidsforhold (hver stilling) de har hatt.

6.5.2.2 Alderspensjon

Den alminnelige pensjonsalderen er 65 år. Medlemmene kan ta ut alderspensjonen opptil fem år før pensjonsalderen, eller de kan utsette uttaket av den. Førtidsuttaket gjør at alderspensjonen blir redusert, mens utsettelsen gjør at den øker.

Medlemmene tjener opp en alderspensjon som utgjør 1,5 prosent av pensjonsgrunnlaget for hvert år de har vært i arbeidsforholdet (stillingen). Full pensjon gis etter 40 år, og svarer til 60 prosent av pensjonsgrunnlaget. Pensjonsgrunnlaget blir beregnet ut fra de fire siste årslønnene i arbeidsforholdet (stillingen). Det blir sett bort fra den største og minste av årslønnene. Pensjonsgrunnlaget er lik gjennomsnittet av de to årslønnene som er igjen.

6.5.2.3 Uførepensjon

Uførepensjon gis til personer i alderen 16 til 64 år når de på grunn av sykdom, skade eller lyte ikke lenger er i stand til å ha innteksgivende arbeid. Det er et vilkår at vedkommende har tapt minst 60 prosent av inntektsevnen, og at arbeidsuførheten kan ventes å vare i minst ett år. Pensjonen kan gis for en viss tid eller inntil videre.

Tapet av inntektsevnen blir ikke bare bestemt ut fra helsemessige forhold. Det blir også tatt hensyn til sosiale forhold som pensjonssøkerens alder, utdanning og bosted, situasjonen på arbeidsmarkedet o a.

Uførepensjonen blir beregnet på samme måte som alderspensjonen. Pensjonssøkeren får medregnet den opptjeningstiden som han eller hun ville fått ved å fortsette i stillingen fram til pensjonsalderen.

Uførepensjonen blir erstattet av alderspensjon når uførepensjonisten når pensjonsalderen.

6.5.2.4 Enke- og enkemannspensjon

En gjenlevende ektefelle får enke- eller enkemannspensjon når vedkommende giftet seg med den avdøde før denne fylte 65 år.

Hvis det ikke var barn i ekteskapet, må følgende tilleggsvilkår være oppfylt:

1. Ekteskapet med den avdøde må være inngått før den gjenlevende fylte 50 år.
2. Ekteskapet må ha vart i minst fem år før dødsfallet.
3. Den gjenlevende må
 - a) være eldre enn 50 år ved dødsfallet, eller
 - b) ha mottatt uførepensjon fra grunnpensjonssystemet i minst tre år før dødsfallet.

Størrelsen på enke- og enkemannspensjonen er avhengig av om den avdøde etterlater seg barn som har rett til barnepensjon. Hvis det ikke er gjenlevende barn eller det er ett gjenlevende barn, utgjør enke- eller enkemannspensjonen 6/12 av den arbeidspensjonen som den avdøde mottok eller ville fått som uførepensjonist. Dersom det er to eller flere gjenlevende barn, varierer enke- eller enkemannspensjonen fra 5/12 til 2/12 av arbeidspensjonen til den avdøde, avhengig av hvor mange gjenlevende barn det er som har rett til barnepensjon.

Enke- eller enkemannspensjonen gis uten inntektsprøving de seks første månedene etter dødsfallet. Deretter blir pensjonen inntektsprøvd mot den eller de arbeidspensjonene som den gjenlevende har tjent opp. Dersom den gjenlevende er eldre enn 65 år eller mottar egen arbeidspensjon, blir enke- eller enkemannspensjonen inntektsprøvd med det samme den blir innvilget. Pensjonen blir likevel aldri inntektsprøvd før det yngste barnet fyller 18 år.

Ved inntektsprøvingen av enke- eller enkemannspensjonen har den gjenlevende et fribeløp. Fribeløpet kalles pensjonstilpassingsgrunnlaget, og er lik summen av de arbeidspensjonene som den avdøde har tjent opp. Det er likevel fastsatt minimums- og maksimumsgrenser for hvor stor pensjonstilpassingsgrunnlaget kan være. Dersom summen av arbeidspensjonene til den gjenlevende er større enn det tillatte grunnlaget, blir enke- eller enkemannspensjonen redusert med 50 prosent av det overskytende beløpet.

6.5.2.5 Barnepensjon

Barnepensjon gis til barn som er yngre enn 18 år, og faller bort når barnet fyller 18 år. Pensjonen utgjør fra 4/12 til 10/12 av de arbeidspensjonene som den avdøde mottok eller ville fått som uførepensjonist, avhengig av hvor mange gjenlevende barn det er som har rett til barnepensjon.

6.5.2.6 Pensjonsregulering

Ytelsene fra tilleggspensjonssystemet følger endringene i APL-indeksen, som er gjennomsnittet av konsumprisindeksen og inntektsindeksen. APL-indeksen blir fastsatt en gang i året.

6.5.2.7 Finansiering

Ytelsene fra tilleggspensjonssystemet blir finansiert av medlemmene og arbeidsgiverne (det offentlige). De statlige pensjonene finansieres etter et utligningssystem (pay as you go-system) der årets innbetalinger skal dekke årets utbetalinger. De kommunale pensjonene blir finansiert på samme måte, men det legges i tillegg opp såkalte bufferfond som skal utjevne avvik mellom innbetalinger og utbetalinger i forskjellige perioder.

6.5.3 Samordning av tilleggspensjonene

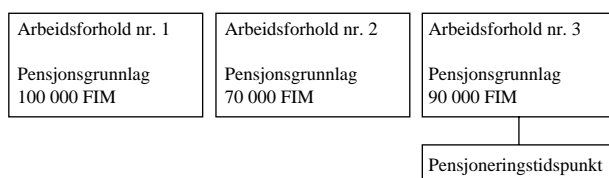
6.5.3.1 Innledning

I Finland er samordningsbestemmelsene tatt inn i de forskjellige tilleggspensjonslovene. De finske samordningsbestemmelsene minner om de norske bestemmelsene som gjelder for samordning av pensjoner fra to eller flere offentlige tjenstepensjonsordninger. Dette betyr at summen av pensjonistens arbeidspensjoner ikke må overstige en viss grense.

6.5.3.2 Fastsetting av pensjonsmaksimumet

Det tillatte pensjonsmaksimumet blir bestemt ved hjelp av samordningsgrensen og samordningsgrunnlaget. Samordningsgrensen er det tillatte pensjonsmaksimumet, mens samordningsgrunnlaget er det grunnlaget som samordningsgrensen blir beregnet ut fra.

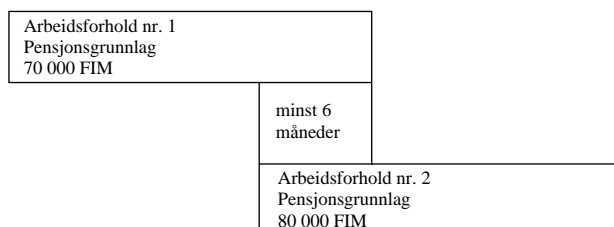
Som nevnt tjener medlemmet i tilleggspensjonssystemet opp én pensjon for hvert arbeidsforhold (hver stilling) vedkommende har hatt. *Samordningsgrunnlaget* er lik det høyeste av pensjonsgrunnlagene i alle arbeidsforholdene (stillingene) som medlemmet har hatt. Det blir altså ikke tatt hensyn bare til pensjonsgrunnlaget i det arbeidsforholdet (den stillingen) vedkommende har når han eller hun når pensjonsalderen, men pensjonsgrunnlaget i alle arbeidsforholdene (stillingene).

Figur 6.1 Valg av samordningsgrunnlag

I dette eksempelet har vedkommende hatt tre arbeidsforhold (stillinger). Samordningsgrunnlaget er lik det grunnlaget som er høyest, det vil si pensjonsgrunnlaget i arbeidsforhold nr. 1.

Dersom medlemmet i seks måneder eller mer har hatt to eller flere stillinger (arbeidsforhold) samtidig, kan man legge sammen pensjonsgrunnlagene og dermed forhøye samordningsgrunnlaget.

Figur 6.2 Forhøyning av samordningsgrunnlaget

Etter hovedregelen er samordningsgrunnlaget lik det høyeste av de to pensjonsgrunnlagene, det vil si pensjonsgrunnlaget i arbeidsforhold nr. 2 på 80 000 FIM, se figur 6.2. Når pensjonisten har hatt stilling (arbeidsforhold) nr. 1 og nr. 2 samtidig i seks måneder eller mer, kan man legge sammen pensjonsgrunnlagene slik at samordningsgrunnlaget blir $70\,000 + 80\,000 = 150\,000$ FIM i stedet for 80 000 FIM.

Når samordningsgrunnlaget er fastsatt, kan man fastsettesamordningsgrensen, som er den grensen som summen av pensjonistens arbeidspensjoner ikke må overstige. Samordningsgrensen svarer til 60 prosent av samordningsgrunnlaget. Dette betyr at hvis samordningsgrunnlaget er for eksempel 100 000 FIM, kan summen av pensjonistens arbeidspensjoner utgjøre 60 prosent av dette beløpet, det vil si 60 000 FIM. På den måten kan pensjonisten få en samlet pensjon fra tilleggspensjonssystemet som svarer til full arbeidspensjon.

I de tilfellene der samordningsgrunnlaget er større enn 84 780,12 FIM (dette beløpet blir fastsatt etter en bestemt indeks), blir det tatt hensyn også til den pensjonen som pensjonisten får fra grunnpensjonssystemet. Dette skjer ved at samordningsgrensen blir redusert med et folkepensjonsfradrag som svarer til seks prosent av differansen mellom samordningsgrunnlaget og 84 780,12 FIM. Folkepensjonsfradraget skal likevel ikke være større enn basisdelen (5 340 FIM pr år). Dette betyr at hvis samordningsgrunnlaget er for eksempel 100 000 FIM, blir folkepensjonsfradraget $(100\,000 - 84\,780,12) \times 0,06 = 913,19$ FIM. Dette er det beløpet som samordningsgrensen skal reduseres med.

Pensjonen fra grunnpensjonssystemet (folkepensjonen) kommer i tillegg til de samordnede arbeidspensjonene. Pensjonistene får derfor ofte en bedre pensjonsdekning enn det som svarer til full pensjon i tilleggspensjonssystemet. Det vil bare være i de høyeste inntektsnivåene, der man også skal ta hensyn til pensjonen fra grunnpensjonssystemet (folkepensjonen), at pensjonistens samlede pensjon etter samordning svarer til full arbeidspensjon.

6.5.3.3 Hvordan samordningen blir gjennomført

Så lenge summen av pensjonistens arbeidspensjoner er mindre eller lik det beløpet som er samordningsgrensen, gis alle arbeidspensjonene uten reduksjon. Dersom summen av arbeidspensjonene er større, blir pensjonene redusert med det overskytende beløpet (samordningsfradraget). Samordningsfradraget blir fordelt i forhold til bruttostørrelsen på arbeidspensjonene.

6.6 AVTALEN OM DET EUROPEISKE ØKONOMISKE SAMARBEIDS-OMRÅDET – EØS-AVTALEN

6.6.1 Generelt

Den 1. januar 1995 trådte avtalen om det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS-avtalen) i kraft. Dette er en avtale mellom medlemsstatene i EU (den europeiske unionen) på den ene siden og medlemsstatene i EFTA (det europeiske frihandelsområdet) – deriblant Norge – på den andre siden. Formålet med avtalen er å opprette et enhetlig europeisk samarbeidsområde. Dette målet skal nås ved å fremme en styrking av handel og økonomiske forbindelser mellom avtalepartene, med like konkurranseregler og overholdelse av et felles regelverk.

Det er et omfattende regelverk som er etablert for å nå målet med EØS-avtalen. Avtalen består av en hoveddel på 129 artikler, 49 protokoller og 22 vedlegg. Vedleggene viser til ca 1 300 rettsakter som forskjellige EU-organer har vedtatt, og som nå også danner grunnlaget for EØS-avtalen. Rettsaktene består i hovedsak av direktiver og forordninger. For å illustrere omfanget av de forpliktelsene som Norge har påtatt seg gjennom EØS-avtalen, kan vi nevne at artiklene, protokollene og vedleggene utgjør til sammen rundt 20 000 boksider.

De forpliktelsene som Norge har påtatt seg gjennom avtalen, gjelder ikke umiddelbart i Norge, selv om de er bindende for Norge. Grunnen er at EØS-avtalen er en avtale mellom stater. Det betyr at avtalens bestemmelser blir bindende internt i Norge først når de er gjort til en del av den nasjonale retten. Norge har gjort dette på to måter. For det første er det gitt en alminnelig gjennomføringslov, se lov av 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. I denne loven er det bestemt at EØS-avtalens hoveddel – de 129 artiklene og noen bestemmelser i en protokoll til avtalen – skal gjelde som norsk lov. For det andre er den norske retten gjennom endringer i og tillegg til lover og forskrifter endret slik at den er i samsvar med bestemmelsene i EØS-avtalen.

6.6.2 Bestemmelser om pensjons- og trygderettigheter

Et av de grunnleggende prinsippene i EØS-avtalen er prinsippet om arbeidskraftens frie bevegelighet. For å sikre at dette prinsippet blir gjennomført, bestemmer avtalen at enhver forskjellsbehandling av en medlemsstats arbeidstakere på grunn av statsborgerskap er forbudt når det gjelder sysselsetting, lønn og andre arbeidsvilkår (avtalens artikkel 28). For å gjennomføre den frie bevegeligheten er det videre bestemt at medlemsstatene skal foreta de endringer som er nødvendige for å sikre den sosiale tryggheten (avtalens artikkel 29).

EØS-avtalens bestemmelser om pensjons- og trygderettigheter finnes i avtalens vedlegg VI nr. 1 og 2. Vedlegg VI nr. 1 er rådsforordning (EØF) 1408/71 om anvendelse av trygdeordninger på arbeidstakere, selvstendig næringsdrivende og familimedlemmene deres som flytter innenfor EU-området, mens vedlegg VI nr. 2 er rådsforordning (EØF) 574/72 om gjennomføring av forordning 1408/71. Begge forordningene er endret en rekke ganger etter at de ble vedtatt i henholdvis 1971 og 1972. Ved forskrift 4. desember 1992 nr. 914 om inkorporasjon av trygdeforordningene i EØS-avtalen, er det bestemt at forordningenes bestemmelser skal gjelde som norsk rett.

Som nevnt blir Norges forpliktelser etter EØS-avtalen bindende for norske borgere først når de norske myndighetene har bestemt det. For at myndighetene skal kunne gi bestemmelser av et slikt innhold, må det finnes en lov eller en forskrift som gir adgang til det (legalitetsprinsippet). Hvis myndighetene ikke har en slik hjem-

mel, er ikke borgerne bundet av det myndighetene bestemmer. For Norges vedkommende betyr dette at kollektive tjenestepensjonsordninger og ordningen om avtalefestet pensjon (AFP-pensjon) ikke faller inn under EØS-avtalens anvendelsesområde. Det samme gjelder for kommunale pensjonsordninger. Grunnen er at alle disse ordningene er opprettet ved avtale.

Formålet med forordning 1408/71 er at EØS-statenes pensjons- og trygdesystemer i størst mulig grad skal koordineres slik at en person som flytter innenfor EØS-området, ikke skal tape pensjons- og trygderettigheter ved å flytte fra en EØS-stat til en annen EØS-stat. Dette betyr at EØS-statene kan opprettholde sine egne pensjons- og trygdeordninger så lenge de ikke diskriminerer de andre medlemsstatenes borgere eller legger hindringer i veien for arbeidskraftens frie bevegelighet.

For at man bedre skal få tak i hovedprinsippene i EØS-avtalens bestemmelser om pensjons- og trygderettigheter, er det viktig å være klar over at bestemmelsene bygger på fire hovedprinsipper for pensjons- og trygdedekning, nemlig

1. forbud mot at en EØS-stat diskriminerer andre EØS-staters statsborgere (likebehandlingsprinsippet)
2. sammenlegging av opptjeningstid i de forskjellige EØS-statenes pensjons- og trygdesystemer når man skal undersøke om pensjonssøkeren fyller minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon eller trygd fra en EØS-stat (sammenleggingsprinsippet)
3. pensjons- og trygdeytelsene skal beregnes ut fra varigheten på opptjeningstiden i de forskjellige EØS-statenes pensjons- og trygdesystemer (pro rata temporisprinsippet)
4. pensjons- og trygdeytelsene skal utbetales i den EØS-staten der pensjonisten bor, selv om dette er en annen stat enn den staten der ytelsene er tjent opp (eksportabilitetsprinsippet).

I det følgende skal vi gjøre rede for disse prinsippene. Før vi gjør det, skal vi omtale pensjons- og trygdebestemmelsenes geografiske og saklige anvendelsesområde, hvilke persongrupper bestemmelsene gjelder for, og de viktigste lovvalsreglene for disse personene.

6.6.3 Det geografiske anvendelsesområdet

Det geografiske anvendelsesområdet til forordning 1408/71 er de femten EU-statene (Belgia, Danmark, Finland, Frankrike, Hellas, Irland, Italia, Luxemburg, Nederland, Portugal, Spania, Storbritannia, Sverige, Tyskland og Østerrike) og de tre EFTA-statene (Island, Liechtenstein og Norge). Forordning 1408/71 innebærer med andre ord en regulering av pensjons- og trygderettigheter mellom Norge og 17 andre stater.

Da EØS-avtalen trådte i kraft 1. januar 1994, ble den nordiske konvensjonen om sosial trygghet fra 1981 erstattet av en ny nordisk konvensjonen om trygd fra 15. juni 1992. Den nye konvensjonen tar utgangspunkt i forordning 1408/71, og fungerer som et supplement til den. På to områder går den nordiske konvensjonen lenger enn forordningen. For det første er personkretsen i konvensjonen videre enn personkretsen i forordningen: Konvensjonen gjelder for alle som er bosatt i Norden uten hensyn til yrkesaktivitet og statsborgerskap, mens forordningen i utgangspunktet bare gjelder for EØS-statsborgere som er eller har vært yrkesaktive. For det andre inneholder konvensjonen enkelte bestemmelser som også gjelder for personer som går inn under forordningen.

6.6.4 Det saklige anvendelsesområdet

Bestemmelser om det saklige anvendelsesområdet til forordning 1408/71 finnes i forordningens artikkel 4. Her er det bestemt at forordningen får anvendelse på alle pensjons- og trygdeordninger, med eller uten avgiftsbetaling, på ett eller flere av følgende stønadsområder:

1. ytelser ved sykdom, svangerskap og fødsel
2. ytelser ved uførhet, inkludert ytelser som tar sikte på å bevare eller forbedre arbeidsevnen
3. ytelser ved alder
4. ytelser til etterlatte
5. ytelser ved yrkesskade og yrkessykdom
6. gravferdshjelp
7. ytelser ved arbeidsløshet
8. familieytelser
9. ikke-avgiftsbaserte ytelser (ytelser som ligger i grenseland mellom trygd og sosialhjelp).

Innenfor de områdene som artikkel 4 stiller opp, skal medlemsstatene angi hvilke nasjonale pensjons- og trygdeordninger som faller inn under forordningens anvendelsesområde. Dette går fram av forordningens artikkel 5 som sier at hver medlemsstat i en erklæring til EU-rådet, som skal offentliggjøres i EU-tidende, skal kunnngjøre hvilke pensjons- og trygdeordninger som faller inn under forordningens anvendelsesområde. I medhold av denne artikkelen har Norge meddelt at følgende pensjons- og trygdeordninger går inn under forordningens anvendelsesområde: Folketrygden (unntatt ytelser som gis etter folketrygdloven kapittel 12), Pensjonsordningen for sykepleiere og pensjonstrygdene for sjømenn, fiskere og skogsarbeidere.

Visse pensjons- og trygdeordninger er positivt unntatt fra anvendelsesområdet til forordning 1408/71. Etter forordningens artikkel 4 nr. 4 gjelder dette for sosiale og helsemessige velferdsordninger, ordninger for krig eller krigens følger og særordninger for offentlige tjenestemenn og likestilt personell.

Ytelser fra sosiale og helsemessige velferdsordninger er unntatt fra forordningens anvendelsesområde fordi de fleste EØS-statene regner slike ytelser for sosialhjelp, og ikke som pensjon eller trygd. Dette er grunnen til at blant annet stønad til den som har aleneomsorg for barn etter folketrygdloven kapittel 12, faller utenfor forordningens anvendelsesområde. Et annet eksempel på ytelser som faller utenfor forordningen etter denne bestemmelsen, er ytelser etter loven om sosiale tjenester.

Når det gjelder *sosialytelsene*, må man trekke en grense mot de såkalte ikke-avgiftsbaserte ytelsene, som er omfattet av forordningen. For at en ikke-avgiftsbasert ytelse skal gå inn under forordningens anvendelsesområde, må ytelsen være noe som søkeren har rett til når han eller hun oppfyller vilkårene for å få den (i motsetning til ytelser som blir innvilget etter et konkret skjønn). Videre kreves det at formålet med ytelsen er å dekke et av de stønadsområdene som forordningen gjelder for, eller at den særlig skal sikre uføre. Hvis disse vilkårene ikke er oppfylt, regnes ytelsen som sosialhjelp og faller utenfor forordningens anvendelsesområde.

Ytelser fra *ordninger for krig og krigens følger* faller utenfor forordningens anvendelsesområde fordi slike ytelser regnes for å være et nasjonalt anliggende som ikke har noe med arbeidskraftens frie bevegelighet å gjøre. Slike ytelser har videre en viss preg av ærespensjoner. Man kan dessuten tenke seg den situasjonen som ville oppstå om en tysk statsborger i den rette alderen kom til Norge for å søke om norsk krigspensjon.

Særlige ordninger for offentlige tjenestemenn er unntatt fra forordningens anvendelsesområde så lenge disse ordningene bare gjelder for personer som er

offentlig ansatt. Hvis derimot ordningene gjelder for hele yrkesgrupper (selve profesjonen), uten hensyn til om yrkesutøverne er privat eller offentlig ansatt, vil ordningene gå inn under forordningens anvendelsesområde. Dette er grunnen til at tjenestepensjonsordningene for sykepleiere, sjømenn, fiskere og skogsarbeidere faller inn under forordningens anvendelsesområde, mens de store tjenestepensjonsordningene som Statens Pensjonskasse og Kommunal Landspensjonskasse faller utenfor. Kommunal Landspensjonskasse vil uansett falle utenfor fordi denne ordningen er opprettet ved avtale.

Det er satt fram forslag om at særordninger for offentlig tjenestemenn skal gå inn under forordningens anvendelsesområde. Det er usikkert når man kan vente en avgjørelse av dette spørsmålet.

6.6.5 Personkretsen

Bestemmelser om hvilken personkrets som går inn under forordning 1408/71, finnes i forordningens artikkel 2. Her er det bestemt at forordningen gjelder for

1. arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende som er eller har vært omfattet av lovgivningen i én eller flere av EØS-statene, og som er statsborger i en av medlemsstatene,
2. flyktninger og statsløse
3. familiemedlemmer og etterlatte til en arbeidstaker, selvstendig næringsdrivende, flyktning eller statsløs.

Begrepene arbeidstaker og selvstendig næringsdrivende er definert i artikkel 1 bokstav a i forordning 1408/71. Man kan imidlertid ikke bruke disse definisjonene direkte. Grunnen er at forordningens definisjoner av begrepene viser til definisjonene i medlemsstatenes nasjonale lovgivning. I vedlegg I til forordning 1408/71 har Norge definert arbeidstaker og selvstendig næringsdrivende som en person som er arbeidstaker eller selvstendig næringsdrivende etter folketrygdloven.

Når det gjelder definisjonene av begrepene familiemedlem og etterlatt, skal man følge samme prinsipp som ved definisjonene av arbeidstaker og selvstendig næringsdrivende. Det vil si at man skal legge til grunn definisjonene i medlemsstatenes nasjonale lovgivning.

Begrepene flyktning og statsløs er derimot uttømmende definert i forordningens artikkel 1 bokstavene d og e. Etter disse bokstavene er en flyktning en person som «definert i artikkel 1 i konvensjonen om flyktnings stilling, undertegnet i Geneve 28. juli 1951», mens en statsløs er en person som «definert i artikkel 1 i konvensjonen om statsløses stilling, undertegnet i New York 28. september 1954».

6.6.6 Lovvalsregler

I forordning 1408/71 avdeling II finnes det nærmere bestemmelser om hvilken stats lovgivning som skal gjelde når en person flytter fra en EØS-stat til en annen EØS-stat.

I forordningens artikkel 13 nr. 1 er det bestemt at en person som hovedregel bare kan være omfattet av lovgivningen i én EØS-stat. Når man har slått fast hvilken stats lovgivning vedkommende er omfattet av, blir denne staten kalt for den kompetente staten. Å være omfattet av den kompetente statens lovgivning innebærer at vedkommende har de samme rettigheter og plikter som statens egne borgere.

Hovedreglene om lovvalg for arbeidstakere og selvstendige næringsdrivende finnes i forordningens artikkel 13 nr. 1 bokstavene a og b. Her er det bestemt at arbeidstakeren eller den selvstendig næringsdrivende skal være omfattet av lovgiv-

ningen i den medlemsstaten der arbeidet eller virksomheten blir utført. Det avgjørende er med andre ord ikke i hvilken stat vedkommende bor, men i hvilken stat arbeidet eller virksomheten blir utført.

Forordning 1408/71 har ikke bestemmelser om lovvalg for familiemedlemmer. Et lovvalg for en person omfatter imidlertid også hans eller hennes familiemedlemmer, med mindre man kan foreta et selvstendig lovvalg for det enkelte familiemedlem etter forordningens bestemmelser. Dette vil være tilfellet hvis et familiemedlem selv er arbeidstaker, eller selvstendig næringsdrivende, eller mottar dagpenger under arbeidsløshet eller pensjon.

Siden et lovvalg også omfatter familiemedlemmene, kan disse personene få en avledet rett til ytelse etter den kompetente statens lovgivning. Hvilke ytelse familiemedlemmene kan få, er nærmere regulert i forordningens bestemmelser om de forskjellige ytelsene.

6.6.7 Likebehandlingsprinsippet

En av de mest grunnleggende bestemmelsene i EØS-avtalen er avtalens artikkel 4, som sier at enhver forskjellsbehandling på grunn av nasjonalitet er forbudt. Dette grunnleggende prinsippet finner man igjen i artikkel 3 i forordning 1408/71. Her er det bestemt at personer som bor på en medlemsstats territorium, og som er omfattet av forordningen, skal ha samme rettigheter og plikter som medlemsstatens egne statsborgere.

De norske pensjons- og trygdeordningene som går inn under forordning 1408/71, er stort sett i samsvar med likebehandlingsprinsippet. I enkelte tilfeller er det likevel et vilkår for å være medlem i en norsk trygdeordning eller for å få rett til en ytelse fra vedkommende ordning at pensjonssøkeren er norsk statsborger. Et eksempel er folketrygdloven § 1-2 nr. 1 andre ledd. Her er det bestemt at en sjømann kan være medlem i den norske folketrygden selv om vedkommende ikke bor i Norge. Det kreves imidlertid at vedkommende er en norsk statsborger som er ansatt på et norsk skip. Vilkåret om at vedkommende må være norsk statsborger, strider mot likebehandlingsprinsippet. Ordet norsk statsborger må derfor leses som om det står statsborger i en EØS-stat.

At likebehandlingsprinsippet er viktig, kommer klart fram av EF-domstolens praksis. Domstolen har underkjent ethvert forsøk fra en medlemsstat på å forskjellsbehandle en annen medlemsstats borgere i forhold til statens egne borgere.

6.6.8 Sammenleggingsprinsippet

For å sikre at retten til fri bevegelse for personer ikke blir svekket, er det viktig at personer som flytter fra en EØS-stat til en annen EØS-stat, får mulighet til å tjene opp pensjons- og trygderettigheter i den EØS-staten som vedkommende flytter til. EØS-avtalen artikkel 29 bokstav a bestemmer derfor at man skal legge sammen alle opptjeningsperiodene i de forskjellige EØS-statenes pensjons- og trygdesystemer når man skal undersøke om pensjonssøkeren fyller minstekravet for rett til pensjon eller trygd fra den EØS-staten som han eller hun søker om rett til ytelse fra.

Dette prinsippet, som kalles sammenleggingsprinsippet, har betydning bare når man skal undersøke om pensjonssøkeren fyller minstekravet til opptjeningsstid i den EØS-staten som han eller hun søker om pensjon fra. Størrelsene på ytelsene blir fullt ut bestemt av EØS-statenes interne lovgivning. Prinsippet innebærer derfor ikke at EØS-statenes pensjons- og trygdeordninger skal harmoniseres, men at medlemsstatene skal samarbeide slik at de personene som ønsker å benytte retten til å arbeide i

en annen medlemsstat, ikke skal hindres i dette fordi de taper pensjons- og trygderettigheter i forhold til medlemsstatens egne borgere.

Som en illustrasjon kan vi nevne at den norske folketrygdloven gir grunnpensjon bare til en pensjonssøker som har bodd i Norge i minst tre år i tiden fra fylte 16 år og til og med det året vedkommende fyller 66 år. For rett til tilleggspensjon kreves det tre år med pensjonspoeng. Etter sammenleggingsprinsippet skal man ta hensyn til pensjonssøkerens opptjeningstid i de andre EØS-statenes pensjons- og trygdesystemer når man skal undersøke om treårskravet i den norske folketrygden er oppfylt. I praksis betyr dette at en pensjonssøker som har vært medlem i en eller flere EØS-staters pensjons- og trygdesystemer i til sammen to år, vil få pensjon fra den norske folketrygden når vedkommende har vært medlem i folketrygden i ett år. Da er nemlig treårskravet oppfylt.

Grunnen til at pensjonssøkeren må ha vært medlem i den norske folketrygden i minst ett år før vedkommende får rett til pensjon, finnes i artikkel 48 nr. 1 i forordning 1408/71. Her er det bestemt at når en medlemsstats nasjonale lovgivning ikke krever det, plikter ikke medlemsstatene å gi pensjon for kortere opptjeningstid enn ett år.

Medlemstid i en norsk pensjons- eller trygdeordning i mindre enn ett år, gir altså ikke rett til pensjon. Dette betyr likevel ikke at personer mister pensjonsrettigheter for denne perioden. I forordningens artikkel 48 nr. 2 er det nemlig bestemt at de andre statene som pensjonssøkeren har tjent opp pensjonsrettigheter i, også skal ta hensyn til opptjeningstid som er kortere enn ett år når de skal beregne pensjonen etter forordningens pro rata temporis-prinsipp.

6.6.9 Pro rata temporis-prinsippet

EØS-avtalens bestemmelser om pensjonsberegning bygger på det såkalte pro rata temporis-prinsippet. Dette prinsippet betyr at pensjonene fra de forskjellige EØS-statene skal stå i forhold til den opptjeningstiden som pensjonssøkeren har hatt i de forskjellige EØS-statenes pensjons- og trygdesystemer.

De nærmere bestemmelsene om hvordan pensjonsberegningen skal skje etter pro rata temporis-prinsippet, finnes i artikkel 46 nr. 2 i forordning 1408/71. Her er det bestemt at man først skal beregne et teoretisk beløp. Dette beløpet er den pensjonen som pensjonssøkeren ville hatt rett til fra den staten han eller hun søker om pensjon fra, når man forutsetter at all pensjonsopptjening har skjedd i denne staten. Deretter skal man multiplisere det teoretiske beløpet med den faktiske opptjeningstiden i den staten som vedkommende søker om pensjon fra, og dividere med summen av opptjeningstidene i de forskjellige EØS-statenes pensjons- og trygdesystemer. Det beløpet man da kommer fram til, er den pensjonen pensjonssøkeren har rett til etter pro rata temporis-prinsippet.

Eksempel:

En person har arbeidet 10 år i land A og 25 år i land B. Full opptjeningstid i begge land er 40 år. Når man skal beregne pensjonen fra land A etter pro rata temporis-prinsippet, skal man gjøre slik:

Først skal man beregne det teoretiske beløpet, det vil si den pensjonen vedkommende ville fått fra land A hvis all pensjonsopptjening hadde skjedd i dette landet. Deretter skal man multiplisere med opptjeningstiden i land A, og dividere med summen av opptjeningstidene i land A og land B. Den pensjonen som pensjonssøkeren har rett til fra land A etter pro rata temporis-prinsippet, utgjør da $35/40 \times 10/1 = 35/4 = 10/40$ av full pensjon.

Dersom en person fyller vilkårene for rett til pensjon fra den staten han eller hun søker om pensjon fra uten at det er nødvendig å anvende sammenleggingsbestemmelsen, noe som for Norges vedkommende betyr at pensjonssøkeren må ha vært medlem i en norsk pensjons- eller trygdeordning i minst tre år, er det viktig å være klar over at forordningens pro rata temporis-prinsipp ikke skal føre til at vedkommende får mindre i pensjon enn den pensjonen som vedkommende har rett til når pensjonen blir beregnet etter norsk lovgivning. Dette går fram av forordningens artikkel 46 nr. 3, som sier at pensjonssøkeren har rett til en pensjon som svarer til det største beløpet av pensjonen beregnet etter nasjonal lovgivning og pensjonen beregnet etter forordningens pro rata temporis-prinsipp.

6.6.10 Eksportabilitetsprinsippet

Mens sammenleggingsprinsippet sikrer at en person ikke skal tape pensjons- og trygderettigheter på å bosette seg i en annen EØS-stat, skal eksportabilitetsprinsippet sikre at vedkommende får utbetalt de ytelsene som er tjent opp, selv om han eller hun ikke lenger bor i opptjeningsstaten. Dette prinsippet, som altså kalles eksportabilitetsprinsippet, kommer til uttrykk i EØS-avtalens artikkel 29 bokstav a.

Bestemmelser om eksport av pensjons- og trygdeytelser finnes i forordningens bestemmelser om de forskjellige ytelsene. Bestemmelsene er prinsipielt forskjellige alt etter om det dreier seg om kontantytelser eller naturalytelser.

Når det gjelder *kontantytelser* som for eksempel pensjoner, innebærer eksportabilitetsprinsippet at et beløp som svarer til den pensjonen som er tjent opp, skal sendes til den som har tjent opp pensjonen, i den EØS-stat der vedkommende bor.

Hvis det derimot dreier seg om *naturalytelser* som for eksempel sykehusbehandling, følger det av forholdets natur at det eneste som kan eksporteres er et pengebeløp som svarer til verdien av den ytelsen som blir gitt. Selve naturalytelsen (behandlingen av den syke) blir utført i den medlemsstaten hvor vedkommende oppholder seg. Man kan med andre ord si at oppholdsstaten gir en naturalytelse (utfører en behandling) for en annen stats regning. Den sistnevnte staten refunderer da etter nærmere bestemmelser i forordning 574/72 de utgiftene som den behandelende staten har hatt.

Etter forordning 574/72 skal oppgjøret mellom statene skje på forskjellige måter, alt etter hvilken persongruppe det dreier seg om. For arbeidstakere og selvstendig næringsdrivende er utgangspunktet at den behandelende staten skal få dekket de faktiske utgiftene som den har hatt ved naturalbehandlingen. For pensjonister og familiemedlemmer er utgangspunktet at oppgjøret mellom statene skal skje ved et fast beløp (et såkalt rundsum-oppgjør). Den behandelende staten får da refundert et fast beløp (en rund sum) i stedet for de faktiske utgiftene. Størrelsen på det faste beløpet blir beregnet ut fra statistiske opplysninger, og skal ligge så nær de faktiske utgiftene som mulig.

Statene kan seg i mellom avtale andre oppgjørsformer enn det som følger av forordning 574/72. Dette betyr at statene kan avtale for eksempel rundsumoppgjør der forordningen sier at det skal være et faktisk oppgjør. Det er også stater som har inngått avtaler der de har gitt avkall på retten til refusjon (såkalte ikke-refusjonsavtaler).

KAPITTEL 7

Samordningsdebatten**7.1 EN OVERSIKT OVER KAPITTELET**

I dette kapittelet skal utvalget gjøre rede for det vi har valgt å kalle argumenter i samordningsdebatten.

Hensikten med kapittelet er å beskrive og å vurdere argumenter som er viktige å ta hensyn til når man skal ta stilling til forslag til endringer i samordningsregelverket. På den måten kan dette kapittelet fungere som en innledning til "*Samordning av pensjoner fra to eller flere offentlige tjenestepensjonsordninger*" i kapitlene 8, 9 og 10, der hovedproblemstillingene i utvalgets mandat – å foreslå forenklinger i samordningsregelverket – skal behandles.

Behandlingen av de forskjellige argumentene er delt i tre deler: Først blir det gitt en kort presentasjon av det enkelte argument, og forklart hvorfor det er et argument i samordningsdebatten. Deretter blir det gjort rede for hvordan argumentet har blitt brukt i praksis, og antydning hvilken vekt det kan antas å ha i dag. Til slutt skal vi komme med noen bemerkninger om hvilken vekt argumentet bør tillegges når man skal ta stilling til forslag til endringer i samordningsregelverket.

7.2 SAMORDNINGSBESTEMMELSENE SKAL MOTVIRKE OVERPENSJONERING**7.2.1 Nærmere om argumentet**

Hovedtanken med bestemmelser om trygdemessig samordning er å unngå overpensjonering. Dette skal man oppnå ved at de pensjons- og trygdeytelsene som pensjonisten har rett til, blir tilpasset hverandre slik at summen av dem gir vedkommende en samlet pensjonsinntekt som står i et rimelig forhold til den inntekt som faller bort.

Problemet med overpensjonering oppstår som en følge av at de forskjellige pensjons- og trygdeordningene som går inn under samordningsloven, er bygd opp som såkalte bruttopensjonsordninger. Det vil si at hver av dem tar sikte på å gi «full kompensasjon»⁶⁰ for de stønadstilfellene som ordningene dekker. Dette betyr at en person som har rett til ytelser fra flere slike ordninger kan få flere ganger «full kompensasjon». Uten samordning kunne man derfor med en viss rett ha sagt at vedkommende ville «tjent» på at det oppstod flest mulig trygde- eller stønadstilfeller. Slike situasjoner har myndighetene ønsket å unngå, og det er derfor bestemt at de forskjellige ytelsene som pensjonisten kan ha rett til, skal samordnes.

7.2.2 Hvordan argumentet har blitt brukt

Argumentet om å unngå overpensjonering – eller overpensjoneringsargumentet – har vært lite framme i samordningsdebatten i perioden fra samordningsloven ble innført og fram til i dag. Grunnen er at innføringen av denne loven innebar at myndighetene fikk regulert de tilfellene der de mente det var fare for overpensjonering.

60. Hva som ligger i uttrykket full kompensasjon, varierer. Hvis man ser alle pensjons- og trygdeordningene som går inn under samordningsloven under ett, kan man som en hovedregel si at full kompensasjon for alders- eller uførepensjon, enke- eller enkemannspensjon og barnepensjon utgjør henholdsvis 60, 40 og 20 prosent av den inntekt som faller bort.

Dermed ble det liten plass til overpensjoneringsargumentet i samordningsdebatten. Så lenge de tilfellene der det kan oppstå overpensjonering allerede er regulert, vil argumentet om å unngå overpensjonering spille inn bare i de tilfellene der det blir innført en ny pensjons- eller trygdeordning, eller der man ønsker i «stramme inn» en samordningsregel som gir for gunstige resultater.

Dette har gjort at det finnes relativt få eksempler på endringer i samordningsregelverket der argumentet om å unngå overpensjonering naturlig hører inn i en debatt om hvordan et konkret samordningsspørsmål bør løses. De fleste pensjons- og trygdeordningene var opprettet da samordningsloven trådte i kraft, og å «stramme inn» på en eksisterende samordningsregel, er ikke noe populært tiltak. Noen eksempler kan man likevel finne:

1. Enke- og morstrygden ble innført ved lov 20. juni 1964 nr. 1. Når det gjaldt samordning med ytelser fra denne trygdeordningen, ble det bestemt at de ytelsene som enken hadde rett til fra andre pensjons- og trygdeordninger, skulle reduseres med et beløp som svarte til 100 prosent av den ytelsen som kom til utbetaling fra enke- og morstrygden. Begrunnelsen for den nye samordningsregelen var:

«Samordningslovens bestemmelser vedrørende ... [alders- og uføretrygdens] ytelser vil ... ikke passe for ... [ytelser] fra enke- og morstrygden. Sistnevnte grunnytelser bør gå til fullt fradrag i ... [ytelser] fra annet hold, slik som for øvrig etter samordningslovens § 18 gjelder for to enkepensjoner. Nevnte lovs regler i §§ 19 og 20 om delvis fradrag for pensjoner fra uføretrygd og alderstrygd vil ikke gi riktig løsning for ytelser fra enke- og morstrygden.

Under hensyntagen til dette og videre for ikke å foregripe noe når det gjelder folkepensjonsordningen foreslår departementet at ... [enke- og morstrygdens ytelser] skal gå til fullt fradrag i tilsvarende ytelser fra pensjonsordning og trygd som omfattes av samordningsloven.⁶¹

2. Ved lov 17. juni 1966 nr. 12 ble folketrygden innført. Det viktigste nye med denne trygdeordningen var at den innførte en tilleggspensjon som skulle gi pensjonistene en pensjon som stod i forhold til tidligere inntekt. I lov 17. juni 1966 nr. 16, lov 9. desember 1966 nr. 4 og lover 16. desember 1966 nr. 1, 2, 5, 6, 11, 12 og 13, ble det gitt bestemmelser om hvordan en pensjon fra en tjenstepensjonsordning og/eller fra en personskadetrygd skulle tilpasses tilleggspensjonen fra folketrygden. Det ble bestemt at tjenstepensjonen og/eller personskadetrygdpensjonen skulle reduseres med et beløp som svarte til hele tilleggspensjonen. Forarbeidene til lovene begrunnet ikke den strenge samordningsregelen, men man kan finne visse uttalelser i Pensjonsutredningskomiteens innstilling fra 23. november 1963 som kaster lys over saken:

«Når det gjelder pensjonsordninger med høyere ytelser enn den generelle tilleggspensjonering, går komiteén ut fra at det vil bli forhandlinger mellom arbeidsgivere og arbeidstakere om og i tilfelle i hvilken utstrekning arbeidstakerne skal sikres pensjonsytelser ut over det de tjener opp gjennom tilleggspensjoneringen. Komiteén antar at de tidligere eksisterende ordninger i alminnelighet vil bli opprettholdt og tilpasset tilleggspensjoneringen, slik at det enkelte medlem totalt sett får de samme ytelser og rettigheter som før.»⁶²

3. Opprinnelig bestemte samordningsloven §§ 10, 14 og 16 at summen av pensjo-

61. Ot prp nr 34 for 1963–64 s. 13.

62. Her sitert fra St meld nr 75 for 1963–64, vedlegg 1 s. 33.

nene ikke skulle være større enn den største av dem med tillegg av et visst beløp (et såkalt samordningstillegg). Da samordningsloven ble innført, ble det bestemt at tillegget skulle svare til halvparten av den grunnpensjonen som et pensjonistektepar fikk fra alderstrygden.⁶³ For å få tilsvarende størrelse på tillegget da folketrygden ble innført, ble det i lov 17. juni 1966 nr. 17 bestemt at tillegget fra 1. januar 1967 skulle svare til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Høsten 1966 foreslo Sosialdepartementet at samordningstillegget skulle falle bort. Begrunnelsen for forslaget var denne:

«Siden samordningslovens ikrafttreden 1. januar 1959, er det skjedd en betydelig utbygging av pensjonsordningene og pensjonene i personskade-trygdene er kommet opp i et langt høyere nivå. Av særskilt betydning er den vesentlige økning av grunnpensjonene som er skjedd og som medfører at samordningstillegget etter § 16 i dag er kommet opp i kr. 3 378, mens det i 1959 var kr. 1 746. Ved gjennomføringen av folketrygden vil det komme opp i kr. 4 050. Som det fremgår av nedenstående eksempler vil samordningstillegget føre til en del tilfelle av urimelig overpensjonering.

...
Etter en samlet vurdering er departementet kommet til at det ikke lenger skulle være behov for et særskilt pensjonstillegg på toppen av den samlede pensjon som ellers ytes etter bestemmelsene i § 16.

...
De samme synspunkter som er nevnt ovenfor bør etter departementets mening også legges til grunn når det gjelder bestemmelsene i samordningslovens §§ 10 og 14.»⁶⁴

Stortingets sosialkomite godtok ikke departementets forslag:

«De forslag som er tatt opp i den nå foreliggende proposisjon, har departementet, pga. for knapp tid, ikke hatt anledning til å forelegge for organisasjonene til uttalelse før proposisjonen ble fremmet. Etter omstendighetene finner komitéen på det nåværende tidspunkt ikke å ville ta standpunkt til de lovendringer som er foreslått, men forutsetter at departementet kommer tilbake til saken etter at de berørte organisasjoner har fått anledning til å uttale seg.»⁶⁵

Storingskomiteen så imidlertid at faren for overpensjonering var til stede i disse tilfellene, og fortsatte:

«Komitéen har overveiet spørsmålet om å utsette behandlingen av de forslag som knytter seg til samordningsloven §§ 10, 14 og 16. Denne fremgangsmåten ville i tilfelle føre til at samordningstilleggene, som følge av stigningen i grunnbeløpet fra 1. januar 1967, automatisk øker med kroner 672,- pr. år. For å unngå en slik utvikling er komitéen blitt stående ved å ville fremme forslag om at angjeldende paragrafer i samordningsloven ... ikke, som vedtatt, trer i kraft fra 1. januar 1967. For å redusere de økonomiske virkninger av en utsettelse av de foreslåtte endringer i samordningsloven foreslår komitéen videre at gjennom midlertidige lovbestemmelser fastsettes samordningstillegget fra 1. januar 1967 til kr. 3 378 pr. år.»⁶⁶

63. Etter alderstrygdloven av 1957 ble et pensjonistektepar betraktet som en økonomisk enhet.

Ekteparet fikk derfor én pensjon fra denne trygdeordningen (en ekteparpensjon). Dette forholdet ble endret med innføringen av folketrygden i 1966. Da fikk hver av ektefellene rett til sin egen pensjon.

64. Ot prp nr 18 for 1966–67 s. 2–3.

65. Innst S nr IV for 1966–67 s. 1–2.

66. L.c.

4. Ved lov 19. juni 1969 nr. 61 ble det innført særtillegg til ytelsene fra folketrygden. Når det gjaldt tilpassingen av særtillegget til de andre pensjons- og trygdeytelsene som pensjonisten hadde rett til, ble det bestemt at tillegget skulle reduseres med både tilleggspensjonen fra folketrygden og de ytelsene som pensjonisten hadde rett til fra pensjons- og trygdeordninger som gikk inn under samordningsloven. Begrunnelsen for regelen var denne:

«Departementet vil peke på at særtillegget er ment først og fremst å skulle komme dem til gode som har særlig lave pensjoner. Det synes ikke rimelig å gi ytterligere tillegg til personer som på forhånd har ytelsene fra offentlige eller private pensjonsordninger. Departementet legger også vekt på at det allerede i en lang rekke lover og vedtekter er fastsatt regler som bestemmer at folketrygdens tilleggspensjoner fullt ut skal gå til fradrag i andre pensjoner. Det ville for øvrig være lite rimelig om særtillegget skulle stå i en gunstigere stilling samordningsmessig sett enn vanlige tilleggspensjoner fra folketrygden. Det er tvertimot meget som taler for at det skal gjelde strengere samordningsregler for særtillegget.

...
En finner at særtillegget fullt ut bør settes ned med slike pensjonsytelser selv om ytelsene ikke er beregnet etter full tjenestetid og hel arbeidsuførhet.»⁶⁷

5. Opprinnelig bestemte samordningsloven § 18 nr. 1 at enkepensjon fra en tjenestepensjonsordning skulle samordnes med enkepensjon fra en personskadetrygd ved at summen av pensjonene ikke skulle være større enn den største av dem når tjenestepensjonen ble beregnet for full opptjeningstid. Ved lov 29. mars 1968 nr. 1 ble det bestemt at samordningen skulle skje på en annen og gunstigere måte når enkepensjonen fra personskadetrygden var fra krigspensjoneringsordningen. Den nye regelen ble tatt inn i samordningsloven § 18 som en ny nr. 2, og innebar at enken fikk økt det tillatte pensjonsmaksimumet med et beløp som svarte til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Forarbeidene til loven⁶⁸ tok ikke opp forholdet til overpensjoneringsargumentet.
6. Fram til 1. oktober 1979 fantes bestemmelsene om samordning av pensjon fra en tjenestepensjonsordning med tilleggspensjon fra folketrygden i tilleggslover til de lovfestede tjenestepensjonsordningene som gikk inn under samordningsloven. Det fantes også en tilleggslov til samordningsloven. Denne tilleggsloven gjaldt for de kommunale og de fylkeskommunale tjenestepensjonsordningene. I alle disse tilleggslovene var det bestemt at når pensjonen fra tjenestepensjonsordningen ble gitt for mindre enn full opptjeningstid, skulle tjenestepensjonen reduseres med et beløp som svarte til en så stor brøkdel av full tilleggspensjon⁶⁹ som den brøkdelen tjenestepensjonen var beregnet ut fra. Samordningsfradraget for tilleggspensjonen skulle likevel ikke være større enn den tilleggspensjonen som faktisk var tjent opp i folketrygden. Ved lov 19. desember 1968 nr. 84 ble det bestemt at samordningsfradraget for tilleggspensjonen skulle begrenses på en annen og gunstigere måte enn tidligere. Lovendringen innebar at man ikke lenger skulle ta utgangspunkt i det beløpet tilleggspensjonen utgjorde ved full opptjeningstid, men den tilleggspensjonen som faktisk var tjent opp. Forarbeidene til loven⁷⁰ nevner ikke at den

67. Ot prp nr 51 for 1968–69 s. 4–5.

68. Ot prp nr 26 for 1967–68.

69. Full tilleggspensjon vil si det beløpet denne pensjonen utgjør når den blir beregnet for full opptjeningstid i folketrygden.

nye bestemmelsen innebar en dobbeltavkorting av samordningsfradraget for tilleggspensjonen i de tilfellene der både tjenestepensjonen og tilleggspensjonen ble gitt for mindre enn full opptjeningsstid. Det ble heller ikke vurdert hvordan den nye bestemmelsene harmonerte med overpensjoneringsargumentet.

7. Med virkning fra 1. januar 1973 ble pensjonsalderen i folketrygden redusert fra 70 til 67 år. Samtidig ble det bestemt at en person som lot være å ta ut hele eller deler av alderspensjonen i perioden fra fylte 67 til 70 år, skulle tjene opp et ventetillegg.⁷¹

Samtidig med at ordningen med ventetillegg ble innført, ble det bestemt at tillegget skulle samordnes med de andre pensjons- og trygdeytelsene som pensjonisten hadde rett til. Det ble bestemt at samordningen skulle skje etter de bestemmelsene som gjaldt for samordning med tilleggspensjon fra folketrygden.⁷² De bestemmelsene som gjaldt for begrenning av samordningsfradraget for tilleggspensjonen som var tjent opp av inntekt som ikke var pensjonsgivende i tjenestepensjonsordningen, gjaldt også for ventetillegget. Dette innebar at man ved samordningen måtte dele ventetillegget i to deler: En del som gjaldt grunnpensjonen (G-delen) og én del som gjaldt tilleggspensjonen (T-delen).

Opprinnelig var det bestemt at samordningsfradraget for G-delen av ventetillegget skulle beregnes ut fra den grunnpensjonen som pensjonisten til enhver tid hadde rett til (enten full grunnpensjon eller 3/4 grunnpensjon). Ved lov 8. juni 1979 nr. 52 ble denne regelen endret, slik at samordningsfradraget for G-delen alltid skulle beregnes ut fra en grunnpensjon som svarte til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Endringen innebar at de pensjonistene som fikk hele eller deler av G-delen av ventetillegget beregnet av en grunnpensjon som svarte til grunnbeløpet, fikk en gunstigere samordning enn før. Forarbeidene til loven⁷³ tok ikke opp forholdet til overpensjoneringsargumentet.

8. Opprinnelig samordnet tjenestepensjonsordningene med den tilleggspensjonen som pensjonisten fikk utbetalt fra folketrygden. Det ble ikke tatt hensyn til om denne pensjonen var tjent opp av medlemmet i tjenestepensjonsordningen eller av ektefellen til medlemmet. Ved lov 16. juni 1989 nr. 89 ble dette forholdet endret. Lovendringen innebar at tjenestepensjonsordningene skulle samordne bare med tilleggspensjon som var tjent opp av medlemmet, noe som innebar at de fleste personer som hadde rett til pensjon fra en slik ordning, fikk en gunstigere samordning enn tidligere. Forarbeidene til endringsloven⁷⁴ nevner ikke at dette harmonerte dårlig med overpensjoneringsargumentet.
9. Loven av 16. juni 1989 (punkt 8 foran) innebar at i de tilfellene pensjonen fra tjenestepensjonsordningen var en enke- eller enkemannspensjon, skulle samordningsfradraget for tilleggspensjonen svare til 55 prosent av den tilleggspensjonen som medlemmet i tjenestepensjonsordningen hadde tjent opp. Det ble ikke lagt vekt på om tjenestepensjonen ble gitt med eller uten ervervsprøving. Ved lov 5. juni 1992 nr. 53 ble det lempet på denne samordningsregelen for ikke-erhvervsprøvde enkepensjoner fra tjenestepensjonsordningene.⁷⁵ Lovend-

70. Ot prp nr 12 for 1969–70.

71. Ordningen med ventetillegg falt bort med virkning fra 1. april 1984. Personer som allerede har tjent opp ventetillegg, beholder dette, og får det samordnet med de andre pensjons- og trygdeytelsene som han eller hun har rett til.

72. Dette innebar at samordningsfradraget for ventetillegget i regelen skulle svare til det ventetillegget som pensjonisten fikk utbetalt.

73. Ot prp nr 36 for 1977–78.

74. Ot prp nr 38 for 1988–89 og Innst O nr 94 for 1988–89.

75. Dette er pensjoner som gis etter menn som ble medlem i en offentlig tjenestepensjonsordning før 1. oktober 1976. Datoen er ikke den samme i alle tjenestepensjonsordningene.

ringen innebar at et beløp som svarte til enkens egenopptjente tilleggspensjon, skulle holdes utenfor samordning. Den nye samordningsregelen førte til at enker med rett til ikke-erhvervsprøvde enkepensjoner fikk en langt gunstigere samordning enn etter den regelen som ble innført ved lov 16. juni 1989 nr. 89. Forholdet til overpensjoneringsargumentet ble ikke nevnt i forarbeidene til loven⁷⁶.

10. Opprinnelig bestemte samordningsloven § 22 nr. 2 at samordningsfradraget for grunnpensjonsdelen av en enke- eller enkemannspensjon fra folketrygden skulle svare til 100 prosent av den grunnpensjonen som enken eller enkemannen fikk utbetalt fra denne trygdeordningen. Ved lov 18. desember 1992 nr. 143 ble denne bestemmelsen endret slik at samordningsfradraget for grunnpensjonen skulle svare til 3/4 eller 75 prosent av grunnbeløpet i folketrygden. Forarbeidene til loven⁷⁷ tok ikke opp forholdet til overpensjoneringsargumentet.

Eksemplene ovenfor viser at overpensjoneringsargumentet ble tillagt stor vekt i forbindelse med innføringen av folketrygden. De nye samordningsbestemmelsene som ble innført (punkt 2 og 3), innebar som regel at det skulle gjøres fullt (100 prosent) fradrag for ytelsene fra den nye trygdeordningen. Noe annet ville heller ikke være rimelig. Innføringen av folketrygden førte til at de fleste personer fikk økt sitt pensjonsnivå, og å la det gjelde noe annet enn fullt fradrag for de nye ytelsene, ville jo bety at man kompenserte for økningen to ganger. Først ved at den nye trygdeordningen gav høyere ytelser, og så gjennom samordningsregelverket ved at tjenestepensjonsordningene og/eller personskadetrygdene ikke kunne gjøre fullt fradrag for de nye ytelsene.

I perioden etter folketrygdens innføring og fram mot vår tid ser man imidlertid at overpensjoneringsargumentet ikke har blitt tillagt noen særlig vekt i samordningsdebatten. De fleste av de eksemplene vi har gjort rede for, viser at man har gjort unntak fra de opprinnelige samordningsbestemmelsene, noe som innebærer at pensjonistene har fått økt sitt samlede pensjonsnivå. Dermed er det mye som taler for at overpensjoneringsargumentet i dag ikke kan regnes for å være noe godt argument i samordningsdebatten.

Det kan selvfølgelig innvendes at det eneste regelendringene i perioden etter folketrygdens innføring kan tas til inntekt for, er at myndighetene har fastsatt en ny definisjon av hva som er et rimelig samlet pensjonsnivå, og at overpensjoneringsargumentet derfor står like sterkt. Men da kunne man komme i en noe merkelig situasjon. Teoretisk kunne dette føre til at en bestemt pensjonskombinasjon helt ble fritatt for samordning, og at overpensjoneringsargumentet stod like sterkt. Vi har imidlertid vanskelig for å tro at argumentet om å unngå overpensjoning skulle forstås på denne måten.

7.2.3 Hvilken vekt bør argumentet tillegges?

Argumentet om å unngå overpensjoning bør fortsatt regnes for å være det vesentligste argumentet i samordningsdebatten. Den bærende tanken bak bestemmelsene om samordning av pensjons- og trygdeytelser er fortsatt å unngå overpensjoning. Man kan derfor si at det er overpensjoneringsargumentet som bærer hele samordningssystemet. Dermed er man «forpliktet» til å legge stor vekt på dette argumentet.

Problemet med å anvende overpensjoneringsargumentet i en debatt om hvordan et konkret samordningsspørsmål bør løses, er at uttrykket et rimelig samlet pen-

76. Dokument nr 8:52 for 1990–91, Innst O nr 51 for 1991–92, Forhandl. i Odelst. for 1991–92 s. 414–415 og 522–529, og Forhandl. i Lagt. for 1991–92 s. 47–55 og 56–57.

77. St meld nr 29 for 1991–92, Innst S nr 126 for 1991–92 og Ot prp nr 6 for 1992–93.

sjonsnivå ikke har noen enhetlig betydning. Hvis man tar for seg den loven som ble vedtatt i 1957, kommer det fram at uttrykket heller ikke var ment å ha det. Det finnes eksempler på at uttrykket kunne bety både den største av ytelsene og alle ytelsene uten reduksjon. Noen ganger skulle man operere med de beløpene som ytelsene faktisk utgjorde, mens man andre ganger skulle legge til grunn de beløpene ytelsene utgjorde dersom de ble gitt for full opptjeningstid og/eller hel arbeidsuførhet. For en del pensjonskombinasjoner ble det dessuten operert med såkalte samordningsstill-egg.

Alle disse oppfatningene av innholdet i et rimelig samlet pensjonsnivå, sammen med de nye betydningene som har kommet til i årenes løp, har gjort at argumentet om å unngå overpensjonering er et argument som er vanskelig å håndtere i en samordningsdebatt. Jo flere betydninger et uttrykk har, desto vanskeligere er det å ha en konsekvent holdning til det. Hvis man hevder at for eksempel den største av ytelsene gir et rimelig samlet pensjonsnivå, vil et slikt syn nesten alltid kunne møtes med at det samlede pensjonsnivået blir fastsatt på en annen og gunstigere måte for en pensjonskombinasjon som det er nærliggende å sammenligne seg med.

Til tross for dette er det et tankekors at man i de senere årene stadig har foretatt lempinger i samordningsregelverket, og dermed forhøyd pensjonistenes samlede pensjonsnivå. I dag hvor man ser tendenser til å «stramme inn» folketrygdens regelverk, for å begrense denne trygdeordningens utgifter, har man ved lempinger i samordningsregelverket utvidet de andre pensjons- og trygdeordningenes utgifter. Dermed får innsparingene samfunnsøkonomisk sett i mange tilfeller små virkninger. Det har igjen sammenheng med at pensjonistene får kompensert innsparingene gjennom bruttogarantiene i tjenstepensjonsordningene og i personskadetrygdene. Dermed går mye av vinningen opp i spinningen.

7.3 LIKEVEKT MELLOM YTELSE OG MOTYTELSE

7.3.1 Nærmere om argumentet

Medlemmer i en offentlig tjenstepensjonsordning betaler en viss del av lønnen i pensjonsinnskudd til vedkommende ordning. De fleste mener da at det skal være likevekt mellom det man betaler inn til ordningen, og det man får tilbake fra ordningen når pensjonstilfellet oppstår.

Til tross for dette kan samordningen fra tid til annen føre til at det ikke kommer noe til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen etter samordning (såkalte nullpensjoner). I de tilfellene der dette skjer, blir det ofte hevdet at når det er betalt noe inn til en ordning, skal det også komme noe til utbetaling fra ordningen etter samordning.

Grunnen til at det fra tid til annen oppstår nullpensjoner, er at bruttostørrelsen på tjenstepensjonen er liten i forhold til størrelsen på de andre pensjons- og trygdeytelsene som pensjonisten har rett til. Og siden størrelsen på de samordningsfradragene som skal gjøres i tjenstepensjonen er avhengig av størrelsen på de andre pensjons- og trygdeytelsene, kan det derfor skje at det ikke kommer noe til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen etter samordning.

7.3.2 Hvordan argumentet har blitt brukt

Det er særlig Stortinget som har vært opptatt av at samordningen ikke skal føre til at noen blir «nullpensjonister». Vi skal nevne noen eksempler:

1. I St. meld. nr. 28 for 1986–87 gjorde Sosialdepartementet rede for hvordan samordningsloven fram til da var blitt praktisert ved samordning av pensjon fra

en tjenstepensjonsordning med tilleggspensjon fra folketrygden som helt eller delvis var tjent opp av forskjellige personer. Under behandlingen av denne meldingen uttalte Stortingets forbruker- og administrasjonskomite: «Komiteen vil peke på det uheldige som ligger i det at pensjoner som arbeidstakere har betalt betydelige egenandeler for, blir samordnet bort.»⁷⁸

2. I St. meld. nr. 55 for 1989–90 om pensjoner fra Statens Pensjonskasse, gjorde Arbeids- og administrasjonsdepartementet rede for enkelte sider ved pensjonsordningen i staten som det hadde vært både reist spørsmål om og ført debatt om. Ett slikt forhold var nullpensjoner. Under behandlingen av meldingen uttalte Stortingets forbruker- og administrasjonskomite:

«Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil understreke at pensjonslovens regler forutsetter at det skal være et visst samsvar mellom det som innbetales til Statens Pensjonskasse og det som fås tilbake.

...
Disse medlemmer mener det er urimelig at enkelte skal få samordnet bort hele sin statspensjon og har forståelse for at dette oppleves som urettferdig. Det er nødvendig å rette opp de urimeligheter som samordningsloven derved medfører.

Disse medlemmer mener det må finnes fram til ordninger slik at alle uansett pensjonstype får utbetalt en viss minimumspensjon fra pensjonskassen. Disse medlemmer ber om at dette utredes nærmere.»⁷⁹

3. I 1992 la Sosialdepartementet fram St. meld. nr. 29 for 1991–92 om samordning av tjenstepensjon og tilleggspensjon når opptjeningen er ved forskjellige personer. Et av de forholdene som ble omtalt i denne meldingen, var nullpensjoner til enker. Om dette forholdet uttalte departementet:

«En person som har rett til enkepensjon både fra offentlig tjenstepensjonsordning og fra folketrygden, får fullt samordningsfradrag for folketrygdens grunnpensjon – ikke 3/4 fradrag som ellers ved samordning. Det har vært et ønske om å likestille enker/enkemenn med andre tjenstepensjonister på dette området. En slik endring vil komme enker/enkemenn med små pensjoner til gode og trolig føre til at så godt som alle disse får pensjon fra tjenstepensjonsordningen. ... Spørsmålet om lemping av samordningsfradraget i enkepensjon for grunnpensjon fra folketrygden vil bli vurdert i forbindelse med budsjettet for 1993.»⁸⁰

Ved Stortingets behandling av St meld nr. 29 uttalte forbruker- og administrasjonskomiteen:

«Komiteen er enig i at det i forbindelse med budsjettet for 1993 blir vurdert å lempe på dette samordningsfradraget. En likebehandling her av enker/enkemenn i forhold til andre tjenstepensjonister, vil føre til at antallet av dem som nå blir «nullpensjonister» etter samordningen, vil bli vesentlig redusert. Stortinget har tidligere ved flere anledninger bedt Regjeringen fremme forslag om en slik likebehandling.»⁸¹

Forbruker- og administrasjonskomiteens uttalelse ble fulgt opp i forbindelse med budsjettet for 1993, og i Ot prp nr. 6 for 1992–93 la Sosialdepartementet fram forslag om at samordningsfradraget for grunnpensjonsdelen av en enke- eller enkemannspensjon fra folketrygden

78. Innst S nr 165 for 1986–87 s. 5.

79. Innst S nr 110 for 1990–91 s. 12.

80. St meld nr 29 for 1991–92 s. 22.

81. Innst S nr 126 for 1991–92 s. 5.

ikke lenger skulle svare til den grunnpensjonen som enken fikk utbetalt fra denne trygdeordningen, men til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Departementets forslag ble vedtatt ved lov 18. desember 1992 nr. 143, og trådte i kraft 1. januar 1993.

Det ovenstående viser at Stortinget har oppfattet nullpensjonsargumentet som et viktig argument i samordningsdebatten, men i og med at det fortsatt finnes tilfeller der det kan oppstå nullpensjoner, kan konklusjonen vanskelig bli noen annen enn at nullpensjonargumentet har en viss vekt i samordningsdebatten.

Den mest praktiske situasjonen der det kan oppstå nullpensjoner i dag, er ved såkalt trekantsamordning. Dette er de tilfellene der pensjonisten har rett til ytelse fra en tjenstepensjonsordning, en personskadetrygd og folketrygden. I disse tilfellene kan tjenstepensjonen bli redusert til null fordi den først skal samordnes med ytelsen fra personskadetrygden og så med ytelsen fra folketrygden. Likevel vil pensjonisten i disse tilfellene normalt få en samlet pensjonsinntekt som er større enn den samlede pensjonsinntekten vedkommende ville fått dersom retten til tjenstepensjon ikke forelå. Normalt svarer denne merytelsen til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden.

7.3.3 Hvilken vekt bør argumentet tillegges?

Argumentet om likevekt mellom ytelse og motytelse, og at det alltid skal komme noe til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen etter samordning, virker i utgangspunktet logisk. Når man er forpliktet til å betale et medlemsinnskudd til en slik ordning, vil de fleste si at det er rimelig at det skal komme noe til utbetaling fra ordningen etter samordning. Likevel er det enkelt mothensyn som gjør seg gjeldende:

Grunnen til at nullpensjoner oppstår, er at de andre pensjons- og trygdeytelsene som pensjonisten har rett til, er store i forhold til bruttostørrelsen på pensjonen fra tjenstepensjonsordningen. Å innføre en bestemmelse om at det alltid skal komme noe til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen etter samordning, betyr derfor at man forhøyer et pensjonsnivå som fra før av er høyt.

For det andre vil det man får igjen fra en tjenstepensjonsordning, være avhengig av hvilke begivenheter som inntreffer. Pensjonsinnskuddet kan derfor ikke ses på bare som noe man har betalt for å få noe tilbake, men også som noe man har betalt for å ha en viss sikkerhet (en forsikringspremie), og som kunne gitt rett til helt andre ytelser enn den aktuelle under andre omstendigheter. Å forlange at det alltid skal komme noe til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen etter samordning, kan derfor sammenlignes med at det alltid skal komme noe til utbetaling fra en forsikring man har tegnet, selv om forsikringstilfellet aldri oppstår.

Som en oppsummering på det ovenstående synes det i disse tilfellene å være mer grunn til å legge vekt på om hovedformålet med samordningen er oppfylt, enn om det kommer noe til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen etter samordning eller ikke. Selv i de tilfellene der tjenstepensjonen blir redusert til null gjennom samordningen, får pensjonisten en samlet pensjonsinntekt som svarer minst til den største av de ytelsene som han eller hun har rett til. Dermed er hovedformålet med samordningen – å gi pensjonisten en samlet pensjonsinntekt som står i et rimelig forhold til den inntekt som faller bort på grunn av pensjoneringen – fortsatt oppfylt.

7.4 MAN SKAL IKKE TAPE PÅ Å HA TJENT OPP PENSJONSPØENG I FOLKETRYGDEN

7.4.1 Nærmere om argumentet

I noen tilfeller kan samordningen føre til at det ikke lønner seg å tjene opp eller å få godskrevet pensjonspoeng i folketrygden. Den økte opptjeningen gir som resultat ikke bare at den samlede pensjonsutbetalingen blir upåvirket av opptjeningen, men at den blir direkte tapsbringende (såkalt negativ effekt). Man får altså en situasjon der den samlede pensjonsbetalingen ville vært større om opptjeningen eller godskrivningen av pensjonspoengene ikke hadde funnet sted.

Det er særlig ved samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med tilleggspensjon fra folketrygden det kan oppstå negativ effekt. Og det var lov 16. juni 1989 nr. 89, der det ble bestemt at det skulle samordnes bare med tilleggspensjon som var tjent opp av medlemmet i tjenstepensjonsordningen, som gjorde at man for alvor ble klar over denne effekten. Man kan dele de situasjonene der den negative effekten oppstår i to grupper:

- a) Den første gruppen er de tilfellene der pensjonisten har rett til alders- eller uførepensjon fra både tjenstepensjonsordningen og folketrygden, og tilleggspensjonen fra folketrygden er beregnet etter folketrygdloven § 7–4 nr. 1 andre ledd første alternativ eller § 8–6 nr. 1 første ledd. I disse tilfellene vil størrelsen på samordningsfradraget for tilleggspensjonen øke i takt med størrelsen på tilleggspensjonen til den gjenlevende, mens den tilleggspensjonen som han eller hun får utbetalt, bare delvis blir påvirket av denne pensjonen. Hvis man tenker seg at tilleggspensjonen til den gjenlevende øker med 1 krone, får dette som konsekvens at samordningsfradraget for tilleggspensjonen øker med 1 krone, mens økningen i den tilleggspensjonen som kommer til utbetaling, bare er 55 øre. Dette betyr at for hver krone den gjenlevende har tjent opp i tilleggspensjon, blir den samlede pensjonsinntekten redusert med 45 øre.
- b) Den andre gruppen er de tilfellene der pensjonisten har rett til enke- eller enkemannspensjon fra tjenstepensjonsordningen og alders- eller uførepensjon fra folketrygden, og tilleggspensjonen fra folketrygden er beregnet etter folketrygdloven § 7–4 nr. 1 andre ledd andre alternativ eller § 8–6 nr. 1 andre ledd. I disse tilfellene vil størrelsen på samordningsfradraget for tilleggspensjonen øke i takt med tilleggspensjonen til den avdøde, mens den tilleggspensjonen som den gjenlevende får utbetalt, er den samme. Hvis man tenker seg at tilleggspensjonen til den avdøde øker med 1 krone, får dette som konsekvens at samordningsfradraget for tilleggspensjonen øker med 55 øre, mens den tilleggspensjonen som kommer til utbetaling, er den samme. Dette betyr at for hver krone den avdøde har tjent opp i tilleggspensjon, får den gjenlevende redusert sin samlede pensjonsinntekt med 55 øre.

Det finnes også en tredje gruppe der pensjonisten kan tape på å ha tjent opp pensjonspoeng i folketrygden. Dette er de tilfellene der pensjonisten har trådt ut av tjenstepensjonsordningen med rett til oppsatt pensjon eller med rett til alderspensjon etter en særaldersgrense, og vedkommende har mindre enn 20 poengår i folketrygden. I disse tilfellene kan opptjeningen av noen små pensjonspoeng i folketrygden føre til at den samlede pensjonsinntekten blir mindre enn om opptjeningen av pensjonspoengene ikke hadde funnet sted. Grunnen er at de små pensjonspoengene vil påvirke sluttpoeng-tallet i folketrygden (det blir mindre), noe som kan føre til at pensjonisten

mister hele eller deler av sin fiktivfordel (samordningsloven § 23 nr. 2 første ledd). Denne formen for negativ effekt er sjelden for nye pensjonstilfeller.

At samordningen kan føre til at man taper i samlet pensjonsinntekt på å ha tjent opp pensjonspoeng i folketrygden, strider mot de fleste menneskers rettsferdsans. Man kan til nød akseptere at den økte opptjeningen ikke gir noen effekt for den samlede pensjonsutbetalingen, men ikke at man direkte skal tape på det. Dette svekker også oppfatningen om at folketrygden er det bærende elementet i pensjonssystemet. Et naturlig argument i samordningsdebatten er derfor at problemer som negativ effekt ikke skal forekomme.

7.4.2 Hvordan argumentet har blitt brukt

Det gikk ikke lang tid fra argumentet om å unngå negativ effekt dukket opp i samordningsdebatten, til Stortinget gav en bestemmelse for å gjøre noe med forholdet. Ved lov 5. juni 1992 nr. 53 fikk samordningsloven § 23 nr. 2 et nytt femte ledd der det ble bestemt at Kongen skulle gi forskrift om justering av samordningsfradraget for tilleggspensjonen fra folketrygden i de tilfellene det oppstod negativ effekt. Stortinget innrømmet pensjonistene bare en delvis kompensasjon av den negative effekten, og det var bare pensjonister som hadde rett til alders- eller uførepensjon fra tjenestepensjonsordningen som skulle få slik kompensasjon. Likevel kan dette vanskelig tolkes på annen måte enn at Stortinget oppfatter negativ effektargumentet som et viktig argument i samordningsdebatten.

7.4.3 Hvilken vekt bør argumentet tillegges?

Det er pr i dag (juni 1995) ikke gitt forskrifter om kompensasjon for den negative effekten. Grunnen er at dette utvalgets mandat i Sosial- og helsedepartementets brev av 29. august 1994 ble utvidet til også å utarbeide forslag til hvordan den negative effekten kan avhjelpes. Dette skal vi gjøre nærmere rede for i "[En vurdering av forslagene](#)" i punkt 9.7.6.5, mens vi her bare skal nevne to forhold som trekker i retning av å være varsom med å tillegge negativ effektargumentet for stor vekt i samordningsdebatten:

Det første forholdet – som det hittil har vært fokusert lite på – er at selv i disse tilfellene er hovedformålet med samordningen oppfylt. Pensjonisten får fortsatt en samlet pensjonsinntekt som står i et rimelig forhold til den inntekt som faller bort. Man kan derfor snu problemstillingen på hodet å si at det pensjonisten egentlig går glipp av, er en tilfeldig samordningsfordel som enkelte andre pensjonister får.

Det andre forholdet er at man ved å gi kompensasjon for den negative effekten, eller ved å fjerne denne effekten helt, vil bryte med det prinsippet som i dag ligger til grunn ved samordning av pensjon fra en tjenestepensjonsordning med tilleggspensjon fra folketrygden, og som kalles for parallellitetsprinsippet. Tankene bak dette prinsippet kan illustreres slik:

Et medlem i en tjenestepensjonsordning tjener opp to pensjoner: En alders- eller uførepensjon til fordel for seg selv og en enke- eller enkemannspensjon til fordel for sin ektefelle. Parallelt med opptjeningen i tjenestepensjonsordningen tjener vedkommende opp tilsvarende tilleggspensjonsrettigheter i folketrygden. For sitt eget vedkommende gjelder dette retten til alders- eller uførepensjon (tilleggspensjon). Til fordel for sin ektefelle sikres en enke- eller enkemannspensjon (tilleggspensjon) som minst svarer til 55 prosent av den tilleggspensjonen som vedkommende tjener opp til fordel for seg selv. Uansett om ektefellen til medlemmet har tjent opp egen

tilleggspensjon eller ikke, er vedkommende sikret en tilleggspensjon som svarer til 55 prosent av den tilleggspensjonen som medlemmet har tjent opp.

Når pensjonen fra tjenestepensjonsordningen er en alders- eller uførepensjon (i disse tilfellene er det den gjenlevende ektefellen som har vært medlem i tjenestepensjonsordningen), innebærer parallellitetsprinsippet at samordningsfradraget for tilleggspensjonen må svare til (100 prosent av) den tilleggspensjonen som medlemmet har tjent opp. I dette tilfellet er det parallell opptjening i tjenestepensjonsordningen og i folketrygden ved at pensjonsrettighetene blir tjent opp samtidig og skal dekke samme formål. Denne bestemmelsen finnes i samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd andre setning.

I de tilfellene der pensjonen fra tjenestepensjonsordningen er en enke- eller enkemannspensjon (i disse tilfellene er det den avdøde ektefellen som har vært medlem i tjenestepensjonsordningen), innebærer parallellitetsprinsippet at samordningsfradraget for tilleggspensjonen må svare til den tilleggspensjonen som medlemmet har tjent opp til fordel for sin ektefelle (55 prosent av sin egenopptjente tilleggspensjon). Også i forhold til sikringen av ektefellen foreligger det parallell opptjening i tjenestepensjonsordningen og i folketrygden ved at pensjonsrettighetene blir tjent opp samtidig og skal dekke samme formål. Denne bestemmelsen finnes i samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd første setning.

Dersom medlemmet i tjenestepensjonsordningen ikke har tjent opp tilleggspensjon i folketrygden, noe som var tilfelle i blant annet Bjøraanesset-saken, har det ikke skjedd noen parallell opptjening i tjenestepensjonsordningen og i folketrygden. I disse tilfellene innebærer parallellitetsprinsippet at det ikke skal gjøres noe samordningsfradrag for tilleggspensjonen. Denne bestemmelsen finnes i samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd tredje setning.

Parallellitetsprinsippet innebærer at medlemmet i tjenestepensjonsordningen er den sentrale personen. Dette betyr at størrelsen på samordningsfradraget for tilleggspensjonen er avhengig av størrelsen på den tilleggspensjonen som medlemmet i tjenestepensjonsordningen har tjent opp. Man bryter med parallellitetsprinsippet ved å gi kompensasjon for den negative effekten. Da blir det størrelsen på tilleggspensjonen til ektefellen til medlemmet som avgjør hvor stort samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal være. Mens parallellitetsprinsippet innebærer at samordningsfradraget for tilleggspensjonen øker i takt med den tilleggspensjonen som medlemmet tjener opp, blir forholdet motsatt når man kompenserer for den negative effekten. Det betyr at jo større tilleggspensjon ektefellen til medlemmet har tjent opp, jo mindre (avhengig av hvor stor kompensasjon man ønsker å gi for den negative effekten) skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen være. I praksis betyr dette at de offentlige tjenestepensjonsordningene skal utbetale den tilleggspensjonen som den gjenlevende ektefellen ikke får fra folketrygden på grunn av de interne samordningsbestemmelsene i folketrygdloven §§ 7–4 nr. 1 andre ledd og 8–6 nr. 1.

Det er vanskelig å trekke noen entydig konklusjon omkring dette argumentet. På den ene siden har man forholdet til pensjons- og trygdesystemets troverdighet om at økt opptjening skal gi en økt pensjonsinntekt, og på den andre siden har man hensynet om at parallelle ytelser i folketrygden og i tjenestepensjonsordningene skal samordnes fullt ut.

7.5 NY LOVGIVNING SKAL IKKE GRIPE INN I ETABLERTE RETTIGHETER

7.5.1 Nærmere om argumentet

En bærende rettstanke i vår forfatning er at bestående rettigheter skal beskyttes mot ny og strengere lovgivning. En slik tanke kommer til uttrykk to steder i Grunnloven: For det første bestemmer § 97 at ingen lov skal gis tilbakevirkende kraft, og for det andre bestemmer § 105 at den som må avgi sin eiendom, skal ha full erstatning.

Kravet om at beskyttede rettigheter skal respekteres, har en naturlig plass også i samordningsdebatten. Av og til kan man – på samme måte som på andre rettsområder – stille spørsmål om endringer i samordningsregelverket strider mot prinsippene i Grunnloven §§ 97 og 105.

Grunnloven §§ 97 og 105 har i utgangspunktet hvert sitt anvendelsesområde, men på rettsområder som pensjons- og trygderetten er det grunn til å se begge bestemmelsene i sammenheng. Dette skyldes at endringer på dette området kan ses på to måter: Man kan se den nye loven som et inngrep i en tidligere stiftet rett, slik at forholdet må vurderes mot Grunnloven § 97. Eller man kan se loven slik at den parten som blir skadelidende, helt eller delvis må avstå sin rett til fordel for den andre parten, slik at forholdet må vurderes mot Grunnloven § 105.

Uansett hvilken av de to grunnlovsbestemmelsene man påberoper seg, vil rettsvirkningen av at den nye loven strider mot Grunnloven, bli den samme. Etter § 97 blir den nye loven satt til side, slik at bestemmelsene i den gamle loven skal gjelde, og etter § 105 skal det gis full erstatning, noe som svarer til differansen mellom det beløpet pensjons- eller trygdeytelsen utgjorde etter bestemmelsene i den gamle loven og det den utgjør etter reglene i den nye loven. Trolig vil domstolene sette loven til side (§ 97). Det er Stortinget som har den bevillende myndigheten, og den utøves gjennom vedtagelsen av statsbudsjettet. Når det ikke finnes sikre holdepunkter for at Stortinget har ønsket å pådra pensjons- og trygdeordningene økonomiske utgifter, noe som vanskelig kan tenkes å være tilfelle med samordningsbestemmelsene som jo går ut på å begrense ordningenes pensjonsutgifter, vil domstolene trolig la være å velge en løsning som fører til et slikt resultat.

7.5.2 Hvordan argumentet har blitt brukt

Det er vanskelig å finne eksempler på endringer i samordningsregelverket der argumentet om at etablerte rettigheter skal respekteres, har vært utslagsgivende for å få til endringer i samordningsregelverket. Noen eksempler kan man likevel finne. Vi skal nevne to:

1. I den forløpige innstillingen til Samordningsutvalg⁸² foreslo utvalget at pensjon fra en tjenstepensjonsordning skulle samordnes med pensjon fra aldersstrygden ved at tjenstepensjonen ble redusert med et beløp som svarte til den grunnpensjonen som en enslig person fikk fra alderstrygden. I utvalgets endelige innstilling gikk utvalget bort fra sitt opprinnelige forslag, og foreslo at samordningsfradraget for alderstrygdepensjonen i stedet skulle svare til halvparten av den grunnpensjonen som et pensjonistektepar fikk fra alderstrygden. Begrunnelsen for at utvalget trakk sitt opprinnelige forslag, var denne:

82. Det var dette utvalget som utarbeidet utkastet til samordningsloven. Vi har valgt å kalle utvalget for Samordningsutvalg I fordi det var det første utvalget som arbeidet med samordningsloven. Utvalget avgav tre innstillinger: To foreløpige og én endelig. Den første foreløpige innstillingen er tatt inn som vedlegg 1 i Ot prp nr 60 for 1957, mens den endelige innstillingen er tatt inn i proposisjonen som vedlegg 2.

«I innstillingen fra 1954 kom utvalget fram til en foreløpig løsning av samordningsspørsmålet som gikk ut på at tjenestepensjoner fastsatt på grunnlag av full tjenestetid skulle settes ned med minstepensjonen (grunnpensjonen) for enslig (kr. 2 000). ...

Etter nærmere overveielse og etter de opplysninger som nå foreligger om utkastet til en ny alderstrygdlov, er utvalget kommet til at et fradrag i tjenestepensjonen med et beløp som svarer til grunnpensjonen for enslig (kr. 2 000) ikke gir noen fullt tilfredsstillende løsning. Løsningen kan være rimelig nok for ugifte personer og for ektepar hvis bare den ene av ektefellene har tjenestepensjon. Det vil da aldri bli gjort fradrag i tjenestepensjonen for større beløp enn vedkommende får i alderstrygdpensjon. Men har begge ektefeller rett til tjenestepensjoner, vil begge hver for seg få et fradrag i sine tjenestepensjoner på kr. 2 000, altså i alt kr. 4 000, mens de av alderstrygden bare ville få kr. 3 000.

Utvalget er redd for at en slik ordning ville bety inngrep i velervervede rettigheter som det neppe er hjemmel for å gjennomføre.⁸³

2. Ved lov 11. juni 1976 nr. 81 ble det bestemt at enkepensjon som ble gitt etter en mann som første gang ble medlem i Statens Pensjonskasse, Pensjonsordningen for apoteketaten eller Pensjonsordningen for sykepleiere etter 30. september 1976, skulle ervervsprøves.⁸⁴ Samtidig ble det innført en allmenn rett til enkemannspensjon. Også denne pensjonen skulle ervervsprøves. I forarbeidene til denne lover⁸⁵ var man klar over at de tilfellene der det også ble ytt barnepensjon, kunne man oppleve at den samlede pensjonen til enken eller enkemannen og barna ble mindre når bare en liten del av enke- eller enkemannspensjonen kom til utbetaling etter ervervsprøvingen, enn når enke- eller enkemannspensjonen falt helt bort på grunn av ervervsprøvingen. Sosialdepartementet foreslo derfor at styret i Statens Pensjonskasse fikk fullmakt til å gi bestemmelser som hindret at slikt «tap» skulle oppstå:

«Ved vurderingen av den foreslåtte ordning med ervervsprøvet ektefellepensjon må en være oppmerksom på at hvis det ikke ytes ektefellepensjon skal eventuelle barnepensjoner ytes med forhøyd beløp etter bestemmelsene i pensjonslovens § 36 første ledd punkt b. Pensjonskassens styre kan bestemme at disse satser skal komme til anvendelse når den av barnets foreldre som lever, bare oppebærer redusert enke- eller enkemannspensjon. Departementet tar opp forslag om at det i disse tilfelle også skal være adgang til å bevilge delvis forhøyd barnepensjon.

De nevnte regler for utbetaling av barnepensjon fører til at det blir gitt hel eller delvis kompensasjon for manglende enke- eller enkemannspensjon i de tilfelle den gjenlevende ektefelle har barn å forsørge.⁸⁶

Departementets forslag ble vedtatt i loven fra 11. juni 1976, og den 14. desember 1976 gjorde styret i Statens Pensjonskasse et vedtak som innebar en garanti om forhøyd barnepensjon når enke- eller enkemannspensjonen var redusert på grunn av enken eller enkemannens ervervsinntekt.

Den problemstillingen som Sosialdepartementet omtalte for kombinasjonen enke- eller enkemannspensjon og barnepensjon, var aktuell også når enken eller enkemannen ikke lenger var yrkesaktiv. Da var det ikke bestemmelsene om

83. Ot prp nr 60 for 1957 s. 21.

84. Det ble gjennomført tilsvarende endringer i regelverkene til de kommunale- og fylkeskommunale tjenestepensjonsordningene. Datoene for endringene varierer en del.

85. Ot prp nr 23 for 1975–76.

86. Op. cit.s. 4.

erhvervsprøving, men samordningsbestemmelsene som kunne føre til en slik nedgang. For å bøte på dette forholdet gav Sosialdepartementet den 15. oktober 1980 en forskrift (samordningsforskrift 27) som hadde samme formål som det vedtaket styret i Statens Pensjonskasse gjorde i 1976: Enken eller enkemannen og barna skulle ikke komme dårligere ut når det kom en liten enke- eller enkemannspensjon til utbetaling etter samordning, enn når det ikke kom noen slik pensjon til utbetaling i det hele tatt.

Av det ovenstående må man kunne slutte at argumentet om at etablerte rettigheter skal beskyttes, blir regnet som et godt argument i samordningsdebatten. Det første eksempelet viser dette klart. Her går det fram at man var redd den foreslåtte regelen i en del tilfeller kunne gjøre inngrep som det etter Grunnloven ikke var hjemmel for å gjennomføre.

Også det andre eksempelet må kunne tas til inntekt for et slikt syn, selv om grunnlovsspørsmålet her ligger mer i bakgrunnen. Innføringen av de to garantibestemmelsene kan likevel vanskelig være motivert ut fra andre ønsker enn å unngå en eventuell konflikt med Grunnloven. I forarbeidene til endringsloven finnes det et eget avsnitt om hvilken adgang det er til å gripe inn i pensjonsforholdene til tjenestemenn som allerede er ansatt, og her konkluderes det med at det «er bare ved lovendringer som kan sies å være til skade for tjenestemennene at statens handlefrihet er innskrenket».⁸⁷ Og det var jo nettopp siktemålet med å innføre garantibestemmelsene. Med slike bestemmelser ville man nemlig unngå at enken eller enkemannen og barna fikk en mindre samlet pensjonsinntekt fra tjenestepensjonsordningen når det kom en liten enke- eller enkemannspensjon til utbetaling, enn når det ikke kom noen enke- eller enkemannspensjon til utbetaling i det hele tatt. Forskjellene på de to bestemmelsene var at i det ene tilfellet var det ervervsprøvingen som kunne føre til et slik resultat, mens det i det andre tilfellet var samordningen som gjorde at slike resultater oppstod.

7.5.3 Hvilken vekt bør argumentet tillegges?

Fram til i dag finnes det ikke noen endelige rettsavgjørelser som viser om det i det hele tatt eksisterer noe grunnlovsværn for pensjons- og trygdeytelser, og eventuelt hvor sterkt dette vernet er. I praksis er det antatt at det til en viss grad eksisterer et slikt vern for pensjons- og trygdeytelser, og et slikt syn støttes også i teoretiske framstillinger om emnet.⁸⁸ Dermed synes også konklusjonen å være klar: Uansett hvilket grunnlovsværn pensjons- og trygdeytelser har, bør man unngå endringer i samordningsregelverket som gir urimelige tilbakevirkninger. Det regnes for god lovgivningsteknikk å vise større respekt for etablerte rettigheter enn det grunnloven påbyr, og slik bør det også være. Å balansere endringer i samordningsregelverket på grunnlovens grenser, vil vanskelig være med på å bidra til å skape den forståelsen som samordningsregelverket så sært trenger.

87. Ot prp nr 23 for 1975–76 s. 4.

88. For tjenestepensjonsordningenes vedkommende se: Pensjonslovkomiteen av 1926, Pensjonslovkomiteen av 1935, Ot prp nr 85 for 1949, Pensjonskasseseutvalgets innstilling I av 30. mars 1968, Ot prp nr 20 for 1975–76 s. 3–4 og NOU 1990: 21 (Nettoppensjonsutvalget) s. 13–14. For personskadetrygdens vedkommende finnes det ingen utredninger om grunnlovsværnet. Det antas imidlertid at ytelse fra disse ordningene har et visst grunnlovsværn. Grunnen er at det i regelen dreier seg om mennesker av en viss alder, og som må kunne sies å ha en berettiget forventning om en pensjon av et visst nivå. For folketrygdens vedkommende se: Carl August Fleischer, Spørsmål om grunnlovbeskyttelse for rettigheter etter folketrygden (stensil), Oslo 1989 og Asbjørn Kjønstad (red), Trygderettigheters grunnlovsværn, Oslo 1994.

7.6 MAN MÅ UNNGÅ KOMPLISERTE OVERGANGSREGLER VED ENDRINGER I REGELVERKET OM SAMORDNING

7.6.1 Nærmere om argumentet

Av og til oppstår det et behov for å «stramme inn» samordningsbestemmelsene. Dette kan skyldes at det er foretatt innstramminger i regelverket til en eller flere av de pensjons- og trygdeytelsene som går inn under samordningsloven, eller at man har kommet til at en eksisterende samordningsregel gir for gunstige resultater. Og på grunn av grunnlovens forbud mot å gjøre inngrep i etablerte rettigheter, oppstår det et behov for overgangsregler. Et viktig argument i samordningsdebatten er derfor at overgangsreglene bør komplisere samordningsregelverket minst mulig.

Det er særlig to metoder myndighetene benytter seg av når de utformer overgangsregler for dem som allerede har fått innvilget pensjon (de løpende tilfellene). Den første metoden går ut på at de løpende tilfellene får sin pensjon samordnet etter de gamle bestemmelsene. Den andre metoden går ut på at de nye bestemmelsene skal gjelde også for de løpende tilfellene, men slik at størrelsen på samordningsfradraget «fryses fast». Begge metodene innebærer at de som allerede har fått innvilget pensjon, ikke får noe mindre pensjonsinntekt etter de nye reglene enn det de fikk etter de gamle reglene.

7.6.2 Hvordan argumentet har blitt brukt

Av alle de regelendringene utvalget har gjort rede for i punktene ovenfor, har vi ikke klart å finne eksempler der det har vært vurdert om de overgangsreglene som har blitt gitt, har vært kompliserende for samordningen eller ikke. Dermed kan konklusjonen ikke bli noen annen enn at argumentet om å unngå kompliserte overgangsregler ved endringer i samordningsregelverket, ikke er noe sentralt argument i samordningsdebatten.

7.6.3 Hvilken vekt bør argumentet tillegges?

Utvalget mener at argumentet om å unngå kompliserte overgangsregler i samordningsregelverket er et argument som bør tillegges stor vekt i samordningsdebatten. Overgangsregler er i seg selv kompliserende for samordningen. Det lange tidsperspektivet man har med å gjøre i pensjons- og trygderetten, fører til at det blir nødvendig å tilstrebe så enkle overgangsregler som mulig. Da oppnår man i alle fall at samordningsregelverket ikke blir unødig komplisert.

Av de to metodene som myndighetene hittil har benyttet når de har utformet overgangsregler, synes den minst kompliserte metoden å være at de løpende tilfellene blir regulert etter de gamle reglene. Dermed vil man unngå nye samordningsberegninger så lenge ikke selve pensjonsretten forandrer seg, og man blir mindre avhengig av opplysninger fra andre pensjons- og trygdeordninger. Dette vil man ikke i samme grad kunne oppnå ved å velge overgangsregler der man «fryser fast» størrelsen på samordningsfradraget. I disse tilfellene vil man i langt større grad måtte følge med på forandringer som skjer i de andre pensjons- og trygdeytelsene som pensjonisten har rett til, samtidig som man ved hver pensjonsregulering må foreta nye samordningsberegninger for å finne ut når man kan gå over på de nye samordningsbestemmelsene.

En fordel med å velge overgangsregler der samordningsfradraget «fryses fast», er at man langt raskere vil komme over i «normaltilstanden», og dermed unngår å måtte arbeide med flere regelsett i en årrekke. Men sett ut fra et informasjons- eller tilgjengelighetsståsted, synes metoden likevel ikke å anbefale. I praksis har det vist

seg både vanskelig og tidkrevende å forklare pensjonistene og/eller representantene deres hvordan «frys-reglene» fungerer. Og her som ellers bør man søke å oppnå et samordningsregelverk som er så tilgjengelig som mulig. For overgangsreglens vedkommende mener vi dette best oppnås ved å la de løpende tilfellene fortsette etter gamle regler.

7.7 LIKE TILFELLER SKAL BEHANDLES LIKT

7.7.1 Nærmere om argumentet

Hovedtanken med samordningsloven var å rydde opp i en rekke «samordningsbestemmelser» som var spredt omkring i lovene og vedtektene til en del av de pensjons- og trygdeordningene som skulle falle inn under den nye loven. Disse bestemmelsene dekket bare deler av samordningsfeltet, og de var heller ikke alltid innbyrdes tilpasset hverandre. Med samordningsloven ønsket Sosialdepartementet derfor å skape et system for samordning av pensjons- og trygdeytelser som var «generelle og like for alle ensartede pensjons- og trygdeytelser».⁸⁹

7.7.2 Hvordan argumentet har blitt brukt

På samme måte som med overpensjoneringsargumentet må man si at argumentet om at like tilfeller skal behandles likt, har vært lite framme i samordningsdebatten. Dette skyldes at man med innføringen av samordningsloven fikk det ensartede samordningssystemet som man hadde ønsket seg. Like tilfeller-argumentet vil derfor være aktuelt bare der det blir innført en ny pensjons- eller trygdeordning, eller der det ikke gjelder ensartede samordningsbestemmelser for pensjons- eller trygdeytelser som er mer eller mindre like:

1. Den 1. januar 1961 trådte lov 22. januar 1960 om uføretrygd i kraft. Når det gjaldt samordning med ytelser fra denne trygdordningen, ble det bestemt at samordningen skulle skje etter de bestemmelsene som gjaldt for samordning med ytelser fra alderstrygdloven av 1957. Begrunnelsen for den nye samordningsregelen var denne:

«Loven om samordning av pensjons- og trygdeytelser av 6. juli 1957 er foreslått endret slik at den også skal omfatte pensjon fra uføretrygden. I samråd med Samordningsutvalget og i samsvar med den uttalelse som er inntatt i Samordningsutvalgets innstilling nr. 3, side 6, finner departementet at en helt ut bør følge samme regler om samordning av uførepensjon som når det gjelder alderstrygdpensjon. Uførepensjon er foreslått gitt etter samme satser som i alderstrygden, og forutsettes å falle bort når retten til alderstrygdpensjon inntreffer. Ved å nytte ensartede samordningsregler oppnår en derfor at overgangen fra uførepensjon til alderstrygdpensjon vil kunne skje uten at det oppstår noen beløpsmessig forskjell mellom ytelsene før og etter at vedkommende går over til alderstrygd, samtidig som en oppnår den administrativt mest hensiktsmessige ordning.»⁹⁰

2. Opprinnelig bestemte samordningsloven § 18 nr. 1 at en enkepensjon fra en tjenstepensjonsordning skulle samordnes med en enkepensjon fra en personskadetrygd ved at summen av pensjonene ikke skulle være større enn den største av dem når tjenstepensjonen ble beregnet for full opptjeningstid.

Ved lov 29. mars 1968 nr. 1 ble det bestemt at samordningen skulle skje på en

89. Ot prp nr 60 for 1957 s. 7.

90. Ot prp nr 22 for 1959 s. 31–32.

annen måte når enkepensjonen fra personskadetrygden var fra krigspensjone-
ringen. Den nye regelen ble tatt inn som en ny nr. 2 i samordningsloven § 18,
og innebar at enken fikk økt det tillatte pensjonsmaksimumet med et beløp som
svarte til 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden.

Lovendringen førte til at man stykket opp det enhetlige systemet som fram til
da hadde gjaldt for samordning av enkepensjon fra en tjenestepensjonsordning
med enkepensjon fra en personskadetrygd. Nå gjaldt det forskjellige regler for
samordning av enkepensjon fra krigspensjoneeringen og for samordning av
enkepensjon fra yrkesskadetrygden.

3. Endringsloven av 29. mars 1968 (punkt 2 ovenfor) gjorde også endringer i sam-
ordningsloven § 22 nr. 1. Endringen førte til at det oppstod et todelt system for
samordning med grunnpensjonsdelen av en enke- eller enkemannspensjon fra
folketrygden. Dersom enken eller enkemannen hadde rett til pensjon fra krigs-
pensjoneeringen, skulle samordningsfradraget for grunnpensjonen svare til 3/4
eller 75 prosent av den grunnpensjonen som vedkommende fikk utbetalt fra fol-
ketrygden, mens det skulle svare til 100 prosent av grunnpensjonen dersom
enken eller enkemannen hadde rett til pensjon fra yrkesskadetrygden eller fra
en tjenestepensjonsordning.
4. Opprinnelig inneholdt lov 19. juni 1969 nr. 61 om særtillegg til ytelser fra fol-
ketrygden bestemmelser om at særtillegget skulle reduseres med blant annet de
ytelsene som pensjonisten hadde rett til fra de pensjons- og trygdeordningene
som gikk inn under samordningsloven. Ved lov 19. desember 1969 nr. 83 ble
denne formen for samordning «snudd». Endringsloven innebar at samordnin-
gen med særtillegget skulle skje etter de hovedbestemmelsene som gjaldt for
samordning med tilleggspensjonsdelen av pensjonen fra folketrygden. Begrun-
nelsen for regelendringen var denne:

«Etter å ha vurdert saken på ny har departementet funnet å burde foreslå at
særtillegget samordningsmessig stilles mest mulig likt med folketrygdens
tilleggspensjon som det skal være en erstatning for. Det vil si at særtillegget
ytes fullt ut i alle tilfelle, og at det gjøres fradrag i tjenestepensjon eller pen-
sjon fra personskadetrygd etter samme retningslinjer som for folketrygdens
tilleggspensjon.»⁹¹

5. Ved lov 8. juni 1979 nr. 52 ble bestemmelsene om samordning med ventetillegg
til ytelsene fra folketrygden endret. Endringen innebar at samordningsfradraget
for G-delen av ventetillegget alltid skulle beregnes ut fra en grunnpensjon som
svarte til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Lovendringen innebar at man fikk
et mer ensartet regelverk for samordning med grunnpensjonsdelen av folketryg-
den og G-delen av ventetillegget. Bakgrunnen for at Sosialdepartementet
ønsket denne regelendringen, var:

«Det ville være en betydelig forenkling av samordningsarbeidet slik som
anbefalt av Lund/Rygge at en innførte tilsvarende bestemmelser om sam-
ordning med ventetillegget (G-del) som for samordning med grunnpensjon,
nemlig slik at en alltid samordner med ventetillegg beregnet av 3/4 grunn-
beløp uavhengig av hvilken grunnpensjon som faktisk utbetales i de enkelte
tilfelle. ... [En slik] omlegging av samordningen vil også forenkle meldings-
systemet gjennom samordningsregisteret.»⁹²

6. Ved lov 23. desember 1988 nr. 110 ble det innført en ordning med avtalefestet

91. Ot prp nr 12 for 1969–70 s. 2.

92. Ot prp nr 36 for 1977–78 s. 22.

pensjon med statstilskudd. Samtidig ble samordningslovens anvendelsesområde utvidet slik at avtalefestet pensjon fra en ordning som mottok statstilskudd, falt inn under loven. Det ble videre bestemt at samordningen skulle skje etter de bestemmelsene som gjaldt for samordning med alderspensjon fra folketrygden. I forarbeidene til loven går det fram at dette også var meningen. Sosialdepartementet uttalte: «I det vesentligste går de foreslåtte bestemmelser ut på å likestille avtalefestet pensjon med alderspensjon fra folketrygden.»⁹³

7. Ved lov 16. juni 1989 nr. 89 ble det bestemt at tjenestepensjonsordningene skulle samordne bare med tilleggspensjon som var tjent opp av medlemmet i tjenestepensjonsordningen. Lovendringen innebar en todeling av det enhetlige samordningssystemet som til da hadde gjeldt for samordning med tilleggspensjon fra folketrygden. For samordning av pensjon fra en personskadetrygd med tilleggspensjon fra folketrygden skulle det fortsatt samordnes med den tilleggspensjonen som kom til utbetaling fra folketrygden.
8. Ved lov 5. juni 1992 nr. 53 ble samordningsloven § 23 endret slik at i de tilfellene der en ikke-erhvervsprøvd enkepensjon fra en tjenestepensjonsordning skulle samordnes med tilleggspensjon fra folketrygden, skulle et beløp som svarte til enkens egenopptjente tilleggspensjon holdes utenfor samordning. Endringen ble ikke gjort gjeldende for de ikke-erhvervsprøvede enkepensjonene fra personskadetrygdene.⁹⁴ Her skulle enkens egenopptjente tilleggspensjon fortsatt inngå i samordningen. Dermed oppstod det et todelt system for samordning av ikke-erhvervsprøvede enkepensjoner.
9. Ved lov 18. desember 1992 nr. 143 ble det gjort endringer i samordningsloven § 22 nr. 1. Endringen innebar at samordningsfradraget for grunnpensjonsdelen av en enke- eller enkemannspensjon fra folketrygden ikke lenger skulle svare til 100 prosent av grunnpensjonen, men 3/4 eller 75 prosent av grunnbeløpet i folketrygden. Begrunnelsen for at Sosialdepartementet ønsket denne endringen var:

«En person som har rett til enkepensjon både fra offentlig tjenestepensjonsordning og fra folketrygden, får fullt samordningsfradrag for folketrygdens grunnpensjon – ikke 3/4 fradrag som ellers ved samordningen. Det har vært et ønske om å likestille enker/enkemenn med andre tjenestepensjonister på dette området. ... Spørsmålet om lemping av samordningsfradraget i enkepensjon for grunnpensjon fra folketrygden vil bli vurdert i forbindelse med budsjettet for 1993.»⁹⁵

Av det ovenstående må man kunne konkludere med at argumentet om at like tilfeller skal behandles likt, har blitt tillagt en relativt stor betydning når man har foretatt endringer i samordningsregelverket. I de tilfellene der man har gjort unntak fra de opprinnelige samordningsbestemmelsene, synes det imidlertid som om myndighetene har lagt til grunn et snevrere likhetsbegrep enn ellers. En god illustrasjon på det gir eksempelet i punkt e. Her ser man at ønsket var å oppnå like samordningsregler for samordning med grunnpensjonen og ventetillettet av grunnpensjonsdelen. Endringen skulle imidlertid gjelde bare for tjenestepensjonsordningene. Dermed innebar regelendringen at det ble innført forskjellige regler for samordning med grunnpensjonsdelen av ventetillettet, avhengig av om det var tjenestepensjonsordningene eller personskadetrygdene som samordnet.

93. Ot prp nr 15 for 1988–89 s. 18.

94. Alle enkepensjoner fra personskadetrygdene gis uten ervervsprøving.

95. St meld nr 29 for 1991–92 s. 22. Selve lovforslaget ble satt fram i Ot prp nr 6 for 1992–93. I denne proposisjonen ble det bare vist til det som ble uttalt i St meld nr 29.

7.7.3 Hvilken vekt bør argumentet tillegges?

Utvalget mener at argumentet om at like tilfeller skal behandles likt, er et argument som er viktig i samordningsdebatten. Jo mer enhetlige samordningsbestemmelser det gjelder for de forskjellige pensjonsytelsene, desto lettere tilgjengelig vil samordningsregelverket bli. Dermed vil man også få et system som er langt mer rettssikkert enn det systemet man har i dag.

Likevel er det nok vanskelig å få til et samordningsregelverk der alle like pensjonskombinasjoner blir behandlet likt. En rekke forskjellige hensyn gjør seg gjeldende for de forskjellige pensjonskombinasjonene, og dette var man også fullt klar over da samordningsloven ble innført. Som en mellomløsning bør man i alle fall søke å oppnå et system der det gjelder like bestemmelser for den ytelsen man samordner med, for eksempel tilleggspensjonen fra folketrygden. Det gjør det ikke i dag.

7.8 DET SKAL SKJE EN RIMELIG FORDELING AV PENSJONSANSVARET TIL DE FORSKJELLIGE PENSJONS- OG TRYGDEORDNINGENE

7.8.1 Nærmere om argumentet

Et mål med samordningsloven var at pensjonsansvaret til de forskjellige pensjons- og trygdeordningene som falt inn under loven, ble rimelig fordelt mellom ordningene. Fordelingen av ansvaret mellom de forskjellige ordningene løste man ut fra følgende tankegang: Jo mer generelt befolkningsomfattende en ordning var, desto større pensjonsansvar skulle ordningen bære. Ut fra denne tanken ble det bestemt at ytelsene fra grunntrygdene (alderstrygden og forsørgertrygden for barn) skulle gis uten reduksjon når pensjonisten samtidig hadde rett til ytelser fra en personskadetrygd og/eller fra en tjenestepensjonsordning. Denne tanken ble ført videre da uføretrygden og enke- og morstrygden ble innført i henholdsvis 1960 og 1964.

Når det gjaldt fordelingen av pensjonsansvaret mellom personskadetrygdene og tjenestepensjonsordningene, ble samme synspunkt lagt til grunn: Personkretsen som falt inn under personskadetrygdene, var stort sett mer generell enn personkretsen som falt inn under tjenestepensjonsordningene, som dekket mer avgrensede grupper av yrkesutøvere. Det var derfor ytelsene fra tjenestepensjonsordningene som skulle reduseres når en person samtidig hadde rett til ytelser fra en personskadetrygd og fra en tjenestepensjonsordning.

Den samme tankegangen ble fulgt da folketrygden avløste grunntrygdene i 1967. Folketrygden, som var en generell befolkningsomfattende trygdeordning, skulle ligge «i bunnen» av pensjons- og trygdesystemet med ytelser som alle fikk uten reduksjon. Den rettslige siden av dette fordelingsproblemet mente man var løst av Høyesterett i den enstemmige Statspensjonistdommen.⁹⁶ Her ble det slått fast at det ikke var i strid med Grunnloven at pensjonen fra tjenestepensjonsordningen ble redusert så lenge den samlede pensjonsinntekten etter samordning ikke ble mindre enn det beløpet tjenestepensjonen utgjorde før samordning.

7.8.2 Hvordan argumentet har blitt brukt

Det er særlig ved samordning av pensjon fra en tjenestepensjonsordning med pensjon fra folketrygden det er interessant å undersøke argumentet om en rimelig fordeling av pensjonsansvaret. Utbyggingen av det sosiale trygdesystemet og særlig

96. Rt 1962 s. 332 flg.

innføringen av folketrygden med sitt tilleggspensjonssystem, gjorde at tjenestepensjonsordningene fikk redusert sitt pensjonsansvar kraftig. Pensjonspolitisk innebar innføringen av folketrygden et samlet pensjonssystem der folketrygden skulle være det bærende elementet, mens tjenestepensjonsordningene – både de offentlige og de private – skulle gi supplerende pensjoner i tillegg til folketrygdpensjonen. Som en konsekvens av dette ble pensjonsinnskuddet til tjenestepensjonsordningene redusert, slik at det stod i forhold til det ansvaret som ordningene i framtiden skulle bære. Innholdet i argumentet om en rimelig fordeling av pensjonsansvaret synes derfor å være at en regelendring som reduserer eller øker tjenestepensjonsordningens pensjonsansvar, skal kombineres med en tilsvarende reduksjon eller økning av ordningenes pensjonsinnskudd. I punktene nedenfor skal vi ta for oss noen regelendringer som har påført tjenestepensjonsordningene et større pensjonsansvar, og undersøke hvordan det har gått med argumentet om en rimelig fordeling av pensjonsansvaret:

1. Fra folketrygden ble innført, samordnet tjenestepensjonsordningene med den tilleggspensjonen som pensjonisten fikk utbetalt fra folketrygden. Det ble ikke tatt hensyn til om tilleggspensjonen helt eller delvis var tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenestepensjonsordningen. Ved lov 16. juni 1989 nr. 89 ble dette forholdet endret. Endringen innebar at det skulle samordnes bare med tilleggspensjon som var tjent opp av medlemmet i tjenestepensjonsordningen, noe som i mange tilfeller førte til at tjenestepensjonsordningene måtte begrense de samordningsfradragene de til da hadde gjort for tilleggspensjonen fra folketrygden.

Om de økonomiske konsekvensene av lovendringen uttalte Sosialdepartementet:

«Statens Pensjonskasse har anslått årlige merutgifter ... til ca 25 mill. kroner. Til dette kommer merutgifter for kommunale tjenestepensjonsordninger med ca halvparten.»⁹⁷

Lovendringen fra 16. juni 1989 innebar altså at tjenestepensjonsordningene fikk økt sitt samlede pensjonsansvar med rundt 40 millioner kroner pr år. I forarbeidene til loven er det ikke drøftet hvordan ordningene skulle få dekket inn disse merutgiftene.

2. Fram til 1990 bestemte samordningsloven § 19 at tjenestepensjonsordningene skulle samordne sine forsørgertillegg (for ektefelle og/eller for barn) med de forsørgertilleggene som pensjonisten mottok fra folketrygden. Samordningen skjedde ved at forsørgertilleggene fra tjenestepensjonsordningene ble redusert med et beløp som svarte til forsørgertilleggene fra folketrygden. Etter samordningsloven § 20 gjaldt det samme for personskadetrygdene. Ved lov 21. desember 1990 nr. 80 ble det bestemt at forsørgertilleggene fra folketrygden skulle inntektsprøves blant annet mot de forsørgertilleggene som pensjonisten hadde rett til fra en tjenestepensjonsordning eller fra en personskadetrygd. Populært kan man si at samordningen ble «snudd»: Tjenestepensjonsordningene og personskadetrygdene skulle gi sine forsørgertillegg uten reduksjon, mens forsørgertilleggene fra folketrygden helt eller delvis skulle falle bort.

Lovendringen innebar at ansvaret for forsørgertilleggene ble flyttet fra folketrygden til tjenestepensjonsordningene og personskadetrygdene. Sosialdepartementet var klar over dette, og uttalte at formålet med endringen var å oppnå «en innsparing for folketrygden».⁹⁸

Hvor stort meransvaret for tjenestepensjonsordningene og personskadetryg-

97. Ot prp nr 38 for 1988–89 s.7.

98. Ot prp nr 77 for 1989–90 s. 8.

dene ville bli, var imidlertid usikkert:

«Innsparingene for folketrygden vil i noen grad oppveies av merutgifter for tjenestepensjonsordninger m v som følge av at slike ordninger nå må yte fulle forsørgingstillegg, mens forsørgingstilleggene tidligere ble satt ned med forsørgingstillegg fra folketrygden etter nærmere regler. Disse merutgifter er foreløpig ikke anslått.»⁹⁹

Departementet var altså klar over at det i framtiden skulle være tjenestepensjonsordningenes og personskadetrygdenes oppgave å bære utgiftene ved forsørgertilleggene for ektefelle og barn. Heller ikke her ble det vurdert hvordan disse ordningene skulle få dekket inn sitt økte pensjonsansvar.

3. Loven av 21. desember 1990 gjorde også endringer i opptjeningsreglene for folketrygdens tilleggspensjon. For det første ble knekkpunktet redusert fra 8 til 6 ganger grunnbeløpet, og for det andre ble pensjonsprosenten for tilleggspensjonsberegningen redusert fra 45 til 42. Endringene skulle gjelde for opptjeningsår fra og med 1992, og innebar at man i framtiden ville tjene opp mindre tilleggspensjon i folketrygden.

Formålet med disse regelendringene var de samme som for den snudde samordningen med forsørgertilleggene: Folketrygdens framtidige pensjonsutgifter skulle reduseres. Dette går fram av forarbeidene til loven, der det heter:

«Formålet med endringene er ... å begrense utgiftsveksten i folketrygden for derved å bedre folketrygdens økonomi på lang sikt.»¹⁰⁰

Hvor store innsparinger kunne så folketrygden vente seg av regelendringene? I forarbeidene til loven heter det:

«Innsparingen for alderspensjoner anslås til ca 8–9 milliarder kroner ved full virkning på lang sikt (2040). ... I tillegg kommer virkningene for uføre- og etterlattepensjon.

Virkningene blir forholdsvis små på kort og mellomlang sikt.»¹⁰¹

Når det gjaldt størrelsen på de umiddelbare innsparingene, anførte Sosialdepartementet i budsjettforslaget for 1992¹⁰² at disse ville bli 0 kroner for alderspensjonene (s. 97), 112 millioner kroner for uførepensjonene (s. 82) og 17 millioner kroner for enke- og enkemannspensjonene (s. 105).

Alt i alt regnet Sosialdepartementet altså med at folketrygden ville spare ca 130 millioner kroner allerede det første året de nye reglene gjaldt. Når man vet at rundt 1/3 av folketrygdpensjonistene ville få reduksjonen kompensert gjennom de offentlige tjenestepensjonsordningenes bruttogaranti, innebar regelendringen at tjenestepensjonsordningene fikk økt sitt pensjonsansvar med rundt 40 millioner kroner allerede det første året.

Denne gangen gjorde Sosialdepartementet oppmerksom på at endringene i folketrygdens opptjeningsregler ville påføre tjenestepensjonsordningene et økt pensjonsansvar:

«I de offentlige tjenestepensjoner vil en reduksjon i folketrygden bli automatisk kompensert gjennom tjenestepensjonen.

...

99. Op. cit. s. 31.

100. Ot prp nr 77 for 1989–90 s. 9.

101. Op. cit. s. 44.

102. St prp nr 1 for 1991–92: Folketrygdens utgifter og inntekter.

Trygdefinansieringsutvalget fant det vanskelig å kunne anbefale et lavere tak for opptjening av tilleggspensjon i folketrygden dersom dette blir uten betydning for ... store deler av pensjonistene, dvs de som har offentlig tjenstepensjon. Etter utvalgets mening bør de som drar fordel av en slik pensjonsdekning også bære utgiftene ved den. Utvalget viste til at slike spørsmål naturlig burde tas opp i forhandlinger mellom arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene.

Departementet legger til grunn at i alle fall fordelingen av premiebyrden som følge av lavere pensjon i folketrygden må bli gjenstand for forhandlinger mellom arbeidstaker og arbeidsgiverorganisasjonene i stat og kommune.»¹⁰³

Departementets uttalelse ble fulgt opp av organisasjonene, og i forbindelse med lønnsoppgjøret våren 1991 ble det ført forhandlinger om hvordan tjenstepensjonsordningenes økte pensjonsansvar skulle dekkes inn. Resultatet av disse forhandlingene ble at arbeidsgiverne skulle dekke merutgiftene.

4. Ved lov 5. juni 1992 nr. 53 ble den såkalte fridelsregelen innført. Denne regelen gjaldt for samordning av en ikke-ervervsprøvd enkepensjon fra en tjenstepensjonsordning¹⁰⁴ med tilleggspensjon fra folketrygden som var beregnet etter folketrygdloven § 7–4 nr. 1 andre ledd eller § 8–6 nr. 1. Den nye regelen innebar at den samordningspliktige delen av tilleggspensjonen skulle svare til differansen mellom den tilleggspensjonen som enken fikk utbetalt og enkens egenopptjente tilleggspensjon. Et beløp som svarte til enkens egenopptjente tilleggspensjon skulle altså trekkes ut av den tilleggspensjonen som kom til utbetaling, og så skulle man samordne med resten. Dette har gjort at regelen ofte kalles for fridelsregelen.

Fridelsregelen innebar at de offentlige tjenstepensjonsordningene fikk utvidet sitt pensjonsansvar med rundt 300 millioner kroner pr år. Realiteten i regelen var at tjenstepensjonsordningene skal utbetale «tapet» som enken får på grunn av de interne samordningsbestemmelsene i folketrygdloven §§ 7–4 og 8–6, det vil si differansen mellom summen av enkens egenopptjente tilleggspensjon og 55 prosent av den tilleggspensjonen som den avdøde ektefellen har tjent opp, og den tilleggspensjonen som kommer til utbetaling fra folketrygden.

Det ovenstående viser at argumentet om en rimelig fordeling av pensjonsansvaret ikke har blitt tillagt noen særlig stor vekt i samordningsdebatten. Argumentet var nok ment å være det, men de fleste regelendringene vi har gjort rede for ovenfor, viser at argumentet har vært lite påaktet. Myndighetene har i beste fall konstatert at endringene har påført tjenstepensjonsordningene et større pensjonsansvar, men bare i liten grad vurdert hvordan ordningene skulle få dekket inn dette ansvaret.

7.8.3 Hvilken vekt bør argumentet tillegges?

Kravet om en rimelig fordeling av pensjonsansvaret til de forskjellige pensjons- og trygdeordningene som går inn under samordningsloven, bør prioriteres noe høyere i samordningsdebatten. Samordningsbestemmelsene er en del av pensjonsberegningensreglene. Når man unntar stadig større deler av de andre pensjons- og trygdeytelsene fra samordning uten samtidig å gi ordningene kompensasjon for det økte ansvaret, blir det derfor en trussel mot ordningenes økonomi.

103.Ot prp nr 77 for 1989–90 s. 45–46.

104.Dette er enkepensjoner som gis etter menn som ble medlem i en offentlig tjenstepensjonsordning før 1. oktober 1976. Datoen er ikke den samme i alle tjenstepensjonsordningene.

For finansieringen av de lovfestede tjenstepensjonsordningene er det ikke av direkte betydning om de får utvidet sitt pensjonsansvar uten at de samtidig får dekket inn disse utgiftene. Den delen av pensjonsutgiftene som disse ordningene ikke får dekket ved innbetalinger fra medlemmene og fra arbeidsgiverene deres, blir dekket ved løpende bevilgninger over statsbudsjettet. I dag utgjør disse bevilgningene rundt 2/3 av ordningenes pensjonsansvar.

Atskillig mer alvorlig er situasjonen for de kommunale- og fylkeskommunale tjenstepensjonsordningene. Disse ordningene er avhengig av egen finansiering, og ved regelendringer som påfører ordningene økt pensjonsansvar, har de derfor mulighet bare til å få dekket inn dette ansvaret ved å forlange større innbetalinger fra medlemmene og/eller fra arbeidsgiverne deres. Dersom disse ikke finner seg i en slik økt innbetaling, vil den eneste muligheten til å få dekt inn det økte ansvaret være å gå til erstatningssøksmål mot staten. Denne muligheten har de kommunale- og fylkeskommunale ordningene hittil ikke benyttet. Likevel er det et tankekors at man i forarbeidene til den nye kommuneloven ikke ønsket å lovfeste de kommunale og fylkeskommunale pensjonsordningene fordi en lovfesting ville innebære blant annet at man påla de kommunale og fylkeskommunale ordningene pensjonsutgifter av et bestemt nivå og omfang.¹⁰⁵ Det er nettopp hva man har gjort ved å stadig unnta større deler av blant annet folketrygdpensjonen fra samordning.

7.9 SAMORDNINGSBESTEMMELSENE BØR VÆRE SAMLET PÅ ETT STED

7.9.1 Nærmere om argumentet

Med samordningsloven ønsket Sosialdepartementet å skape et samordningssystem som var generelt og likt for alle ensartede pensjons- og trygdeytelser. Når det gjaldt den lovtekniske utformingen av det nye systemet, stod man ovenfor et valg. Man kunne ta samordningsbestemmelsene inn i lovene til de forskjellige pensjons- og trygdeordningene, eller man kunne samle bestemmelsene i en egen lov. Det siste alternativet ble valgt, og som begrunnelse for sitt standpunkt uttalte departementet at en slik løsning ville bidra til å gjøre samordningsbestemmelsene mer oversiktlige, samtidig som de ville være lettere å ajourføre.

7.9.2 Hvordan argumentet har blitt brukt

Argumentet om at samordningsbestemmelsene bør være samlet på ett sted, er et rettteknisk argument, og hører naturlig hjemme i en debatt om hvordan den lovtekniske utformingen på samordningsregelverket bør være. Og siden de fleste samordningsbestemmelsene ble samlet i en egen samordningslov, ble det tilsvarende lite behov for argumentet om at alle samordningsbestemmelsene bør være samlet på ett sted. Noen eksempler på regelendringer der argumentet naturlig hører med i vurderingen, kan man likevel finne:

1. Ved lov 20. juni 1964 nr. 1 ble enke- og morstrygden innført. Samtidig ble det bestemt at ytelsene fra denne ordningen skulle samordnes med andre pensjons- og trygdeytelser som enken hadde rett til. Bestemmelsene om slik samordning ble ikke tatt inn i samordningsloven, men i loven om enke- og morstrygd § 38 nr. 3. Begrunnelsen for at Sosialdepartementet ønsket denne løsningen var:

«Etter departementets oppfatning vil det ikke være hensiktsmessig å søke å innpasse enke- og morstrygden i det någjeldende samordningssystem – ikke

105.Ot prp nr 42 for 1991–92 s. 97.

minst fordi trygden forutsettes å bli midlertidig og samordningsloven i alle fall må komme opp til alminnelig revisjon i tilknytning til folkepensjonssaken.

...
 Under hensyntagen til dette og videre for ikke å foregripe noe når det gjelder folkepensjonsordningen foreslår departementet at det i enke- og morstrygdlovens overgangsbestemmelser blir fastsatt at trygdens overgangstønad og pensjon skal gå til fullt fradrag i tilsvarende ytelser fra pensjonsordning og trygd som omfattes av samordningsloven.¹⁰⁶

2. Folketrygden ble innført ved lov 17. juni 1966 nr. 12. Samtidig ble samordningslovens anvendelsesområde endret slik at grunnpensjonene fra den nye trygdeordningen gikk inn under samordningsloven. Bestemmelser om samordning med tilleggspensjon fra folketrygden ble ikke tatt inn i samordningsloven. I stedet ble bestemmelser om slik samordning gitt i endrings- og tilleggslover til de forskjellige pensjons- og trygdeordningene som gikk inn under denne loven. Det ble også gitt en tilleggslov til samordningsloven (for de kommunale og fylkeskommunale tjenestepensjonsordningene). For tjenestepensjonsordningenes vedkommende finnes begrunnelsen for denne framgangsmåten i Ot prp nr. 38 for 1965–66, der Sosialdepartementet uttaler:

«En har valgt formen tilleggslov fordi det ved denne anledning er den lovteknisk enkleste måte å gjennomføre endringene på. Dertil kommer at tilleggsloven må antas bare å få kortere varighet, idet Pensjonskasseutvalget fortsetter arbeidet med å komme fram til en felles pensjonsordning for alle statens arbeidstakere.»¹⁰⁷

For samordning med ytelser fra yrkesskadetrygden var begrunnelsen denne:

«Når det gjelder samordning av pensjon fra yrkesskadetrygden med folketrygdens tilleggspensjoner har man ingen regler om dette i samordningsloven. Det er forutsatt at samordningen skal reguleres i lovene for de forskjellige pensjonsordninger og trygder.»¹⁰⁸

Og for krigspensjoneringen:

«Krigspensjoneringen er, i motsetning til yrkesskadetrygden, ikke forutsatt inkorporert i folketrygden. Departementet har likevel funnet det praktisk og riktig å foreslå tilsvarende samordningsregler for krigspensjoneringen som for yrkesskadetrygden.»¹⁰⁹

I Ot. prp. nr. 36 for 1977–78 gikk Sosialdepartementet noe tilbake på sitt syn om at det var mest hensiktsmessig å ha bestemmelsene om samordning med tilleggspensjon, sært tillegg og ventetillegg av tilleggspensjonen utenfor samordningsloven:

«For å få gjennomført fellesbestemmelser for samordning med de forskjellige ytelser fra folketrygden, vil det være en praktisk fordel å få samlet alle samordningsbestemmelser i samordningsloven.»¹¹⁰

Departementets forslag ble gjennomført ved lov 8. juni 1979 nr. 52, men ble bare gjort gjeldende for tjenestepensjonsordningene.

106.Ot prp nr 34 for 1963–64 s. 13.

107.Ot. prp. nr 38 for 1965–66 s. 13.

108.Ot prp nr 16 for 1966–67 s. 3.

109.Ot prp nr 17 for 1966–67 s. 1–2.

110.Op. cit. s. 25.

3. Ved lov 11. juni 1976 nr. 81 ble det bestemt at kombinasjonen enke- eller enke-mannspensjon og alders- eller uførepensjon fra samme eller fra forskjellige tjenestepensjonsordninger skulle samordnes. Bestemmelsene om hvordan samordningen skulle skje, ble ikke tatt inn i samordningsloven, men i lovene til de forskjellige tjenestepensjonsordningene.¹¹¹ Forarbeidene til loven¹¹² kommenterer ikke bruddet med én lov-argumentet.
4. Ved lov 13. juni 1980 nr. 45 ble det bestemt at en enke som samtidig hadde rett til enkepensjoner fra to eller flere personskadetrygder, skulle samordnes. Sosialdepartementet ønsket ikke at disse samordningsbestemmelsene skulle tas inn i samordningsloven. Begrunnelsen for departementets standpunkt var:

«Loven om samordning av pensjons- og trygdeytelser har riktignok i kap. III enkelte bestemmelser om samordning av ytelser fra personskadetrygder. I dag har vi imidlertid igjen bare to slike trygder – krigspensjoneringen og gammel yrkesskadetrygd. Departementet anser det ikke hensiktsmessig å ta de foreslåtte nye bestemmelser inn i samordningsloven.»¹¹³

Det ovenstående viser at argumentet om at alle samordningsbestemmelsene bør samles på ett sted, ikke har blitt tillagt noen særlig vekt i samordningsdebatten. I perioden rundt folketrygdens innføring ser man at myndighetene mente det mest hensiktsmessige var å gi de nye samordningsbestemmelsene i endrings- og tilleggslover til de forskjellige pensjons- og trygdeordningene, fordi man regnet med at det ville skje en revisjon av samordningsloven i forbindelse med innføringen av folketrygden. Dette synes å harmonere dårlig med det Sosialdepartementet uttalte i forarbeidene til samordningsloven. Her ble det framholdt at en fordel med å ha alle samordningsbestemmelsene i én lov, var at man dermed unngikk å revidere en lang rekke lover. Den løsningen som nå ble valgt, innebar at man fikk 10 forskjellige lover å forholde seg til.

Heller ikke i tiden etter innføringen av folketrygden synes respekten for argumentet om å ha alle samordningsbestemmelsene samlet på ett sted, å være stor. Man ser at myndighetene bevisst har ønsket å holde de nye samordningsbestemmelsene utenfor samordningsloven. Dette kan vanskelig sies å bidra til at man «til enhver tid vil ha oversikt over hele komplekset og den indre sammenheng mellom de forskjellige regler», slik Sosialdepartementet uttalte i forarbeidene til samordningslover.¹¹⁴

7.9.3 Hvilken vekt bør argumentet tillegges?

Utvalget mener at argumentet om at alle samordningsbestemmelsene skal være samlet på ett sted, er et argument som bør tillegges en viss vekt i samordningsdebatten. En situasjon som dagens, der samordningsbestemmelsene dels finnes i samordningsloven og dels i lovene og vedtektene til de forskjellige pensjons- og trygdeordningene, er ingen tjent med. Det bidrar til at samordningsregelverket blir unødig vanskelig å finne fram i, at det blir lite tilgjengelig, og at det blir vanskelig å forstå den indre sammenhengen mellom de forskjellige bestemmelsene.

Når det gjelder hvor det er mest hensiktsmessig å samle samordningsbestemmelsene, mener utvalget dette er i lovene og vedtektene til de forskjellige pensjons- og trygdeordningene. Samordningsbestemmelsene er en del av bestemmelsene om hvordan en pensjons- eller trygdeytelse skal beregnes, og da synes det unødig kom-

111. Det ble innarbeidet tilsvarende samordningsbestemmelser i vedtektene til de kommunale- og fylkeskommunale tjenestepensjonsordningene.

112. Ot prp nr 23 for 1975–76.

113. Ot prp nr 33 for 1979–80 s. 14.

114. Ot prp nr 60 for 1957 s. 8.

pliserende å ha bestemmelsene spredt i forskjellige regelverk, eller i en egen samordningslov. Etter vår mening bør alle bestemmelser som er med på å avgjøre et spørsmål – i dette tilfellet hvor stor ytelse pensjonisten har rett til fra en pensjons- eller trygdeordning – være samlet på ett sted. Slik er det hvis man har rett til flere ytelser fra samme pensjons- eller trygdeordning, og det samme bør etter vår mening gjelde for de tilfellene der pensjonisten har rett til ytelser fra flere pensjons- og trygdeordninger, fordi det ikke bør være noen forskjell på om pensjonisten har rett til to eller flere ytelser fra samme eller fra forskjellige ordninger. Dermed oppnår man en betydelig forenkling i samordningsregelverket, nemlig at de personene som ønsker å sette seg inn i regelverket til en bestemt pensjons- og trygdeordning, vil finne de viktigste relevante bestemmelsene samlet på ett sted. Det vil igjen føre til til at man får et samordningsregelverk som er mer tilgjengelig og rettssikkert enn det regelverket vi har i dag.

7.10 REGELVERKET OM SAMORDNING SKAL VÆRE SÅ TILGJENGELIG SOM MULIG

7.10.1 Nærmere om argumentet

På de fleste rettsområder gjelder et uskrevet krav om at tilgjengeligheten i regelverket skal være så god som mulig. Et slikt krav stilles også til samordningsregelverket. Sosialdepartementets forslag om å innføre et generelt enhetlig samordningssystem med bestemmelser som var samlet i én lov, kan ses på som et ønske om å tilfredsstille dette kravet.

7.10.2 Hvordan argumentet har blitt brukt

Argumentet om å få til et tilgjengelig samordningsregelverk dukket opp i samordningsdebatten i perioden rundt folketrygdens innføring. Parallelt med innføringen av denne trygdeordningen var det nemlig forutsatt at det skulle skje en revidering av samordningsregelverket. Det ble det imidlertid aldri noe av, til tross for at det ble foretatt en rekke slike utredninger.¹¹⁵

Dermed gikk det så som så med argumentet om et tilgjengelig samordningssystem. Myndighetene måtte ty til nødløsningen om å bygge videre på en samordningslov som var utformet med tanke på et helt annet sosialt trygdesystem enn det systemet som nå ble innført. Og nye samordningsbestemmelser som etter hvert kom til, bidrog heller ikke til å gjøre samordningsregelverket mer tilgjengelig. De fleste av de regelendringene vi har gjort rede for ovenfor, kan tjene som illustrasjoner på det.

Det er særlig Stortinget som har fokusert på at tilgjengeligheten i samordningsregelverket ikke er bra. I Lund og Rygges utredning fra 1975¹¹⁶ er det gitt et utførlig referat av samordningsspørsmål som er drøftet i Stortinget i perioden fra folketrygden ble innført og fram til i dag. Kravet om at samordningsregelverket må bli mer tilgjengelig, dukker gjennomgående opp i disse drøftelsene. Man kan også finne uttalelser fra nyere tid:

1. I Innst. S. nr. 110 for 1990–91 (Stortingets forbruker- og administrasjonskomitees behandling av St. meld. nr. 55 for 1989–90) heter det:

115. Se nærmere om disse utredningene i *Utredninger om en forenkling av regelverket om samordning i forbindelse med innføringen av folketrygden* i punkt 3.5.

116. Lund og Rygge, Om samordning av pensjons- og trygdeytelser og om mulighetene for endringer i gjeldende bestemmelser, Oslo 1975 s. 107–114.

«Komiteen vil understreke at Stortinget ved en rekke anledninger har tatt opp samordningslovens kompleksitet og bedt om at loven forenkles. Komiteen er kjent med at departementet arbeider med dette, og ser dette som positivt idet det er viktig at regler som angår så mange mennesker og deres økonomi blir så enkle som mulig.»¹¹⁷

2. I Innst. S. nr. 126 for 1991–92 (Stortingets forbruker- og administrasjonskomitees behandling av St. meld. nr. 29 for 1991–92) heter det:

«Komiteen vil peke på at samordningsloven er kompleks og vanskelig å forstå både for dem som skal praktisere loven og for dem som kommer inn under lovens bestemmelser. Gjentatte ganger har det fra Stortinget vært anmodet om at loven må bli forenklet.

Komiteen viser til at det ved innføring av folketrygden i 1967 ble foretatt tilpasninger av samordningsbestemmelsene for Statens Pensjonskasses ytelser til det nye systemet. Senere er det foretatt enkelte mindre endringer i samordningsbestemmelsene, men det har ikke vært noen systematisk gjennomgang av samordningsloven med sikte på en generell forenkling.

Komiteen finner at samordningslovens kompleksitet nå fører til betydelig arbeid for dem som skal praktisere loven. Det kan også skapes usikkerhet om resultatene hos en del av pensjonistene fordi det er vanskelig for dem å kontrollere at ytelsene som utbetales, er i samsvar med loven.»¹¹⁸

Til tross for Stortingets gjentatte oppfordringer om å bedre tilgjengeligheten i samordningsregelverket, har lite blitt gjort. Dagens situasjon er at av de rundt 200 mulige ytelseskombinasjonene man kan konstruere av de pensjons- og trygdeytelsene som går inn under samordningsloven, har man langt på vei fått én spesialregel for hver kombinasjon. Når man kombinerer dette med at bestemmelsene dels finnes i samordningsloven og dels i lovene og vedtektene til pensjons- og trygdeordningene samtidig som bestemmelsene har et høyt abstraksjonsnivå, kan man ikke konkludere på annen måte enn at argumentet om et tilgjengelig samordningssystem antakelig er det mest nedprioriterte argumentet av dem alle. Og dét er et paradoks: Dette argumentet var nemlig et av hovedargumentene for å innføre en egen samordningslov.

7.10.3 Hvilken vekt bør argumentet tillegges?

I "*Hvordan argumentet har blitt brukt*" i punkt 7.10.2 kom det fram at argumentet om et tilgjengelig samordningssystem antakelig er ett av de argumentene som har blitt tillagt minst vekt ved utformingen av forskjellige samordningsregler. Utvalget mener det nå er på høy tid at denne trenden snur. Det er et alvorlig rettsikkerhetsproblem når et rettsområde som berører rundt en halv million mennesker, er så komplekst at folk flest ikke kan kontrollere om de beregningene som regelverket gir anvisning på, er riktige. Det er liten trøst at beregningene i økende grad skjer ved hjelp av datamaskiner. Det er kanskje enda færre som er i stand til å kontrollere om disse maskinene er blitt programmert riktig.

Flere ganger har det vært gjort forsøk på å rydde opp i samordningsreglene, men hittil har man ikke lyktes. Den enkleste måten å få til det på, er å gjøre om tjenestepensjonsordningene og personskadetrygdene til såkalte nettoppensjonsordninger. Det vil si ordninger som definerer sine ytelser som bestemte tillegg til ytelsene fra folketrygden. Da ville de fleste samordningsbestemmelsene blitt overflødige. Men

117. Innst S nr 110 for 1990–91 s. 12.

118. Innst S nr 126 for 1991–92 s. 5.

i en tid der det fra flere hold har vært stillt spørsmålstegn ved folketrygdens framtid, er det svært få som har vært villige til å gi slipp på den sikkerheten som bruttopensjonering innebærer. En slik form for pensjonering innebærer nemlig at man er garantert en samlet pensjon av en viss størrelse, uavhengig av hva som skjer med folketrygden. En slik garanti vil man ikke ha ved en nettopensjonsordning.

Realiteten er derfor at man står ovenfor et valg. Hvis man ønsker et pensjonssystem der man er sikret en samlet pensjon av en viss størrelse, må man ta med et komplisert samordningssystem på kjøpet. Dersom man ønsker et mer tilgjengelig pensjonssystem, må man være villig til å gi slipp på noen rettigheter. Nettopensjonsutvalget¹¹⁹ uttrykker det dilemmaet man står ovenfor slik:

«Det er idag tjenestemennene selv og pensjonistene som er mest skadelidende ved at bruttopensjonering er vanskelig å forstå. Det er selvsagt også slik at klagene er en belastning både i den politiske verden og den administrative verden. Innenfor de eksisterende økonomiske rammer bør det først og fremst være arbeidstakerne selv som må ta standpunkt til om de er villige til å ofre noen rettigheter for å få et mer lettforståelig system. Om de ikke er villige til det, må de sies å ha gitt avkall på det lettforståelige system. Dette må da være bruttosystemets forsvar.»¹²⁰

Uansett om man ønsker et brutto- eller nettopensjonssystem, mener utvalget at det finnes en del muligheter for å få til et mer tilgjengelig regelverk enn det man har i dag. Dette skal vi gjøre rede for i "*Samordning av pensjoner fra to eller flere offentlige tjenestepensjonsordninger*" i kapitlene 8 til 10, der utvalgets forslag til hvordan samordningsregelverket kan forenkles, skal behandles. Først skal vi imidlertid gjøre rede for utvalgets hovedforslag til hvordan samordningsregelverket kan gjøres mer tilgjengelig.

7.11 UTVALGETS HOVEDKONKLUSJON

Utvalget har lagt til grunn to hovedprinsipper for sine forslag. Det første prinsippet er at tjenstepensjonsordningene og personskadetrygdene fortsatt skal være supplerende ordninger til folketrygden. Det andre prinsippet er at de forslagene som vi tar opp, skal være kostnadsnøytrale.

Utvalget foreslår at de forskjellige samordningsbestemmelsene tas inn i lovene og vedtektene til de tjenstepensjonsordningene og personskadetrygdene som går inn under dagens samordningslov. Denne loven kan derfor oppheves. Bakgrunnen for utvalgets forslag er at samordningsregelverket i dag har nådd et kompleksitetsnivå som gjør at det er vanskelig tilgjengelig for folk flest. Dette skyldes i første rekke reglens abstraksjonsnivå, men også at de forskjellige bestemmelsene er spredt i flere lover. Ved å inkorporere samordningsbestemmelsene i regelverket til de forskjellige pensjons- og trygdeordningene mener utvalget å kunne oppnå en vesentlig forenkling. På den måten får man samlet bestemmelsene om beregning av en pensjon – som samordningsbestemmelsene er en del av – på ett sted. Dette gir en bedre informasjon for medlemmer og pensjonister som ønsker å sette seg inn i sine pensjonsrettigheter, og for de saksbehandlerne som skal praktisere regelverket. Videre antar vi at forslaget vil lette forståelsen, fordi det innebærer at regelverket blir mer konkret.

119. Se nærmere om dette utvalget i "*Debes-utvalget (Nettopensjonsutvalget)*" i punkt 3.6.3.

120. NOU 1990: 21 Offentlig nettopensjon? s. 26.

Etter utvalgets mening vil en omplassering av samordningsbestemmelsene ta bort noe av det uheldige som ligger i dagens lovtekniske system. I dag er det slik at regelverket til de fleste pensjons- og trygdeordningene ikke sier direkte at ytelsene fra de forskjellige ordningene skal reduseres dersom pensjonisten har rett til ytelser fra andre ordninger. Ofte er dette noe vedkommende blir klar over først etter at han eller hun har blitt pensjonist. Dette kan føre til stor misnøye.

Mot utvalgets forslag kan det hevdes at ved å innarbeide samordningsbestemmelsene i regelverket til de forskjellige pensjons- og trygdeordningene, kan man risikere at reglene over tid utvikler seg forskjellig. Utvalget ser denne faren, men vi mener at den ikke er overhengende. Med tiden vil personskadetrygdene falle bort, og da skal tjenestepensjonsordningene samordne bare med ytelsene fra andre tjenestepensjonsordninger og fra folketrygden. Over 90 prosent av disse ordningene er i dag med i en avtale om overføring av opptjente pensjonsrettigheter, og her har de forskjellige avtalepartene forpliktet seg til å ha et tilnærmet identisk regelverk. Vi kan derfor ikke se at faren for at samordningsbestemmelsene i regelverkene til de ordningene skal utvikle seg forskjellig, er spesielt stor.

7.12 ADMINISTRATIVE OG ØKONOMISKE KONSEKVENSER

7.12.1 Innledning

Etter mandatet kan utvalget legge fram forslag om materielle endringer i samordningsregelverket dersom disse endringene fører til forenklinger og samlet sett ikke påfører de forskjellige pensjons- og trygdeordningene merutgifter.

I forbindelse med opphevelsen av samordningsloven vil det være behov for en hjemmel om registrering av pensjons- og trygdeytelser. Dertil er det behov for en hjemmel om refusjon for samordnede ytelser som utbetales med tilbakevirkende kraft.

7.12.2 Økonomiske og administrative konsekvenser

Utvalget har i sitt arbeid fulgt linjen om ikke å foreslå endringer som fører til økte utgifter for pensjons- og trygdeordningene. Utvalget har ikke sett det som sin oppgave å foreta detaljerte økonomiske analyser. Det bør i det videre arbeid med utvalgets forslag prioriteres å foreta grundige analyser av de økonomiske konsekvenser både med hensyn til å finne fram til verdien av de rettighetene som tjenes opp, og med hensyn til budsjettvirkningene i staten.

Samordningsregelverket er i dag meget komplisert, og ved å forenkle dette regelverket mener utvalget at man på sikt vil kunne oppnå administrative besparelser.

I 1994 utgjorde bruttopensjonene 13,8 milliarder kroner, de samlede samordningsfradragene i Statens Pensjonskasse 7,1 milliarder kroner og pensjon til utbetaling 6,7 milliarder kroner. Utvalget har foreslått følgende regelendringer som vil gi endret nivå på utbetalingene:

7.12.2.1 Økonomiske konsekvenser for pensjonsordningene

a) Innføring av et nettosystem for enkepensjoner

På grunn av det tidsperspektivet man har i pensjonssammenheng, vil det ta mange år før forslaget får økonomiske virkninger av stor betydning på de årlige utbetalingene. Premien for pensjonsordningen vil derimot umiddelbart bli påvirket ved innføring av nye regler for pensjonsytelsene. For rettigheter etter menn tilsatt før 1. okto-

ber 1976 foreslås ikke endringer i regelverket, og det er denne gruppen som de neste 20 årene vil utløse de fleste pensjonstilfellene.

De økonomiske virkninger av forslaget vil avhenge av flere usikre faktorer. Usikkerheten er i særlig grad knyttet til spørsmålet om på hvilken måte endringer i familie- og sysselsettingsmønsteret vil påvirke utgiftene under dagens regelverk.

Utvalget ser det som overveiende sannsynlig at forslaget om en enke- og enkemannspensjon på 10 prosent av pensjonsgrunnlaget, sammenlignet med reglene for ervervsprøvet enke- og enkemannspensjon, vil gi en viss økning i pensjonsutgiftene til etterlatte som er yngre enn 67 år. Når pensjonistene blir 67 år vil situasjonen bli den samme. Nettoppensjonen gir gjennomsnittlig en noe høyere ytelse. Under "*Nivået på netto enkepensjoner*" i punkt 9.7.4.5 er det gitt noen forenklete eksempler på pensjonsnivået. Det er ikke presentert eksempler med redusert opptjenings- tid i tjenestepensjonsordningen eller i folketrygden, hvor ytelsene etter dagens regelverk relativt sett er gunstigere i forhold til et nettosystem.

Ut fra gjennomsnittstall for gruppen av nye enke- og enkemannspensjoner i Statens Pensjonskasse i 1994, er det med forenklete forutsetninger gjort anslag over utgiftene under brutto- og nettosystemet. Anslagene konkluderer med at økningen av pensjonsutgiftene vil kunne ligge i størrelsesorden 6 mill. kroner på årsbasis dersom alle nye pensjoner ble innvilget med nettoregler. Den årlige utgiftsøkning vil altså stige mot dette beløpet, for siden å avta til det nye systemet eventuelt er fullt innført. Tar man med de øvrige pensjonsordningene, vil anslagene kunne fordobles. Den årlige utgiftsøkning vil altså stige mot dette beløp etter hvert som det nye systemet gjennomføres for fullt.

b) Nettosystem for barnpensjoner

Anslag over utgiftsutviklingen under det foreslåtte nettosystemet som er gjort i Statens Pensjonskasse, tyder på at utgiftsnivået vil bli omtrent uendret. Utgiftene til barnpensjoner vil bli noe lavere (ca. 0,4 mill. kroner pr. årskull), men dagens garantibestemmelser fører også til at samordningsfradragene eller reduksjonen i enke- og enkemannspensjoner på grunn av ervervsprøving blir redusert. Denne merytelsen til enkene har man ikke sikre anslag over omfanget av. Disse utgiftene vil allerede i dag kunne overstige 0,4 millioner kroner pr. årskull. De nevnte garantibestemmelser ville med dagens regelverk fått økt betydning over tid. En barnpensjon på 15 prosent av pensjonsgrunnlaget vil altså sammenliknet med dagens regelverk, over tid gi lavere utgifter. Utgiftene til barnpensjon må imidlertid ses i sammenheng med reglene om enke- og enkemannspensjon. Samlet innebærer de to forslagene en viss forbedring av ytelsesnivået.

c) Dobbeltavkorting av samordningsfradrag i alders-, uførepensjoner og ervervsprøvede enke- og enkemannspensjoner

Flertallets forslag innebærer en betydelig besparelse i pensjonsutgiftene. Som for de øvrige forslag anbefales det ikke at det gjøres gjeldende for løpende pensjoner. Den besparelsen som skjer, vil øke hvert år i en periode på ca. 40 år. Besparelsen vil øke mest de første årene. Vi har ikke sikre anslag over den samlede verdi av dobbeltavkortingsregelen, men det vil dreie seg om et beløp i størrelsesorden ett hundre millioner kroner på årsbasis. Verdien vil i årene framover være relativt størst i de kommunale pensjonsordninger, hvor medlemstiden gjennomgående vil være noe kortere enn i Statens Pensjonskasse.

d) Forslag om endring av samordningsrekkefølge for tjenstepensjoner som ikke er omfattet av overføringsreglene.

Forslaget vil føre til en marginal reduksjon av de samlede pensjonsytelser. Det vil imidlertid føre til en viss forskyvning av utgiftene mellom tjenstepensjonsordningene, slik at utgiftene for Pensjonstrygden for sjømenn blir lavere, mens de blir noe høyere for de store tjenstepensjonsordningene i stat og kommune. Når pensjonsbestanden er skiftet ut etter 7–10 år, vil dette kunne føre til et beløp i størrelsesorden ca 5 millioner kroner på årsbasis.

e) Forslag om å knytte Pensjonsordningen for apoteketaten til overføringssystemet.

Forslaget vil over tid føre til en viss utgiftsøkning, spesielt for Pensjonsordningen for apoteketaten. Omfanget av slik overføringer vil imidlertid være begrenset.

f) Forenklinger i samordningsberegningen for personskadetrygdene

Utvalget nevner for ordens skyld at innføringen av en forenklet omregning av personskadetrygdene vil kunne gi visse merutgifter hvis satsene for særtilllegg øker mer enn grunnbeløpet i folketrygden.

7.12.2.2 Administrative konsekvenser

En omlegging av pensjonsregler er i seg selv en administrativ belastning. Regler, instruksjer, administrative rutiner og EDB-systemer må legges om. De forslagene som er presentert, innebærer på kort sikt ikke en forenkling. For løpende pensjoner, og over lengre tid for enkepensjonene, må de eksisterende systemer opprettholdes parallelt med at man etablerer nye regler og rutiner for nye pensjonstilfeller.

Hvis man vurderer situasjonen over tid, vil særlig forslagene om nettosystemer for enke- og barnepensjoner innebære en helt radikal forenkling, som også vil ha stor betydning for de administrative utgiftene til pensjonsordningene. Behovet for innhenting av eksterne data vil bli vesentlig mindre. Omfanget av feilutbetalinger som følge av administrative forhold, som har vært et ikke ubetydelig problem, vil måtte bli tilnærmet null for disse pensjonene.

7.12.3 Pensjonsregisteret

I dag registreres pensjonsopplysninger i trygdekontorene. Hjemmel for å avgi opplysninger til registrering av personer med rett til ytelser som kan samordnes, er i dag samordningsloven § 27.

Systemet med registrering av pensjonsopplysninger i trygdekontorene må opprettholdes ved en oppheving av samordningsloven. Trygdeetaten kan pålegges disse arbeidsoppgavene uten noen særskilt hjemmel i lov, fordi det er et spørsmål om organisering av statsforvaltningen. Men pensjonsordninger, herunder kommunale, gis rettigheter og – ikke minst – pålegges plikter i forhold til et slikt register. Utvalget antar derfor at selve plikten til å registrere opplysninger i trygdekontorene bør lovfestes, og at loven også bør inneholde en hjemmel til å gi nærmere regler ved forskrift. Lovbestemmelsen bør plasseres i folketrygdloven fordi det er folketrygdens organer, på samme måte som i dag, som skal føre registeret. Vi foreslår derfor at lovbestemmelser om registrering av pensjonsopplysninger tas inn i folketrygdloven.

7.12.4 Refusjonskrav ved etterbetaling av pensjons- og trygdeytelser

At en person innvilges en pensjons- eller trygdeytelse kan føre til at en annen trygde- eller pensjonsytelse, for eksempel pensjon, lønn under sykdom eller sosialhjelp, skal settes ned eller falle bort. Det er vanlig at en pensjon gis med kortere eller lengre tilbakevirkning. Ofte er det da en ytelse som allerede har vært utbetalt, som skal settes ned eller falle bort.

Den som har utbetalt den sistnevnte ytelsen vil naturligvis ønske at forholdet mellom ytelsene kan reguleres med tilbakevirkning, og dette skjer da også i stor grad ved at vedkommende pensjonsordning, kommune, arbeidsgiver m.v. fremmer – og får godtatt – krav om refusjon for sine utgifter i etterbetalingsbeløp. Dermed får stønadsmottakeren ikke mer enn han skulle ha hatt om ytelsen som sist er innvilget hadde løpt hele tiden, samtidig som utgiftsfordelingen mellom ytelsene blir riktig. Tilsvarende gjelder dersom pensjonen forhøyes med tilbakevirkende kraft.

Som en følge av at utvalget foreslår at samordningsloven skal oppheves, vil det være nødvendig med en bestemmelse som gir adgang til å foreta refusjon i etterbetalingsbeløp. Utvalget foreslår at en slik bestemmelse tas inn i regelverkene til de forskjellige pensjons- og trygdeordningene.

7.13 FORSLAG TIL LOVBESTEMMELSER MED MERKNADER

"Forslag til lovbestemmelser med merknader" i Punkt 7.13 inneholder forslag til lovbestemmelser med kommentarer som omtalt under *"Pensjonsregisteret"* i punkt 7.12.3 og *"Refusjonskrav ved etterbetaling av pensjons- og trygdeytelser"* i 7.12.4 i dette kapitlet.

Under *"Folketrygdloven"* i punkt 7.13.1 foreslås nye bestemmelser i folketrygdloven som det blir behov for når samordningsloven oppheves.

Under *"Krigspensjoneringsloven for militærpersoner"* i punktene 7.13.2 – 7.13.4 omtales tilpassingsregler for personskadetrygdene (krigspensjoneringslovene og yrkesskadetrygdloven).

Under *"Pensjonstrygden for sjømenn"* i punkt 7.13.5 og *"Pensjonstrygden for fiskere"* i 7.13.6 omtales tilpassingsregler for de to førtidspensjonsordningene for henholdsvis sjømenn og fiskere.

Under *"Statens Pensjonskasse"* i punktene 7.13.7 – 7.13.12 omtales tilpassingsreglene for Statens Pensjonskasse og deretter de øvrige lovbestemte pensjonsordningene i kronologisk rekkefølge.

Under *"Kommunale og fylkeskommunale tjenstepensjonsordninger"* i punkt 7.13.13 foreslås lovhjemmel for tilpassingsregler for de kommunale og fylkeskommunale tjenstepensjonsordninger. Disse er nærmere omtalt i *"Samordning av pensjoner fra to eller flere offentlige tjenstepensjonsordninger"* i kapittel 8 (*"Kommuneloven"* i punktene 8.6.1.5, 8.6.2 og 8.6.3).

Forslag til lovbestemmelser i de enkelte lover om forholdet mellom tjenstepensjoner, folketrygd og personskadetrygd, følger i *"Samordning av pensjoner fra to eller flere offentlige tjenstepensjonsordninger"* i kapitlene 8, 9 og 10.

7.13.1 Folketrygdloven

I lov 17. juni 1966 nr. 12 om folketrygd foreslås følgende nye bestemmelser:

§ 18-3 a Utbetalings- og pensjonsregister

Trygdekontoret fører et register over pensjonister som er registrert som bosatt i kommunen og som har rett til ytelser fra pensjons- og trygdeordninger som nevnt i

andre ledd. Folketrygdkontoret for utenlandssaker fører register over pensjonister som er fast bosatt i utlandet.

Registeret skal omfatte personer som har rett til ytelser i følgende pensjonsordninger:

1. *Folketrygden*
2. *Personskadetrygder fastsatt ved lov:*
 - a) *Pensjoner etter særlovgivningen om yrkesskadetrygd*
 - b) *Pensjoner etter lovgivningen om krigspensjonering*
3. *Offentlige tjenstepensjonsordninger opptjent i arbeidsforhold eller yrke:*
 - a) *Tjenstepensjonsordninger som er fastsatt ved lov eller ved vedtak av Stortinget.*
 - b) *Tjenstepensjonsordninger som er opprettet av kommuner og fylkeskommuner for kommunale og fylkeskommunale tillitsmenn, tjenestemenn og arbeidere.*
4. *Avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).*
5. *Pensjonsordninger for tjenestemenn eller arbeidere i selvstendige statlige eller kommunale foretak og i andre institusjoner av offentlig karakter.*

Det skal foretas registrering selv om pensjons- eller trygdeytelsen ikke utbetales gjennom trygdekontorene. Det skal også foretas registrering selv om pensjons- eller trygdeytelsen er bortfalt som følge av reduksjonsregler som gjelder for vedkommende pensjons- eller trygdeordning når pensjonisten har andre ytelser.

Departementet gir forskrift om registeret, herunder om hvilke opplysninger som skal registreres, og om utveksling av opplysninger mellom trygdekontorene og pensjons- og trygdeordningene. Departementet kan bestemme at private tjenstepensjoner som omfattes av regler gitt med hjemmel i skatteloven § 44 første ledd bokstav k, skal inngå i registreringsordningen.

§ 18-3 b Rekkefølgen ved beregning av fradrag i pensjon.

Når en pensjonist har rett til flere pensjons- og trygdeytelser som nevnt i § 18-3 a andre ledd, og som skal tilpasses hverandre etter særskilte bestemmelser i lov eller vedtekter, skal reguleringen foretas i følgende rekkefølge:

1.
 - a) *Innbyrdes regulering av tjenstepensjoner*
 - b) *Innbyrdes regulering av pensjoner fra personskadetrygd*
2. *Regulering av tjenstepensjon med pensjon fra personskadetrygd*
3. *Regulering av tjenstepensjon med ytelser fra folketrygden. Fradrag beregnes i denne rekkefølge: Tilleggspensjon, sært tillegg og grunnpensjon.*
4. *Regulering av pensjon fra personskadetrygd med ytelser fra folketrygden. Fradrag beregnes i denne rekkefølge: Tilleggspensjon, sært tillegg og grunnpensjon.*

Merknader

Til § 18-3a:

En avvikling av samordningsloven medfører behov for en oppregning og definisjon av samordningspliktige ytelser og en hjemmel for å registrere disse. Det foreslås at disse hensyn ivaretas i en ny bestemmelse i folketrygdloven.

Trygdeetaten registrerer i dag ytelser som utbetales fra de samordningspliktige pensjonsordninger og også enkelte private pensjonsordninger, se forskrifter av 26. mai 1986 om registrering av personer med pensjons- og trygdeytelser som omfattes av samordningsloven m.v., gitt i medhold av samordningsloven § 27 (samordningsforskrift 47).

I paragrafens første ledd gis hjemmel for å føre registeret og i fjerde ledd gis hjemmel for å gi forskrifter for utveksling av opplysninger mellom trygdeetaten og pensjonsordningene, som i dag er gitt med hjemmel i samordningsloven § 27.

I andre ledd gis en oppregning og definisjon av de ulike offentlige pensjonsordninger, slik disse i dag er nevnt i samordningsloven § 1. De ordninger som er nevnt under nr. 1–4 omfattes av samordningsloven § 1 nr. 1 første ledd.

Ordninger av delvis offentlig karakter som nevnt under nr. 5, omfattes idag av samordningsloven i den utstrekning Kongen har bestemt det, se lovens § 1 nr. 1 andre ledd. Stort sett gjelder det ordninger som er utformet som bruttoordninger, mens nettoordninger faller utenfor. Det anses hensiktsmessig at også disse pensjoner registreres.

Det er fortsatt et visst behov for å registrere pensjonsopplysninger vedrørende private tjenstepensjonsordninger, se samordningsloven § 1 nr. 2 og utkastets fjerde ledd siste punktum. Etter at private tjenstepensjonsordninger ikke lenger samordnes med andre pensjonsytelser, foretas registreringen i dag vesentlig av hensyn til pensjonsordningene selv, bl.a. for å ajourføre opplysninger om adresseendringer og dødsfall. Trygdeetaten har også nytte av disse opplysningene av hensyn til inntektsprøving av forsørgingstillegg.

Det vil være nødvendig med nye forskrifter om meldings- og registersystemet til avløsning av gjeldende forskrifter om samordningsregister. Det forutsettes at det gis særskilte bestemmelser vedrørende de pensjonsordninger som ikke administreres av trygdeetaten, men som likevel foretar utbetaling av pensjonen gjennom trygdekontorene. I dag dekkes disse forhold av regler gitt i medhold av samordningsloven § 27.

Til § 18-3b:

Ved en avvikling av samordningsloven kan det være hensiktsmessig med en lovbestemmelse som regulerer rekkefølgen for fradrag i pensjon.

Bestemmelsen svarer til gjeldende rett og er vesentlig av informativ betydning, se forskrift av 1. januar 1959 om det generelle samordningssystem, gitt i medhold av samordningsloven § 27 (samordningsforskrift 1). Rekkefølgen kan i dag også utledes av de enkelte bestemmelser i pensjonslovene og samordningsloven.

7.13.2 Krigspensjoneringsloven for militærpersoner

I lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, foreslås følgende nye bestemmelse:

§ 18 Tilpassing av pensjon ved rett til andre pensjons- og trygdeytelser

Pensjon etter denne loven skal tilpasses andre pensjons- og trygdeytelser som vedkommende samtidig har rett til fra en eller flere offentlige pensjons- og trygdeordninger som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd.

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

Departementet gir forskrifter om gjennomføring av bestemmelsene i dette kapittel.

Merknader

I første ledd vises til den nye bestemmelsen i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd hvor de samordningspliktige pensjons- og trygdeytelser er opplistet og definert. Tilsvarende bestemmelser finnes i dag i samordningsloven § 1.

I andre ledd gis det lovhjemmel for refusjon når ytelser gis med tilbakevirkning, samt for å foreta oppgjør pensjonsordningene imellom. Tilsvarende bestemmelser følger i dag av forskrift av 1. april 1969 om samordning med tilbakevirkning (refusjonskrav), gitt med hjemmel i samordningsloven § 27 (samordningsforskrift 40).

I tredje ledd gis det en generell forskriftshjemmel, slik det i dag er i samordningsloven § 27. Det er behov for en slik hjemmel bl.a. for å gi forskrifter med nærmere bestemmelser

7.13.3 Krigspensjoneringsloven for sivile m.v.

I lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner foreslås følgende nye bestemmelse:

§ 23 Tilpassing av pensjon ved rett til andre pensjons- og trygdeytelser

Pensjon etter denne loven skal tilpasses andre pensjons- og trygdeytelser som vedkommende samtidig har rett til fra en eller flere offentlige pensjonsordninger og trygder som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd.

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

Departementet gir forskrifter om gjennomføring av bestemmelsene i dette kapittel.

Merknader

Det vises til merknader til tilsvarende bestemmelse i lov om krigspensjonering for militærpersoner under 7.13.2 foran.

7.13.4 Yrkesskadetrygden

I lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd foreslås følgende nye bestemmelse:

§ 26 Tilpassing av pensjon ved rett til andre pensjons- og trygdeytelser

Pensjon etter denne loven skal tilpasses andre pensjons- og trygdeytelser som vedkommende samtidig har rett til fra en eller flere offentlige pensjonsordninger og trygder som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd.

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

Departementet gir forskrifter om gjennomføring av bestemmelsene i dette kapittel.

Merknader

Forslaget til endringer i lov om yrkesskadetrygd svarer til forslagene i krigspensjoneringsloven. Det vises derfor til merknadene under "[Krigspensjoneringsloven for militærpersoner](#)" i punkt 7.13.2 foran.

7.13.5 Pensjonstrygden for sjømenn

I lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn foreslås følgende nye bestemmelser:

§ 5 d

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

§ 5 e

Departementet gir forskrifter om gjennomføring av bestemmelsene i §§ 5 a – 5 d i denne loven.

Merknader

Til § 5 d:

Bestemmelsen gir lovhjemmel for å foreta reduksjon i pensjon med tilbakevirkning, samt å foreta oppgjør pensjonsordningene i mellom. Tilsvarende bestemmelser følger i dag av forskrift av 1. april 1969 om samordning med tilbakevirkning (refusjonskrav), gitt med hjemmel i samordningsloven § 27 (samordningsforskrift 40).

Til § 5 e:

Bestemmelsen gir en generell hjemmel for gjennomføringen av samordning etter bestemmelsene i de enkelte pensjonslovene.

7.13.6 Pensjonstrygden for fiskere

I lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere foreslås følgende nye bestemmelser:

§ 7 d

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

§ 7 e

Departementet gir forskrifter om gjennomføring av bestemmelsene i §§ 7 a – 7 d i denne loven.

Merknader

Forslagene til endringer i lov om pensjonstrygd for fiskere svarer til forslagene til endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn. Vi viser derfor til merknadene til forslagene om endringer i lov om pensjonstrygden for sjømenn under "[Pensjonstrygden for sjømenn](#)" i punkt 7.13.5.

7.13.7 Statens Pensjonskasse

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse foreslås følgende nye bestemmelse:

§ 44 a Refusjonsoppgjør

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom. Departementet gir forskrift om gjennomføringen av slike refusjonsoppgjør.

Merknader

Forslaget til endringer i lov om Statens Pensjonskasse svarer til forslaget til endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn. Vi viser derfor til merknadene til forslag om endringer i lov om pensjonstrygden for sjømenn under "[Pensjonstrygden for sjømenn](#)" i punkt 7.13.5.

7.13.8 Pensjonsordningen for statsråder

I lov 14. desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder foreslås følgende nye bestemmelse:

§ 5 b Refusjonsoppgjør

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i § folketrygdloven 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

Merknader

Forslaget til endringer i lov om pensjonsordning for statsråder svarer til forslaget til endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn. Vi viser derfor til merknadene til forslag om endringer i lov om pensjonstrygden for sjømenn under "[Pensjonstrygden for sjømenn](#)" i punkt 7.13.5.

7.13.9 Pensjonsordningen for apoteketaten

I lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apoteketaten foreslås følgende nye bestemmelse:

§ 34 a Refusjonsoppgjør

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom. Departementet gir forskrift om gjennomføringen av slike refusjonsoppgjør.

Merknader

Forslaget til endringer i lov om pensjonsordning for apoteketaten svarer omtrent til forslaget til endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn. Vi viser derfor til merknadene til forslag om endringer i lov om pensjonstrygden for sjømenn under "[Pensjonstrygden for sjømenn](#)" i punkt 7.13.5.

7.13.10 Pensjonsordningen for sykepleiere

I lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere foreslås følgende nye bestemmelse:

§ 39 a Refusjonsoppgjør

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom. Departementet gir forskrift om gjennomføringen av slike refusjonsoppgjør.

Merknader

Forslaget til endringer i lov om pensjonsordning for sykepleiere svarer til forslaget til endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn. Vi viser derfor til merknadene til forslag om endringer i lov om pensjonstrygden for sjømenn under "[Forslag til lovbestemmelser med merknader](#)" i punkt 7.13. foran.

7.13.11 Pensjonsordningen for Stortingets ombudsmann

I lov 6. mai 1966 om pensjonsordning for Stortingets ombudsmann for forvaltningen, foreslås følgende nye bestemmelse:

§ 1 c Refusjonsoppgjør

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

Merknader

Forslaget til endringer i lov om pensjonsordning for ombudsmannen svarer til forslaget til endring i lov om pensjonstrygd for sjømenn. Se merknader under "[Pensjonstrygden for sjømenn](#)" i punkt 7.13.5 foran.

7.13.12 Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter

I lov 12. juni 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter foreslås følgende nye bestemmelse:

§ 7 c Refusjonsoppgjør

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte yttelse for samme tidsrom.

Merknader

Forslaget til endringer i lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter svarer til forslaget til endringer i lov om pensjonstrygd for sjømenn. Se merknader under "[Pensjonstrygden for sjømenn](#)" i punkt 7.13.5 foran.

7.13.13 Kommunale og fylkeskommunale tjenstepensjonsordninger

I lov 25 september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner foreslås følgende endringer:

§ 24 nr. 4 andre punktum skal lyde:

Kongen gir forskrift om slike pensjonsordninger, herunder om hvordan ytelsene for disse ordningene skal tilpasses ytelsene som pensjonisten har rett til fra andre pensjons- og trygdeordninger.

§ 43 andre ledd skal lyde:

Kongen gir forskrift om slike pensjonsordninger, herunder om hvordan ytelsene fra disse ordningene skal tilpasses ytelsene som pensjonisten har rett til fra andre pensjons- og trygdeordninger.

Merknader

Se nærmere "[Samordning av pensjoner fra to eller flere offentlige tjenstepensjonsordninger](#)" i kapittel 8 ("[Kommuneloven](#)" i punktene 8.6.1.5, 8.6.2 og 8.6.3) samt "[Samordning av pensjon fra en offentlig tjenstepensjonsordning med pensjon fra folketrygden](#)" i kapittel 9 ("[KLP's vedtekter](#)" i punkt 9.7.11.5).

KAPITTEL 8

Samordning av pensjoner fra to eller flere offentlige tjenestepensjonsordninger

8.1 EN OVERSIKT OVER KAPITTELET

I dette kapittelet skal utvalget gjøre rede for hovedtrekkene i det regelverket som regulerer forholdet mellom ytelser fra to eller flere offentlige tjenestepensjonsordninger. Disse bestemmelsene kan deles i to grupper: For det første finnes det en bestemmelse som utvider retten til pensjon (sammenleggingsbestemmelsen), og for det andre finnes det bestemmelser som setter et tak for hvor stor den samlede pensjonsinntekten kan være (samordningsbestemmelser). Vi skal gjøre rede for de to gruppene av bestemmelser hver for seg. I "*En bestemmelse som utvider retten til pensjon – sammenleggingsbestemmelsen*" i punkt 8.2 skal vi gjøre rede for sammenleggingsbestemmelsen, og i "*Bestemmelser som setter et tak for hvor stor den samlede pensjonsinntekten kan være - samordningsbestemmelsene*" i punkt 8.3 skal vi gjøre rede for samordningsbestemmelsene.

Samordningsbestemmelsene har begrenset praktisk betydning for nye pensjonstilfeller. Den viktigste grunnen til det er at de fleste tjenestepensjonsordninger som i dag faller inn under samordningsloven, har inngått en avtale med Statens Pensjonskasse om overføring av opptjente pensjonsrettigheter (overføringsavtalen). Denne avtalen innebærer at de tjenestepensjonsrettighetene som tjenestemannen har tjent opp i forskjellige tjenestepensjonsordninger i løpet av sitt yrkesliv, blir overført til den tjenestepensjonsordningen som tjenestemannen sist har tjent opp pensjonsrettigheter i innenfor avtalesystemet. Denne ordning betaler deretter ut all pensjon som er tjent opp i ordningene innenfor avtalesystemet. Overføringsavtalen skal vi gjøre rede for i "*Avtalen om overføring av opptjente pensjonsrettigheter – overføringsavtalen*" i punkt 8.4.

Til tross for at de fleste tilfeller der en person har rett til ytelser fra to eller flere tjenestepensjonsordninger i dag blir regulert av bestemmelsene i overføringsavtalen og ikke av samordningsbestemmelsene, har utvalget valgt å framstille samordningsbestemmelsene før overføringsavtalen. Grunnen er dels at samordningsbestemmelsene er gitt ved lov, og dermed er basis for det regelverket som regulerer forholdet mellom ytelser fra to eller flere tjenestepensjonsordninger, og dels at samordningsbestemmelsene vil komme til anvendelse i de tilfellene der minst én av pensjonene er tjent opp i en ordning som ikke er med i overføringsavtalen.

"*En bestemmelse som utvider retten til pensjon – sammenleggingsbestemmelsen*" i Punktene 8.2 til 8.4 gir en beskrivelse av gjeldende rett. Utvalgets forslag til hvordan man kan forenkle dette regelverket, finnes i "*Utvalgets forslag til forenklinger*" i punkt 8.5, mens våre utkast til lovbestemmelser med kommentarer finnes i "*Forslag til regelendringer med merknader*" i punkt 8.6.

8.2 EN BESTEMMELSE SOM UTVIDER RETTEN TIL PENSJON – SAMMENLEGGINGSBESTEMMELSEN

8.2.1 Gjeldende rett

For at et medlem i en offentlig tjenestepensjonsordning skal få rett til pensjon, kreves det normalt at han eller hun fyller minstekravet til opptjeningstid¹²¹ for rett til pensjon i vedkommende ordning. I dag er det vanlig at dette kravet er tre år. Slik har

det ikke alltid vært. Da samordningsloven ble vedtatt, hadde de fleste tjenestepensjonsordninger et minstekrav til opptjeningstid som var langt høyere, noe det fortsatt er i de særskilte førtidspensjonsordningene for sjømenn, skogsarbeidere og fiskere. I disse ordningene gis det rett til pensjon i regelen først når opptjeningstiden er 150 måneder (Pensjonstrygden for sjømenn) og 750 uker (pensjonstrygdene for skogsarbeidere og for fiskere).

Dersom en person har vært medlem i flere tjenestepensjonsordninger uten å fylle minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon i en eller flere av dem, kan det virke urimelig med et minstekrav til opptjeningstid når summen av opptjenings-tidene i de forskjellige ordningene er av en viss lengde. Samordningsloven § 6 bestemmer derfor følgende:

- «Den som ikke fyller vilkårene om minste pensjongivende tjenestetid for rett til pensjon i en pensjonsordning, skal likevel ha rett til alderspensjon i forhold til sin pensjongivende tjenestetid i vedkommende ordning dersom
- a) hans pensjongivende tjenestetid utgjør minst 1/10 av full pensjongivende tjenestetid, og
 - b) hans samlede pensjongivende tjenestetid i pensjonsordninger som går inn under denne lov fyller vilkåret om minste pensjongivende tjenestetid i vedkommende pensjonsordning.

Ved sammenlegging av tjenestetid etter reglene i denne paragraf reknes bare med tjenestetid i de pensjonsordninger hvor vedkommende har nådd den fastsatte pensjonsalder for rett til pensjon, eller hvor vedkommende oppebærer alderspensjon fra lavere alder. Teller samme tidsrom som pensjongivende tjenestetid i flere pensjonsordninger, skal tidsrommet ved beregningen etter denne paragraf bare tas med som tjenestetid i en pensjonsordning.»

Samordningsloven § 6 – eller sammenleggingsbestemmelsen – gjelder etter sin ordlyd for rett til alderspensjon. I kraft av lovens §§ 11 og 12 skal den anvendes også når det søkes om enke- og barnepensjon, mens den blir anvendt analogisk når det søkes om enkemannspensjon.

Sammenleggingsbestemmelsen gjelder ikke for rett til uførepensjon. Dette skyldes at det var svært få tjenestepensjonsordninger som gav rett til oppsatt uførepensjon da samordningsloven ble innført. I samordningsforskriftene 5 og 6 er det likevel bestemt at pensjonstrygdene for sjømenn, fiskere og skogsarbeidere «skal regne med tjenestetid i annen tjenestepensjonsordning som vedkommende får uførepensjon fra etter en uføregrad på minst 50 prosent», når de skal anvende sammenleggingsbestemmelsen. Videre bestemmer samordningsforskrift 5 at Pensjonstrygden for sjømenn kan fravike 1/10-kravet dersom ordningen «finner at særlige grunner taler for det». Denne bestemmelsen brukes ofte i praksis, særlig i de tilfellene der pensjonssøkeren har opptjeningstid også i Pensjonstrygden for fiskere.

Ved anvendelsen av samordningsloven § 6 skal man ta hensyn til opptjeningstid bare i tjenestepensjonsordninger som faller inn under samordningsloven. I samordningsforskrift 7 er det likevel bestemt at dersom det før 1. oktober 1979 er tjent opp rettigheter i en privat tjenestepensjonsordning (disse ordningene faller i dag utenfor samordningsloven), skal man ved anvendelsen av sammenleggingsbestemmelsen ta hensyn til opptjeningstiden også i den private ordningen.

121. I regelverkene til de forskjellige tjenestepensjonsordningene finnes det en rekke forskjellige uttrykk for opptjeningstid: Tjenestetid, funksjonstid, fartsmåneder, premieuker m m. I framstillingen nedenfor har vi ut fra forenklingshensyn valgt uttrykket opptjeningstid.

8.2.2 Faktorer som er sentrale når man skal anvende sammenleggingsbestemmelsen

Før utvalget gir noen eksempler som viser hvordan sammenleggingsbestemmelsen virker, skal vi gi en oversikt over forhold som er viktige å kjenne til om forskjellige tjenestepensjonsordninger når man skal anvende denne bestemmelsen. Etter loven er det særlig tre faktorer som er av betydning: a) minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon, b) hvor lang opptjeningstid som kreves for rett til full pensjon, og c) en tidel av full opptjeningstid.

Tabell 8-1 gir en oversikt over disse forholdene. Den tar for seg de viktigste tjenestepensjonsordningene, og gjelder for rett til alderspensjon.

Tabell 8.1 Oversikt over faktorer som er sentrale når man skal anvende sammenleggingsbestemmelsen

	Minstekrav til opptjeningstid for rett til pensjon	Full pensjon gis etter	1/10 av full opptjeningstid
Statens Pensjonskasse	3 år	30 år	3 år
Kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger	3 år	30 år	3 år
Pensjonsordningene for			
sykepleiere	3 år	30 år	3 år
apoteketaten	3 år	30 år	3 år
stortingsrepresentanter	3 år	12 år	1,2 år
statsråder	3 år	6 år	0,6 år
Pensjonstrygdene for			
sjømenn	150 md	360 md	36 md
fiskere	750 uker	1 560 uker	156 uker
skogsarbeidere	750 uker	1 500 uker	150 uker

Tabellen viser at minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon i de viktigste tjenestepensjonsordningene (Statens Pensjonskasse og de kommunale og fylkeskommunale pensjonsordningene) er 3 år, og at de gir full pensjon når opptjeningstiden er 30 år. Dermed faller 1/10-kravet i samordningsloven § 6 sammen med minstekravet til opptjeningstid etter ordningenes egne bestemmelser, noe som betyr at sammenleggingsbestemmelsen ikke får noen selvstendig betydning når det søkes om rett til pensjon fra disse ordningene. Det samme gjelder når det søkes om pensjon fra Pensjonsordningen for sykepleiere og Pensjonsordningen for apoteketaten.

For de andre pensjonsordningene i tabellen er 1/10-kravet mindre enn minstekravet til opptjeningstid etter ordningenes egne bestemmelser. Dette skyldes enten at ordningene gir full pensjon etter forholdvis kort opptjeningstid, eller at de har et høyt minstekrav til opptjeningstid for rett til pensjon. Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter og Pensjonsordningen for statsråder hører til den første gruppen, mens Pensjonstrygden for sjømenn, Pensjonstrygden for fiskere og Pensjonstrygden for skogsarbeidere hører til den andre gruppen.

8.2.3 Noen eksempler på sammenlegging

Eksempel 1

En person som er 60 år gammel, søker om alderspensjoner fra Pensjonstrygden for sjømenn og fra Pensjonstrygden for fiskere. Opptjeningstidene i de to ordningene er henholdsvis 130 måneder og 200 uker. Minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon fra Pensjonstrygden for sjømenn er 150 måneder, og den gir full pensjon når opptjeningstiden er 360 måneder. I Pensjonstrygden for fiskere er minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon 750 uker, og den gir full pensjon etter 1 560 ukers opptjeningstid. Pensjonsalderen er 60 år i begge ordningene.

I dette tilfellet fyller ikke pensjonssøkeren minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon i noen av ordningene (150 måneder i Pensjonstrygden for sjømenn og 750 uker i Pensjonstrygden for fiskere). Man må imidlertid undersøke om vedkommende har rett til pensjon fra de to ordningene etter samordningsloven § 6.

Pensjonstrygden for sjømenn:

Opptjeningstiden i Pensjonstrygden for sjømenn er 130 måneder. Denne tiden er lengre enn $1/10$ av full opptjeningstid i denne ordningen (360 måneder), se samordningsloven § 6 første ledd bokstav a. Summen av opptjeningstidene i de to ordningene er lik $130 \text{ måneder} + 200 \text{ uker}$ (eller $200 : 4,3333 = 46 \text{ måneder}$) = 176 måneder. Denne tiden er lengre enn minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon i Pensjonstrygden for sjømenn (150 måneder), se samordningsloven § 6 første ledd bokstav b. Dermed er begge kravene i samordningsloven § 6 første ledd oppfylt. Pensjonstrygden for sjømenn skal derfor utbetale alderspensjon for de 130 månedene som er tjent opp i denne ordningen.

Pensjonstrygden for fiskere:

I Pensjonstrygden for fiskere har pensjonssøkeren en opptjeningstid på 200 uker. Denne tiden er lengre enn $1/10$ av full opptjeningstid i denne ordningen (156 uker), se samordningsloven § 6 første ledd bokstav a. Summen av opptjeningstidene i de to ordningene er lik $200 \text{ uker} + 130 \text{ måneder}$ (eller $130 \times 4,3333 = 563 \text{ uker}$) = 763 uker. Denne tiden er lengre enn minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon i Pensjonstrygden for fiskere (750 uker), se samordningsloven § 6 første ledd bokstav b. Begge kravene i samordningsloven § 6 er dermed oppfylt. Pensjonstrygden for fiskere skal da utbetale alderspensjon for de 200 ukene som er tjent opp i denne ordningen.

Eksempel 2

En person som er 60 år gammel, søker om alderspensjoner fra Pensjonstrygden for skogsarbeidere og fra Pensjonstrygden for fiskere. I Pensjonstrygden for skogsarbeidere har vedkommende en opptjeningstid på 700 uker. Minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon i denne ordningen er 750 uker, og den gir full pensjon når opptjeningstiden er 1 500 uker. Pensjonsalderen er 63 år. I Pensjonstrygden for fiskere har han en opptjeningstid på 100 uker. Minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon i denne ordningen er 750 uker, og den gir full pensjon når opptjeningstiden er 1 560 uker. Pensjonsalderen er 60 år.

I dette tilfellet har pensjonssøkeren ikke nådd pensjonsalderen i Pensjonstrygden for skogsarbeidere (63 år). Samordningsloven § 6 kan derfor ikke anvendes, se paragrafens andre ledd.

Når vedkommende fyller 63 år, søker han på nytt om pensjon fra de to ordningene. Vedkommende fyller imidlertid ikke minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon i noen av ordningene (750 uker i begge ordningene). Man må derfor undersøke om vedkommende har rett til pensjon etter samordningsloven § 6.

Pensjonstrygden for skogsarbeidere:

Opptjeningstiden i Pensjonstrygden for skogsarbeidere er 700 uker. Denne tiden er lengre enn 1/10 av full opptjeningstid i denne ordningen (150 uker), se samordningsloven § 6 første ledd bokstav a. Summen av opptjeningstidene i de to ordningene er lik $700 + 100 = 800$ uker. Denne tiden er lengre enn minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon i Pensjonstrygden for skogsarbeidere (750 uker), se samordningsloven § 6 første ledd bokstav b. Pensjonssøkeren fyller da begge kravene i samordningsloven § 6, slik at Pensjonstrygden for skogsarbeidere skal utbetale alderspensjon for de 700 ukene som er tjent opp i denne ordningen.

Pensjonstrygden for fiskere:

I Pensjonstrygden for fiskere har pensjonssøkeren en opptjeningstid på 100 uker. Denne tiden er mindre enn 1/10 av full opptjeningstid i denne ordningen (156 uker). Dermed er 1/10-kravet i samordningsloven § 6 første ledd bokstav a ikke oppfylt. Pensjonssøkeren har derfor ikke rett til pensjon fra Pensjonstrygden for fiskere. Opptjeningstiden i denne ordningen har likevel medvirket til at vedkommende får rett til pensjon fra Pensjonstrygden for skogsarbeidere.

8.3 BESTEMMELSER SOM SETTER ET TAK FOR HVOR STOR DEN SAMLEDE PENSJONSINNTekten KAN VÆRE - SAMORDNINGSBESTEMMELSENE

8.3.1 Innledning

Som nevnt innledningsvis finnes det foruten sammenleggingsbestemmelsen en del bestemmelser som setter et tak for hvor stor pensjonistens samlede pensjonsinntekt kan være. Slike bestemmelser finnes både i samordningsloven og i lovene og vedtektene til en del av de tjenstepensjonsordningene som går inn under denne loven. Felles for dem er at så lenge summen av pensjonene er mindre enn eller lik det tillatte maksimumet, får pensjonisten beholde alle pensjonene uten reduksjon.¹²² I motsatt fall skal det skje en reduksjon i en eller flere av dem.

Nedenfor skal vi gjøre rede for hvordan man fastsetter det tillatte maksimumet etter de forskjellige bestemmelsene. I "[Samordningsbestemmelser i samordningsloven](#)" i punkt 8.3.2 skal vi ta for oss bestemmelsene i samordningsloven, og i "[Samordningsbestemmelser utenfor samordningsloven](#)" i punkt 8.3.3 skal vi gjøre rede for de bestemmelsene som finnes i lovene og vedtektene til en del av de tjenstepensjonsordningene som går inn under denne loven.

122. Dette er ikke helt korrekt. I de tilfellene der pensjonisten har rett til ytelse også fra en eller flere personskadetrygder og/eller fra folketrygden, skal ytelsene fra tjenstepensjonsordningene samordnes videre med ytelsene fra disse ordningene. Da vil tjenstepensjonene blir redusert.

8.3.2 Samordningsbestemmelser i samordningsloven

8.3.2.1 En oversikt over regelverket

Samordningslovens bestemmelser om samordning av ytelser fra to eller flere tjenestepensjonsordninger finnes i §§ 7, 9, 10, 11 og 12. Felles for §§ 9 til 12 er at de bestemmer at samordningen skal skje på den måten som er beskrevet i § 7. Samordningsloven har derfor i realiteten én bestemmelse som regulerer samordning av to eller flere tjenestepensjoner: lovens § 7.

Pensjonsmaksimumet etter § 7 blir fastsatt på forskjellige måter, avhengig av om pensjonene er tjent opp i forskjellige eller i samme tidsrom. Man kan også tenke seg kombinasjoner av de to opptjeningssituasjonene, nemlig at pensjonene er tjent opp i et delvis sammenfallende tidsrom, eller at opptjeningen har skjedd sammenhengende i én ordning og periodevis i en annen ordning. "*Opptjeningen har skjedd i forskjellige tidsrom*" i punktene 8.3.2.2 til 8.3.2.5 skal vi gjøre rede for hvordan pensjonsmaksimumet blir fastsatt for de forskjellige opptjeningssituasjonene.

Visse ytelser fra Pensjonstrygden for sjømenn er unntatt fra samordningsloven §§ 7 til 12. Dette gjelder ytelser som er beregnet etter lov om pensjonstrygd for sjømenn § 5 nr. 1 bokstav b, se lovens § 22 nr. 1. Disse ytelsene skal ikke samordnes med ytelser som pensjonisten har rett til fra andre tjenestepensjonsordninger, men de andre tjenestepensjonsordningene skal samordne med dem så lenge de ikke er kapitalutløst.

8.3.2.2 Opptjeningen har skjedd i forskjellige tidsrom

Når to eller flere tjenestepensjoner er tjent opp i forskjellige tidsrom, skal pensjonene samordnes etter samordningsloven § 7 nr. 1. Denne bestemmelsen inneholder tre regler: En hovedregel, et unntak og et unntak fra unntaket. I bokstavpunktene a til c nedenfor skal vi gjøre nærmere rede for de tre bestemmelsene:

a) Hovedregelen

Hovedregelen om samordning av tjenestepensjoner som er tjent opp i forskjellige tidsrom (etter hverandre), finnes i samordningsloven § 7 nr. 1 første ledd og lyder slik:

«Alderspensjon kan ikke være større enn at den sammen med tidligere opptjent alderspensjon i annen pensjonsordning utgjør pensjon for full tjenestetid i den pensjonsordning vedkommende sist ble innlemmet i.»

Denne bestemmelsen sier altså at pensjonistens samlede pensjonsinntekt ikke skal utgjøre et større beløp enn den pensjonen som kunne vært tjent opp med full opptjeningstid i den ordningen som tjenestemannen sist var medlem i. Selv om det ikke går klart fram av lovteksten, sier bestemmelsen også hvor store pensjoner pensjonisten kan få fra de forskjellige ordningene som han har rett til pensjon fra: Pensjonen fra hver av ordningene skal ikke være større enn at den sammen med tidligere opptjent pensjon svarer til pensjon for full opptjeningstid i vedkommende ordning. Når man skal finne ut hvor stor pensjon pensjonssøkeren kan få fra de forskjellige ordningene, må man altså lese formuleringen «den pensjonsordning vedkommende sist ble innlemmet i» som om det står «den pensjonsordning som beregner hvor stor pensjon denne ordningen skal yte.»

Eksempel 3

En person har rett til alderspensjoner fra Pensjonsordningen for apoteketaten og fra Statens Pensjonskasse. Vedkommende var først medlem i Pensjonsordningen for apoteketaten. Pensjonsgrunnlaget i denne ordningen er lik 180 000 kroner, mens det er lik 200 000 kroner i Statens Pensjonskasse. Opptjeningstiden i Pensjonsordningen for apoteketaten er 20 år, mens den er 15 år i Statens Pensjonskasse. Begge ordningene har en pensjonsprosent på 66, og de gir fulle pensjoner etter 30 års opptjeningstid. Pensjonsberegningene i de to ordningene blir slik:

Pensjonsordningen for apoteketaten:

I Pensjonsordningen for apoteketaten er det tjent opp en pensjon som er lik $180\,000 \times 0,66 \times 20/30 = 79\,200$ kroner. Siden denne pensjonen ble tjent opp først, har Pensjonsordningen for apoteketaten ikke noen tidligere opptjent pensjon å samordne med. Ordningen skal derfor utbetale 79 200 kroner.

Statens Pensjonskasse:

I Statens Pensjonskasse er det tjent opp ($200\,000 \times 0,66 \times 15/30$)	kr 66 000
Pluss tidligere opptjent pensjon (Pensjonsordningen for apoteketaten)	kr 79 200
Summen av pensjonene er lik	<hr/> kr 145 200
Summen av pensjonene skal ikke overstige ($200\,000 \times 0,66 \times 30/30$)	kr 132 000
Pensjonen fra Statens Pensjonskasse skal reduseres med	<hr/> kr 13 200
Statens Pensjonskasse skal utbetale ($66\,000 - 13\,200$)	kr 52 800

Etter samordningsloven § 7 nr. 1 første ledd skal pensjonen fra Statens Pensjonskasse ikke utbetales med et større beløp enn at den sammen med tidligere opptjent pensjon svarer til pensjon for full opptjeningstid i denne ordningen.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Pensjonsordningen for apoteketaten	kr 79 200
Statens Pensjonskasse	kr 52 800
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 132 000

Etter samordning får pensjonisten en samlet pensjonsinntekt på 132 000 kroner. Dette beløpet svarer til pensjon for full opptjeningstid i den pensjonsordningen som han sist var medlem i (Statens Pensjonskasse).

Samordningsberegningen skjer på samme måte når det er tjent opp tre eller flere tjenstepensjoner. Når det gjelder formuleringen «tidligere opptjent alderspensjon», må man lese den som om det står «tidligere opptjent og samordnet alderspensjon.»¹²³ Hvis man ikke gjør det, kan samordningsfradragene i de forskjellige pen-

123. Dette er ikke sagt uttrykkelig noe sted, men det går fram av eksempler som er gitt i blant annet forarbeidene til samordningsloven, se Ot prp nr 60 for 1957 s. 21.

sjonene bli så store at summen av pensjonene ikke når opp i det tillatte maksimumet.¹²⁴

b) Unntak fra hovedregelen – kvalitetstillegg

Hovedregelen for samordning av tjenstepensjoner som er tjent opp i forskjellige tidsrom, er at summen av dem ikke skal være større enn pensjon for full opptjeningstid i den ordningen som tjenstemannen sist var medlem i.

Denne regelen kan gi urimelige resultater for en person som går over fra en tjenstepensjonsordning med et høyt pensjonsnivå til en ordning med et lavere pensjonsnivå, eller om vedkommende ved skifte av arbeid (og tjenstepensjonsordning) går ned i lønn. Dette skyldes at summen av pensjonene ikke skal utgjøre et større beløp enn pensjon for full opptjeningstid i den siste ordningen. Man kan tenke seg at en person er medlem i en pensjonsordning der fullpensjonen er lik 100 000 kroner, og så går over til en ordning der den er lik 50 000 kroner. Etter hovedregelen skal summen av pensjonene da ikke utgjøre mer enn 50 000 kroner. Dersom vedkommende hadde vært medlem i de to ordningene i motsatt rekkefølge, kunne summen av pensjonene utgjort 100 000 kroner. For å motvirke slike resultater er hovedregelen modifisert i § 7 nr. 1 andre ledd første setning:

«Er den tidligere opptjente pensjon større enn den ville vært om opptjeningen hadde skjedd i den sistnevnte pensjonsordning, skal det ved anvendelsen av ... [hovedregelen] ses bort fra den overskytende del av tidligere opptjent pensjon.»

Som det går fram av lovteksten, er det som skal holdes utenfor samordning den eventuelle differansen mellom a) tidligere opptjent pensjon, og b) den pensjonen som i samme tidsrom kunne vært tjent opp i den ordningen som beregner hvor stor pensjon den skal yte. Dette beløpet kalles vanligvis for kvalitetstillegget¹²⁵, og blir i praksis lagt til pensjonsmaksimumet etter hovedregelen. Dermed kan summen av pensjonene utgjøre et større beløp enn det som følger av hovedregelen.

Eksempel 4

En person har rett til alderspensjoner fra Statens Pensjonskasse og fra Pensjonsordningen for apoteketaten. Vedkommende var først medlem i Statens Pensjonskasse. Pensjonsgrunnlaget i denne ordningen er lik 200 000 kroner, mens det er lik 180 000 kroner i Pensjonsordningen for apoteketaten. Opptjeningstiden i Statens Pensjonskasse er 15 år, mens den er 20 år i Pensjonsordningen for apoteketaten. Begge ordningene har en pensjonsprosent på 66, og de gir fulle pensjoner etter 30 års opptjeningstid. Pensjonsberegningene i de to ordningene blir slik:

Statens Pensjonskasse:

I Statens Pensjonskasse er det tjent opp en pensjon som er lik 200 000 x 0,66 x 15/30 = 66 000 kroner. Denne pensjonen ble tjent opp først, og Sta-

124. Det er selvfølgelig ikke slik at summen av pensjonene alltid skal nå opp i det tillatte maksimumet. Det kan godt skje at summen av dem ikke når opp i maksimumet fordi de pensjonene som er tjent opp, utgjør små beløp.

125. Uttrykket kvalitetstillegg kommer av at den tidligere opptjente pensjonen i disse tilfellene er kvalitativt bedre (den er større) enn den pensjonen som i samme tidsrom er tjent opp i den beregnende ordningen.

tens Pensjonskasse har derfor ikke noen tidligere opptjent pensjon å samordne med. Ordningen skal da utbetale 66 000 kroner.

Pensjonsordningen for apoteketaten:

I Pensjonsordningen for apoteketaten er det tjent opp (180 000 x 0,66 x 20/30)	kr 79 200
Pluss tidligere opptjent pensjon (Statens Pensjonskasse)	kr 66 000
Summen av pensjonene er lik	<hr/> kr 145 200
Summen av pensjonene skal ikke overstige	
Hovedregelen (180 000 x 0,66 x 30/30)	kr 118 800
Pluss kvalitetstillegg (66 000 – (180 000 x 0,66 x 15/ 30))	kr 6 600
Totalt pensjonsmaksimum	<hr/> = kr 125 400
Pensjonen fra Pensjonsordningen apoteketaten skal reduseres med	kr 19 800
Pensjonsordningen for apoteketaten skal utbetale (79 200 – 19 800)	kr 59 400

Etter samordningsloven § 7 nr. 1 andre ledd første setning skal differansen mellom den pensjonen som er tjent opp først, og den pensjonen som i samme tidsrom kunne vært tjent opp i den siste ordningen, holdes utenfor samordning. Dette skjer ved at man øker pensjonsmaksimumet etter hovedregelen med et kvalitetstillegg.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Statens Pensjonskasse	kr 66 000
Pensjonsordningen for apoteketaten	kr 59 400
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 125 400

Regelen om kvalitetstillegg innebærer at summen av pensjonene kan utgjøre et større beløp enn det som følger av hovedregelen. Etter hovedregelen kan summen av dem utgjøre 118 800 kroner. Når man øker pensjonsmaksimumet med et kvalitetstillegg, kan summen av pensjonene utgjøre 125 400 kroner, det vil si 6 600 kroner mer. Pensjonsmaksimumet kunne imidlertid utgjort et større beløp dersom tjenestemannen hadde vært medlem i de to ordningene i motsatt rekkefølge. Da kunne summen av pensjonene utgjort 132 000 kroner.

Kvalitetstillegget blir beregnet på samme måte når det er tjent opp tre eller flere tjenestepensjoner. Som etter hovedregelen må hver av ordningene lese formuleringen «tidligere opptjent alderspensjon» som om det står tidligere opptjent og samordnet alderspensjon.

c) Unntak fra unntaket – et absolutt tak

Bestemmelsen om godskriving av kvalitetstillegg gjelder ikke uten begrensning. Det er nemlig satt et absolutt tak for hvor stor pensjonistens samlede pensjonsinn-

tekt (inkludert kvalitetstillegget) kan være. Dette går fram av samordningsloven § 7 nr. 1 andre ledd andre setning som lyder slik:

«Den samlede pensjon kan ikke overstige den pensjon som en tjenestemann med samme bruttolønn og samlet tjenestetid ville fått i Statens Pensjonskasse eller i annen pensjonsordning som vedkommende har vært omfattet av og som har høyere pensjoner enn Statens Pensjonskasse.»

Rent umiddelbart skulle man tro at uttrykket «samme bruttolønn» betyr bruttolønnen i den ordningen som beregner hvor stor pensjon den skal yte. Det er ikke alltid tilfellet: Da kan jo ikke summen av pensjonene utgjøre et større beløp enn fullpensjonen i vedkommende ordning, noe som betyr at man er tilbake i hovedregelen. Formuleringen «samme bruttolønn» må derfor leses som om det står «bruttolønnen i den av ordningene som har størst fullpensjon».

Eksempel 5

En person har rett til alderspensjoner fra Pensjonsordningen for statsråder og fra Felles kommunal pensjonsordning i Kommunal Landspensjonskasse. Vedkommende var først medlem i Pensjonsordningen for statsråder. Pensjonsgrunnlaget i denne ordningen er lik 424 100 kroner, mens det er lik 270 000 kroner i Felles kommunal pensjonsordning. Opptjeningstiden i Pensjonsordningen for statsråder er 4 år, mens den er 25 år i Felles kommunal pensjonsordning. Pensjonsprosenten i Pensjonsordningen for statsråder er 42 (den øker med 5 for hvert opptjeningsår ut over 3), mens den er 66 i Felles kommunal pensjonsordning. Pensjonsordningen for statsråder gir full pensjon etter 6 års opptjeningstid, mens Felles kommunal pensjonsordning gir det etter 30 års opptjeningstid. Fullpensjonen i Pensjonsordningen for statsråder er da lik 241 737 kroner, mens den er lik 178 200 kroner i Felles kommunal pensjonsordning.

Pensjonsberegningene i de to ordningene blir slik:

Pensjonsordningen for statsråder:

I Pensjonsordningen for statsråder er det tjent opp en pensjon som er lik $424\,100 \times 0,47 = 199\,327$ kroner. Siden denne pensjonen ble tjent opp først, har ikke Pensjonsordningen for statsråder noen tidligere opptjent pensjon å samordne med. Ordningen skal derfor utbetale sin pensjon uten reduksjon.

Felles kommunal pensjonsordning:

I Felles kommunal pensjonsordning er det tjent opp ($270\,000 \times 0,66 \times 25/30$)	kr 148 500
Pluss tidligere opptjent pensjon (Pensjonsordningen for statsråder)	kr 199 327
Summen av pensjonene er lik	<hr/> kr 347 827
Summen av pensjonene skal ikke overstige	
Hovedregelen ($270\,000 \times 0,66 \times 30/30$)	kr 178 200
Pluss kvalitetstillegg ($199\,327 - (270\,000 \times 0,66 \times 4/30)$)	kr 175 567
	<hr/>

Totalt pensjonsmaksimum	kr 353 767	
Absolutt pensjonsmaksimum (424 100 x 0,57)		= kr 241 737
Pensjonen fra Felles kommunal pensjonsordning skal reduseres med		kr 106 090
Felles kommunal pensjonsordning skal utbetale (148 500 – 106 090)		kr 42 410

Etter samordningsloven § 7 nr. 1 andre ledd andre setning skal pensjonsmaksimumet (inkludert kvalitetstillegget) ikke være større enn den pensjonen som kunne vært tjent opp i den av ordningene som har størst fullpensjon (Pensjonsordningen for statsråder) med summen av opptjeningstidene i de forskjellige ordningene (4 + 25 = 29 år), beregnet etter denne ordningens regler og satser.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Pensjonsordningen for statsråder	kr 199 327
Felles kommunal pensjonsordning	kr 42 410
Totalt til utbetaling	kr 241 737

Etter samordning får pensjonisten en samlet pensjonsinntekt på 241 737 kroner. Dette beløpet svarer til pensjon for full opptjeningstid i den ordningen som har størst pensjon (Pensjonsordningen for statsråder).

8.3.2.3 Opptjeningen har skjedd i samme tidsrom

Også i de tilfellene der tjenestepensjonene er tjent opp i samme tidsrom (samtidig), setter samordningsloven et tak for hvor stor pensjonistens samlede pensjonsinntekt kan være. Dette går fram av samordningsloven § 7 nr. 2 første og andre setning som lyder slik:

«For den som har to eller flere pensjongivende stillinger samtidig, skal den samlede pensjonen fra disse ikke overstige høyeste pensjon i Statens Pensjonskasse. Går en av stillingene inn under en pensjonsordning med høyere pensjon enn nevnt, skal den samlede pensjon ikke overstige høyeste pensjon som kan oppnås i slik pensjonsordning.»

Formuleringen «høyeste pensjon i Statens Pensjonskasse», det vil si pensjon for full opptjeningstid med maksimalt pensjonsgrunnlag, kan fort lede en til å tro at dette alltid skal være pensjonsmaksimumet. Det er ikke tilfellet. Samordningsloven § 7 nr. 2 er nemlig bygd opp etter de prinsippene som gjelder for et medlem i Statens Pensjonskasse som samtidig har to eller flere stillinger som alle gir rett til medlemskap i denne ordningen. Dette betyr at pensjonsmaksimumet i samordningsloven § 7 nr. 2 skal svare til den pensjonen som kunne vært tjent opp i Statens Pensjonskasse med summen av pensjonsgrunnlagene i de forskjellige stillingene og lengden på samtidighetsperioden, beregnet etter denne ordningens regler og satser. Dersom en av stillingene gir rett til medlemskap i en pensjonsordning som har større maksimalpensjon enn Statens Pensjonskasse, skal maksimumet svare til den pensjonen som kunne vært tjent opp i den bedre ordningen. Beregningen skal da foregå etter denne ordningens regler og satser.

Så lenge summen av pensjonene er mindre enn eller lik det tillatte maksimumet, får pensjonisten alle pensjonene uten reduksjon. Dersom summen av dem er større, bestemmer samordningsloven § 7 nr. 2 tredje setning at pensjonene skal «avkortes forholdsmessig». Det vil si at det overskytende beløpet (samordningsfradraget) skal fordeles i forhold til bruttostørrelsene på pensjonene. Samordningsfradraget blir altså fordelt på en annen måte enn når pensjonene er tjent opp i forskjellige tidsrom.

Eksempel 6

En person har rett til alderspensjoner fra Pensjonsordningen for apoteketaten og fra Statens Pensjonskasse. Pensjonene er tjent opp på grunnlag av to stillinger som vedkommende har hatt samtidig i 20 år. Pensjonsgrunnlaget i Pensjonsordningen for apoteketaten er lik 200 000 kroner, mens det er lik 180 000 kroner i Statens Pensjonskasse. Begge ordningene har en pensjonsprosent på 66, og de gir fulle pensjoner etter 30 års opptjeningsstid. Det største pensjonsgrunnlaget som er mulig å ha i Pensjonsordningen for apoteketaten, er 358 704 kroner (se lov om pensjonsordning for apoteketaten § 5), mens det er 355 413 kroner i Statens Pensjonskasse (se lov om Statens Pensjonskasse § 14 første ledd). Maksimalpensjonen i Pensjonsordningen for apoteketaten er da lik 236 745 kroner, mens den er lik 234 576 kroner i Statens Pensjonskasse.

Pensjonsberegningene i de to ordningene blir slik:

Pensjonsordningen for apoteketaten:

I Pensjonsordningen for apoteketaten er det tjent opp (200 000 x 0,66 x 20/30)	kr 88 000
I Statens Pensjonskasse er det tjent opp (180 000 x 0,66 x 20/30)	kr 79 200
Summen av pensjonene er lik	kr 167 200
Summen av pensjonene skal ikke overstige (358 704 x 0,66 x 20/30)	kr 157 830
Summen av pensjonene skal reduseres med	kr 9 370
Pensjonen fra Pensjonsordningen for apoteketaten skal reduseres med (9 370 x (88 000 : 167 200))	kr 4 932
Pensjonsordningen for apoteketaten skal utbetale (88 000 – 4 932)	kr 83 068

Etter samordningsloven § 7 nr. 2 skal summen av pensjonene ikke være større enn den pensjonen som kunne vært tjent opp (i samtidighetsperioden) i den ordningen som har størst maksimalpensjon (Pensjonsordningen for apoteketaten) med summen av pensjonsgrunnlagene i de to stillingene, beregnet etter denne ordningens regler og satser. Det overskytende beløpet skal fordeles i forhold til størrelsene på bruttopensjonene.

Statens Pensjonskasse:

Pensjonsberegningen i Statens Pensjonskasse skjer på samme måte som i Pensjonsordningen for apoteketaten. Dette betyr at bruttopensjonen fra Statens Pensjonskasse (79 200 kroner) skal reduseres med $9\,370 \times (79\,200 : 167\,200) = 4\,438$ kroner, slik at Statens Pensjonskasse skal utbetale $79\,200 - 4\,438 = 74\,762$ kroner.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Pensjonsordningen for apoteketaten	kr 83 068
Statens Pensjonskasse	kr 74 762
Totalt til utbetaling	kr 157 830

8.3.2.4 Opptjeningen har skjedd i et delvis sammenfallende tidsrom

Samordningsloven sier ikke noe spesielt om hvordan samordningen skal skje når tjenestepensjonene er tjent opp i både forskjellige og samme tidsrom. Sosial- og helsedepartementet har imidlertid uttalt at samordningen skal skje slik:

«Når opptjeningstiden i to eller flere pensjonsordninger faller delvis sammen, blir de opptjente pensjoner for hver periode hvori samtidig medlemskap har bestått å beregne etter bestemmelsene i lovens § 7 nr. 2. De beregnede pensjoner i hver periode av samtidig medlemskap blir deretter å samordne med tidligere opptjente pensjonsrettigheter etter bestemmelsene i § 7 nr. 1.»

For å illustrere hvordan samordningen skal skje, kan man tenke seg at en person har følgende pensjonsopptjening:

Periode 1	Periode 2
Pensjonsordning nr. 1	Pensjonsordning nr. 1
	Pensjonsordning nr. 2

Her ser man at opptjeningen i de to pensjonsordningene har skjedd i et delvis sammenfallende tidsrom. Den siterte uttalelsen ovenfor innebærer da at man først skal dele opptjeningen inn i perioder. Så skal man samordne de pensjonene som er tjent opp i det sammenfallende tidsrommet (periode 2). Deretter skal disse pensjonene samordnes med tidligere opptjent pensjon (periode 1).

Når de samordnede pensjonene i det sammenfallende tidsrommet skal samordnes med tidligere opptjent pensjon, skal samordningen skje etter samordningsloven § 7 nr. 1 (fordi opptjeningen har skjedd i forskjellige tidsrom). Maksimumet etter denne bestemmelsen skal svare til pensjon for full opptjeningstid i den ordningen som beregner hvor stor pensjon den skal yte. I disse tilfellene er det imidlertid to eller flere slike ordninger. Sosial- og helsedepartementet har da uttalt at maksimumet skal fastsettes slik:

«Ved anvendelse av § 7 nr. 1, regnes da som pensjon for full tjenestetid i perioder med samtidig medlemskap i flere tjenestepensjonsordninger summen av de pensjonene vedkommende ville fått for full tjenestetid i hver ordning, dog begrenset til høyeste pensjon i Statens Pensjonskasse eller i den av ordningene som måtte yte høyere pensjon enn Statens Pensjonskasse.»

Dette betyr at pensjonsmaksimumet skal svare til summen av fullpensjonene i de ordningene som beregner hvor store pensjoner de skal yte. Maksimumet skal likevel ikke være større enn maksimalpensjonen (pensjon med maksimalt pensjonsgrunnlag og full opptjeningstid) i Statens Pensjonskasse, eventuelt maksimalpensjonen i

en annen ordning som pensjonisten har vært medlem i, og som har større maksimalpensjon enn Statens Pensjonskasse.

I eksempel 7 nedenfor skal vi vise hvordan to tjenstepensjoner skal samordnes når opptjeningen har foregått i tilsammen fire forskjellige perioder. Eksempelet er gjort noe omfattende for å illustrere de fleste av de bestemmelsene vi har gjort rede for i "*Opptjeningen har skjedd i forskjellige tidsrom*" i punktene 8.3.2.2 og "*Opptjeningen har skjedd i samme tidsrom*" i 8.3.2.3.

Eksempel 7

En person har rett til alderspensjoner fra Statens Pensjonskasse og fra Pensjonsordningen for apoteketaten. Pensjonsgrunnlaget i Statens Pensjonskasse er lik 180 000 kroner, mens det er lik 200 000 kroner i Pensjonsordningen for apoteketaten. Opptjeningstiden i Statens Pensjonskasse er 27 år, mens den er 19 år i Pensjonsordningen for apoteketaten. Begge ordningene har en pensjonsprosent på 66, og de gir fulle pensjoner etter 30 års opptjeningstid. Det største pensjonsgrunnlaget som er mulig å ha i Statens Pensjonskasse, er lik 355 413 kroner (se lov om Statens Pensjonskasse § 14 første ledd) og 358 704 kroner i Pensjonsordningen for apoteketaten (se lov om pensjonsordning for apoteketaten § 5). Maksimalpensjonen i Statens Pensjonskasse er da lik 234 576 kroner, mens den er lik 236 745 kroner i Pensjonsordningen for apoteketaten.

Pensjonsopptjeningen i de to ordningene har foregått i til sammen fire perioder, i både forskjellige og samme tidsrom, og er slik: Periode 1: Medlem i Statens Pensjonskasse i 9 år. Periode 2: Medlem i Pensjonsordningen for apoteketaten i 8 år. Periode 3: Samtidig medlem i Statens Pensjonskasse og i Pensjonsordningen for apoteketaten i 11 år. Periode 4: Medlem i Statens Pensjonskasse i 7 år. I en tabell kan opptjeningen illustreres slik (dimensjonene er ikke korrekte):

	Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
Statens Pensjonskasse	9 år		11 år	7 år
Pensjonsordningen for apoteketaten		8 år	11 år	

Pensjonsberegningene for de fire periodene blir slik:

Periode 1:

I periode 1 er det tjent opp en pensjon som er lik $180\,000 \times 0,66 \times 9/30 = 35\,640$ kroner. Denne pensjonen ble tjent opp først, og Statens Pensjonskasse har ikke noen tidligere opptjent pensjon å samordne med. For periode 1 skal Statens Pensjonskasse derfor utbetale 35 640 kroner.

Periode 2:

I periode 2 er det tjent opp ($200\,000 \times 0,66 \times 8/30$)

kr 35 200

Pluss tidligere opptjent pensjon (periode 1)	kr 35 640
Summen av pensjonene er lik	kr 70 840
Summen av pensjonene skal ikke overstige ($200\ 000 \times 0,66 \times 30/30$)	kr 132 000
Pensjonen for periode 2 skal reduseres med	kr 0
For periode 2 skal Pensjonsordningen for apoteketaten utbetale	kr 35 200

Periode 3:

I periode 3 er det tjent opp pensjoner i både Statens Pensjonskasse og Pensjonsordningen for apoteketaten. Sosial- og helsedepartementets uttalelse i rundskriv nr. 15 innebærer da at man først skal samordne de pensjonene som er tjent opp i samtidighetsperioden. Deretter skal disse pensjonene samordnes med tidligere opptjent pensjon. Man må altså foreta to samordningsberegninger før man vet hvor mye Statens Pensjonskasse og Pensjonsordningen for apoteketaten skal utbetale for opptjeningen i periode 3. Samordningen i samtidighetsperioden blir slik:

Statens Pensjonskasse:

I Statens Pensjonskasse er det tjent opp ($180\ 000 \times 0,66 \times 11/30$)	kr 43 560
I Pensjonsordningen for apoteketaten er det tjent opp ($200\ 000 \times 0,66 \times 11/30$)	kr 48 400
Summen av pensjonene er lik	kr 91 960
Summen av pensjonene skal ikke overstige ($358\ 704 \times 0,66 \times 11/30$)	kr 86 806
Summen av pensjonene skal reduseres med	kr 5 154
Pensjonen fra Statens Pensjonskasse skal reduseres med ($5\ 154 \times (43\ 560 : 91\ 960)$)	kr 2 441
Etter samordning i samtidighetsperioden er pensjonen fra Statens Pensjonskasse lik ($43\ 560 - 2\ 441$)	kr 41 119

Pensjonsordningen for apoteketaten:

Samordningsberegningen for Pensjonsordningen for apoteketaten skjer på samme måte som for Statens Pensjonskasse. Det betyr at bruttopensjonen fra Pensjonsordningen for apoteketaten (48 400 kroner) skal reduseres med 5 154 ($48\ 400 : 91\ 960 = 2\ 713$ kroner, slik at den etter samordning i samtidighetsperioden er lik $48\ 400 - 2\ 713 = 45\ 687$ kroner.

Etter samordning er summen av pensjonene i samtidighetsperioden lik $41\ 119 + 45\ 687 = 86\ 806$ kroner. Nå skal disse pensjonene samordnes med tidligere opptjent pensjon (periodene 1 og 2). Samordningsberegningen blir slik:

De samordnede pensjonene i periode 3 utgjør	kr 86 806
Pluss tidligere opptjent pensjon	

Periode 1	kr 35 640	
Periode 2	kr 35 200	
Totalt		= kr 70 840
Summen av pensjonene er lik		kr 157 646
Summen av pensjonene skal ikke overstige		
(180 000 x 0,66 x 30/30) + (200 000 x 0,66 x 30/30)	kr 250 800	
Absolutt pensjonsmaksimum (358 704 x 0,66 x 30/30)		= kr 236 745
Pensjonene i periode 3 skal reduseres med		kr 0

Etter Sosial- og helsedepartementets uttalelse i rundskriv nr. 15 skal summen av pensjonene i utgangspunktet ikke være større enn summen av fullpensjonene i de ordningene der det samtidig er tjent opp pensjon. Maksimumet skal likevel ikke være større enn maksimalpensjonen (pensjon for full opptjeningstid med maksimalt pensjonsgrunnlag) i den ordningen som har størst slik pensjon (Pensjonsordningen for apoteketaten).

Pensjonene i periode 3 kommer til utbetaling slik:

Statens Pensjonskasse	kr 41 119
Pensjonsordningen for apoteketaten	kr 45 687
Totalt til utbetaling for periode 3	kr 86 806

Periode 4:

I periode 4 er det tjent opp (180 000 x 0,66 x 7/30)	kr 27 720	
Pluss tidligere opptjent pensjon		
Periode 1	kr 35 640	
Periode 2	kr 35 200	
Periode 3	kr 86 806	
Totalt		= kr 157 646
Summen av pensjonene er lik		kr 185 366
Summen av pensjonene skal ikke overstige		
Hovedregelen (180 000 x 0,66 x 30/30)	kr 118 800	
Pluss kvalitetstillegg (35 640 + 35 200 + 86 806) -		
(180 000 x 0,66 x 28/30)	kr 46 766	
Totalt pensjonsmaksimum		= kr 165 566
Pensjonen for periode 4 skal reduseres med		kr 19 800
For periode 4 skal Pensjonsordningen for apoteketaten utbetale (27 720 - 19 800)		kr 7 920

Nå er alle pensjonene samordnet. Pensjonsutbetalingene for de forskjellige periodene blir slik:

Statens Pensjonskasse

Periode 1	kr 35 640	
Periode 3	kr 41 119	
Periode 4	kr 7 920	
Totalt		= kr 84 679
Pensjonsordningen for apoteketaten		
Periode 2	kr 35 200	
Periode 3	kr 45 687	
Totalt		= kr 80 887
Totalt til utbetaling		kr 165 566

8.3.2.5 Opptjeningen har skjedd sammenhengende i én ordning og periodevis i en annen ordning

Når tjenstepensjonene er tjent opp i et delvis sammenfallende tidsrom, skal samordningen skje på den måten vi har gjort rede for i "[Opptjeningen har skjedd i et delvis sammenfallende tidsrom](#)" i punkt 8.3.2.4. Denne måten å samordne pensjonene på kan bli svært tungvint dersom opptjeningen har foregått sammenhengende i én ordning og periodevis i en annen ordning. Man kan tenke seg en lærer som er medlem i Statens Pensjonskasse sammenhengende i 30 år. Hver sommer tar han hyre på et skip (og blir dermed medlem i Pensjonstrygden for sjømenn). Dette foregår i 30 somrer. Hvis man skulle samordnet de forskjellige opptjeningsperiodene på den måten som er beskrevet i "[Opptjeningen har skjedd i et delvis sammenfallende tidsrom](#)" i punkt 8.3.2.4, sier det seg selv at regnestykket vil bli omfattende: Man ville fått 60 forskjellige perioder å samordne. For å unngå slike situasjoner har Sosial- og helsedepartementet uttalt følgende:

«Skjer opptjeningen i et tidsrom kontinuerlig i én pensjonsordning, men periodevis i en annen pensjonsordning, skal ved samordning av tjenstepensjonene summen av den i perioder opptjente pensjongivende tjenestetid regnes som opptjent sammenhengende i den siste del av tidsrommet.»

Dette betyr at man legger sammen opptjeningstidene slik at man får én samtidighetsperiode. Deretter skjer samordningen som i "[Opptjeningen har skjedd i et delvis sammenfallende tidsrom](#)" i punkt 8.3.2.4.

Eksempel 8

En person har 18 års sammenhengende medlemskap i Statens Pensjonskasse. I løpet av denne perioden har han vært medlem i Pensjonsordningen for apoteketaten i 3 forskjellige perioder, som til sammen utgjør 9 år. Medlemsperioden i de to ordningene kan illustreres slik (dimensjonene er ikke korrekte):

	Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4	Periode 5	Periode 6
Statens Pensjonskasse	3 år	3 år	3 år	3 år	3 år	3 år
Pensjonsordningen for apoteketaten	3 år		3 år		3 år	

Her ser man at opptjeningen har foregått sammenhengende i Statens Pensjonskasse, mens den har foregått periodevis i Pensjonsordningen for apoteketaten. Etter Sosial- og helsedepartementets uttalelse i rundskriv nr. 15 (sitatet ovenfor) skal man forutsette at all opptjening i Pensjonsordningen for apoteketaten har foregått i periode 5. Da ser opptjeningen slik ut:

	Periode 1	Periode 2	Periode 3
Statens Pensjonskasse	6 år	9 år	3 år
Pensjonsordningen for apoteketaten		9 år	

Etter å ha lagt sammen opptjeningstidene i Pensjonsordningen for apoteketaten til den siste delen av tidsrommet (periode 5) har man nå fått redusert antall perioder fra seks til tre. Nå skal pensjonene samordnes på den måten som det er gjort rede for i "*Opptjeningen har skjedd i et delvis sammenfallende tidsrom*" i punkt 8.3.2.4.

8.3.3 Samordningsbestemmelser utenfor samordningsloven

Samordningsloven § 5 bestemmer at pensjoner fra to eller flere offentlige tjenstepensjonsordninger «skal samordnes etter reglene i dette kapitel». Dermed skulle man tro at samordningsloven kapittel II uttømmende regulerer samordning av to eller flere tjenstepensjoner. Det er som nevnt ikke tilfelle. For kombinasjonen ervervsprøvd enke- eller enkemannspensjon¹²⁶ og uføre- eller alderspensjon finnes det nemlig bestemmelser om samordning i lovene og vedtektene til en del av de tjenstepensjonsordningene som går inn under samordningsloven. Et eksempel på en slik samordningsbestemmelse finnes i lov om Statens Pensjonskasse § 34 a tredje ledd, og lyder slik:

«Har enken samtidig rett til uføre- eller alderspensjon fra Statens pensjonskasse eller annen tjenstepensjonsordning, kan enkepensjonen fra Pensjonskassen ikke utbetales med større beløp enn at enkens samlede pensjon svarer til 60 pst. av summen av enkens egenpensjon og den pensjon avdøde

126. Om en enkepensjon skal ervervsprøves eller ikke, er i regelen avhengig av når den avdøde første gang ble medlem i tjenstepensjonsordningen. I Statens Pensjonskasse, Pensjonsordningen for apoteketaten og Pensjonsordningen for sykepleiere gis pensjon etter menn som første gang ble medlem i ordningen før 1. oktober 1976 uten ervervsprøving, mens pensjon etter menn med medlemskap i ordningen etter 30. september 1976 ervervsprøves. I de kommunale og fylkeskommunale ordningene varierer datoene noe. Enkemannspensjoner har alltid vært ervervsordning.

var berettiget til som uførepensjonist etter full uførhet eller som alderspensjonist.»

Det finnes bestemmelser med tilsvarende innhold i blant annet lov om pensjonsordning for apoteketaten § 15 a tredje ledd og lov om pensjonsordning for sykepleiere § 21 a tredje ledd. Videre er det tatt inn slike bestemmelser i vedtektene til de fleste kommunale og fylkeskommunale tjenstepensjonsordningene som går inn under samordningsloven, se for eksempel Felles kommunal pensjonsordning § 9 nr. 3 a tredje ledd. Felles for disse bestemmelsene er at de er en kombinasjon av interne og horisontale samordningsbestemmelser. De er interne samordningsbestemmelser når begge pensjonene kommer fra samme ordning, og horisontale samordningsbestemmelser når pensjonene kommer fra forskjellige ordninger.

Eksempel 9

En kvinne har rett til alderspensjon fra Pensjonsordningen for apoteketaten og enkepensjon fra Statens Pensjonskasse. Pensjonsgrunnlagene i de to ordningene er lik 200 000 kroner (i hver av dem). Opptjeningstidene i hver av de to ordningene er 30 år, noe som svarer til den tiden som ordningene krever for rett til full pensjon. Pensjonsprosenten i Pensjonsordningen for apoteketaten er 66, mens den er 39,6 i Statens Pensjonskasse. Den avdøde mannen ble medlem i Statens Pensjonskasse 30. oktober 1976.

Pensjonsberegningene for de to ordningene blir slik:

Pensjonsordningen for apoteketaten:

I Pensjonsordningen for apoteketaten er det tjent opp en pensjon som er lik $200\,000 \times 0,66 \times 30/30 = 132\,000$ kroner. Og siden denne ordningen ikke har hjemmel for å samordne med enkepensjonen fra Statens Pensjonskasse, må ordningen utbetale sin pensjon uten reduksjon.

Statens Pensjonskasse:

Enkepensjonen er lik $(200\,000 \times 0,396 \times 30/30)$	kr 79 200
Pluss alderspensjonen fra Pensjonsordningen for apoteketaten	kr 132 000
Summen av pensjonene er lik	<hr/> kr 211 200
Summen av pensjonene må ikke overstige	
$((200\,000 \times 0,66 \times 30/30) + (200\,000 \times 0,66 \times 30/30)) \times 0,60$	<hr/> kr 158 400
Pensjonen fra Statens Pensjonskasse skal reduseres med	kr 52 800
Statens Pensjonskasse skal utbetale $(79\,200 - 52\,800)$	kr 26 400

Etter lov om Statens Pensjonskasse § 34 a tredje ledd skal enkepensjonen fra Statens Pensjonskasse ikke utbetales med et større beløp enn at summen av de pensjonene som enken har rett til, svarer til 60 prosent av enkens alderspensjon og 60 prosent av den pensjonen som den avdøde ville fått som uførepensjonist etter hel uførhet eller som alderspensjonist.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Pensjonsordningen for apoteketaten	kr 132 000
Statens Pensjonskasse	kr 26 400
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 158 400

Dersom den avdøde ektemannen i eksempel 9 hadde blitt medlem i Statens Pensjonskasse én måned tidligere, det vil si den 30. september 1976, ville enken fått begge pensjonene uten reduksjon. Dette skyldes at enkepensjon som gis etter menn med medlemskap i Statens Pensjonskasse før 1. oktober 1976, ikke skal ervervsprøves. Og de bestemmelsene vi har gjort rede for ovenfor, gjelder som nevnt bare for ervervsprøvde enke- og enkemannspensjoner.

8.4 AVTALEN OM OVERFØRING AV OPPTJENTE PENSJONSRETTIGHETER – OVERFØRINGSAVTALEN

8.4.1 Innledning

Bestemmelsene om samordning av pensjoner fra to eller flere tjenstepensjonsordninger har liten praktisk betydning for nye pensjonstilfeller. Dette skyldes at Statens Pensjonskasse – med hjemmel i lov om Statens Pensjonskasse § 46 første ledd – har inngått avtaler om overføring av opptjeningstid med de fleste lovfestede, kommunale og fylkeskommunale tjenstepensjonsordningene som i dag går inn under samordningsloven. Dette har gjort at over 90 prosent av de tilfellene der en person har tjent opp rettigheter i to eller flere tjenstepensjonsordninger, i dag bli regulert av bestemmelsene i overføringsavtalen – ikke av samordningsbestemmelsene.

Overføringsavtalen gjelder ikke bare overføring av opptjeningstid. Avtalen har også bestemmelser om høyeste opptaksalder, ventetid, karenstid, m m. Også opptjeningstid under tre år, som er det vanlige minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon, regnes med.

Alle overføringsavtalene som Statens Pensjonskasse har inngått, er likelydende. Man kan derfor betegne overføringsavtalen som en standardavtale. For at man skal få et bedre innblikk i selve avtaleteksten, skal vi i det følgende ("*Overføringsavtalens tekst og kommentarer*" i punkt 8.4.2) sitere avtalen. I tilknytning til de enkelte paragrafene skal vi gjengi de kommentarene som Statens Pensjonskasse har utarbeidet til de forskjellige bestemmelsene. Til slutt skal vi gjøre rede for hvilke pensjonsordninger som er med i overføringsavtalen ("*Hvilke tjenstepensjonsordninger er med i overføringsavtalen?*" i punkt 8.4.3), og hvordan den har forenklet samordningen av ytelse fra to eller flere tjenstepensjonsordninger ("*Hvordan har overføringsavtalen forenklet samordningen av to eller flere tjenstepensjoner?*" i punkt 8.4.4).

8.4.2 Overføringsavtalens tekst og kommentarer

«§ 1. AVTALEN

Denne avtale gjelder overføring og samordning av pensjonsrettigheter mellom Statens Pensjonskasse og ... [avtaleparten].

Avtalen medfører at ... [avtaleparten] samtidig får tilsvarende avtale med de øvrige pensjonsordninger som har eller inngår slik avtale med Statens Pensjonskasse.

... [Avtaleparten] kan ikke inngå eller opprettholde avtaler med andre pensjonsordninger som ikke har avtale med Statens Pensjonskasse med mindre dette spesielt er godkjent av Statens Pensjonskasse i det enkelte tilfelle.»

«Ad. § 1. Avtalen.

1. Avtalen har sin hjemmel i lov om Statens Pensjonskasse § 46. Den forutsetter gjensidighet slik at den merbelastning overføringene kan medføre for den enkelte pensjonsordning vil bli utjevnet etter hvert. Gjensidighetsprinsippet forutsetter at de refusjoner som ordningene yter hverandre er av rimelig størrelse. Dette forutsetter samme regulering av løpende pensjoner, og av oppsatte pensjoner, som i Statens Pensjonskasse. Det vises forøvrig til § 6 nr. 2.
2. For at den enkelte pensjonsordning skal slippe å forhandle med hver enkelt av de øvrige ordninger, gir avtalen med Statens Pensjonskasse en automatisk tilknytning til tilsvarende avtaler som Statens Pensjonskasse har inngått eller senere inngår med andre kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger.
3. Statens pensjonskasse fungerer som koordinerende instans og skal bl.a. påse at de ordninger som deltar er slik oppbygget at arbeidstakere som skifter ordning får en noenlunde uforandret pensjonsrett og at forutsetningene om gjensidighet mellom ordningene blir oppfylt så langt mulig.»

«§ 2. Formål.

Formålet med avtalen er å sikre at arbeidstakere som har vært omfattet av flere offentlige pensjonsordninger får pensjon som om de hele tiden hadde vært omfattet av en og samme ordning. Det er videre et formål å forenkle pensjonsutbetalingen.»

«Ad. § 2. Formål.

Det følger av formålsparagrafen at avtalen skal:

1. hindre at pensjonsmessige hensyn skaper vanskeligheter ved helt eller delvis skifte av stilling i den offentlige sektor.
2. sikre at arbeidstakere som skifter stilling blir holdt pensjonsmessig skadesløs (jfr. § 4), og at det blir skapt kontinuitet i pensjonsforholdet med de forenklinger dette innebærer også i forhold til samordning med andre pensjons- og trygdeytelser.»

«§ 3. Hvem avtalen gjelder.

Avtalen gjelder arbeidstakere som har pensjonsordning i samsvar med de vedtekter som ligger til grunn for inngåelsen av avtalen og med eventuelle senere endringer som er godtatt av Statens Pensjonskasse.»

«Ad. § 3. Hvem avtalen gjelder.

1. Avtalen tar sikte på statlige og kommunale tjenstepensjonsordninger, herunder pensjonsordninger for helsepersonell i institusjoner som får refusjoner etter lov om folketrygd og for virksomheter som drives i kommunal eller interkommunal regi.
2. Avtalen gjelder både frivillig og tvungent plasskifte. I unntakstilfelle

vil en avtale om overtagelse av personell i en virksomhet som f.eks. overføres til det offentlige måtte aksepteres, selv om gruppen kommer fra en pensjonsordning av annen karakter enn de ordninger som er med i avtalesystemet.»

«§ 4. *Arbeidstakerens rettigheter.*

Arbeidstaker med medlemskap i to eller flere pensjonsordninger som går inn under denne avtalen, får pensjonsrettigheter som om den samlede pensjonsopptjening hadde foregått i den pensjonsordning som skal foreta utbetaling av samlet pensjon. Det vises til § 5. Pensjonen utbetales etter de regler som gjelder for denne ordning. Medregningen av tjenestetid kan få virkning for:

1. De vilkår som gjelder for å bli omfattet av denne ordning.
2. Begrensninger i pensjonsrettighetene (karens) på grunn av helsetilstanden ved overgangen til ny pensjonsordning.
3. Beregning av pensjonens størrelse ved at utbetalende ordnings bestemmelser om pensjonsgrunnlag og pensjonsalder får anvendelse for den samlede tjenestetid.»

«Ad. § 4. *Arbeidstakerens rettigheter.*

1. Bestemmelsen definerer de pensjonsmessige rettigheter for den enkelte. Ved ansettelse innen rimelig tid etter fratredelse hos annen offentlig arbeidsgiver med avtale, skal den ansatte tas med i pensjonsordningen uavhengig av alder, og selv med midlertidig ansettelse for en kort periode, forutsatt at den ansatte var medlem i den forrige arbeidsgivers pensjonsordning.
2. Tidligere pensjongivende tjenestetid, pensjonsgrunnlag og lov/vedtektsfestede rettigheter, skal likeledes anses som opptjent (gjeldende) i siste ordning,
 - a) ved fastsettelse av:
 - pensjongivende tjenestetid og tjenestebrøken,
 - pensjonsgrunnlaget,
 - enkepensjon (uten evt. ervervsprøving).
 - b) ved eventuell anvendelse av bestemmelsene om:
 - karens ved uføre- og ektefellepensjon
 - uførepensjon p.g.a. alderssvekkelse.

Ved helt eller delvis samtidig opptjening, skal samlet tjenestetid anses som opptjent i utbetalende pensjonsordning. Herunder skal opptjening i flere stillinger være å anse som opptjent i én stilling i den grad dette er mulig.

3. Den som har gått over fra stilling med høyere pensjonsgrunnlag til stilling med lavere grunnlag, og den som gjennom en kortere eller lengere periode av opptjeningstiden har vært ansatt i deltidsstilling får pensjon regnet etter prinsippene i utbetalende pensjonsordning som om hele pensjonsopptjeningen hadde foregått innenfor denne ordning.
4. Medlem som får pensjon i medhold av avtalen plikter å gi beskjed til utbetalende ordning dersom han begynner i ny innskuddspliktig stilling innen avtalesystemet. Utbetalende ordning avgjør om pensjonen skal stoppes eventuelt reduseres, eller om avtalen ikke skal gjelde for den nye stillingen.»

«§ 5. Felles utbetaling av pensjon.

Den ordning arbeidstakeren sist var omfattet av, utbetaler pensjonen etter de regler som gjelder for denne ordning. De pensjonsordninger arbeidstakeren tidligere har vært omfattet av er bundet av vedtak og disposisjoner i utbetalende ordning i forbindelse med pensjoneringen, herunder aldersgrense, igangsetting av pensjon, pensjoneringsgrad, stopp av pensjon og lignende. Dette gjelder også om arbeidstakeren tidligere har hatt rett til oppsatt pensjon fra et annet tidspunkt enn den som gjelder i siste ordning.

Dersom arbeidstakeren sist tjente opp rett til pensjon i to eller flere pensjonsordninger samtidig, skal den av disse som har det høyeste pensjonsgrunnlaget utbetale samlet pensjon. Utbetaling skjer etter de reglene som gjelder for denne ordningen. Det som er nevnt i foregående ledd gjelder tilsvarende.»

«Ad. § 5. Felles utbetaling av pensjon.

1. Pensjonen utbetales under ett fra siste ordning.
Dersom man sist tjente opp rett til pensjon i to eller flere pensjonsordninger, er det den av disse som har det høyeste pensjonsgrunnlaget som skal utbetale samlet pensjon.
2. Aldersgrenser og andre regler om pensjons- og avgangsalder følger reglene i utbetalende ordning, også med virkning for refusjon fra øvrige ordninger.
Selv om arbeidstakeren måtte ha rett til oppsatt pensjon fra et tidligere tidspunkt fra annen pensjonsordning, kan han ikke få denne særskilt utbetalt.»

«§ 6. Refusjon mellom pensjonsordningene.

Den pensjonsordning som utbetaler pensjonen for den samlede tjenestetid, får refusjon fra de pensjonsordninger pensjonisten for øvrig har vært medlem av. Størrelsen av refusjonsbeløpet beregnes ut fra de bestemmelser som gjelder for den pensjonsrett som er opptjent i den refunderende ordning, jfr. for øvrig § 5.

Refusjonen settes i gang, endres og stoppes til samme tid som pensjonen fra utbetalende ordning og følger den pensjonsgrad, med eventuell ervervsreduksjon ved etterlattepensjon m.m. som denne.

Fordi all pensjongivende tjenestetid medregnes ved pensjonsfastsettelsen, skal det på tilsvarende måte ytes forholdsmessig refusjon også når tjenestetiden i en ordning er for kort til å gi rett til oppsatt pensjon. Reduksjon for tjenestetid under 1/2 år ytes ikke.

Ved beregning av refusjonsbeløpet avrundes tjenestetiden til nærmeste antall hele år.»

«Ad. § 6. Refusjon mellom pensjonsordningene.

1. Ved krav fra utbetalende ordning, forutsetter avtalen at øvrige ordninger setter i gang refusjon av den oppsatte pensjon, jfr. § 8.
Refusjonen ytes for det tidsrom og den grad som er fastsatt i utbetalende ordning. For mye refundert skal tilbakebetales dersom utbetalende ordning får krav om det. Utbetalende ordning skal ha beskjed dersom beløpet i stedet går til fradrag i løpende refusjon.
2. Det ytes også refusjon selv når opptjeningstiden utgjør mindre enn tre år, likevel ikke for opptjeningstid under 1/2 år.

3. Avtalen medfører at melding om igangsetting, endring og opphør av refusjon sendes snarest mulig. Refusjonen skal endres i samsvar med meldingen.»

«§ 7. Samordning.

Den pensjonsordning som utbetaler den samlede pensjon gjennomfører samordning med pensjons- og trygdeytelser fra ordninger utenfor avtalesystemet. Samordningsfradraget fordeles mellom pensjonsordningene etter forholdet mellom tjenestetiden i den enkelte ordningen og summen av tjenestetiden i samtlige ordninger (uten begrensning av summen av tjenestetiden til det som kreves for å få full pensjon i den enkelte ordningen eller samlet). Dette gjelder også for pensjonsrettigheter som helt eller delvis er opptjent samtidig.»

«Ad. § 7. Samordning.

1. Utbetalende ordning opptrer utad i relasjon til samordningsreglene som om hele pensjonen var opptjent der. Samordningslovens § 7 får ikke anvendelse for de ordninger som omfattes av avtalen.
2. Samordningsfradragene for folketrygden fordeles mellom pensjonsordningene etter forholdet mellom tjenestetiden i den enkelte ordning og summen av tjenestetiden i samtlige ordninger.»

«§ 8. Oppgjør mellom pensjonsordningene.

Oppgjør mellom ordningene skjer ved overføring av månedlige pensjonsutbetalinger hvis ikke annet er avtalt.»

«Ad. § 8. Oppgjør mellom pensjonsordningene.

Oppgjøret er basert på bruk av skjema for forespørsel, for krav om refusjon samt for endring og opphør. Det er opp til pensjonsordningene selv å avtale den praktiske gjennomføring av oppgjøret.

Utbetalende ordning skal sette igang utbetaling av pensjon for samlet opptjening uavhengig av om refusjon er mottatt. Refusjonen skal overføres *snarest mulig*, og senest innen 4 måneder. Oversittelse av denne fristen gir utbetalende ordning rett til å kreve rente etter en avtalt sats.»

«§ 9. Vedtektsendringer.

Det er en forutsetning for avtalen at pensjonsordningene så langt som mulig samordner sine pensjonsbestemmelser, herunder snarest mulig gjennomfører tilsvarende endringer av pensjonsbestemmelsene som dem som måtte være foretatt i lov om Statens Pensjonskasse.

Dersom bestemmelsene for den enkelte ordning på grunn av manglende oppfølging kommer til å avvike vesentlig fra det som er en forutsetning for avtalen, avgjør Statens Pensjonskasse om avtalen fortsatt kan gjelde og hvordan det i tilfelle skal forholdes med overførte rettigheter og pensjoner som allerede utbetales.

Avgjørelsen kan bringes inn for vedkommende departement av den ordning det gjelder eller av de øvrige ordninger.»

«Ad. § 9. Vedtektsendringer.

Det ventes ikke full identitet med Statens Pensjonskasses regler, men skal avtalesystemet fungere, må det være stor ensartethet i bestemmelsene.»

«§ 10. Oppsigelse.

Avtalen kan sies opp med 3 måneders varsel med virkning for dem som fremtidig blir omfattet av ordningen.»

«Ad. § 10. Oppsigelse.

1. For nye medlemmer kan avtalen bli opphevet.
Det må særskilt bestemmes hvordan en skal forholde seg med pensjonsrettighetene for bl.a. (jfr. kommentarene til § 4):
 - de som nå har medlemskap, men som ikke ville hatt det ut fra bestemmelsene i siste pensjonsordning,
 - de som nå risikerer reduserte rettigheter pga. karens, men som ellers ikke ville hatt det.
2. Avtalen og de prinsipper den er bygget på er godkjent av Sosialdepartementet. Denne avtale avløser tidligere inngått avtale.»

«§ 11. Opphør av ordningene.

Dersom en pensjonsordning som omfattes av avtalen opphører, gjelder tilsvarende prinsipper som nevnt under §§ 9 og 10 ovenfor med mindre avtalen kan overføres til den ordning som overtar forpliktelsene, eller denne ordning allerede har slik avtale.»

Det er ikke utarbeidet kommentarer til avtalens § 11.

«§ 12. Reservasjonsrett.

Avtalen forutsettes å gjelde som en del av ansettelsesvilkårene for den som blir medlem av en pensjonsordning etter at avtalen er trådt i kraft.

Avtalen har tilbakevirkende kraft. Den som er blitt medlem av en ordning før avtalen var inngått vil imidlertid kunne kreve å bli holdt utenfor, hvis det foreligger særlige grunner.»

«Ad. § 12. Reservasjonsrett.

Avtalene forutsettes å gjelde som en del av ansettelsesvilkårene for dem som blir medlem av en pensjonsordning etter avtalene er trådt i kraft.

Den som er blitt medlem av en ordning før avtalen er inngått vil kunne kreve å bli holdt utenfor hvis han har særlig grunn for dette. Slik grunn kan f.eks. være at han har rett til å få utbetalt oppsatt pensjon fra den tidligere ordning på et tidligere tidspunkt enn pensjonsalderen i siste ordning. Det kan også tenkes andre årsaker og søknad om å bli unntatt fra avtalen må vurderes i det enkelte tilfelle.»

8.4.3 Hvilke tjenstepensjonsordninger er med i overføringsavtalen?

Av kommentarene til overføringsavtalen § 3 går det fram at avtalen tar sikte på «statlige og kommunale tjenstepensjonsordninger, herunder ... [pensjonsordninger

som er opprettet for ansatte i] virksomheter som drives i kommunal eller interkommunal regi». Dermed kan i utgangspunktet alle de tjenstepensjonsordningene som faller inn under samordningsloven § 1 nr. 1 første ledd bokstav a og nr. 1 andre ledd inngå overføringsavtale med Statens Pensjonskasse. En begrensning ligger likevel i avtalens formålsbestemmelse. Der går det fram at overføringsavtalen primært tar sikte på pensjonsordninger som er opprettet for ansatte i den offentlige sektoren (se særlig kommentarene til avtalen § 2). Dette gjør at ordninger som har karakter av spesialpensjonering, som førtidspensjonsordningene for sjømenn, fiskere og skogsarbeidere, og pensjonsordninger som er opprettet for den som har politiske tillitsverv som statsråder, stortingsrepresentanter og ordførere, faller utenfor overføringsavtalens anvendelsesområde. En annen grunn til at disse ordningene faller utenfor, er at de avviker til dels sterkt fra den grunnleggende forutsetningen for å være med i avtalesystemet, nemlig at regelverket i ordningen i hovedsak svarer til regelverket i Statens Pensjonskasse. Dette gjelder særlig med hensyn til hvilke ytelser ordningen gir, hvordan ytelsene blir beregnet, og hvordan de oppsatte pensjonsrettighetene blir regulert.

Til tross for at en del pensjonsordninger faller utenfor det naturlige området til overføringsavtalen, finnes det en lang rekke pensjonsordninger som fyller de grunnleggende kravene for å kunne inngå overføringsavtale med Statens Pensjonskasse. Og de fleste av dem har inngått en slik avtale. Nedenfor skal vi gi en oversikt over disse ordningene:

1. Det er én lovfestet tjenstepensjonsordning som har inngått overføringsavtale med Statens Pensjonskasse: Pensjonsordningen for sykepleiere. Det finnes også en annen lovfestet ordning som fyller kravene for å være med i overføringsavtalen, men som ikke er det, nemlig Pensjonsordningen for apoteketaten.
2. Alle landets 435 kommuner har opprettet pensjonsordning for sine ansatte. Av disse kommunene har 410 sin pensjonsordning i Felles kommunal pensjonsordning i Kommunal Landspensjonskasse, 20 har en egen pensjonskasse¹²⁷, mens 5 har sin pensjonsordning i et privat forsikringsselskap¹²⁸. De kommunene som har sin pensjonsordning i Felles kommunal pensjonsordning, og de som har egen pensjonskasse, er alle med i overføringsavtalen. Av de kommunene som har pensjonsordning i et privat forsikringsselskap, har to inngått en egen tilslutningsavtale,¹²⁹ slik at de er med i overføringssystemet. Tre av kommunene som har pensjonsordningen sin i et forsikringsselskap, er ikke med i overføringsavtalen.¹³⁰ Grunnen er at de i dag ikke fyller kravene for å kunne slutte seg til overføringsavtalen (blant annet til fondering). Det er ventet at de tre kommunene i nærmeste framtid endrer sine bestemmelser, slik at de kan tre inn i overføringssystemet.
3. Av landets 18 fylkeskommuner¹³¹ har 14 sin pensjonsordning i Felles kommunal pensjonsordning i Kommunal Landspensjonskasse, mens 4 har egne pensjonskasser¹³². Alle de fylkeskommunale pensjonsordningene er med i overfø-

127.Følgende kommuner har egen pensjonskasse: Andebu, Arendal, Bergen, Bodø, Bærum, Drammen, Elverum, Flekkefjord, Halden, Haugesund, Kristiansand, Moss, Oslo, Røyken, Sandefjord, Sandnes, Sarpsborg, Skien, Stokke og Trondheim.

128.Følgende kommuner har sin pensjonsordning i et privat forsikringsselskap: Asker, Kristiansund, Lødingen, Tromsø og Voss.

129.Dette gjelder Asker og Tromsø.

130.Dette gjelder Kristiansund, Lødingen og Voss.

131.Etter lov 14. august 1918 nr 1 om forandring av rikets inndelingsnavn § 2, finnes det 19 fylker i Norge: Oslo og 18 fylkeskommuner. I framstillingen her har vi valgt å regne Oslo som en kommune, fordi den har en egen pensjonskasse: Oslo kommunale pensjonskasse.

132.Følgende fylkeskommuner har egen pensjonskasse: Akershus, Buskerud, Vest-Agder og Vestfold.

ringsavtalen.

4. Av virksomheter som drives i kommunal eller interkommunal regi, har tre pensjonsordninger inngått en egen overføringsavtale med Statens Pensjonskasse.¹³³ Videre administrerer Kommunal Landspensjonskasse pensjonsordningene til ansatte i ca 2 500 forskjellige virksomheter i den kommunale sektoren. Disse pensjonsordningene er med i overføringsavtalen i den grad de er tegnet i Felles kommunal pensjonsordning i Kommunal Landspensjonskasse.

Samlet har dette gjort at over 90 prosent av de tilfellene der en person har rett til ytelse fra to eller flere av de tjenstepensjonsordningene som går inn under samordningsloven, blir regulert av bestemmelsene i overføringsavtalen. For hovedtyngden av tjenstepensjonsordningene i den offentlige sektoren har derfor de samordningsbestemmelsene som vi gjorde rede for i *"En bestemmelse som utvider retten til pensjon – sammenleggingsbestemmelsen"* i punktene 8.2 og *"Bestemmelser som setter et tak for hvor stor den samlede pensjonsinntekten kan være - samordningsbestemmelsene"* i 8.3 liten betydning. Det er i hovedsak bare pensjonstrygdene for sjømenn, skogsarbeidere, fiskere, statsråder, stortingsrepresentanter og ordførere som anvender disse bestemmelsene. Dertil er Pensjonsordningen for apoteketaten foreløpig utenfor.

8.4.4 Hvordan har overføringsavtalen forenklet samordningen av to eller flere tjenstepensjoner?

Overføringsavtalens bidrag til å forenkle regelverket om samordning av pensjoner fra to eller flere tjenstepensjonsordninger ligger i avtalens § 4. Her er det bestemt at all opptjening som tjenstemannen har hatt i ordninger innenfor avtalesystemet, skal regnes som opptjent i den ordningen som skal utbetale den samlede tjenstepensjonen (normalt den siste ordningen). Dette gjelder både når opptjeningen har skjedd i forskjellige tidsrom, og når opptjeningen har skjedd i et helt eller delvis sammenfallende tidsrom. Dermed er det ikke behov for de samordningsprinsippene som vi gjorde rede for i *"Bestemmelser som setter et tak for hvor stor den samlede pensjonsinntekten kan være - samordningsbestemmelsene"* i punkt 8.3 for pensjoner som er tjent opp i forskjellige ordninger som er med i overføringssystemet: Pensjonisten har jo rett til bare én pensjon.

Ordningene i overføringssystemet kan imidlertid ikke se helt bort fra bestemmelsene om samordning med ytelse fra andre tjenstepensjonsordninger. I de tilfellene der tjenstemannen har tjent opp pensjonsrettigheter i en eller flere ordninger utenfor overføringssystemet før han ble med i dette systemet, må ordningene i overføringssystemet samordne med de pensjonsrettighetene som er tjent opp i ordningene utenfor systemet. Denne samordningen skal skje etter de prinsippene som vi har gjort rede for i *"Bestemmelser som setter et tak for hvor stor den samlede pensjonsinntekten kan være - samordningsbestemmelsene"* i punkt 8.3.

8.5 UTVALGETS FORSLAG TIL FORENKLINGER

8.5.1 Innledning

I punktene nedenfor skal vi gjøre rede for utvalgets forslag til hvordan man kan forenkle det regelverket som regulerer de tilfellene der en person har vært medlem i to

133. Dette gjelder Skiensfjordens kommunale kraftselskaps pensjonskasse, Vestfold kraftselskaps pensjonskasse og Vest-Telemark Kraftlags pensjonskasse.

eller flere av de tjenestepensjonsordningene som faller inn under samordningslovens anvendelsesområde.

Av framstillingen ovenfor gikk det fram at dette regelverket kan deles i to grupper. På den ene siden har man overføringsavtalen, og på den andre siden har man sammenleggingsbestemmelsen og samordningsbestemmelsen. Vi skal benytte denne inndelingen når vi skal gjøre rede for forslagene våre. I "*Forslag til forenklinger på overføringsavtalens område*" i punkt 8.5.2 skal vi gjøre rede for forslag til endringer på overføringsavtalens område, og i "*Forslag til forenklinger utenfor overføringssystemets område*" i punkt 8.5.3 skal vi gjøre rede for forslag til endringer utenfor denne avtalens område. Felles for de forslagene som vi tar opp, er at de skal gjelde bare for pensjonstilfeller som oppstår etter at de nye lovbestemmelsene har trådt i kraft.

Forholdet til Pensjonstrygden for skogsarbeidere er ikke berørt i punktene nedenfor. Grunnen er at utvalget har fått opplyst fra Sosial- og helsedepartementet at ordningen skal avvikles. Videre har vi fått opplyst at det vil bli utarbeidet egne samordningsbestemmelser for ordningen i forbindelse med avviklingen.

8.5.2 Forslag til forenklinger på overføringsavtalens område

8.5.2.1 En oversikt

Som det gikk fram av "*Avtalen om overføring av opptjente pensjonsrettigheter – overføringsavtalen*" i punkt 8.4, er det bestemmelsene i overføringsavtalen som i dag er den reelle hovedregelen for «samordning» av ytelser fra to eller flere tjenestepensjonsordninger. Utvalget mener at det også i framtiden bør være slik. For å få dette bedre fram tar vi opp tre forslag på overføringsavtalens område: a) hovedprinsippene i overføringsavtalen lovfestes, og b) overføringssystemets omfang utvides til å omfatte alle ordninger som i dag fyller kravene om å være med i dette systemet, og c) ordningene i overføringssystemet skal ikke lenger gjøre fradrag for ytelser som er tjent opp i ordninger som står utenfor dette systemet.

I "*Hovedprinsippene i overføringsavtalen lovfestes*" i punktene 8.5.2.2 til 8.5.2.4 skal vi gjøre nærmere rede for de tre forslagene.

8.5.2.2 Hovedprinsippene i overføringsavtalen lovfestes

I dag blir over 90 prosent av de tilfellene der en person har rett til ytelser fra to eller flere tjenestepensjonsordninger regulert av overføringsbestemmelsene – ikke av samordningsbestemmelsene. Dette betyr at det er overføringsbestemmelsene som er hovedregelen for «samordning» av ytelser fra to eller flere tjenestepensjonsordninger. Utvalget mener da det er naturlig at disse bestemmelsene finnes tilgjengelig i en lovtekst – ikke at de er «bortgjemt» i en avtaletekst. Vi foreslår derfor at hovedprinsippene i dagens overføringsavtale lovfestes, mens de mer detaljerte bestemmelsene i avtalen gis i forskrifts form.

En lovfesting av hovedprinsippene i overføringsavtalen kan gjøres på to måter. Man kan gi en egen lov om overføring av opptjeningstid fra en tjenestepensjonsordning til en annen, eller man kan inkorporere bestemmelsene i de forskjellige ordningenes regelverk. Utvalget regner ikke det første alternativet for å være noe godt alternativ. Bestemmelsene om overføring av opptjeningstid er en del av bestemmelsene om hvordan en tjenestepensjon skal beregnes, og vi mener da det mest hensiktsmessige er å ta overføringsbestemmelsene inn i regelverkene til de forskjellige tjenestepensjonsordningene. Dermed oppnår man etter vår mening en viktig forenkling når det gjelder tilgjengeligheten i regelverket, nemlig at bestemmelsene når ut

til flest mulig av dem de angår. Dette gjelder i forhold til både pensjonistene og de som skal anvende regelverket.

Utvalget forutsetter at de kommunale og fylkeskommunale tjenstepensjonsordningene samt de kommunale og interkommunale bedriftene som er med i dagens overføringsavtale, på frivillig basis endrer vedtektene sine etter det mønsteret som vi foreslår for de lovfestede tjenstepensjonsordningene. For sikkerhets skyld tar vi likevel opp forslag om å endre kommuneloven slik at Kongen i forskrift kan gi bestemmelser om overføring av opptjeningstid for disse ordningene.

8.5.2.3 *Overføringssystemets omfang utvides*

Som nevnt i "*Hvilke tjenstepensjonsordninger er med i overføringsavtalen?*" i punkt 8.4.3 er det i dag én tjenstepensjonsordning som fyller kravene for å være med i dagens overføringsavtale, men som hittil ikke har trådt inn i dette systemet, nemlig Pensjonsordningen for apoteketaten.

Utvalget mener at denne ordningen bør tre inn i systemet om overføring av opptjeningstid. Grunnen til at vi tar opp dette forslaget, er at alle de tjenstepensjonsordningene som fyller kravet om å være med i systemet om overføring av opptjeningstid, etter vårt syn bør være med i dette systemet så lenge det ikke er noen sterke grunner som taler for det motsatte. Vi kan ikke se at det foreligger noen slike grunner for Pensjonsordningen for apoteketaten. Ordningen fyller vilkårene for å være med i overføringssystemet, og de merutgiftene som ordningen blir påført ved å tre inn i dette systemet, antas å bli små. Vi foreslår derfor at Pensjonsordningen for apoteketaten trer inn i systemet om overføring av opptjeningstid. Dermed vil all regulering av tjenstepensjonsrettigheter som er tjent opp i tjenstepensjonsordninger som er likeverdige med Statens Pensjonskasse skje etter ett felles system: Overføringssystemet.

Utvalgets forslag innebærer at alle lovfestede tjenstepensjonsordninger som fyller kravene for å være med i overføringssystemet, blir med i dette systemet. Vi ser det som en stor fordel om også de andre kollektive pensjonsordningene i den offentlige sektoren som mer eller mindre fyller disse kravene, og som i dag faller inn under samordningsloven, blir med i overføringssystemet. I dag gjelder dette for pensjonsordningene til kommunene Kristiansund, Voss og Lødingen, og for pensjonsordninger som er opprettet for ansatte i bedrifter og institusjoner av offentlig karakter.

For å nå dette målet vil utvalget stille disse ordningene ovenfor et valg. De kan enten slutte seg til overføringssystemet, eller de kan velge å bli stående utenfor dette systemet. Å bli stående utenfor vil innebære blant annet at de må utarbeide egne bestemmelser om samordning med ytelses fra andre tjenstepensjonsordninger dersom de fortsatt ønsker å være bruttoordninger. Utvalget tar nemlig opp forslag til bestemmelser om samordning med ytelses fra andre tjenstepensjonsordninger bare for de lovfestede tjenstepensjonsordningene som etter forslaget blir stående utenfor overføringssystemet.

8.5.2.4 *Ordningene i overføringssystemet skal ikke lenger samordne med ordninger som blir stående utenfor dette systemet*

Som nevnt kan de ordningene som er med i dagens overføringsavtale, ikke helt se bort fra bestemmelsene om samordning av ytelses fra to eller flere tjenstepensjonsordninger. I de tilfellene der pensjonisten har tjent opp pensjon i en eller flere tjenstepensjonsordninger som står utenfor overføringssystemet før vedkommende ble medlem i en ordning som er med i dette systemet, må ordningene i overførings-

systemet samordne med den eller de tidligere opptjente pensjonsrettighetene. Denne samordningen skjer på den måten som vi gjorde rede for i "[Samordningsbestemmelser i samordningsloven](#)" i punkt 8.3.2 og "[Samordningsbestemmelser utenfor samordningsloven](#)" i 8.3.3.

Utvalget foreslår at tjenestepensjon som er tjent opp i overføringssystemet, ikke lenger skal samordnes med tjenestepensjon som er tjent opp utenfor dette systemet. Dermed vil man etter vår mening ha oppnådd en viktig forenkling for de ordningene som er med i overføringssystemet. Når disse ordningene ikke lenger behøver å ta hensyn til tjenestepensjonsrettigheter som pensjonisten har rett til fra ordninger som blir stående utenfor overføringssystemet, vil man få full effekt av den fordel som systemet om overføring av opptjeningstid fører med seg. Videre vil ordningene i overføringssystemet oppnå informasjonsmessige gevinster fordi de ikke lenger behøver å informere om samordning med andre tjenestepensjoner.

I "[Hovedprinsippene i overføringsavtalen lovfestes](#)" i punktene 8.5.2.2 og "[Overføringssystemets omfang utvides](#)" i 8.5.2.3 har utvalget foreslått at systemet om overføring av opptjeningstid lovfestes for alle de tjenestepensjonsordningene som i dag er med i denne avtalen samt at Pensjonsordningen for apoteketaten trer inn i dette systemet. Videre har vi foreslått at de kollektive pensjonsordningene i den offentlige sektoren som ikke ønsker å være med i overføringssystemet, må utarbeide sine egne samordningsbestemmelser. Dermed er det seks lovfestede tjenestepensjonsordninger som blir stående utenfor det overføringssystemet som vi legger opp til: Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter, Pensjonsordningen for årsmålsansatte, Pensjonsordningen for Stortingets ombudsmann for forvaltningen, Pensjonsordningen for statsråder, Pensjonstrygden for fiskere og Pensjonstrygden for sjømenn.

Utvalgets forslag innebærer at det i framtiden skal være disse seks tjenestepensjonsordningene som skal foreta en eventuell tjenestepensjonssamordning. Vi mener også at dette er en naturlig løsning, siden disse ordningene er mer spesielle ordninger, og hovedmåten å regulere forholdet mellom ytelser fra to eller flere tjenestepensjonsordninger er via bestemmelsene om overføring av opptjeningstid. Informasjonsgangen mellom ordningene blir også forenklet. De store tjenestepensjonsordningene må avgi informasjon, men slipper å vente på informasjon om mulige ytelser som pensjonisten har rett til fra ordninger som blir stående utenfor overføringssystemet. Dette er av særlig betydning etter at man har innført en elektronisk utveksling av trygdedata.

8.5.3 Forslag til forenklinger utenfor overføringssystemets område

8.5.3.1 En oversikt

For de ordningene som blir stående utenfor overføringssystemet, tar utvalget opp forslag om endringer når det gjelder både sammenleggingsbestemmelsen og samordningsbestemmelsene. Det blir først gjort rede for forslag på sammenleggingsbestemmelsens område. Grunnen er at vi regner det for naturlig å begynne med den bestemmelsen som utvider retten til pensjon.

Felles for de forslagene vi tar opp, er at de lovbestemmelsene plasseres ut i regelverket til de forskjellige ordningene som blir stående utenfor overføringssystemet. Når det gjelder begrunnelsen for dette forslaget, viser vi til "[Samordningsdebatten](#)" i kapittel 7.

8.5.3.2 *Sammenleggingsbestemmelsen*

I "*En bestemmelse som utvider retten til pensjon – sammenleggingsbestemmelsen*" i punkt 8.2 kom det fram at sammenleggingsbestemmelsen i dag kan komme til anvendelse når det søkes om rett til pensjon fra to typer ordninger. Den første typen er ordninger som yter full pensjon etter forholdsvis kort opptjeningstid, mens den andre typen er ordninger som har et minstekrav til opptjeningstid som er høyere enn det vanlige minstekravet på tre år. Pensjonsordningene for statsråder, stortingsrepresentanter og kommunale og fylkeskommunale tillitsmenn (den såkalte ordførerordningen) er eksempler på ordninger av den første typen, mens pensjonstrygdene for sjømenn, skogsarbeidere og fiskere er eksempler på ordninger av den andre typen.

Utvalget mener det er mulig å oppnå visse forenklinger på sammenleggingsbestemmelsens område som vi tar opp forslag om: a) bestemmelsen skal ikke lenger gjelde for pensjonsordningene for statsråder, stortingsrepresentanter og ordfører, og b) man skal ikke lenger ta hensyn til opptjeningstid i andre tjenestepensjonsordninger når det søkes om rett til pensjon fra Pensjonstrygden for sjømenn og fra Pensjonstrygden for fiskere. Sett i sammenheng innebærer de to forslagene at den generelle adgangen til å legge sammen opptjeningstid for rett til pensjon opphører. Opptjeningstid i Pensjonstrygden for fiskere skal likevel regnes med i minstekravet for rett til pensjon fra Pensjonstrygden for sjømenn og omvendt. All annen form for sammenlegging skal opphøre.

Grunnen til at utvalget mener sammenleggingsbestemmelsen fortsatt skal gjelde for Pensjonstrygden for sjømenn og Pensjonstrygden for fiskere, er det høye minstekravet til opptjeningstid for rett til pensjon som disse førtidspensjonsordningene har. I Pensjonstrygden for sjømenn er minstekravet ca 12,5 år, mens det er ca 14,5 år i Pensjonstrygden for fiskere. Begge ordningene omfatter dessuten arbeidstakere på sjøen.

a) Sammenleggingsbestemmelsen skal ikke lenger gjelde for pensjonsordningene for statsråder, stortingsrepresentanter og ordførere

Sammenleggingsbestemmelsen kan i dag komme til anvendelse når det søkes om rett til pensjon fra pensjonsordningene for statsråder, stortingsrepresentanter og ordførere. Grunnen er at disse ordningene gir full pensjon etter forholdsvis kort opptjeningstid: 6 år for statsråder, 12 år for stortingsrepresentanter og 16 år for ordførere. Minstekravet til opptjeningstid etter sammenleggingsbestemmelsen blir da lik henholdsvis 0,6 år, 1,2 år og 1,6 år, mot 3 år etter ordningenes egne bestemmelser.

Etter vår oppfatning harmonerer et minstekrav til opptjeningstid for rett til pensjon på 0,6 år, 1,2 år og 1,6 år dårlig med formålet bak sammenleggingsbestemmelsen. Tanken med denne bestemmelsen er å utvide retten til pensjon i ordninger med høye minstekrav til opptjeningstid for rett til pensjon, og når man vet at minstekravet til opptjeningstid i de tre ordningene i dag er 3 år, kan vi ikke se at formålet med sammenleggingsbestemmelsen taler for en ytterligere reduksjon av dette kravet. Vi foreslår derfor at det ikke lenger skal være adgang til å legge sammen opptjeningstid for å oppnå rett til pensjon fra pensjonsordningene for statsråder, stortingsrepresentanter og ordførere.

Utvalgets forslag kan føre til at noen pensjonssøkere ikke får rett til pensjon fra Pensjonsordningene for statsråder. For stortingsrepresentanter og for ordførere vil forslaget ikke ha så stor betydning, fordi disse gruppene nesten alltid sitter en hel valgperiode. Vi mener likevel at et slikt argument ikke kan tillegges noen særlig vekt etter at tilleggspensjonssystemet i folketrygden ble innført. En av tankene med

dette systemet var jo å sikre «tjenestepensjon» til alle yrkesaktive borgere i landet vårt.

Skulle man likevel mene at utvalgets forslag om å oppheve sammenleggingsbestemmelsen for pensjonsordningene for statsråder, stortingsrepresentanter og ordførere, fører til en urimelig beskjæring av retten til tjenestepensjon for disse gruppene, synes det mer naturlig å redusere minstekravet til opptjeningstid i de tre ordningenes regelverk enn å la retten til pensjon være avhengig av en samordningsbestemmelse. Utvalget har imidlertid avgrenset seg mot dette spørsmålet.

b) Man skal ikke ta hensyn til opptjeningstid i andre tjenestepensjonsordninger når det søkes om rett til pensjon fra pensjonstrygdene for sjømenn og fiskere

Det er et vilkår for å kunne legge sammen opptjeningstid for å oppnå rett til pensjon fra Pensjonstrygden for sjømenn og/eller fra Pensjonstrygden for fiskere, at pensjonssøkeren har nådd pensjonsalderen i den eller de andre tjenestepensjonsordningene som han eller hun har vært medlem i. Fordi ytelsene fra disse ordningene faller bort senest fra fylte 67 år, innebærer dette at pensjonssøkeren må ha en særaldersgrense i den eller de andre tjenestepensjonsordningene eller motta avtalefestet pensjon fra fylte 65 år. Et unntak gjelder likevel for Pensjonstrygden for sjømenn. Denne ordningen gir visse ytelser også etter at pensjonisten har fylt 67 år (den såkalte overgangsordningen). Disse ytelsene gis imidlertid bare for fartstid som sjømannen har hatt før 1. januar 1967, og beregnes ut fra lave fastlåste satser. Nye slike ytelser blir stadig mindre.

Utvalget kan ikke se at det er noen grunn til at man skal kunne legge sammen opptjeningstid for å oppnå rett til pensjon fra Pensjonstrygden for sjømenn eller Pensjonstrygden for fiskere i disse tilfellene. Grunnen er at de tilfellene der pensjonssøkeren fyller disse kravene, har vedkommende normalt tjent opp fulle pensjonsrettigheter i den andre tjenestepensjonsordningen. Å legge sammen opptjeningstid for å få rett til ytelser fra en eller begge pensjonstrygdene vil da ikke få noen betydning for pensjonistens samlede pensjonsinntekt. Det eneste som skjer, er at ytelsene fra pensjonstrygdene går fullt ut til fradrag i ytelsene fra den eller de andre ordningene. I disse tilfellene bidrar sammenleggingsbestemmelsen derfor bare til å redusere den eller de andre ordningenes pensjonsansvar.

Utvalget kan heller ikke se at det er noen grunn til at sammenleggingsbestemmelsen skal gjelde for de pensjonene som Pensjonstrygden for sjømenn gir etter overgangsordningen. Det er stadig færre pensjoner som gis etter overgangsordningen, og nye slike pensjoner blir mindre og mindre. Siktemålet med Pensjonstrygden for sjømenn er å gi ytelser til personer som har arbeidet en vesentlig del av sitt yrkesliv på sjøen – ikke å gi en rekke små pensjoner for kort fartstid, som i de fleste tilfeller økonomisk sett betyr stadig mindre for pensjonistene.

En del sjømenn har tjenestegjort på skip hvor de er untatt fra Pensjonstrygden for sjømenn, fordi de er med i en annen offentlig tjenestepensjonsordning. For disse personene foreslår utvalget at styret i Pensjonstrygden for sjømenn gis adgang til å ta hensyn til opptjeningstid i andre tjenestepensjonsordninger når opptjeningen har skjedd på skip, i den grad styret finner det rimelig.

8.5.3.3 Samordningsbestemmelsene

Som det gikk fram i *"Ordningene i overføringssystemet skal ikke lenger samordne med ordninger som blir stående utenfor dette systemet"* i punkt 8.5.2.4, foreslår utvalget at all samordning av ytelser fra to eller flere tjenestepensjonsordninger i framtiden skal skje i de ordningene som blir stående utenfor overføringssystemet.

Etter forslaget vil det være seks ordninger som blir stående utenfor: Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter, Pensjonsordningen for årsmålsansatte, Pensjonsordningen for Stortingets ombudsmann for forvaltningen, Pensjonsordningen for statsråder, Pensjonstrygden for fiskere og Pensjonstrygden for sjømenn.

Utvalget tar ikke opp noe forslag om å endre bestemmelsene om fastsetting av pensjonsmaksimum for disse ordningene. Dette betyr at vi foreslår at de prinsippene som dagens samordningslov § 7 gir anvisning på, fortsatt skal gjelde for de seks ordningene, likevel slik at bestemmelsene tas inn i regelverket til ordningene. Skulle det forekomme at en person har samtidig opptjening både i og utenfor overføringssystemet, forutsetter vi at dette forholdet blir regulert i forskrift.

Når det gjelder rekkefølgen de forskjellige ordningene skal samordne i, foreslår utvalget at man legger til grunn en annen rekkefølge enn den som gjelder i dag. I dag skal samordningen som kjent skje i den rekkefølgen som pensjonene er tjent opp i, mens vi foreslår at den skal skje i denne rekkefølgen:

1. Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter
2. Pensjonsordningen for årsmålsansatte
3. Pensjonsordningen for Stortingets ombudsmann for forvaltningen
4. Pensjonsordningen for statsråder
5. Pensjonstrygden for fiskere
6. Pensjonstrygden for sjømenn

Utvalget har valgt denne samordningsrekkefølgen ut fra forenklingshensyn. Ved å la pensjonsordningene for stortingsrepresentanter, årsmålsansatte, Stortingets ombudsmann for forvaltningen og statsråder samordne i den rekkefølgen som oppstillingen viser, vil det nemlig ikke lenger være behov for bestemmelser om beregning av kavlitetstillegg for disse ordningene. Grunnen er at den ordningen som kommer bak i samordningsrekkefølgen, vil ha en større fullpensjon.

Bakgrunnen for at utvalget foreslår at Pensjonstrygden for sjømenn og Pensjonstrygden for fiskere plasseres sist i samordningsrekkefølgen, kan i hovedsak beskrives slik: Pensjonstrygden for sjømenn og Pensjonstrygden for fiskere er i dag særskilte førtidspensjonsordninger. Ytelsene fra disse ordningene gis i regelen bare i alderen 60 til 67 år, men faller helt eller delvis bort tidligere dersom pensjonisten får rett til rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløpig uførestønad eller uførepensjon fra folketrygden, eller pensjon fra en ordning som yter avtalefestet pensjon med statstilskudd. Som en overgangsordning ytes det fastlåste alders- og enkepensjoner fra Pensjonstrygden for sjømenn også etter fylte 67 år. Dette gjelder også når sjømannspensjonisten mottar noen av de nevnte ytelsene fra folketrygden eller avtalefestet pensjon med statstilskudd.

I de tilfellene der det etter pensjonsopptjeningen i Pensjonstrygden for sjømenn eller i Pensjonstrygden for fiskere er tjent opp pensjonsrettigheter i en eller flere av de andre tjenestepensjonsordningene som i dag går inn under samordningsloven, skal de andre ordningene samordne med sjømannspensjonen eller fiskerpensjonen. Denne samordningen kan virke administrativt kompliserende, fordi ytelsene fra pensjonstrygdene normalt ytes i et kort tidsrom (senest fram til fylte 67 år). Dette betyr at når ytelsen fra en av pensjonstrygdene faller bort, må de andre ordningene foreta nye pensjonsberegninger for å finne fram til den nye pensjonen de skal yte.

Ved å plassere Pensjonstrygden for fiskere og Pensjonstrygden for sjømenn sist i samordningsrekkefølgen, oppnår man etter vår mening en viktig administrativ forenkling for pensjonsordningene for stortingsrepresentanter, årsmålsansatte, Stortingets ombudsmann for forvaltningen og statsråder. Disse ordningene kan da la vær å ta hensyn til en eventuell pensjon som pensjonisten måtte ha rett til fra en av pensjonstrygdene. Videre slipper de å foreta nye pensjonsberegninger når ytelsene fra

pensjonstrygdene faller bort, og pensjonsberegningen vil kunne foregå raskere fordi ordningene ikke er avhengig av opplysninger om en eventuell pensjonsrett som pensjonisten har i en av pensjonstrygdene. Endelig nevner vi at det mest hensiktsmessige faglig sett er at ansvaret for disse relativt kompliserte beregningsreglene samles på ett sted.

Når vi foreslår at Pensjonstrygden for fiskere skal samordne før Pensjonstrygden for sjømenn, er grunnen at det for en gruppe arbeidstakere på sjøen – det såkalte «egentlige» skipsmannskapet (kaptein, maskinist m m) – ofte er tilfeldig hvilken av de to pensjonstrygdene som er «siste ordning» og som dermed skal bestemme hvor stor pensjonistens samlede tjenstepensjonsinntekt kan være. Grunnen er at denne yrkesgruppen er pliktige medlemmer i Pensjonstrygden for sjømenn i den utstrekning de tjenestegjør på fiskerfartøy som er større enn 100 bruttoregister tonn. Og når man vet at den samlede tjenstepensjonsinntekten kan utgjøre rundt 25 prosent mer dersom man avslutter sin yrkeskarriere på et fartøy av «riktig» størrelse, sier det seg selv at en økonomisk bevisst fisker bør legge stor flid for dagen med hensyn til vekten på det fiskerfartøyet som skal bringe ham på «den siste reisen».

Utvalget mener det er uheldig at slike tilfældigheter skal være med på å bestemme hvor stor en persons samlede tjenstepensjonsinntekt skal være. Vi foreslår derfor at Pensjonstrygden for sjømenn skal komme bak Pensjonstrygden for fiskere i samordningsrekkefølgen, fordi fullpensjonen i denne ordningen er større enn fullpensjonen i Pensjonstrygden for fiskere. Dermed vil man også oppnå administrative gevinster i Pensjonstrygden for fiskere, fordi ordningen ikke lenger behøver å ta hensyn til om pensjonisten har rett til eventuelle ytelser fra Pensjonstrygden for sjømenn. Det betyr igjen at Pensjonstrygden for fiskere kan beregne sine ytelser raskere enn i dag. Utvalgets forslag vil ikke føre til at noen pensjonister får en mindre samlet pensjonsinntekt enn det de får i dag.

Forslaget om at Pensjonstrygden for sjømenn og Pensjonstrygden for fiskere skal være sist i samordningsrekkefølgen, innebærer ingen endringer i forhold til gjeldende regler når sjømannspensjonen eller fiskerpensjonen er den pensjonen som er tjent opp sist. Det samme gjelder når det er tjent opp full pensjon i en av de andre ordningene, eller når summen av opptjenings-tidene i de forskjellige ordningene er mindre enn full opptjenings-tid i en av pensjonstrygdene. Ellers kan det forekomme at den samlede pensjonen blir noe mindre enn full pensjon i siste ordning, slik det blir etter dagens system. Differansen vil være mindre eller lik forskjellen mellom pensjonene for et tidsrom som utgjør 30 år (full opptjenings-tid) fratrukket faktisk opptjenings-tid i den andre ordningen. Hvis opptjenings-tiden i for eksempel Statens Pensjonskasse er 29 år, vil forskjellen bli mindre eller lik statspensjon for ett år, fratrukket sjømanns- eller fiskerpensjon for 12 måneder eller 52 uker. Hvis opptjenings-tiden er 28 år, blir forskjellen mindre eller lik differansen mellom pensjonene beregnet ut fra en opptjenings-tid på to år, osv.

Forslaget om at pensjonstrygdene for sjømenn og fiskere skal være sist i samordningsrekkefølgen kan altså føre til at pensjonistens samlede pensjonsinntekt blir noe mindre enn etter dagens regler. Vi tillegger likevel ikke dette argumentet avgjørende vekt. For det første er disse ordningene gått over til å bli særskilte førtidspensjonsordninger til folketrygden. Forutsetningen om at disse ordningene skal yte livsvarige pensjoner, er derfor ikke lenger til stede. For det andre får pensjonisten beholde de delpensjonene han har tjent opp i de andre ordningene. Det spørsmålet dreier seg om, er derfor hvor store tilleggs pensjoner pensjonstrygdene skal gi. For det tredje vil det være relativt sjelden at pensjonisten samtidig har rett til ytelser fra en annen tjenstepensjonsordning ved siden av ytelsene fra en av pensjonstrygdene. Videre minner vi om det høye minstekravet til opptjenings-tid for rett til pensjon fra pensjonstrygdene. Endelig nevner vi at forslaget her må

ses i sammenheng med den innstramningen som vi foreslår i anvendelsesområdet til sammenleggingsbestemmelsen.

8.5.4 En oppsummering over utvalgets forslag

De forslagene som utvalget har tatt opp i "*Forslag til forenklinger på overføringsavtalens område*" i punktene 8.5.2 og "*Forslag til forenklinger utenfor overførings-systemets område*" i 8.5.3, kan oppsummeres slik:

1. Forslag til forenklinger på overføringsavtalens område:
 - a) Hovedprinsippene i avtalen om overføring av pensjonsrettigheter lovfestes for alle de tjenstepensjonsordningene som er med i dagens overføringsavtale, mens detaljreglene gis i forskrift. Bestemmelsene foreslås tatt inn i regelverket til de forskjellige ordningene.
 - b) Overføringssystemets omfang utvides, slik at Pensjonsordningen for apoteketaten trer inn i dette systemet. Det åpnes for at andre kollektive tjenstepensjonsordninger i den offentlige sektoren som i dag står utenfor overføringssystemet, kan tre inn i dette systemet når departementet har godkjent ordningenes vedtekter.
 - c) Ordningene i overføringssystemet skal ikke lenger samordne med tjenstepensjonsrettigheter som er tjent opp i lovfestede tjenstepensjonsordninger som blir stående utenfor dette systemet.
2. Forslag til endringer på områder utenfor overføringsavtalens område:
 - a) Den generelle adgangen til å legge sammen opptjenings tid for rett til pensjon skal opphøre. Opptjenings tid i Pensjonstrygden for fiskere skal likevel regnes med i minstekravet for rett til pensjon fra Pensjonstrygden for sjømenn og omvendt.
 - b) De seks lovfestede tjenstepensjonsordningene som blir stående utenfor overføringssystemet, skal samordne i denne rekkefølgen: 1. Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter, 2. Pensjonsordningen for åremålstilsatte, 3. Pensjonsordningen for Stortingets ombudsmann for forvaltningen, 4. Pensjonsordningen for statsråder, 5. Pensjonsordningen for fiskere og 6. Pensjonsordningen for sjømenn

8.6 FORSLAG TIL REGELENDRINGER MED MERKNADER

"*Utvalgets forslag til forenklinger*" i Punkt 8.5 inneholder forslag til regelendringer med kommentarer. Forslag til lovendringer omtales under "*Lovforslag*" i punkt 8.6.1. Under "*Samordningsloven*" i punkt 8.6.1.1 omtales opphevelsen av visse bestemmelser i samordningsloven. Forslag til nye tilpassings- og fradragregler behandles først for Statens Pensjonskasse i "*Statens Pensjonskasse*" i punkt 8.6.1.2. Så følger forslag til tilsvarende bestemmelser i pensjonsordningene for sykepleiere (8.6.1.3) og for apoteketaten (8.6.1.4).

Lovhjemmel for tilpassing av de kommunale og fylkeskommunale tjenstepensjonsordninger omtales under "*Kommuneloven*" i punkt 8.6.1.5.

Deretter følger i "*Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter*" i punktene 8.6.1.6 – 8.6.1.9 forslag til tilpassingsregler i pensjonslovene for stortingsrepresentanter, åremålsansatte, Stortingets ombudsmann og statsråder.

Førtidspensjonsordningene for sjømenn og fiskere omtales under "*Pensjonstrygden for sjømenn*" i punktene 8.6.1.10 og "*Pensjonstrygden for fiskere*" i 8.6.1.11.

Forslag til endringer i forskrifter og vedtekter for de kommunale og fylkeskommunale tjenstepensjonsordninger gis under "*Forslag til forskriftsendringer*" i punktene 8.6.2 og "*Forslag om vedtektsendringer*" i 8.6.3.

8.6.1 Lovforslag

8.6.1.1 Samordningsloven

I lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser, foreslås at §§ 6 til 12 oppheves med virkning for pensjoner som innvilges etter denne lovens ikrafttredelse.

Merknader

Som en følge av at utvalget foreslår at alle bestemmelser som regulerer forholdet mellom ytelser fra to eller flere pensjons- og trygdeordninger skal tas inn i lovene og vedtektene til de pensjons- og trygdeordningene som i dag går inn i samordningsloven, vil bestemmelsene i samordningsloven §§ 6 til 12 bli overflødige for nye pensjonstilfeller.

8.6.1.2 Statens Pensjonskasse

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse foreslås følgende endringer:

§ 20 første ledd bokstav g – k skal lyde:

Som tjenestetid regnes også den tid medlemmet:

- g) har vært medlem i *Pensjonsordningen for apoteketaten*,
- h) *har vært medlem i Pensjonsordningen for sykepleiere*,
- i) *har vært medlem i Felles kommunal pensjonsordning i Kommunal Landspensjonskasse*,
- j) *har vært medlem i en kommunal eller fylkeskommunal tjenstepensjonsordning som inngår i systemet med felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringssystemet)*,
- k) *har vært medlem i utenlandsk pensjonsordning hvor tiden etter internasjonal overenskomst skal regnes med.*

§ 20 a (ny) skal lyde:

Dersom en arbeidstaker har tjent opp rettigheter både i Statens Pensjonskasse og i en eller flere av de tjenstepensjonsordningene som faller inn under § 20 første ledd bokstavene g, h, i og j, skal den ordningen det sist er tjent opp pensjonsrettigheter i utbetale den samlede pensjonen. Dersom opptjeningen avsluttes samtidig i Statens Pensjonskasse og en eller flere av de andre ordningene, skal den ordningen der arbeidstakeren har høyest pensjonsgrunnlag utbetale den samlede pensjonen.

Pensjonsordninger som arbeidstakeren har tjent opp rettigheter i, men som ikke utbetaler den samlede pensjonen, yter refusjon til den utbetalende ordningen etter bestemmelser som gis av departementet.

Merknader

Til § 20:

§ 20 første ledd bokstav g inneholder i dag bestemmelser om medregning av tjenestetid i innenlandske og utenlandske tjenstepensjonsordninger. Utvalget foreslår at

denne bestemmelsen deles i tre deler: En del som regulerer medregning av tjenestetid i innenlandske ordninger som er lovfestet, en del som regulerer medregning av tjenestetid i innenlandske ordninger som er opprettet for ansatte i kommuner og fylkeskommuner samt arbeidstakere i kommunale eller interkommunale bedrifter.

Utkastets bokstav g og h regulerer medregning av tjenestetid i innenlandske tjenstepensjonsordninger som er opprettet ved lov. Som en følge av at utvalget foreslår at systemet om overføring av opptjente pensjonsrettigheter mellom Statens Pensjonskasse på den ene siden og Pensjonsordningen for apoteketaten og Pensjonsordningen for sykepleiere på den andre siden, er de to ordningene uttrykkelig nevnt.

Utkastets bokstav i regulerer medregning av tjenestetid i Felles kommunal pensjonsordning i Kommunal Landspensjonskasse. Denne pensjonsordningen er uttrykkelig nevnt fordi den er den viktigste pensjonsordningen for de kommunalt og fylkeskommunalt ansatte.

Utkastets bokstav j regulerer medregning av tjenestetid i andre kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger samt pensjonsordninger for ansatte i bedrifter som drives i kommunal eller interkommunal regi, som Statens Pensjonskasse har inngått overføringsavtale med. Dette gjelder følgende ordninger: Akershus fylkes pensjonskasse, Andebu kommunale pensjonskasse, Arendal kommunale pensjonskasse, Asker kommune, Bergen kommunale pensjonskasse, Bodø kommunale pensjonskasse, Buskeruds kommunale pensjonskasse, Bærum kommunale pensjonskasse, Drammen kommunale pensjonskasse, Elverum kommunale pensjonskasse, Flekkefjord kommunale pensjonskasse, Halden kommunale pensjonskasse, Hauge-sund kommunale pensjonskasse, Kristiansand kommunale pensjonskasse, Moss kommunale pensjonskasse, Oslo kommunale pensjonskasse, Røyken kommunale pensjonskasse, Sandefjord kommunale pensjonskasse, Sandnes kommunale pensjonskasse, Sarpsborg kommunale pensjonskasse, Skien kommunale pensjonskasse, Skiensfjordens kommunale kraftsselskaps pensjonskasse, Stokke kommunale pensjonskasse, Tromsø kommunes pensjonsordning, Trondheim kommunale pensjonskasse, Vest-Agder fylkes pensjonskasse, Vestfold fylkeskommunale pensjonskasse, Vestfold kraftselskaps pensjonskasse og Vest-Telemark Kraftlags pensjonskasse.

Lov om Statens Pensjonskasse § 20 regulerer hvordan tjenestetiden i ordningen skal fastsettes. Dette betyr at de forslagene vi tar opp, vil gjelde for alderspensjoner, uførepensjoner, enke- og enkemannspensjoner og barnepensjoner.

Til § 20 a:

Som en ny § 20 a foreslås det bestemmelser som regulerer hvordan utbetalingen skal skje når medlemmet i Statens Pensjonskasse har vært medlem også i en eller flere andre tjenstepensjonsordninger som Statens Pensjonskasse skal ta hensyn til opptjeningstiden i etter utkastets § 20 første ledd bokstavene g, h og i.

Utkastets første ledd regulerer hvordan pensjonsberegningen skal skje i de tilfellene der det er tjent opp pensjon i to eller flere av de ordningene som er med i systemet om overføring av opptjente pensjonsrettigheter, og hvilken ordning som skal stå for utbetalingen.

Utkastets første ledd første setning forklarer hvordan beregningen av den pensjonen som er tjent opp innenfor overføringssystemet, skal skje. Det går fram at man skal legge sammen opptjeningstidene som arbeidstakeren har i de forskjellige ordningene i overføringssystemet, og forutsette at all opptjening har skjedd i den ordningen som skal utbetale den samlede pensjonen. Beregningen skal foregå etter den utbetalende ordningens regler og satser.

Utkastets første ledd andre setning forklarer hvilken ordning som skal utbetale den pensjonen som er tjent opp i ordningene i overføringssystemet. Det går fram at i de tilfellene der opptjeningen har skjedd i forskjellige tidsrom (etter hverandre), er det den ordningen som arbeidstakeren sist var medlem i, som er den utbetalende ordningen. I de tilfellene der arbeidstakeren på pensjoneringstidspunktet har to eller flere stillinger samtidig, går det fram at den utbetalende ordningen er den ordningen hvor arbeidstakeren har det største pensjonsgrunnlaget. Begge disse bestemmelsene finnes i overføringsavtalen § 5, og innebærer derfor ikke noen realitetsendringer i forhold til gjeldende rett.

Utkastets andre ledd andre punktum bestemmer at det skal skje et refusjonsoppgjør mellom den utbetalende ordningen og de andre ordningene som det er tjent opp pensjonsrettigheter i, slik også dagens overføringsavtale § 6 bestemmer. Utvalget forutsetter at de nærmere bestemmelsene om hvordan refusjonsoppgjøret skal skje, gis i den forskriftshjemmelen som finnes i utkastets tredje ledd.

Utkastets tredje ledd gir departementet fullmakt til å gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av bestemmelsene i utkastets første og andre ledd. Forskriftshjemmelen er ment å omfatte alle de forholdene som det i dag finnes bestemmelser om i overføringsavtalen.

8.6.1.3 Pensjonsordningen for sykepleiere

I lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere, foreslås følgende bestemmelser¹³⁴ :

§ 5 tredje ledd (nytt)

Som pensjonsgivende tjenestetid regnes også den tiden medlemmet har vært medlem i Statens Pensjonskasse, Pensjonsordningen for apoteketaten, Felles kommunal pensjonsordning i Kommunal Landspensjonskasse eller en kommunal- eller fylkeskommunal pensjonsordning som inngår i systemet med felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringssystemet).

§ 5 a (ny)

Dersom et medlem har tjenestetid både i Pensjonsordningen for sykepleiere og i en eller flere av de tjenstepensjonsordningene som faller inn under § 5 tredje ledd, skal den ordningen det sist er tjent opp pensjonsrettigheter i utbetale den samlede pensjonen. Dersom opptjeningen avsluttes samtidig i Pensjonsordningen for sykepleiere og en eller flere av de andre ordningene, skal den ordningen der medlemmet har høyest pensjonsgrunnlag utbetale den samlede pensjonen.

Pensjonsordninger som arbeidstakeren har tjent opp rettigheter i, men som ikke utbetaler den samlede pensjonen, yter refusjon til den utbetalende ordningen etter bestemmelser som gis av departementet.

134. Lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere ble omredigert og noe endret ved lov 16. juni 1995 nr. 32. Utvalgets lovforslag må således tilpasses de nye bestemmelsene slik de nå lyder.

*Merknader**Til § 5:*

Bestemmelser om fastsetting av tjenestetid i Pensjonsordningen for sykepleiere finnes i dag i lov om pensjonsordning for sykepleiere § 5 første og andre ledd. Som en følge av at utvalget foreslår at overføringsavtalen lovfestes for Pensjonsordningen for sykepleiere, blir det nødvendig med en bestemmelse som sier at all tjenestetid medlemmet har hatt i ordninger som er med i systemet om overføring av pensjonsrettigheter, skal regnes som tjenestetid i Pensjonsordningen for sykepleiere i de tilfellene denne ordningen skal utbetale den pensjonen som er tjent opp innenfor overføringssystemet.

Utkastet nevner de to lovfestede tjenestepensjonsordningene som Pensjonsordningen for sykepleiere skal ta hensyn til en eventuell tjenestetid i, mens det er forutsatt at departementet i forskrift gir bestemmelser om hvilke kommunale- og fylkeskommunale pensjonsordninger man skal ta hensyn til tjenestiden i. Dette vil være de ordningene som Statens Pensjonskasse har inngått overføringsavtale med.

Til § 5 a:

Den foreslåtte bestemmelsen er identisk med den bestemmelsen som ble foreslått i lov om Statens Pensjonskasse § 20 a, og vi viser derfor til merknadene til denne paragrafen.

8.6.1.4 Pensjonsordningen for apoteketaten

I lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apoteketaten, foreslås følgende bestemmelser:

§ 3 nr. 1 tredje ledd (nytt)

Som pensjongivende tjenestetid regnes også den tiden medlemmet har vært medlem i Statens Pensjonskasse, Pensjonsordningen for sykepleiere, Felles kommunal pensjonsordning i Kommunal Landspensjonskasse eller en kommunal- eller fylkeskommunal pensjonsordning som inngår i systemet med felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringssystemet).

§ 3 a (ny)

Dersom et medlem har tjenestetid både i Pensjonsordningen for apoteketaten og i en eller flere av de tjenestepensjonsordningene som faller inn under § 3 nr. 1 tredje ledd, skal den ordningen det sist er tjent opp pensjonsrettigheter i utbetale den samlede pensjonen. Dersom opptjeningen avsluttes samtidig i Pensjonsordningen for apoteketaten og en eller flere av de andre ordningene, skal den ordningen der medlemmet har høyest pensjonsgrunnlag utbetale den samlede pensjonen.

Pensjonsordninger som arbeidstakeren har tjent opp rettigheter i, men som ikke utbetaler den samlede pensjonen, yter refusjon til den utbetalende ordningen etter bestemmelser som gis av departementet.

*Merknader**Til § 3:*

Bestemmelser om fastsetting av tjenestetid i Pensjonsordningen for apoteketaten finnes i dag i lov om pensjonsordning for apoteketaten § 3 nr. 1 første og andre ledd. Som en følge av at utvalget foreslår at Pensjonsordningen for apoteketaten skal tre inn i systemet om overføring av pensjonsrettigheter, blir det nødvendig med en bestemmelse som sier at all tjenestetid medlemmet har hatt i ordninger som er med i systemet om overføring av pensjonsrettigheter, skal regnes som tjenestetid i Pensjonsordningen for apoteketaten i de tilfellene denne ordningen skal utbetale den pensjonen som er tjent opp innenfor overføringsystemet.

Utkastet nevner de to lovfestede tjenestepensjonsordningene som Pensjonsordningen for apoteketaten skal ta hensyn til en eventuell tjenestetid i, mens det er forutsatt at departementet i forskrift gir bestemmelser om hvilke kommunale- og fylkeskommunale pensjonsordninger man skal ta hensyn til tjenestiden i. Dette vil være de ordningene som har inngått overføringsavtale med Statens Pensjonskasse.

Til § 3 a:

Utkastets § 3 a er identisk med en bestemmelse som er foreslått i lov om Statens Pensjonskasse § 20 a. Vi viser derfor til merknadene til denne paragrafen.

8.6.1.5 Kommuneloven

I lov 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner, foreslås at følgende bestemmelser skal lyde:

§ 24 nr. 4 andre punktum

Kongen gir forskrift om slike pensjonsordninger, herunder om hvordan ytelsene fra disse ordningene skal tilpasses ytelser som pensjonisten har rett til fra andre pensjons- og trygdeordninger.

§ 43 andre ledd

Kongen gir forskrift om slike pensjonsordninger, herunder om hvordan ytelsene fra disse ordningene skal tilpasses ytelser som pensjonisten har rett til fra andre pensjons- og trygdeordninger.

*Merknader**Til § 24:*

Kommuneloven § 24 nr. 4 gir i dag Kongen hjemmel til å regulere de pensjonsordningene som er opprettet for ansatte i primær- og fylkeskommunene (arbeiderne). Denne bestemmelsen gir i dag hjemmel bare for å fastsette rammebestemmelser for disse ordningene. Som en følge av at utvalget foreslår at samordningsloven skal oppheves, blir det nødvendig å utvide hjemmelsgrunnlaget slik at Kongen kan gi forskrifter også om samordning. Se nærmere forslag under "[Forslag til forskriftsendringer](#)" i punktene 8.6.2 og "[Forslag om vedtektsendringer](#)" i 8.6.3.

Til § 43:

Kommuneloven § 43 gir i dag Kongen hjemmel til å regulere den pensjonsordningen som er opprettet for de tillitsvalgte i kommunene og fylkeskommunene (ordførere m m). Denne bestemmelsen gir i dag hjemmel bare for å fastsette rammebestemmelser for denne ordningen. Som en følge av at utvalget foreslår at samordningsloven skal oppheves, blir det nødvendig å utvide hjemmelsgrunnlaget slik at Kongen kan gi forskrifter også om samordning. Se nærmere forslag under "[Forslag til forskriftsendringer](#)" i punktene 8.6.2 og "[Forslag om vedtektsendringer](#)" i 8.6.3.

8.6.1.6 Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter

I lov 12. juni 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter, foreslås at § 7 a (ny) skal lyde:

§ 7 a Forholdet til ytelser fra andre tjenstepensjonsordninger

Denne bestemmelsen gjelder for pensjonister som samtidig med ytelsen fra Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter har rett til ytelser fra en av pensjonsordningene som er med i systemet om felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringssystemet). Pensjonen fra Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter skal ikke utbetales med et større beløp enn at den sammen med disse ytelsene svarer til den pensjonen som kunne vært tjent opp med full opptjeningstid i Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter.

Styret gir forskrift om gjennomføringen av denne paragrafen.

Merknader

Som nevnt i "[Samordningsdebatten](#)" i kapittel 7, har utvalget funnet det naturlig at de bestemmelsene som regulerer forholdet til andre ytelser som pensjonisten har rett til (samordningsbestemmelsene), tas inn rett etter bestemmelsene om hvordan de forskjellige pensjonsytelsene skal beregnes, fordi også disse bestemmelsene er en del av reglene om pensjonsberegning.

Bestemmelser om hvordan ytelsene fra Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter skal beregnes, står i dag i lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter §§ 2 til 7. Utvalget har derfor kommet til at det er naturlig å ta bestemmelsene som regulerer forholdet til ytelser fra andre tjenstepensjonsordninger inn i nye §§ 7 a, b, og c. Se mer om forholdet til ytelsene fra folketrygden i "[Samordning av pensjon fra en offentlig tjenstepensjonsordning med pensjon fra folketrygden](#)" i kapittel 9, og om forholdet til ytelser fra personskadetrygdene i "[Samordning av pensjoner når det foreligger rett til pensjon fra personskadetrygd](#)" i kapittel 10.

Utkastets første ledd inneholder bestemmelser om hvordan pensjonen fra Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter skal beregnes. Her går det fram at pensjonen fra denne ordningen ikke skal utbetales med et større beløp enn at den sammen med ytelser som pensjonisten har rett til fra de pensjonsordningene som er regnet opp, svarer til pensjon for full opptjeningstid i Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter.

Utkastet nevner ikke konkret hvilke ordninger Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter skal ta hensyn til opptjeningstiden i, bare at det er ordningene som er med i systemet med felles opptjening og utbetaling av pensjon. Dette vil være de ordningene som er med i dagens overføringsavtale samt eventuelle ordninger som slutter seg til senere.

I *utkastets andre ledd* er styret i Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter gitt fullmakt til å gjøre vedtak om gjennomføringen av bestemmelsen i første ledd. Myndigheten er lagt til styret fordi utvalget regner det som unaturlig at et departement bestemmer over en pensjonsordning som gjelder for vårt øverste folkevalgte organ. Forhold som det særlig vil være naturlig å gjøre vedtak om, er hvordan samordningen skal skje når en av pensjonene er en avtalefestet pensjon (samordningsforskrift 8), hvordan samordningen skal skje når én eller flere av pensjonene er en uførepensjon (samordningsforskrift 9 og 10), og hvordan samordningen skal skje når opptjeningen har foregått i et helt eller delvis sammenfallende tidsrom.

Utkastet inneholder ikke noen bestemmelser om at man skal ta hensyn til en eventuell pensjon som er tjent opp i de andre ordningene som blir stående utenfor overføringssystemet. Grunnen er at Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter skal være først i den samordningsrekkefølgen vi foreslår.

8.6.1.7 *Pensjonsordningen for åremålstilsatte*

I lov 21. mai 1982 nr. 29 om opphevelse av lov 9. november 1956 om pensjonsordning for åremålstilsatte, foreslås at punkt IV skal lyde:

IV Forholdet til ytelser fra andre tjenestepensjonsordninger

Denne bestemmelsen gjelder for pensjonister som samtidig med ytelsen fra Pensjonsordningen for åremålstilsatte har rett til ytelser fra en av pensjonsordningene som er med i systemet med felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringssystemet), eller Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter. Pensjonen fra Pensjonsordningen for åremålstilsatte skal ikke utbetales med et større beløp enn at den sammen med disse ytelsene svarer til den pensjonen som kunne vært tjent opp med full opptjeningstid i Pensjonsordningen for åremålstilsatte.

Departementet gir forskrift om gjennomføringen av denne paragrafen.

Merknader

Forslaget er likt med forslaget til endringer i lov om Pensjonsordning for stortingsrepresentanter. Vi viser derfor til merknadene til utkast til endringer i lov om Pensjonsordning for stortingsrepresentanter.

Grunnen til at Pensjonsordningen for åremålstilsatte, i tillegg til pensjonsordningene i overføringssystemet, skal ta hensyn til pensjon som ytes fra Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter, er at Pensjonsordningen for åremålstilsatte etter utvalgets forslag skal være den andre i samordningsrekkefølgen for de ordningene som blir stående utenfor overføringssystemet.

8.6.1.8 *Pensjonsordningen for Stortingets ombudsmann*

I lov 6. mai 1966 om Pensjonsordning for Stortingets ombudsmann for forvaltningen, foreslås at § 1 a (ny) skal lyde:

§ 1 a Forholdet til ytelser fra andre tjenestepensjonsordninger

Denne bestemmelsen gjelder for pensjonister som samtidig med ytelsen fra Pensjonsordningen for Stortingets ombudsmann for forvaltningen, har rett til ytelser fra en av pensjonsordningene som er med i systemet om felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringssystemet),

Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter eller Pensjonsordningen for årsmålstiltsatte. Pensjonen fra Pensjonsordningen for Stortingets ombudsmann for forvaltningen skal ikke utbetales med et større beløp enn at den sammen med disse ytelsene svarer til den pensjonen som kunne vært tjent opp i med full opptjeningsstid i Pensjonsordningen for Stortingets ombudsmann for forvaltningen.

Merknader

Forslaget er likt med forslaget til endringer i lov om Pensjonsordning for stortingsrepresentanter. Vi viser derfor til merknadene til utkast til endringer i lov om Pensjonsordning for stortingsrepresentanter.

8.6.1.9 Pensjonsordningen for statsråder

I lov 14. desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder, foreslås at § 5 (ny) skal lyde:

§ 5 Forholdet til ytelser fra andre tjenestepensjonsordninger

Denne bestemmelsen gjelder for pensjonister som samtidig med ytelser fra Pensjonsordningen for statsråder, har rett til ytelser fra en av pensjonsordningene som er med i systemet med felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringssystemet), eller Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter, Pensjonsordningen for årsmålstiltsatte eller Pensjonsordningen for Stortingets ombudsmann for forvaltningen. Pensjonen fra Pensjonsordningen for statsråder skal ikke utbetales med et større beløp enn at den sammen med disse ytelsene svarer til pensjon for full opptjeningsstid i Pensjonsordningen for statsråder. Kongen gir forskrift om gjennomføringen av denne paragrafen.

Merknader

Bestemmelser om hvordan ytelsene fra Pensjonsordningen for statsråder skal beregnes, finnes i dag i lov om pensjonsordning for statsråder §§ 2 til 4.

Utvalget mener det er hensiktsmessig at de bestemmelsene som skal regulere forholdet til ytelser som pensjonisten har rett til fra andre pensjons- og trygdeordninger, blir tatt inn etter disse paragrafene, fordi de er en del av bestemmelsene om hvordan ytelsene fra Pensjonsordningen for statsråder skal beregnes. Etter vår oppfatning faller det naturlig å ta inn bestemmelsene i lovens § 5, fordi den i dag står ledig.

Paragrafen gir Kongen fullmakt til å gi forskrift om gjennomføringen av bestemmelsen. Myndigheten er lagt til Kongen fordi utvalget regner det som unaturlig at et departement bestemmer over en pensjonsordning som gjelder for regjeringens medlemmer. Forhold som det særlig vil være naturlig å gi forskrift om, er hvilke pensjonsytelser som skal samordnes, hvordan samordningen skal skje når en av pensjonene er en avtalefestet pensjon (samordningsforskrift 8), hvordan samordningen skal skje når én eller flere av pensjonene er en uførepensjon (samordningsforskrift 9 og 10), og hvordan samordningen skal skje når opptjeningen har foregått i et helt eller delvis sammenfallende tidsrom.

8.6.1.10 Pensjonstrygden for sjømenn

I lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn foreslås følgende bestemmelser:

§ 4 nr. 1 skal lyde:

1. Rett til alderspensjon har:
 - a) *Arbeidstaker som har minst 150 pensjongivende farts måneder.*
 - b) *Arbeidstaker som har minst 75 pensjongivende farts måneder og dertil har så mange ikke-pensjongivende farts måneder på norske skip over 50 tonnasjeenheter/register tonn brutto at summen blir minst 150 farts måneder.*
 - c) *Arbeidstaker som har minst 18 pensjongivende farts måneder i tidsrommet 1. september 1939–31. desember 1945.*
 - d) *Arbeidstaker som har minst 150 måneder etter bokstav a og b når antallet pensjongivende farts måneder i tidsrommet 1. september 1939–31. desember 1945 teller dobbelt.*
 - e) *Arbeidstaker som har minst 12 pensjongivende farts måneder og dertil så mange opptjente premieuker etter lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere at summen blir minst 150 måneder. Styret kan i særlige tilfelle bestemme at tjenestetid i annen pensjonsordning opptjent på skip kan medregnes på samme måte. Bestemmelsene i første og andre punktum gjelder bare dersom det kan ytes alderspensjon beregnet etter § 5 nr. 1 bokstav a i denne loven.*

§ 5 a (ny) skal lyde:

Denne paragrafen gjelder når det ytes alderspensjon etter denne loven som beregnes bare etter § 5 nr. 1 bokstav a og alders- eller uførepensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd.

Pensjonene skal sammenlagt ikke overstige det pensjonen etter denne loven ville ha utgjort dersom arbeidstakeren hadde fortsatt i samme stilling til det var opptjent 360 pensjongivende farts måneder. Pensjonen etter denne loven settes ned med det overskytende beløpet.

Pensjonen etter denne loven skal likevel ikke være mindre enn om den beregnes på grunnlag av den pensjongivende fartstiden som er opptjent, men begrenset til 360 farts måneder fratrukket tjenestetiden i den andre tjenstepensjonsordningen.

Merknader

Til § 4:

Som nevnt i "[Sammenleggingsbestemmelsen](#)" i punkt 8.5.3.2 foran finner utvalget at det fortsatt bør være adgang til å legge sammen innbyrdes tjenestetid for å få rett til alderspensjon fra de særskilte førtidspensjonsordningene for sjømenn og fiskere. Utvalget finner det hensiktsmessig å ta inn samordningsbestemmelsen i § 4 nr. 1, som inneholder minstekravet til tjenestetid (pensjongivende farts måneder) for rett til alderspensjon. Det foreslås visse språklige endringer i bestemmelsen og en punktvis oppstilling av de forskjellige minstekravene.

Bokstavene a til d er gjeldende rett. Bokstav e inneholder bestemmelsen om sammenlegging med tjenestetid (premieuker) med Pensjonstrygden for fiskere. Den vil få anvendelse bare dersom det kan ytes sjømannspensjon som ikke er tilpasset folketrygden. Adgangen for styret til å medregne annen tjenestetid opptjent på skip i særlige tilfelle forutsettes anvendt bare når samlet pensjon derved vil øke med et beløp av noen betydning. Det forutsettes også at vedkommende får pensjon fra den andre pensjonsordningen, det vil normalt si at han eller hun har nådd pensjonsalderen der, jf vilkårene for å slå sammen tjenestetid etter någjeldende regler i samordningsloven § 6.

Til § 5 a:

Pensjonstrygden for sjømenn vil – på samme måte som pensjonstrygden for fiskere – være utenfor overføringssystemet, og det anses nødvendig med tilpassingsbestemmelser til avløsning av samordningsloven § 7, jf "*Samordningsbestemmelse*" i punkt 8.5.3.3 foran. Bestemmelsen forutsettes å få anvendelse i forhold til tjenstepensjonsordninger som omfattes av overføringssystemet og Pensjonstrygden for fiskere, samt pensjonsordningene for stortingsrepresentanter, åremålsansatte, Stortingets ombudsmann for forvaltningen og statsråder.

Forslaget innebærer at Pensjonstrygden for sjømenn er sist i samordningsrekkefølgen. Dette gjelder også i forhold til pensjonstrygden for fiskere, jf forslaget til ny § 7 a i lov om pensjonstrygd for fiskere.

Ved tilpassing mellom sjømannspensjon og fiskerpensjon vil samlet pensjon bli høyere enn i dag når sjømannspensjonen er opptjent først. I forhold til pensjon fra annen tjenstepensjonsordning enn fiskerpensjon, vil samlet pensjon bli lavere enn i dag i noen tilfelle, jf "*Samordningsbestemmelse*" i punkt 8.5.3.3 foran.

8.6.1.11 Pensjonstrygden for fiskere

I lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere foreslås følgende bestemmelser:

§ 6 nr. 1 første ledd skal lyde:

Rett til alderspensjon *har*:

- a) *den som har minst 750 premieuker, eller*
- b) *den som har minst 52 premieuker og i tillegg så mange opptjente pensjonsgivende fartsmåneder etter lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn at summen blir minst 750 uker.*

§ 7 a (ny) skal lyde:

Denne paragrafen gjelder når det ytes alderspensjon etter denne loven og alders- eller uførepensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd. Ytes det samtidig alderspensjon etter lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn, gjelder likevel § 5 a i lov om pensjonstrygd for sjømenn.

Pensjonene skal sammenlagt ikke overstige pensjon for 1 560 premieuker etter denne loven. Pensjonen etter denne loven settes ned med det overskytende beløpet. Pensjonen etter denne loven skal likevel ikke være mindre enn om den beregnes på grunnlag av den pensjonsgivende fartstid som er tjent opp, men begrenset til 1 560 premieuker fratrukket tjenestetiden i den andre tjenstepensjonsordningen.

*Merknader**Til § 6:*

Det foreslås at den nye bestemmelsen om sammenlegging med tjenestetid i pensjonstrygden for sjømenn tas inn i nr. 1 første ledd som inndeles i to bokstavnepunkter.

Bokstav a er i samsvar med gjeldende rett, og inneholder minstekravet til tjenestetid (premieuker) for rett til alderspensjon. Sammenleggingsbestemmelsen foreslås tatt inn i bokstav b. Den svarer stort sett til forslaget til (ny) § 4 nr. 1 bokstav e i lov om pensjonstrygd for sjømenn.

Til § 7 a:

I likhet med pensjonstrygden for sjømenn vil også den særskilte førtidspensjonsordningen for fiskere være utenfor ordningen med overføring av tjenestetid. Bestemmelsen svarer til forslaget til (ny) § 6 a i lov om pensjonstrygd for sjømenn, og vil få samme anvendelsesområde, bortsett fra at tilpassing av pensjoner fra pensjonstrygden for fiskere og pensjonstrygden for sjømenn alltid skal skje i sistnevnte pensjonsordning. Det vises for øvrig til merknader til § 6 a i lov om pensjonstrygd for sjømenn.

8.6.2 Forslag til forskriftsendringer

I Sosialdepartementets forskrift av 25. april 1975 om kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger foreslås følgende endringer:

§ 2 skal lyde:

De kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger må ikke uten departementets samtykke gi høyere ytelser enn etter lov om Statens Pensjonskasse. *Dette gjelder både når det utbetales pensjon bare fra den kommunale eller fylkeskommunale ordningen, og når pensjonisten i tillegg til ytelsen fra denne ordningen mottar ytelser fra andre pensjons- og trygdeordninger, se folketrygdloven § 18-3 a andre ledd.* Aldersgrensen må ikke være lavere enn fastsatt for tilsvarende stillinger i henhold til lov av 21. desember 1956 nr. 1 om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn m.fl.

Merknader

Sosialdepartementets forskrift av 25. april 1975 om kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger § 2 gir i dag bar de materielle rammer for disse ordningene, mens forholdet til ytelser fra andre pensjons- og trygdeytelser er regulert gjennom samordningsloven som i dag omfattes av samordningsloven.

Som en følge av at utvalget foreslår at samordningsloven skal oppheves, er det nødvendig at det går klart fram av forskriften at de kommunale og fylkeskommunale ordningene verken skal gi bedre ytelser enn Statens Pensjonskasse når det bare kommer noe til utbetaling fra den kommunale eller fylkeskommunale ordningen, eller når pensjonisten ved siden av ytelsen fra den kommunale eller fylkeskommunale ordningen har rett til ytelser fra andre pensjons- og trygdeordninger.

8.6.3 Forslag om vedtektsendringer

Utvalget vil anbefale at Kommunal Landspensjonskasse gjør følgende tilføyelser og endringer om medregning av pensjonsgivende tjenestetid i sine vedtekter:

§ 5 PENSJONSGIVENDE TJENESTETID

Som pensjonsgivende tjenestetid medregnes også tjenestetid i

- a) *Statens Pensjonskasse*
- b) *Pensjonsordningen for sykepleiere*
- c) *Pensjonsordningen for apoteketaten*
- d) *Kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger som inngår i systemet med felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringssystemet).*

Dersom en arbeidstaker har tjent opp rettigheter i Felles kommunal pensjonsordning og en eller flere av de tjenstepensjonsordningene som faller inn under første ledd, skal den ordningen som det sist er tjent opp pensjonsrettigheter i utbetale den samlede pensjonen. Dersom opptjeningen avsluttes samtidig i Felles kommunal pensjonsordning og en eller flere av den andre ordningene, skal den ordningen der arbeidstakeren har høyest pensjonsgrunnlag utbetale den samlede pensjonen.

Pensjonsordninger som arbeidstakeren har tjent opp rettigheter i, men som ikke utbetaler den samlede pensjonen, yter refusjon til den utbetalende ordningen etter bestemmelser som gis av departementet.

KAPITTEL 9

Samordning av pensjon fra en offentlig tjenstepensjonsordning med pensjon fra folketrygden

9.1 EN OVERSIKT OVER KAPITTELET

Dette kapitlet består av tre hoveddeler: Gjeldende rett, viktige kjennetegn ved pensjonene fra tjenstepensjonsordningene og fra folketrygden, og alternativer til dagens pensjons- og samordningssystem.

Den første hoveddelen, gjeldende rett, skal vi gjøre rede for i "*Samordning med tilleggspensjon fra folketrygden*" i punktene 9.2 til 9.5. Framstillingen er bygd opp på den måten som samordningsforskrift 15 bestemmer at samordningen med de forskjellige delene av folketrygdpensjonen skal skje i: Tilleggspensjon "*Samordning med tilleggspensjon fra folketrygden*" i punkt 9.2), særtillegg ("*Samordning med særtillegg fra folketrygden*" i punkt 9.3) og grunnpensjon ("*Samordning med grunnpensjon fra folketrygden*" i punkt 9.4).

I "*Samordning med tilleggspensjon fra folketrygden*" i punktene 9.2 til 9.4 vil det bare bli gjort rede for samordning av alderspensjoner, uførepensjoner og enke- og enkemannspensjoner. Samordning av barnepensjoner vil ikke bli tatt opp i disse punktene. Dette emnet skal vi derimot gjøre rede for i "*Samordning av barnepensjon fra en tjenstepensjonsordning med barnepensjon fra folketrygden*" i punkt 9.5. Grunnen til at vi skal behandle dette emnet som et eget punkt, er at det gjelder viktige særregler for samordning av disse pensjonene.

I forbindelse med framstillingen av gjeldende rett skal vi gi eksempler som viser hvordan de forskjellige samordningsreglene virker. Mange av disse eksemplene inneholder ikke samordningsberegninger for alle delene av folketrygdpensjonen. I stedet har vi nøydt oss med å vise hvordan samordningsfradragene etter de forskjellige reglene blir beregnet: Poenget med eksemplene er jo å vise hvordan den aktuelle regelen virker. Som et annet ledd i forenklingen har vi i mange tilfeller bare oppgitt pensjonenes størrelse i stedet for å vise hvordan de blir beregnet. Grunnen er at samordningsreglene like godt (i mange tilfeller faktisk bedre) lar seg illustrere på den måten. Og sist men ikke minst: Framstillingen av gjeldende rett tar ikke sikte på å være uttømmende. Vi har bare tatt sikte på å gi en oversikt over hovedstrukturen i regelverket. For en mer fullstendig beskrivelse av gjeldende rett viser vi til Sosial- og helsedepartementets rundskriv nr. 15 om samordning av pensjons- og trygdeytelser.

Den andre hoveddelen, viktige kjennetegn ved pensjonene fra tjenstepensjonsordningene og fra folketrygden, skal vi gjøre rede for i "*Viktige kjennetegn ved pensjonene fra folketrygden og fra de offentlige tjenstepensjonsordningene*" i punkt 9.6. Tanken med dette punktet er at det skal fungere som en innledning til den tredje hoveddelen, samtidig som vi skal forsøke å analysere hvordan tjenstepensjonsordningene og folketrygden erstatter den inntekten som faller bort ved et pensjonstilfelle.

I "*Alternativer til dagens pensjons- og samordningssystem*" i punkt 9.7 finnes den tredje hoveddelen: Alternativer til dagens pensjons- og samordningssystem. Her vil en rekke forslag til endringer bli tatt opp og vurdert. Framstillingen er bygd opp slik at vi gjør rede for de mest radikale forslagene først. Deretter vil det «banebrytende» i forslagene gradvis avta.

9.2 SAMORDNING MED TILLEGGSPENSJON FRA FOLKETRYGDEN

9.2.1 En oversikt over regelverket

Samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med tilleggspensjon fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 23. Denne bestemmelsen gir anvisning på en hovedregel og en rekke unntak. Hovedregelen er grei: Samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal svare til hele (100 prosent av) tilleggspensjonen. Unntakene er ikke fullt så enkle. Felles for dem er imidlertid at samordningsfradraget skal være mindre enn det som følger av hovedregelen.

Vi har delt unntakene i tre grupper: (1) reduksjon av samordningsfradraget når tilleggspensjonen er tjent opp av inntekt som ikke er pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen, (2) reduksjon av samordningsfradraget når tjenstepensjonen og/eller tilleggspensjonen er gradert, og (3) reduksjon av samordningsfradraget når tjenstepensjonen og/eller tilleggspensjonen gis for mindre enn full opptjeningsstid.

Det er viktig å se hovedregelen og unntakene i sammenheng: Den endelige størrelsen på samordningsfradraget for tilleggspensjonen vet man først etter å ha anvendt hovedregelen og deretter undersøkt om fradraget skal reduseres etter en eller flere av unntaksbestemmelsene.

9.2.2 Samordning etter hovedregelen

Hovedregelen for samordning med tilleggspensjon fra folketrygden finnes i samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav a første ledd som lyder slik:

«I alderspensjon eller invalidepensjon [fra tjenstepensjonsordningen] ... gjøres samordningsfradrag for hele tilleggspensjonen, ...»

Denne bestemmelsen gjelder når tjenstepensjonen er en alders- eller uførepensjon. Bestemmelsen får tilsvarende anvendelse når tjenstepensjonen er en enke- eller enkemannspensjon, se samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav b.

Eksempel 1

En person har rett til alderspensjoner fra folketrygden og fra Statens Pensjonskasse. Tilleggspensjonsdelen av folketrygdpensjonen utgjør 60 000 kroner. Bruttopensjonen fra Statens Pensjonskasse utgjør 100 000 kroner. Etter samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav a første ledd skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen svare til hele tilleggspensjonen, det vil si 60 000 kroner. Etter samordning med tilleggspensjonen fra folketrygden utgjør pensjonen fra Statens Pensjonskasse $100\,000 - 60\,000 = 40\,000$ kroner.

Dersom man også tar hensyn til grunnpensjonsdelen av folketrygdpensjonen, blir pensjons- og samordningsberegningene slik:

Eksempel 2

Forutsetningene er de samme som i eksempel 1. Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner. Hovedregelen for samordning med grunnpensjon fra folketrygden finnes i samordningsloven § 19 første ledd nr. 1 første ledd, og innebærer at tjenstepensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til $3/4$ av grunnbeløpet.

Pensjonsberegningene i de to ordningene blir slik:

Folketrygden:

Grunnpensjon lik grunnbeløpet	kr 38 080
Tilleggspensjon	kr 60 000
Folketrygden skal utbetale	<u>kr 98 080</u>

Statens Pensjonskasse:

Bruttopensjon	kr 100 000
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	
Tilleggspensjonen	kr 60 000
Grunnpensjonen (3/4 x 38 080)	kr 28 560
Totalt	<u>= kr 88 560</u>
Statens Pensjonskasse skal utbetale	<u>kr 11 440</u>

Først skal tjenestepensjonen reduseres med et beløp som svarer til hele tilleggspensjonen (samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav a første ledd), og deretter med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet (samordningsloven § 19 første ledd nr. 1 første ledd).

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Fra folketrygden	kr 98 080
Fra Statens Pensjonskasse	kr 11 440
Totalt til utbetaling	<u>kr 109 520</u>

Pensjons- og samordningsberegningene er ikke alltid like enkle i virkeligheten. Hovedgrunnen til det er at det er mer komplisert å beregne størrelsene på pensjonene, særlig folketrygdpensjonen. I eksempelet nedenfor skal vi illustrere en mer reell situasjon:

Eksempel 3

En ugift person har rett til alderspensjoner fra folketrygden og fra Statens Pensjonskasse. Vedkommende er født i 1928, og tar ut pensjonene 1. mars 1995.

I folketrygden har vedkommende et sluttpoengttall på 4,25. Han har 25 poengår før 1992 og 3 poengår etter 1991. Tilleggspensjonsprosenten for poengår før 1992 og etter 1991 utgjør henholdsvis 45 og 42. Full opptjeningsstid for tilleggspensjonen med og uten overkompensasjon utgjør henholdsvis 31 og 40 år. Grunnebeløpet utgjør 38 080 kroner.

I Statens Pensjonskasse har vedkommende et pensjonsgrunnlag på 200 000 kroner og en tjenestetid på 30 år. Ordningen har en pensjonsprosent på 66, og gir full pensjon etter 30 års tjenestetid.

Pensjonsberegningene i de to ordningene blir slik:

Folketrygden:

Grunnpensjon (38 080 x 40/40)		kr 38 080
Tilleggspensjon		
(38 080 x (((4,00 x 25/31) + (0,25 x 25/40)) x 0,45) +		
((4,00 x 3/31) + (0,25 x 3/40)) x 0,42)))		kr 64 446
Folketrygden skal utbetale		<hr/> kr 102 526

Statens Pensjonskasse:

Bruttopensjon (200 000 x 0,66 x 30/30)		kr 132 000
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen		
Tilleggspensjonen	kr 64 446	
Grunnpensjonen (3/4 x 38 080)	kr 28 560	
Totalt		<hr/> = kr 93 006
Statens Pensjonskasse skal utbetale		<hr/> kr 38 994

Man ser at samordningsfradragene for tilleggspensjonen og grunnpensjonen blir beregnet på samme måte som i eksempel 2: Samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal svare til hele tilleggspensjonen, mens samordningsfradraget for grunnpensjonen skal svare til 3/4 av grunnbeløpet. Forskjellen er at det er litt mer komplisert å beregne tilleggspensjonen fra folketrygden.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Fra folketrygden	kr 102 526
Fra Statens Pensjonskasse	kr 38 994
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 141 520

9.2.3 Unntak 1: Reduksjon av samordningsfradraget når tilleggspensjonen er tjent opp av inntekt som ikke er pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen

9.2.3.1 En oversikt

I forbindelse med innføringen av folketrygden fant det sted forhandlinger mellom staten og tjenestemannsorganisasjonene om hvordan ytelsene fra de offentlige tjenstepensjonsordningene skulle tilpasses ytelsene fra folketrygden. Når det gjaldt folketrygdens tilleggspensjoner, var det enighet om at «den del av tilleggspensjonen som måtte være opptjent ved inntekter som ikke er pensjonsgivende i ... [tjenstepensjonsordningen], heller ikke trekkes fra i tjenstepensjonen.»

Ettertiden har vist at det var vanskelig å slå fast hva som lå i denne formuleringen.¹³⁵ Vi skal ikke gå inn på forhistorien her, men nøye oss med å konstatere at det i dag er tre typer unntaksregler som er utledet av formuleringen:

1. Det skal ikke samordnes med tilleggspensjon som er tjent opp av inntekt som

- etter sin art ikke er pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen.
2. Det skal ikke samordnes med tjenstepensjon som er tjent opp i et annet tidsrom enn tilleggspensjonen.
 3. Det skal ikke samordnes med tilleggspensjon som er tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen.

I punktene nedenfor skal vi gjøre nærmere rede for de tre typene av unntaksbestemmelser.

9.2.3.2 *Tilleggspensjonen er tjent opp av inntekt som etter sin art ikke er pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen – fiktivfordelsregelen*

Bestemmelsen om at det ikke skal samordnes med tilleggspensjon som er tjent opp av inntekt som etter sin art ikke er pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen, finnes i samordningsloven § 23 nr. 2 første ledd som lyder slik:

«Ved anvendelsen av ... [hovedregelen] skal det ikke tas omsyn til den del av tilleggspensjonen fra folketrygden som måtte overstige en antatt tilleggspensjon fra folketrygden beregnet slik at sluttpoengtallet settes lik det poengtall som svarer til vedkommendes pensjonsgivende inntekt i pensjonsordningen.»

Den samordningsregelen som er beskrevet her, kalles gjerne fiktivfordelsregelen. Grunnen er at man skal beregne en fiktiv tilleggspensjon som skal legges til grunn ved samordningsberegningen dersom dette gir et lavere samordningsfradrag enn det som følger av hovedregelen.

Bakgrunnen for fiktivfordelsregelen er at folketrygden har et videre inntektsbegrep enn tjenstepensjonsordningene. Dette betyr at en person som er medlem i folketrygden og som samtidig er medlem i en tjenstepensjonsordning, kan ha inntekt som er pensjonsgivende i folketrygden, men som ikke er det i tjenstepensjonsordningen. Samordningsloven § 23 nr. 2 første ledd bestemmer da at samordningsfradraget for tilleggspensjonen ikke skal være større enn det beløpet denne pensjonen utgjør når sluttpoengtallet i folketrygden blir erstattet med et beregnet (et fiktivt) sluttpoengtall som svarer til den pensjonsgivende inntekten i tjenstepensjonsordningen. Etter samordningsforskrift 16 bokstav a første ledd, skal det fiktive sluttpoengtallet beregnes når folketrygdpensjonen og tjenstepensjonen tar til å løpe samtidig.

Eksempel 4

En ugift person har rett til alderspensjoner fra folketrygden og fra Statens Pensjonskasse. Han er født i 1928, og tar ut pensjonene 1. mars 1995.

I folketrygden har vedkommende et sluttpoengtall på 5,00. Han har 25 poengår før 1992 og 3 poengår etter 1991. Tilleggspensjonsprosenten for poengår før 1992 og etter 1991 utgjør henholdsvis 45 og 42. Full opptjeningstid for tilleggspensjonen med og uten overkompensasjon utgjør henholdsvis 31 og 40 år. Grunnbeløpet utgjør 38 080 kroner.

I Statens Pensjonskasse har vedkommende en pensjonsgivende inntekt (pensjonsgrunnlag) på 200 000 kroner og en tjenestetid på 30 år. Ordningen har en pensjonsprosent på 66, og gir full pensjon etter 30 års tjenestetid.

135. Se nærmere om dette problemet i "[Samordning med tilleggspensjon som er tjent opp av inntekt som ikke er pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen](#)" i punktene 3.4.3 til 3.4.5.

Sluttpoengtallet som svarer til den pensjongivende inntekten, utgjør
 $(200\ 000 - 38\ 080) : 38\ 080 = 4,25$.

Pensjonsberegningene i de to ordningene blir slik:

Folketrygden:

Grunnpensjon: $38\ 080 \times 40/40$	kr 38 080
Tilleggspensjon:	
$(38\ 080 \times (((4,00 \times 25/31) \times (1,00 \times 25/40)) \times$	
$0,45) + (((4,00 \times 3/31) + (1,00 \times 3/40)) \times 0,42)))$	kr 73 378
Folketrygden skal utbetale	<hr/> kr 111 458

Statens Pensjonskasse:

Bruttopensjon ($200\ 000 \times 0,66 \times 30/30$)	kr 132 000
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	
Tilleggspensjonen	
$(38\ 080 \times (((4,00 \times 25/31) + (0,25 \times 25/40)) \times$	
$0,45) + (((4,00 \times 3/31) + (0,25 \times 3/40)) \times 0,42)))$	kr 64 445
Grunnpensjonen ($3/4 \times 38\ 080$)	kr 28 560
Totalt	<hr/> = kr 93 005
Statens Pensjonskasse skal utbetale	<hr/> kr 38 995

I dette tilfellet er det fiktive sluttpoengtallet i Statens Pensjonskasse (4,25) lavere enn sluttpoengtallet i folketrygden (5,00). Etter samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd skal da samordningsfradraget for tilleggspensjonen svare til det beløpet denne pensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra det fiktive sluttpoengtallet. Differansen mellom den tilleggspensjonen som pensjonisten får utbetalt fra folketrygden (73 378 kroner), og det samordningsfradraget som blir gjort for tilleggspensjonen (64 446 kroner), blir holdt utenfor samordning. Denne differansen kalles populært for fiktivfordelen.

Pensjonistens pensjoner kommer til utbetaling slik:

Fra folketrygden	kr 111 458
Fra Statens Pensjonskasse	kr 38 995
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 150 453

Fiktivfordelsregelen tar som nevnt sikte på at samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal svare til den pensjongivende inntekt i tjenstepensjonsordningen, det vil si til det beløpet denne pensjonen utgjør når man forutsetter at medlemmet i tjenstepensjonsordningen ikke har hatt andre inntekter enn lønnen i tjenestestillingen.

Mest direkte kunne dette prinsippet vært gjennomført ved at den pensjongivende inntekten i tjenstepensjonsordningen hvert kalenderår ble regnet om til et pensjonspoeng etter reglene i folketrygden. Ut fra disse pensjonspoengene beregnet man så samordningsfradraget for tilleggspensjonen. Denne fremgangsmåten ble

imidlertid vurdert som altfor upraktisk, og det ble valgt en enklere teknisk løsning. Metoden går som nevnt ut på at man regner om pensjonsgrunnlaget (egentlig den pensjongivende inntekten) i tjenstepensjonsordningen til et fiktivt sluttpoengtall på det tidspunktet hvor pensjonen fra tjenstepensjonsordningen og pensjonen fra folketrygden tar til å løpe samtidig. Dette sluttpoengtallet regnes som representativt for hele opptjeningstiden i tjenstepensjonsordningen.

En slik fremgangsmåte må regnes som logisk begrunnet, som et motstykke til at de offentlige tjenstepensjonsordningene gir pensjon av sluttgrunnlaget for hele opptjeningstiden. Det kan imidlertid innvendes mot metoden at tilleggspensjon som er tjent opp av inntekt som ikke er pensjongivende i tjenstepensjonsordningen på opptjeningstiden, bare blir holdt utenfor samordning så lenge denne inntekten har ført til at tilleggspensjonen blir større enn det beløpet denne pensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra den pensjongivende inntekten i tjenstepensjonsordningen (sluttlønnen). En person som i en årrekke har hatt inntekt ved siden av lønnen i tjenestestillingen, kan derfor helt eller delvis miste fiktivfordelen dersom pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen øker sterkt de siste årene før vedkommende trer ut av pensjonsordningen.

Figur 9.1 Virkemåten til fiktivfordelsregelen

Kurvene i figur 9.1 viser inntekten i den yrkesaktive perioden. Kurve 1 viser den pensjongivende inntekten (sluttpoengtallet) i folketrygden, mens kurve 2 viser den pensjongivende inntekten i tjenstepensjonsordningen.

Feltet mellom kurve 1 og kurve 2 viser inntekt som er pensjongivende i folketrygden, men som ikke er det i tjenstepensjonsordningen. Den fiktive tilleggspensjonen tar utgangspunkt i et sluttpoengtall som svarer til den pensjongivende inntekten i tjenstepensjonsordningen når medlemmet trer ut av pensjonsordningen, og svarer i prinsippet til tilleggspensjon som er tjent opp av inntekt som er under den vannrette linjen. Denne delen av tilleggspensjonen blir samordnet med tjenstepensjonen, mens den delen av tilleggspensjonen som er tjent opp av inntekt som er over den vannrette linjen, blir holdt utenfor samordning. Dette er som nevnt et motstykke til at den inntekten medlemmet i tjenstepensjonsordningen har når han eller hun trer ut av pensjonsordningen, er pensjongivende for hele opptjeningstiden.

9.2.3.3 Tjenstepensjonen er tjent opp i et annet tidsrom enn tilleggspensjonen – samtidighetsregelen

Prinsippet om at det skal samordnes bare med tilleggspensjon som er tjent opp i samme tidsrom som tjenstepensjonen, kalles gjerne for samtidighetsregelen. Hjemmelen for denne regelen finnes i samordningsforskrift 16 bokstav b første setning som lyder slik:

«Er tjenstepensjonen opptjent helt eller delvis til annen tid enn tilleggspensjonen fra folketrygden, skal fradraget for tilleggspensjonen ikke være større enn tilleggspensjon beregnet etter ...[fiktivfordelsregelen], og det antall opptjeningsår (poengår) hvor det samtidig er foregått opptjening av tjenstepensjon.»

Som man ser blir fiktivfordelsregelen anvendt kumulativt i forholdt til samtidighetsregelen der dette er aktuelt. Dette betyr at samordningsfradraget for tilleggspensjonen etter samtidighetsregelen ikke skal være større enn det beløpet denne pensjonen utgjør når man legger til grunn

1. det laveste av sluttpoengtallet i folketrygden og det fiktive sluttpoengtallet i tjenstepensjonsordningen, og
2. det antall år hvor det er tjent opp pensjon i både folketrygden og tjenstepensjonsordningen.

Samtidighetsregelen bruker ordene tjenstepensjon og tilleggspensjon generelt. Det betyr at både tjenstepensjonen og folketrygdpensjonen kan være en alders-, uføre-, enke- eller enkemannspensjon.

Eksempel 5

En ugift person har rett til alderspensjoner fra folketrygden og fra Kommunal Landspensjonskasse. Han er født i 1928, og tar ut pensjonene 1. mars 1995. Ved siden av tjenestetillingen har vedkommende kjørt drosje i helgene. Inntekten fra drosjekjøringen er pensjonsgivende i folketrygden, men ikke i Kommunal Landspensjonskasse. Vedkommende var medlem i Kommunal Landspensjonskasse fra 1961 til 1987. Deretter fortsatte han sin yrkeskarriere uten å være medlem i noen offentlig tjenstepensjonsordning.

I folketrygden har vedkommende et sluttpoengttall på 5,00. Han har 25 poengår før 1992 og 3 poengår etter 1991. Tilleggspensjonsprosenten for poengår før 1992 og etter 1991 utgjør henholdsvis 45 og 42. Full opptjeningsstid for tilleggspensjonen med og uten overkompensasjon utgjør henholdsvis 31 og 40 år. Grunnbeløpet utgjør 38 080 kroner.

I Kommunal Landspensjonskasse har vedkommende en pensjonsgivende inntekt (pensjonsgrunnlag) på 160 000 kroner og en tjenestetid på 26 år. Ordningen har en pensjonsprosent på 66, og gir full pensjon etter 30 års tjenestetid.

Fra 1986 blir de oppsatte (utsatte) pensjonsgrunnlagene regulert i takt med endringene i grunnbeløpet i folketrygden (G-regulering). I 1987 utgjorde grunnbeløpet 29 900 kroner, mens det 1. mars 1995 utgjør 38 080 kroner. Dette betyr at grunnbeløpet har økt med $38\,080 - 29\,900 = 8\,180$ kroner. I prosent utgjør økningen $(8\,180 \times 100) : 29\,900 = 27,3579$ prosent. Den 1. mars 1995 utgjør da det G-regulerte pensjonsgrunnlaget $160\,000 + (160\,000 \times 27,3579 : 100) = 203\,773$ kroner, noe som gir et fiktivt sluttpoengttall på $(203\,773 - 38\,080) : 38\,080 = 4,35$.

Pensjonsberegningene i de to ordningene blir slik:

Folketrygden:

Grunnpensjon (38 080 x 40/40)

kr 38 080

Tilleggspensjon

$(38\,080 \times (((4,00 \times 25/31) + (1,00 \times 25/40))) \times$

$0,45) + (((4,00 \times 3/31) + (1,00 \times 3/40)) \times 0,42))$	kr 73 378
Folketrygden skal utbetale	kr 111 458
 <i>Kommunal Landspensjonskasse:</i>	
Bruttopensjon ($203\,773 \times 0,66 \times 26/30$)	kr 116 558
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	
Tilleggspensjonen	
$(38\,080 \times (((4,00 \times 20/31) + (0,35 \times 20/40)) \times 0,45))$	kr 47 220
Grunnpensjonen ($3/4 \times 38\,080 \times 26/30$)	kr 24 752
Totalt	= kr 71 972
Kommunal Landspensjonskasse skal utbetale	kr 44 586

Når Kommunal Landspensjonskasse skal beregne samordningsfradraget for tilleggspensjonen fra folketrygden, skal den legge til grunn a) det laveste av sluttpoengtallet i folketrygden (5,00) og det fiktive sluttpoengtallet i Kommunal Landspensjonskasse (4,25), og b) det antall år det samtidig har foregått opptjening av tjenstepensjon og tilleggspensjon, se samordningsforskrift 16 bokstav b første setning. Samordningsfradraget for grunnpensjonen skal utgjøre så mye av fullt fradrag (3/4 av grunnbeløpet) som tjenestetiden i Kommunal Landspensjonskasse (26 år) utgjør av full tjenestetid (30 år), se samordningsloven § 19 første ledd nr. 1 første ledd sammenholdt med andre ledd.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Fra folketrygden	kr 111 458
Fra Statens Pensjonskasse	kr 44 586
Totalt til utbetaling	kr 156 044

Samtidighetsregelen gjelder ikke like konsekvent som fiktivfordelsregelen. Grunnen er at samtidighetsregelen er supplert med en maksimumsregel. Denne regelen finnes i samordningsforskrift 16 bokstav b andre setning, og lyder slik:

«Summen av tjenstepensjon og tilleggspensjon beregnet etter poengtall fastsatt etter ... [fiktivfordelsregelen] skal likevel ikke i noe tilfelle utgjøre større beløp enn full pensjon fra tjenstepensjonsordningen...».

I rundskriv nr. 15 har Sosial- og helsedepartementet uttalt at maksimumsregelen skal forstås slik:

«Fradrag etter ... [samtidighetsregelen] skal om nødvendig forhøyes slik at netto tjenstepensjon etter samordning med tilleggspensjon og øvrig samordningspliktige ytelser ikke utgjør større beløp enn hva vedkommende ville fått om tjenstepensjonen var beregnet etter full tjenestetid...».

Man må altså foreta en kontrollberegning (etter maksimumsregelen) før man kan si hvor stort det endelige samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal være etter samtidighetsregelen. Dersom den pensjonen som kommer til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen når samordningsfradraget for tilleggspensjonen er beregnet

etter samtidighetsregelen, er større enn den pensjonen som ville kommet til utbetaling etter maksimumsregelen, skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen etter samtidighetsregelen økes med differansen. Dette betyr at samtidighetsregelen ikke får noen økonomisk effekt når tjenestepensjonen gis for full opptjeningstid.

Den samordningsberegningen som Kommunal Landspensjonskasse foretok i eksempel 5, er derfor ikke endelig. Man må foreta en kontrollberegning etter maksimumsregelen før man kan si hvor stor pensjon Kommunal Landspensjonskasse skal utbetale. Denne beregningen blir slik:

Eksempel 5 (forts.)

Kommunal Landspensjonskasse:

Bruttopensjon ($203\,773 \times 0,66 \times 30/30$)		kr 134 490
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen		
Tilleggspensjonen		
$(38\,080 \times (((4,00 \times 25/31) + (0,35 \times 25/40)) \times 0,45) + ((4,00 \times 3/31) + (0,35 \times 3/40)) \times 0,42))$	kr 65 637	
Grunnpensjonen ($3/4 \times 38\,080$)	kr 28 560	
Totalt		= kr 94 197
Kommunal Landspensjonskasse skal utbetale		kr 40 293

Når samordningsfradraget for tilleggspensjonen ble beregnet etter samtidighetsregelen, skulle Kommunal Landspensjonskasse utbetale 44 586 kroner. Når samordningsfradraget for tilleggspensjonen blir beregnet etter maksimumsregelen, skal Kommunal Landspensjonskasse utbetale 40 293 kroner. Dette betyr at samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal økes med differansen mellom de to nettopensjonene, det vil si $44\,586 - 40\,293 = 4\,293$ kroner. Den endelige pensjonsberegningen for Kommunal Landspensjonskasse blir da slik:

Bruttopensjon ($203\,773 \times 0,66 \times 26/30$)		kr 116 558
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen		
Tilleggspensjonen		
Etter samtidighetsregelen	kr 47 220	
Pluss justeringsfradrag	kr 4 293	
Totalt		= kr 51 513
Grunnpensjonen ($3/4 \times 38\,080 \times 26/30$)	kr 24 752	
Totalt		= kr 76 265
Kommunal Landspensjonskasse skal utbetale		kr 40 293

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Fra folketrygden	kr 111 458
Fra Kommunal landspensjonskasse	kr 40 293
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 151 751

Samtidighetsregelen var aktuell særlig de første årene etter at folketrygden ble innført. Etter at det ble konstatert at tjenstepensjonsordningene praktiserte regelen noe forskjellig, har Sosial- og helsedepartementet i Rundskriv nr. 15 presisert at den skal gjelde bare når pensjonisten første gang ble medlem i tjenstepensjonsordningen før folketrygden ble innført.

9.2.3.4 *Tilleggspensjonen er tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen – parallellitetsregelen og fridelsregelen*

Når to personer er «gift»¹³⁶ med hverandre og en av dem dør, blir tilleggspensjonen til den gjenlevende ektefellen beregnet på en spesiell måte, se folketrygdloven § 7–4 nr. 1 andre ledd og § 8–6 nr. 1. Etter disse bestemmelsene får den gjenlevende en tilleggspensjon som svarer til 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den avdøde har tjent opp, se folketrygdloven § 7–4 nr. 1 andre ledd første setning og § 8–6 nr. 1 første ledd første setning. Tilleggspensjonen til den gjenlevende skal likevel ikke være mindre enn vedkommendes egenopptjente tilleggspensjon, se folketrygdloven § 7–4 nr. 1 andre ledd andre setning og § 8–6 nr. 1 andre ledd.

For at den gjenlevende skal få utbetalt en tilleggspensjon som svarer til 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den avdøde har tjent opp, må tilleggspensjonen til den gjenlevende stå i et bestemt forhold til tilleggspensjonen til den avdøde. Der dette er tilfelle, nyter den gjenlevende i en viss grad godt av tilleggspensjonsopptjeningen til den avdøde. I disse tilfellene kan man derfor si at den tilleggspensjonen som den gjenlevende får utbetalt, er tjent opp av både den gjenlevende og den avdøde.

Fram til 1989 ble det samordnet med den tilleggspensjonen som den gjenlevende fikk utbetalt fra folketrygden. Det ble ikke tatt hensyn til hvem av ektefellene som hadde tjent opp tilleggspensjonen. I 1989 ble dette forholdet endret. Stortinget mente at tilleggspensjon som var tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen, skulle holdes utenfor samordning, og ved lov 16. juni 1989 nr. 89 fikk samordningsloven § 23 nr. 2 et nytt andre ledd som lyder slik:

«Er tilleggspensjonen fra folketrygden tjent opp av to personer som er gift med hverandre, jf folketrygdloven §§ 7–4 og 8–6, skal fradraget i gjenlevendes tjenstepensjon være 55 prosent av avdødes egenopptjente tilleggspensjon, dersom det er avdøde som har tjent opp tjenstepensjonen. Dersom det er gjenlevende som har tjent opp tjenstepensjonen, skal fradraget være begrenset til gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon. Har medlemmet i tjenstepensjonsordningen ikke tjent opp rett til tilleggspensjon, gjøres ikke noe fradrag. ... [Fiktivfordelsregelen] gjelder tilsvarende.»

136. Uttrykket gift er satt i anførselstegn fordi problemstillingen ikke gjelder bare for gifte personer. Den er aktuell også for visse grupper samboerpar (folketrygdloven § 18–15) og registrerte partnere (lov 30. april 1993 nr. 40).

Denne bestemmelsen kalles ofte parallellitetsregelen. Tanken bak bestemmelsen er nemlig at det i størst mulig grad skal være parallellitet mellom den ytelsen som blir utbetalt fra tjenstepensjonsordningen, og det samordningsfradraget som blir gjort for tilleggspensjonen. Dette kan illustreres slik:

Et medlem i en offentlig tjenstepensjonsordning tjener opp to pensjoner: En alders- og uførepensjon til fordel for seg selv og en enke- eller enkemannspensjon til fordel for sin ektefelle. Parallelt med opptjeningen i tjenstepensjonsordningen tjener medlemmet opp tilsvarende tilleggspensjonsrettigheter i folketrygden. For sitt eget vedkommende gjelder dette retten til alders- eller uførepensjon (tilleggspensjon). Til fordel for sin ektefelle tjener medlemmet opp en enke- eller enkemannspensjon (tilleggspensjon) som svarer til 55 prosent av den tilleggspensjonen som vedkommende tjener opp til fordel for seg selv. Uansett om ektefellen til medlemmet har tjent opp egen tilleggspensjon eller ikke, er ektefellen sikret en tilleggspensjon som svarer til 55 prosent av den tilleggspensjonen som medlemmet har tjent opp.

Når pensjonen fra tjenstepensjonsordningen er en alders- eller uførepensjon (i disse tilfellene er det den gjenlevende ektefellen som har vært medlem i tjenstepensjonsordningen), innebærer parallellitetsregelen at samordningsfradraget for tilleggspensjonen må svare til (100 prosent av) den tilleggspensjonen som medlemmet har tjent opp. I dette tilfellet er det parallell opptjening i tjenstepensjonsordningen og i folketrygden ved at pensjonsrettighetene blir tjent opp samtidig og skal dekke samme formål. Denne bestemmelsen finnes i samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd andre setning.

I de tilfellene der tjenstepensjonen er en enke- eller enkemannspensjon (i disse tilfellene er det den avdøde ektefellen som har vært medlem i tjenstepensjonsordningen), innebærer parallellitetsregelen at samordningsfradraget for tilleggspensjonen må svare til den tilleggspensjonen som medlemmet har tjent opp til fordel for sin ektefelle (55 prosent av sin egenopptjente tilleggspensjon). Også i forhold til sikringen av ektefellen foreligger det parallell opptjening i tjenstepensjonsordningen og i folketrygden ved at pensjonsrettighetene blir tjent opp samtidig og skal dekke samme formål. Denne bestemmelsen finnes i samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd første setning.

Etter en tid fant Stortinget at parallellitetsregelen ikke gav de ønskede samordningsresultater i de tilfellene der pensjonen fra tjenstepensjonsordningen var en ikke-erhvervsprøvd enkepensjon. Ved lov 5. juni 1992 nr. 53 ble det derfor gitt en ny bestemmelse om hvordan disse pensjonene skulle samordnes med tilleggspensjonene fra folketrygden. Den nye bestemmelsen ble tatt inn i samordningsloven § 23 nr. 2 som et nytt fjerde ledd, og lyder slik:

«Ved samordning av enkepensjon fra tjenstepensjonsordning hvor det ikke skal foretas reduksjon på grunn av enkens egen ervervsinntekt, skal den tilleggspensjon fra folketrygden som enken har opptjent i sin helhet betraktes som en fridel og holdes utenfor samordningen. Departementet fastsetter nærmere forskrifter for slikt samordningsfritak.»

Med hjemmel i denne bestemmelsen har Sosial- og helsedepartementet bestemt følgende:

«Fullt fradrag for tilleggspensjon fra folketrygden settes lik differansen mellom:

- a) en antatt tilleggspensjon fra folketrygden, fastsatt til 55 pst av summen av de tilleggspensjoner hver av ektefellene har opptjent, der poengtallet for den avdøde er fastsatt i henhold til ... [fiktivfordelsregelen], og
- b) den tilleggspensjon enken har opptjent.

Når tilleggspensjonen fastsatt under b) er større eller lik tilleggspensjonen under a), gjøres ikke fradrag.»

Denne bestemmelsen kalles ofte fridelsregelen. Grunnen er at i den tilleggspensjonen som enken får utbetalt fra folketrygden, skal man trekke ut et beløp som svarer til enkens egenopptjente tilleggspensjon, og samordne med det som eventuelt er igjen. Enkens egenopptjente tilleggspensjon blir med andre ord betraktet som en fridel som skal holdes utenfor samordningen.

Dette har ført til at samordningsfradraget for tilleggspensjonen fra folketrygden skal begrenses på tre forskjellige måter når denne pensjonen helt eller delvis er tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenestepensjonsordningen. Begrensningen er avhengig av hva slags ytelse som kommer til utbetaling fra tjenestepensjonsordningen, og kan oppsummeres slik:

1. Når tjenestepensjonen er en alders- eller uførepensjon, skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen begrenses til 100 prosent av den tilleggspensjonen som den gjenlevende har tjent opp (samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd andre setning).
2. Når tjenestepensjonen er en ervervsprøvd enkepensjon eller en enkemannspensjon, skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen begrenses til 55 prosent av den tilleggspensjonen som den avdøde har tjent opp (samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd første setning).
3. Når tjenestepensjonen er en ikke-ervervsprøvd enkepensjon, skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen begrenses til den eventuelle differansen mellom den tilleggspensjonen som blir utbetalt, og den tilleggspensjonen som den gjenlevende selv har tjent opp (samordningsloven § 23 nr. 2 fjerde ledd).

Felles for de tre begrensingsreglene er at man skal benytte medlemmets fiktive tilleggspensjon dersom denne pensjonen er lavere enn den tilleggspensjonen som medlemmet har tjent opp i folketrygden. I eksemplene nedenfor skal vi vise hvordan samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal begrenses etter de tre reglene. Eksempel 6 illustrerer den første begrensingsregelen (bokstav a), eksempel 7 illustrerer den andre begrensingsregelen (bokstav b) og eksempel 8 illustrerer den tredje begrensingsregelen (bokstav c).

Eksempel 6

En enkemann har rett til alderspensjoner fra folketrygden og fra Statens Pensjonskasse.

I folketrygden har enkemannen tjent opp en tilleggspensjon som utgjør 65 000 kroner, mens den avdøde ektefellen har tjent opp en tilleggspensjon som utgjør 60 000 kroner. Etter folketrygdloven § 7-4 nr. 1 andre ledd skal tilleggspensjonen til den gjenlevende utgjøre det største beløpet av a) 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den avdøde har tjent opp ($(65\ 000 + 60\ 000) \times 0,55 = 68\ 750$ kroner), og b) 100 prosent av den tilleggspensjonen som den gjenlevende selv har tjent opp (65 000 kroner). Fra folketrygden får da enkemannen utbetalt en tilleggspensjon som utgjør 68 750 kroner.

I Statens Pensjonskasse har enkemannen en pensjonsgivende inntekt som regnet om til en fiktiv tilleggspensjon, utgjør 55 000 kroner. Etter samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd første setning sammenholdt med bestemmelsens fjerde setning, skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen begrenses til et beløp som svarer til den gjenlevendes fiktive tilleggspensjon (55 000 kroner). Differansen mellom den tilleggspensjonen som enkemannen får utbetalt, og det samordningsfradraget som blir

gjort for denne pensjonen ($68\,750 - 55\,000 = 13\,750$ kroner), blir holdt utenfor samordning.

Eksempel 7

En enke har rett til uførepensjon fra folketrygden etter en uføregrad på 100 prosent og enkepensjon fra Statens Pensjonskasse. Hun er født i 1940, og tar ut pensjonene 1. mars 1995.

I folketrygden har enken et sluttpoengttall på 4,50. Hun har 25 poengår før 1992 og 15 poengår etter 1991. Den avdøde ektefellen var født i 1937 og døde i 1995. Han hadde et sluttpoengttall på 5,00. Videre hadde han 25 poengår før 1992 og 12 poengår etter 1991.¹³⁷ Tilleggspensjonsprosenten for poengår før 1992 og etter 1991 utgjør henholdsvis 45 og 42. Full opptjeningsstid er 40 år. Grunnbeløpet utgjør 38 080 kroner.

Etter folketrygdloven § 8–6 nr. 1 skal tilleggspensjonen til enken utgjøre det største beløpet av a) 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene til den gjenlevende og den avdøde har tjent opp, og b) 100 prosent av enkens egenopptjente tilleggspensjon.

Tilleggspensjonen etter alternativ a utgjør:

$$\begin{aligned} & ((38\,080 \times ((4,50 \times 25/40 \times 0,45) + (4,50 \times 15/40 \times 0,42))) + \\ & (38\,080 \times ((5,00 \times 25/40 \times 0,45) + (5,00 \times 12/40 \times 0,42)))) \times 0,55 \qquad \text{kr } 83\,999 \end{aligned}$$

Tilleggspensjonen etter alternativ b utgjør:

$$(38\,080 \times ((4,50 \times 25/40 \times 0,45) + (4,50 \times 15/40 \times 0,42))) \qquad \text{kr } 75\,184$$

Etter folketrygdloven § 8–6 nr. 1 får da enken utbetalt en tilleggspensjon som svarer til 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den avdøde har tjent opp (alternativ a), det vil si 83 999 kroner.

Den avdøde ektemannen ble medlem i Statens Pensjonskasse 1. januar 1977. Den pensjonsgivende inntekten (pensjonsgrunnlaget) utgjør 200 000 kroner, noe som gir et fiktivt sluttpoengttall på $(200\,000 - 38\,080) : 38\,080 = 4,25$.

Etter samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd første setning sammenholdt med bestemmelsens fjerde setning, skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen fra folketrygden begrenses til et beløp som svarer til 55 prosent av den tilleggspensjonen som medlemmet har tjent opp når pensjonen blir beregnet ut fra det laveste av sluttpoengttallet i folketrygden (5,00) og det fiktive sluttpoengttallet (4,25). Samordningsfradraget for tilleggspensjonen blir da beregnet slik:

$$\underline{(38\,080 \times ((5,00 \times 25/40 \times 0,45) + (5,00 \times 12/40 \times 0,42))) \times 0,55} \qquad \text{kr } 42\,647$$

137.Grunnen til at antall poengår etter 1991 er så høyt, er at både enken og den avdøde får medregnet antatte framtidige poengår i folketrygden fram til 67 år.

I dette tilfellet får enken utbetalt en tilleggspensjon fra folketrygden på 83 999 kroner, mens samordningsfradraget for denne pensjonen skal begrenses til 42 647 kroner. Differansen på $83\,999 - 42\,647 = 41\,352$ kroner blir holdt utenfor samordning.

Eksempel 8

Forutsetningene er de samme som i eksempel 8, men vi forutsetter at den avdøde ektemannen ble medlem i Statens Pensjonskasse 30. september 1976. Fra folketrygden får enken utbetalt en tilleggspensjon som svarer til den tilleggspensjonen hun fikk utbetalt i eksempel 7, det vil si 83 999 kroner (se beregningen i eksempel 7).

Når Statens Pensjonskasse skal beregne samordningsfradraget for tilleggspensjonen, skal fradraget begrenses til den eventuelle differansen mellom 55 prosent av summen av tilleggspensjonene til den gjenlevende og den avdøde (når tilleggspensjonen til den avdøde blir beregnet ut fra det laveste av sluttpoengtallet i folketrygden (4,50) og det fiktive sluttpoengtallet i Statens Pensjonskasse (4,25)) og den gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon, se samordningsloven § 23 nr. 2 fjerde ledd sammenholdt med samordningsforskrift 17 b. Samordningsfradraget for tilleggspensjonen blir da beregnet slik:

$$\begin{aligned} &(((38\,080 \times ((4,50 \times 25/40 \times 0,45) + (4,50 \times 15/40 \times 0,42))) + \\ &(38\,080 \times ((4,25 \times 25/40 \times 0,45) + (4,25 \times 12/40 \times 0,42)))) \times 0,55) - \\ &(38\,080 \times ((4,50 \times 25/40 \times 0,45) + (4,50 \times 15/40 \times 0,42))) \end{aligned} \quad \text{kr 2 417}$$

Når man sammeligner eksemplene 7 og 8, ser man at enken i eksempel 8 får et langt gunstigere samordningsfradrag for tilleggspensjonen enn enken i eksempel 7. I eksempel 7 utgjorde samordningsfradraget 42 647 kroner, mens det utgjorde 2 417 kroner i eksempel 8. Dette betyr at enken i eksempel 8 får utbetalt $42\,647 - 2\,417 = 40\,230$ kroner mer fra Statens Pensjonskasse enn enken i eksempel 7.

Det er ikke lett å se begrunnelsen for at samordningsbestemmelsene for samordning av ervervsprøvde og ikke-ervervsprøvde enkepensjoner skal være så forskjellige. En mulig begrunnelse er at enker med ikke-ervervsprøvde enkepensjoner har en privilegert status som yrkesaktive fordi pensjonen ikke ervervsprøves, og at denne fordelingen bør beskyttes når de får rett til alders- eller uførepensjon fra folketrygden. En annen mulig begrunnelse er at disse enkene helt eller delvis har basert seg på å bli forsørget av mannen sin. Ingen av begrunnelsene synes imidlertid overbevisende.

9.2.4 Unntak 2: Reduksjon av samordningsfradraget når tjenestepensjonen og/eller tilleggspensjonen er gradert

Når uføregraden i folketrygden og/eller i tjenestepensjonsordningen er mindre enn 100 prosent, sier man at folketrygdpensjonen og/eller tjenestepensjonen er gradert. Det samme gjelder når tjenestemannen har tatt ut deler av alderspensjonen fra tjenestepensjonsordningen.

I disse tilfellene skal tjenestepensjonen i utgangspunktet reduseres med et beløp som svarer til det laveste av samordningsfradraget etter hovedregelen "*Samordning etter hovedregelen*" i punkt 9.2.2), etter fiktivfordelsregelen ("*Tilleggspensjo-*

nen er tjent opp av inntekt som etter sin art ikke er pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen – fiktivfordelsregelen" i punkt 9.2.3.2), etter samtidighetsregelen ("Tjenstepensjonen er tjent opp i et annet tidsrom enn tilleggspensjonen – samtidighetsregelen" i punkt 9.2.3.3) eller etter parallellitets- eller fridelsregelen "Tilleggspensjonen er tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen – parallellitetsregelen og fridelsregelen" i punkt 9.2.3.4). Dette går fram av samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav a første ledd, som viser til unntaksbestemmelsene i samordningsloven § 23 nr. 2.

Det er gjort unntak fra dette prinsippet i de tilfellene der uføregraden i tjenstepensjonsordningen er lavere enn uføregraden i folketrygden. Da går det fram av rundskriv nr. 15 at samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal svare til «en tilleggspensjon beregnet etter den laveste uføregrad. Tilsvarende gjelder ved gradert alderspensjon fra tjenstepensjonsordning.» Dermed blir pensjonene samordnet bare så langt pensjonsgradene i de to ordningene dekker hverandre.

Eksempel 9

En person har rett til uførepensjoner fra folketrygden og fra Statens Pensjonskasse. Uføregradene i de to ordningene utgjør henholdsvis 60 og 50 prosent. Tilleggspensjonen som kommer til utbetaling fra folketrygden, utgjør 60 000 kroner.

I utgangspunktet skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen svare til hele tilleggspensjonen (60 000 kroner). Etter Sosial- og helsedepartementets uttalelse i rundskriv nr. 15 skal imidlertid samordningsfradraget ikke være større enn det beløpet tilleggspensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra den laveste av uføregraden i folketrygden (60 prosent) og uføregraden i Statens Pensjonskasse (50 prosent). Samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal da utgjøre $((60\ 000 \times 100) : 60) \times 0,50 = 50\ 000$ kroner. Differansen mellom den tilleggspensjonen som kommer til utbetaling fra folketrygden (60 000 kroner), og det samordningsfradraget som blir gjort for denne pensjonen (50 000 kroner), blir holdt utenfor samordning.

Eksempel 10

En person har rett til uførepensjon fra folketrygden og alderspensjon fra Statens Pensjonskasse. Fra folketrygden har han rett til en tilleggspensjon på 70 000 kroner, som gis etter en uføregrad på 70 prosent. Fra Statens Pensjonskasse har han rett til en alderspensjon som svarer til 100 000 kroner. Han tar imidlertid ut bare 50 prosent av denne pensjonen, det vil si 50 000 kroner. Pensjonsgraden i Statens Pensjonskasse blir da 50 prosent. Tilleggspensjonen som svarer til den pensjonsgivende inntekten i Statens Pensjonskasse, utgjør 90 000 kroner.

I utgangspunktet skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen i dette tilfellet svare til det minste beløpet av den tilleggspensjonen som er tjent opp i folketrygden $((70\ 000 \times 100) : 70 = 100\ 000$ kroner) og den tilleggspensjonen som svarer til den pensjonsgivende inntekten i tjenstepensjonsordningen (90 000 kroner). Man må imidlertid ta hensyn også til pensjonsgradene i de to ordningene. Pensjonsgraden (uføregraden) i folketrygden utgjør 70 prosent, mens den utgjør 50 prosent i Statens Pensjonskasse. Samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal da utgjøre $90\ 000 \times 0,50 = 45\ 000$ kroner. Differansen mellom den tilleggspensjonen som kommer til utbetaling (70 000 kroner), og det samordningsfradraget som blir gjort for denne pensjonen (45 000 kroner), blir holdt utenfor samordning.

Det skal ikke skje noen tilsvarende reduksjon av samordningsfradraget for tilleggspensjonen i de tilfellene det er to inntektsprøvede eller en gradert og en inntektsprøvd pensjon skal samordnes med hverandre. I disse tilfellene skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen svare til det laveste av fradraget beregnet etter hovedregelen ("*Samordning etter hovedregelen*" i punkt 9.2.2), etter fiktivfordelsregelen ("*Tilleggspensjonen er tjent opp av inntekt som etter sin art ikke er pensjonsgivende i tjenestepensjonsordningen – fiktivfordelsregelen*" i punkt 9.2.3.2), etter samtidighetsregelen ("*Tjenestepensjonen er tjent opp i et annet tidsrom enn tilleggspensjonen – samtidighetsregelen*" i punkt 9.2.3.3) eller etter parallellitets- eller fridelsregelen ("*Tilleggspensjonen er tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenestepensjonsordningen – parallellitetsregelen og fridelsregelen*" i punkt 9.2.3.4).

9.2.5 Unntak 3: Reduksjon av samordningsfradraget når tjenestepensjonen gis for mindre enn full opptjeningstid

De offentlige tjenestepensjonsordningene gir vanligvis full pensjon når medlemmet har en opptjeningstid i ordningen på 30 år. Pensjonen blir tilsvarende mindre når opptjeningstiden er kortere. Hvis opptjeningstiden i ordningen er for eksempel 20 år og full pensjon gis etter 30 år, får altså pensjonisten en pensjon som utgjør 20/30 av full pensjon.

Det skal være samsvar mellom den tjenestepensjonen som kommer til utbetaling, og det samordningsfradraget som blir gjort i denne pensjonen. Hvis tjenestepensjonen gis for mindre enn full opptjeningstid, skal derfor samordningsfradraget for tilleggspensjonen reduseres tilsvarende. Dette går fram av samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav a andre ledd som lyder slik:

«Har vedkommende ikke full tjenestetid [i tjenestepensjonsordningen], skal det gjøres fradrag i tjenestepensjonen med et beløp som svarer til så stor brøkdel av tilleggspensjonen fra folketrygden som den brøkdel tjenestepensjonen er beregnet etter.»

Dette betyr at samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal utgjøre så mye av fullt samordningsfradrag som opptjeningstiden i tjenestepensjonsordningen utgjør av full opptjeningstid. Fullt samordningsfradrag er det minste av fradraget etter hovedregelen ("*Samordning etter hovedregelen*" i punkt 9.2.2), etter fiktivfordelsregelen ("*Tilleggspensjonen er tjent opp av inntekt som etter sin art ikke er pensjonsgivende i tjenestepensjonsordningen – fiktivfordelsregelen*" i punkt 9.2.3.2), eller etter parallellitets- eller fridelsregelen ("*Tilleggspensjonen er tjent opp av ektefellen til medlemmet i tjenestepensjonsordningen – parallellitetsregelen og fridelsregelen*" i punkt 9.2.3.4). Dette går fram av samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav a første ledd andre setning som viser til unntaksbestemmelsene i § 23 nr. 2.

Det samordningsfradraget man kommer fram til for tilleggspensjonen etter samtidighetsregelen ("*Tjenestepensjonen er tjent opp i et annet tidsrom enn tilleggspensjonen – samtidighetsregelen*" i punkt 9.2.3.3), skal ikke reduseres i forhold til opptjeningstiden i tjenestepensjonsordningen. Grunnen er at det blir tatt hensyn til denne tiden når man beregner samordningsfradraget etter samtidighetsregelen. Man skal altså ikke ta hensyn til opptjeningstiden i tjenestepensjonsordningen to ganger.

Eksempel 11

En person har rett alderspensjoner fra folketrygden og fra Statens Pensjonskasse. Han er født i 1928, og tar ut pensjonene 1. mars 1995. Ved siden av

tjenestestillingen har vedkommende hatt en del inntekt som er pensjonsgivende i folketrygden, men som ikke er det i Statens Pensjonskasse.

I folketrygden har vedkommende et sluttpoengtall på 4,50. Han har 25 poengår før 1992 og 3 poengår etter 1991. Tilleggspensjonsprosenten for poengår før 1992 og etter 1991 utgjør henholdsvis 45 og 42. Full opptjeningstid med og uten overkompensasjon utgjør henholdsvis 31 og 40 år. Grunnebløpet utgjør 38 080 kroner.

I Statens Pensjonskasse har vedkommende en pensjonsgivende inntekt (pensjonsgrunnlag) på 200 000 kroner og en opptjeningstid på 20 år. Ordningen gir full pensjon etter 30 års opptjeningstid. Sluttpoengtallet som svarer til den pensjonsgivende inntekten, utgjør $(200\ 000 - 38\ 080) : 38\ 080 = 4,25$.

Samordningsfradraget for tilleggspensjonen blir beregnet slik:

$$(38\ 080 \times (((4,00 \times 25/31) + (0,25 \times 25/40)) \times 0,45) + (((4,00 \times 3/31) + (0,25 \times 3/40)) \times 0,42)) \times 20/30 \quad \text{kr } 42\ 963$$

I dette tilfellet er det fiktive sluttpoengtallet i Statens Pensjonskasse (4,25) mindre enn sluttpoengtallet i folketrygden (4,50). Etter samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd er det da dette sluttpoengtallet samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal beregnes ut fra. Siden opptjeningstiden i Statens Pensjonskasse (20 år) er mindre enn full opptjeningstid i denne ordningen (30 år), skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen utgjøre 20/30 av fullt fradrag. Dette går fram av samordningsloven § 23 nr. 1 bokstav a andre ledd.

Man skal ikke ta hensyn til antall poengår i folketrygden (opptjeningstiden for tilleggspensjonen). Grunnen er at det er tatt hensyn til denne tiden når tilleggspensjonen blir beregnet. Når tilleggspensjonen blir redusert med et beløp som svarer til den tilleggspensjonen som kommer til utbetaling, er det derfor samsvar mellom den tilleggspensjonen som kommer til utbetaling, og det samordningsfradraget som blir gjort for denne pensjonen.

Dersom både tjenstepensjonen og tilleggspensjonen gis for mindre enn full opptjeningstid, innebærer de reglene vi har gjort rede for ovenfor, at samordningsfradraget for tilleggspensjonen blir dobbeltavkortet. Grunnen er at samordningsfradraget skal stå i forhold til opptjeningstidene i både tjenstepensjonsordningen og folketrygden. Dette kan illustreres slik: Hvis tjenstepensjonen utgjør 15/30 av full pensjon og tilleggspensjonen utgjør 20/40 av full pensjon, skal samordningsfradraget etter dagens regler utgjøre 15/30 av den tilleggspensjonen som kommer til utbetaling. Det betyr at mens tjenstepensjonen og tilleggspensjonen begge utgjør 50 prosent av fulle pensjoner, skal samordningsfradraget utgjøre 15/30 av 20/40, eller 25 prosent, av full pensjon.

9.3 SAMORDNING MED SÆRTILLEGG FRA FOLKETRYGDEN

9.3.1 En oversikt over regelverket

Bestemmelser om samordning med sært tillegg fra folketrygden finnes i samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd. Av denne bestemmelsen går det fram at «... [hovedregelen for samordning med tilleggspensjon og bestemmelsen om reduksjon av samordningsfradraget når tjenstepensjonen og/eller tilleggspensjonen gis for mindre enn full opptjeningstid] gjelder tilsvarende for sært tillegg...».

9.3.2 Samordning etter hovedregelen

Hovedregelen for samordning med særtillegg fra folketrygden er at pensjonen fra tjenestepensjonsordningen skal reduseres med et beløp som svarer til hele særtillegget. Dette går fram av samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd som viser til bestemmelsen i første ledd.

Eksempel 12

En enke har rett til alderspensjon fra folketrygden og enkepensjon fra Pensjonsordningen for sykepleiere. Begge pensjonene gis for full opptjenings- tid (henholdsvis 40 og 30 år). Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner.

Verken enken eller den avdøde ektemannen har tjent opp noen tilleggspensjon i folketrygden. Enken får da rett til et særtillegg som svarer til 61,55 prosent av grunnbeløpet, det vil si $38\,080 \times 0,6155 = 23\,438$ kroner. Etter samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd skal samordningsfradraget for denne delen av folketrygdpensjonen svare til det særtillegget som enken får utbetalt, det vil si 23 438 kroner.

9.3.3 Unntak 1: Reduksjon av samordningsfradraget når tjenestepensjonen og/eller særtillegget er gradert

I "*Unntak 2: Reduksjon av samordningsfradraget når tjenestepensjonen og/eller tilleggspensjonen er gradert*" i punkt 9.2.4 kom det fram hvordan samordningsfradraget for tilleggspensjonen fra folketrygden skulle reduseres når tjenestepensjonen og/eller tilleggspensjonen var gradert. I de tilfellene tilleggspensjonen helt eller delvis er erstattet av et særtillegg, skal samordningsfradraget for dette tillegget reduseres på tilsvarende måte. Dette går ikke uttrykkelig fram noe sted, men i rundskriv nr. 15 har Sosial- og helsedepartementet uttalt at reglene «om samordning med tilleggspensjon fra folketrygden gjelder ... så langt de passer for særtillegg ...».

9.3.4 Unntak 2: Reduksjon av samordningsfradraget når tjenestepensjonen og/eller særtillegget gis for mindre enn full opptjenings- tid

I de tilfellene der pensjonen fra tjenestepensjonsordningen gis for mindre enn full opptjenings- tid, skal samordningsfradraget – på samme måte som for tilleggspensjonen – stå i forhold til opptjenings- tiden i tjenestepensjonsordningen. Dette betyr at samordningsfradraget for særtillegget skal utgjøre så mye av fullt fradrag som opptjenings- tiden i tjenestepensjonsordningen utgjør av full opptjenings- tid. Fullt samordningsfradrag er det fradraget man kan gjøre etter hovedregelen (hele særtillegget). På den måten står samordningsfradraget for særtillegget i forhold til opptjenings- tiden i tjenestepensjonsordningen.

Man skal ikke ta hensyn til trygdetiden (opptjenings- tiden) i folketrygden. Grunnen er at det er tatt hensyn til denne tiden når særtillegget blir beregnet. Når tjenestepensjonen blir redusert med et beløp som svarer til det særtillegget som kommer til utbetaling fra folketrygden, er det derfor samsvar mellom det særtillegget som kommer til utbetaling, og det samordningsfradraget som blir gjort for dette tillegget.

I de tilfellene der både tjenestepensjonen og særtillegget gis for mindre enn full opptjenings- tid, skjer det på samme måte som for samordning med tilleggspensjonen en dobbeltavkorting av samordningsfradraget.

9.3.5 Forholdet til fiktivfordelsregelen

Fra enkelte hold er det hevdet at når samordningsloven § 23 nr. 1 andre ledd sier at samordningen med særtillegget skal skje etter de bestemmelsene som gjelder for samordning med tilleggspensjon, innebærer dette at fiktivfordelsregelen "*Tilleggspensjonen er tjent opp av inntekt som etter sin art ikke er pensjonsgivende i tjenestepensjonsordningen – fiktivfordelsregelen*" i punkt 9.2.3.2) skal gjelde også for samordning med særtillegget. Utvalget kan ikke se at det er noe hold i en slik påstand. For det første er særtillegget likestillt med tilleggspensjonen bare etter § 23 nr. 1 (hovedregelen). Ingen av unntakene i § 23 nr. 2 gjelder etter sin ordlyd for særtillegget. For det andre regnes ikke særtillegget som en opptjent rettighet, men som en grunnutbetaling man er sikret uavhengig av tidligere inntekt og avgiftsinnbetaling. For det tredje gjaldt de forhandlingene som fant sted i 1966, og som var opphavet til fiktivfordelsregelen, bare hvordan pensjonene fra tjenestepensjonsordningene skulle tilpasses tilleggspensjonene fra folketrygden. For det fjerde ble det i forarbeidene til loven om særtillegg til ytelser fra folketrygden lagt opp til at det skulle gjelde strengere bestemmelser for samordning med særtillegg enn de bestemmelsene som gjaldt for samordning med tilleggspensjon.¹³⁸ Endelig nevner vi at særtillegget er en kompensasjon for manglende opptjent tilleggspensjon. Ved å la fiktivfordelsregelen gjelde for dette tillegget vil man derfor kompensere for manglende opptjent tilleggspensjon to ganger. Først ved at pensjonisten får et særtillegg uten å ha betalt noe for det, og så gjennom samordningsloven ved at deler av særtillegget blir holdt utenfor samordning.

9.4 SAMORDNING MED GRUNNPENSJON FRA FOLKETRYGDEN

9.4.1 En oversikt over regelverket

Bestemmelser om samordning med grunnpensjonsdelen av en folketrygdpensjon er regulert i samordningsloven §§ 19 og 22. Hvilken av de to bestemmelsene samordningen skal skje etter, er avhengig av hva slags ytelse som kommer til utbetaling fra folketrygden. Dersom pensjonen fra folketrygden er en alders- eller uførepensjon, skal samordningen skje etter § 19. Hvis folketrygdpensjonen er en enke- eller enkesmannspensjon, skal samordningen skje etter § 22.

Samordning med folketrygdens grunnpensjon er ikke uttømmende regulert i samordningsloven §§ 19 og 22. Det er gitt en rekke forskrifter som utfyller samordningslovens bestemmelser. I framstillingen nedenfor skal vi komme inn på noen av disse forskriftene.

Samordningen med grunnpensjonen fra folketrygden bygger på et annet utgangspunkt enn det utgangspunktet samordningen med tilleggspensjonen og særtillegget bygger på. Mens samordningen med tilleggspensjonen og særtillegget tar utgangspunkt i den tilleggspensjonen og det særtillegget som kommer til utbetaling, tar samordningen med grunnpensjonen utgangspunkt i grunnbeløpet i folketrygden – altså ikke grunnpensjonen.

9.4.2 Samordning etter hovedregelen

Hovedregelen for samordning med grunnpensjon fra folketrygden er at tjenestepensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden, se samordningsloven § 19 første ledd nr. 1 første ledd og § 22 nr. 2 første ledd.

138.Ot prp nr 51 for 1968–69.

Eksempel 13

En ugift person har rett til alderspensjoner fra folketrygden og fra Statens Pensjonskasse. Fra folketrygden har vedkommende rett til en grunnpensjon som utgjør 38 080 kroner og en tilleggspensjon som utgjør 60 000 kroner. Fra Statens Pensjonskasse har han rett til en alderspensjon som utgjør 100 000 kroner. Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner.

Pensjonsberegningene i de to ordningene blir slik:

Folketrygden:

Grunnpensjon	kr 38 080
Tilleggspensjon	kr 60 000
Folketrygden skal utbetale	<u>kr 98 080</u>

Statens Pensjonskasse:

Bruttopensjon	kr 100 000
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	
Tilleggspensjonen	kr 60 000
Grunnpensjonen (38 080 x 3/4)	kr 28 560
Totalt	<u>= kr 88 560</u>
Statens Pensjonskasse skal utbetale	kr 11 440

Etter samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav a første ledd skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen svare til hele tilleggspensjonen (60 000 kroner). Etter samordningsloven § 19 første ledd nr. 1 første ledd skal samordningsfradraget for grunnpensjonen svare til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden (28 560 kroner).

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden	kr 98 080
Statens Pensjonskasse	kr 11 440
Totalt til utbetaling	<u>kr 109 520</u>

Eksempel 14

Forutsetningene er de samme som i eksempel 12. Vi forutsetter imidlertid at pensjonisten er gift med en annen pensjonist. Det betyr at vedkommende har rett til en grunnpensjon som svarer til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden. Pensjonsberegningene i de to ordningene blir slik:

Folketrygden:

Grunnpensjon	kr 28 560
--------------	-----------

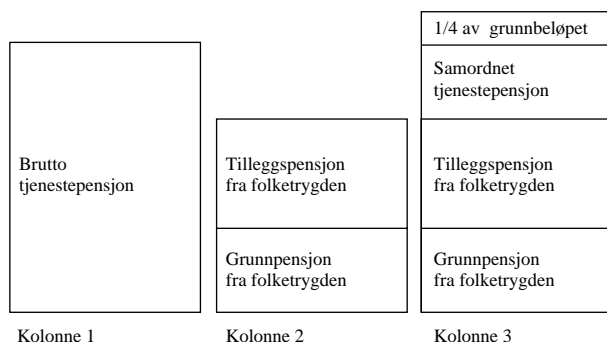
Tilleggs pensjon		kr 60 000
Folketrygden skal utbetale		kr 88 560
<i>Statens Pensjonskasse:</i>		
Bruttopensjon		kr 100 000
Minus samordningsfradrag for folketrygd pensjonen		
Tilleggs pensjonen	kr 60 000	
Grunnpensjonen (38 080 x 3/4)	kr 28 560	
Totalt		= kr 88 560
Statens Pensjonskasse skal utbetale		kr 11 440

Man ser at samordningsberegningen skjer på samme måte som i eksempel 12: Tjenestepensjonen blir først redusert med et beløp som svarer til hele tilleggspensjonen, og deretter med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet. Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden	kr 88 560
Statens Pensjonskasse	kr 11 440
Totalt til utbetaling	kr 100 000

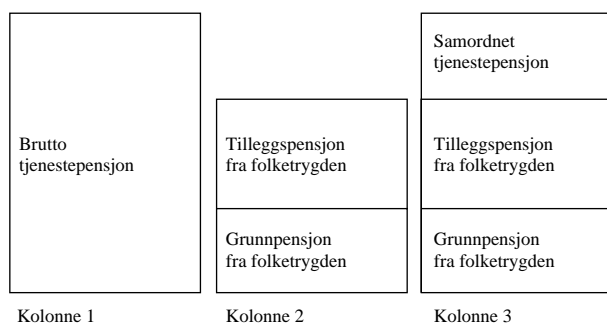
Når man sammenligner eksempel 12 med eksempel 13, ser man at den samlede pensjonen som kommer til utbetaling i eksempel 12, er $109\,520 - 100\,000 = 9\,520$ kroner større enn den samlede pensjonen som kommer til utbetaling i eksempel 13. Denne forskjellen skyldes at pensjonisten i eksempel 12 er enslig, mens pensjonisten i eksempel 13 er gift med en pensjonist. For en enslig pensjonist svarer grunnpensjonen fra folketrygden til grunnbeløpet, mens den for pensjonistektepar svarer til 3/4 av grunnbeløpet for hver. Dette betyr at en pensjonist som mottar en grunnpensjon som svarer til grunnbeløpet, er sikret en samlet pensjon etter samordning som svarer til bruttostørrelsen på tjenestepensjonen, pluss et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet. En pensjonist som mottar en grunnpensjon som svarer til 3/4 av grunnbeløpet, er bare sikret en samlet pensjon etter samordning som svarer til bruttostørrelsen på tjenestepensjonen.

Forskjellen i den samlede pensjonsutvikling er illustrert med figur 9.2 og figur 9.3 foran.

Figur 9.2 Samlet pensjon etter samordning når grunnpensjonen fra folketrygden svarer til grunnbeløpet

Kolonnene 1 og 2 viser pensjonene før samordning. Kolonne 3 viser den samlede pensjonen etter samordning. Samordningen skjer ved at tjenestepensjonen blir redusert med et beløp som svarer til hele tilleggspensjonen, og med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet. Den pensjonen som pensjonisten får utbetalt etter samordning, svarer da til bruttostørrelsen på tjenestepensjonen, pluss et beløp som svarer til 1/4 av grunnbeløpet.

Figur 9.3 Samlet pensjon etter samordning når grunnpensjonen fra folketrygden svarer til 3/4 av grunnbeløpet

Kolonnene 1 og 2 viser pensjonene før samordning. Kolonne 3 viser den samlede pensjonen etter samordning. Samordningen skjer ved at tjenestepensjonen blir redusert med et beløp som svarer til hele tilleggspensjonen, og med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet. Den pensjonen som pensjonisten får utbetalt etter samordning, svarer til bruttostørrelsen på tjenestepensjonen.

Samordningsfradraget for grunnpensjonen fra folketrygden er altså uavhengig av størrelsen på den grunnpensjonen som pensjonisten har rett til fra folketrygden. Allerede da denne bestemmelsen ble innført, var man klar over at en person som fikk utbetalt en grunnpensjon som svarte til grunnbeløpet (den gang var det snakk om alderstrygd til en enslig pensjonist), ville beholde en samlet pensjon etter samordning som var større enn bruttostørrelsen på tjenestepensjonen. Selv om man mente at et rimelig pensjonsnivå etter samordning burde svare til bruttostørrelsen på tjenestepensjonen, lot man hensynet til enkle og praktikable regler gå foran hensynet til at størrelsen på samordningsfradraget for grunnpensjonen skulle være avhengig av den grunnpensjonen som pensjonisten hadde rett til i det enkelte tilfellet.

Andre reelle hensyn taler også for at samordningsfradraget for grunnpensjonen skal være uavhengig av størrelsen på den grunnpensjonen som pensjonisten har rett

til. Den reduserte grunnpensjonen er blant annet begrunnet i at det er billigere for to personer å dele husholdning. Dette forholdet kan i like stor grad betinge forskjeller i pensjonsnivået når pensjonisten har rett til tjenstepensjon ved siden av folketrygdpensjonen. Etter vår mening er det ikke noen grunn til at samordningsbestemmelsene skal oppheve denne fordelingspolitiske virkningen av folketrygdens bestemmelser om størrelsen på grunnpensjonen.

9.4.3 Reduksjon av samordningsfradraget når tjenstepensjonen og/eller grunnpensjonen er gradert

I "*Unntak 2: Reduksjon av samordningsfradraget når tjenstepensjonen og/eller tilleggspensjonen er gradert*" i punktene 9.2.4 og "*Unntak 1: Reduksjon av samordningsfradraget når tjenstepensjonen og/eller særtillegget er gradert*" i 9.3.3 ble det gjort rede for hvordan samordningsfradraget for tilleggspensjonen og særtillegget fra folketrygden skulle begrenses når tjenstepensjonen og/eller folketrygdpensjonen var gradert.

Prinsippet er det samme når det skal samordnes med grunnpensjonen fra folketrygden: Pensjonene skal samordnes bare så langt pensjonsgradene i de to ordningene dekker hverandre. For uførepensjonenes vedkommende går dette fram av samordningsforskrift 19, som lyder slik:

«Fradraget i tjenstepensjon for uførepensjon fra folketrygden er tilsvarende som for alderspensjon. Er uførepensjonen ikke beregnet for hel uførhet, skal fradragbeløpet nedsettes forholdsmessig.

Reduksjon av samordningsfradraget skal bare foretas en gang, og det er folketrygdens uføregrad som skal legges til grunn.

Ytes uførepensjon fra tjenstepensjonsordning etter lavere uføregrad enn uførepensjonen fra folketrygden, skal dog den lavere uføregrad i tjenstepensjonsordningen legges til grunn.»

Denne bestemmelsen gjelder etter sin ordlyd bare for samordning av uførepensjoner. Det finnes ikke noen uttalelser i rundskriv nr. 15 som sier at prinsippet skal gjelde også i de tilfellene tjenstemannen har tatt ut en del av alderspensjonen fra tjenstepensjonsordningen. For å få harmoni med bestemmelsen om samordning med tilleggspensjonen fra folketrygden, må det vel kunne sies at prinsippet skal gjelde også i disse tilfellene.

Eksempel 15

En ugift person har rett alderspensjoner fra folketrygden og fra Statens Pensjonskasse. Vedkommende er født i 1928, og tar ut pensjonene 1. mars 1995. Ved siden av tjenestetillingen har vedkommende hatt en del inntekt som er pensjonsgivende i folketrygden, men som ikke er det i Statens Pensjonskasse.

I folketrygden har vedkommende et sluttpoengttall på 4,50. Han har 25 poengår før 1992 og 3 poengår etter 1991. Tilleggspensjonsprosenten for poengår før 1992 og etter 1991 utgjør henholdsvis 45 og 42. Full opptjeningsstid med og uten overkompensasjon utgjør henholdsvis 31 og 40 år. Grunnebløpet utgjør 38 080 kroner. Pensjonen fra folketrygden blir beregnet slik:

Tilleggspensjon

$$(38\ 080 \times (((4,00 \times 25/31) + (0,50 \times 25/40)) \times 0,45) + (((4,00 \times 3/31) + (0,50 \times 3/40)) \times 0,42)))$$

kr 67 423

Folketrygdpensjonen utgjør

kr 105 503

I Statens Pensjonskasse har vedkommende en pensjonsgivende inntekt (pensjonsgrunnlag) på 200 000 kroner og en opptjeningstid på 30 år. Ordningen har en pensjonsprosent på 66, og gir full pensjon etter 30 års opptjeningstid. Sluttpoengtallet som svarer til den pensjonsgivende inntekten, utgjør $(200\ 000 - 38\ 080) : 38\ 080 = 4,25$. Bruttopenasjonen fra Statens Pensjonskasse utgjør da $200\ 000 \times 0,66 \times 30/30 = 132\ 000$ kroner.

Pensjonisten tar ut halve (50 prosent av) alderspensjonen fra Statens Pensjonskasse, og fortsetter i halv stilling. Han har da rett til halvparten av bruttopensjonen og halvparten av den lønnen han hadde i full stilling, det vil si at bruttopensjonen utgjør $132\ 000 \times 0,50 = 66\ 000$ kroner pr år og lønnen 100 000 kroner pr år. Pensjonsgraden i Statens Pensjonskasse er da lik $(66\ 000 \times 100) : 132\ 000 = 50$ prosent.

I folketrygden er alderspensjonen til en person mellom 67 og 70 år inntektsprøvd, se folketrygdloven § 7–10 første ledd. Etter denne bestemmelsen skal alderspensjonen reduseres med 50 prosent av den inntekten som overstiger grunnbeløpet i folketrygden. Pensjonisten har en årlig inntekt på 100 000 kroner (inntekten i deltidsstillingen). Alderspensjonen fra folketrygden skal da reduseres med $(100\ 000 - 38\ 080) \times 0,50 = 30\ 960$ kroner. Etter inntektsprøvingen utgjør alderspensjonen $105\ 503 - 30\ 960 = 74\ 543$ kroner pr år. Pensjonsgraden i folketrygden er da lik $(74\ 543 \times 100) : 105\ 503 = 70,65$ prosent. Det beløpet som pensjonen fra folketrygden skal reduseres med (30 960 kroner), blir fordelt i forhold til bruttostørrelsene på grunnpensjonen og tilleggspensjonen.

Pensjons- og samordningsberegningene i de to ordningene blir slik:

Folketrygden:

Grunnpensjon

Grunnpensjonen før inntektsprøving	kr 38 080	
Minus inntektsprøving ($30\ 960 \times (38\ 080 : 105\ 503)$)	kr 11 175	
Grunnpensjon til utbetaling		= kr 26 905

Tilleggspensjon

Tilleggspensjon før inntektsprøving	kr 67 423	
Minus inntektsprøving ($30\ 960 \times (67\ 423 : 105\ 503)$)	kr 19 785	
Tilleggspensjon til utbetaling		= kr 47 638

Folketrygden skal utbetale

kr 74 543

Statens Pensjonskasse:

Bruttopenasjon ($200\ 000 \times 0,66 \times 30/30 \times 0,50$)	kr 66 000
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	
Tilleggspensjonen	

<hr/>		
$(38\ 080 \times (((4,00 \times 25/31) + (0,25 \times 25/40)) \times 0,45) +$		
$((4,00 \times 3/31) + (0,25 \times 3/40)) \times 0,42))) \times 0,50$	kr 32 222	
Grunnpensjonen $(38\ 080 \times 3/4 \times 0,50)$	kr 14 280	
Totalt samordningsfradrag		= kr 46 502
Statens Pensjonskasse skal utbetale		<hr/> kr 19 498

Etter Sosial- og helsedepartementets uttalelse i rundskriv nr. 15 skal pensjonene samordnes bare så langt pensjonsgradene i de to ordningene dekker hverandre. I dette tilfellet vil det si opp til en grad på 50 prosent (graden i Statens Pensjonskasse). For samordningen med tilleggspensjonsdelen av folketrygdpensjonen skal man benytte det fiktive sluttpoengtallet (4,25), fordi dette sluttpoengtallet er lavere enn sluttpoengtallet i folketrygden (4,50).

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden	kr 74 543
Statens Pensjonskasse	kr 19 498
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 94 041

9.4.4 Unntak 2: Reduksjon av samordningsfradraget når tjenstepensjonen og/eller grunnpensjonen gis for mindre enn full opptjeningsstid

I *"Unntak 3: Reduksjon av samordningsfradraget når tjenstepensjonen gis for mindre enn full opptjeningsstid"* i punktene 9.2.5 og *"Unntak 2: Reduksjon av samordningsfradraget når tjenstepensjonen og/eller særtillegget gis for mindre enn full opptjeningsstid"* i 9.3.4 kom det fram at samordningsfradraget for tilleggspensjonen og særtillegget fra folketrygden skal utgjøre så mye av fullt samordningsfradrag som opptjeningsstiden i tjenstepensjonsordningen utgjør av full opptjeningsstid. Regelen er den samme når man skal samorde med grunnpensjonen fra folketrygden: Samordningsfradraget for grunnpensjonen skal utgjøre så mye av fullt samordningsfradrag (3/4 av grunnbeløpet i folketrygden) som opptjeningsstiden i tjenstepensjonsordningen utgjør av full opptjeningsstid. Dette går fram av samordningsloven § 19 første ledd nr. 1 andre ledd og § 22 nr. 2 første ledd andre setning.

Man kan imidlertid ikke stoppe med dette. På samme måte som når man samordner med tilleggspensjonen og særtillegget fra folketrygden, skal man ta hensyn også til opptjeningsstiden (trygdetiden) i folketrygden. Dette går fram av samordningsforskrift 22 som sier at når grunnpensjonen gis for mindre enn full opptjeningsstid, skal samordningsfradraget utgjøre så mye av fullt fradrag som trygdetiden utgjør av full trygdetid.

Når bare én av pensjonene gis for mindre enn full opptjeningsstid, innebærer disse bestemmelsene at samordningsfradraget for grunnpensjonen står i forhold til de pensjonene som pensjonisten har rett til. Dersom begge pensjonene gis for mindre enn full opptjeningsstid, fører reglene til – på samme måte som når man samordner med tilleggspensjons- og særtilleggsdelen av folketrygdpensjonen – at samordningsfradraget for grunnpensjonen blir dobbeltavkortet.

Eksempel 16

En ugift person har rett til alderspensjoner fra folketrygden og fra Pensjonsordningen for apoteketaten. Hun er født i 1928, og tar ut pensjonene 1. mars 1995.

I folketrygden har vedkommende et sluttpoengtall på 4,25. På grunn av et lengre utenlandsopphold har hun en trygdetid i folketrygden på 20 år. Videre har hun 17 poengår før 1992 og 3 poengår etter 1991. Tilleggspensjonsprosenten for poengår før 1992 og etter 1991 utgjør henholdsvis 45 og 42. Full opptjeningsstid for grunnpensjonen er 40 års trygdetid, mens den for tilleggspensjonen er 31 og 40 år (med og uten overkompensasjon). Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner.

I Pensjonsordningen for apoteketaten har kvinnen en pensjonsgivende inntekt (pensjonsgrunnlag) på 200 000 kroner og en opptjeningsstid på 15 år. Ordningen har en pensjonsprosent på 66, og gir full pensjon etter 30 års opptjeningsstid. Sluttpoengtallet som svarer til den pensjonsgivende inntekten, utgjør $(200\ 000 - 38\ 080) : 38\ 080 = 4,25$.

Pensjonsberegningene i de to ordningene blir slik:

Folketrygden:

Grunnpensjon (38 080 x 20/40)	kr 19 040
Tilleggspensjon	
(38 080 x (((4,00 x 17/31) + (0,25 x 17/40)) x 0,45) + (((4,00 x 3/31) + (0,25 x 3/40)) x 0,42))	kr 45 901
Folketrygden skal utbetale	<u>kr 64 941</u>

Pensjonsordningen for apoteketaten:

Bruttopensjon (200 000 x 0,66 x 15/30)	kr 66 000
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	
Tilleggspensjonen (45 901 x 15/30)	kr 22 951
Grunnpensjonen (38 080 x 3/4 x 15/30 x 20/40)	kr 7 140
Totalt samordningsfradrag	<u>= kr 30 091</u>
Pensjonsordningen for apoteketaten skal utbetale	<u>kr 35 909</u>

Som man ser blir samordningsfradraget for både tilleggspensjonen og grunnpensjonen dobbeltavkortet. Mens pensjonene fra både folketrygden og Pensjonsordningen for apoteketaten utgjør 50 prosent av fulle pensjoner, utgjør samordningsfradragene 50 prosent av 50 prosent, eller 25 prosent av fulle fradrag.

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden	kr 64 941
Pensjonsordningen for apoteketaten	kr 35 909
Totalt til utbetaling	<u>kr 100 850</u>

Dobbeltavkortingen ble ikke nærmere begrunnet av Sosialdepartementet. Mye kan tyde på at departementet ikke var klar over hvilke konsekvenser en slik avkorting ville få. Denne måten å redusere samordningsfradraget på må kunne sies å innebære en overpensjonering i forhold til hva det tilsiktede pensjonsnivået var. Det skal tilføyes at samordningsfradraget for grunnpensjonen relativt sjelden blir dobbeltavkortet, fordi de fleste pensjonister har full trygdetid i folketrygden. Når det gjelder samordningsfradraget for tilleggspensjonen, er forholdet motsatt: Her skjer det en dobbeltavkorting i de fleste tilfeller. Dobbeltavkortingen for tilleggspensjonsfradraget vil imidlertid avta etter hvert som pensjonistene oppnår 40 poengår i folketrygden.

Dersom EØS-avtalens anvendelsesområde blir utvidet til å omfatte også lovfestede offentlige tjenstepensjonsordninger, kan dobbeltavkortingen få økt betydning.

9.5 SAMORDNING AV BARNEPENSJON FRA EN TJENESTEPENSJONSORDNING MED BARNEPENSJON FRA FOLKETRYGDEN

9.5.1 En oversikt over regelverket

Ved samordning av barnepensjon fra en tjenstepensjonsordning med barnepensjon fra folketrygden, må man skille mellom de tilfellene der folketrygdpensjonen er en «vanlig» barnepensjon (folketrygdloven § 10–11 nr. 4 andre ledd), og de tilfellene der den er en «forhøyd» barnepensjon (folketrygdloven § 10–11 nr. 4 tredje ledd), det vil si de tilfellene der den består av en grunnpensjon, en tilleggspensjon og/eller et sært tillegg. Samordning med «vanlig» barnepensjon er regulert i samordningsloven § 22 nr. 1, mens samordning med «forhøyd» barnepensjon er regulert i samordningsloven §§ 22 nr. 1 og 23 nr. 1 første ledd bokstav c.

Samordningsloven §§ 22 nr. 1 og 23 nr. 1 første ledd bokstav c regulerer ikke samordning av barnepensjoner uttømmende. På samme måte som for samordning med tilleggspensjon, sært tillegg og grunnpensjon fra folketrygden er det gitt en rekke forskrifter for å fylle ut bestemmelsene. Et forhold som er spesielt for samordning av barnepensjoner, er at det finnes forskrifter som bestemmer at den pensjonen som kommer til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen etter samordning, ikke skal være mindre enn en visst beløp (garantiregler).

Framstillingen om samordning av barnepensjoner er delt i to deler, avhengig av om pensjonen fra folketrygden er en «vanlig» barnepensjon, eller om den er en «forhøyd» barnepensjon. Samordning med «vanlig» barnepensjon blir det gjort rede for i "[Samordning med «vanlig» barnepensjon fra folketrygden](#)" i punkt 9.5.2, mens det i "[Samordning med «forhøyd» barnepensjon fra folketrygden](#)" i punkt 9.5.3 vil bli gjort rede for samordning med «forhøyd» barnepensjon.

9.5.2 Samordning med «vanlig» barnepensjon fra folketrygden

9.5.2.1 Samordning etter hovedregelen

Hovedregelen for samordning av barnepensjon fra en tjenstepensjonsordning med barnepensjon fra folketrygden finnes i samordningsloven § 22 nr. 1 første setning, og lyder slik:

«Barnepensjon fra en tjenstepensjonsordning ... skal settes ned med barnepensjon fra folketrygden».

Dette betyr at samordningsfradraget for barnepensjonen fra folketrygden skal svare til hele (100 prosent av) den barnepensjonen som kommer til utbetaling fra folketrygden.

Eksempel 17

Et barn har rett til barnepensjoner fra folketrygden og fra Statens Pensjonskasse. Én av foreldrene er død, og den gjenlevende av foreldrene har ikke rett til enke- eller enkemannspensjon.

Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner, og barnepensjonen fra denne trygdeordningen svarer til 40 prosent av grunnbeløpet (folketrygdloven § 10–11 nr. 4 andre ledd). I Statens Pensjonskasse har det avdøde medlemmet tjent opp en brutto alderspensjon på 132 000 kroner. Barnepensjonen fra Statens Pensjonskasse utgjør 20 prosent av denne pensjonen (lov om Statens Pensjonskasse § 36 første ledd bokstav a). Pensjonsberegningene i de to ordningene blir slik:

Folketrygden:

(38 080 x 0,40)	kr 15 232
Folketrygden skal utbetale	<hr/> kr 15 232

Statens Pensjonskasse:

Bruttopensjon (132 000 x 0,20)	kr 26 400
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	kr 15 232
Statens Pensjonskasse skal utbetale	<hr/> kr 11 168

Etter samordningsloven § 22 nr. 1 første setning skal samordningsfradraget for barnepensjonen fra folketrygden svare til hele barnepensjonen (15 232 kroner).

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden	kr 15 232
Statens Pensjonskasse	kr 11 168
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 26 400

Samordningen skjer på samme måte når det er to eller flere barn som har rett til barnepensjon.

Eksempel 18

Tre barn har rett til barnepensjoner fra folketrygden og fra Pensjonsordningen for apoteketaten. Én av foreldrene er død, og den gjenlevende av foreldrene har ikke rett til enke- eller enkemannspensjon.

Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner, og barnepensjonene fra denne trygdeordningen svarer til 40 prosent av grunnbeløpet for det første barnet og 25 prosent av grunnbeløpet for hver av de andre barna (folketrygdloven § 10–11 nr. 4 andre ledd). I Pensjonsordningen for apoteketaten har det avdøde medlemmet tjent opp en brutto alderspensjon på 132 000 kroner. Barnepensjonen fra Pensjonsordningen for apoteketaten utgjør 75 prosent av den pensjonen som enken- eller enkemannen ville fått (60 prosent av alderspensjonen), se lov om pensjonsordning for apoteketaten § 24

nr. 1 første ledd bokstav a. Pensjonsberegningene i de to ordningene blir slik:

Folketrygden:

Barn 1 (38 080 x 0,40)	kr 15 232
Barn 2 (38 080 x 0,25)	kr 9 520
Barn 3 (38 080 x 0,25)	kr 9 520
Folketrygden skal utbetale	<hr/> kr 34 272

Pensjonsordningen for apoteketaten:

Bruttopensjon ((132 000 x 0,60) x 0,75)	kr 59 400
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	kr 34 272
Pensjonsordningen for apoteketaten skal utbetale	<hr/> kr 25 128

Etter samordningsloven § 22 nr. 1 første setning skal samordningsfradraget for barnepensjonen fra folketrygden svare til hele barnepensjonen (34 272 kroner).

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden	kr 34 272
Pensjonsordningen for apoteketaten	kr 25 128
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 59 400

9.5.2.2 Unntak: Reduksjon av samordningsfradraget når tjenstepensjonen og/eller folketrygdpensjonen gis for mindre enn full opptjeningsstid

I "*Unntak 2: Reduksjon av samordningsfradraget når tjenstepensjonen og/eller grunnpensjonen gis for mindre enn full opptjeningsstid*" i punkt 9.4.4 kom det fram at samordningsfradraget for grunnpensjonen fra folketrygden skulle utgjøre så mye av fullt samordningsfradrag som opptjeningsstiden i tjenstepensjonsordningen utgjorde av full opptjeningsstid, og som opptjeningsstiden i folketrygden utgjorde av full opptjeningsstid. Regelen er den samme for samordning av barnepensjoner, se samordningsloven § 22 nr. 1 tredje setning sammenholdt med samordningsforskrift 22: Samordningsfradraget for barnepensjonen fra folketrygden skal stå i forhold til opptjeningsstiden i både tjenstepensjonsordningen og folketrygden. Dette betyr at så lenge bare én av pensjonene gis for mindre enn full opptjeningsstid, står samordningsfradraget for barnepensjonen i forhold til opptjeningsstiden i den ordningen det ikke er full opptjeningsstid i. Dersom begge pensjonene gis for mindre enn full opptjeningsstid, skjer det en dobbeltavkorting av samordningsfradraget for folketrygdpensjonen. Vi viser til "*Unntak 2: Reduksjon av samordningsfradraget når tjenstepensjonen og/eller grunnpensjonen gis for mindre enn full opptjeningsstid*" i punkt 9.4.4 og eksempel 16 som viser hvordan regelen virker.

9.5.2.3 Samordningsgaranti

For at et barn skal få rett til barnepensjon etter de høyeste satsene i en offentlig tjenstepensjonsordning, er det et vilkår at enten begge foreldrene er døde, eller at den gjenlevende av foreldrene ikke har rett til enke- eller enkemannspensjon fra vedkommende ordning. Denne regelen gjelder ikke uten unntak. De fleste tjenstepensjonsordninger har nemlig bestemmelser om at det kan ytes barnepensjon etter de høye satsene selv om den gjenlevende av foreldrene har rett til enke- eller enkemannspensjon fra ordningen. Forutsetningen er at enke- eller enkemannspensjonen er redusert på grunn av inntektsprøving. Slike bestemmelser finnes blant annet i lov om Statens Pensjonskasse § 36 tredje ledd og i vedtektene til Felles kommunal pensjonsordning i Kommunal Landspensjonskasse § 10 nr. 6.

Retten til enke- eller enkemannspensjonen kan føre til at familien får en samlet pensjonsinntekt fra tjenstepensjonsordningen (etter samordning) som er mindre enn den pensjonsinntekten de ville fått dersom den gjenlevende av foreldrene ikke hadde hatt rett til enke- eller enkemannspensjon. For å motvirke slike resultater har Sosial- og helsedepartementet i samordningsforskrift 27 bestemt følgende:

«For enke eller enkemann med barn som har rett til barnepensjon og som selv har rett til enke- eller enkemannspensjon, skal samordningsfradraget for barnepensjon og enke- og enkemannspensjon fra folketrygdens begrenses, slik at summen av redusert enkepensjon (enkemannspensjon) og barnepensjon minst blir lik den reduserte barnepensjon som ville ha kommet til utbetaling, dersom rett til enke- eller enkemannspensjon ikke forelå. Begrensningen gjøres først i samordningsfradraget for barnepensjon.»

Dette betyr at familien er sikret en samlet pensjon fra tjenstepensjonsordningen som svarer til barnepensjon etter de høye satsene, (for så mange barn som har rett til barnepensjon) minus samordningsfradrag for barnepensjonen (for det samme antall barn) fra folketrygden. Hvis den pensjonen som tjenstepensjonsordningen skal utbetale etter samordning, er mindre enn det beløpet de er sikret etter samordningsforskrift 27, skal samordningsfradraget reduseres slik at familien får utbetalt det samordningsforskrift 27 garanterer dem.

Eksempel 19

Et medlem i Statens Pensjonskasse dør. Han etterlater seg hustru og to barn. Enken har rett til enkepensjoner fra både folketrygden og Statens Pensjonskasse, og barna har rett til barnepensjoner fra både folketrygden og Statens Pensjonskasse.

Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner. Den avdøde ektemannen har tjent opp en tilleggspensjon i denne trygdeordningen som utgjør 72 727 kroner. Enken har rett til en tilleggspensjon som svarer til 55 prosent av dette beløpet. Barnepensjonene til de to barna utgjør henholdsvis 40 og 25 prosent av grunnbeløpet (folketrygdloven § 10–11 nr. 4 andre ledd).

I Statens Pensjonskasse utgjør bruttostørrelsen på alderspensjonen til den avdøde ektemannen 132 000 kroner. Enkepensjonen og barnepensjonen utgjør henholdsvis 60 og 30 prosent av dette beløpet (lov om Statens Pensjonskasse § 32 andre ledd og § 36 første ledd bokstav a).

Pensjonsberegningene i de to ordningene blir slik:

Folketrygden:

Barnepensjon

Barn 1 (38 080 x 0,40)	kr 15 232	
Barn 2 (38 080 x 0,25)	kr 9 520	
Totalt		= kr 24 752

Enkepensjon

Grunnpensjon (38 080)	kr 38 080	
Tilleggspensjon (72 727 x 0,55)	kr 40 000	
Totalt		= kr 78 080

Folketrygden skal utbetale		kr 102 832
----------------------------	--	------------

Statens Pensjonskasse:

Bruttopensjonene

Barnepensjon (132 000 x 0,30)	kr 39 600	
Enkepensjon (132 000 x 0,60)	kr 79 200	
Totalt		= kr 118 800

Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen

Barnepensjonen	kr 24 572	
Enkepensjonen		
Tilleggspensjonen	kr 40 000	
Grunnpensjonen	kr 28 560	
Totalt		= kr 68 560

Totalt samordnings- fradrag for folketrygd- pensjonen		= kr 93 312
---	--	-------------

Statens Pensjonskasse skal utbetale		kr 25 488
-------------------------------------	--	-----------

Etter samordningsloven § 23 nr. 1 bokstav b og § 22 nr. 2 skal samordningsfradraget for enkepensjonen fra folketrygden svare til hele tilleggspensjonen og 3/4 av grunnbeløpet. Etter samordningsloven § 22 nr. 1 skal samordningsfradraget for barnepensjonen fra folketrygden svare til hele barnepensjonen.

Pensjons- og samordningsberegningen i Statens Pensjonskasse er ikke endelig: Man må foreta en kontrollberegning etter samordningsforskrift 27 før man vet om enken og barna får utbetalt den pensjonen de er garantert etter samordningsforskrift 27. Ved kontrollberegningen skal man legge til grunn at enken ikke har rett til enkepensjon, og at barnepensjonene blir beregnet etter de høye satsene (barnepensjonene skal da utgjøre 70 prosent av den avdødes alderspensjon, se lov om Statens Pensjonskasse § 36 første ledd bokstav b). Kontrollberegningen blir slik:

Bruttopensjon (132 000 x 0,70)	kr 92 400
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	kr 24 572

Statens Pensjonskasse skal utbetale	kr 67 828
-------------------------------------	-----------

Samordningsfradraget for barnepensjonen fra folketrygden skal i dette tilfellet svare til hele barnepensjonen fra folketrygden, se samordningsloven § 22 nr. 1.

Etter garantiregelen i samordningsforskrift 27 skal pensjonen fra Statens Pensjonskasse utgjøre minst 67 828 kroner. Etter den ordinære samordningsberegningen skulle Statens Pensjonskasse utbetalt 25 488 kroner (se beregningen ovenfor). Dette betyr at de samordningsfradragene som Statens Pensjonskasse har gjort for enkepensjonen og barnepensjonen fra folketrygden, skal reduseres med $67\,828 - 25\,488 = 42\,340$ kroner. Først skal man redusere samordningsfradraget for barnepensjonen og deretter samordningsfradraget for enkepensjonen. Den endelige pensjons- og samordningsberegningen for Statens Pensjonskasse blir da slik:

Bruttopensjon (se beregningen ovenfor)		kr 118 800
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen		
Barnepensjonen (24 572 - 42 340)	kr	0
Enkepensjonen		
Tilleggspensjonen (40 000 – (42 340 – 24 572))	kr 22 232	
Grunnpensjonen	kr 28 560	
Totalt	= kr 50 792	
Totalt samordningsfradrag for folketrygdpensjonen		= kr 50 792
Statens Pensjonskasse skal utbetale		kr 68 008

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden		
Barnepensjon	kr 24 752	
Enkepensjon	kr 78 080	
Totalt		= kr 102 832
Statens Pensjonskasse		
Barnepensjon (39 600 - 0)	kr 39 600	
Enkepensjon (79 200 - 50 792)	kr 28 408	
Totalt	= kr 68 008	
Totalt til utbetaling		kr 170 840

9.5.3 Samordning med «forhøyd» barnepensjon fra folketrygden

9.5.3.1 Samordning etter hovedregelen

Når det ytes «forhøyd» barnepensjon fra folketrygden, det vil si de tilfellene der den består av en grunnpensjon og en tilleggspensjon og/eller et sært tillegg, er samordningen med de forskjellige delene av folketrygdpensjonen regulert i samordningsloven § 22 nr. 1 (grunnpensjonen), § 23 nr. 1 første ledd bokstav c (tilleggspensjonen) og § 23 nr. 1 andre ledd (særtillegget). Felles for disse bestemmelsene er at tjenestepensjonen skal reduseres med et beløp som svarer til hele grunnpensjonen, hele tilleggspensjonen og hele særtillegget. For samordning med grunnpensjondelen av en barnepensjon fra folketrygden gjelder det altså en strengere samordningsregel enn for samordning med grunnpensjonsdelen av en alders-, uføre-, enke- eller enkemannspensjon fra folketrygden. For disse pensjonsytelsene skal som nevnt samordningsfradraget for grunnpensjonen svare til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden.

Eksempel 20

Et barn har rett til barnepensjon fra folketrygden og barnepensjon fra Pensjonsordningen for sykepleiere. Begge foreldrene er døde. Faren var medlem i Pensjonsordningen for sykepleiere.

Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner. Enkepensjonen etter faren utgjør 38 080 (grunnpensjonen) + 35 750 (tilleggspensjonen) = 73 830 kroner. Enkemannspensjonen etter moren utgjør 38 080 (grunnpensjonen) + 33 000 (tilleggspensjonen) = 71 080 kroner. Barnet får da rett til en barnepensjon fra folketrygden som svarer til enkepensjonen etter faren (folketrygdloven § 10–11 nr. 4 tredje ledd).

Bruttopensjonen som den avdøde faren har tjent opp i Pensjonsordningen for sykepleiere, utgjør 132 000 kroner. Barnet har rett til en barnepensjon fra denne ordningen som utgjør 50 prosent av alderspensjonen til den avdøde faren (lov om Pensjonsordningen for sykepleiere § 24 første ledd bokstav b).

Pensjonsbregningene i de to ordningene blir slik:

Folketrygden:

Grunnpensjon	kr 38 080
Tilleggspensjon	kr 35 750
Folketrygden skal utbetale	<hr/> kr 73 830

Pensjonsordningen for sykepleiere:

Bruttopensjon (132 000 x 0,50)	kr 66 000
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	
Tilleggspensjonen	kr 35 750
Grunnpensjonen	kr 38 080
Totalt	<hr/> = kr 73 830
Pensjonsordningen for sykepleiere skal utbetale	<hr/> kr 0

Etter samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav c skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen svare til hele tilleggspensjonen

(35 750 kroner). Etter samordningsloven § 22 nr. 1 første setning skal samordningsfradraget for grunnpensjonen svare til hele grunnpensjonen (38 080 kroner).

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden	kr 73 830
Pensjonsordningen for sykepleiere	kr 0
Totalt til utbetaling	kr 73 830

9.5.3.2 *Unntak 1: Reduksjon av samordningsfradraget når tilleggspensjonen er tjent opp av inntekt som ikke er pensjonsgivende i tjenestepensjonsordningen*

I "[Unntak 1: Reduksjon av samordningsfradraget når tilleggspensjonen er tjent opp av inntekt som ikke er pensjonsgivende i tjenestepensjonsordningen](#)" i punkt 9.2.3 ble det gjort rede for et svært viktig unntak fra hovedregelen om samordning med tilleggspensjon fra folketrygden: Tjenestepensjonen skal bare samordnes med den delen av tilleggspensjonen som er tjent opp av inntekt som er pensjonsgivende i tjenestepensjonsordningen. Det samme unntaket gjelder for samordning med tilleggspensjonsdelen av en barnepensjon fra folketrygden, se samordningsloven § 23 nr. 1 første ledd bokstav c som viser til § 23 nr. 1 første ledd bokstav a som igjen viser til § 23 nr. 2. For å unngå dobbeltbehandling, viser vi til "[Unntak 1: Reduksjon av samordningsfradraget når tilleggspensjonen er tjent opp av inntekt som ikke er pensjonsgivende i tjenestepensjonsordningen](#)" i punkt 9.2.3.

9.5.3.3 *Unntak 2: Reduksjon av samordningsfradraget når tjenestepensjonen og/eller folketrygdpensjonen gis for mindre enn full opptjeningsstid*

I både de offentlige tjenestepensjonsordningene og folketrygden blir barnepensjonen(e) beregnet ut fra den avdøde moren eller farens opptjeningsstid. Dersom moren eller faren har mindre enn full opptjeningsstid i tjenestepensjonsordningen eller i folketrygden, blir barnepensjonen(e) tilsvarende mindre.

Samordningsfradraget for de forskjellige delene av folketrygdpensjonen skal i disse tilfellene reduseres på den måten som vi har gjort rede for i "[Unntak 3: Reduksjon av samordningsfradraget når tjenestepensjonen gis for mindre enn full opptjeningsstid](#)" i punktene 9.2.5 (tilleggspensjonen), 9.3.3 (særtillegget) og 9.4.4 (grunnpensjonen): Samordningsfradragene for tilleggspensjonen, særtillegget og grunnpensjonen skal stå i forhold til opptjeningsstidene i både tjenestepensjonsordningen og folketrygden. Så lenge det bare er én av ordningene som gir pensjon for mindre enn full opptjeningsstid, står samordningsfradragene i forhold til opptjeningsstiden i vedkommende ordning. Dersom begge ordningene gir pensjon for mindre enn full opptjeningsstid, blir samordningsfradragene dobbeltavkortet.

9.5.3.4 *Samordningsgaranti*

Både i folketrygden og i de offentlige tjenestepensjonsordningene faller barnepensjonen bort når barnet fyller 18 år. Barnet kan imidlertid få barnepensjon ut over fylte 18 år dersom det er under utdanning. I folketrygden kreves det i tillegg at begge foreldrene er døde.

Dersom det er flere barn som har rett til barnepensjoner fra både tjenestepensjonsordningen og folketrygden og et av barna har rett til forlenget barnepensjon fra tjenestepensjonsordningen, men ikke fra folketrygden (for eksempel fordi bare én av foreldrene er død), vil barna ofte få en nedgang i samlet pensjonsinntekt når det ene barnet får innvilget forlenget barnepensjon fra folketrygden.

Grunnen til dette er ikke så mystisk som man skulle tro: Så lenge barnet som har rett til forlenget barnepensjon fra tjenestepensjonsordningen, har rett til bare én pensjonsytelse, skal denne pensjonen ikke samordnes, se samordningsloven § 1 nr. 1 første ledd. Barnet får altså «sin» pensjon uten reduksjon.

Når det «siste» barnet får rett til forlenget pensjon også fra folketrygden, skal pensjonen som barnet har rett til fra tjenestepensjonsordningen, samordnes med barnepensjonen fra folketrygden. Denne samordningen kan føre til at barnekullet får en nedgang i samlet pensjonsinntekt. For å motvirke denne nedgangen har Sosial- og helsedepartementet i samordningsforskrift 28 bestemt følgende:

«Ved tilståelse av forlenget barnepensjon fra folketrygden skal samordningsfradraget for barnepensjon reguleres slik at samlet utbetalt pensjon til barnekullet ikke utgjør mindre beløp enn om slik forlenget barnepensjon ikke var tilstått.»

Dette betyr at barnekullet ikke skal «tape» på at det blir innvilget forlenget barnepensjon fra folketrygden.

Eksempel 21

Av et barnekull på fire har tre av dem rett til barnepensjon fra folketrygden, mens alle har rett til barnepensjon fra Statens Pensjonskasse. Begge foreldrene er døde, og det var faren som var medlem i Statens Pensjonskasse.

Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner. Enkepensjonen etter faren utgjør 38 080 (grunnpensjonen) + 40 000 (tilleggspensjonen) = 78 080 kroner. Enkemannspensjonen etter moren utgjør 38 080 (grunnpensjonen) + 35 000 (tilleggspensjonen) = 73 080 kroner. Det første barnet har rett til en barnepensjon som svarer til det største beløpet av enkepensjonen etter faren og enkemannspensjonen etter moren, mens det andre og tredje barnet har rett til en barnepensjon som utgjør henholdsvis 40 og 25 prosent av grunnbeløpet (folketrygdloven § 10–11 nr. 4 tredje ledd).

Bruttopensjonen som den avdøde faren har tjent opp i Statens Pensjonskasse, utgjør 132 000 kroner. Etter lov om Statens Pensjonskasse § 36 første ledd bokstav b skal barnepensjonen til de fire barna utgjøre 90 prosent av den alderspensjonen som faren har tjent opp, det vil si 22,5 prosent på hver av dem.

Pensjonsberegningene i de to ordningene blir slik:

Folketrygden:

Barn 1

Grunnpensjon	kr 38 080	
Tilleggspensjon	kr 40 000	
Totalt		= kr 78 080
Barn 2 (38 080 x 0,40)		kr 15 232
Barn 3 (38 080 x 0,25)		kr 9 520

Folketrygden skal utbetale	kr 102 832
<i>Statens Pensjonskasse:</i>	
Bruttopensjon for de tre første barna (132 000 x 0,675)	kr 89 100
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	kr 89 100
For de tre første barna skal Statens Pensjonskasse utbetale	kr 0
Pluss pensjonen til det fjerde barnet (132 000 x 0,225)	kr 29 700
Statens Pensjonskasse skal utbetale	kr 29 700

Etter samordningsloven § 22 nr. 1 og § 23 nr. 1 første ledd bokstav c skal pensjonen fra Statens Pensjonskasse reduseres med et beløp som svarer til hele barnepensjonen fra folketrygden. Dette beløpet (102 832 kroner) er imidlertid større enn bruttopensjonen fra Statens Pensjonskasse (89 100 kroner). Fradraget for folketrygdpensjonen skal da begrenses til bruttostørrelsen på pensjonen fra Statens Pensjonskasse.

Pensjonen til det fjerde barnet blir betalt uten reduksjon. Grunnen er at han har rett til bare én pensjon, og da skal denne pensjonen ikke samordnes. Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden	kr 102 832
Statens Pensjonskasse	kr 29 700
Totalt til utbetaling	kr 132 532

Hvis man forutsetter at også det fjerde barnet for innvilget barnepensjon fra folketrygden, blir pensjonsberegningene i de to ordningene slik:

Folketrygden:

Barn 1		
Grunnpensjon	kr 38 080	
Tilleggs pensjon	kr 40 000	
Totalt	= kr 78 080	
Barn 2 (38 080 x 0,40)		kr 15 232
Barn 3 (38 080 x 0,25)		kr 9 520
Barn 4 (38 080 x 0,25)		kr 9 520
Folketrygden skal utbetale		kr 112 352

Statens Pensjonskasse:

Bruttopensjon (132 000 x 0,90)	kr 118 800
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	kr 112 352
Statens Pensjonskasse skal utbetale	kr 6 448

Etter samordning utgjør pensjonene fra de to ordningene:

Folketrygden	kr 112 352
Statens Pensjonskasse	kr 6 448
Totalt	<hr/> kr 118 800

Dersom man sammenligner de to pensjons- og samordningsberegningene, ser man se at barna får $132\,532 - 118\,800 = 13\,732$ kroner mindre i samlet pensjon etter samordning på grunn av at det ene barnet får innvilget forlenget barnepensjon fra folketrygden. Etter samordningsforskrift 28 skal den samlede barnepensjonen etter samordning ikke være mindre enn den pensjonen som barna fikk før det fjerde barnet fikk innvilget forlenget barnepensjon fra folketrygden. Siden barna har hatt en pensjonsnedgang på 13 732 kroner, skal samordningsfradraget for barnepensjonene fra folketrygden reduseres med dette beløpet. Den endelig samordningsberegningen for Statens Pensjonskasse blir da slik:

Bruttopensjon	kr 118 800
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen ($112\,352 - 13\,732$)	kr 98 620
Statens Pensjonskasse skal utbetale	<hr/> kr 20 180

Pensjonene fra de to ordningene kommer til utbetaling slik:

Folketrygden	kr 112 352
Statens Pensjonskasse	kr 20 180
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 132 532

9.6 VIKTIGE KJENNETEGN VED PENSJONENE FRA FOLKETRYGDEN OG FRA DE OFFENTLIGE TJENESTEPENSJONSORDNINGENE

9.6.1 Innledning

Alderstrygd etter vår første alderstrygdlov av 1936 var en behovsprøvd ytelse. Den 1. januar 1959 ble behovsprøvingen i denne trygdeordningen opphevet. Da fikk alle rett til alderstrygd: Også de som hadde rett til alderspensjon fra en offentlig tjenestepensjonsordning.

Samtidig med opphevelsen av behovsprøvingen i alderstrygden trådte samordningsloven i kraft. Denne loven innebar at alderspensjonen fra tjenestepensjonsordningen skulle tilpasses (samordnes med) alderstrygden. Dette skjedde ved at tjenestepensjonen ble redusert med et beløp som svarte til den grunnpensjonen som et pensjonistpar fikk fra alderstrygden. Selv om behovsprøvingen i alderstrygden ble opphevet, var siktemålet med trygden å sikre pensjonistene en viss grunntrygghet.

Folketrygdloven av 1966 innebar i så måte en omveltning. Tilleggspensjonene i folketrygden gikk inn på tjenestepensjonsordningenes område med ytelser som

stod i forhold til tidligere inntekt ved alder, uførhet og tap av forsørger. Tilleggspensjonsordningen dekket i store trekk pensjonsplanen til de offentlige tjenstepensjonsordningene. Nivået på ytelsene var imidlertid et annet.

Når man skal analysere hvilke behov som gjenstår å dekke for tjenstepensjonsordningene etter 1966, er det hensiktsmessig å undersøke hvordan folketrygden møter arbeidslivets behov for tjenstepensjon: På hvilken måte er folketrygden tilpasset virkeligheten i det norske arbeidslivet? I framstillingen nedenfor skal vi konsentrere oss om alders- og uførepensjoner.

Jan Debes har i sin bok «I statens tjeneste» definert pensjon som en etterlønn, det vil si en periodisk kontantytelse som kommer i stedet for arbeidsinntekten.¹³⁹ Et slikt siktemål hadde åpenbart ikke de sosiale grunntrygdene som alders- og uføretrygden: Disse trygdene tok bare sikte på å gi pensjonistene en nødvendig grunntrygghet.

9.6.2 Forskjeller mellom ytelsene fra folketrygden og fra de offentlige tjenstepensjonsordningene

Ytelsene fra folketrygden og fra de offentlige tjenstepensjonsordningene er i store trekk sammenfallende. Nedenfor skal vi gjøre rede for noen viktige forskjeller.

Tabell 9.1 Noen viktige forskjeller i ytelsene fra folketrygden og fra de offentlige tjenstepensjonsordningene

Pensjonsytelse:	Folketrygden:	Tjenstepensjonsordningene:
Alderspensjon	Kan tas ut fra fylte 67 år	Kan tas ut fra fylte 57 år (særaldersgrenser)
Uførepensjon	Minste uføregrad 50 prosent	Minste uføregrad 5 prosent
Enkepensjon	Inntektsprøvd for alle Begrenset rett for fraskilte	Ikke inntektsprøvd når mannen ble medlem før 1. oktober 1976 Deling av pensjon mellom enke og fraskilt(e) enke(r)
Barnepensjon	Gis vanligvis til barnet fyller 18 år, men kan gis til barnet fyller 20 år dersom det er under utdanning og begge foreldrene er døde	Gis vanligvis til barnet fyller 18 år, men kan gis til barnet fyller 21 år dersom det er under utdanning

Tabell 9.2 Pensjonsnivå for alders- og uførepensjon

Folketrygden	Tjenstepensjonsordningene
100 prosent dekning av inntektsbortfall opptil grunnbeløpet (G).	66 prosent dekning av inntektsbortfall
42 (45) prosent dekning av overskytende inntektsbortfall.	
Knekkpunkt ved 6G (8G).	Knekkpunkt ved 8G.
Inntektstak ved 12G.	Inntektstak ved 12G.

139. Jan Debes, I statens tjeneste, Oslo 1989 s. 242.

Grunnelementene i tabell 9.1 og tabell 9.2 vil bli nærmere forklart i "*Nivået på pensjonsytelsene fra folketrygden og fra de offentlige tjenstepensjonsordningene*" i punktene 9.6.3 og "*Forholdet mellom lønn og pensjon*" i 9.6.4.

9.6.2.1 Alderspensjon

Pensjonsalderen er det tidspunktet hvor arbeidstakeren tidligst kan ta ut alderspensjonen. Aldersgrensen er den alderen hvor arbeidsforholdet opphører uten oppsigelse, se lov 21. desember 1956 nr. 1 om aldersgrenser for offentlige tjenstemenn m v (aldersgrenseloven). Den alminnelige aldersgrensen i de offentlige tjenstepensjonsordningene er 70 år (aldersgrenseloven § 2 første ledd).

Folketrygdens pensjonsalder er 67 år. Dette er den alminnelige pensjonsalderen i Norge, selv om store grupper av arbeidstakere har en lavere pensjonsalder: I dag kan så godt som alle offentlig ansatte og store grupper lønntakere i privat sektor, ta ut alderspensjon etter de fyller 64 år (avtalefestet pensjon).

For arbeidstakere i offentlig sektor som er i alderen 64 til 65 år, blir den avtalefestede pensjonen beregnet etter folketrygdens regler med et skattepliktig tillegg på 20 400 kroner pr år. Dette gir ytelser som er like gode eller bedre enn ytelsene i de offentlige tjenstepensjonsordningene når arbeidstakerens årsinntekt er mindre enn 200 000 kroner. Etter arbeidstakeren har fylt 65 år, får pensjonisten en årlig pensjon som svarer til det gunstigste alternativet av pensjon beregnet etter tjenstepensjonsordningens regler, og pensjon beregnet etter folketrygdens regler med et tillegg på 20 400 kroner. Det er verdt å merke seg at «tjenstepensjonsalternativet» etter fylte 65 år, ofte gir det gunstigste resultatet for medlemmene i Statens Pensjonskasse, mens «folketrygdalternativet» ofte gir det gunstigste resultatet for medlemmene i de kommunale tjenstepensjonsordningene. Dette skyldes at medlemmene i den kommunale sektoren gjennomgående har kortere medlemstid (opptjeningstid), i mange tilfeller har lavere lønnsnivå, og oftere har vært i deltidstjeneste. Dette gjelder særlig for de kvinnelige arbeidstakerne i denne sektoren, noe som har sammenheng med forskjeller mellom arbeidsoppgavene i staten og kommunene, og at den kommunale forvaltningen har økt sterkt de siste tiårene.

Nesten alle medlemmer i en offentlig tjenstepensjonsordning kan altså ta ut alderspensjon før den alminnelige pensjonsalderen i folketrygden. I tillegg har en rekke stillinger særaldersgrenser, noe som blant annet gjelder for politi, militært befall, kommunale brannmenn, lennsmannsetaten, Televerket og helsevesenet. Aldersgrensene for disse stillingene varierer mellom 60 og 65 år.

9.6.2.2 Uførepensjon (invalidpensjon)

For å få rett til uførepensjon fra folketrygden må pensjonssøkeren ha tapt minst 50 prosent av evnen til å utføre inntektsgivende arbeid. For enkelte yrkesgrupper, som for eksempel undervisningspersonale, kan det være hensiktsmessig å gi uførepensjon når tapet av inntektsevnen er mindre enn 50 prosent. Dette regnes for å være i både arbeidsgivernes og arbeidstakernes interesse. De fleste offentlige tjenstepensjonsordninger stiller derfor ikke noe krav om at tapet av inntektsevnen skal være av en viss størrelse. Innenfor «hullene» i folketrygdens sikkerhetsnett, er det altså fortsatt tjenstepensjonsordningene som dekker tjenstemennenes pensjonsbehov.

9.6.3 Nivået på pensjonsytelsene fra folketrygden og fra de offentlige tjenestepensjonsordningene

I 1917 ble det innført to viktige lover: loven om Statens Pensjonskasse (pensjonsloven) og loven om aldersgrense for offentlige tjenestemenn.

Forutsetningen for å kunne gi embets- og tjenestemennene avskjed når de nådde aldersgrensen, var at de fikk en kompensasjon for inntektsbortfallet. En pensjonsdekning på 66 prosent av lønnen i tjenestestillingen har siden vært regnet som en alminnelig norm for hva denne kompensasjonen bør være, likevel med en viss reduksjon for høyinnteksgruppene.

Folketrygdens kompensasjon for inntektsbortfallet bygger på flere punkter på andre prinsipper. Nedenfor skal vi vise hvordan folketrygden erstatter bortfall av inntekt ved pensjonering, og vurdere om det er nødvendig å gi kompensasjon for inntektsbortfall ut over den kompensasjonen som folketrygden gir.

I den drøftelsen som følger, er to begreper sentrale; pensjongivende inntekt og pensjonsgrunnlaget. Pensjongivende inntekt er definert i folketrygdloven "*En oversikt over pensjons- og trygdesystemene i Sverige, Danmark og Finland samt hovedtrekkene i EØS-avtalens bestemmelser på pensjons- og trygdeområdet*" i kapittel 6. Denne inntekten omfatter inntekt av arbeid og virksomhet (ervervsinntekt), og dessuten folketrygdens korttidsytelser til livsopphold (sykepenger, adopsjonspenger, fødselspenger og dagpenger under arbeidsløshet): Jo større den pensjongivende inntekten er, jo større blir den tilleggspensjonen som pensjonisten får utbetalt fra folketrygden. Pensjonsgrunnlaget er definert i lov om Statens Pensjonskasse (pensjonsloven) "*Historikk*" i kapittel 3. Etter pensjonsloven § 22, jf. § 15, blir tjenestepensjonen vanligvis beregnet ut fra det pensjonsgrunnlaget som medlemmet har når han eller hun trer ut av stillingen. I tjenestepensjonsordningene er det bare den faste lønnen i tjenestestillingen med visse tillegg, som er pensjongivende.

Når pensjonen fra tjenestepensjonsordningen blir samordnet med tilleggspensjonen fra folketrygden, blir den pensjongivende inntekten i folketrygden sammenlignet med pensjonsgrunnlaget (egentlig den pensjongivende inntekten) i tjenestepensjonsordningen, se samordningsloven § 23 nr. 2 første ledd. Også ellers når man sammenligner ytelsene, er det nødvendig å se på hvilken inntekt pensjonen blir beregnet ut fra. Både i folketrygden og i de offentlige tjenestepensjonsordningene blir pensjonene i hovedsak beregnet etter denne formelen:

$$\text{Inntekt} \times \text{pensjonsprosent} \times \text{tid} = \text{pensjon}$$

Folketrygden og de offentlige tjenestepensjonsordningene definerer den pensjongivende inntekten på forskjellige måter. Som en fellesbetegnelse for den pensjongivende inntekten i folketrygden og pensjonsgrunnlaget i tjenestepensjonsordningene, skal vi det følgende enkelte steder bruke betegnelsen grunnlag.

Også tiden, eller opptjeningstiden, defineres på forskjellige måter i folketrygden og i tjenestepensjonsordningene, se "*Opptjeningstiden i folketrygden og i de offentlige tjenestepensjonsordningene*" i punkt 9.6.5. I folketrygden gis det normalt full pensjon etter 40 års opptjeningstid, mens det i de offentlige tjenestepensjonsordningen normalt gis full pensjon etter 30 års opptjeningstid.

9.6.4 Forholdet mellom lønn og pensjon

9.6.4.1 Dekningsgraden

Dekningsgraden gir uttrykk for forholdet mellom tidligere lønn og størrelsen på pensjonen. Vi har regnet pensjonsdekningen i forhold til bruttolønnen. Det er ikke

tatt hensyn til at det blir betalt en forholdsmessig høyere skatt og folketrygdavgift av lønnen enn av pensjonen. Endelig har vi sett bort fra at tjenestemennene i de fleste tilfeller betaler et medlemsinnskudd på to prosent av lønnen. Dette er utgifter som pensjonistene ikke har. Størrelsene nedenfor kan derfor ikke benyttes i en diskusjon om hva som er et rimelig pensjonsnivå.

Gjennom grunnpensjonen gir folketrygden 100 prosent dekning for inntektsbortfall opptil grunnbeløpet. Ved lavere inntekt er kompensasjonen mer enn 100 prosent.

Når det gjelder tilleggspensjonen, er inntekt mellom en og seks ganger grunnbeløpet pensjongivende fullt ut, mens inntekt mellom seks og tolv ganger grunnbeløpet er pensjongivende med en tredel. For opptjeningsår før 1992 var inntekt mellom en og åtte ganger grunnbeløpet pensjongivende fullt ut, mens inntekt mellom åtte og tolv ganger grunnbeløpet var pensjongivende med en tredel. Inntekt over tolv ganger grunnbeløpet er ikke pensjongivende.

I 1963 forslø Pensjonsutredningskomiteen at folketrygdens tilleggspensjoner skulle gi 50 prosent dekning av inntekt over grunnbeløpet. I Ot prp nr. 17 (1965-66) om folketrygd ble dette nivået redusert til 45 prosent. Grunnen var at grunnbeløpet i folketrygden ble fastsatt til et såpass høyt nivå som 5 400 kroner (1966-kroner). Hensynet til en god minstepensjon ble altså prioritert foran hensynet til at den yrkesaktive delen av befolkningen skulle få en best mulig dekning av tidligere arbeidsinntekt.

For opptjeningsår etter 1991 er pensjonsdekningen i folketrygden redusert til 42 prosent for inntekt mellom en og seks ganger grunnbeløpet, og 14 prosent for inntekt mellom seks og tolv ganger grunnbeløpet. For opptjeningsår før 1992 er pensjonsdekningen for inntekt mellom en og åtte ganger grunnbeløpet 45 prosent, og 15 prosent for inntekt mellom åtte og tolv ganger grunnbeløpet.

I de offentlige tjenstepensjonsordningene er pensjonsdekningen 66 prosent for inntekt opptil åtte ganger grunnbeløpet. For inntekt mellom åtte og tolv ganger grunnbeløpet er pensjonsdekningen 22 prosent.

Både i folketrygden og i de offentlige tjenstepensjonsordningene blir altså pensjonsdekningen forholdsvis redusert for høyinntektsgruppene. Det er heller ingen av ordningene som gir pensjon av inntekt som overstiger tolv ganger grunnbeløpet.

Tabell 9.3 Alderspensjon i prosent av pensjongivende inntekt ved full alderspensjon fra folketrygden.

a)	1G	2G	3G	4G	5G	6G	7G	8G	9G	10G	11G	12G	13G	15G	20G
b)	100	71	61	57	54	52	46	42	39	37	35	33	30	26	20
c)	66	66	66	66	66	66	66	66	61	57	54	51	47	41	31
d)	34	5	5	9	12	14	20	24	22	20	19	18	17	15	11
e)	75	59	53	50	49	48	43	39	36	34	32	31	28	25	18
f)	0	8	13	15	17	18	24	27	25	23	21	20	19	16	12
g)	100	79	74	72	71	70	70	69	64	60	56	53	49	42	32
h)	25	13	8	6	5	4	4	3	3	3	2	2	2	1	1

Bokstavforklaringer:

- Lønn i antall grunnbeløp.
- Størrelsen på alderspensjonen fra folketrygden (i prosent av lønnen).
- Størrelsen på alderspensjonen fra tjenstepensjonsordningen (i prosent av lønnen).
- Differansen mellom pensjonsnivået i tjenstepensjonsordningen og i folketrygden. (Alderspen-

sjon fra folketrygden utgjør en større prosentvis andel av lønnen enn alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen ved 1G og 2G. Ved høyere inntektsnivåer er alderspensjon fra tjenestepensjonsordningen høyere enn alderspensjon fra folketrygden.)

- e) Størrelsen på samordningsfradraget for pensjonen fra folketrygden (i prosent av lønnen).
- f) Den pensjonen som blir utbetalt fra tjenestepensjonsordningen etter samordning med pensjonen fra folketrygden (i prosent av lønnen).
- g) Den samlede pensjonen som kommer til utbetaling fra folketrygden og fra tjenestepensjonsordningen (i prosent av lønnen).
- h) Den delen av pensjonen fra tjenestepensjonsordningen som blir holdt utenfor samordning med pensjonen fra folketrygden (i prosent av lønnen).

9.6.4.2 *Den pensjongivende inntekten i folketrygden og i de offentlige tjenestepensjonsordningene*

Man kan skille mellom tre hovedmodeller for godskriving av pensjonsrettigheter; folketrygden, en strengt forsikringsmessig ordning og offentlige tjenestepensjonering.

Folketrygdens pensjoner blir beregnet ut fra de 20 årene hvor medlemmet har hatt størst inntekt i forhold til grunnbeløpet i folketrygden (sluttpoengtallet). Denne måten å beregne pensjonene på gir ikke rettigheter som står i forhold til avgiftsinnbetalingen. Grunnen er bl.a. at folketrygden ikke tar hensyn til de årene hvor medlemmet har hatt lav inntekt. Dessuten behøver man ikke å ha arbeidet et helt kalenderår for å få godskrevet et opptjeningsår i folketrygden (poengår). Det er tilstrekkelig at man i løpet av kalenderåret har hatt en inntekt som overstiger grunnbeløpet. Folketrygdens måte å beregne pensjonene på gir en pensjon som står i forhold til de høyeste inntektene som pensjonisten har hatt: Folketrygden gir ikke på samme måte som de offentlige tjenestepensjonsordningene erstatning for det inntektsbortfallet som pensjonisten har på pensjoneringstidspunktet.

Det er tre forhold som gir forskjeller i grunnlaget i folketrygden og i de offentlige tjenestepensjonsordningene:

1. Folketrygden beregner grunnlaget ut fra inntekten i de 20 beste årene, mens tjenestepensjonsordningene beregner grunnlaget ut fra sluttlønnen.
2. All ervervsinntekt er pensjongivende i folketrygden, mens det i tjenestepensjonsordningene normalt bare er lønnen i tjenestestillingen som er pensjongivende.
3. Opptjente rettigheter i tiden fram til pensjoneringen blir regulert på forskjellige måter i folketrygden og i de offentlige tjenestepensjonsordningene:
 - a) I folketrygden blir opparbeidende pensjonspoeng regulert i takt med endringene i grunnbeløpet i folketrygden (G-regulering).
 - b) I Statens Pensjonskasse blir pensjonsgrunnlaget normalt regulert gjennom lønnsendringer fram til pensjonering finner sted. Etter pensjonsloven § 22 blir pensjonen til medlemmet beregnet ut fra det pensjonsgrunnlaget som medlemmet har når han trer ut av stillingen. Dersom medlemmet går over til en stilling med lavere lønn, beholder han det høyere pensjonsgrunnlaget for de tidligere opptjente rettighetene. Dette pensjonsgrunnlaget blir deretter regulert i takt med endringene i grunnbeløpet (G-regulering). Reglene om delt pensjonsgrunnlag finnes i pensjonsloven § 15 andre ledd.

En undersøkelse som ble foretatt i Statens Pensjonskasse i 1992, viser at folketrygdens måte å fastsette den pensjongivende inntekten på, gir en pensjongivende inntekt som i gjennomsnitt er 30 000 kroner høyere enn den pensjongivende inntekten i Statens Pensjonskasse. Det er særlig tre grunner til dette:

1. I løpet av 1970- og 1980-årene har grunnbeløpet i folketrygden økt mer enn den generelle lønnsutviklingen i staten.

2. Folketrygden beregner grunnlaget ut fra de 20 årene hvor medlemmet har hatt størst inntekt i forhold til grunnbeløpet. I tjenstepensjonsordningene blir grunnlaget derimot beregnet ut fra den faste lønnen i tjenestestillingen når medlemmet trer ut av ordningen.

Besteårsregelen i folketrygden innebærer at grunnlaget i denne ordningen blir fastsatt ut fra de 20 årene hvor medlemmet har hatt størst inntekt i forhold til grunnbeløpet i folketrygden. I motsatt retning trekker forholdet at de fleste er på toppen av sin inntektskarriere når de fratrer med tjenstepensjon. Sluttlønnsprinsippet i tjenstepensjonsordningene gir derfor også et gunstig grunnlag.

Den måten som folketrygden fastsetter grunnlaget på, gir i større grad mulighet for å godskrive rettigheter i forhold til den premieinnbetalingen som medlemmet har gjort enn den måten som tjenstepensjonsordningene fastsetter grunnlaget på. I de offentlige tjenstepensjonsordningene får medlemmene 66 prosent av sluttlønnen uavhengig av tidligere lønn og hvor stor pensjonspremie som er innbetalt. Det offentlige har altså som arbeidsgiver sett det som viktigere at medlemmene i tjenstepensjonsordningene får en pensjon som står i forhold til sluttlønnen enn at de får en pensjon som gjenspeiler tidligere pensjonsinnskudd.

Vi antar at det er viktig at de offentlige tjenstepensjonsordningene beholder sluttlønnsprinsippet. Dette gjelder både for det offentlige som arbeidsgiver og for de offentlig ansatte. For arbeidstakere som avanserer lønsmessig på slutten av sin yrkeskarriere, vil en besteårsregel av den typen som vi har i folketrygden, gi et lite tilfredstillende pensjonsresultat. For både arbeidsgiverne og arbeidstakerne er det en fordel at spørsmålet om man opprettholder sitt inntektsnivå, ikke blir det sentrale når en arbeidstaker skal vurdere om han vil ta ut alderspensjon ved fylte 64 år, eller om han eller hun vil vente til fylte 70 år.

3. I folketrygden er all ervervsinntekt pensjongivende. I de offentlige tjenstepensjonsordningene er bare den faste lønnen og visse deler av den variable inntekten i tjenesteforholdet pensjongivende.

I folketrygden er all inntekt som er vederlag for eget arbeid, pensjongivende, se folketrygdloven § 6–4. I tjenstepensjonsordningene er innskuddsgrunnlaget i praksis begrenset til den faste lønnen i tjenestestillingen. Dette betyr at et medlem i en tjenstepensjonsordning kan ha inntekt som er pensjongivende i folketrygden, men som ikke er pensjongivende i tjenstepensjonsordningen. Eksempler på slike inntekter er overtidarbeid, bierverv o a. Hvis en person i en del av sitt yrkesaktive liv har vært i tjeneste uten rett til medlemskap i en tjenstepensjonsordning, og har hatt høyere inntekt i denne stillingen, kan også dette føre til at pensjongivende inntekt ved fastsettelse av tilleggspensjonen er høyere enn pensjongsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen.

I folketrygden er i prinsippet all ervervsinntekt pensjongivende. Det gjelder enten det er fast inntekt, variabel inntekt, overtidsgodtgjørelse eller honorarer av en annen art som for eksempel en ekstrajobb eller et forfatterhonorar.

Etter forhandlinger mellom staten og hovedsammenslutningene i staten og Norsk Lærerlag, ble det gjort endringer i loven om Statens pensjonskasse da folketrygden ble innført. Etter endringen skulle tillegg til den faste lønnen i større grad være pensjongivende. På den måten skulle reglene om pensjongsgrunnlaget i pensjonsloven tilpasses reglene om pensjongivende inntekt i folketrygden. Faste tillegg ble pensjongivende i 1967. I Kommunal Landspensjonskasse (KLP) ble disse tilleggene pensjongivende i 1991. Fra 1993 er variable tillegg pensjongivende også for medlemmene i Statens Pensjonskasse. Inntekt fra overtidarbeid er fortsatt ikke pensjongivende i de offentlige tjenes-

tepensjonsordningene. Det samme gjelder godtgjørelse for arbeid som utføres utenfor tjenesten som gir medlemskap i tjenstepensjonsordningen. Slike inntekter kan jo fortsette selv om medlemmet i tjenstepensjonsordningen fratrer tjenesten.

Siktemålet for folketrygden er et annet enn for tjenstepensjonsordningene. Folketrygden er en tjenstepensjonsordning for hele befolkningen. En person som mer eller mindre har vært «løsarbeider» i hele sitt liv, får sin pensjon beregnet av den inntekt han har betalt folketrygdavgift av, likevel slik at det blir sett bort fra de årene med lavest inntekt.

Folketrygden er en kombinasjon av to ytelser. På den ene siden har den et element av å være en sosialtrygd, med grunnpensjon, særtilllegg og forsørgertilllegg for ektefelle og barn. På den andre siden har den en tilleggspensjonsordningen som er bygd opp etter visse forsikringsmessige prinsipper.

Det er verken helt eller delvis satt av fonds som gjenspeiler pensjonsforpliktelsene til folketrygden. Hvert år får medlemmene i folketrygden gjennom ligningsattesten en orientering om pensjonspoeng de har tjent opp i ligningsåret. Disse opplysningene lagres i Rikstrygdeverkets database. Det blir ikke ført regnskap over verdien av pensjonsrettighetene til medlemmene i folketrygden. Fra høsten 1993 får de medlemmene i folketrygden som er eldre enn 40 år, en orientering om hvor stor deres framtidige folketrygdpensjon vil bli.

Tjenstepensjon	Folketrygdpensjon poengår t.o.m. 1991	Folketrygdpensjon poengår f.o.m. 1992
Inntekt mellom 8G og 12G Pensjonsdekning 22%	Inntekt mellom 8G og 12G Pensjonsdekning 15%	Inntekt mellom 6G og 12G Pensjonsdekning 14%
Inntekt opptil 8G Pensjonsdekning 66%	Inntekt mellom G og 12G Pensjonsdekning 45%	Inntekt mellom G og 6G Pensjonsdekning 42%
	Inntekt opptil G Pensjonsdekning 100%	Inntekt opptil G Pensjonsdekning 100%

Figur 9.4 Pensjonsdekning for alders- og uførepensjon (egenpensjon)

9.6.4.3 Fiktivfordelsregelen

Inntektsbegrepet i folketrygden og i de offentlige tjenstepensjonsordningene, er forskjellige. Dette forholdet er tillagt betydning når pensjonen fra tjenstepensjonsordningen skal samordnes med tilleggspensjonen fra folketrygden. I samordningsloven § 23 nr. 2 første ledd er det nemlig bestemt at samordningsfradraget for tilleggspensjonen skal begrenses når den pensjongivende inntekten i folketrygden har vært større enn den pensjongivende inntekten i tjenstepensjonsordningen (fiktivfordelen). Regelen går i all enkelhet ut på at samordningsfradraget for tilleggspensjonen ikke skal være større enn det beløpet denne pensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra den pensjongivende inntekten i tjenstepensjonsordningen. I dag nyter rundt 60 prosent av de offentlige tjenstepensjonistene godt av denne regelen.

Det er en viss sammenheng mellom størrelsen på biinntektene og størrelsene på fiktivfordelene. Det er likevel grunn til å understreke at sammenhengen mellom de to forholdene ofte er tilfeldig.

Det er særlig to faktorer som påvirker omfanget av fiktivfordelene: Størrelsen på den inntekten som ikke er pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen, og forholdet mellom reguleringen av grunnbeløpet og lønnsutviklingen i den offentlige sektoren.

Den moderate lønnsutviklingen i den offentlige sektoren de to siste tiårene har ført til at den samlede verdien av fiktivfordelene har blitt store. Særlig for stillinger i høyere lønnsjikt er det skjedd en tildels radikal inntektsnedgang. Dette skyldes blant annet inflasjonen i stillingsbetegnelser, for eksempel er mange kontor- og byråsjefstillinger etter 1967 oppgradert. Kontorfullmektigstillingene har ofte blitt gjort om til førstekontorfullmektigstillinger, kontorsekretærer e l. Det har også skjedd en reell lønnsutjevning som fører til at mange som er i stillinger i de sjikt man oftest pensjoneres fra, har opplevd en klar reallønnsnedgang i forhold til grunnbeløpet.¹⁴⁰

Tabell 9.4 viser forholdet mellom utviklingen av grunnbeløpet og den faste lønnen til en byråsjef.

Kolonne A viser gjennomsnittlig grunnbeløp pr år i løpende kroner. Kolonne B viser den høyeste faste årslønn (pensjonsgrunnlag) for en byråsjef. Kolonne C viser det pensjonspoenget som tjenes opp i folketrygden av byråsjeflønnen.

Tabell 9.4 Forholdet mellom grunnbeløpet i folketrygden og den faste lønnen til en byråsjef

År	Kolonne A	Kolonne B	Kolonne C
1970	6800	60730	7.93
1971	7400	65350	7.83
1972	7900	71833	8.09
1973	8500	77913	8.17
1974	9533	85490	7.97
1975	10800	100773	8.33
1976	12000	109740	8.15
1977	13383	116707	7.72
1978	14550	123604	7.50
1979	15200	125752	7.27
1980	16633	139556	7.39
1981	18658	148961	6.98
1982	20667	158525	6.67
1983	22333	170468	6.63
1984	23667	184741	6.81
1985	25333	197065	6.78
1986	27433	208507	6.60
1987	29267	225010	6.69
1988	30850	229460	6.44
1989	32275	236610	6.33

140.Se i denne forbindelse NOU 1985: 5 Regulering av offentlige tjenstepensjoner.

Tabell 9.4 Forholdet mellom grunnbeløpet i folketrygden og den faste lønnen til en byråsjef

År	Kolonne A	Kolonne B	Kolonne C
1990	33575	241593	6.20
1991	35033	242678	5.93
1992	36167	251775	5.96
1993	37033	253875	5.86
1994	37820	256000	5.77

En byråsjef som har vært i sitt embete siden 1970 og som tar ut alderspensjon 31. desember 1989, vil få samordningsfradraget for tilleggspensjonen beregnet ut fra et fiktivt sluttpoengtall på $(236\,610 - 32\,275) : 32\,275 = 6,33$.

Uten å ha hatt én krone i lønnsinntekt utenfor den faste tjenesten, vil byråsjefen få et sluttpoengtall i folketrygden på 7,31. Sluttpoengtallet i folketrygden er da $7,31 - 6,44 = 0,98$ pensjonspoeng høyere enn det fiktive sluttpoengtallet i tjenestepensjonsordningen. Ved fratreden vil han da få en fiktivfordel (reduksjon i samordningsfradraget for tilleggspensjonen) på $32\,275 \times 0,98 \times 0,45 \times 23/40 = 8\,148$ kroner pr år.

Byråsjefen kan ha en kollega uten høyere utdanning som har «arbeidet seg opp», vært førstesekretær og konsulent og har spedd på den faste inntekten med overtid og arbeid i helgene. Deretter får han et opprykk til byråsjef i 1987 og fratrer 31. desember 1989. Han får kanskje ingen fiktivfordel, selv om biinntektene – som ikke har vært pensjonsgivende i tjenestepensjonsordningen – har bidratt til en stor del av hans opptjente tilleggspensjon. Eksempelet viser at det bare i begrenset grad er biinntektene som bestemmer om samordningsfradraget for tilleggspensjonen blir redusert eller ikke.

Hva som er av avgjørende betydning, er hvilken lønnsutvikling man har mot slutten av sin karriere. Hvis man «står stille», blir fiktivfordelen ofte høy. Dersom man får et opprykk, kan fiktivfordelen falle bort. Et slik resultat var neppe tilsiktet da regelen ble utformet i perioden fra 1966 til 1973, men det kan godt kalles «rettferdig». Den som har betalt det største pensjonsinnskuddet til tjenestepensjonsordningen får også ofte et tillegg til tjenestepensjonen på grunn av at den pensjonsgivende inntekt i folketrygden har vært relativt høy i forhold til den pensjonsgivende inntekten i tjenestepensjonsordningen.

Hvis vi de neste 20 årene skulle oppleve en vedvarende reallønnsøkning for det midlere og det høyere lønnsjikt i stat og kommuner, blir den effekten som er omtalt ovenfor, svekket. Den samlede verdien av fiktivfordelene vil da bli mindre.

9.6.5 Opptjeningstiden i folketrygden og i de offentlige tjenestepensjonsordningene

9.6.5.1 Spørsmålet om å forhøye opptjeningstiden i tjenestepensjonsordningene fra 30 til 40 år

I dag gir de store offentlige tjenestepensjonsordningene full pensjon når medlemmet har en opptjeningstid i ordningen på 30 år. Her som på andre områder har Statens Pensjonskasse vært mønster for privat pensjonsforsikring, selv om prinsippene i privat forsikring på dette punkt avviker en god del. Dette har sammenheng med den individuelle opptjeningen av rettigheter som skjer i privat livsforsikring.

Etter at folketrygden ble etablert med en opptjeningstid på 40 år, ble bestemmelsene i lov om Statens Pensjonskasse med virkning fra 1. januar 1967 harmoni-

sert, men bare for de oppsatte pensjonsrettighetene. I lov om Statens Pensjonskasse § 24 første ledd finnes følgende:

«Fratrer et medlem sin stilling med minst tre års tjenestetid, men uten rett til straks å få pensjon etter denne lov, har han rett til oppsatt alderspensjon fra den aldersgrense som gjelder for stillingen, dog tidligst fra hans fylte 65. år. Den oppsatte alderspensjon skal utgjøre så mange tredevedeler av full pensjon som han har tjenestear, men ikke mer enn full pensjon etter § 23. Oppsatt alderspensjon utbetales senest fra det tidspunkt medlemmet ved fylte 67 år får utbetalt alderspensjon fra folketrygden. Har medlemmet etter bestemmelsene i folketrygdloven § 7–10 nr. 1, ikke tatt ut hel alderspensjon fra folketrygden, skal det bare utbetales en så stor forholdsmessig del av den oppsatte alderspensjon fra Pensjonskassen som svarer til den forholdsmessige del av alderspensjon fra folketrygden som er tatt ut.»

Arbeidstakere som ble medlemmer i Statens Pensjonskasse før 1. januar 1967, har altså tjent opp full pensjon etter 30 år, også om de fratrer uten rett til straks løpende pensjon. Dette viser for øvrig det tidsperspektiv en har i pensjonsretten. En økning av full tjenestetid fra 30 til 40 år representerer en endring i medlemsvilkårene som neppe kan gjøres gjeldende overfor dem som allerede er ansatt. En slik endring vil antakelig stride mot både Grunnloven § 97 og de arbeidsavtalene som er inngått mellom arbeidsgiverne og arbeidstakerne i staten. Det vil derfor ta et par generasjoner før en endring av opptjeningstiden i tjenestepensjonsordningene får full virkning.

Spørsmålet om å forlenge opptjeningstiden i de offentlige tjenestepensjonsordningene fra 30 til 40 år ble også omtalt av Nettopensjonsutvalget (NOU 1990: 21 Offentlig nettopensjon?). Å ha samme opptjeningstid som i folketrygden ville være ønskelig hvis man går over til et nettosystem. Et problem med en opptjeningstid på 40 år ville imidlertid være at de gruppene som ikke oppnår 40 års tjenestetid, ville få mindre pensjon. Dagens bruttosystem gjør at manglende opptjening i folketrygden blir av mindre betydning. Nettopensjonsutvalget uttalte følgende om dette spørsmålet:

«Det har vært antatt at samordnede egenpensjoner som begynner å løpe år 2007 vil være sammensatt av 70–80 % folketrygdpensjon og resten fra en pensjonskasse. Det vil si at 70–80 % av den samlede pensjon vil være beregnet etter folketrygdens regler. Der det vil gjøre et merkbart utslag, er for tjenestetidsfaktorens del. Man trenger 30 års tjenestetid for å oppnå full pensjon i pensjonskassen, men 40 års tjenestetid for å få full folketrygdpensjon. Dette innebærer at store tjenestemannsgrupper ikke ville rekke å opparbeide full pensjon (f.eks. militært befall og polititjenestemenn). Grupper av langtidsutdannede ville også komme uheldig ut. Mange av dem ville ikke kunne få full pensjon ved oppnådde 65 års alder. Kvinnelige arbeidstakere ville i stor grad bli rammet fordi deres yrkesmønster i svært mange tilfelle viser at de vel kan oppnå 30 års tjenestetid, men ikke 40. Vi står overfor to rettferdsideal ved fastsetting av pensjoner, enten at pensjonen skal stå i forhold til den innbetalte premie, eller i et visst forhold til sluttlønnen. Det siste er det herskende prinsipp idag i pensjonsordningene. Det vil utvilsomt kreve en viss omstilling å akseptere at to tjenestemenn som slutter samtidig fra likelønnede stillinger, vil få forskjellig pensjon også med samme tjenestetid. Det bryter med det tilvante.»¹⁴¹

141.NOU 1990: 21 Offentlig nettopensjon? s. 25.

Hvis man skal øke opptjeningstiden i de offentlige tjenstepensjonsordningene fra 30 til 40 år, må man med andre ord vurdere å gi kompensasjon til personer som får forkortet sin yrkeskarriere på grunn av omsorgsoppgaver, lav aldersgrense og lang utdanning.

Dette innebærer at man må vurdere å la disse persongruppene få godskrevet «tjenestetid» før og/eller etter tilsetning. Et slik system ville imidlertid svekke ordningenes preg av å være tjenstepensjonsordninger, samtidig som man måtte vurdere på hvilken måte arbeidsgiverne skulle belastes for kostnadene ved å godskrive «tjenestetiden».

9.6.5.2 Særlig om ordninger med kortere opptjeningstid enn 30 år

Det er enkelte pensjonsordninger for særskilte folkevalgte yrkesgrupper (ombud), som krever mindre enn 30 års opptjeningstid for rett til full pensjon. Dette gjelder for statsråder, stortingsrepresentanter og kommunale ombud. Disse yrkesgruppene får full pensjon når opptjeningstiden er henholdsvis 6, 12 og 16 år.

I en noe annen stilling enn ombudene kommer høyesterettsdommere. Disse dommerne er medlemmer i Statens Pensjonskasse, men de kan få godskrevet inntil 15 års opptjeningstid dersom de venter med å ta ut pensjon til etter at de har fylt 67 år.

I Ot.prp. nr. 31 for 1981–82 er det forutsatt at åremålstilsatte skal kunne få godskrevet opptjeningstid etter avtale. Departementet fikk fullmakt til å inngå slike avtaler da lov 9. november 1956 nr. 1 om Pensjonsordning for åremålstilsatte ble opphevet. Etter loven av 1956 fikk de åremålsansatte full pensjon etter 12 års opptjeningstid. Enkelte slike avtaler er inngått de senere årene.

Alle disse yrkesgruppene har faktisk et særskilt pensjonsbehov. Tidligere yrkeskarriere blir brutt opp, med et tilhørende tap i opptjening av pensjonsrettigheter eller i egen virksomhet. Dette gjelder særlig for personer som rekrutteres til ombud fra den private sektoren, og som man har hatt et ønske om å rekruttere til offentlige stillinger eller ombud.

I tillegg kan det være behov for å sikre innehavere av tidsbegrensede ombud eller stillinger en fortsatt inntekt etter at valget eller åremålsperioden har løpt ut. Dette hensynet gjør seg sjelden gjeldende for høyesterettsdommere, men det anses som viktig for å få advokater inn i Høyesterett.

Utvalget ser det som en mulighet at man for særlige grupper innfører samme opptjeningstid som i Statens Pensjonskasse, men godskriver ekstra opptjeningstid for tidligere yrkesaktivitet og eventuelt omsorgsarbeid mot at tidligere tjenstepensjonsrettigheter fraskrives til fordel for staten. Slike muligheter må i tilfelle utredes nærmere. Dette vil forhindre overpensjonering. Disse ordningene kunne integreres i systemet med overføringsavtaler mellom de offentlige tjenstepensjonsordningene.

Administrasjonsdepartementet har i en annen sammenheng, i forbindelse med regelforenklingsprosjektet, som ble innledet med NOU 1987: 18, tatt opp spørsmålet om å harmonisere regelverkene i de lovfestede offentlige tjenstepensjonsordningene. Utgangspunktet har vært at man ønsket en rammelov for disse ordningene. Dette vil være særlig viktig hvis man tar inn samordningsbestemmelsene i lovene og vedtektene til de forskjellige tjenstepensjonsordningene som i dag går inn under samordningsloven.

9.6.5.3 Harmonisering til folketrygden

For å få logiske resultater av samordningsberegningene er det generelt ønskelig at opptjeningsreglene i tjenstepensjonsordningene og i folketrygden er de samme. I dag er reglene forskjellig på de fleste punkter. Når det gjelder opptjeningsreglene, er full tid i folketrygden 40 år, mens den er 30 år i de fleste tjenstepensjonsordninger. For årene mellom 30 og 40 øker folketrygdopptjeningen, og dermed også størrelsen på samordningsfradragene. Til tross for at det fortsatt betales pensjonsinnskudd, øker ikke rettighetene i tjenstepensjonsordningene. Forbedrede tjenstepensjonsrettigheter er likevel knyttet til at pensjonen beregnes av lønnen ved fratreden, og dette betyr mye for pensjonens verdi. De fleste er på topp i lønn ved pensjonering. I tillegg kommer at hvis innskuddsbetalingen opphører før pensjonering, stiger opptjeningstiden – oftest til 40 år som i folketrygden.

Man kunne av regeltekniske årsaker ha ønsket seg at full opptjeningstid ble satt til 40 år i 1967. Når det ikke skjedde, er det vanskelig å endre reglene nå.

I dag kan man oppnå liknende økonomiske virkninger ved å innføre et nettosystem for de offentlige tjenstepensjonsordningene. Da ville ikke lenger tjenstepensjonsordningene garantere for manglende folketrygdopptjening som følge av at opptjeningstiden er mellom 30 og 40 år.

Regelteknisk vil det være en fordel om opptjeningstidene i tjenstepensjonsordningene og i folketrygden blir de samme. Da blir det enklere å etablere et mer rendyrket brutto-nettosystem (det vil si at man regner ut samordningsfradraget én gang og lar det bli G-regulert) ut fra de tanker som ble presentert i St.meld. nr. 29 (1985–86) og NOU 1985: 8. Skal det til tross for de innvendinger som gjør seg gjeldende, bli mulig å innføre en forhøyd tjenestetid, bør man vurdere om det på en annen måte kan gis kompensasjon til dem som blir rammet. Dette er kanskje det viktigste spørsmålet å løse hvis man skal innføre et nettosystem. Da må det gis erstatning i følgende tilfeller:

1. I de områdene hvor det ikke kommer noen pensjon til utbetaling fra folketrygden, må hele inntektsbortfallet dekkes av tjenstepensjonsordningene.
2. I de områdene hvor det gis folketrygdpensjon, må man vurdere om det skal gis et «kvalitetstillegg» som helt eller delvis kompenserer for forskjellene i ytelsene fra tjenstepensjonsordningene og fra folketrygden.

9.6.6 Hvor mye kommer til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen etter samordning?

Hovedtankene bak dagens samordningssystem er som tidligere nevnt at pensjonistens samlede pensjonsinntekt skal stå i et rimelig forhold til den inntekt som faller bort på grunn av pensjoneringen. Inntil full tjenstepensjon er tjent opp, er det forholdsmissighet mellom innskuddet som et medlem betaler, og størrelsen på den bruttopensjon som tjenes opp. Det er ikke et slikt samsvar mellom innskuddet og tjenstepensjonen etter samordning (nettopensjon). Utvalget skal i denne forbindelse peke på følgende forhold:

Når tjenstepensjonisten har rett til full pensjon fra folketrygden, skal tjenstepensjonen samordnes med folketrygdpensjonen. Etter de reglene som gjelder for opptjening av tilleggspensjon fra 1992 (en tilleggspensjonsprosent på 42 og et knekkpunkt på seks ganger grunnbeløpet), vil pensjondekningen fra tjenstepensjonsordningen for inntekt mellom en og seks ganger grunnbeløpet være $66 - 42 = 24$ prosent av pensjonsgrunnlaget. For inntekt mellom seks og åtte ganger grunnbeløpet vil pensjonsdekningen være $66 - 14 = 52$ prosent av pensjonsgrunnlaget, mens den for inntekt mellom åtte og tolv ganger grunnbeløpet vil være $22 - 14 = 8$ prosent av pensjonsgrunnlaget.

Samordningsfradraget for grunnpensjonen fra folketrygden svarer til 75 prosent av grunnbeløpet. Grunnpensjonen er uavhengig av den pensjonsgivende inntekten i folketrygden. Fradraget for grunnpensjonen kommer i stedet for fradraget for tilleggspensjonen i bunnen av tjenstepensjonen. Tilleggspensjon tjenes jo bare opp av inntekt som er større enn grunnbeløpet. For inntekt opptil grunnbeløpet får man altså en tjenstepensjon som utgjør 66 prosent av pensjonsgrunnlaget, mens samordningsfradraget for grunnpensjonen svarer til 75 prosent av grunnbeløpet.

Man kan derfor noe upresist si at uavhengig av hvor stor tjenstepensjonen er, blir det gjort et ekstraordinært samordningsfradrag for den delen av inntekten som er tjent opp av inntekt opptil grunnbeløpet. For denne delen av pensjonen blir det ikke gjort noe samordningsfradrag for tilleggspensjonen. Grunnen er at man bare tjener opp tilleggspensjon av inntekt som er større enn grunnbeløpet. Det ekstraordinære samordningsfradraget vil dermed være lik differansen mellom grunnpensjonsfradraget og fradraget for tilleggspensjon, det vil si $75 - 42 = 33$ prosent av grunnbeløpet. Når grunnbeløpet utgjør 38 080 kroner, blir det ekstraordinære samordningsfradraget i bunnen av tjenstepensjonen lik $38\,080 \times 33 : 100 = 12\,566$ kroner.

Figur 9.5 nedenfor viser forholdet mellom lønn og pensjon, basert folketrygdens regler fra 1. januar 1992. Av forenklingshensyn er det ikke tatt hensyn til særtillegget til ytelsene fra folketrygden.

Figur 9.5 Forholdet mellom lønn og pensjon

Med et samordningstillegg som svarer til $3/4$ av grunnbeløpet i folketrygden, kommer samlet pensjon over 66 prosent av den pensjonsgivende inntekten i tjenstepensjonsordningen. Av diagrammet framkommer dette i søylen for grunnpensjon, som når opp til 100 prosent dekning.

Når inntekten svarer til grunnbeløpet i folketrygden, er pensjonsprosenten i tjenstepensjonsordningene 66, mens fradraget for grunnpensjonen er 75 prosent. Da er samordningsfradraget større enn tjenstepensjonen, og det kommer ikke noe til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen. Samordningsfradraget blir høyere enn tjenstepensjonen inntil pensjonsgrunnlaget er så høyt at:

$$\text{Tjenstepensjon} - \text{tilleggspensjon} = 75\% \times G$$

Dette betyr at når grunnbeløpet svarer til 38 080 kroner, kommer det ikke noe til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen før pensjonsgrunnlaget utgjør 51 287

kroner. Deretter er dekningen konstant opp til et pensjonsgrunnlag som svarer til seks ganger grunnbeløpet. De lavtlønte får derfor forholdsmessig mindre igjen for sitt innskudd enn de høyere lønte. Utvalget kan ikke se prinsipielle betenkeligheter ved at det er slike forskjeller i forholdet mellom innskuddet og den pensjonen som kommer til utbetaling fra tjenestepensjonsordningen etter samordning. Man bør imidlertid være oppmerksom på forholdet, slik at det kan tas hensyn til det når verdien av tjenestepensjonen skal beregnes.

Hvis man ser på tjenestepensjonen som en etterlønn, kan det hevdes at høyt-lønte tjenestemenn med inntekt rundt åtte ganger grunnbeløpet, tar ut en større del av sin samlede livsinntekt i tjenestepensjon enn det de lavere lønte gjør. Til gjengjeld får de lavtlønte en folketrygdpensjon som er bedre, sett i forhold til tidligere lønn.

Tabell 9.5 Pensjonsnivået i de «vanlige» tjenestepensjonsordningene etter samordning

Pensjonsgrunnlag	Dekningsprosent
Fra 0G til 1,375G	0 prosent
Fra 1,375G til 6G	24 prosent
Fra 6G til 8G	52 prosent
Fra 8G til 12G	8 prosent
Fra 12G	0 prosent

9.6.7 Skjevheter i regelverket

9.6.7.1 Dobbeltavkortingsregelene

Opprinnelig var det bestemt at når man skulle redusere samordningsfradraget for tilleggspensjonen fra folketrygden på grunn av at pensjonen fra tjenestepensjonsordningen ble gitt for mindre enn full opptjeningsstid, skulle man ta utgangspunkt i det samordningsfradraget man kunne gjort for tilleggspensjonen når man forutsatte at denne pensjonen ble gitt for full opptjeningsstid. Denne regelen førte imidlertid ofte til at hele den tilleggspensjonen som kom til utbetaling, gikk til fradrag, selv om samordningsfradraget var redusert med opptjeningsbrøken i tjenestepensjonsordningen. Dette var særlig tilfelle de første årene etter at folketrygden ble innført. Regelen ble derfor i 1969 avløst av dagens regel om at man skal ta utgangspunkt i den tilleggspensjonen som faktisk er tjent opp i folketrygden. Dagens regel innebærer som nevnt at samordningsfradraget for tilleggspensjonen i en del tilfeller blir dobbeltavkortet.

Med utgangspunkt i at samordningsfradraget for grunnpensjonen og tilleggspensjonen avkortet proporsjonalt i forhold til tjenestetidsbrøken og at opptjeningen av brutto tjenestepensjon skjer proporsjonalt med opptjeningstidens lengde, skulle man tro at den pensjonen som kommer til utbetaling fra tjenestepensjonsordningen etter samordning, også står i forhold til opptjeningstiden i tjenestepensjonsordningen. Når dette likevel ikke er tilfelle, har det sammenheng med dobbeltavkortingen av fradraget for tilleggspensjonen, og at opptjeningstidene i tjenestepensjonsordningene og i folketrygden er henholdsvis 30 og 40 år.

Det vil bli gjort nærmere rede for dobbeltavkortingen i "*Dobbeltavkortning*" i punkt 9.7.6.2.

9.6.7.2 *Negativ effekt*

I en del tilfeller kan samordningen føre til at man taper på å ha tjent opp eller på å ha fått godskrevet pensjonspoeng i folketrygden. Man får altså en situasjon der den samlede pensjonen etter samordning kunne vært større dersom opptjeningen eller godskrivingen av pensjonspoengene ikke hadde funnet sted. Dette forholdet skal vi omtale nærmere i "*Konklusjon*" i punkt 9.7.6.6

9.6.8 **Hvorfor forandre dagens pensjonssystem?**

9.6.8.1 *Innledning*

Det kan være to grunner for å gå bort fra dagens pensjonssystem: Systemet er for teknisk komplisert og uoversiktlig, og det gir økonomiske resultater som er uheldige.

Disse forholdene griper dels inn i hverandre. At systemet er uoversiktlig, kan bidra til at det blir innført regler som gir uheldige resultater. Det er ikke alltid like enkelt å ha full oversikt over alle virkningene som de nye bestemmelsen kan få.

Hvilke av de to forholdene man legger hovedvekten på, vil være av betydning for hvilke alternative pensjonssystemer man bør foretrekke.

I tillegg til disse to svakhetene kan dagens samordningssystem kritiseres for at kompleksiteten har ført til en betydelig belastning for folketrygdens og tjenstepensjonsordningenes administrasjon. Samordningslovens frynsete rykte kan tenkes å være god nok grunn for å innføre noe nytt. Vi er imidlertid innenfor et felt der tidsperspektivet gjør at det kan være uheldig å foreta endringer i regelverket. Endringsforslag må kunne begrunnes med at man får nye regler som er vesentlig bedre enn de gamle. Ellers sitter man lett tilbake med overgangsregler som gjør at mengden av regler fordobles. I en lang overgangsperiode består det gamle regelverk for en større eller mindre gruppe ved siden av det nye. Valget mellom alternativer vil derfor også avhenge av hvilke overgangsregler som er nødvendige.

9.6.8.2 *Kontinuiteten i pensjonssystemet*

Det går som regel 40–50 år fra en person starter i arbeidslivet til alderspensjonen begynner å løpe, og deretter 10–20 år før han eller hun dør, og så ofte 10–20 år til de etterlatte dør. Det er derfor svært viktig at det er kontinuitet i pensjonssystemet. Et annet viktig hensyn er at medlemmene har tillit til det pensjonssystemet de er medlem i.

For tjenestemennene i staten var det i tidligere tider en realitet at de som kompensasjon for en lav lønn hadde et bedre pensjonssystem enn andre grupper arbeidstakere som det var naturlig å sammenlikne seg med. Også i dag er pensjonsordningen god, og man har vel også under samordningsloven klart å opprettholde tilliten til den, selv om mange andre grupper har fått tilsvarende eller bedre pensjonsordninger.

De offentlige tjenstepensjonsordningenes rolle som personalpolitisk virkemiddel bør neppe undervurderes, og de sentrale aktører i tjenesteorganisasjonene er på det rene med den fordel som ligger i pensjonslovens bruttogaranti. Det kan i denne forbindelse være verd å merke seg uttalelsen til det partssammensatte Nettopensjonsutvalget:

«Det er idag tjenestemennene selv og pensjonistene som mest er skadelidende ved at bruttopensjonering er vanskelig å forstå. Det er selvsagt også slik at klagene er en belastning både i den politiske og den administrative verden. Innenfor de eksisterende økonomiske rammer bør det først og

fremst være arbeidstakerne selv som må ta standpunkt til om de er villige til å ofre noen rettigheter for å få et mer lettforståelig system. Om de ikke er villige til det, må de sies å ha gitt avkall på det lettforståelige system. Dette må da være bruttosystemets forsvar.¹⁴²

9.6.8.3 Endringer

Det har blitt gjennomført flere viktige endringer i folketrygden etter at den ble innført i 1967:

1. Pensjonsalderen har vært forandret to ganger, i 1973 fra 70 til 67 år, og i 1991 fra månedsskiftet før til månedsskiftet etter at pensjonisten fylte 67 år.
2. Ordningen med ventetillegg ble innført i 1973 og opphevet i 1984.
3. Grensen for den pensjongivende inntekten har vært justert to ganger. Fra 1967 kunne man tjene opp pensjonspoeng for inntekt opp til åtte ganger grunnbeløpet. Fra 1970 ble inntekt mellom åtte og tolv ganger grunnbeløpet pensjongivende med en tredel. Fra 1992 ble det nedre knekkpunkt flyttet fra åtte til seks ganger grunnbeløpet.
4. For opptjeningsår etter 1991 ble tilleggspensjonsprosenten redusert fra 45 til 42.

Ved vurderingen av hvordan supplerende pensjonsordninger skal organiseres, reiser det seg to hovedspørsmål:

1. Vil folketrygden fortsatt ha ytelser på noenlunde det nivået som ble valgt fra 1. januar 1992?
2. Hvis en forutsetter at det kan bli aktuelt med senere endringer i folketrygden – kan supplerende ordninger enkelt tilpasses disse endringene, og vil medlemmene fortsatt ha tillit til de supplerende ordningene?

9.7 ALTERNATIVER TIL DAGENS PENSJONS- OG SAMORDNINGS-SYSTEM

9.7.1 Innledning

9.7.1.1 Plan for framstillingen

I det følgende skal utvalget drøfte eventuelle endringer i de bestemmelsene som regulerer samordning av pensjon fra en offentlig tjenstepensjonsordning med pensjon fra folketrygden. Vi starter med de mest vidtrekkende forslagene.

Under "*En modell for utbetaling fra tjenstepensjonsordningen med refusjon fra folketrygden*" i punkt 9.7.2 blir det presentert et nytt alternativ i pensjonsdebatten. Forslaget innebærer at det i utgangspunktet gis pensjon bare fra tjenstepensjonsordningen. På samme måte som for sykepenger og sykkelønn foretas det et refusjonsoppgjør mellom tjenstepensjonsordningene og folketrygden.

Under "*Modeller for et nettosystem for egenpensjoner*" i punkt 9.7.3 vil utvalget presentere en modell for et nettosystem for egenpensjoner fra tjenstepensjonsordningene. En vil peke på at det kan være aktuelt å innføre et nettosystem bare for oppsatte egenpensjoner.

I "*Forslag om et nettosystem for enke- og enkemannspensjoner*" i punktene 9.7.4 og "*Forslag om et nettosystem for barnpensjoner*" i 9.7.5 vil utvalget vurdere muligheten for at det innføres et nettosystem for familiepensjoner, henholdsvis for enke- og enkemannspensjoner og for barnpensjoner.

142.NOU 1991: 21 Offentlig nettopensjon s. 26.

"Tillemperinger og forenklinger i det eksisterende pensjonssystem – egenpensjoner" i Punkt 9.7.6 tar for seg muligheter for tillemperinger og endringer av materiell art innenfor det eksisterende pensjonssystem. Siden utvalget prinsipielt vil foreslå at det innføres et nettosystem for enke- og barnepensjoner, tas spørsmålet om tekniske endringer i reglene for familiepensjoner ikke opp under dette punktet.

"Den såkalte «Negative effekt»" i Punkt 9.7.7 om såkalt negativ effekt, tar for seg situasjonen når tilleggspensjon fra folketrygden er tjent opp både av medlemmet av tjenestepensjonsordningen og av ektefellen.

I *"Overføring av samordningsbestemmelsene til de enkelte lovene"* i punkt 9.7.8 vil det bli skissert på hvilken måte samordningsreglene kan integreres i regelverket til de forskjellige pensjons- og trygdeordningene som i dag går inn under samordningsloven, slik at samordningsloven blir overflødig. Det er også vurdert redaksjonelle forenklinger under det eksisterende samordningssystemet. Vi vil ta for oss mulige tillemperinger og forenklinger av det eksisterende systemet for egenpensjon.

I *"Redaksjonelle endringer"* i punkt 9.7.9 gir vi en kort omtale av hvordan samordningslovens regler om samordning med folketrygd ville kunne forenkles.

I *"Konklusjon"* i punkt 9.7.10 gir utvalget en kort oppsummering av sine konklusjoner.

9.7.1.2 Tre hovedmodeller

Utvalget har valgt å knytte sine vurderinger av tjenestepensjonenes framtidige koordinering til folketrygden til tre hovedmodeller, se figur 9.6. Av den videre framstilling vil det framgå at utvalget mener det reelt sett bare er en hel eller delvis overgang til et nettosystem – et system der tjenestepensjonen ikke er direkte avhengig av hvilken utbetaling som skjer fra folketrygden – som er et alternativ til det bruttosystem vi kjenner i dag. Et såkalt refusjonssystem, der tjenestepensjonen utbetales ubeskåret er likevel omtalt for fullstendighetens skyld, se *"En modell for utbetaling fra tjenestepensjonsordningen med refusjon fra folketrygden"* i punkt 9.7.2.

Figur 9.6 Tre hovedmodeller

Egenpensjon

I figuren er det skissert de tre hovedmodellene for egenpensjon som utvalget vil drøfte.

Alternativ 1: Hovedtrekkene i dagens system beholdes. Ytelsene fra folketrygden utbetales fullt ut, mens det blir gjort samordningsfradrag i ytelsene fra tjenestepensjonsordningene for de ytelsene som kommer til utbetaling fra folketrygden. (Personskadetrygd behandles i *"Samordning av pensjoner når det foreligger rett til pensjon fra personskadetrygd"* i kapittel 10). Drøftelsene i *"Tillemperinger og forenklinger i det eksisterende pensjonssystem – egenpensjoner"* i punkt 9.7.6 ligger innenfor rammen for denne modellen.

Alternativ 2: Et nettosystem der det ikke er noen direkte sammenheng mellom ytelsene fra tjenestepensjonsordningen og fra folketrygden. Drøftelsene *"Modeller for et nettosystem for egenpensjoner"* i punkt 9.7.3 ligger innenfor rammen for denne modellen. Drøftelsene i *"Forslag om et nettosystem for enke- og enkemannspensjoner"* i punktene 9.7.4 og *"Forslag om et nettosystem for barnepensjoner"* i 9.7.5 er basert på en kombinasjon av alternativ 1 for egenpensjoner og alternativ 2 for familiepensjoner.

Alternativ 3: All pensjonsutbetaling skjer fra tjenestepensjonsordningene. Systemet vil innebære et forenklet refusjonsoppgjør mellom folketrygden og tjenestepensjonsordningene. Se *"En modell for utbetaling fra tjenestepensjonsordningen med refusjon fra folketrygden"* i punkt 9.7.2.

Utvalget mener det vil kunne være aktuelt å vurdere spørsmålet om framtidig modell forskjellig for de ulike pensjonsartene.

Det er lite aktuelt å gjøre endringer av betydning i ytelsene til dem som allerede er pensjonister. Forskjellige hensyn kan gjøre seg gjeldende for på den ene siden medlemmer som forlater tjenesten og går direkte over på pensjon, og på den andre siden medlemmer med en oppsatt pensjonsrett. Det kan være sterkere grunner for å opprettholde bruttogarantien for medlemmer som står i stilling på pensjonerings-tidspunktet. For disse arbeidstakerne er det bortfallet av lønn ved pensjonering som skal kompenseres.

For følgende tre grupper kan det altså være aktuelt med overgangsregler:

1. Arbeidstakere
2. Personer med oppsatte pensjonsrettigheter
3. Pensjonister

For framtidige arbeidstakere er det ingen bindinger.

Figur 9.7 En kort beskrivelse av dagens system

Systemet for samordning av pensjon fra en tjenstepensjonsordning med grunnpensjon og tilleggspensjon fra folketrygden er beskrevet i "*Samordning med tilleggspensjon fra folketrygden*" i punktene 9.2 og "*Samordning med sært tillegg fra folketrygden*" i 9.3. Der går det fram at vi har flere nivåer av, eller «lag» med regler:

Første nivå er folketrygdens regelverk. Man sier gjerne at folketrygdens pensjonsytelse ligger i bunnen. Folketrygden dekker for vanlige inntekter ca 50-60 prosent av den bortfalte inntekten.

Andre nivå av regler gir rett til pensjon fra tjenstepensjonsordningen. Pensjonsgraden er i utgangspunktet 66 prosent av sluttlønnen. På dette nivået finner vi alle reglene som er hjemlet i regelverket til tjenstepensjonsordningene. Pensjon på dette nivået er aktuelt særlig for dem som får alderspensjon fra en tjenstepensjonsordning før de får rett til alderspensjon fra folketrygden.

Tredje nivå av regler er særlig aktuelle når pensjonisten fyller 67 år. Da får den trygdede som regel rett til grunnpensjon og tilleggspensjon fra folketrygden. I denne situasjonen skal pensjonen fra tjenstepensjonsordningen samordnes med pensjonen fra folketrygden. Det skal gjøres samordningsfradrag for både tilleggspensjonsdelen og grunnpensjonsdelen av folketrygdpensjonen. Samordningsfradraget for de to delene av folketrygdpensjonen svarer etter hovedregelen til hele tilleggspensjonen (tilleggspensjonsdelen) og 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden (grunnpensjonsdelen). På dette nivået kommer regelverkene i folketrygdloven og samordningsloven til anvendelse. Slike regler kommer til anvendelse også når pensjonen fra folketrygden er en uførepensjon.

Fjerde nivået av regler knytter seg til de bestemmelsene som begrenser de samordningsfradragene som reglene på det tredje nivået definerer. Disse begrensingsreglene er i enkelte sammenhenger beskrevet som at det gis en fridel. Vi har bestemmelser som begrenser samordningsfradraget for den tilleggspensjonen som medlemmet i tjenstepensjonsordningen selv har tjent opp, og bestemmelser som begrenser samordningsfradraget for den tilleggspensjonen som medlemmets ektefelle har tjent opp.

Bestemmelsene på det femte nivået begrenser samordningsfradraget for den pensjonen som skal komme til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen. Forskriftene til samordningsloven § 23 nr. 2 første ledd inneholder bestemmelser som begrenser samordningsfradraget for tilleggspensjonen når hele eller deler av tjenstepensjonen ble tjent opp før folketrygden ble innført. I disse forskriftene er det bestemt at samordningsfradraget for tilleggspensjonen likevel skal være så stort at den pensjonen som kommer til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen, ikke er større enn den pensjonen som ville kommet til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen dersom denne pensjonen ble gitt for full opptjeningstid og samordnet med folketrygdpensjonen etter de ordinære samordningsreglene. Forskriftene innebærer altså at det settes et tak for hvor stor pensjon som kan komme til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen etter samordning.

Dagens samordningsmodell er et resultat av en historisk utvikling, og noen hovedtrekk skal nevnes her:

Statens Pensjonskasse ble etablert med sikte på å gi ytelser som alene skulle dekke det inntektsbortfallet som det ble ansett rimelig å gi kompensasjon for. Regelverket bygde på en forutsetning om at Statens Pensjonskasse var den eneste pensjonsordningen som eksisterte. I pensjonsloven av 1917 ble det likevel tatt inn et folketrygdforbehold, som ble videreført til senere pensjonslover, se pensjonsloven § 43 andre ledd. Man regnet altså med at det ville bli innført en alminnelig folkepensjonsordning, og da måtte det skje en tilpassing av ytelsene fra denne ordningen

og ytelsene fra ordningen for de offentlige tjenestemennene. I Ot.prp. nr. 26 for 1916 er det på sidene 87–88 referert et brev fra Sosialdepartementet der tilpassingen er omtalt. I dette brevet pekes det på at

«der efter de foreliggende utkast til folkeforsikring (folketrygd) i tilfælde vil kunne opstaa en dobbeltforsikring for disse tjenestemænd. I de foreliggende utkast til folketrygd er nemlig ikke fritatt for forsikringspligt de som er forsikret eller sikret pension på anden maate.»

For den enkelte vil en pensjonsordning som regel bidra til en omfordeling av inntektene over livsløpet, ved at pensjonene delvis finansieres av det pensjonsinnskuddet som medlemmet betaler til ordningen. I brevet fra Sosialdepartementet er det pekt på:

«Det maa antages at ville bli for byrdefuldt for disse tjenestemænd at matte utrede innskud til folketrygden i tillægg til sine pensionsindskud, mens paa den anden side de pensioner de faar i folketrygden, maa ansees mindre nødvendige for dem selv.»

Hensynet til at medlemmene av Pensjonskassen skulle slippe å betale innskudd til to pensjonsordninger fullt ut ble ivaretatt både ved innføringen av den alminnelige alderstrygden og senere ved folketrygdens innføring 1. januar 1967. Ved innføringen av alderstrygden ble det bestemt at tjenstepensjonsordningene skulle refundere 3/4 av den avgiften som tjenestemennene betalte til alderstrygden, mens det ved innføringen av folketrygden ble bestemt at innskuddet til tjenstepensjonsordningene skulle reduseres fra 6 til 2 prosent av medlemmets lønn. Samtidig ble medlemmene pålagt å betale 4 prosent av lønnen sin i avgift til folketrygden.

Ved innføringen av to parallelle pensjonssystemer måtte man altså ivareta hensynet til et rimelig samlet pensjonsnivå. I brevet fra 1916 sies det om dette:

«Men det er mulig, at det kan medføre vanskeligheter i en almindelig folketrygd at undta en enkelt klasse personer, og man kan paa sakens nuværende trin ikke uttale noget om, hvorvidt dette lar sig gjøre. Men hvis man ikke fritar statens tjenestemænd fra trygdepligten, vil det neppe la sig gjøre inden folketrygden at opstille særregler for dem av hensyn til deres selvpensionering. Man bør derfor etter nærværende departements mening ved utarbeidelse av forslaget til selvpensionering for statens tjenestemænd ta fornødent hensyn til folketrygden. Dette maatte antagelig skje ved, at der foretages en reduktion i pensionskassens innskud og pensioner. Da der imidlertid mellom disse og folketrygden vil være stor forskjel baade med hensyn til beregningsmaate og verdi, vil det neppe la sig gjøre at bestemme, hvorledes reduktionen skal ske, før folketrygden er gjennomført.»

Forarbeidene til pensjonsloven forutsatte altså at det ville bli innført en folketrygd. I forarbeidene til pensjonsloven så man for seg følgende prosedyre:

1. Statens Pensjonskasse opprettes (1. juli 1917)
2. En alminnelig folkeforsikring innføres. Det skjedde i etapper fram til 1. januar 1967.
3. Hovedstrukturen for samordning ble lagt.

Ved lov av 16. juni 1966 nr. 16 ble det gitt en fullmaktsbestemmelse i § 4 i lov om tillegg til lov om Statens Pensjonskasse. Denne kan ses på som en oppfølging av forutsetningene fra 1917 når det gjelder samordning med folketrygdens tilleggspensjon. Bestemmelsen er senere overført til samordningsloven § 23.

Man fant at det ikke var hensiktsmessig å bestemme hvordan reduksjonen skulle skje før folketrygden var gjennomført. Det ble i årene etter 1966 ført forhand-

linger med tjenestemannsorganisasjonene med sikte på å komme fram til et netto-system for offentlige tjenstepensjonsordninger. Partene kom imidlertid ikke fram til enighet, og bruttosystemet ble videreført.

Det siste hensyn som skal ivaretas av samordningsreglene, er hensynet til pensjonsordningens økonomi. Man var ved pensjonsloven av 1949 gått bort fra kapitaldekningsprinsippet og over til et utlikningsprinsipp, hvor pensjonsutgiftene løpende ble dekket over statsbudsjettet. Pensjonsloven bygger likevel fortsatt på forutsetningen om at utgiftene skal dekkes ved innskudd fra medlemmene og arbeidsgiverne. Da innskuddet fra medlemmene i 1967 ble redusert fra 6 til 2 prosent, var dette ut fra beregninger over hvor mye Pensjonskassens forpliktelser ble redusert pga. at det kunne gjøres fradrag for folketrygdytelser.

Pensjonsloven § 18 første punktum lyder: «Departementet kan bestemme at det for visse grupper arbeidstakere skal betales en arbeidsgiverandel i tillegg til medlemmets eget innskott.» Denne arbeidsgiverandelen har siden 1973 vært på 8 prosent. Statens forretningsdrivende virksomheter som Postverket og NSB, etater under Sosialdepartementet, fylkeskommunale skoler og andre etater overfører slik arbeidsgiverandel til Statens Pensjonskasse.

Arbeidsgiverandelen ble fram til 1973 fastsatt ut fra forsikringsmatematiske beregninger over hva pensjonsutgiftene ville kunne bli. Medlemsinnskuddet var ved lov av 17. juni 1966 nr. 13 satt til 2 prosent, jfr. lov av 28. juli 1949 nr. 26 § 11. Ved lov av 21. mai 1982 er denne bestemmelsen flyttet til § 16.

9.7.2 En modell for utbetaling fra tjenstepensjonsordningen med refusjon fra folketrygden

9.7.2.1 Innledning

Grunnen til at dagens samordningssystem er så komplisert, er at det er tre regelverk som griper inn i hverandre. På hver sin ytterkant har man regelverkene til folketrygden og tjenstepensjonsordningene, og i midten har man samordningsbestemmelsene som skal knytte de to regelverkene sammen.

Hvis man forestiller seg at hver av de tre regelverkene i en tenkt situasjon hadde ti forskjellige regler, eller alternative muligheter, finnes det $10 \times 10 \times 10 = 1\,000$ mulige kombinasjoner av disse reglene. Dersom man tar bort ett av regelsettene, blir valgmulighetene i det tenkte tilfellet redusert hundre ganger, siden samordningsreglene heller ikke kommer til anvendelse. Eksemplet setter problemet på spissen, siden alle regler ikke griper inn i hverandre, men situasjonen er likevel reell.

I private tjenstepensjonsordninger er det retten til tjenstepensjon som ut fra det historiske utgangspunktet delvis faller bort. Forutsetningen om en folketrygd-pensjon av en viss størrelse legges imidlertid til grunn for nivået på netto tjenstepensjonen.

Dagens samordningssystem bygger på forutsetningen om at ytelsene fra folketrygden alltid skal gis uten reduksjon, mens de ytelsene som pensjonisten har rett til fra tjenstepensjonsordningen, blir redusert med beløp som svarer helt eller delvis til de ytelsene som kommer til utbetaling fra folketrygden. Folketrygden har følgelig overtatt den vesentligste delen av pensjonsansvaret til tjenstepensjonsordningene. Som nevnt var dette grunnen til at medlemspremiene til tjenstepensjonsordningene ble redusert fra 6 til 2 prosent da folketrygden med sitt tilleggspensjonssystem ble innført. På dette tidspunktet var medlemspremiene (pensjonsdelen) til folketrygden 4 prosent som for lønnstakerne ellers. Sammenlagt ble det følgelig på dette tidspunktet fortsatt 6 prosent medlemspremie for de samordnede pensjonene fra offentlig tjenstepensjonsordninger og folketrygden.

Utvalget vil nedenfor vurdere om det kan være mer hensiktsmessig om bruttopensjonen fra tjenstepensjonsordningene blir betalt fullt ut, og at den pensjonen som den enkelte har rett til fra folketrygden, blir refundert til tjenstepensjonsordningene. En slik modell ville bringe en nærmere situasjonen før 1957, jf. Ot prp nr. 60 (1957) Om lov om samordning av pensjons- og trygdeytelser, side 31, hvor det heter:

«Det har vært departementets utgangspunkt at medlemmer av de nevnte pensjonsordninger burde holdes utenfor alderstrygden – fritas helt for å betale premie og unntas fra retten til pensjon. Denne løsning lar seg ikke gjennomføre av forskjellige grunner.»

Flere forhold, som tildels er nevnt ovenfor, gjør det aktuelt å vurdere å rokere på samordningssystemet. Det vil i all enkelhet gå ut på at all pensjon til medlemmene anvises gjennom tjenstepensjonsordningene.

Noen helt ny ide ville dette ikke representere. For sykepenger er ordningen i dag slik at disse ytelsene fullt ut blir utbetalt av den statlige eller av den kommunale arbeidsgiveren. Dette er riktignok en ykelse uten tilleggsytelser og spesialregler av den art man finner i pensjonsreglene. For staten som arbeidsgiver har sykepenger blitt refundert gjennom en summarisk oppgjørsordning. For de kommunale arbeidsgiverne har sykepenger blitt refundert fra folketrygden på samme måte som til private arbeidsgivere som forskotter slike ytelser, se folketrygdloven § 15–7.

9.7.2.2 Nærmere om den summariske oppgjørsordningen for sykepenger og tidligere for fødselspenger

Syketrygden ble inkorporert i folketrygden med virkning fra 1. januar 1971, se lov 19. juni 1970 nr. 67. Ved inkorporeringen fikk statens embets- og tjenstemenn rett til sykepenger og barselspenger fra folketrygden på samme måte som andre arbeidstakere hadde.

Etter den tidligere ordningen var statens embets- og tjenstemenn, som hadde rett til full lønn under sykdom etter bestemmelsene i lønnsregulativet, unntatt fra reglene om sykepenger fra trygdekassen.

På liknende måte var kvinnelige statsfunksjonærer, som etter lønnsregulativet var sikret full lønn under fødselspermisjonen, unntatt fra reglene om barselspenger fra trygdekassen.

I forbindelse med inkorporeringen ble det reist spørsmål om utbetaling av lønn under sykdom m.v. til statens embets- og tjenstemenn. På dette tidspunktet var folketrygdens dekningsnivå for sykepenger og fødselspenger ca 50 prosent, og lå følgende betydelig under det kravet på full lønn som de offentlig ansatte var sikret gjennom tariffavtaler. Det var først ved sykepengereformen i 1978 at folketrygden opp til et visst nivå gav full dekning for sykepenger og fødselspenger til arbeidstakere.

Folketrygdloven § 15–7 bestemmer at en arbeidsgiver som betaler full lønn under sykdom, har rett til å kreve enten den trygdedes sykepenger utbetalt til seg, eller gjøre et tilsvarende fradrag i lønnen. Det daværende Lønns- og prisdepartementet bestemte at statens embets- og tjenstemenn etter 31. desember 1970 fortsatt skulle få utbetalt full lønn under sykdom slik som før, og at tjenstemennenes sykepenger skulle kreves utbetalt til staten. Tilsvarende ordning ble bestemt for fødselspenger.

Det ble innført en summarisk oppgjørsform for syke- og fødselspenger i 1971. Denne oppgjørsformen representerte en forenklet form for avregning mellom offentlige budsjetter, og kom som et ledd i en prosess der flere former for oppgjør mellom stats- og trygdebudsjettet ble sløffet av hensyn til finansielle forenklinger i

offentlige budsjetter. Ordningen innebar samtidig et lite arbeidskrevende avregningssystem og administrative fordeler.

For fødselspenger ble ordningen avviklet i 1994.

9.7.2.3 *En beskrivelse av modellen*

Modellen som beskrives her, innebærer at det i utgangspunktet skal komme bare én pensjon til utbetaling ved et pensjonstilfelle. Dette forutsetter at man tar bort den ubetingede retten til å få utbetalt pensjon fra folketrygden. Den samlede pensjonen vil da kunne være entydig definert.

Dersom det utbetales/forskotteres en bruttopensjon fra tjenstepensjonsordningene, må disse ordningene ha refusjon fra folketrygden. Et slikt system vil kunne ses på som en parallell til den summariske oppgjørsordningen for statstilsatte når det gjelder sykepenger.

Det eksisterende pensjonssystemet definerer den samlede tjeneste- og folketrygdpensjon med utgangspunkt i tjenstepensjonen, vanligvis til 66 prosent av inntektsbortfallet. Modellen innebærer at den samlede pensjonen på en mer direkte måte enn i dag defineres ut fra dette nivået. Det skal ikke gjøres noe fradrag for ytelsene fra folketrygden, men eventuelt gis et tillegg til tjenstepensjonen. Finansieringen av tjenstepensjonene vil i det vesentligste skje gjennom refusjonene fra folketrygden.

Tjenstepensjonen vil være den ytelsen som ligger i bunnen, og som utbetales med eventuelle tillegg for opptjent folketrygdpensjon utenfor tjensteforhold. Rikstrygdeverket forutsettes å opprettholde sitt register over tilleggspensjonsrettigheter også for denne gruppen av arbeidstakere. Statens Pensjonskasse utbetaler sine pensjoner gjennom trygdekontorene, slik at tilknytningen til folketrygden vil kunne framstå som klar.

I hovedsak bør forslaget utformes slik: Når det er full opptjeningstid i tjenstepensjonsordningen, får ikke pensjonisten utbetalt noe av pensjonen fra folketrygden. Dersom folketrygdpensjonen er høyere, må denne pensjonen kunne komme til utbetaling. Et slikt system likner på den ordningen man har med avtafefestet pensjon fra fylte 65 år, der hovedregelen er at man får utbetalt sin tjenstepensjon, men får en pensjon beregnet etter folketrygdens regler dersom denne beregningen gir en større pensjon.

Hvis man hever det alminnelige pensjonsnivået i tjenstepensjonsordningene fra 66 til 70 prosent, vil økningen kunne kompensere noenlunde for de samordningsfordelene (samordningstilleggene) som faller bort under det foreslåtte systemet.

Før pensjonisten fyller 67 år, vil nivået innebære en forbedring, mens det etter 67 år ikke fullt ut vil kompensere for samordningsfordelene som er:

1. 1/4 av grunnbeløpet i folketrygden ved samordning med grunnpensjonsdelen av folketrygdpensjonen når ektefellen ikke er pensjonist (9 520 kroner ved full pensjon), og
2. fiktivfordelene når det ikke skjer fullt fradrag for tilleggspensjonsdelen av folketrygdpensjonen. For dem som mottar egenpensjon fra Statens Pensjonskasse utgjør denne fordelene i dag i gjennomsnitt 7 000 kroner pr år.

Eksempel 22 – redusert tjenestetid

Vi forutsetter at tjenstepensjonsordningen har en pensjonsdekning på 70 prosent av pensjonsgrunnlaget. Medlemmet har et pensjonsgrunnlag på 200 000 kroner. Opptjeningstiden er 30 år, hvorav 20 av disse årene er i staten. I folketrygden har vedkommende et sluttpoengtall på 4,25. Pensjonsprosenten for tilleggspensjon fra denne trygdeordningen er 42, og grunnbeløpet utgjør 38 080 kroner.

Pensjonsberegningen blir slik:

Tjenstepensjon ($200\ 000 \times 0,70 \times 20/30$)		kr 93 333
Pluss folketrygdpensjon for den delen som mangler på fullt opptjent tjenstepensjon		
Grunnpensjon ($38\ 080 \times 10/30$)	kr 12 693	
Tilleggspensjon		
($38\ 080 \times 4,25 \times 0,42 \times 30/40 \times 10/30$)	kr 16 993	
Totalt fra folketrygden		= kr 29 686
Totalt til utbetaling		kr 123 019

Etter dagens regler ville pensjonsberegningen blitt slik:

Folketrygden:

Grunnpensjon lik grunnbeløpet	kr 38 080
Pluss tilleggspensjon ($38\ 080 \times 4,25 \times 0,42 \times 30/40$)	kr 50 980
Til utbetaling fra folketrygden	kr 89 060

Tjenstepensjonsordningen:

Bruttopensjon ($200\ 000 \times 0,66 \times 20/30$)	kr 88 000
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	
Tilleggspensjonen	
($38\ 080 \times 4,25 \times 0,42 \times 30/40 \times 20/30$)	kr 33 986

Grunnpensjonen (3/4 x 38 080 x 20/30)	kr 19 040	
Totalt samordningsfradrag		= kr 53 026
Til utbetaling fra tjenestepensjonsordningen		kr 34 974

Samlet pensjonsutbetaling:

Folketrygden	kr 89 060
Tjenestepensjonsordningen	kr 34 974
Totalt	kr 124 034

Det er reglene om dobbeltavkorting av fradraget for tilleggspensjonen som gjør at dagens samordningsregler gir et gunstigere resultat for pensjonistene. Reglene om dobbeltavkorting av fradraget for tilleggspensjonen gir størst samordningstillegg når det er få poengår i folketrygden. Forskjellene er likevel begrensede. De to modellene vil altså gi omtrent det samme resultat. Dagens system favoriserer personer som har relativt kort yrkeskarriere, når den vesentlige delen av yrkeskarrieren er i offentlig tjeneste.

Ved deltidstjeneste måtte pensjonisten beholde en del av grunnpensjonen, siden alle får utbetalt grunnpensjonen i sin helhet. Med en gjennomsnittlig deltidstjeneste på 50 prosent stilling, ville enslig pensjonist altså i tillegg til tjenestepensjonen få utbetalt 1/2 G.

Når det samtidig med tjenestepensjonen foreligger rett til tilleggspensjon oppjent av ektefelle oppstår nye samordningsproblemer. Da kunne det eventuelt utbetales et tillegg til tjenestepensjonen. Dette forutsetter at folketrygdloven § 7-4, § 8-6 og "*Samordning av pensjoner når det foreligger rett til pensjon fra personskadetrygd*" i kapittel 10 endres på dette punkt, og gir rett til en (ervervsprøvet) ytelse til etterlatte som mottar ytelser fra offentlig tjenestepensjonsordning.

En får da tre elementer som må koordineres innbyrdes:

- Pensjonsretten i tjenestepensjonsordningen
- Arbeidstakerens opptjente pensjonsrettigheter i folketrygden
- Retten til tilleggspensjon etter avdød ektefelle.

Størrelsen på tillegget etter avdøde måtte justeres i forhold til medlemmets opptjente tilleggspensjonsrettigheter i samsvar med prinsippet i folketrygdloven § 7-4 andre ledd, som sier at:

«Gjenlevende som har rett til egen tilleggspensjon, får 55 prosent av summen av egen og avdødes tilleggspensjon. Dersom dette gir et bedre resultat, ytes bare gjenlevendes egen tilleggspensjon etter reglene i § 7-3.»

Hvis gjenlevendes egen tilleggspensjon er høyere enn 55 prosent av summen av egen og avdødes tilleggspensjon, er det altså ikke grunnlag for å gi noe tillegg som nevnt. En ser at en i disse tilfellene lett vil måtte foreta en fullstendig beregning av folketrygdens tilleggspensjon for å oppnå et resultat i samsvar med dagens forutsetninger. Dette er et eksempel på at modellen lett vil kunne gi kompliserte beregninger i de pensjonstilfellene som i dag er vanskelige.

9.7.2.4 Oppsatte rettigheter

Den oppsatte pensjonsretten ville ikke være relatert til inntektsnivået ved pensjone-ring. Reelle hensyn kan altså tale for at den oppsatte pensjonen ikke knyttes til refu-

sjonssystemet. Det må derfor muligens sees på som ønskelig at oppsatte rettigheter utbetales som nettoytelser. Velger man et netto-alternativ for de oppsatte rettighetene, får vi på den annen side langvarige overgangsregler.

9.7.2.5 *En vurdering av modellen*

Foran er skissert et system hvor de offentlige tjenstepensjonsordninger utbetaler sine bruttoytelser, men med et samlet tilskudd fra folketrygden for de tilleggspensjonsrettigheter som der er opptjent. Personer som bare var i offentlig tjenste en del av sitt yrkesaktive liv, måtte da få utbetalt en del av den ordinære folketrygdpensjonen. Dette ville være aktuelt når de ikke oppnår 30 års pensjongivende tjenestetid i tjenstepensjonsordningen. Et slikt system ville for denne gruppen kreve supplerende regler om fastsettelse av såvel pensjongivende inntekt som tjenestetid.

Innføringen av en ikke-behovsprøvd alderstrygd i 1959 og særlig folketrygden i 1967 med dens tilleggspensjonssystem, medførte som nevnt foran en mer komplisert ordning for offentlig ansatte som nå fikk flere samordningspliktige pensjonsytelser å forholde seg til. Det hevdes ofte at pensjonistene i de offentlige tjenstepensjonsordningene var mer tilfreds den gang de fikk utbetalt sine pensjoner fullt ut fra Pensjonskassen. Dette til tross for at de samordnede egenpensjoner fra tjenstepensjonsordning og folketrygden i dag vanligvis gir betydelig bedre dekning enn de 66 prosent av pensjonsgrunnlaget (vanligvis sluttlønnen) som tjenstepensjonen sikrer gjennom sin bruttogaranti.

Nåværende høyere dekning skyldes dels at folketrygdens grunnpensjon ikke samordnes fullt ut, men begrenses til 3/4 grunnbeløp. I tillegg gir den såkalte fiktivfordelsregelen ved samordning av tjenstepensjon med tilleggspensjonen fra folketrygden vanligvis en viss heving av det samlede pensjonsnivået. Ca 65 prosent av de tjenstepensjonister som også mottar tilleggspensjon fra folketrygden, får slike fiktivfordeler.

Spørsmålet om statspensjonister fortsatt burde fått utbetalt sin statspensjon fullt ut, og vært holdt utenfor den alminnelige ordningen med alderstrygden og senere folketrygden, ble vurdert i forbindelse med innføringen av alderstrygdloven av 1957. En slik ordning ville vært enklere enn dagens samordningssystem. På den annen side er det et viktig prinsipp at folketrygden skal omfatte alle som er bosatt her i landet.

Dersom man skulle legge om til en modell med full utbetaling av tjenstepensjon, måtte man antakelig definere et variabelt samordningstillegg, slik at man ikke uten videre kunne gjøre regning med å bli kvitt de eksisterende samordningsreglene i sin helhet. De interne refusjonsoppgjør i den enkelte sak kunne imidlertid blitt eliminert. Det kan her være grunn til å vise til Pensjonskasseutvalgets Innstilling I fra 1968, side 32 til 33:

«En annen løsning vil være å foreta en særskilt registrering av de pensjionspoeng som opptjenes i folketrygden for pensjongivende statsinntekter. Gjennom en slik registrering ville man kunne bringe på det rene hvilke inntekter som skulle holdes utenfor statspensjonenes samordning med folketrygden. Utvalget har imidlertid ikke kunnet akseptere en slik ordning. Den ville medføre administrative problemer og bli så vidløftig at den vanskelig kunne forsvares gjennomført. Etter utvalgets mening bør man tilstrebe en så enkel administrativ løsning som mulig.»

Det må altså tas særskilt stilling til på hvilken måte det skal gis tilleggspensjon for inntekter på medlemmets hånd som ikke er pensjongivende i tjenstepensjonsordningen. Denne modellen løser ikke problemet på en enkel måte.

Eventuelt kunne det for slike rettigheter gis supplerende ytelser fra folketrygden. Da risikerer man imidlertid å få hele fiktivproblematikken tilbake, men bare i en ny forkledning.

Et system der tjenstepensjonen utbetales uten samordning med folketrygden, har mange fordeler, og vil trolig bli godt mottatt blant offentlige tjenstemenn og i tjenstepensjonsordningene, selv om statspensjonistene nå er vant med også å få folketrygd.

9.7.2.6 Konklusjon

En nærmere vurdering av modellen viser at en ikke kommer utenom supplerende tilpasningsregler når det ikke er tjent opp full tjenstepensjon. I slike tilfelle må en del av folketrygdpensjonen komme til utbetaling. En vil lett kunne få supplerende regler som gjør modellen like komplisert som det systemet vi har i dag.

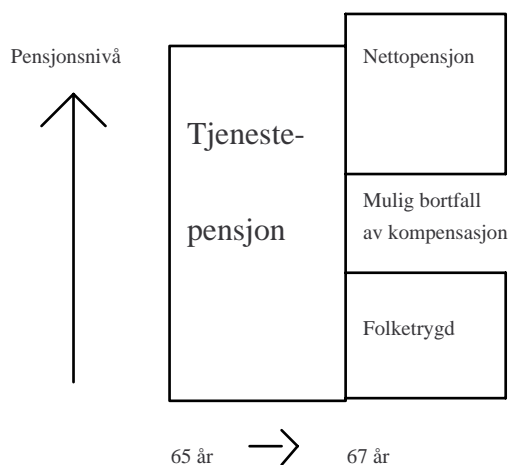
Utvalget er av den oppfatning at et system som beskrevet ovenfor, kan bli lettere forståelig for dem det gjelder, men fortsatt vanskelig å administrere. Man vil få store kostnader i overgangsperioden – uten at utvalget har vurdert disse nærmere. Det vil fortsatt bli vanskelige beregningsregler å sette seg inn i for dem som ønsker å finne ut på hvilken måte pensjonen er beregnet. En risikerer at bare de tilfellene som i dag er greie, vil bli enkle under et slikt system. Utvalget finner etter en samlet vurdering ikke å ville anbefale modellen.

9.7.3 Modeller for et nettosystem for egenpensjoner

9.7.3.1 En beskrivelse av noen aktuelle modeller

9.7.3.1.1 Innledning

Under et nettosystem vil det ikke være noen direkte sammenheng mellom tjenstepensjonen og andre pensjons- og trygdeytelser. I en bruttoordning er den enkelte arbeidstakeren sikret en viss andel av tidligere lønn i samlet pensjon. Samlet alderspensjon vil ved full opptjeningstid minst være 66 prosent av lønnen. Ved endringer i folketrygden endres tjenstepensjonen, slik at kravet om 66 prosent samlet alderspensjon opprettholdes.

Figur 9.9 Alderspensjon under et nettosystem

Dagens system definerer en bruttogaranti – samlet folketrygd og tjenstepensjon vil ved full tjenestetid utgjøre minst 66 prosent av pensjonsgrunnlaget ved fratreden. Man vet i ansettelsestiden ikke nøyaktig hva arbeidstakeren på pensjone-ringstidspunktet vil få fra tjenstepensjonsordningen. Dette skyldes at pensjonen beregnes på grunnlag av

- lønnen ved fratreden (pensjonsgrunnlaget) og at
- samordningsfradraget for folketrygdpensjon blant annet avhenger av den folke-trygdpensjonen som kommer til utbetaling.

Det som ligger fast, er den laveste totale utbetaling til den forsikrede, nemlig 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Selv om dette er en størrelse som fastsettes ved fratreden, vil nivået altså være rimelig klart.

Også i en nettoordning definerer man et ønsket samlet pensjonsnivå i pensjonsordningen, og beregner pensjonen ut fra dette. Man bygger på en forutsetning om at en folketrygdpensjon av en gitt størrelse skal komme til utbetaling. En premie blir beregnet ut fra det tilsiktede pensjonsnivået i tjenstepensjonsordningen. I de modeller som presenteres under "*En beskrivelse av noen aktuelle modeller*" i punkt 9.7.3.1, bygger utvalget på at et samlet pensjonsnivå på 66 prosent skal opprettholdes i de situasjoner hvor forutsetningene om opptjening av folketrygdpensjon er oppfylt. Utvalget tar ikke uttrykkelig standpunkt til nivået for et nettosystem, men mener at samlet pensjon bør ligge omtrent på samme nivå som i dag – blant annet ut fra hva som er tilvant. Man har operert med to typer av nettosystemer, jf. vedlegg til NOU 1990: 21 utarbeidet av Steinar Stordalen, differanseordninger og tilleggsordninger. Disse vil bli nærmere beskrevet nedenfor under "*Differanseordninger*" i punktene 9.7.3.1.3 og "*Tilleggsordninger*" i 9.7.3.1.4 flg.

9.7.3.1.2 *Situasjonen før rett til egenpensjon fra folketrygden inntreer – bruttoordning*

De offentlige tjenstepensjonsordningene gir invalidepensjon når uføregraden er lavere enn 50 prosent. Når særlige grunner foreligger, ytes det også pensjon med høyere uføregrad selv om uførepensjonen fra folketrygden ikke er tilstått. Alderspensjon ytes for enkelte grupper tjenestemenn helt fra 57 år.

Fram til rett til pensjon fra folketrygden inntreer, men senest ved fylte 67 år, må tjenstepensjonen som hittil være 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Dette er aktuelt ved alderspensjon, og ved uførepensjon når uføregraden er lavere enn 50 prosent. Det må vurderes om pensjonsnivået skal justeres når pensjonisten får rett til etterlattepensjon fra folketrygden, se nedenfor under "*Differanseordninger*" i punkt 9.7.3.1.3.

Statens tjenestemenn har rett til sykelønn i ett år, og kan få invalidepensjon ved utløpet av denne tid. Behandlingen av uførepensjonssakene er oftest avsluttet i tjenstepensjonsordningen før folketrygdens behandling. Pensjonsloven skiller ikke på samme måte som folketrygdloven mellom overgangs- og langtidsytelser, slik at invalidepensjon i dag innvilges for den periode som Pensjonskassen i den enkelte sak finner forsvarlig, uavhengig av folketrygdens regler. Saken tas likevel opp til revisjon når uføresaken i folketrygden er ferdigbehandlet. Korttidssytelsene, og ytelsene i overgangsperioder fra folketrygden, det vil si rehabiliteringspenger, attføringspenger og foreløpig uførestønad, gis for en begrenset periode. Det at retten til korttidssytelsene og ytelser i omstillingsperioder fra folketrygden faller bort, har ikke noen ubetinget betydning for tjenstepensjonsordningens saksbehandling.

Vanligvis er det de samme søknadsdokumentene som benyttes i tjenstepensjonsordningen og folketrygden, slik at arbeidstakeren slipper å søke to ganger om

uførepensjon. Disse behandlingsprosedyrene må revideres under et nettosystem. Dette er administrative spørsmål som det ikke er naturlig for utvalget å gå nærmere inn på.

9.7.3.1.3 Differanseordninger

Differanseordninger er en type nettoordninger som er en overgangsform mot bruttosystemet. Pensjonen er definert som en ytelse på for eksempel 66 prosent av tidligere lønn *minus* en standardberegnet folketrygdpensjon. Forskjellen fra bruttosystemet er at man ikke tar hensyn til hvilken folketrygdpensjon som, i det enkelte tilfellet, faktisk kommer til utbetaling. Dette har den fordel at man kan gi tilsagn om en tjenstepensjon av en bestemt størrelse.

I NOU 1990: 21 vurderte et parts sammensatt utvalg spørsmålet om å innføre et nettosystem for offentlig tjenstepensjon. I utredningen er det framholdt at differanseordningen er en bekreftelse på at det er ideene bak de offentlige tjenstepensjonsordningene som har fått gjennomslag også i privat sektor.

Også pensjonsordningene i privat sektor var bruttoordninger før 1967. Det var derfor naturlig å bygge videre på de prinsipper man hadde i privat sektor tidligere, blant annet for ikke å endre pensjonsnivået i for stor grad, da man etter 1967 skulle innføre nettosystemer i privat sektor.

Tjenstepensjonen vil under en slik modell være definert som differansen mellom en viss prosent av pensjonsgrunnlaget og en forventet folketrygdpensjon. I praksis blir de folketrygdytelsene det skal gjøres fradrag for, beregnet under forenklede forutsetninger, og fradraget har derfor fått betegnelsen «beregnet folketrygd». Man tar som oftest hensyn til at pensjonister tilhørende forskjellige årskull, i folketrygdens innføringsperiode fram til år 2007, ikke har hatt mulighet for å tjene opp full tilleggspensjon fra folketrygden.

En differanseordning som ligger nær opp til ytelsene fra de offentlige tjenstepensjonsordningene, ville for egenpensjon se slik ut (lønn 200 000 kroner):

Eksempel 23

Pensjonsgrunnlag x 66 %		kr 132 000
Minus fradrag for en forventet folketrygdpensjon		
3/4 av grunnbeløpet	kr 28 560	
hele tilleggspensjonen	kr 67 973	
Totalt samordningsfradrag		= kr 96 533
Tjenstepensjon til utbetaling		kr 35 467

Forventet tilleggspensjon fra folketrygden er beregnet på følgende måte:

$$\text{Beregnet sluttpt.: } \frac{200\,000 - 38\,080}{38\,080} = 4,25$$

$$38\,080 \times 42\% \times 4,25 = 67\,973 \text{ kroner}$$

I eksemplet er det forutsatt at arbeidstakeren har full pensjonsgivende tjenestetid i tjenstepensjonsordningen og ville tjene opp 40 poengår i folketrygden. I forhold til under bruttosystemet, vil pensjonisten i tilfelle tilleggspensjonen blir lavere enn forventet, få en dårligere ytelse, det vil si mindre enn 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Det vil kunne gjelde i ca. 1/3 av pensjonstilfellene at pensjonsgivende inntekt er lavere enn pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen, slik at det samlede pensjonsnivået blir lavere enn 66 prosent. I tillegg kommer de tilfellene hvor tjenestemannen ikke oppnår 40 poengår i folketrygden, hvor også pensjonsnivået vil kunne bli lavere enn 66 prosent.

Nettosystemet vil gi dårligere ytelser enn dagens bruttosystem for arbeidstakere som får redusert sin alderspensjon fra folketrygden på grunn av at de har arbeidsinntekter utenfor tjenesten. Etter bestemmelsene i folketrygdloven § 7-10 vil folketrygdpensjonen da bli avkortet. Under et nettosystem vil dette ikke bli kompensert av en høyere utbetaling fra tjenstepensjonsordningen. Ut fra et fordelingspolitisk perspektiv er dette i og for seg en virkning som kan framstå som ønskelig – i disse situasjonene er det knapt noen saklig begrunnelse for at tjenstepensjonsordningene skal kompensere for bortfalt folketrygd.

Det er overfor pekt på et par situasjoner hvor en vil få avvik mellom ytelsene fra en slik differanseordning og fra dagens bruttoordning. Dette er avvik som følge av at det er avvik mellom beregnet (forventet) og faktisk folketrygdpensjon.

I NOU 1990: 21 Offentlig nettopensjon er det pekt på en spesiell virkning av dette:

«Den ordning man har, og som man er vant til i den offentlige sektor, lar pensjonen (med visse unntak) være beregnet av sluttlønnen i arbeidsforholdet. Folketrygdens pensjonssystem bygger på et gjennomsnitt av de 20 beste år. Lar man folketrygden overta den største delen av de totale pensjonsutgifter gjennom et nettosystem, vil det ha til følge at arbeidstakere som etter dagens system vil få samme (samlede, vår tilføyelse) pensjon da vil få forskjellige pensjoner. Den som har gjort en tidlig karriere vil få en høyere pensjon enn i dag. Den som har nådd sitt nivå sent i karrieren, vil få lavere pensjon enn i dag. Dette gjelder selvsagt når den økonomiske ramme holdes konstant.»

I NOU 1990: 21 er det konkludert med at den prinsipielle forskjell i virkeligheten blir at differanseordningene samordner på forhånd, bruttoordningene i etterskudd. Differanseordningen kalles en form for bruttoordning uten noen bruttogaranti. Det kan føyes til at det bruttosystemet som vi har, gir enkelte fordeler som det ikke vil være aktuelt å videreføre under et nettosystem. Noen av disse fordelene er imidlertid etter utvalgets oppfatning ikke like velbegrunnet. Dette gjelder særlig reglene om dobbeltavkortning av samordningsfradrag for folketrygdens tilleggspensjon.

Tilleggspensjonen fra folketrygden fastsettes på grunnlag av de 20 høyeste poengtallene i hele yrkeskarrieren. Hvor stor tilleggspensjonen blir, vil derfor i ikke uvesentlig grad avhenge av hvordan poengtallene reguleres, sett i forhold til den alminnelige inntektsutviklingen. Størrelsen på tilleggspensjonen avhenger også av om det har vært aktuelt å tjene opp 40 poengår. Det vil være mulig å beregne den gjennomsnittlige verdien av den folketrygdpensjonen som tjenes opp relativt nøyaktig, og det vil også kunne være mulig å legge inn i systemet forutsetninger om at tjenstepensjonen skal reguleres når G-reguleringen ikke har fulgt den alminnelige lønnsutviklingen for offentlige tjenestemenn, eller karriereprofilene endres, slik at antallet poengår som er opptjent reduseres. Hvis man innfører kompliserte beregningsfaktorer, kan imidlertid mye av fordelene med modellen bli borte.

Nettosystemet vil føre til at offentlige tilsatte på samme måte som andre yrkesaktive direkte merker konsekvensene av eventuelle endringer i det alminnelige folketrygdesystem. Hvis for eksempel reglene for opptjening av tilleggspensjon i folketrygden endres, slik at pensjonene blir høyere eller lavere, ser noen det som en fordel at også tjenestemennene merker konsekvensene av dette. Slike endringer kunne tenkes å være:

- reduksjon av pensjonsprosenten fra 42 til for eksempel 40 prosent. Samlet pensjonsnivå ville da synke.
- gjeninnføring av ventetillegg, for eksempel i forbindelse med senkning av pensjonsalderen. Samlet pensjonsnivå ville da øke hvis en arbeidstaker valgte å vente med å fratrukke seg alderspensjon.

Under et nettosystem måtte spørsmålet om å forbedre tjenstepensjonene konkret tas opp til vurdering i forbindelse med eventuelle framtidige forandringer i trygdesystemet, slik det gjøres i privat sektor. Under bruttosystemet må det vurderes om man i en slik situasjon skal senke det alminnelige nivået for tjenstepensjonene fra 66 prosent.

Nettopensjonen skal dekke:

- Differansen mellom bruttoytelsen og folketrygdpensjonen, se figur 9.9. Dette er samordningstilleggene, som for eksempel 1/4 G ved samordning med grunnpensjonen.

9.7.3.1.4 Tilleggsordninger

I en tilleggsordning defineres pensjonsnivået uavhengig av den folketrygdpensjonen som kan komme til utbetaling. På dette punkt skiller tilleggsordningene seg fra differanseordningene. Dette er i hovedsak et formelt skille. Det tas – selvfølgelig – i begge tilfelle hensyn til at pensjonisten skal ha et samlet pensjonsnivå som opprettholder inntektsnivået på en rimelig god måte etter pensjonering. Faktisk er resultatet ofte på kronen identisk om man bruker den ene eller andre modellen. Det er foran under "*Hvor mye kommer til utbetaling fra tjenstepensjonsordningen etter samordning?*" i punkt 9.6.6 forklart hvorfor det ikke gis pensjon fra tjenstepensjonsordningen for de første ca 60 000 kronene av pensjonsgrunnlaget – dette har med samordningsfradraget for grunnpensjonen å gjøre. Nedenfor vil vi komme nærmere inn på forholdet.

Figur 9.10 Pensjonsdekning

Figur 9.10 beskriver hvilken kompensasjon offentlige tjenstepensjonsordninger og folketrygden under forenklete forutsetninger gir for inntektsbortfallet etter pensjonering etter endringen i folketrygdloven 1. januar 1992. Tjenstepensjonsordningene gir 66 prosent kompensasjon opp til 8 ganger grunnbeløpet. Grunnpensjonen sikrer 100 prosent kompensasjon i bunnen, mens folketrygden for høyere inntekter gir 42 prosent dekning opp til 6 G, og deretter 14 prosent. Det er i figuren ikke tatt hensyn til reglene om særtilllegg fra folketrygden.

Folketrygdpensjonen går etter dagens regler til fradrag i tjenstepensjonen. Av grunnpensjonen trekkes det 75 prosent i tjenstepensjonen. Fradraget på $3/4$ G er altså høyere enn det som en tjenstepensjon av en inntekt på 1 G ville utgjøre – 66 prosent av G. Det kan derfor sies at det ikke gis tjenstepensjon for de første kronene av pensjonsgrunnlaget. Utbetaling av tjenstepensjon skjer først når pensjonsgrunnlaget er 1,43 G eller høyere. Dette gjenspeiler seg i formlene for netto tjenstepensjon nedenfor.

Inntil 1992 var det alminnelige nivået på tjenstepensjonen etter samordning $66\% - 45\% = 21\%$

Formelen for alderspensjon under en tilleggsordning med 66 prosent dekningsgrad blir etter regler før 1. januar 1992:

$$21\% \times (\text{pensjonsgrunnlag} - 1,43 G) \times t/30.$$

Satsen 1,43 G har sammenheng med fradraget for grunnpensjonen på $3/4$ G. For inntekter opp til 1,43 G gis det ikke tjenstepensjon. Man kommer fram til denne grense ved følgende ligning. Vi kan kalle det laveste nivå tjenstepensjon kommer til utbetaling med for «x», og har da:

$$0,66x = 0,75 G + 0,45(x-G)$$

$$0,66x = 0,75 G + 0,45x - 0,45G$$

$$0,66x - 0,45x = 0,30G$$

$$0,21x = 0,30G$$

$$x = 1,43 G$$

Etter reglene som gjelder fra 1. januar 1992, med 42 prosent pensjonsdekning blir formelen.

Grensen på 1,375 G kommer fram ved følgende beregning:

$$0,66x = 0,75G + 0,42(x-G)$$

$$0,66x = 0,75G + 0,42x - 0,42G$$

$$0,66x - 0,42x = 0,33G$$

$$0,24x = 0,33G$$

$$x = 1,375 G$$

Før rett til folketrygdpensjon inntreer ved 67 år, er det som hittil utbetales en bruttoytelse.

9.7.3.1.5 Etterlattepensjon fra folketrygden

En person kan ha rett til egen tjenstepensjon ved siden av at han har rett til etterlattepensjon fra folketrygden.

Det kan reises spørsmål om det bør skje noen form for koordinering av egenpensjon i forhold til etterlattepensjon fra folketrygden. Hvis denne koordineringen begrenses til å gjelde grunnpensjonen, vil samlet pensjon regelmessig bli høyere før 67 år enn når pensjonisten ved fylte 67 år går over på de lave satser for tjenstepensjon. Før 67 år vil merytelsen være et beløp begrenset oppad til 55 prosent av avdøde ektefelles opptjente tilleggs pensjon. Det kan framstå som rimelig at en i disse sakene velger en sats for pensjonen som i det minste tar hensyn til at det kommer grunnpensjon fra folketrygden til utbetaling.

Utvalget mener det kan være god grunn til også å begrense nivået på samlet pensjon i disse tilfellene, uavhengig om man har et netto- eller bruttosystem. Dette må i tilfelle skje ved at det gjøres fradrag i tjenstepensjonen for avdøde ektefelles tilleggspensjon.

Når det før pensjonistens fylte 67. år løper etterlattepensjon fra folketrygden, må en vurdere om det skal utbetales pensjon med 66 prosent av pensjonsgrunnlaget, eller beregnet etter en mellomliggende sats, hvor en tar hensyn til grunnpensjonen. Formelen for denne ytelsen kunne være:

$$0,66 (\text{pensjonsgrunnlag} - 1,43 \text{ G}) \times t/30$$

9.7.3.1.6 Oppsummering

Under et nettosystem vil utvalget gå ut fra at en bør ha tre pensjonsnivåer.

Første nivå er når det ikke foreligger rett til folketrygdpensjon. Da bør en som i dag ha 66 prosent pensjonsdekning.

Andre nivå forutsetter at det foreligger rett til egenpensjon fra tjenstepensjonsordning og rett til etterlattepensjon fra folketrygden.

Hvis det da skal gjøres fradrag for grunnpensjonen fra folketrygden med $3/4$ G, blir pensjonsformelen:

$$0,66 (\text{pensjonsgrunnlag} - 1,43 \text{ G}) \times t/30 \text{ for tid opptjent før 1.1.1992}$$

$$0,66 (\text{pensjonsgrunnlag} - 1,375 \text{ G}) \times t/30 \text{ for tid opptjent etter 31.12.1991}$$

Det kan dessuten være grunn til å gjøre fradrag for en del av tilleggspensjonen fra folketrygden. Ellers vil man oppleve at samlet pensjon går ned når pensjonisten fyller 67 år eller av andre årsaker får egenpensjon fra folketrygden. Skal det defineres et nettonivå som tar hensyn til tilleggspensjon som ektefellen kan ha opptjent, uten at en faktisk undersøker hvor stor denne tilleggspensjonen er, får en lett urettferdige resultater. Utvalget ser ingen enkel løsning på dette problemet.

Tredje nivå beskriver den alminnelige situasjon; det foreligger rett til egenpensjon fra folketrygden og fra tjenstepensjonsordning. Pensjonsformelen blir med en 66 prosent -ordning:

$$21\% \times (\text{pensjonsgrunnlag} - 1,43 \text{ G}) \times t/30 \text{ for tid opptjent før 1.1.1992.}$$

$$24\% \times (\text{pensjonsgrunnlag} - 1,375 \text{ G}) \times t/30 \text{ for tid opptjent etter 31.12.1991.}$$

I praksis er det for tid opptjent etter 31.12.1991 at det vil være aktuelt å innføre et nettosystem

9.7.3.2 Modell 1 for et nettosystem (en tilleggsordning hvor gjeldende pensjonsnivå videreføres)

Under denne skissen opprettholdes den nåværende samlede pensjonsdekning fra folketrygd og tjenstepensjonsordning for inntekter opp til 12 G. Vi får fire intervaller:

1. Pensjonsgrunnlag opp til 1,375 G (52 360 kroner)
Ingen dekning
2. Pensjonsgrunnlag mellom 1,375 og 6 G:
 $66\% \times (\text{pensjonsgrunnlag} - 1,375 \text{ G}) \times t/30$
3. Pensjonsgrunnlag mellom 6 og 8 G:
 $66\% - (42\% \times 1/3) = (66 - 14)\% = 52\%$ dvs. 52% av pensjonsgrunnlaget
4. Pensjonsgrunnlag mellom 8 og 12 G:
 $(66\% \times 1/3) - (42\% \times 1/3) = 22 - 14 = 8\%$ dvs. 8% av pensjonsgrunnlaget

Figur 9.11 Modell 1 for et nettosystem

Figur 9.11 beskriver pensjon fra tjenstepensjonsordningen i prosent av lønn ved fratreden under modellen beskrevet i skisse 2. Det gis ingen tjenstepensjon for den delen av inntekten som er lavere enn minstegrensen på 1,375 G. Over dette nivået er pensjonsdekningen 24 prosent opp til 6 G. For inntekt mellom 6 og 8 G er pensjonsdekningen hele 52 prosent, slik at man reelt sett når knekkpunktet for den samlede pensjon ved en inntekt på 8 G, 304 640 kroner. For inntekt mellom 8 og 12 G er pensjonsdekningen 8 prosent, slik at den sammen med folketrygdpensjonen som gir 14 prosent, som i dag dekker 22 prosent av inntektsbortfallet.

Den skisserte nettoordning dekker ikke opp for manglende folketrygd når slutt-poengtallet i folketrygden er lavere enn et poengtall beregnet ut fra pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen (fiktivt sluttpoengtall). Da blir tilleggspensjonen fra folketrygden lavere enn forventet, og dette erstattes ikke av tjenstepensjonsordningen. Dette gjelder i dag ca 1/3 av pensjonistene med statspensjon og tilleggspensjon fra folketrygden. De er oftest arbeidstakere som har avansert sent i karrieren, og ikke har hatt biinntekter av betydning.

Derimot vil arbeidstakerne uten videre få beholde verdien av tilleggspensjonsrettigheter i folketrygden opptjent såvel i som utenfor tjenesten, i samsvar med folketrygdlovens regler.

Særtillegget har ikke betydning for ytelser til tjenestemenn med en viss yrkesaktivitet. For personer med kort opptjeningstid vil særtillegget gi en merytelse både under et brutto- og et nettosystem.

9.7.3.3 Modell 2 for nettosystem (tilleggsordning med en fast prosentsats)

Modell 2 er en modell for en tilleggsordning. Det beregnes ikke et bestemt fradrag for folketrygdpensjon som i en differanseordning. Den er likevel bygd på forutsetningen om at en folketrygdpensjon av dagens størrelse ligger «i bunnen». Det økonomiske resultat for pensjonisten kan bli det samme såfremt den forventede folketrygdpensjonen kommer til utbetaling.

Ønsker man å etablere et nettosystem som viderefører den fordelingsprofilen som folketrygdens regelverk gir for offentlige tjenestemenn, kan reglene i tjenstepensjonsordningen gjøres meget enkle. Pensjonen kan da rett og slett settes til en

fast prosent av pensjonsgrunnlaget. Lavtlønte ville da få en forholdsmessig god pensjon. Pensjonsprosenten kunne da for eksempel være 24 prosent fra første krone.

Etter 1992 er det alminnelige tjenestepensjonsnivået etter samordning $66\% - 42\% = 24\%$. Formelen for netto tjenestepensjon blir etter regler fra 1. januar 1992:

$$24\% \times (\text{pensjonsgrunnlag} - 1,375 G) \times t/30.$$

Med en tjenestepensjon basert på denne formelen blir tjenestepensjonens størrelse løserevet fra reglene for hva pensjonisten får fra folketrygden. Det forutsettes altså en fast prosentsats på 24, uavhengig av folketrygdens pensjonsnivå.

For inntekter mellom folketrygdens knekkpunkt 6 G og 8 G synker pensjonen med 28 prosent ($66 - 14 - 24 = 28$). Dekningen blir 16 prosent bedre enn i dag for inntekter mellom 8 og 12 G.

Figur 9.12 Modell 2 for et nettosystem

Figur 9.12 beskriver pensjon fra folketrygden og tjenestepensjonsordningen i prosent av lønn ved fratreden under modellen beskrevet i modell 2.

Den skisserte nettoordning dekker ikke opp for manglende folketrygd når slutt-poengallet i folketrygden er lavere enn et poengtall beregnet ut fra pensjonsgrunnlaget i tjenestepensjonsordningen (fiktivt sluttpoengtall). Da blir tilleggspensjonen fra folketrygden lavere enn forventet, og dette erstattes ikke av tjenestepensjonsordningen. Det er i dag ca 1/3 av pensjonistene med statspensjon og tilleggspensjon fra folketrygden som ikke har denne fiktivfordelen. De er oftest arbeidstakere som har avansert sent i karrieren, og ikke har hatt biinntekter av betydning.

Derimot vil arbeidstakerne uten videre få beholde verdien av tilleggspensjonsrettigheter i folketrygden opptjent såvel i som utenfor tjenesten, i samsvar med folketrygdlovens regler. De som har fiktivfordeler, får altså beholde disse.

Som nevnt under avsnittet om pensjonsgivende tjenestetid: "*Viktige kjennetegn ved pensjonene fra folketrygden og fra de offentlige tjenestepensjonsordningene*" i punkt 9.6, vil en måtte akseptere at folketrygdens krav til yrkesaktivitet i 40 år for å få full pensjon, indirekte også blir gitt virkning for offentlige tilsatte. Et nettosystem hvor pensjonen utgjorde en fast prosent av pensjonsgrunnlaget vil på den andre siden innebære at man viderefører folketrygdens sosiale profil til tjenestepensjonsordningen. I et nettosystem har man da ikke samme behov for noe knekkpunkt for å begrense pensjonen til de høyere lønte. Med en fast prosentsats vil folketrygdpen-

sjonen bidra til en slik begrensning av den samlede pensjonsinntekten. Maksimal tjenstepensjon ville bli 24 prosent av 12 G, eller i underkant av 3 G. Utgiftene ved en slik modell ville bli lavere enn under dagens bruttosystem.

9.7.3.4 Modell 3 for et nettosystem (en tilleggsordning med høyere pensjonsnivå enn i dag for høytlønte)

For fullstendighets skyld beskrives også en modell uten knekkpunkt. Modellen går ut på å gi 66 prosent pensjonsdekning for inntekter helt opp til 12 G. Utvalget finner ikke grunn til å gå inn på spørsmålet om å gi pensjon for inntekt over 12 G.

Pensjonsdekningen blir i så fall når en eliminerer knekkpunktet:

1. Pensjonsgrunnlag opp til 1,375 G:
Ingen dekning.
2. Pensjonsgrunnlag mellom 1,375 og 6 G:
24 % av pensjonsgrunnlaget.
3. Pensjonsgrunnlag mellom 6 og 8 G:
52 % av pensjonsgrunnlaget.
4. Pensjonsgrunnlag mellom 8 og 12 G:
også her 52 % av pensjonsgrunnlaget.

		Tjenstepensjon	Folketrygd	Samlet
P e n s j o n s n i v å	↑			
	12 G	52 % dekning	14 %	66 %
	8 G	52 % dekning	14 %	66 %
	6 G	24 % dekning	42 %	66 %
	1,375 G	Ingen dekning	100 %	
	0 G			

Figur 9.13 Modell 3 for et nettosystem

Figur 9.13 beskriver pensjon fra tjenstepensjonsordningen i prosent av lønn ved fratreden.

Det vil kunne være behov for en oppgradering av pensjonsnivået i tjenstepensjonsordningen for inntekter over 6 G for å dekke reduksjonen av folketrygdens tilleggspensjon. I intervallet mellom 6 og 8 G gir nåværende regler denne virkningen. De fordelingspolitiske synspunkter som kan gjøres gjeldende for den eksisterende trygdeordning for hele den yrkesaktive befolkningen, har ikke samme tyngde når man skal gi regler for supplerende ordninger i arbeidsforhold. Da er det – som nevnt under "*Tillemperinger og forenklinger i det eksisterende pensjonssystem – egenpensjoner*" i punkt 9.7.6 – viktigere å videreføre et inntektsnivå som står i et rimelig for-

hold til den lønn som faller bort. Denne modellen representerer i så måte en videreføring av det tilvante nivået. Modellen innebærer sågar at samordningstillegget på 1/4 G beholdes.

Flertallet i Pensjonskasseutvalget av 1968 foreslo at det overhodet ikke skulle være noe knekkpunkt i tjenestepensjonsordningen. På side 34 i innstillingen heter det:

«Da regelen om å regne pensjon med bare 1/3 av lønnen utover lønnsklasse 22 ble innført ved lovendring fra 1. juni 1960 var det på det rene at det ble innført et brudd på det prinsipp som ved pensjonsloven av 28. juli 1949 var blitt godtatt som naturlig og rettferdig, at det skulle gjelde samme pensjonsprosent for all lønn som blir lagt til grunn for fastsettelse av pensjonene. Flertallet finner det ikke rimelig at disse pensjoner som regnes av høyere lønnsatser skal baseres på degressive pensjonsprosenten når det samtidig åpenbart blir pålagt progressive skattesatser, og foreslår derfor at pensjonsprosenten skal være 66 uten hensyn til lønnens størrelse, men finner at det – slik som bestemt i pensjonsloven av 28. juli 1949 – allikevel bør gjelde en øvre grense for lønnen, og foreslår at den settes ved lønnsklasse 5 i sjefsregulativet.»

Tjenestepensjonens formål – å være en etterlønn som bidrar til at høytlønte først og fremst velger fratredelsestidspunkt ut fra arbeidsmessige hensyn – kan isolert sett tale for å forbedre pensjonsnivået over 8 G. I Sverige har man ikke et slikt knekkpunkt. Skal det gis ordinær pensjonsdekning også for slik lønnsinntekt, blir modellen omtrent som under modell 3.

Utvalget finner det ikke naturlig å ta et standpunkt i dette spørsmålet, som avhenger av en bredere politisk vurdering.

Som man ser er det store variasjonsmuligheter, som til syvende og sist avhenger av politiske vurderinger.

9.7.3.5 Nettosystemer for egenpensjon – en vurdering av modellene

9.7.3.5.1 Innledning

Utgangspunktet for framstillingen er at folketrygden i store trekk opprettholdes slik vi kjenner den i dag. Supplerende pensjonsordninger må da ivareta hensynet til en rimelig god pensjon til rette tid – altså hensynet til kvantitet og kvalitet.

Hvis det skal etableres et nettosystem for egenpensjon, vil det være ønskelig å komme fram til en allment akseptert norm for denne pensjonsordningen. Det bør være et siktemål at man får relativt ensartede pensjonssystemer i privat og offentlig sektor. Modellen som er beskrevet under "*Modell 1 for et nettosystem (en tilleggsordning hvor gjeldende pensjonsnivå videreføres)*" i punkt 9.7.3.2, kalt modell 1, vil kunne representere et godt utgangspunkt for en slik nettoordning. I forlengelsen av dette arbeidet er det ønskelig med en endring av opptjeningsreglene i privat forsikring til en såkalt lineær opptjening, slik Pensjonsforsikringsutvalget foreslår i NOU 1994: 6 og i St.meld. nr. 35 (1994-95) Velferdsmeldingen. I dag er oftest de pensjonsrettigheter som tjenes opp fram til de siste yrkesaktive år, forholdsvis mindre verdt. Dette skyldes at det ikke tas hensyn til forventet fall i kroneverdien. En drøftelse av pensjonsforholdene i privat sektor ligger forøvrig utenfor utvalgets mandat, og dette er forhold en derfor ikke vil gå nærmere inn på.

9.7.3.5.2 *Inntektstap som folketrygden ikke dekker – kvalitet*

Som omtalt under punkt 8.4.1.1 kommer alderspensjon fra folketrygden i mange tilfeller til utbetaling flere år etter at arbeidstakeren har rett til å fratruke tjenesten med alderspensjon fra tjenestepensjonsordning. Dette skyldes at de aller fleste tjenestemenn etter innføringen av avtalefestet pensjon i 1988 har rett til å fratruke med alderspensjon før de er 67 år gamle. De må i slike situasjoner få hele sin pensjon fra tjenestepensjonsordningen.

Folketrygden yter ikke alderspensjon før fylte 67 år, men mange får uførepensjon før de fyller 67 år. I NOU 1994: 2 «Fra arbeid til pensjon» er det på side 57 under punkt 3.5.4 opplyst at 100 000 personer mellom 60 og 67 ved utløpet av 1992 mottok uførepensjon fra folketrygden.kap3.5.4

Belastningen på tjenestepensjonsordninger på grunn av alderspensjon som ytes før 67 år, er i høy grad knyttet til etater som har stillingsgrupper med særaldersgrenser. Det sier seg selv at kostnadene ved alderspensjon er betydelig større for tjenestepensjonsordningene før folketrygden overtar den vesentlige delen av utgiftene. Folketrygdpensjonen kommer til utbetaling når rett til etterlatte- eller uførepensjon inntreffer, eller når alderspensjon tas ut etter fylte 67 år. Pensjonsdekningen bør fortsatt være 66 prosent for gruppene med særaldersgrenser, og for tjenestemenn som etter fylte 65 år fratruker med avtalefestet pensjon etter reglene i pensjonsloven § 21 tredje ledd.

9.7.3.5.3 *Forbedring av det samlede pensjonsnivå – kvantitet*

I dag forbedres pensjonsnivået i tjenestepensjonen ved økende inntekt på en måte som opphever folketrygdens sosiale profil. Et argument for systemet kan være at når man har nådd et visst inntektsnivå, er det ikke lenger behov for den utjevningseffekt som grunnpensjonen innebærer. Grunnpensjonen gir jo 100 prosent pensjonsdekning eller mer i «bunnen». Over den yter folketrygden den innteksrelaterede pensjonen. Denne er supplert med regler om sært tillegg, som har begrenset betydning for yrkesaktive.

Det skjer en begrensningsregulering av pensjonsnivået for inntekter over åtte ganger grunnbeløpet (knekkpunktet). I den grad det er ønskelig med en utjevning ut over den som ligger i begrensingsreglene for pensjonsgivende inntekt (knekkpunktet), er det hensiktsmessig at denne skjer gjennom skattereglene. Når en søker å oppnå utjevning, eller gi kompensasjon for samme forhold i flere forskjellige regelverk, vil det være vanskelig å beholde oversikten over de samlede virkninger. Til dette kommer at en skal være forsiktig med å bygge inn sosialpolitiske hensyn i tjenestepensjonsordningene.

Nettosystemet sikrer på et enklere vis enn bruttosystemet at man får beholde verdien av opptjent tilleggspensjon utenfor tjenesten. Under bruttosystemet er det de såkalte fiktivfordelsreglene som skal ivareta dette hensynet, se "*Den såkalte «Negative effekt»*" i punkt 9.7.7. Nettosystemet fremstår på flere vis som enklere enn bruttosystemet. På den annen side gir nettosystemet neppe noen enklere oversikt over det samlede pensjonsnivået, og det ivaretar ikke like godt som bruttosystemet hensynet til at inntekten som pensjonist skal stå i rimelig forhold til lønnen ved fratreden.

Utvalget finner det ikke urimelig at man også under et nettosystem tar sikte på å beholde et pensjonsnivå på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget pluss et samordningsstillegg på 1/4 G for alle medlemmer med 30 års pensjonsgivende tjenestetid. Dette vil vanskelig kunne oppnås for alle arbeidstakere under et nettosystem for egenpensjoner.

9.7.3.6 Overgangsregler ved et nettosystem for egenpensjoner

Hoveddrøftelsen om overgangsregler er gitt i tilknytning til utvalgets forslag om å innføre et nettosystem for enke- og enkemannspensjoner under "*Vurdering av et nettosystem for enke- og enkemannspensjoner*" i punkt 9.7.4.7.

Omfanget av overgangsregler vil avhenge av om man velger å beholde det eksisterende regelverk for grupper av medlemmer eller ikke. Utvalget vil i det følgende skille mellom de som er pensjonert, de som er arbeidstakere, de som har oppsatte pensjonsrettigheter og framtidige arbeidstakere.

Pensjonister: Spørsmålet om å bringe grupper av pensjonsbestanden inn under et nytt system, vil kunne vurderes løpende. Det må forutsettes at det i såfall ikke skal skje vesentlige endringer i pensjonsnivået. Utvalget forutsetter at pensjonistene bør få beholde det samlede beløp de tidligere har fått utbetalt. Utvalget vil for sin del anbefale at det eksisterende bruttosystem blir beholdt for dem som ved innføringen av et nytt nettosystem er pensjonister.

Arbeidstakere. Det har vært reist spørsmål ved om det kan innføres et nettosystem som gis virkning for framtidig opptjening av pensjon. I NOU 1990: 21 Offentlig nettopenisjon? ble det pekt på at en slik kombinasjon av et brutto- og et nettosystem for samme person ville bli svært komplisert. Man måtte vurdere nærmere hvordan fradrag for folketrygdpensjon skulle skje.

Retten til et pensjonsnivå på 66 prosent av sluttlønnen er lovfestet. Arbeidskontrakten gir dessuten den enkelte tjenestemann tilsagn om en tjenstepensjonsordning med bruttogaranti. Det vil ikke være praktisk mulig å kjøpe en tilsvarende individuell forsikring. På den andre siden har bruttogarantien ikke noen målbar økonomisk verdi. En tar jo sikte på at et alternativt nettosystem skal opprettholde omtrent det samme pensjonsnivået som i dag. Noen tjenestemenn ville antakelig komme dårligere ut under et nettosystem. Disse tjenestemennene ville kunne vinne fram med et krav mot sin arbeidsgiver eller mot tjenstepensjonsordningen om å få kompensert dette tapet. Hvis man innførte et nettosystem som gav alle medlemmer minst like gode ytelser som de har i dag, ville selvfølgelig systemet kunne innføres. Ved en senere forringelse av pensjonsvilkårene i folketrygden ville man da likevel kunne risikere å måtte kompensere tapet i samlet pensjon.

I hvilken utstrekning lovgiver vil kunne oppheve bruttogarantien for de yrkesaktive medlemmene i Statens Pensjonskasse, vil avhenge av tyngden av de samfunnsmessige hensyn som gjør det nødvendig å gå fra løftet tjenestemennene har fått om et tilsikret samlet pensjonsnivå. Disse hensyn må veies opp mot de enkelte medlemsgruppers behov for å beholde den trygghet som ligger i garantien.

Medlemmer av Statens Pensjonskasse har etter pensjonsloven § 26 tredje ledd tredje punktum en særlig rett til å få tilbake tidligere alderspensjon. Bestemmelsen, som sjelden kommer til anvendelse, lyder:

«Løpende alderspensjon faller også bort ved ny innskottsplikt dersom grunnlaget i den nye stilling er minst like stort som grunnlaget i den tidligere stilling. Er grunnlaget i den nye stilling mindre, utbetales pensjon av forskjellen mellom grunnlagene. Dersom medlemmet ved endelig fratreden ikke har rett til straks å få pensjon fra den siste stilling, får han igjen sin opprinnelige pensjon inntil han når aldersgrensen i den siste stilling. Fra da av får han pensjon beregnet etter den samlede tjenestetid. Pensjonen beregnes etter reglene i § 22.»

Bestemmelsen gir føringer i retning av at et nettosystem ikke bør innføres for medlemmer som har kort tid igjen til aldersgrensen. Det er et viktig prinsipp uavhengig av bestemmelsen i § 26 tredje ledd tredje punktum.

Utvalget er av den oppfatning at en omlegging kunne gjennomføres overfor de yngste tjenestemennene. Dette er dog et syn som vil kunne være omstridt. Siden det ikke foreslås innført noe nettosystem, går en ikke nærmere inn på disse problemstillingene.

Oppsatte pensjonsrettigheter:. Det vil parallelt med opptjeningen av oppsatte pensjonsrettigheter være tjent opp trygderettigheter som en kjenner størrelsen på. Disse trygdeytelsene vil kunne representere et laveste samordningsfradrag. På dette grunnlag vil det kunne være mulig å definere den oppsatte pensjonen som en nettoytelse. En slik omlegging ville gi merutgifter i forhold til å opprettholde den oppsatte pensjonsretten som en bruttoytelse. Dette vil kreve en stor administrativ engangsinnsats.

Det er vanskelig å se sterke grunner for å gjøre inngrep i de oppsatte pensjonsrettighetene på denne måten. Derimot måtte man ved gjeninntreden i stilling med rett til medlemskap i en offentlig tjenstepensjonsordning kunne stille krav om at medlemmet ikke lenger beholder bruttogarantien.

Framtidige arbeidstakere:. Det vil i og for seg være uproblematisk å bringe arbeidstakere som nyansettes inn under et nettosystem. Administrativt vil det være uheldig at en i en overgangsperiode på 50-70 år har to parallelt løpende pensjonsordninger for ansatte i samme virksomhet. Tjenstepensjonsordningen vil måtte administrere to parallelle pensjonssystemer i 50-70 år. Skjer det endringer i rammevilkårene som gjør at pensjonsretten for «bruttomedlemmer» og «nettomedlemmer» blir vesensforskjellige, vil dette innebære en forskjellsbehandling som av personalpolitiske årsaker vil være uheldig.

Administrativt vil innføringen av et nettosystem medføre merkostnader og administrative ulemper i lang tid såvel for pensjonsordningene som for den enkelte offentlige arbeidsgiver.

9.7.3.7 Flertallets konklusjon

Det er arbeidsgivere og arbeidstakere som i fellesskap bidrar til finansieringen av tjenstepensjonsordningen. De har en felles interesse i at pensjonsordningen viderefører lønnsnivået som yrkesaktiv.

Utvalgets flertall, Kjørstad, Kristensen, Moen, Pettersen og Theisen mener at til tross for visse fordeler kan det stilles spørsmål ved om det er hensiktsmessig å innføre et nettosystem for egenpensjoner. Flertallet legger til grunn at et samlet pensjonsnivå på 66 prosent av tidligere lønn i og for seg ikke er urimelig høyt. Dette er et pensjonsnivå og et system som har vært opprettholdt i mer enn 75 år. Bruttogarantien gir tjenestemennene en trygghet som i og for seg ikke behøver å gi økte uttelinger. Selv om dette ligger utenfor utvalgets mandat, er det nærliggende å vise til den diskusjon som pågår om skattereglene for pensjonister. Når enkelte pensjonister får en meget god disponibel realinntekt, har dette i stor grad sammenheng med skattereglene.

Det er etter flertallets syn på det rene at et nettosystem vil gi mindre trygghet for at pensjonsnivået på 66 prosent vil bli opprettholdt. Utvalget ser det som rimelig at pensjonsnivået på 66 prosent opprettholdes. Det har vært pekt på at pensjonsordningen har gitt en tilfredsstillende rekruttering til offentlig tjeneste til tross for at lønnsnivået ofte er lavere for sammenlignbare stillinger i samfunnet ellers. Dette er en gevinst ved bruttosystemet som ikke skal undervurderes.

Før man innfører et nettosystem for egenpensjoner, bør man ta stilling til om det i overskuelig framtid er aktuelt med betydelige omlegginger av trygdesystemet. Det nye systemet vil kunne bli unødig komplisert, om man for eksempel ikke tar hensyn til trygdereformen som er forestående. I den utstrekning tjenstepensjonen skal til-

passes endringene i folketrygden, måtte man operere med forskjellige pensjonssetter for opptjening før og etter endringstidspunktet.

Flertallet legger således vekt på at endringer i folketrygdens tilleggspensjonssystem vil kunne føre til at et nettosystem ikke nødvendigvis blir enklere enn det bruttosystem for egenpensjoner vi har i dag.

I tillegg får man overgangsordninger som vil gå over mange tiår.

9.7.3.8 *Dissens fra utvalgets mindretall*

Et mindretall, bestående av Rokvam og Sletbak, deler ikke flertallets konklusjon om at dagens bruttosystem bør videreføres for egenpensjon.

Mindretallet er enig med flertallet i at et samlet pensjonsnivå fra tjenstepensjon og folketrygd på 66 prosent av sluttlønnen, er et akseptabelt nivå som det bør tas sikte på å opprettholde. Etter mindretallets oppfatning kan imidlertid et slikt nivå sikres de fleste på en enklere måte enn i dag.

Fra et trygdefaglig synspunkt mener mindretallet at tjenstepensjon for personer over 67 år i offentlig sektor nå burde utformes mer som en supplerende ordning til folketrygden, slik det er vanlig i privat sektor. Dagens samordning av to parallelt opptjente bruttopensjoner er for komplisert til at systemet bør videreføres som framtidens ordning.

Mindretallet viser til at pensjonsordningen i offentlig sektor ble etablert i 1917, det vil si på et tidspunkt da den var eneste pensjonsordning for offentlig ansatte. Bruttoordningen har også hatt stor betydning i oppbygningsfasen av folketrygden, hvor mange av pensjonistene ikke har opptjent særlig tilleggspensjon. De som blir pensjonister i årene framover, vil derimot ha tjent opp en parallell tilleggspensjon i folketrygden samtidig med tjenstepensjonen.

Når folketrygden heretter gir mulighet til full pensjonsopptjening – og personer med omsorgsarbeid gis poengttall for dette – er det vanskelig å finne tilstrekkelige gode grunner for å videreføre dagens ordning med et komplisert samordningssystem for to bruttoordninger med forskjellig inntektsbegrep, pensjonsgrunnlag og opptjeningstid.

Tjenstepensjonsordningen i staten er en lovfestet del av tjenstemennenes lønns- og arbeidsvilkår og er ikke en del av trygdesystemet. Det synes derfor naturlig at også tjenstepensjonen i staten løsrives fra folketrygden og utformes som en tidsmessig supplerende tjenstepensjonsordning.

Det forhold at folketrygdens tilleggspensjon beregnes ut fra familierelaterte elementer som omsorgspoeng og avledet tilleggspensjon, medfører at vi nå ser tilfeldige og utilsiktede resultatet etter samordning. Mange offentlig ansatte føler at de ikke får nytte av sin opptjente tilleggspensjon i folketrygden, mens andre kommer særlig gunstig ut. Trygdeetaten ser stadig oftere at offentlige ansatte ønsker å fraskrive seg rettigheter i folketrygden, noe det ikke er adgang til. Dette er et problem som vil øke i årene framover. Se nærmere omtale under "*Den såkalte «Negative effekt»*" i punkt 9.7.7 nedenfor om «negativ effekt».

Som nevnt foran er nettoordninger i privat sektor utformet som tillegg til folketrygdens pensjoner. Ordningene definerer et nærmere bestemt tillegg som er basert på en standardberegnet pensjon fra folketrygden i «bunnen», men er uten en individuell garanti om et samlet nivå. Nettoordningene utformes på flere måter, for eksempel ved påslag av

- a) bestemte prosenter av ulike sluttlønnintervall eller
- b) en lik prosentsats av sluttlønnen, eller
- c) et påslag som sammen med en standardberegnet tilleggspensjon i folketrygden gir en viss prosent av sluttlønn.

Ad a)

En nettoordning prosentvis mest mulig lik dagens bruttoordning ville tilsi følgende dekning i de ulike sluttlønnintervall (G=folketrygdens grunnbeløp):

- 24 prosent (6 G minus 1,347 G)
- + 52 prosent (mellom 6- 8 G)
- + 8 prosent (mellom 8-12 G)

Ad b)

En nettoordning etter fylte 67 år med omtrent samme dekning som i dag, men med en lik prosentsats basert på sluttlønn, kunne f.eks. enkelt utformes slik:

- 28 prosent (10 G minus 1,5 G) Se figur 9.14

Figur 9.14 Alternativ b):

Ad c)

En differanseordning mest mulig lik dagens bruttoordning kunne utformes slik:

- 66 prosent av sluttlønn inntil 8 G
- + 22 prosent av inntekt 8-12 G
- fradrag:
3/4 G og
en standardberegnet tilleggspensjon fra
folketrygden i samsvar med tjenestepensjonen,
likevel begrenset til faktisk tilleggspensjon

på pensjoneringstidspunktet.

Av forenklingshensyn vil mindretallet primært anbefale rene nettoordninger som nevnt under bokstav a og b, hvor den individuelle tilknytningen til folketrygden opphører og ordningen blir en supplerende pensjon, slik som i privat sektor.

Spesielt ville alternativ b med en lik proSENTSATS for alle være en enkel ordning med en god sosial profil. Alternativ b gir noe bedre dekning enn i dag for arbeidstakere med inntekt under 6 ganger grunnbeløpet, og noe dårligere dekning mellom 6 og 8 ganger grunnbeløpet.

Selv om ordningen ligger nær opp til dagens nivå og vil sikre det for de fleste, gir den ingen individuell garanti for et samlet nivå, slik dagens ordning gjør. De som har forholdsvis lav egenopptjening i folketrygden sammenlignet med sluttlønnen, vil få en dårligere ordning, noe som spesielt vil berøre personer som avanserer sent i karrieren. Det samme gjelder personer som har full opptjening på 30 år i tjenstepensjonsordningen, men ikke har 40 år for full pensjon i folketrygden. Personer med opptjent tilleggspensjon i folketrygden *over* den som er standardberegnet, får alltid beholde fordelene av denne.

Flertallets argument om at det bare er bruttoordninger som garanterer mot eventuelle framtidige endringer i folketrygden, vil ikke mindretallet tillegge særlig vekt. Mindretallet finner det rimelig at hvis folketrygdens pensjonssystem skulle endres i framtiden, bør kompensasjon gjennom tjenstepensjonsordninger være et forhandlings spørsmål så vel i offentlig sektor som i privat sektor.

Mindretallet er likevel i tvil om en ren nettoordning kan gjennomføres for allerede ansatte arbeidstakere i staten da disse ville miste sin individuelle bruttogaranti. Selv om en ordning med for eksempel 28 prosent ville være en svært god ordning, kan enkelte med lav opptjening i folketrygden komme dårligere ut. For nyansatte er det imidlertid ingen juridiske problemer med å innføre en ren nettoordning. Problemet ville være at man måtte ha ulike ordninger i flere tiår for personer ansatt før og etter et visst tidspunkt.

Det er ellers differanseordningene i privat sektor, det vil si alternativ c, som ligger nærmest opp til bruttoordningene i offentlig sektor. Etter mindretallets oppfatning kan man utforme en differanseordning slik at den kan gjennomføres for allerede ansatte arbeidstakere, det vil si nye pensjonister etter et visst tidspunkt. Det vil neppe være hensiktsmessig å endre på løpende pensjoner.

På denne bakgrunn vil mindretallet foreslå at det innføres *enstandardisert bruttoordning* som nevnt under alt. c. Forskjellen fra dagens ordning er at det innføres en *hovedregel* om at tjenstepensjonen reduseres med en standardberegnet tilleggspensjon fra folketrygden som svarer til den opptjente tjenstepensjon.

Utgangspunktet for en standardberegnet tilleggspensjon i folketrygden, er dagens ordning hvor inntekt som ikke er pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen som hovedregel ikke skal medføre redusert tjenstepensjon. Det gjelder både egen inntekt (fiktivfordel) og økning av tilleggspensjon som er avledet fra avdød ektefelle (blandet poengtall).

Forenklingen ligger i *standardberegningen* og at det ikke tas individuelle hensyn til hvordan den enkeltes tilleggspensjon faktisk er opptjent.

Hovedreglen vil således svare til differanseordninger i privat sektor. Supplert med en *unntaksbestemmelse* som begrenser fradraget til *denfaktiske* tilleggspensjon, sikrer ordningen likevel alle en bruttogaranti på 66 prosent + 1/4 grunnbeløp (G) for enslige som i dag ved full opptjening. En slik garanti vil være særlig aktuelt for personer som ikke har full opptjening i folketrygden og/eller som får lønnsstigning forholdsvis sent i karrieren.

Mindretallet foreslår at en slik standardisert og forenklet bruttoordning innføres som den generelle hovedregel for all egenpensjon. Når bruttogarantien beholdes i

form av en unntaksregel, bør ordningen kunne gjennomføres for *alle* nye pensjonister fra et visst tidspunkt, for eksempel fra år 2000. Det blir da ikke behov for overgangsregler for nye pensjonstilfeller.

Dagens ordning med fiktivfordel vil bli erstattet av hovedregelen om *at all* tilleggspensjon i folketrygden utover standardfradraget blir til gunst og kommer i tillegg til et samlet pensjonsnivå på minst 66 prosent av pensjonsgrunnlaget.

Fordelene med en slik standardisert bruttoordning vil være

- like regler for all egen tjenestepensjon uavhengig av om medlemmet har etterlattefordeler eller ikke (blandet opptjening)
- at all opptjening i folketrygden over standardfradraget blir gunstig, det vil si egen opptjening, etterlattefordeler og omsorgspoeng
- at ingen får fordel av lav egenopptjening i folketrygden i tillegg til den brutto-garanti som gis av tjenestepensjonsordningen, slik at problemet «negativ effekt» bortfaller.

Ordningen blir mindre gunstig enn i dag på følgende områder:

- Tilleggspensjon *under* det standardberegnete fradrag vil ikke gi tilleggsytelser uansett hvordan pensjonen er opptjent.
- Unntaksreglen vil heller ikke sikre mot reduksjon i opptjent tilleggspensjon som følger av avkorting mot arbeidsinntekt.

Ved anvendelse av hovedregelen, det vil si når det er benyttet standardfradrag, er pensjonen endelig ferdig beregnet som en supplerende «netto»-pensjon. Pensjonen reguleres i takt med økningen av grunnbeløpet som i dag.

Ved anvendelse av unntaksreglen, det vil si når fradraget begrenses til den faktiske pensjonen, må det foretas en ny justering dersom folketrygdens tilleggspensjon økes etter uttak av pensjon. Dette er nødvendig for at det ikke skal være gunstig å ta ut pensjon tidlig.

Etter mindretallets oppfatning vil en slik ordning kombinert med et utbygd folketrygdsystem, være langt mer rettferdig enn dagens ordning. Offentlig ansatte som går av med samme sluttlønn/pensjonsgrunnlag og samme opptjeningstid, vil etter forslaget vanligvis få samme størrelse på *tjenestepensjonen*. Alle er sikret 66 prosent av pensjonsgrunnlaget opp til 8 G og 1/3 mellom 8 G og 12 G som i dag, og enslige får i tillegg 1/4 G.

Videre får alle full nytte av egen opptjent tilleggspensjon og avledet tilleggspensjon fra avdød ektefelle, forutsatt at denne er høyere enn den som er standardberegnet.

Det bør vurderes om hovedregelen om fradrag for en standardberegnet folketrygd bør være eneste regel etter et visst tidspunkt, for eksempel for alle som er født i 1970 og senere. Disse aldersgrupper har mulighet til full opptjening i folketrygden og har fra 1992 adgang til omsorgspoeng for perioder de er hjemme med omsorgsarbeid.

9.7.4 Forslag om et nettosystem for enke- og enkemannspensjoner

9.7.4.1 Innledning

I Ot.prp. nr. 23 (1975-76) foreslo Sosialdepartementet at enkepensjonen fra Statens Pensjonskasse skulle inntektsprøves. Samtidig ble det innført en alminnelig rett til enkemannspensjon.

Departementet tok opprinnelig sikte på at behovsprøving av enkepensjonen skulle innføres samtidig med folketrygden i 1967. Blant annet forhandlinger om innføring av et nettosystem førte til at saken ble utsatt, slik at en ervervsprøving

etter mønster av den man har i folketrygden, først ble gjennomført med virkning for dem som ble ansatt etter 1. oktober 1976.

Enkepensjonsordningene er i dag svakere begrunnet enn tidligere. Den alminnelige norske Enkekasse ble opprettet 14. mars 1814, og var den eneste form for forsikring man så det nødvendig at statens embets- og tjenestemenn hadde. I et samfunn hvor det er vanlig at begge ektefeller har sin egen inntekt, står begrunnelsen for enkepensjonen svakere. Det har vært anført at man i økende grad bør begrense seg til å ha individbaserte pensjonsordninger. I St.meld. nr. 12 (1988-89) om folketrygdens økonomi og pensjonssystem ble det imidlertid på s. 222 presisert: «Dette forutsetter imidlertid et mer likestilt samfunn og mer like muligheter for inntektsgivende arbeid enn vi har i dag.»

Utvalget vil skissere ulike modeller for et nettosystem for enke- og enkemannspensjoner.

9.7.4.2 Modell 1 for et nettosystem for enkepensjon – 55 prosent av samordnet alderspensjon

Når pensjonsnivået fastsettes, kan det være et alternativ å ta utgangspunkt i avdødes samordnede pensjon. Man beregner avdødes tjenstepensjon minus ordinært samordningsfradrag for folketrygdytelser. Enkepensjonen utgjør i private pensjonsordninger en viss prosent, ofte 55 prosent av alderspensjonen. Alternativet vil altså gi økonomiske resultater som likner på dem man kan finne i private ordninger. Det som taler for løsningen, er at det blir et fast forhold mellom den pensjon som utbetales fra tjenstepensjonsordningen til medlemmet og til enken. Enkens samlede inntekt tar en ikke ansvar for. Fastsettes enkepensjonen som en bestemt prosent av avdødes egenpensjon, innebærer dette at høyere lønte får en forholdsmessig større utbetaling enn lavere lønte. Det er da indirekte gjort «samordningsfradrag» for grunnpensjonen. Dette medfører at den samlede pensjonsutbetaling står bedre i samsvar med avdødes lønnsinntekt ifall det kommer en folketrygdpensjon til utbetaling hvor tilleggspensjonen er beregnet på grunnlag av avdødes sluttpoengtall.

Ulempen med modellen er at man gjør seg avhengig av en komplisert samordningsmodell, uten at dette kan sies å gi en annen fordeling av ytelsene enn det enklere modeller gjør. Utvalget vil derfor ikke anbefale modellen. Under et nettosystem for egenpensjon ville den kunne være mer aktuell.

9.7.4.3 Modell 2 for et nettosystem for enkepensjon – nettosystem med ervervsprøving.

Ønsker man i større grad å opprettholde den fordelingsprofil som dagens regelverk gir, er det et alternativ å opprette en enkepensjonsordning uten samordning med folketrygd, men med ervervsprøving.

Enkepensjonsnivået kunne være ca 20 prosent av pensjonsgrunnlaget, eller ca 30 prosent av dagens ureduserte alderspensjon. Hvis modell 2 skulle være aktuell, ville vi anbefale at det alltid skulle komme et fribeløp på 5 prosent av pensjonsgrunnlaget til utbetaling, men at utbetaling ut over dette bare skulle skje når etterlatte har en lavere ervervsinntekt enn avdøde. Den overskytende pensjonen kunne for eksempel regnes av differansen mellom avdødes pensjonsgrunnlag og etterlattes ervervsinntekt.

Enkepensjon i % av:

	pensjonsgrunnlag	alderspensjon
full	20 %	30.3 %
garantert	5 %	7.6 %
erhvervsprøvet tillegg	15 %	22.8 %

Skissen bringer en inn i diskusjonen om hvorvidt en skal kunne kreve at en enke eller enkemann som har vært forsørget av sin ektefelle, skal måtte forsørge seg selv hvis ektefellen faller fra. Kompensasjon for manglende ervervsevne eller ervervs-mulighet gis i dag av forskjellige andre trygdeordninger, særlig

- etterlattepensjon fra folketrygden, men også
- sykepenger
- rehabiliteringspenger
- attføringspenger
- foreløpig uførestønad.
- uførepensjon
- dagpenger under arbeidsløshet

Modellen innebærer at man får en komplisert utregning av pensjon, som blant annet blir basert på forventet ervervsinntekt.

Den alminnelige forutsetningen er at voksne mennesker skal forsørge seg ved egen arbeidsinntekt når ikke særlige forhold gjør seg gjeldende. Dette gjør etter Utvalgets oppfatning modellen mindre aktuell. Utvalget vil derfor ikke anbefale den.

9.7.4.4 Modell 3 for et nettosystem for enkepensjon – et rent nettosystem

Det er ut fra en forsikringstankegang argumenter som taler mot å gjøre en enkepensjon ervervsprøvd. Private forsikringselskaper ville ha vanskelig for å forholde seg til en slik ervervsprøvd ytelse, hvor størrelsen av den oppsparte pensjonen vil avhenge av forhold utenfor pensjonsordningens kontroll, og dette er vanskelig å forutsi. Hovedfilosofien i tjenstepensjonsforsikring – at det skal være et visst forhold mellom medlemmets pensjongivende inntekt og den pensjon som utbetales – modifiseres også. Det er likevel lettere å begrunne ervervsprøving under et brutto-system for enkepensjon enn under et nettosystem. Alle er sikret en ervervsprøvd etterlattepensjon fra folketrygden, som under et nettosystem ligger «i bunnen». Det kan være behov for et fast tillegg til en slik betinget ytelse fra folketrygden. Dette tillegget kan dekke en del av de faste fellesutgifter som gjenlevende må bære alene etter dødsfallet.

Det kan være verd å merke seg et partssammensatt utvalg (Pensjonsutvalget) i kommunal sektor i protokoll av 17. august 1987 foreslo at «vedtektene endres slik at etterlattepensjonen alltid utgjør minimum 8 prosent av pensjonsgrunnlaget».

Under forutsetningen av at enkepensjonen skulle være et tilskudd til egen inntekt gjennom arbeid, trygd eller pensjon, fremstår nettosystemet som den logiske løsning. Dette standpunktet er basert på forutsetningen om at hovedtrekkene i vårt velferdssamfunn opprettholdes.

9.7.4.5 Nivået på netto enkepensjoner

Det vil nedenfor bli gjort visse anslag over hvilke ytelser enke- og enkemannspensjonistene vil få hvis dagens regelverk beholdes. Anslagene er basert på forenklete forutsetninger, som blant annet ikke tar hensyn til endringene i folketrygdens regelverk som påvirker pensjonsnivået over tid. Vi tar utgangspunkt i dagens folketrygdregler.

På grunn av inntektsprøvingen vil pensjonsnivået senkes i framtiden hvis någjeldende system beholdes. De såkalte «gullenkene», enker etter arbeidstakere tilsatt før 1. oktober 1976 står i denne forbindelse i en særstilling. Dette gjelder også etter de forbedringer som er gjort i samordningsreglene etter 1989. Vi har pr i dag i grove trekk følgende grupper enke- og enkemannspensjonister:

1. Enke etter medlem tilsatt før 1. oktober 1976 («gullenker»)

Når en skal vurdere framtidig pensjonsnivå ut fra dagens regelverk, er det ikke naturlig å ta med denne gruppen, som på grunn av overgangsregler får bedre ytelser enn etterlatte etter arbeidstakere som blir medlemmer av pensjonsordningen i dag, se forøvrig Ot.prp. nr. 38 (1975-76). Utvalgets forslag til nye regler vil heller ikke omfatte denne gruppen. De har en forventning om å opprettholde tilvante enkenivå som ikke bør røkkes. Det er likevel for sammenlikningens skyld interessant å se på hvilke ytelser tidligere regler ville gitt.

Samordnet enkepensjon. Enker uten rett til egen opptjent tilleggspensjon fra folketrygden, og uten arbeidsinntekt, men med full etterlattepensjon fra folketrygden

Pensjonsgrl.	Bruttop.	So-fradrag	Nettopensjon	%
150 000	59400	54334	5066	3.4
200 000	79200	65945	13255	6.6
250 000	99000	74126	24874	9.9
300 000	118800	77996	40804	13.6

Samordningsfradragene vil variere med avdødes fødselsår, både på grunn av at de eldste ikke vil oppnå 40 poengår, og på grunn av at opptjening etter 31.12.1991 gir lavere pensjon enn før 1.1.1992.

Samordning med ervervsprøvet etterlattepensjon. Enker med arbeidsinntekt 200 000 kroner pr. år, og redusert eller ingen etterlattepensjon fra folketrygden

Pensjonsgrl.	Bruttop.	So-fradrag	Nettopensjon	%
150 000	59400	0	59400	39.6
200 000	79200	5200	74000	37
250 000	99000	8000	91000	36.4
300 000	118800	18800	100000	33

Samordning når det er blandede poengttall. Enker som mottar full egen opptjent tilleggspensjon fra folketrygden, beregnet etter en inntekt på 200 000 kroner pr. år, og tilleggspensjon fra folketrygden opptjent av medlemmet

Pensjonsgrl.	Bruttop.	So-fradrag	Nettopensjon	%
150 000	59400	28560	30840	20.6
200 000	79200	32200	47000	23.5
250 000	99000	45000	54000	21.6
300 000	118800	54800	64000	21.3

2. Enkemann og enke etter medlem tilsatt etter 1. oktober 1976

Det var to mål med innføringen av regler for ervervsprøvd enkepensjon i 1976. For det første ønsket man en likestilling mellom kvinners og menns pensjonsrettigheter gjennom innføringen av rett til enkemannspensjon. For det andre gjorde gifte kvinners økende yrkesdeltakelse det ønskelig å innføre regler om begrensning av enkepensjonen når enken hadde arbeidsinntekt. Dette innebar også en ønsket tilpasning til regler i folketrygdloven. Det er de tre tabellene som følger nedenfor som er av interesse ved vurdering av fremtidig pensjonsnivå for enker og enkemenn.

Tabell 9.10 Samordnet enkepensjon. Enke og enkemenn uten rett til egen opptjent tilleggspensjon fra folketrygden, og uten arbeidsinntekt, men med full etterlattepensjon fra folketrygden

Pensjonsgrl.	Bruttop.	So-fradrag	Nettopensjon	%
150 000	59400	55000	4400	2.9
200 000	79200	68000	11200	5.6
250 000	99000	79000	20000	8
300 000	118800	83800	35000	11.7

Samordningsfradragene vil variere med avdødes fødselsår.

Tabell 9.11 Ervervsprøving i tjenestepensjonsordning og folketrygden. Enker og enkemenn med arbeidsinntekt 200 000 kroner pr. år, og redusert eller ingen etterlattepensjon fra folketrygden

Pensjonsgrl.	Bruttop.	So-fradrag	Nettopensjon	%
150 000	0	0	0	0
200 000	6 816	5 216	1 600	0,8
250 000	26 816	6 816	20 000	8
300 000	46 616	16 616	30 000	10

Tabell 9.12 Samordning når det er blandede poengttall. Enker og enkemenn med rett til full egen opp-tjent tilleggspensjon fra folketrygden beregnet etter inntekt på 200 000 kroner pr. år, og tilleggspen-sjon fra folketrygden opptjent av medlemmet

Pensjonsgrl.	Bruttoop.	So-fradrag	Nettopensjon	%
150 000	59 400	54 334	5 066	3,4
200 000	79 200	65 945	13 255	6,6
250 000	99 000	74 126	24 874	9,9
300 000	118 800	77 996	40 804	13,6

Vi ser av eksemplene over at en enke og enkemannspensjon som utgjør en fast prosent av pensjonsgrunnlaget, vil gi en utjevningseffekt i forhold til dagens regler. Dette vil kunne anses som en fordel, men det kan også ses som en innvending mot forslaget. Det vil dermed kunne være at enker etter høyere lønte i noe mindre grad enn tidligere gis kompensasjon for bortfallet av ektefellens bidrag til dekning av husholdningens fellesutgifter. Enkelte grupper enker og enkemenn har rett til enke- eller enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordning, men ikke rett til etterlattepen-sjon fra folketrygden. Dette gjelder etterlatte hvor ekteskapet har vart kortere tid enn 5 år, og enkelte fraskilte enker og enkemenn. Når det ikke har vært et politisk ønske at folketrygden skulle gi etterlattepensjon til disse, er det etter utvalgets oppfatning for disse tilfellene den rimeligste løsningen at tjenestepensjonen ikke kompenserer for dette.

Begrunnelsen for å videreføre enkepensjonsordningen er at toinntektsfamiliene oftest har utgifter som det er vanskelig å fjerne eller redusere vesentlig når den ene inntekten faller bort. Disse kan relatere seg til bolig eller andre investeringer. En nettoordning med ytelser på 10 prosent av pensjonsgrunnlaget, uten ervervsprøving, framstår etter utvalgets oppfatning som et naturlig alternativ tilpasset endrede sam-funnsforhold. Dette vil i realiteten være et generøst tilbud, med utgangspunkt i de forventede fremtidige virkninger av dagens regelverk. Gjennomsnittlig pensjons-grunnlag for de enke(manns)pensjoner som nå innvilges, er 202 477 kroner (1994). Pr 31. desember 1994 utgjorde gjennomsnittlig utbetalt enke(manns)pensjon fra Statens Pensjonskasse 28 927 kroner.

Tabell 9.13 Ytelser til enker og enkemenn fra Statens Pensjonskasse i 1994

	Gjennomsnitt utbetalt	Antall
Enker	30 244 kroner	38 036 personer
Enkemenn	8 464 kroner	2 449 personer
Samlet	28 927 kroner	40 485 personer

I framtiden forventes pensjonene å bli lavere. For nye ervervsprøvede pensjonis-ter i 1994 var de tilsvarende tall:

Ervervsprøvede enke- og enkemannspensjoner

	Gjennomsnitt utbetalt	Antall
Enker	9 504 kroner	66 personer

Ervervsprøvde enke- og enkemannspensjoner

	Gjennomsnitt utbetalt	Antall
Enkemenn	9 012 kroner	184 personer
Samlet	9 142 kroner	250 personer

Gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag var i 1994 for de nye ervervsprøvde enkepensjonene 200 228 kroner, og for enkemannspensjonene 172 002 kroner.

På grunn av at et økende antall enker i framtiden vil ha ervervsinntekt som reduserer enkepensjonen, vil pensjonsnivået under ellers like forutsetninger bli lavere enn i dag. De enker som fikk redusert sin pensjon på grunn av ervervsprøving, hadde i 1994 en gjennomsnittlig ervervsinntekt på 141 769 kroner. Enkemennene som fikk ervervsreduksjon hadde i gjennomsnitt en inntekt på 241 231 kroner i 1994. Da er altså personer som ikke hadde ervervsinntekt holdt utenfor. For denne gruppen er enkepensjonen 4,7 prosent av pensjonsgrunnlaget, mens enkemannspensjonen er 5,2 prosent av pensjonsgrunnlaget. De to gruppene er ikke sammenlignbare, på grunn av at enkene gjennomgående er kvinner som ikke er blitt alderspensjonister i folketrygden. Eldre enker har oftest rett til pensjon etter andre regler.

Spredningen i størrelsen på utbetalingen til enker og enkemenn gjenspeiler det ervervsmønster vi har hatt. Etterlatte menn har i dag fortsatt gjennomgående en høyere ervervsinntekt enn kvinner i samme situasjon. Reglene om ervervsprøving av enkemannspensjon etter pensjonsloven § 34 b fører til at det i de fleste tilfeller hvor rett til enkemannspensjon foreligger, ikke kommer enkemannspensjon til utbetaling i det hele tatt. Dette gjelder såvel for pensjonsbestanden som for nye pensjoner. De fleste enkepensjonene er ikke ervervsprøvd. Er avdøde mannlige medlem blitt medlem av tjenestepensjonsordningen etter 1. oktober 1976, er enkens inntekt oftest lavere enn avdøde ektefelles, slik at det kommer pensjon av en viss størrelse til utbetaling.

Når etterlatte ektefelle ikke er yrkesaktiv lenger, kommer også enkemannspensjonen som regel til utbetaling, samordnet med pensjon fra folketrygden.

For enkemenn vil modellen innebære en forbedring av de alminnelige pensjonsvilkår. Dette gjelder imidlertid først og fremst på kort sikt. Med et mer utjevnet lønnsnivå mellom kvinner og menn vil pensjonsytelsen etter kvinnelige medlemmer også etter de eksisterende regler med tiden bli mer likeverdige med dem man har etter mannlige. Utvalget finner det vanskelig å begrunne at det på dette punkt skal være noen forskjell mellom kvinnelige og mannlige medlemmers pensjonsrettigheter.

Av de tre alternativer vil Utvalget anbefale modell 3, blant annet fordi den innebærer enklere beregninger og informasjon. Vi forutsetter at ytelsen suppleres med et høyt engangsbeløp i form av en gruppelevsfor sikring.

9.7.4.6 Gruppelivsforsikring.

Hovedtariffavtalen i staten og kommunene § 23 gir regler om utbetaling av gruppelevsfor sikring når en tjenestemann dør. Nivået på ytelsen er 10 ganger folketrygdens grunnbeløp (G) når arbeidstakeren er 50 år eller yngre. Beløpet faller gradvis til 5 ganger grunnbeløpet når arbeidstakeren er over 59 år. Etter arbeidstakere som var i deltidstilling, betales en forholdsmessig del av beløpet, likevel minst 2 G. Gruppelivsforsikringen utbetales gjennom Statens Pensjonskasse. For arbeidstakere med 85 prosent stilling eller mer utbetales fullt beløp. Dersom det ikke finnes nære etterlatte, ektefelle, samboer eller barn under 20 år, utbetales 1 G til dødsboet.

Arbeidsgiver betaler en premie som for 1994 utgjør 409 kroner pr. årsverk. Forsikringsytelsen er skattefri for mottaker, mens arbeidstakerne blir beskattet for fordelene ved at arbeidsgiver betaler premien. Etterlatte har med visse begrensede unntak ikke rett til gruppelivsforsikring etter en arbeidstaker som er fratrudd med pensjon.

Det var KLP som i 1988 tok initiativet til å øke engangsutbetalingene ved død. I kommunal sektor kommer den også til utbetaling etter medlem som er fratrudd med uførepensjon.

Skulle gruppelivsforsikringen helt erstatte enkepensjon, måtte den i tillegg til å omfatte yrkesaktive, komme til utbetaling såvel etter uføre- som alderspensjonister, men med beløp synkende ved økt alder. Utvalget foreslår at gruppelivsordningen blir lovfestet.

Det er av interesse å vite forholdet mellom verdien av engangsutbetalinger og løpende ytelser

En engangspremie på 380 800 kroner (10 G), ville med utgangspunkt i alminnelige dødelighetstabeller gi følgende løpende ytelser pr. år når vi legger en avkastning på kapitalen på 5 prosent til grunn:

Tabell 9.14 Forholdet mellom engangsbeløp og løpende ytelser

Enker				
Alder	30 år	40 år	50 år	60 år
5 % avkastning	20 700	22 000	24 400	28 600
Enkemenn				
Alder	30 år	40 år	50 år	60 år
5 % avkastning	21 000	22 600	25 400	30 500

Det kan gi et bilde av forholdet mellom verdien av terminvise utbetalinger og engangsbeløp at en engangsutbetaling på 10 G ville kunne representere omtrent samme økonomiske verdi som en pensjon på 10 prosent av pensjonsgrunnlaget. Etter et medlem med pensjonsgrunnlag 200 000 kroner vil enkepensjonen da utgjøre ca 10 000 kroner pr. år, mens 5 G er 190 400 kroner når G=38 080 kroner. Pensjonen tilsvarer altså i dette eksempelet en forrentning på vel 5 prosent av 5 G.

Ved behandlingen av Ølbergsaken i Høyesterett, Rt. 1993 s. 1525, ble det innhentet sakkyndig uttalelse fra Ådne Cappelen og Aanund Hylland, hvor det ble gitt en redegjørelse om prinsippene for kapitalisering av løpende ytelser. Høyesterett la i denne saken, og i to andre erstatningssaker som også gjaldt kapitalisering av forventet løpende inntektstap (Horseng og Skoland) til grunn at man skulle operere med en kapitaliseringsrente på 5 prosent.

En minstepensjon på 5 prosent av pensjonsgrunnlaget som beskrevet foran, kunne altså erstattes av en større engangsutbetaling ved dødsfall (gruppelivsforsikring). Det skal svares folketrygdavgift av de beløp som av arbeidsgiver og arbeidstaker avsettes til framtidig pensjon, men de er fritatt for ordinære skatter. Pensjon blir beskattet når den kommer til utbetaling. Det er ikke skattefrihet for premie til gruppelivsforsikring, mens gruppelivsforsikringen representerer en skattefri utbetaling til de etterlatte.

For personer med høy gjeld er gruppelivsforsikring meget hensiktsmessig. Også for andre kan det være hensiktsmessig at man får et større beløp til fri rådighet som kan settes i bank eller investeres etter den enkeltes behov, men man forsikrer

seg ikke som ved en løpende pensjon mot «risikoen ved å leve lenge». Utvalget er av den oppfatning at det fortsatt vil være den beste alternativ å kombinere en relativ lav løpende ytelse med et relativt høyt engangsbeløp.

9.7.4.7 *Vurdering av et nettosystem for enke- og enkemannspensjoner*

Det er en ny situasjon at svært mange pensjonister har rett til både egen- og enke(manns)pensjon. Disse samordningstilfellene gir kompliserte beregninger. Det kan heller ikke påstås at bruttosystemet lenger sikrer rimelige resultater i slike saker.

Såvel i Sverige som i Danmark har man i sosialtrygdene avskaffet den ordinære enke- og enkemannspensjon, riktignok med langsiktige overgangsregler. I Trygdemeldingen (St.meld. nr. 12 (1988-89)) ble det på side 70 gitt en prinsipputtalelse om at man på lengre sikt også i Norge burde vurdere å gå over til mer individbaserte ytelser:

«Dersom folketrygdens stønadsprogram i større grad orienteres mot individbaserte ytelser, og den enkelte person betraktes som en selvstendig økonomisk enhet, kan det være naturlig å vurdere om man på lengre sikt bør avvikle/-reduere ytelser som er avledet av ektefellens inntekt og forsørging. De viktigste ytelsene er forsørgertillegg for ektefelle og etterlattepensjon. Dette forutsetter imidlertid et mer likestilt samfunn og mer like muligheter for inntektsgivende arbeid enn vi har i dag.»

Et slikt individbasert system behøver ikke gi et annet økonomisk resultat enn en ervervsprøvd etterlattepensjon. I det ene tilfellet gir man ytelser til en enslig som har redusert ervervsevne. Dette skjer i dag gjennom sykepenge, rehabiliteringspenge, attføringspenge og uførepensjon. I det andre tilfellet reduserer man enkepensjonen fordi gjenlevendes inntekt overstiger et visst nivå. Likevel er inngangsvilkårene for rett til ytelsene forskjellig. I det ene tilfellet er bortfall av egen ervervsevne på grunn av sykdom årsaken. I det andre tilfellet er den utløsende pensjonsbegivenheten ektefellens dødsfall.

De regeltekniske problemer man har under dagens system, er i seg selv grunn god nok til å forlate vårt bruttosystem. Disse problemer skyldes at forskjellige regelverk skal kombineres. Problemet er blant annet knyttet til folketrygdlovens regler om rett til uførepensjon og alderspensjon basert på ektefellens pensjongivende inntekt, se for eksempel folketrygdloven § 7-4.

Med et nettosystem for enkepensjon i tjenstepensjonsordningene ville en unngå at økt opptjening av tilleggs pensjon av medlemmet av tjenstepensjonsordningen ville kunne føre til redusert samlet pensjonsutbetaling i enkelte tilfeller når etterlatte mottar egenpensjon fra folketrygden, jf. samordningsloven § 23 femte ledd. Disse kompliserte forhold er omtalt under "*En beskrivelse av «negativ effekt» når tjenstepensjonen er en enke- eller enkemannspensjon*" i punkt 9.7.7.3.3.

Nettopensjonsutvalget pekte på behovet for engangsutbetalinger ved dødsfall. Gruppelivsforsikringen for statstilsatte er avtalefestet i hovedtariffavtalens fellesbestemmelser. Dette er en ytelse som faller utenfor rammen for tjenstepensjonsordningen.

I 1989 og 1992 ble det gjennomført betydelige lempninger i reglene for samordning av enkepensjon fra tjenstepensjonsordning med tilleggs pensjon fra folketrygden. Endringene gir seg særlig utslag når begge ektefeller har tjent opp pensjonsrettigheter. Dette vil i framtiden være den alminnelige situasjon. Det kan i denne situasjonen være grunn til å foreta en samlet vurdering av de fordelingsmessige virkninger av enkepensjon i folketrygden og i tjenstepensjonsordningene etter

disse endringene i samordningsloven. Ved et nettosystem for enkepensjon unngår man en del av de uheldige virkninger som det er pekt på i blant annet St.meld. nr. 29 (1991-92) Om samordning av tjenestepensjon og tilleggspensjon fra folketrygden når opptjeningen er ved forskjellige personer, se særlig side 8. Utvalget legger vekt på at et nettosystem for enke- og enkemannspensjon har betydelige regeltekniske fordeler når både pensjonisten og avdøde medlem av tjenestepensjonsordningen har tjent opp rettigheter i folketrygden.

Det kan ses på som et problem at folketrygden ikke gir etterlattepensjon i alle tilfelle hvor tjenestepensjonsordningene gjør det. Dette gjelder når ekteskapet har hatt kort varighet, og til fraskilte. For rett til etterlattepensjon fra folketrygden gjelder at ekteskapet har vart i fem år, eller gjenlevende har hatt barn med avdøde. I offentlig såvel som privat tjenestepensjonsordning er det ingen slik begrensning i retten til enkepensjon.

Skilt ektefelle har rett til etterlattepensjon fra folketrygden dersom dødsfallet finner sted innen 5 år etter skilsmissem og

- a) ekteskapet varte i minst 25 år, eller
- b) ekteskapet varte i minst 15 år og det var barn i ekteskapet.

Etter 1. januar 1993 er det et krav for at fraskilt ektefelle skal få rett til enke- eller enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordning at ekteskapet har vart i 10 år og at gjenlevende var minst 45 år ved skilsmisse. Ekteskapsloven av 1991 bestemmer i § 94 nr. 3 at reglene om rett til ektefellepensjon ikke gjelder der pensjonstilfellet er inntruffet før loven trådte i kraft. De nye reglene blir imidlertid gjort gjeldende for tilfelle hvor ekteskapet er oppløst før 1. januar 1993, mens dødsfallet skjer etter denne dato. Det har vært stilt spørsmål ved om dette er holdbart i forhold til Grunnloven § 97.

Det er altså strengere vilkår for å få etterlattepensjon fra folketrygden enn enkepensjon fra tjenestepensjonsordning. Det er ikke gjennomført noen harmonisering av reglene i folketrygden og tjenestepensjonsordningene på dette punkt.

Utvalget ville finne det hensiktsmessig at det ble gjennomført en slik harmonisering. Behovet for dette er imidlertid mer påtrengende under et brutto- enn under et nettosystem. Under bruttosystemet øker tjenestepensjonen når det ikke løper folketrygdpensjon, slik at uttellingen blir større enn under et nettosystem

Utvalget tilrår at det innføres et nettosystem for enkepensjon. Pensjonsnivået foreslås satt til 10 prosent av avdødes pensjonsgrunnlag. I tillegg foreslår utvalget at en lovfester gruppelivsforsikringen på 10 G.

9.7.4.8 Konklusjon

Utvalget tilrår at det innføres et nettosystem for enkepensjon. Pensjonsnivået foreslås satt til 10 prosent av avdødes pensjonsgrunnlag. Reglene om pensjonsgrunnlag og tjenestetid blir som før.

I tillegg foreslår utvalget at en lovfester gruppelivsforsikringen på 10 G for alle medlemmer av tjenestepensjonsordningene.

9.7.4.9 Grunnloven som skranke

Tidligere drøftelser av spørsmålet om behovet for overgangsregler har i vesentlig utstrekning vært knyttet til medlemmers egen pensjonsrett, mens det her er spørsmål om gjenlevendes pensjonsrett. Det kan likevel være naturlig å ta utgangspunkt i disse drøftelsene. Det er da innledningsvis verdt å peke på at det er forskjeller i vurderingstemaet. På den ene siden er retten til enkepensjon en avledet rett. Det kan

sies å være en større uvisshet forbundet til spørsmålet om og når retten til enkepensjon vil inntre enn til spørsmålet om og når retten til alderspensjon vil inntre. I likhet med uførepensjonen er det vanlig å kalle enkepensjonsforsikringen en risikoforsikring, i motsetning til alderspensjonen, som man sparer opp. Også for alderspensjonen er det imidlertid uvisshet om pensjonsretten som er forbundet med medlemmets levealder. Lever en lenge, blir de samlede utbetalinger høye; faller man tidlig fra, kommer kanskje ingen pensjon til utbetaling i det hele tatt.

Når det gjelder enkepensjon, vil det nok ha skjedd en forandring i den alminnelige samfunnsoppfatning. Da pensjonsloven ble innført, var synsmåten at enker var forsørget av sine menn og måtte være sikret en pensjon for sitt utkomme og også etter hans død. I dag vil oppfatningen være at enkepensjonen i de fleste tilfelle tross alt bare er et supplement til enkene eller enkemennenes egen inntekt i form av lønn eller pensjon. Hvilken rettslig betydning de forandrede samfunnsforhold og oppfatninger har, er uvisst; de er uansett årsak til at forandringer i enkepensjonsreglene nå tas opp til diskusjon.

Enkelpensjonist eller grupper av arbeidstakere vil kunne vise til at de ville ha fått høyere ytelser under tidligere regler.

Utvalget går ut fra at arbeidstakere vil måtte kunne finne seg i visse avvik mellom de ytelser de kunne ha fått etter tidligere og etter nye lovregler, så lenge pensjonsretten ikke er inntrådt. Drøftelser av temaet er ofte knyttet til rettighetsteorien og standardteorien. Disse teoriene er utviklet ved anvendelsen av Grunnloven § 97, som lyder: «Ingen Lov må gives tilbagevirkende Kraft.»

Som tilhengere av rettighetsteorien regner man blant annet T. H. Aschehoug, B. Morgenstjerne og F. Castberg, som alle har uttalt seg om grunnlovsvernet for statspensjonene. Rettighetsteoretikernes metode var ofte å gjennomgå store deler av rettssystemet, og «å gi en mest mulig presis beskrivelse av hvilke rettigheter og interesser som lovgiveren kan gripe inn i, og hvilke han ikke kan gripe inn i.», A. Kjønstad, Trygderettighetenes grunnlovsværn, Oslo 1994 s. 25.

Rettighetsteorien kan være egnet til å fremme en viss objektivitet i rettstenknin-gen. Den kan være mer velegnet ved vurderingen av grunnlovsvernet for lovfestede pensjoner, hvor forutsetningene for drøftelsene over tid er relativt stabile, enn i andre sammenhenger, hvor samfunnsutviklingen kan føre til at forutsetningene som er lagt til grunn, forandres raskere. Et problem som kan gjøre det vanskelig å oppstille generelle regler om grensene for lovgivers myndighet, er at Grunnloven i § 97 gir et individuelt vern mot inngrep i pensjonsrettighetene. Det kan godt tenkes at en lovendring som innebærer et grunnlovsstridig inngrep i en persons pensjonsrettigheter, kan være rettmessig overfor andre. Vanligvis vil det ikke være slik at en lovbestemmelse må anses som ugyldig på grunn av at den innebærer et urettmessig inngrep i opptjente rettigheter. Det vil som regel være slik at Grunnloven § 97 innebærer at den aktuelle lovbestemmelsen må fortolkes innskrenkende eller ikke kommer til anvendelse i enkelte situasjoner. Det kan i denne sammenheng være verd å merke seg den bestemmelse som ble gitt i samordningsloven § 29 tredje ledd:

«Dersom særlige grunner taler for det, kan departementet fastsette at lovens bestemmelser i en overgangstid heller ikke skal gjøres gjeldende – eller bare gjøres delvis gjeldende – for visse personer eller persongrupper som først får pensjon etter lovens ikrafttreden.»

I de komplekse forhold som samordningsloven skulle regulere, resignerte altså lovgiver overfor oppgaven om å gi overgangsregler som ytte alle rettferdighet. Metoden kan generelt ikke anbefales.

Rettighetsteorien har siden 1920-årene vært på vikende front i forhold til standardteorien. Av standsrdteoriens tilhengere har P. Augdahl uttalt seg om pensjon-

enes grunnlovsværn i et vedlegg til Pensjonslovkomiteens Innstilling av 1935. Standardteoriens tilhengere forutsetter at Grunnloven § 97 inneholder et forbud mot utilbørlig tilbakevirkning. Når man tar stilling til om en lovbestemmelse innebærer en utilbørlig tilbakevirkning, vil det etter omstendighetene være aktuelt å foreta en bred rimelighetsvurdering, hvor blant annet endrede samfunnsforhold kan tillegges vekt. Kjønstad (1994) gir på side 26 uttrykk for at reale hensyn blir en tungtveiende rettskilde ved vurderingen av trygderettighetenes grunnlovsværn, dersom en legger standardteorien til grunn. Ved vurderingen av tjenstepensjonsrettighetenes grunnlovsværn, vil det nok, blant annet med bakgrunn i plenumsdommen fra 1962, være grunn til i tillegg til reale hensyn å legge betydelig vekt på andre rettskilder.

Selv om standardteorien i dag står sterkt, kan det kanskje være et tolkingsmoment at man, da pensjonsloven av 1917 ble vedtatt, hadde et mer statisk syn på rettighetenes karakter. Også under standardteorien ville man selvfølgelig legge betydelig vekt på at det er viktig at tjenestemennene skal kunne ha tillit til at pensjonsrettighetene består over tid. De to teorier vil uansett bare være hjelpemidler når man skal finne fram til det som samlet sett er det riktige resultat.

I pensjonsloven § 43 er det inntatt to forbehold som ble innført i pensjonslovgivningen nettopp for å møte behovet for systemendringer. Folketrygdforbeholdet i § 43 andre ledd lyder:

«De bestemmelser om innskott og pensjonsrettigheter som er gitt i denne lov eller blir truffet i medhold av den, kan tas opp til revisjon og regulering i det tilfelle at pensjonskassens medlemmer også måtte bli pålagt plikt til å tre inn som medlemmer av en alminnelig folkeforsikring eller bli berettiget til alminnelig folkepensjon (folketrygd).»

Dette forbeholdet hadde man i pensjonsloven av 1917. I statspensjonistdommen fra 1962 uttaler førstevoterende med tilslutning fra 15 av de 17 øvrige dommere at forbeholdet også omfatter dem som ville være statspensjonister når folketrygden ble innført. Dette innebærer at man må tåle begrensninger i pensjonsretten som følge av samordning med ytelser fra folketrygden.

Hvilken betydning bestemmelsen har i dag, snart 30 år etter at folketrygden er innført, kan være usikkert. Det er ikke åpenbart at man på et hvilket som helst tidspunkt må finne seg i skjerpede samordningsbestemmelser.

Det alminnelige forbehold i § 43 første ledd, som ble tatt inn i loven i 1937, lyder:

«Rettigheter og plikter etter denne lov kan endres ved senere lov for dem som er blitt medlemmer av Statens Pensjonskasse etter 23. april 1937.»

Lovforbeholdet avløste tidligere forbehold som var tatt inn i de enkelte innlemmingsbeslutninger for medlemmene i Statens Pensjonskasse. Disse tidligere forbehold var ansett å være rettslig virkningsløse, jf. en betenkning av daværende høyesterettsjustitiarius Scheel, inntatt som bilag 3 til St.prp. nr. 75 (1926).

Slike lovforbehold kan ikke tolkes bokstavelig, men har en viss betydning. Betydningen av forbeholdene vil kunne bli forskjellig avhengig av om de vurderes etter rettighetsteorien eller standardteorien. Om forbeholdet fra 1937 sier Pensjonskassautvalget i sin Innstilling I fra 1968 på side 26.

«Et slikt forbehold kan ikke oppfattes som ubegrenset. Utvalget er for sin del enig med Augdahl (1. c. avsn VII) når han uttaler at enhver som senere er ansatt, må ha hatt en velbegrunnet antagelse om at et slikt forbehold bare ville bli brukt i rimelig utstrekning. Endringene måtte ikke ha karakter av fundamentale endringer i pensjonsrettighetene. Statens embets- og tjenestemenn har klart innrettet seg etter dette, statens organer har likeledes vært

klar over at dette har vært den gjengse rettsoppfatning, og det har fra intet hold vært hevdet at forbeholdet skulle gi hjemmel for annet enn rimelige og nødvendige endringer i pensjonsrettighetene og pliktene. Men hermed har man klart nærmet seg den situasjon at forbeholdsbestemmelsen av 1937 ikke hjemler sterkere inngrep enn grunnloven selv tillater. Utvalget finner det unødvendig å understreke på et rent teoretisk grunnlag om det skulle finnes endringer i pensjonsrettighetene som måtte være hjemlet i forbeholdet av 1937 uten å være tilstedelig etter grunnlovens §§ 97 og 105.»

Pensjonskassautvalget begrunnet dette med at det ville være lite hensiktsmessig å måtte skille mellom tjenestemenn tilsatt før og etter 1937. Dette utvalget ser for sin del ikke bort fra at forbeholdet kan tillegges en viss vekt når man skal vurdere om en lovendring er «tilstedelig». Særlig mener vi dette gjelder endringer som er ønskelige på grunn av endrede samfunnsforhold eller pensjonstekniske forhold. Lovgiver har en aktverdig interesse i at regelverket holdes ajour over tid. Forbeholdet må i det minste ses på som et signal om det vil kunne skje endringer på begrensede områder.

Retten til tjenstepensjon har det til felles med retten til tilleggspensjon fra folketrygden at opptjeningen av rettigheter er en del av et gjensidig forpliktende forhold. I folketrygden er dette oftest knyttet til å ha arbeidsinntekt når man er bosatt i Norge. For tjenestemennene er retten knyttet til den enkelte tjenstemanns arbeidsavtale. Tjenestemannen har en særrett til tjenstepensjon, jf. pleumsdommen i Rt. 1962 s. 334 hvor førstevoterende uttaler: «Jeg bygger på at statspensjonistene har en økonomisk særrett til pensjon.» F. Castberg har i sin bok «Norges statsforfatning II», Oslo 1964, (side 231) under kapitlet om forbudet mot å gi lover tilbakevirkende kraft, i forhold til statstjenestemennenes rettsstilling uttalt:

«Rettsforholdet mellom staten eller kommunene og de offentlige tjenestemenn er etter norsk rett et offentligrettslig kontraktsforhold. De almindelige lønns- og pensjonsrettigheter som tjenestemennene har etter gjeldende lover og bestemmelser på ansettelsestiden, kan ikke senere fratras dem. Og det samme gjelder slike rettigheter, som tjenestemennene oppnår etter sin ansettelse. At rettigheter som på lovlig måte er spesielt tilsagt den enkelte tjenestemann, ikke kan berøves ham ved senere lov, er selvsagt.»

Castberg presiserer (s. 232):

«Tjenestemennenes lønnskrav også for deres fremtidige ytelser og deres krav på pensjon ved fremtidig avskjed er altså ervervede, grunnlovbeskyttede rettigheter.»

Han uttaler dog videre at forbehold om adgang til lønnsreduksjon og til reduksjon av pensjonsrettighetene er gyldige når de er fastsatt ved – eller har hjemmel i – en beslutning av det statsorgan som har fastsatt vedkommende lønns- eller pensjonsregler. Utvalget deler ikke dette kategoriske standpunktet.

Det er den økonomiske verdi av pensjonsretten som er beskyttet. Hvis pensjonen blir like høy, men etter andre beregningsmetoder, har arbeidsgiver oppfylt sin plikt. Førstevoterende i plenumsdommen av 1962 fremholdt: «Avgjørende må det etter min mening være at statspensjonistene også etter den nye ordning har rettskrav på et beløp som svarer til full tjenstepensjon.» Høyesterett uttalte imidlertid ikke at dette var nødvendig.

Det er tvilsomt om tjenestemannen kan gjøre krav på noen form for indeksregulering av pensjonens størrelse ved fall i kroneverdien. Pensjonsloven § 42 bestemmer bare at spørsmålet om å regulere pensjonene skal legges fram for Stortinget når lønningene reguleres.

Castberg gir i Statsforfatning II fra 1964 s. 232 uttrykk for at i den utstrekning staten har adgang til å si opp tjenestemennene, må man også kunne gjennomføre en reduksjon av deres lønn:

«Forutsetningen er imidlertid at de gjeldende bestemmelser gir adgang til avskjedigelse av en hvilken som helst saklig grunn. Dersom tjenestemannen etter gjeldende bestemmelser bare kan avskjediges, når han er uskikket, eller når hans stilling skal nedlegges, kan adgangen til avskjedigelse ikke benyttes som middel til å gjennomføre lønnsreduksjonen. Og de utpreget kontraktsrettslige synspunkter som ligger til grunn for vår retts regler på dette område, medfører visstnok også at adgangen til opsigelse ikke ved en ny lov kan utvides med virkning for tjenestemenn, som er ansatt før kunnjørelsen av den nye lov.»

Uansett disse synspunktene kan ikke lovgiver være avskåret fra å foreta nødvendige omlegginger av pensjonssystemet. Forsåvidt kan man si at forbeholdet i pensjonsloven fra 1937 innebærer et varsel om at rettsreglene på området ikke lenger skulle være så utpreget kontraktsrettslige. Castbergs synspunkter gir en illustrasjon av hva det historiske utgangspunktet har vært, og man skal utvilsomt fortsatt være varsom med å gjøre omfattende inngrep i tjenestemennenes rett til alderspensjon. Som når det gjelder eiendomsretten må det imidlertid om Stortinget finner at samfunnsforholdene tilsier det, kunne foretas forandringer i pensjonsrettens innhold uten at dette er i strid med Grunnloven § 97.

Augdahls betenkning av 1935 bygger på standardteorien. Spørsmålet blir for ham om inngrepet i pensjonsretten er urettferdig: «En persons rettsstilling må ikke ved lov forrykkes på en måte som inneholder en urettferdighet – et overgrep» (side 110). Han peker på at lovens materielle regler i hovedsak er av den art at de selv angir pensjonsbetingelsene. På samme måte som Castberg uttaler han at hva det kan bli spørsmål om, er å gjennomføre begrensninger i retten til framtidig pensjon for de oppsigelige tjenestemenn. Fra det øyeblikk de kunne ha vært oppsagt, skal de i forhold til pensjonsloven stå i samme stilling som om de var fratrudd i henhold til oppsigelse fra statens side. «Herved vil Staten kunne undgå at disse personers senere tjenestetid kommer i betraktning ved pensjonens beregning» (op.cit. 117). Oppsigelsesreglene tillegges her etter vår oppfatning for stor vekt. I dag ville det ikke være aktuelt å foreslå noe slikt skille mellom grupper av tjenestemenn.

Når det gjelder medlemmer av kommunale tariffestede tjenestepensjonsordninger, vil man generelt kunne gå ut fra at disse, blant annet som en konsekvens av den overføringsavtale som er inngått mellom statlige og kommunale tjenestepensjonsordninger, vil måtte finne seg i de samme endringer i pensjonsordningene som medlemmer av Statens Pensjonskasse. Det kan i denne forbindelse også vises til at de kommunale pensjonsordningene har forpliktet seg til å foreta endringer i sine pensjonsvilkår som overføringsavtalene gjør nødvendige jf. pensjonsloven § 46. Avtalen forutsetter at pensjonsreglene skal være ensartede i de offentlige tjenestepensjonsordningene.

9.7.4.10 Overgangsregler ved innføring av et nettosystem for enke- og enkemannspensjon

9.7.4.10.1 Overgangsregler for løpende enkepensjon

Løpende enke- og enkemannspensjoner bør ikke omfattes av de nye reglene. Dette gjelder også om pensjonen midlertidig ikke kommer til utbetaling på grunn av erversprøving. Utvalget antar at nye regler må begrenses til å gjelde for dem som blir enker etter en gitt framtidig dato.

9.7.4.10.2 *Beskyttede pensjonsrettigheter til enker etter personer som er blitt medlemmer av tjenstepensjonsordninger før 1. oktober 1976*

I den utstrekning medlemmer som har samme tilknytning til tjenstepensjonsordningen skal vurderes forskjellig, er forskjellen knyttet til hvorvidt det gjelder regler for ervervsprøving av pensjonen eller ikke, jf. pensjonsloven §§ 34a og 34 b. Det er enke etter (mannlig) medlem tilsatt før 1. oktober 1976 som er fritatt for slik ervervsprøving av sin enkepensjon.

Ervervsprøvingen gjennomføres altså for alle enkemannspensjoner, og for enkepensjon til kvinne som er enke etter medlem tilsatt 1. oktober 1976 eller senere. Etterlatte registrerte partnere står i samme stilling som disse, jf. lov 30 april 1993 nr. 40 om partnerskap.

Utvalget vil ikke foreslå forandringer i enkepensjonsreglene for enker etter mannlig medlem tilsatt før 1. oktober 1976. Utvalget antar at det vil være uheldig å gjøre forandringer i disse pensjonsrettighetene. Dette gjelder uavhengig av om resultatet i det enkelte tilfelle skulle innebære at pensjonen ble lavere eller høyere. Den videre drøftelse refererer seg derfor bare til de ervervsprøvede enke- og enkemannspensjoner.

9.7.4.10.3 *Overgangsregler når ektefellen (medlemmet) er blitt pensjonist*

Medlemmer som er fratrudd med alders- eller invalidepensjon, er ikke lenger i den stilling at endringer i tjensteforholdene kan påvirke pensjonsretten. Ved senere ekteskap inntreer som oftest ikke rett til enkepensjon, se pensjonsloven § 33. Disse forhold kan tale for å være forsiktig med å gjennomføre endringer i reglene for de avledede pensjoner for denne gruppen.

I de fleste tilfellene vil enkens økonomi være knyttet til den løpende statspensjon også mens ekteskapene består (før enkepensjonen begynner å løpe), men man har noen relativt få fraskilte enker, som kan få en ensidig forbedring av sin økonomi. I forhold til pensjonister og personer med oppsatte rettigheter står de tilfeller hvor ektefellen er blitt pensjonist i en mellomstilling. Forventningen om en framtidig enkepensjon av en bestemt størrelse er sterkere enn når medlemmet av tjenstepensjonsordning er yrkesaktiv. Utvalget finner det likevel rimelig at det ved en lovendring, for denne gruppen gis de samme overgangsregler som for medlemmer i stilling. Avhengigheten av medlemmets økonomi likner på den som foreligger mens ektefellen er yrkesaktiv.

Hoveddrøftelsen av overgangsspørsmålene vil man finne under "*Overgangsregler for enker etter arbeidstakere*" i punkt 9.7.4.10.4. Utvalgets konklusjon er at ektefeller som har nådd en alder av 50 år ved endringslovens ikrafttreden, bør få pensjon i henhold til reglene i det eksisterende system, med de justeringer som til enhver tid måtte være nødvendige. Dette er aldersgruppen som må antas, i større grad enn yngre ektefeller, å ha en forventning om å kunne få pensjon etter brutto-systemets regler. Ektefeller som ikke har nådd denne alderen ved lovens ikrafttreden, gis pensjon i henhold til reglene i det foreslåtte nettosystemet.

9.7.4.10.4 *Overgangsregler for enker etter arbeidstakere*

Gruppen omfatter ektefeller av yrkesaktive medlemmer og av medlemmer som under permisjon eller annet midlertidig fravær fra tjeneste, opprettholder ordinære medlemsrettigheter, se pensjonsloven § 20.

I enkelte tilfelle, eller for grupper av pensjonister vil det etter en omlegging kunne vise seg at tapet for enkelte medlemmer av pensjonsordningen er av en kvalifisert størrelse. Dette vil forekomme når etterlatte ektefelle ikke har egen arbeids-

inntekt. Da vil den tidligere pensjon på 39,6 prosent av pensjonsgrunnlaget kunne vise seg å være vesentlig høyere enn den nye nettopensjon på 10 prosent av pensjonsgrunnlaget. Dette kan for eksempel være aktuelt når dødsfallet skjer kortere tid enn 5 år etter at ekteskapet ble inngått og det ikke er barn i ekteskapet. I disse tilfeller vil det ikke foreligge rett til etterlattepensjon fra folketrygden mens det her foreligger rett til overgangsstønad etter folketrygdloven § 10-4. Det er her verdt å merke seg at det etter pensjonsloven § 34 a er en del av den forventede, og ikke en del av den faktiske ervervsinntekt enken har, som skal gå til fradrag i enkepensjonen. Enkepensjon skal ytes

«dersom enken ut fra alder og ervervsevne, foreliggende ervervsmuligheter og omstendighetene for øvrig ikke kan ventes å få en årlig ervervsinntekt som overstiger 50 prosent av grunnbeløpet i folketrygden».

Formålet med bestemmelsen er å sikre inntekt for gjenlevende ektefelle som ikke kan forventes å gå ut i arbeidslivet. Utvalget finner det likevel ikke rimelig å gjennomføre det nye nettosystem med virkning for etterlatte ektefeller som ved lovens ikrafttreden har nådd en viss alder. Vi vil foreslå at grensen settes ved fylte 50 år. De som er yngre, må etter utvalgets forslag finne seg i å bli vurdert etter de nye reglene, hvor enkepensjonen bare gir et tilskudd til inntekten.

9.7.4.10.5 *Overgangsregler for enker etter medlemmer som er fratrudd med rett til oppsatt alderspensjon*

Oppsatte pensjonsrettigheter skal i medhold av pensjonsloven § 15 fjerde ledd reguleres på samme måte som de løpende pensjonene. Pensjonsloven § 42 har bestemmelse om at spørsmålet om å regulere pensjonene skal legges fram for Stortinget hver gang lønningene reguleres. Etter 1986 reguleres dog pensjonene (G-regulering) på en annen måte enn lønningene.

Retten til oppsatt ervervsprøvet enkepensjon må i denne sammenheng ses på som en mer avledet rettighet enn den ordinære enkepensjonen. Utvalget vil foreslå at man også for denne gruppen innfører nye regler med virkning for ektefeller som ved lovens ikrafttreden ikke er fylt 50 år.

9.7.4.10.6 *Utvalgets konklusjon*

- a) Folketrygden ligger i bunnen, slik at enke- og enkemannspensjonen fra tjenestepensjonsordningen kommer i tillegg til den etterlattepensjonen enken mottar fra folketrygden.
- b) Netto tjenestepensjon til enker og enkemenn skal utgjøre 10 prosent av avdødes pensjonsgrunnlag. Det skal ikke skje noen samordning av denne pensjonen.
- c) Retten til engangsutbetaling ved død (gruppelivsforsikring) fra lovfestede offentlige tjenestepensjonsordninger foreslås lovfestet. Det foreslås at det ytes et engangsbeløp på 10 G til alle som er 50 år eller yngre. Ved fylte 50 år trappes ytelsen ned 0,5 G for hvert år til den blir 5 G ved 60 år.
- d) Det eksisterende regelverk opprettholdes
 1. for dem som er etterlattepensjonister ved lovens ikrafttreden,
 2. for enker etter mannlige arbeidstakere tilsatt før 1. oktober 1976,
 3. for enker og enkemenn som er født før 31. desember 1947.

9.7.5 Forslag om et nettosystem for barnepensjoner

9.7.5.1 Gjeldende rett

Framstillingen tar sitt utgangspunkt i reglene i lov om Statens Pensjonskasse. Det vil bare være begrensede avvik mellom disse reglene og reglene i andre lovbestemte, avtalefestede og kommunale ordninger.

Når et medlem dør og etterlater seg barn under 18 år, betales barnepensjon. Dette gjelder også adoptivbarn. Barn over 18 år gis pensjon inntil det fyller 21 år «dersom omsynet til barnets utdanning gjør det rimelig» og barnet ikke forsørger seg selv, jf. pensjonsloven § 35 andre ledd.

Barnepensjonen regnes i prosent av det beløp avdødes alderspensjon ville utgjort etter følgende satser, jf. pensjonsloven § 36:

- «For 1 barn 20 prosent av alderspensjonen
- For 2 barn 30 prosent av alderspensjonen
- For 3 barn 40 prosent av alderspensjonen
- For 4 barn 50 prosent av alderspensjonen
- For 5 barn eller flere 60 prosent av alderspensjonen.»

Når begge foreldre er døde, og ellers når enke-/enkemannspensjon ikke kommer til utbetaling til ektefelle som er i familie med eller bor sammen med barna er satsene:

- «For 1 barn 50 prosent av alderspensjonen
- For 2 barn 70 prosent av alderspensjonen
- For 3 barn 80 prosent av alderspensjonen
- For 4 barn 90 prosent av alderspensjonen
- For 5 barn eller flere 100 prosent av alderspensjonen.»

Pensjonen utbetales etter de høyeste satsene, det vil si 50 prosent av alderspensjonen, for første barn når

- a) Begge foreldre er døde, eller
- b) Behovsprøving eller samordning fører til nullpensjon. Dette er særlig aktuelt for enkemenn og for enker med høy inntekt.

Loven gir styret adgang til å bestemme at de høye satsene skal anvendes også hvis enkepensjon bare delvis kommer til utbetaling på grunn av at den er ervervsprøvd, eller samordnet.

Det er gitt supplerende garantiregler av Sosialdepartementet og styret i Statens Pensjonskasse, som omtales nedenfor under "[Garanti ved ervervsprøving av enkepensjon](#)" i punktene 9.7.5.2 og "[Garanti ved samordning av enkepensjon](#)" i 9.7.5.3.

9.7.5.2 Garanti ved ervervsprøving av enkepensjon

Pensjonskassens styre fattet den 14. desember 1976 et vedtak som innebar en garanti om forhøyet barnepensjon når enkepensjonen er redusert på grunn av at enken har arbeidsinntekt. Uten en slik garanti ville man oppleve at samlet pensjon til enke og barn ville bli høyere når hele enke- eller enkemannspensjonen faller bort på grunn av ervervsprøving, enn når en liten pensjon fortsatt kom til utbetaling. Regelen lyder:

- «Når en enke/enkemannspensjon etter pensjonslovens kap. 7 er redusert av annen årsak enn at avdøde medlem har avkortet tjenestetid, skal barnepensjonen til det barnekull pensjonisten forsørger, om nødvendig forhøyes slik

at summen av enke/enkemannspensjon og barnepensjon alltid er minst like stor som forhøyet barnepensjon til det samme antall barn.»

Man kan eksempelvis tenke seg at barnepensjon etter lave satser er 20 000 kroner, og etter høye satser er 50 000 kroner. Hvis en ervervsprøvet enkepensjon kommer til utbetaling med 10 000 kroner, blir barnepensjonen regulert til 40 000 kroner, slik at samlet enke- og barnepensjon utgjør 50 000 kroner, det samme som barnepensjon etter høye satser ville ha vært.

9.7.5.3 *Garanti ved samordning av enkepensjon*

Når enken eller enkemannen ikke lenger er yrkesaktiv, kan samordningsreglene føre til at enkepensjonen som kommer til utbetaling, blir lav.

Den 15. oktober 1980 gav Sosialdepartementet forskrift i medhold av samordningsloven § 27 som hadde samme siktemål som den garantiregelen Pensjonskassens styre gav i 1976. Man skulle unngå at barnet skulle komme dårligere ut når enken mottok en liten utbetaling etter samordning, enn når ingen enkepensjon kom til utbetaling etter samordning:

«For enke eller enkemann med barn som har rett til barnepensjon og som selv har rett til enke- eller enkemannspensjon fra tjenestepensjonsordning, skal samordningsfradraget for barnepensjon og enke- og enkemannspensjon fra folketrygden begrenses, slik at summen av redusert enkepensjon (enkemannspensjon) og barnepensjon minst blir lik den reduserte barnepensjon som ville ha kommet til utbetaling, dersom rett til enke- eller enkemannspensjon ikke forelå. Begrensningen gjøres først i samordningsfradraget for barnepensjon.»

Resultatet blir det samme som under 9.7.5.2 – man er sikret at enke- og barnepensjonen tilsammen utgjør det beløp barnepensjonen ville ha blitt utbetalt med om enken eller enkemannen ikke hadde mottatt pensjon.

Disse såkalte garantiregler setter indirekte de ordinære reglene i pensjonslovgivningen om samordning og ervervsprøving av enkepensjon delvis ut av kraft. Det gjør garantireglene ved å sikre familien som en enhet en viss størrelse på den samlede utbetalte pensjon fra Statens Pensjonskasse så lenge barna oppbeholder barnepensjon.

Resultatet er åpenbart blitt et annet enn det lovgiver hadde tenkt seg da regler om ervervsprøving ble innført i 1976. Det er regelen i § 36 første ledd bokstav b som bidrar til dette. Bestemmelsen går som nevnt ut på at det skal betales forhøyd barnepensjon når begge foreldre er døde, og:

«når det ellers ikke ytes enke- eller enkemannspensjon.»

Ervervsprøvingen av den høytløntes enke- eller enkemannspensjon blir på grunn av denne bestemmelsen motvirket av at barnepensjonen forhøyes. Bestemmelsen kom inn i pensjonsloven ved lov av 31. mai 1957. I folketrygden er det bare når begge foreldre er døde at forhøyd barnepensjon kommer til utbetaling. Etter pensjonslovens regler får man ikke forhøyd barnepensjon når enken ikke har andre inntekter enn enkepensjonen fra Statens Pensjonskasse. Når enken også har andre inntekter, som vil overstige reduksjonen i enkepensjonen, gis det altså en ekstra kompensasjon i barnepensjonen.

Utvalget mener at det kan være grunn til å forhøye de alminnelige satsene for barnepensjon, men samtidig fjerne retten til forhøyd barnepensjon. Det vises til at så lenge folketrygden gir høyere ytelse når begge foreldre er døde, er dette behovet

ivaretatt. Det bør altså ikke være noen forskjell på satsene alt etter som om barnas gjenlevende far eller mor mottar enkepensjon.

9.7.5.4 Ervervsprøving av barnepensjon

Det er et vilkår for å gi forlenget barnepensjon mellom 18 og 21 år at barnet ikke forsørger seg selv og ikke har midler til det, jf. pensjonsloven § 35 andre ledd.

I medhold av denne bestemmelsen har styret i Statens Pensjonskassen 10. oktober 1978 fattet følgende vedtak:

«I medhold av pensjonsloven § 35, 2. ledd bestemmes: Forlenget utbetaling av barnepensjon under utdanning bevilges etter satsene i pensjonsloven § 36 dersom barnet ikke har en årlig arbeidsinntekt som overstiger 75 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

Er inntekten høyere skal pensjonen reduseres med 50 prosent av overskytende inntekt.

Er det flere barn i kullet, skal reduksjon etter foregående ledd anvendes på den merpensjon barnekullet vil få ved ureduert bevilgning.

Pensjonen deles mellom barna på følgende måte:

- a) Ved ureduert bevilgning deles pensjonen likt mellom alle barn.
- b) En redusert bevilgning til ett eller flere barn over 18 år, skal ikke påvirke pensjonen til øvrige barn i samme barnekull. Sistnevnte barn skal alltid ha samme pensjon som de ville fått etter pkt. a, med ureduert bevilgning.

Dersom barnet har formue eller hvis andre spesielle forhold gjør det rimelig, kan styret fravike disse bestemmelser.»

Når et medlem dør, vil vedkommendes etterlatte barn og ektefelle med pensjonsrettigheter få sin pensjon fra samme tidspunkt. På grunn av garantireglene ved beregning og samordning skjer det imidlertid endringer i hver av de enkelte ytelser når ett barn av flere mister pensjonsretten.

Retten til forlenget barnepensjon er knyttet til utdanning. Det må søkes for hver periode man kan dokumentere skolegang/studier. Forlenget barnepensjon ytes som hovedregel for ett år av gangen, det vil si fra 1. juli og ett år fremover, men fordi opptak til skoler ofte skjer senere, må pensjon i slike tilfelle gis med tilbakevirkende kraft når dokumentasjon innsendes, og mors eller fars og søskens pensjoner regnes om.

Antallet barnepensjoner i Statens Pensjonskasse har sunket jevnt fra 3 254 tilfelle i 1977 til 1 867 pr. 31. desember 1994. Den samlede gruppe av alders- uføre- og etterlattepensjoner er på 141 166 pensjoner.

9.7.5.5 Nærmere om forslaget til nettosystem

Gjeldende lov opererer med barnepensjon etter lave og høye satser, avhengig av om medlemmet etterlater seg ektefelle eller ikke i tillegg til barn. Hvis reglene hadde nøydt seg med dette skillet, ville garantireglene vært unødvendige. Det omtalte skillet kommer imidlertid også inn når det er en ektefelle i bildet og denne enten får utbetalt en lav enke-/enkemannspensjon eller ikke får noen pensjon utbetalt.

Når en enke-/enkemann ikke får utbetalt pensjon på grunn av sin høye inntekt, vil barna bli berettiget til barnepensjon etter de høyere satser. De konkrete utslag disse reglene etter hvert har fått, synes ikke å harmonere godt med reglens intensjon. Lovreglene om ervervsprøving av enkepensjon fra 1976 blir motvirket av garantiregler på forskriftsnivå når det løper barnepensjon ved siden av en ervervs-

prøvd enkepensjon. Problemstillingen blir den samme når det er høye samordningsfradrag i enkepensjonen på grunn av at enken eller enkemannen har andre pensjonsinntekter. Lovgiver har ikke ønsket disse virkninger; de er en følge av at det også kan gis forhøyd barnepensjon når gjenlevende ektefelle er i live. Denne siden kunne ha vært løst ved at uttrykket «og når det ellers ikke ytes enke- eller enkemannspensjon» i lov om Statens Pensjonskasse § 36 b ble tatt ut av loven, og av KLP's vedtekter § 10.

Nettopensjonsutvalget foreslo i sin utredning av 9. august 1990 (NOU 1990:21) at det innføres nye regler for barnepensjon i loven om Statens Pensjonskasse. Høringsinstansene sluttet seg stort sett til forslaget om et nettosystem for barnepensjoner. Forslaget medfører to prinisppielle endringer i forhold til dagens system:

- a) Barnepensjonen utbetales som en nettopensjon uten samordning med folketrygdpensjon eller andre samordningspliktige ytelser etter lov av 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser (samordningsloven).
- b) Pensjonen fastsettes med samme pensjonsprosent til alle barn.

Nettopensjonsutvalget mente det var god grunn til å vurdere hensiktesmessigheten av dagens regler nærmere. De kompliserte reglene gjør det nærmest umulig å gi fyldestgjørende informasjon om hvor høye barnepensjonene faktisk kommer til å bli.

Når det gjelder reglenes materielle virkninger, kan det først pekes på at folketrygden gir barnepensjon fram til 18 år med 0,4 G for første barn, og med 0,25 G for de påfølgende barn. Det ytes høyere pensjon når begge foreldrene er døde. Ved fastsettelsen av satsene for barnepensjon i et nettosystem, kan lovgiver ta hensyn til de faste beløp som alltid kommer til utbetaling fra folketrygden. Her ser man forskjellen fra folketrygdens andre pensjonsytelser, hvor størrelsen på folketrygdpensjonen varierer sterkt fra person til person.

Forslaget vil innebære en administrativ gevinst. Faren for feilutbetalinger vil også bli vesentlig redusert under et enklere system.

Ved nettopensjon gir man avkall på bruttogarantien. Dette innebærer at i de tilfeller hvor folketrygd ikke utbetales, vil de samlede ytelsene bli lavere enn de er i dag. Dette er av betydning for ungdom mellom 18 og 21 år. Gjennomsnittlig utdanningstid er i dag vesentlig lenger enn den var tidligere. Dette kan tale for en høyere utdanningspensjon etter fylte 18 år. En må i denne forbindelse ta stilling til i hvilken utstrekning det skal ses på som pensjonsordningens oppgave å dekke utgiftene til barnets utdanning. Utvalget vil legge vekt på at dette vil være en verdifull støtte for ungdom under utdanning, som på den andre side ikke belaster pensjonsordningens økonomi i vesentlig grad.

Et annet spørsmål er om det skal tas hensyn til at barnet er under utdanning. Det vil gi en administrativ gevinst dersom pensjonen utbetales enten etterlatte er under utdanning eller ikke. I dag må pensjoner som løper mellom 18 og 21 år, stanses hvert semester i påvente av at en mottar studiebevis.

Det er stadig flere unge i denne aldersgruppen som er under utdanning. Det vil ofte være de unge som ikke blir tatt inn på skole og går arbeidsløse, som heller ikke får rett til barnepensjon mellom 18 og 21 år. Vernepliktige vil kunne peke på at de har fått utdanningen utsatt. Etter etablert praksis utbetales barnepensjon under utdanning ut over 21 år i den tid studier er blitt forsinket på grunn av førstegangstjeneste eller siviltjeneste. Det er altså flere gode grunner for at ytelsen utbetales alle i aldersgruppen over 18.

9.7.5.6 Nivået for barnepensjon

Barnepensjonene i Statens Pensjonskasse utgjorde i 1994 i prosent av pensjonsgrunnlaget i gjennomsnitt:

Etter menn	12,00 prosent-
etter kvinner	12,50 prosent-
totalt	12,20 prosent

Garantireglene for barnepensjon førte dessuten til økte enke- og enkemannspensjoner. Det foreligger ikke sikre tall for hvor mye dette tillegget utgjør, men det vil i gjennomsnitt kunne tilsvare ytterligere 1-2 prosent av pensjonsgrunnlaget, slik at det samlede nivået blir ca. 14 prosent. Pr. 31. desember 1994 var det 1 867 barnepensjoner i Statens Pensjonskasse.

Etter 18 år kommer barnepensjon fra folketrygden ikke til utbetaling uten i de sjeldne tilfeller når begge foreldre er døde. Skal man videreføre prinsippet om at nivået på den samlede barnepensjon er like høy før og etter at barnet er fylt 18 år, må altså pensjonen etter fylte 18 år forhøyes med et beløp, som for første barn utgjør 0,4 G, altså vel 15 000 kroner pr. år. Dette utgjør 7,5 prosent av 200 000 kroner. Pensjonsnivået skulle i såfall ligge på 17,5 prosent av pensjonsgrunnlaget.

Det er en mulig løsning at man skiller ut den forlengede barnepensjon som egen ytelse. Dette kan skje ved at man etablerer en utdanningspensjon fra 18 til 21 år. Utvalget vil imidlertid tilrå at man gir en barnepensjon som utgjør 15 prosent av pensjonsgrunnlaget for alle fram til fylte 20 år. Vi legger til grunn at en finansiering av studier etter 20 år i dag kan skje på annen måte. Grensen er tilpasset den man har i folketrygden når begge foreldre er døde.

9.7.5.7 En vurdering av modellen

Barnepensjon er ikke en svært kostbar ytelse i pensjonssammenheng, men er viktig for dem det gjelder. Garantireglene vil føre til at ytelsene etter dagens regler vil øke i fremtiden. En samordningsfri barnepensjon vil føre til at vi får et enklere og mer forutberegnelig pensjonssystem både for medlemmene og pensjonskassene. Dette kan tilsi en viss romslighet ved fastsettelse av pensjonsprosenten i en nettopensjon til barn.

Regler om pensjonsberegning og samordning er i dag meget kompliserte, og de fører til at det oftest ikke er mulig for de berettigede å forutberegne sine rettigheter og også å forstå de forklaringer som gis.

En av begrunnelsene for de nåværende reglene var av forsikringsøkonomisk art. Man ønsket ikke at samlet barnepensjon skulle overstige full alderspensjon. Dette kan likevel forekomme hvor medlemmet etterlater seg flere «kull». Økonomisk sett er dette argumentet ikke av stor betydning med den familiestruktur vi har i dag. Det er nå oftere flere kull, men sjelden mange barn i hvert kull. Det har i en årrekke vært synkende antall barn pr. familie. I de saker som pr. i dag løper med familieberegning, er gjennomsnittet anslagsvis 1,8 barn pr. familie.

Reglene for enke-/enkemannspensjoner ble endret i 1976, slik at pensjonsretten ble ervervsprøvd. Dette var en naturlig konsekvens av at det var et stadig økende antall toinntektsfamilier. Ved den ene forsørgers død er det således ikke hele familiens lønnsinntekt som skal erstattes, men bortfall av den ene parts bidrag.

Pensjonskassenes ytelser endrer seg også ved at det enkelte medlem ofte etterlater seg flere barnekull, særlig på grunn av et stadig økende antall skilsmisser og gjengifte. De skjerpede regler for rett til ektefellepensjon for fraskilte i ekteskapsloven av 4. juli 1991 nr. 47 som trådte i kraft 1. januar 1993, vil i forhold til tidligere regler føre til at siste ektefelle oftere enn før mottar enkepensjonen udelt. Etter de tidligere regler beholdt man retten til enkepensjon etter skilsmisse hvis man var 35

år ved skilsmissen og ekteskapet hadde vart i 5 år, eller det var barn i ekteskapet. Etter de nye reglene må ekteskapet ha vart i 10 år, og etterlatte må ha fylt 45 år ved skilsmissen.

Etter dagens regler vil det, når man ser bort fra inntektsbegrensningsregelen for utdanningspensjoner, alltid foreligge en barnepensjonsytelse ut over det folketrygden gir. Siden folketrygd ytes etter faste satser og fradragene således er konstante, skulle det ikke by på problemer å ta hensyn til dette ved fastsettingen av nettoppensjonssatser.

Ordningen vil også være mer i samsvar med lovens någjeldende ordlyd og intensjon – at pensjon også nå «anses gitt med like stort beløp til hvert barn innen det enkelte kull». Reglernes kompleksitet medfører at saksbehandling og kontroll tar unødige mye tid. I tillegg medfører det store problemer for de berettigede med hensyn til oversikt og forutberegnelighet. Resultatene kan også ofte framstå som tilfeldige. Etter dagens system kan familiens samlede ytelse vanskelig anslås før pensjonstilfellet inntreffer. Av familiesakene er det for eksempel ca. 20 prosent som må beregnes manuelt på grunn av komplisert samordning. I forbindelse med dette vil vi legge til at den sammenligningen som etter dagens regler må skje her, medfører mye arbeid, som også i stor grad må skje manuelt, med øket risiko for forsinkelser og beregningsfeil. Dette er arbeidsoperasjoner som skjer samtidig med endringer i den samlede barnepensjonsprosent. Også denne siden må vurderes hver gang det skjer en endring i antall pensjonsberettigede etter medlemmet.

Et system som gjør det enklere å gi god og riktig informasjon, vil være å foretrekke. Et system med like satser for hvert barn løser de fleste av de problemene som knytter seg til dagens ordning.

En barnepensjon som utbetales med lik sats til hvert barn, vil innebære vesentlige forenklinger og reduserte administrasjonskostnader for tjenestepensjonsordningene. Dette gjelder både hva angår behov for løpende informasjon, og med hensyn til beregning, kontroll og utbetaling.

Lar en alle barn få barnepensjon fram til 20 år uavhengig av om de studerer, slipper en å opprettholde et system med særskilt begrunnet søknad i hver enkelt sak.

En ser muligheten for at samlet barnepensjon skal overstige full alderspensjon, men mener at dette i så fall vil være for en begrenset tid, og sannsynligvis for et meget begrenset antall tilfeller. Dette skjer også i dag i de tilfeller der avdøde etterlater seg flere kull.

Et slikt skille mellom pensjonsberegning til gjenlevende ektefelle og pensjonsberettigede barn vil medføre at de kompliserte garantireglene etter en overgangssperiode ikke lenger vil være aktuelle.

Den innbyrdes avhengigheten av pensjonene i et barnekull gjelder både når det utbetales enkel og forhøyd pensjon til barna. Dette medfører en del tilfeldige utslag som kan virke nokså urimelige. En fast sats for barnepensjoner vil etter utvalgets oppfatning gi resultater som er mer sosialt forsvarlige og forenlige med andre typer ytelser i dagens samfunn.

9.7.5.8 Overgangsregler

Utvalget foreslår at de nye reglene innføres for nye pensjonstilfeller. Vi vil anta at det ikke bør skje noen endringer i samordningsloven § 22 nr. 1 om samordning av allerede løpende barnepensjoner fra Statens Pensjonskasse, og for pensjoner fra andre tjeneste- og personskadetrygdordninger. En vil altså få en overgangsperiode hvor det eksisterende regelverk vil gjelde for allerede løpende pensjoner, men de aller fleste av disse vil være avvirket i løpet av en tiårsperiode. Mindre enn 20 prosent av barnepensjonistene i Statens Pensjonskasse var ved utløpet av 1993 yngre

enn 10 år. En ser det som aktuelt i løpet av tyveårsperioden å tilby pensjonistene en overføring til et eventuelt nytt system. Det bør tas stilling til dette når de nye reglene har vært i funksjon en tiårsperiode.

Det som gjenstår, er da å vurdere rettsstillingen for dem som senere blir etterlatt. Barn over 18 år har oftest ikke rett til barnepensjon fra folketrygden, og de får således beregnet sin pensjon brutto uten samordningsfradrag. En fast proSENTSATS som foreslått vil derfor føre til at barn under utdanning i noen tilfeller vil få mindre pensjon etter de nye reglene. Siden det etter någjeldende regler ikke er en ubetinget rett til pensjon, og det er adgang til å gi delvis pensjon, kan det ikke ses å være noe til hinder for å gjøre de foreslåtte bestemmelser gjeldende for denne gruppe uten overgangsregler. Dette er tilfelle selv om utslaget for barn over 18 år kan bli større enn umyndige barnepensjonister.

9.7.5.9 Konklusjon

De reglene som foreslås for barnepensjon kan oppsummeres som følger:

1. Folketrygden ligger i bunnen slik at barnepensjon fra tjenstepensjonsordningene kommer i tillegg til den barnepensjon etterlatte mottar fra folketrygden.
2. Barnepensjon ytes fram til barnet er fylt 20 år.
3. Barnepensjon ytes med samme sats til alle barn uavhengig av gjenlevende fars eller mors inntektsforhold. Utvalget foreslår at satsen settes til 15 prosent av pensjonsgrunnlaget.
4. Det foretas ikke samordning eller inntektsprøving av barnepensjonene.

9.7.6 Tillemperinger og forenklinger i det eksisterende pensjonssystem – egenpensjoner

9.7.6.1 Innledning

Under dette punktet vil det bli tatt opp forslag om enkelte konkrete endringer i det eksisterende pensjonssystemet.

9.7.6.2 Dobbeltavkorting

Med dobbeltavkorting menes en ekstraordinær reduksjon av samordningsfradraget når pensjonsgrad eller tjenestetid er redusert i to samordningspliktige ytelser.

Pensjonsgrad: Etter 1. april 1978 foretar tjenstepensjonsordningen ikke dobbeltavkorting ved redusert pensjonsgrad. Hvis pensjonsgraden (uføregarden) for eksempel er 50 prosent både i folketrygdpensjonen og i invalidepensjonen, ville dobbeltavkorting føre til at samordningsfradraget blir $0,50 \times 0,50 = 25$ prosent av full folketrygdpensjon.

I tillegg til et beløp, som utgjør tjenstepensjonen, får man da beholde 25 prosent av full folketrygdpensjon. Pensjonisten vil kunne ha halv lønn, og pensjon som tilsammen utgjør halv invalidepensjon fra tjenstepensjonsordning og en firedel av full uførepensjon fra folketrygden. Dette ville gi en overkompensasjon som er ubegrunnet.

Det har for utvalget fremstått som sannsynlig at tidligere lovkonsepister ikke i alle tilfelle har vært oppmerksomme på virkningen av at en person som mottar to graderte pensjoner, får redusert samordningsfradraget med produktet av de to proSENTSATSENE.

For gradert invalidepensjon som samordnes med uførepensjon fra folketrygden er det gitt regler (forskrift) i brev av 7. februar 1978 fra Sosialdepartementet. Er pensjonsgraden 50 prosent i begge ordninger, skal samordningsfradraget for grunnpen-

sjonen også være halve grunnpensjonen. Når det gjelder invalidepensjon fra tjenestepensjonsordning, ble dette forholdet rettet opp med virkning fra 1. april 1978, men man har fortsatt slike regler for samordning av personskadetrygd.

Tjenestetid: En har siden 1. juli 1969 regler om dobbeltavkortning etter tjenestetid ved samordning av tjenestepensjon med folketrygdens tilleggspensjon. I tilleggsløven fra 1966 het det opprinnelig:

«Har vedkommende ikke full tjenestetid i staten, skal det gjøres fradrag i tjenestepensjonen med et beløp som svarer til så stor brøkdel av full tilleggspensjon fra folketrygden som den brøkdel tjenestepensjonen er beregnet etter, dog ikke mer enn faktisk opptjent tilleggspensjon.»

Disse reglene ble foreslått endret i Ot.prp. nr. 12 (1969-70). Etter 1. juli 1969 reduseres samordningsfradraget med produktet av de to tjenestetidsreduksjonsfaktorene. Begrunnelsen var:

«Unntaksbestemmelsen i bokstav a, annet ledd får liten betydning i folketrygdens oppbyggingsperiode da tilleggspensjonene ved oppnådd alder bare utgjør en liten del av full pensjon. I praksis vil det derfor som regel bli gjort fullt fradrag også når tjenestepensjonen er redusert på grunn av at den ikke er beregnet for full tjenestetid.»

Hvis det er for eksempel 20 års pensjongivende tjenestetid i Statens Pensjonskasse og 20 poengår i folketrygden, blir fradraget for tilleggspensjonen redusert til:

$$\frac{20}{30} \times \frac{20}{40} = \frac{400}{1200} = \frac{1}{3}$$

Har man bare 10 års yrkesaktivitet, blir reduksjonen:

$$\frac{10}{30} \times \frac{10}{40} = \frac{100}{1200} = \frac{1}{12}$$

I sistnevnte tilfelle blir samordningsfradraget for tilleggspensjonen altså sterkt begrenset. Begrunnelsen for endringen i 1969 har altså knapt lenger gyldighet.

Utvalgets flertall, Kjørstad, Kristensen, Moen, Rokvam og Sletbak, vil foreslå at en for nye pensjoner gjeninnfører regelen som gjaldt fram til 1969, og reduserer fradraget bare med tjenestetidsfaktoren i tjenestepensjonsordningen. Det vil i praksis være den laveste av de to tjenestetidsfaktorene i tjenestepensjonsordningen og i folketrygden. Endringen vil over tid blant annet få betydning for personer som bare har en del av sitt yrkesaktive liv i Norge. EØS-avtalen gjør at det over tid vil bli en økende økonomisk betydning at regelen endres. I siste eksempel ovenfor ville fradraget istedet for å utgjøre 1/12, bli 1/4 av full tilleggspensjon fra folketrygden. Med et sluttpoeng tall på 4, og grunnbeløp 38 080, utgjør differansen 10 662 kroner pr. år. Selv om utslagene i de fleste tilfeller ikke ville bli så store, vil de samlede økonomiske virkningene for tjenestepensjonsordningene over tid, avhengig av hvilke forutsetninger som legges til grunn, kunne nærme seg 100 mill. kroner pr. år.

Forslaget om å oppheve dobbeltavkortningen ved samordning med grunnpensjon ved redusert trygdetid vil i dag ha begrensede økonomiske konsekvenser.

Utvalget har vurdert i hvilken utstrekning det er hensiktsmessig å avskaffe dobbeltavkortningsreglene ved samordning med tilleggspensjon for personer med kort yrkeskarriere. Endringen vil ofte ramme kvinner. Det kan være et alternativ fortsatt å la dobbeltavkortningsreglene komme til anvendelse for personer som ikke har andre pensjonsrettigheter i Norge eller i utlandet. Avgrensningen måtte da skje på

en måte som ikke gir administrative problemer. Flertallet i utvalget medlemmer holder likevel under noen tvil fast ved at hovedregelen må være at dobbeltavkortning ikke skjer.

Et mindretall, Pettersen og Theisen slutter seg ikke til forslaget om å oppheve den såkalte «dobbeltavkortningsregel». Utvalgets hovedoppgave er å forenkle og forståeliggjøre samordningsregelverket, og mindretallet finner det ikke naturlig å anbefale en ny regel som etter mindretallets mening er mer komplisert og mindre forståelig enn den regel som gjelder i dag. Denne regel tar utgangspunkt i den tilleggspensjon som medlemmet har opptjent i folketrygden, og fradraget fastsettes til en brøk av denne tilleggspensjonen som svarer til opptjeningsbrøken i tjenstepensjonsordningen. Dette er en enkel og forståelig regel som er vel kjent etter å ha vært praktisert i 25 år. Den nye regelen tar utgangspunkt i begrepet «medlemmets fulle tilleggspensjon». Dette er en lite kjent størrelse for de fleste, og det må etter regelen også foretas en alternativ beregning. Samordningsberegningen blir da etter mindretallets mening mer komplisert og utilgjengelig.

At man – etter den regelen som foreslås av flertallet – får en strengere samordning, har ikke hatt betydning for mindretallets standpunkt. Det kan – som anført av flertallet – anføres logiske grunner for denne innskjerpingen. Mindretallet vil likevel påpeke at den foreslåtte innskjerping først og fremst vil ramme kvinner. Dette skyldes at mange kvinner på grunn av omsorg for barn og andre forhold knyttet til det tradisjonelle kjønnsrollemønster, ofte har kort opptjeningsstid. Den nåværende «dobbelavkortningseffekt» kommer derfor i særlig grad denne gruppe tilgode.

9.7.6.3 *Krav om at det skal tas ut folketrygdpensjon*

For Statens Pensjonskasse kan Administrasjonsdepartementet gi forskrift om vilkår i medhold av pensjonsloven § 44 syvende ledd:

«Pensjonskassen kan sette som vilkår for tilståelse av ytelser at vedkommende samtidig setter fram krav om ytelser etter lov om folketrygd. Departementet fastsetter nærmere regler om dette.»

Det er i dag et problem for tjenstepensjonsordningene at enkelte pensjonister venter til de er 70 år med å ta ut alderspensjon fra folketrygden. På grunn av at grunnpensjonen for begge ektefeller blir redusert til $3/4$ G når de begge er folketrygdpensjonister, kan det for familien lønne seg at den av ektefellene som mottar tjenstepensjon, venter med å ta ut folketrygd. Ektefellen som har offentlig tjenstepensjon kan få det samme uansett om han eller hun har folketrygd. Den andre ektefellen får en differanse på $1/4$ G. Det er ikke alltid slik at det vil lønne seg for statspensjonisten ikke å ta ut folketrygd. Når det ikke er tjent opp full pensjon, eller når det ellers ikke foretas samordningsfradrag for hele tilleggspensjonen, kan det gi høyere samlet ytelse å ta ut pensjonen. For å finne ut hva som lønner seg må man foreta en fullstendig pensjons- og skatteberegning.

Utvalget er av den oppfatning at pensjonisten her ikke bør ha en valgadgang. Tjenstepensjonsordningen bør i disse tilfellene kunne sette som vilkår for å utbetale pensjon at folketrygd tas ut. Eventuelt kan det gis hjemmel for at tjenstepensjonsordningene gjør fradrag som om folketrygdpensjon var tatt ut. En må dog holde fast ved at det bare samordnes med den pensjonen pensjonisten ville ha fått utbetalt fra folketrygden. Hvis for eksempel pensjonen fra folketrygden faller bort på grunn av inntektsprøving, skal tjenstepensjonen utbetales uavkortet.

Ved fylte 70 år skjer det samordning med den alderspensjon fra folketrygden som pensjonisten kan få. Når folketrygd ikke tas ut, er fradraget begrenset til å gjelde grunnpensjon og sært tillegg, men dermed lønner det seg alltid å motta folke-

trygdpensjonen. Særlig for de kommunale pensjonsordningene som har en egen økonomi utenfor statsbudsjettet, er dette samordningsspørsmålet av ganske stor økonomisk betydning.

Konklusjon: Utvalget foreslår at § 44 syvende ledd endres slik at det blir et vilkår for å få tjenestepensjon at man setter fram krav om tilsvarende pensjon etter folketrygdloven.

9.7.6.4 Justering av folketrygddata mellom 67 og 70 år

Sluttpoengtallet i folketrygden er gjenstand for justering. For alderspensjonister vil dette kunne gjelde ved justering av sluttpoengtall og antall poengår ved fylte 70 år. Dette er aktuelt når pensjonisten har hatt pensjongivende inntekt etter fratreden med folketrygdpensjon, se folketrygdloven § 7-10 tredje ledd andre punktum. Det skjer også en foreløpig fastsettelse av poengtallet for siste yrkesaktive år, som justeres når ligningen foreligger.

Det vil ligge en betydelig informasjonsmessig og administrativ forenkling i at antallet omregninger reduseres. Omregning på grunnlag av siste års inntekt kunne unngås. For siste års inntekt kunne man fastsatte et «veiet» poengtall med utgangspunkt i nest siste års inntekt. Poengtallet kunne fastsettes på grunnlag av normal inntekt fra årets begynnelse regnet fram til pensjoneringstidspunktet.

Inntekt etter fratreden med full pensjon kunne være avgiftspliktig uten å gi pensjonsrett, på samme måte som inntekt ut over 12 G er avgiftspliktig. Alternativt kunne slik inntekt være fritatt for såvel pensjonsrett som avgiftsplikt, på samme måte som inntekt etter fylte 70 år. Arbeidsgivere vil antakelig ikke ha betydelige problemer med å finne fram til slike regler om bortfall av avgiftsplikten. Dette er et spørsmål som utvalget ikke finner å gå nærmere inn på.

Det vil ha såvel informasjonsmessige som administrative fordeler at det fastsatte sluttpoengtall og antall poengår endres i minst mulig utstrekning. Revisjon behøver etter det foreslåtte ikke skje mer enn en gang etter alderspensjonering, etter fylte 70 år. Det er vanskelig å se andre hensyn som taler mot forslaget enn at enhver forandring av denne art krever en ikke ubetydelig administrativ omlegging.

Utvalget foreslår at folketrygdloven § 7-10 tredje ledd endres, slik at det fastsettes et foreløpig poengtall for det 66. året, med endelig omregning etter fylte 70 år.

9.7.6.5 En vurdering av forslagene

De tre forslagene som her er presentert baserer seg på at bruttosystemet opprettholdes for egenpensjoner.

Vi vil forøvrig peke på tre viktige forenklinger av vårt pensjons- og trygdesystem som er gjennomført etter 1967:

Den ene var opphevingen av ordningen med ventetillegg i 1984. Ventetillegg ble gitt til folketrygdens grunnpensjon og tilleggspensjon når en trygdet utsatte uttak av alderspensjon til etter 67 år. Tillegget var 0,75 prosent pr. måned. Høyeste tillegg var på 27 prosent til person som ventet til 70 år med å ta ut folketrygdpensjon.

Den andre forenklingen var avviklingen av kompensasjonstillegget i 1991. Dette tillegget var riktignok ikke en samordningspliktig ytelse. Opphevingen av tillegget var likevel en forenkling, særlig på det informasjonsmessige plan.

Den tredje forenklingen var innføringen av G-regulering i de offentlige tjenestepensjonsordningene i 1986 (St.meld. nr. 129 for 1985-86). Når tjenestepensjon og folketrygd reguleres på samme måte, blir forskjellen på et brutto- og et nettosystem begrenset etter at pensjonen er begynt å løpe. I NOU 1985: 8 ble pensjonssystemet

etter dette kalt et brutto- nettosystem. Samordningsfradraget kan i prinsippet beregnes ved pensjonering, deretter kan pensjonen etter samordning – nettoppensjonen – G-reguleres.

Ved innføringen av G-regulering i 1986 ble det pekt på at systemet heretter kunne karakteriseres som et «brutto-nettosystem». Siden pensjon fra folketrygden og Statens Pensjonskasse reguleres på samme måte, kan medlemmet på en enkel måte regne ut både hvordan den samlede pensjonen og de forskjellige deler av den utvikler seg. Unntak fra dette opplever vi bare når *selvepensjonsretten* forandrer seg. For eksempel kan uføregraden i en uførepensjon bli endret fra 50 til 100 prosent, et barnetillegg falle bort når barnet blir 18 år, eller folketrygdens særtillegg få en ekstra oppjustering.

Selv om det er vanskelig å si hvor stor pensjonen fra KLP eller Statens Pensjonskasse blir, kan man oftest enkelt fastslå hva den samlede pensjonen *minst* vil bli: som regel 66 prosent av pensjonsgrunnlaget + 1/4 av folketrygdens grunnbeløp. Man har antakelig ikke vært flinke nok til å utnytte disse mulighetene i informasjonssammenheng.

Det er når standardeksemplet fravikes at medlemmet ofte ikke har noen mulighet for å finne ut av sine rettigheter. Unntak fra hovedreglene forekommer hyppigere enn før på grunn av:

- redusert tjenestetid,
- deltidstjeneste,
- redusert pensjonsgrad (uføregrad)
- ervervsinntekt som fører til nedsetting av etterlatte- eller alderspensjon m.v.

9.7.6.6 Konklusjon

Flertallets konklusjon blir at vi holder fast på gjeldende bruttosystem for egenpensjoner, men vi foreslår at man foretar visse endringer av mer begrenset betydning.

For avledede pensjoner foreslår utvalget at man går over til et nettosystem.

Endringene i bruttosystemet som et flertall i utvalget foreslår, gjelder først og fremst opphevelse av bestemmelsene om dobbeltavkorting ved samordning av

- a) tjenestepensjon med folketrygdens grunnpensjon når tjenestepensjonen er beregnet for mindre enn full pensjonsgivende tjenestetid og medlemmet har redusert trygdetid, og
- b) tjenestepensjon med folketrygdens tilleggspensjon når både tjenestepensjonen og tilleggspensjonen er beregnet på grunnlag av redusert opptjeningstid.

9.7.6.7 Overgangsregler

Pensjonister

Det vil bero på en konkret vurdering i hvilken utstrekning man skal la innstramminger i reglene gjøres gjeldende også for personer med løpende pensjon. Argumentet for å la en skjerpet samordning med tilleggspensjon gjøres gjeldende også for pensjonister, er at man da unngår å ha pensjoner som er beregnet i henhold til to forskjellige regelverk løpende parallelt. I så fall måtte man gi overgangsregler slik at ingen fikk redusert sine løpende ytelser. Gjennom regulering vil så de nye reglene etter hvert kunne gi et gunstigere resultat enn det fastlåste beløp.

Utvalget vil tilrå at man – som i 1978 – bare gjør de innstramminger som er foreslått med hensyn til dobbeltavkorting gjeldende for nye pensjoner etter lovens ikrafttreden.

Arbeidstakere

For nye pensjonstilfelle vil de nye regler i all hovedsak umiddelbart kunne gjøres gjeldende. Når det gjelder pålegget om å ta ut alderspensjon fra folketrygden, vil det være snakk om å oppfylle intensjonen i en lovbestemmelse som er gitt for lenge siden. Det må uten videre kunne gjennomføres for dem som ikke er fratrudd.

Med hensyn på avskaffelsen av dobbeltavkorting ved samordning med folketrygdens tilleggspensjon er situasjonen noe annerledes. Dette vil innebære et tildels relativt betydelig inngrep i rettigheter som er tjent opp over lang tid. Det rammer dem hardest som har kort yrkeskarriere, og dermed de laveste pensjonene.

Det er imidlertid ikke retten til tjenstepensjon som direkte blir angrepet ved denne innstramningen. Samlet pensjon vil alltid minst tilsvare bruttoytelsen fra tjenstepensjonsordningen. Forventningen om en økning i antallet personer som bare har en del av sitt yrkesaktive liv i Norge, har skapt en situasjon hvor det er kommet et nytt hensyn som tilsier en avskaffelse av regelen. Det kan være et rimelig kompromiss at endringen gis virkning for dem som fratrer noen tid, for eksempel to år etter lovendringens ikrafttredelse. Enkelte kan ha fått beregnet sin framtidige pensjon noen tid før fratreden. Dette er også en regelendring som vil kreve en relativt betydelig administrativ tilrettelegging.

9.7.7 Den såkalte «Negative effekt»*9.7.7.1 Innledning*

I dag er det store samordningsproblemer knyttet til samordning av pensjon fra en offentlig tjenstepensjonsordning med tilleggspensjon fra folketrygden, se "*Samordning med særtillegg fra folketrygden*" i punkt 9.3. Det er også disse problemene som vil ha størst økonomisk betydning i framtiden, – for arbeidsgivere og pensjonsordningen på den ene siden, og for pensjonistene på den andre.

Situasjonen når tilleggspensjonen fra folketrygden er tjent opp av ektefellen til medlemmet av tjenstepensjonsordningen

– *Beskrivelse av den såkalte «Negative effekt»*

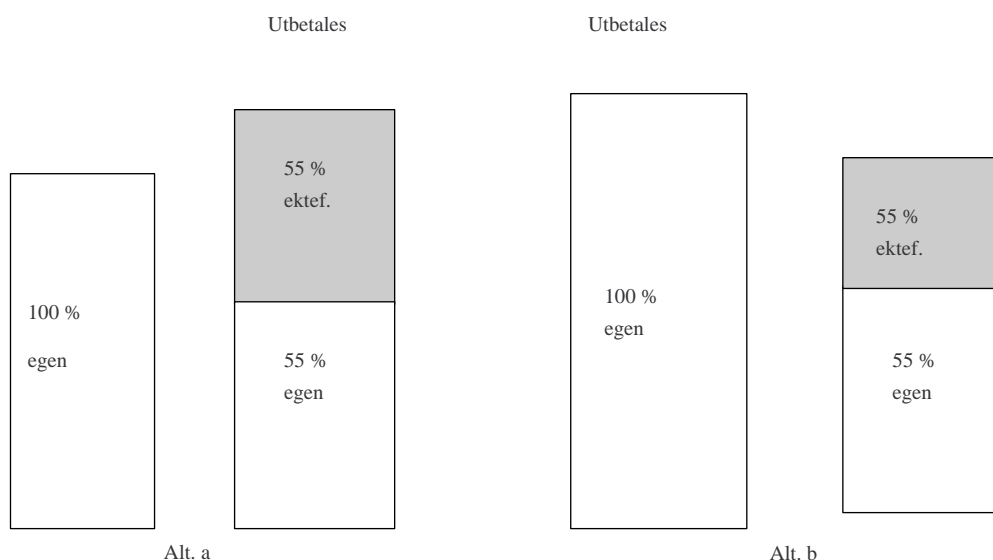
Folketrygdloven § 7-4 nr. 1 første ledd lyder:

«1. En alderspensjonist får, hvis ektefellen dør og vilkårene i § 10-5 nr. 1 er oppfylt, rett til en tilleggspensjon som utgjør 55 prosent av summen av egen tilleggspensjon og avdødes tilleggspensjon som nevnt i § 10-5 nr. 2 første ledd. Gjenlevendes tilleggspensjon skal ikke være mindre enn egen tilleggspensjon etter § 7-3 nr. 2.»

Denne bestemmelsen gir anvisning på alternative beregningsmåter for den tilleggspensjonen som den etterlatte skal ha når han eller hun har rett til tilleggspensjon også av eget arbeid. Når folketrygden er fullt utbygd, gjelder følgende som er særlig aktuelt når den avdødes lønnsnivå har vært noenlunde like høyt som den gjenlevendes eller høyere:

Den gjenlevende ektefelle får utbetalt en tilleggspensjon som svarer til 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og avdøde har tjent opp, se alternativ a i figur 9.15 til venstre. Dersom den gjenlevende har vesentlig høyere inntektsnivå, får vedkommende utbetalt en tilleggspensjon som svarer til 100 prosent av den tilleggspensjonen vedkommende selv har tjent opp, se alternativ b i figuren til høyre. De alternative beregningsmåtene gir like høye tilleggspensjo-

ner når den avdøde har tjent opp en tilleggspensjon som svarer til 81,8 prosent av den tilleggspensjonen som den gjenlevende har tjent opp.

Figur 9.15 Reglene om «blandede poengttall» i folketrygdløven § 7-4 nr. 1 andre ledd

Figuren beskriver den alternative beregningsmåte for tilleggspensjon som folketrygdløven § 7-4 nr. 1 andre ledd og § 8-6 nr. 1 gir anvisning på.

Alternativ a. til venstre beskriver situasjonen når ektefellens opptjente tilleggspensjon er mer enn 81,8 prosent av pensjonistens. Da blir tilleggspensjonen som kommer til utbetaling beregnet lik 55 prosent av summen av ektefellens tilleggspensjon.

Alternativ b. til høyre beskriver situasjonen når ektefellen *ikke* har tjent opp en tilleggspensjon som er 81,8 prosent av gjenlevende ektefelles. Da blir tilleggspensjonen som kommer til utbetaling lik den pensjonisten selv har tjent opp.

De problemer som senere beskrives med hensyn til utslagene av samordningsberegningen, skyldes at samordningsfradragene for tilleggspensjonen delvis beregnes uavhengig av den tilleggspensjon som kommer til utbetaling. Den utbetalte tilleggspensjon kan være beregnet på grunnlag av inntekter tjent opp av annen person enn den personen som har tjent opp tjenstepensjonen (som regel av ektefellen).

Ved lov 16. juni 1989 nr. 89 ble det gjort endringer i samordningsloven § 23. Siktemålet med reglene var at det i hovedsak skulle gjøres samordningsfradrag bare for tilleggspensjon opptjent av medlemmet av tjenstepensjonsordningen. Disse endringene bidrog til å komplisere samordningssystemet. De økonomiske resultatene ble imidlertid stort sett gunstige for pensjonistene. Samlet pensjon ligger oftest på et nivå som gir et godt utkomme for pensjonister som har pensjonsrettigheter på grunnlag av både egen og ektefellens arbeidsinntekt. Resultatene av samordningen kan likevel innenfor begrensede områder fremstå som ulogiske.

Dette gjelder blant annet for tjenstemenn som mottar egen tjenstepensjon og etterlattepensjon fra folketrygden før de fyller 67 år. Disse pensjonistene vil i tiden fram til den 1. i måneden de fyller 67 år, som regel få en høyere samlet utbetaling enn etter at etterlattepensjonen fra folketrygden regnes om til alderspensjon ved 67 år. Dette forhold blir beskrevet under "*Samordning av egenpensjon fra tjenstepen-*

sjon med etterlattepensjon fra folketrygden (før fylte 67 år)" i punkt 9.7.7.2. Under "*Samordning med tilleggspensjon opptjent ved blandede poengtall*" i punkt 9.7.7.3 beskrives de mer kompliserte forhold knyttet til den såkalte «negative effekt», som oppstår når begge ektefeller har tjent opp pensjonspoeng i folketrygden. I "*Rapport av 14. juni 1994 om «Negativ effekt»*." i punkt 9.7.7.4 gis det en omtale av rapport av 14. juni 1994 fra en arbeidsgruppe under Sosialdepartementet, som hadde i oppdrag å utarbeide forslag til forskrifter til samordningsloven § 23 nr. 2 tredje og fjerde ledd. I "*Alternative løsninger på problemene om samordning av tjenestepensjon med tilleggspensjon opptjent av medlemmets ektefelle*" i punkt 9.7.7.5 presenteres alternative løsninger på problemene ved samordning av tjenestepensjon med tilleggspensjon opptjent av ektefellen til den som har vært medlem av en tjenestepensjonsordning. "*Fradrag i egenpensjon fra tjenestepensjonsordningen når det løper etterlattepensjon fra folketrygden*" i Punkt 9.7.7.6 inneholder utvalgets konklusjon når det gjelder samordning av egenpensjon fra tjenestepensjonsordning med etterlattepensjon fra folketrygden.

9.7.7.2 Samordning av egenpensjon fra tjenestepensjon med etterlattepensjon fra folketrygden (før fylte 67 år)

Retten til etterlattepensjon fra folketrygden faller bort når man får rett til egenpensjon – uføre- eller alderspensjon. Dette skjer senest ved fylte 67 år.

Personer med alderspensjon fra tjenestepensjonsordning og etterlattepensjon fra folketrygden, vil regelmessig få høyere samlet pensjon før de fyller 67 år, enn etter at de får rett til alderspensjon fra folketrygden ved fylte 67 år.

Årsaken til dette forholdet er reglene for beregning av, og samordning med tilleggspensjon fra folketrygden. Etter 1989 gjøres det ikke samordningsfradrag i tjenestepensjon for tilleggspensjon opptjent av ektefellen til medlemmet av tjenestepensjonsordningen. Før rett til å få utbetalt egen pensjon fra folketrygden inntreer, gjøres det derfor ikke fradrag for tilleggspensjon i etterlatepensjon fra folketrygden. Etter at egen tilleggspensjon kommer til utbetaling, gjøres det derimot fradrag med 100 prosent av egen opptjent tilleggspensjon. For grupper med særaldersgrense 60 år og dermed pensjonsalder 57 (85-årsregelen), vil det altså kunne forekomme en høyere samlet pensjonsutbetaling i 10 år. Alternativene framgår av figur 9.16. Det er i eksempelet forutsatt at ektefellene har hatt omtrent samme inntektsnivå.

Figur 9.16 Samordning av egen tjenestepensjon med etterlattepensjon fra folketrygden

TA= tilleggspensjon til avdøde
TE=egen opptjent tilleggspensjon
St.Pk = Statens Pensjonskasse

Figur 9.16 (venstre del) beskriver situasjonen for en person som fratrer med alderspensjon fra tjenestepensjonsordning før 67 år. Etter det såkalte parallellitetsprinsippet som ble lagt til grunn for samordningsloven § 23 ved behandlingen av Ot.prp. nr. 38 (1988-89), skal fradraget for tilleggspensjonen svare til den tilleggspensjon medlemmet av tjenestepensjonsordningen har rett til. Når medlemmet før 67 år ikke har rett til egen tilleggspensjon, blir det heller ikke noe samordningsfradrag for tilleggspensjonen.

Dermed blir det bare gjort fradrag for grunnpensjonen. I tillegg til tjenestepensjon med fradrag for 3/4 G, mottar pensjonisten da grunnpensjon, samt en tilleggspensjon svarende til 55 prosent av avdøde ektefelles opptjente tilleggspensjon. Vi forutsetter at 55 prosent av ektefellens tilleggspensjon overstiger særtillegget.

Ved 67 år, eller når pensjonisten før 67 år mottar uførepensjon fra folketrygden, får pensjonisten rett til egen tilleggspensjon. Da blir det foretatt et samordningsfradrag som tilsvarer inntil 100 prosent av egen opptjent tilleggspensjon. Samlet pensjon reduseres da i eksemplet med 45 prosent av den tilleggspensjonen medlemmet har tjent opp. Dette vil være reduksjonen når 55 prosent av summen av ektefellens tilleggspensjon overstiger egen opptjent tilleggspensjon og det ikke skal beregnes et fiktivt sluttpoengttall i medhold av samordningsloven § 23 nr. 2.

Differansen i utbetaling vil ofte være 55 prosent av den tilleggspensjonen som ikke-medlemmet har tjent opp i folketrygden.

Innføringen av avtalefestet pensjon i offentlig sektor i 1988 har økt omfanget av disse tilfellene. I privat sektor faller retten til etterlattepensjon bort når en arbeidstaker tar ut avtalefestet pensjon, jf folketrygdloven § 10-10 andre ledd.

Det kunne være grunn til å vurdere en utvidelse av lovhjemmelen til også å gjelde når en person tar ut avtalefestet pensjon i statlig eller kommunal sektor.

9.7.7.3 Samordning med tilleggspensjon opptjent ved blandede poengtall

9.7.7.3.1 Innledning

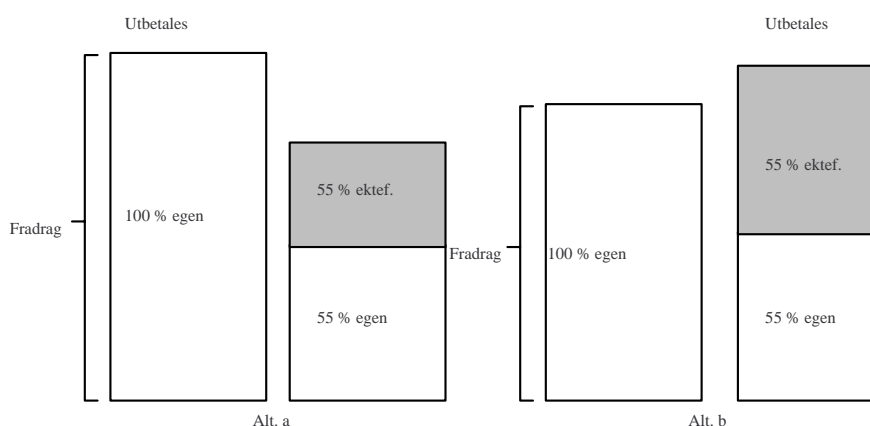
Under dette punktet tar utvalget opp spørsmål i tilknytning til samordning av pensjoner som mottas av en person, men som er tjent opp av både medlem av en offentlig tjenstepensjonsordning og medlemmets ektefelle eller samboer. Under dette punktet vil vi forsøke å gi en oversikt over problemstillingen. I "*En beskrivelse av «negativ effekt» når tjenstepensjonen er en alders- eller uførepensjon*" i punkt 9.7.7.3.2 gis det en nærmere beskrivelse av situasjonen når tjenstepensjonen er en egenpensjon, mens 9.7.7.3.3 beskriver situasjonen når tjenstepensjonen er en enkepensjon.

Ved behandlingen av Ot.prp. nr. 38 (1988-89) valgte Stortinget *parallellitetsprinsippet* framfor *fridelsprinsippet* ved samordning med tilleggspensjon opptjent ved såkalt blandede poengtall, det vil si når tilleggspensjonen fra folketrygden er beregnet av såvel medlemmets som ektefelles poengopptjening. *Parallellitetsprinsippet* er i Ot.prp. nr. 38 (1988-89) s. 3 beskrevet som følger:

«Samordning av tjenstepensjon med tilleggspensjon fra folketrygden skal skje ved at man bare samordner med en tilleggspensjon som er opptjent av medlemmet av tjenstepensjonsordningen».

Det ble presisert at fradraget skal være begrenset i forhold til en tilleggspensjon regnet ut fra medlemmets pensjonsgrunnlag i tjenstepensjonsordningen. Eventuell overskytende tilleggspensjon som er en følge av at også ektefellen har opptjent tilleggspensjon, skal holdes utenfor samordningen.

Når det løper *egenpensjon* fra tjenstepensjonsordning gir *parallellitetsprinsippet* som resultat:

Figur 9.17 Parallellitetsprinsippet ved samordning av egenpensjon fra tjenstepensjonsordning

Vi ser av alternativ b til høyre i figur 9.17 at hvis tilleggspensjonen som kommer til utbetaling, er beregnet på grunnlag av begge ektefellers inntekt, går aldri hele tilleggspensjonen til fradrag i tjenstepensjonen. I figuren er det forutsatt at

pensjonistens sluttpoengtall i folketrygden er høyere enn et beregnet poengtall basert på pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen.

Hvis begge ektefeller har hele sin yrkesaktive karriere etter 1992, og begge har et sluttpoengtall i folketrygden på 4,00, svarende til en pensjongivende inntekt på 200 000 kroner, blir samlet pensjon når vi forutsetter at pensjonsgrunnlaget også er 196 150 kroner (forenklet beregningsmåte):

Tjenstepensjon 196 150 x 66 % =	kr 132 000
+ 10 % av ektefellens tilleggspensjon	kr 6 793
Sum pr. år	kr 136 044

Fridelsprinsippet er i Ot.prp. nr. 38 (1988-89) beskrevet på følgende måte

«Den tilleggspensjon fra folketrygden som enken (ikke-medlemmet) har opptjent, skal i sin helhet betraktes som en fridel som holdes utenfor samordningen.»

Figur 9.18 Fridelsprinsippet ved samordning av egenpensjon fra tjenstepensjonsordning

Av figur 9.18 framgår det at en del av tilleggspensjonen som tilsvarer 55 prosent av den tilleggspensjonen som ektefellen har tjent opp, alltid vil bli holdt utenfor samordning. Samlet pensjon vil dermed alltid bli minst summen av egen tjenstepensjon, det vil si 66 prosent av pensjonsgrunnlaget, pluss 55 prosent av ektefellens (ikke-medlemmets) opptjente tilleggspensjon.

Hvis begge ektefeller har hele sin yrkesaktive karriere etter 1992, og begge har et sluttpoengtall i folketrygden på 4,25, svarende til en pensjongivende inntekt på 200 000 kroner, blir samlet pensjon når vi forutsetter at pensjonsgrunnlaget også er 200 000 kroner (forenklet beregningsmåte):

Tjenstepensjon 200 000 x 66 % =	kr 132 000
+ 55 % av ektefelles tilleggspensjon	kr 37 385
Sum pr. år	kr 169 385

Fridelsprinsippet vil løse de problemer som nedenfor er betegnet som «negativ effekt». Med begrepet «negativ effekt» har en arbeidsgruppe nedsatt av Sosialdepartementet 18. juni 1992 beskrevet visse situasjoner hvor opptjening av tilleggspensjon i folketrygden for et medlem av en offentlig tjenstepensjonsordning kan ha ført til at samlet pensjon er blitt lavere. Fridelsprinsippet vil samtidig gi høyere pensjoner enn etter parallellitetsprinsippet. Det er de pensjonister som fra før har de beste pensjonsrettighetene, som sammenliknet med dagens situasjon ved en innføring av fridelsprinsippet får den største forhøyelsen av sin inntekt. Virkningene er beskrevet i St.meld. nr. 29 (1991-92) s. 35-42.

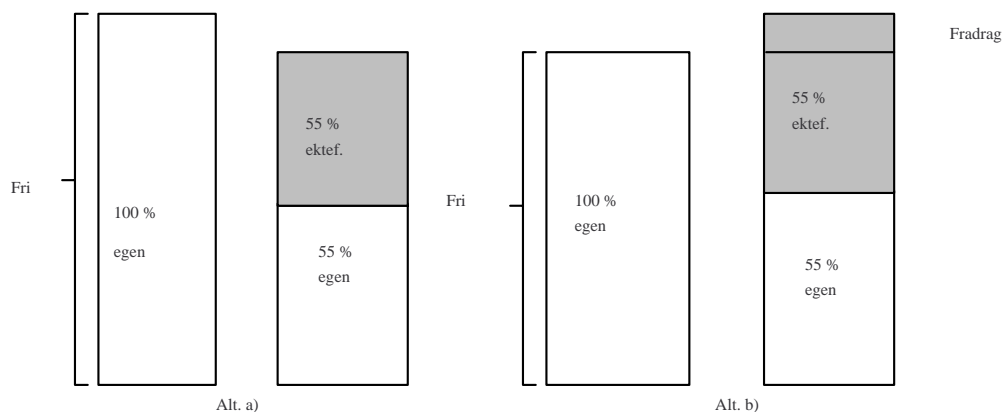
Når det løper *enkepensjon* fra en tjenstepensjonsordning, innebærer parallellitetsprinsippet:

Figur 9.19 Parallellitetsprinsippet ved samordning av enke- eller enkemannspensjon fra tjenstepensjonsordning

Under alternativ a har vi beskrevet situasjonen når 100 prosent av egen opptjent tilleggspensjon er høyere enn 55 prosent av summen av ektefellenes tilleggspensjon. Under alternativ b har vi beskrevet situasjonen når 55 prosent av summen av ektefellenes tilleggspensjon er høyest. Dette er når avdøde medlem av tjenstepensjonsordningen har tjent opp en tilleggspensjon som er minst 81,8 prosent av gjenværende enke- eller enkemann.

Etter alternativ b er det med dagens regler en viss sammenheng mellom den tilleggspensjonen som kommer til utbetaling, og det fradraget som blir gjort for tilleggspensjonen. Øker tilleggspensjonen, så øker også fradraget. Etter alternativ a er det ikke en slik sammenheng. En økning av medlemmets opptjente tilleggspensjon, fører til en økning i samordningsfradraget, men ikke til at den tilleggspensjonen som kommer til utbetaling, øker. Det er særlig i de tilfellene der pensjonen fra tjenstepensjonsordningen er en enkemannspensjon, at man kan oppleve at den gjenværende har hatt en vesentlig høyere pensjonsgivende inntekt i folketrygden enn det den avdøde ektefellen har hatt. Da blir situasjonen slik som skissert i alternativ a.

Også i folketrygdens oppbyggingsperiode vil man kunne oppleve at den personen som har vært medlem i tjenstepensjonsordningen, har liten eller ingen tilleggspensjonsopptjening i folketrygden. Det siste var tilfelle i Bjøraanessetsaken. Der var det fru Bjøraanessets avdøde mann som hadde tjent opp enkepensjonen før 1967, mens enken hadde tjent opp tilleggspensjon i folketrygden.

Figur 9.20 Fridelsprinsippet ved samordning av en enke- eller enkemannspensjon fra tjenstepensjonsordning

Fridelsprinsippet ble ved lov 5. juni 1992 nr. 53 innført for ikke ervervsprøvede enkepensjoner. I Statens Pensjonskasse og de fleste andre lovfestede pensjonsordninger og tariffestede kommunale pensjonsordninger vil dette være enkepensjoner etter arbeidstakere tilsatt før 1. oktober 1976.

Når etterlatte har tjent opp en tilleggspensjon som er 122 prosent av avdøde medlem, blir samordningsfradraget for tilleggspensjonen null kroner som vist under alternativ a. Har medlemmet tjent opp en tilleggspensjon som er 81,8 prosent av gjenlevende pensjonists tilleggspensjon, gjelder at utbetalingen fra tjenstepensjonsordningen stiger i takt med økningen av gjenlevendes (ikke-medlemmets) opptjente tilleggspensjon. Den som selv har høyest pensjon, får også mest fra tjenstepensjonsordningen. Vi ser at størrelsen på tjenstepensjonen påvirkes av en for tjenstepensjonsordningen ukjent ytre faktor, nemlig avdøde ektefelles, det vil si ikke-medlemmets tilleggspensjon.

9.7.7.3.2 En beskrivelse av «negativ effekt» når tjenstepensjonen er en alders- eller uførepensjon

Fremstillingen nedenfor er basert på forutsetningen om at det er et vilkår for å være medlem av offentlige tjenstepensjonsordninger at man er pensjonstrygdet etter folketrygdloven og betaler folketrygdavgift av de samme inntekter som er pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen, se pensjonsloven § 6. Dette er en bestemmelse som ikke er begrunnet i hensynet om å unngå overpensjonering, men i hensynet til tjenstepensjonsordningens økonomi. Da pensjonsinnskuddet 1. januar 1967 ble redusert fra 6 til 2 prosent, skjedde dette ut fra forventningen om å ha en parallell opptjent tilleggspensjon å gjøre samordningsfradrag for. Heri ligger et argument for at det skal kunne gjøres fradrag for tilleggspensjon fra folketrygden.

A og B har begge rett til alderspensjoner både fra folketrygden og fra Statens Pensjonskasse. De har full opptjeningstid i begge pensjonsordningene. Tilleggspensjonene til A og B utgjør henholdsvis 70 000 og 60 000 kroner. Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner. Bruttopenisjonene fra Statens Pensjonskasse utgjør 132 000 kroner.

Som man ser er bruttopensjonene fra Statens Pensjonskasse like store, mens tilleggspensjonene fra folketrygden er forskjellige. Dette skyldes at A og B har hatt forskjellig inntektsutvikling i løpet av sin yrkeskarriere, og at pensjonene fra de to ordningene blir beregnet på forskjellige måter. Tjenstepensjonene er like store

fordi de blir beregnet ut fra sluttlønnen, og tilleggspensjonene er forskjellige fordi de blir beregnet ut fra sluttpoengtallet, som gir uttrykk for gjennomsnittsinntektene i de 20 årene hvor A og B har hatt høyest inntekt i forhold til grunnbeløpet i folketrygden.

Figur 9.21 Inntektsutviklingen til A og B:

A og B er enkemenn. Tilleggspensjonene til de avdøde ektefellene utgjør for begge 89 500 kroner.

Etter folketrygdloven § 7-4 nr. 1 andre ledd får en gjenlevende ektefelle utbetalt en tilleggspensjon fra folketrygden som svarer til det største beløpet av

- a) den gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon, og
- b) 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den avdøde har tjent opp.

Både A og B får utbetalt en tilleggspensjon som svarer til 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den avdøde har tjent opp. Det betyr at A får utbetalt en tilleggspensjon på $(70\ 000 + 89\ 500) \times 0,55 = 87\ 725$ kroner, mens B får utbetalt en tilleggspensjon på $(60\ 000 + 89\ 500) \times 0,55 = 82\ 225$ kroner. Årsaken til at tilleggspensjonene beregnes på denne måten, er at dette gir større tilleggspensjoner enn om A og B skulle fått utbetalt sine egenopptjente tilleggspensjoner på henholdsvis 70 000 og 60 000 kroner.

A og B får altså hver utbetalt en tilleggspensjon som svarer til 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den avdøde har tjent opp. Systematikken i folketrygdloven §§ 7-3 og 7-4 kan imidlertid gjøre det like nærliggende å si at de får utbetalt sine egenopptjente tilleggspensjoner pluss et tillegg fordi tilleggspensjonene til de avdøde ektefellene er av en viss størrelse.

Pensjonene til A og B skal samordnes etter bestemmelsene i samordningsloven § 19 første ledd nr. 1 første ledd og § 23 nr. 2 andre ledd andre setning. Først skal man gjøre samordningsfradrag for tilleggspensjonsdelen av folketrygdpensjonen og deretter for grunnpensjonsdelen.

Eksempel 24

Pensjons- og samordningsberegningene for A blir slik:

Folketrygden:

Grunnpensjon lik grunnbeløpet	kr 38 080
Pluss tilleggspensjon	
55 prosent av summen av de tilleggs- pensjonene som A og hans avdøde ektefelle har tjent opp((70 000 + 89 500) x 0,55)	kr 87 725
Folketrygden skal utbetale	<u>kr 125 805</u>

Statens Pensjonskasse:

Bruttopensjon (132 000)	kr 132 000
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	
Tilleggspensjonen:	
As egenopptjente tilleggspensjon	kr 70 000
Grunnpensjonen (3/4 av grunnbeløpet)	kr 28 560
Totalt	<u>= kr 98 560</u>
Statens Pensjonskasse skal utbetale	<u>kr 33 440</u>

Først blir As tjenstepensjon redusert med et beløp som svarer til 100 prosent av den tilleggspensjonen han selv har tjent opp, se samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd andre setning. Deretter blir den samordnet med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden, se sl. § 19 første ledd nr. 1 første ledd.

As pensjoner kommer til utbetaling slik:

Folketrygden	kr 125 805
Statens Pensjonskasse	kr 33 440
Totalt til utbetaling	<u>kr 159 245</u>

Pensjons- og samordningsberegningene for B blir slik:

Folketrygden:

Grunnpensjon lik grunnbeløpet	kr 38 080
Pluss tilleggspensjon	
55 prosent av summen av de tilleggs- pensjonene som B og hans avdøde ektefelle har tjent opp ((60 000 + 89 500) x 0,55)	kr 82 225
Folketrygden skal utbetale	<u>kr 120 305</u>

Statens Pensjonskasse:

Bruttopensjon	kr 132 000
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	

Tilleggspensjonen:		
Bs egenopptjente tilleggspensjon	kr 60 000	
Grunnpensjonen (3/4 av grunnbeløpet)	kr 28 560	
Totalt		= kr 88 560
Statens Pensjonskasse skal utbetale		= kr 43 440

Bs tjenestepensjon blir samordnet på nøyaktig samme måte som As tjenestepensjon. Først blir tjenestepensjonen redusert med et beløp som svarer til den gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon. Deretter blir pensjonen redusert med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet.

Bs pensjoner kommer til utbetaling slik:

Folketrygden	kr 120 305
Statens Pensjonskasse	kr 43 440
Totalt til utbetaling	kr 163 745

Hvis man sammenligner pensjons- og samordningsberegningene til A og B, ser man at de får utbetalt en samlet pensjon etter samordning på henholdsvis 159 245 og 163 745 kroner. A får med andre ord en pensjon som er $163\,745 - 159\,245 = 4\,500$ kroner mindre enn den pensjonen som B får. Årsaken til det er at A har tjent opp 10 000 kroner mer i tilleggspensjon enn B. Denne meropptjeningen gjør at samordningsfradraget for tilleggspensjonen øker med 10 000 kroner (på grunn av samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd andre setning), mens den tilleggspensjonen som A får utbetalt, bare øker med 55 prosent av dette beløpet, det vil si $10\,000 \times 0,55 = 5\,500$ kroner (på grunn av folketrygdloven § 7-4 nr. 1 andre ledd). I forhold til B fører altså As meropptjening av tilleggspensjon til at han får en negativ effekt på 4 500 kroner.

Når A har tjent opp en tilleggspensjon som er så stor at 55 prosent av summen av tilleggspensjonene til A og hans avdøde ektefelle er like stor som A's egenopptjente tilleggspensjon, vil en videre opptjening av tilleggspensjon etter dagens regler ikke lenger føre til nedgang i samlet pensjon. Fra dette grensepunktet vil en videre opptjening føre til at den tilleggspensjonen som A får utbetalt, øker minst like mye som samordningsfradraget for denne pensjonen, det vil si at den samlede pensjonsutbetalingen ikke lenger går ned. I eksempelet ovenfor vil dette skje når A's egenopptjente tilleggspensjon er 1,2222 ganger så stor som tilleggspensjonen til hans avdøde ektefelle. Hvis man kaller tilleggspensjonene til A og hans avdøde ektefelle for henholdsvis x og y , kommer man fram til skjæringspunktet ved å løse denne ligningen: $0,55x + 0,55y = x$. For A betyr dette at ytterligere opptjening av tilleggspensjon ikke vil føre til fortsatt nedgang i samlet pensjon når hans egenopptjente tilleggspensjon utgjør $89\,500 \times 1,2222 = 109\,387$ kroner.

Det er bare den delen av A's egenopptjente tilleggspensjon som overstiger 109 387 kroner, som vil være fri for «negativ effekt». Den «negative effekten» som oppstår i opptjeningsintervallet mellom 60 000 og 109 387 kroner, vil fortsatt være til stede.

Den såkalte negative effekten vil også opphøre når A's egenopptjente tilleggspensjon når en annen grense. Etter fiktivfordelsregelen i samordningsloven § 23 nr. 2 første ledd skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen ikke være større enn

det beløpet tilleggspensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra A's pensjongivende inntekt i Statens Pensjonskasse. For tilleggspensjonsopptjening ut over denne grensen vil derfor samordningsfradraget for tilleggspensjonen ikke øke. Da vil heller ikke den samlede pensjonsutbetalingen gå ned.

Hvilken av de to grensene som nås først, varierer fra pensjonstilfelle til pensjonstilfelle. Den første grensen er avhengig av forholdet mellom tilleggspensjonen til den gjenlevende ektefellen og tilleggspensjonen til den avdøde ektefellen. Den andre grensen er avhengig av forholdet mellom den pensjongivende inntekten i tjenstepensjonsordningen og den pensjongivende inntekten (sluttpoengtallet) i folketrygden.

Tabell 9.15 viser hvordan netto tjenstepensjon (tjenstepensjon etter samordning) blir påvirket av at tilleggspensjonen til den gjenlevende ektefellen øker når tjenstepensjonen er en alders- eller uførepensjon. Det er tatt utgangspunkt i en tilleggspensjon som rent forutsetningsvis svarer til en i praksis minst tenkelig tilleggspensjon. Tabellen viser virkningen av at tilleggspensjonen til den gjenlevende øker med 1 000 kroner fra dette utgangspunktet.

Bokstavforklaringer til tabell 9.15:

- TE: Tilleggspensjonen til den gjenlevende.-
- TA: Tilleggspensjonen til den avdøde.-
- TEB: Tilleggspensjonen til den gjenlevende når denne pensjonen blir beregnet ut fra den pensjongivende inntekten i tjenstepensjonsordningen.-
- TEØ: Økningen i tilleggspensjonen til den gjenlevende.-
- TUØ: Økningen i den tilleggspensjonen som den gjenlevende får utbetalt.-
- TFØ: Økningen i samordningsfradraget for tilleggspensjonen.-
- NE: Differansen mellom TUØ og TFØ.-

Tabell 9.15 Hvordan netto tjenstepensjon blir påvirket av at tilleggspensjonen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen øker når tjenstepensjonen er en alders- eller uførepensjon

					TEØ	TUØ	TFØ	NE
					+ 1 000	+ 1 000	0	+ 1 000
					+ 1 000	+ 1 000	0	+ 1 000
					+ 1 000	+ 1 000	0	+ 1 000
					+ 1 000	+ 550	0	+ 550
					+ 1 000	+ 550	0	+ 550
					+ 1 000	+ 550	0	+ 550
0,55 TE ++ 0,55 TA = TE	TEB			TE	+ 1 000	+ 550	+ 1 000	- 450
					+ 1 000	+ 550	+ 1 000	- 450
					+ 1 000	+ 550	+ 1 000	- 450
					TE			

Tabell 9.15 Hvordan netto tjenstepensjon blir påvirket av at tilleggspensjonen til medlemmet i tjenstepensjonsordningen øker når tjenstepensjonen er en alders- eller uførepensjon

--	--	--	--	--	--	--	--

Så lenge TE er mindre enn TEB, øker samordningsfradraget for tilleggspensjonen mer enn den tilleggspensjonen som den gjenlevende får utbetalt. I dette opptjeningsintervallet vil en økning av TE på 1 000 kroner føre til en negativ effekt på 450 kroner. Når TE er like stor som TEB, vil den negative effekten opphøre.

9.7.7.3.3 En beskrivelse av «negativ effekt» når tjenstepensjonen er en enke- eller enkemannspensjon

C og D har rett til alderspensjon fra folketrygden og enkemannspensjoner fra Statens Pensjonskasse. Det er full opptjeningstid i begge pensjonsordninger. Tilleggspensjonene til C og D utgjør 90 000 kroner (for hver av dem), mens tilleggspensjonene til de avdøde ektefellene utgjør henholdsvis 70 000 kroner (Cs avdøde ektefelle) og 60 000 kroner (Ds avdøde ektefelle). Grunnbeløpet i folketrygden utgjør 38 080 kroner. Bruttopensjonene fra Statens Pensjonskasse utgjør 79 200 kroner.

Etter folketrygdløven § 7-4 nr. 1 andre ledd får en gjenlevende ektefelle utbetalt en tilleggspensjon fra folketrygden som svarer til det største beløpet av

1. den gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon, og
2. 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den avdøde har tjent opp.

Både C og D får da utbetalt en tilleggspensjon som svarer til sin egenopptjente tilleggspensjon på 90 000 kroner. Grunnen er at de egenopptjente tilleggspensjonene er større enn 55 prosent av summen av de tilleggspensjonene som den gjenlevende og den avdøde har tjent opp (for C $(90\,000 + 70\,000) \times 0,55 = 88\,000$ kroner og for D $(90\,000 + 60\,000) \times 0,55 = 82\,500$ kroner).

Pensjonene til C og D skal samordnes etter bestemmelsene i samordningsloven § 19 første ledd nr. 1 første ledd og § 23 nr. 2 andre ledd første setning. Først skal man gjøre samordningsfradrag for tilleggspensjonsdelen av folketrygdpensjonen og deretter for grunnpensjonsdelen.

Pensjons- og samordningsberegningene for C blir slik:

Folketrygden:

Grunnpensjon lik grunnbeløpet	kr 38 080
Pluss tilleggspensjon	
Cs egenopptjente tilleggspensjon (90 000)	kr 90 000
Folketrygden skal utbetale	kr 128 080

Statens Pensjonskasse:

Bruttopensjon (79 200)	kr 79 200
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	
Tilleggspensjonen	
(55 prosent av den tilleggspensjonen som Cs avdøde ektefelle har tjent opp)	

(70 000 x 0,55))	kr 38 500	
Grunnpensjonen (3/4 av grunnbeløpet)	kr 28 560	
Totalt		kr 67 060
Statens Pensjonskasse skal utbetale		kr 12 140

Først blir enkemannspensjonen fra Statens Pensjonskasse redusert med et beløp som svarer til 55 prosent av den tilleggspensjonen som C avdøde ektefelle har tjent opp (sl. § 23 nr. 2 andre ledd første setning). Deretter blir tjenstepensjonen redusert med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden (sl. § 19 første ledd).

Cs pensjoner kommer til utbetaling slik:

Folketrygden	kr 128 080
Statens Pensjonskasse	kr 12 140
Totalt til utbetaling	kr 140 220

Pensjons- og samordningsberegningene for D blir slik:

Folketrygden:

Grunnpensjon lik grunnbeløpet	kr 38 080
Pluss tilleggspensjon	
Cs egenopptjente tilleggspensjon (90 000)	kr 90 000
Folketrygden skal utbetale	kr 128 080

Statens Pensjonskasse:

Bruttopensjon (79 200)	kr 79 200
Minus samordningsfradrag for folketrygdpensjonen	
Tilleggspensjonen	
(55prosent av den tilleggspensjonen som Ds avdøde ektefelle har tjent opp (60 000 x 0,55))	kr 33 000
Grunnpensjonen (3/4 av grunnbeløpet)	kr 28 560
Totalt	kr 61 560
Statens Pensjonskasse skal utbetale	kr 17 640

Ds tjenstepensjon blir samordnet på nøyaktig samme måte som Cs tjenstepensjon. Først blir pensjonen redusert med et beløp som svarer til 55 prosent av den tilleggspensjonen som den avdøde ektefellen har tjent opp (sl. § 23 nr. 2 andre ledd første setning). Deretter blir den redusert med et beløp som svarer til 3/4 av grunnbeløpet i folketrygden (samordningsloven § 19 første ledd nr. 1 første ledd).

Ds pensjoner kommer til utbetaling slik:

Folketrygden	128 080
Statens Pensjonskasse	17 640
Totalt til utbetaling	<u>145 720</u>

Hvis man sammenligner pensjons- og samordningsberegningene til C og D, ser man at de får utbetalt en samlet pensjon etter samordning på henholdsvis 140 220 og 145 720 kroner. C får med andre ord en pensjon som er $145\,720 - 140\,220 = 5\,500$ kroner mindre enn den pensjonen som D får. Grunnen er at Cs avdøde ektefelle har tjent opp 10 000 kroner mer i tilleggspensjon enn Ds avdøde ektefelle. Denne meropptjeningen gjør at samordningsfradraget for tilleggspensjonen øker med 55 prosent, det vil si $10\,000 \times 0,55 = 5\,500$ kroner (på grunn av samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd første setning), mens den tilleggspensjonen som C får utbetalt, er den samme (på grunn av folketrygdloven § 7-4 nr. 1 andre ledd). I forhold til D fører altså Cs ektefelles meropptjening av tilleggspensjon til at C får en negativ effekt på 5 500 kroner.

Når tilleggspensjonen til Ds avdøde ektefelle er så stor at 55 prosent av summen av tilleggspensjonene til C og hans avdøde ektefelle er like stor som Cs egenopptjente tilleggspensjon, vil en videre opptjening av tilleggspensjon ikke lenger føre til negativ effekt. Fra dette grensepunktet vil en videre opptjening føre til at den tilleggspensjonen som C får utbetalt, øker like mye som samordningsfradraget for denne pensjonen, det vil si at den samlede pensjonsutbetalingen ikke lenger går ned. I eksempelet ovenfor vil denne grensen nås når tilleggspensjonen til Cs avdøde ektefelle er 0,8181 ganger så stor som tilleggspensjonen til C. Hvis man kaller tilleggspensjonene til C og hans avdøde ektefelle for henholdsvis x og y , kommer man fram til skjæringspunktet ved å løse denne ligningen: $0,55x + 0,55y = x$. For C betyr dette at den negative effekten vil opphøre når tilleggspensjonen til hans avdøde ektefelle utgjør $90\,000 \times 0,8181 = 73\,629$ kroner.

Det er bare den delen av tilleggspensjonen til Cs avdøde ektefelle som overstiger 73 629 kroner, som gir like høy eller økt samlet pensjon. Den negative effekten som oppstår i opptjeningsintervallet mellom 60 000 og 73 629 kroner, vil fortsatt være til stede.

Den negative effekten vil også opphøre når tilleggspensjonen til Cs avdøde ektefelle når en annen grense. Etter fiktivfordelsregelen i samordningsloven § 23 nr. 2 første ledd skal samordningsfradraget for tilleggspensjonen ikke beregnes av et større beløp enn det beløpet denne pensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra den pensjonsgivende inntekten som C's avdøde ektefelle har i Statens Pensjonskasse. Ved tilleggspensjonsopptjeningen ut over denne grensen vil derfor samordningsfradraget for tilleggspensjonen ikke øke. Da vil den samlede pensjonsutbetalingen øke med tilleggspensjonsopptjeningen. Fiktivfordelsregelen skal vi omtale nærmere i "*Overgangsregler*" i punkt 9.7.8.4.

Hvilke av de to grensene som nås først, varierer fra pensjonstilfelle til pensjonstilfelle. Den første grensen er avhengig av forholdet mellom tilleggspensjonen til den gjenlevende ektefellen og tilleggspensjonen til den avdøde ektefellen. Den andre grensen er avhengig av forholdet mellom den pensjonsgivende inntekten i tjenstepensjonsordningen og den pensjonsgivende inntekten (slutt-poengtallet) i folketrygden.

Tabell 9.16 viser hvordan netto tjenstepensjon under tenkte forutsetninger (tjenstepensjon etter samordning) ville blitt påvirket av at tilleggspensjonen til den

avdøde ektefellen øker. Det er tatt utgangspunkt i en tilleggspensjon som rent forutsetningsvis svarer til en i praksis minst tenkelig tilleggspensjon. Tabellen viser virkningen av at tilleggspensjonen til den avdøde øker med 1 000 kroner fra dette utgangspunktet.

Bokstavforklaringer til tabell 9.16:

TA:	Tilleggspensjonen til den avdøde.-
TE:	Tilleggspensjonen til den gjenlevende.-
TAB:	Tilleggspensjonen til den avdøde når denne pensjonen blir beregnet ut fra den pensjongivende inntekten i tjenestepensjonsordningen.-
TAØ:	Økningen i tilleggspensjonen til den avdøde.-
TUØ:	Økningen i den tilleggspensjonen som den gjenlevende får utbetalt.-
TFØ:	Økning i samordningsfradraget for tilleggspensjonen.-
NE:	Differansen mellom TUØ og TFØ.-

Tabell 9.16 Hvordan netto tjenestepensjon blir påvirket av at tilleggspensjonen til medlemmet i tjenestepensjonsordningen øker når tjenestepensjonen er en enke- eller enkemannspensjon

		TAØ	TUØ	TFØ	NE
		+ 1 000	+ 550	0	+ 550
		+ 1 000	+ 550	0	+ 550
		+ 1 000	+ 550	0	+ 550
		+ 1 000	0	0	0
		+ 1 000	0	0	0
		+ 1 000	0	0	0
0,55 TA ++ 0,55 TE = TE	TAB	+ 1 000	0	+ 550	- 550
		+ 1 000	0	+ 550	- 550
		+ 1 000	0	+ 550	- 550
				TA	
				TA	

Så lenge TA er mindre enn TAB, øker samordningsfradraget for tilleggspensjonen, mens den tilleggspensjonen som den gjenlevende får utbetalt, er den samme. I dette opptjeningsintervallet vil en økning av TA på 1 000 kroner føre til en negativ effekt på 550 kroner. Når TA er like stor som TAB, vil den negative effekten opphøre.

9.7.7.4 Rapport av 14. juni 1994 om «Negativ effekt».

I brev av 29. august 1994 fra Sosial- og helsedepartementet, ble utvalget bedt om å behandle spørsmålet i tilknytning til en rapport fra en arbeidsgruppe nedsatt 18. juni

1992. Beskrivelsen ovenfor under "*En beskrivelse av «negativ effekt» når tjenestepensjonen er en alders- eller uførepensjon*" i punkt 9.7.7.3.2 og "*En beskrivelse av «negativ effekt» når tjenestepensjonen er en enke- eller enkemannspensjon*" i 9.7.7.3.3 bygger på arbeidsgruppens rapport.

De forhold som er omtalt i "*Samordning av egenpensjon fra tjenestepensjon med etterlattepensjon fra folketrygden (før fylte 67 år)*" i punkt 9.7.7.2 vedrørende samordning av egen tjenestepensjon med etterlattepensjon fra folketrygden, er en mer eller mindre utilsiktet følge av de endringene som ble gjort i samordningsloven i 1989. Det samme må i enda større grad kunne sies om den såkalte «negative effekten», som er omtalt under foregående punkt, og som er beskrevet av en interdepartemental arbeidsgruppe under Sosialdepartementet i sin rapport av 14. juni 1994. Arbeidsgruppens mandat var å lage utkast til forskrift i medhold av samordningsloven § 23 nr. 2 femte ledd, som lyder:

«Kongen gir forskrift om lemping i samordningen etter annet ledd i tilfelle hvor tilleggspensjonen i folketrygden er lavere enn tilleggspensjon fastsatt under hensyn til begge ektefellers opptjening.»

I rapporten heter det innledningsvis at «Sosialdepartementet mente det var hensiktsmessig at en gruppe sakkyndige personer utarbeidet et utkast til de forskriftene som skulle gis med hjemmel i de nye bestemmelsene».

Med utgangspunkt i beskrivelsen ovenfor under "*Samordning med tilleggspensjon opptjent ved blandede poengtall*" i punkt 9.7.7.3 vil man se at pensjonerte medlemmer av tjenestepensjonsordningen som har rett til tilleggspensjon opptjent av ektefellen, innenfor visse områder vil få lavere samlet pensjon som følge av at de også selv har tjent opp tilleggspensjon i folketrygden. En økning i medlemmets opptjente tilleggspensjon på 55 øre vil kunne gi inntil 1 krone høyere fradrag. Disse virkningene har arbeidsgruppen kalt «negativ effekt».

Utvalget benytter samme betegnelse, men peker på at den er blitt kritisert for å være misvisende, blant annet i Regjeringsadvokatens høringsuttalelse til rapporten.

Utvalget er av Sosialdepartementet i brev av 29. august 1994 – i samsvar med arbeidsgruppens forslag – blitt bedt om å vurdere rapporten i en helhetlig sammenheng. Departementet ber om at utvalget vurderer det aktuelle spørsmål og mulige løsninger. Rapporten inneholder et ytterst komplisert forslag til hvordan man kunne unngå at økt folketrygdopptjening i visse tilfeller gir lavere samlet pensjon.

Utvalget går ikke nærmere inn på det løsningsforslaget som arbeidsgruppen i henhold til sitt mandat presenterte, men selv ikke anbefalte. Arbeidsgruppen pekte på at lovbestemmelsen ikke gav den ønskede hjemmel:

«Arbeidsgruppen gjør oppmerksom på at samordningsloven § 23 nr. 2 femte ledd ikke gir adgang til å kompensere for den negative effekten som oppstår når tjenestepensjonen er en enke- eller enkemannspensjon. Denne bestemmelsen gir heller ikke adgang til å kompensere for den negative effekten som er til stede når tjenestepensjonen er en alders- eller uførepensjon og medlemmet i tjenestepensjonsordningen har tjent opp en tilleggspensjon i folketrygden som er større enn det beløpet denne pensjonen utgjør når den blir beregnet ut fra begge ektefellers opptjening (såkalt blandede poengtall). Hvis man ønsker å gi kompensasjon for den negative effekten i disse tilfellene, må samordningsloven § 23 nr. 2 femte ledd endres.

Den negative effekten oppstår når en pensjonist mottar ytelser som fører til at folketrygdloven § 7–4 nr. 1 andre ledd, eller § 8–6 nr. 1, og samordningsloven § 23 nr. 2 andre ledd kommer til anvendelse samtidig. Hvis man ønsker å fjerne problemet med negativ effekt, må man endre bestemmelsene i enten folketrygdloven eller samordningsloven.»

Det lå utenfor arbeidsgruppens mandat å foreslå slike lovendringer.

Departementet sendte ved brev av 29. august 1994 rapporten på høring til berørte instanser. Flere av høringsinstansene har i sine uttalelser vist til samordningsforskrift nr. 34a fra november 1988, som lyder:

«I tillegg til gjeldende lover og forskrifter fastsettes følgende bestemmelser for tilfeller hvor en person får flere pensjoner som omfattes av samordningsloven:

1. Dersom pensjonisten får høyere samlet pensjon ved ikke å motta en eller flere av pensjonene, skal den pensjonsordning som er sist i samordningsrekkefølgen, begrense samordningsfradraget slik at samlet pensjon ikke blir lavere enn om vedkommende ikke mottok en eller flere av pensjonene. Blir det fortsatt nedgang, skal det manglende dekkes opp av neste ordning i samordningsrekkefølgen.
2. Dersom noen av pensjonene økes (brutto før samordning) og det oppstår nedgang i samlet utbetalt pensjon, skal samordningsfradraget begrenses på tilsvarende måte som etter nr. 1.
3. Bestemmelsen under nr. 1 og nr. 2 gjelder ikke for pensjonister med reduserte ytelser på helseinstitusjon. De gjelder heller ikke i forbindelse med pensjon fra privat tjenstepensjonsordning.
4. Forskriftene her trer i kraft straks.»

Forslag om slik forskrift ble gitt av en arbeidsgruppe nedsatt av Sosialdepartementet for revisjon av samordningsrundskriv nr. 15. Forslaget tok sikte på å unngå at en pensjonist må fraskrive seg en pensjon for ikke å få lavere samlet pensjon etter samordning enn før den nye ytelsen ble tilstått. Forskriftens § 1 er formulert i overensstemmelse med dette formålet.

Det kan hevdes at forskriften ut fra formålet er for bredt formulert, men ordlyden gir tildels støtte for at forskriften ikke tok sikte på å løse forhold i tilknytning til samordning av tjenstepensjon med tilleggspensjon fra folketrygden, jf. formuleringen «den pensjonsordning som er sist i samordningsrekkefølgen». Det er som regel når en samordner flere ytelser ved siden av folketrygdpensjon at en snakker om en samordningsrekkefølge. I nr. 1 brukes forskriften betegnelsen «en eller flere *apensjonene*». En pensjon fra folketrygden består av både grunnpensjon og tilleggspensjon. Forskriften gir altså etter sin ordlyd heller ikke anvisning på at man bare skulle kunne frasi seg tilleggspensjonen eller en del av tilleggspensjonen. Under behandlingen av Lassungsaken i Eidsivating lagmannsrett frafalt Synnøve Lassung påstanden om at forskrift 34a skulle gi anvisning på anvendelse av fridelsprinsippet ved samordning med tilleggspensjon opptjent av ektefellen som ikke er medlem av tjenstepensjonsordningen. Utvalget mener det er på det rene at forskriften ikke tok sikte på å regulere de forhold som her diskuteres, og at den ikke kan komme til anvendelse.

Av høringsinstansene har *Aksjonskomiteen* for offentlige ansattes pensjonsrettigheter uttalt: «Rapporten er dessverre et eksempel på et dokument som aldri burde vært laget.» Aksjonskomiteen fremfører kritikk av såvel arbeidsgruppen som av Sosialdepartementet. Kritikken er begrunnet på et måte som tilkjennegir at Aksjonskomiteen, slik utvalget forstår det, mener at når den av ektefellene som ikke har vært medlem av tjenstepensjonsordningen har tjent opp pensjonspoeng i folketrygden, skal en tilsvarende del av tilleggspensjonen alltid være fritatt for samordning. Det uttales at en riktig samordning må tilfredsstillende følgende krav:

1. Forutsetningene som lå til grunn i loven av 1966 (lov 17. juni 1966 nr. 16 § 4 nr. 2) må respekteres på alle områder.
2. Et samordningsfradrag i statspensjonen må ha full erstatning i den ytelsen det

samordnes med.»

Aksjonskomiteen tar opp en argumentasjon som likner på den som ble framført av pensjonisten for Eidsivating lagmannsrett og Høyesterett i Lassungsaken Rt. 1994 s. 215. Det springende punktet er om den delen av tilleggspensjon som er opptjent av ektefellen til medlemmet av tjenstepensjonsordningen, i alle relasjoner skal komme til utbetaling uten samordning.

Regjeringsadvokaten foreslår i sin høringsuttalelse følgende definisjon av uttrykket negativ effekt:

«det forhold at innenfor visse samordningsintervaller vil en økning i medlemmets tilleggspensjonsopptjening gi et større samordningsfradrag enn den del av økningen som kommer til utbetaling».

Han peker på at tjenstepensjonsordningens enkle prinsipp, der man som hovedregel tar utgangspunkt i tjenestemannens lønn ved fratreden, på tre vesentlige punkter fraviker i folketrygden, når

- pensjonsgrunnlaget bygger på et gjennomsnitt av pensjonspoeng for de 20 beste år,
- også inntekt utenom lønn (biinntekter, overtidsgodtgjørelse m.v.) inngår i pensjonsgrunnlaget
- også ektefelles opptjening kan inngå i pensjonsgrunnlaget, jf. folketrygdloven §§ 7–4, 8–6 og 10–7.

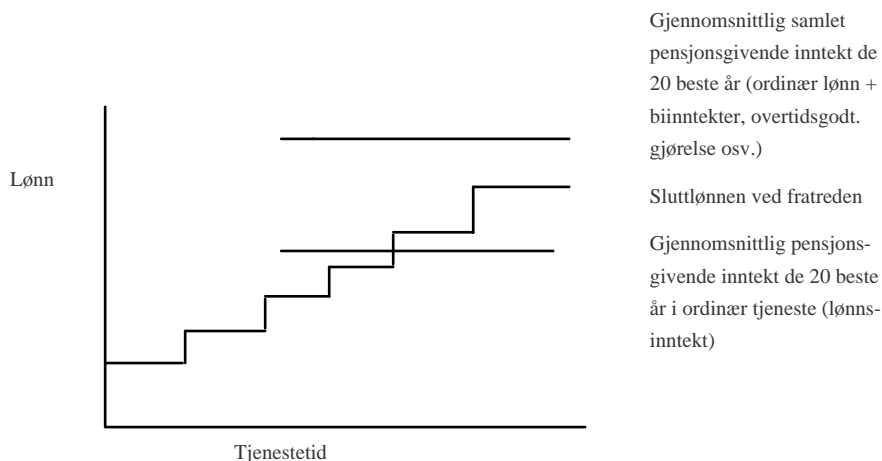
Regjeringsadvokaten peker på at besteårsregelen i folketrygden avviker fra det sluttlønnsprinsippet man har for fastsettelse av pensjonsgrunnlag i tjenstepensjonsordningen. Han presenterer følgende eksempel:

«A har i de siste 20 år av sin karriere hatt en relativt stabil lønnsutvikling mens B i slutten av karrieren har hatt en betydelig lønnsøkning. Her vil A ha en tilleggspensjonsopptjening som tilnærmet vil være lik en (fiktiv) tilleggspensjon basert på sluttlønnen – det vil si tilnærmet full parallellitet mellom opptjening i tjenstepensjonsordning og folketrygden. B vil ikke ha rukket å oppnå en gjennomsnitt av pensjonspoeng som tilsvarer sluttlønnen og vil følgelig ha opptjent en langt lavere tilleggspensjon. Forutsettes samme sluttlønn vil de likevel få samme samlet utbetaling tjenstepensjon + trygd. En slik samordning vil for B's vedkommende representere et klart avvik fra parallellitetsprinsippet.

Ut fra en slik sammenligning vil vel mange hevde at det er «urimelig» at B, som har langt lavere opptjening enn A i folketrygden, skal få utbetalt like mye som A. En annen måte å se dette på er å si at B nyter godt av den svært gunstige ordningen som tjenstepensjonsordningen bygger på – nemlig at pensjonsgrunnlaget knyttes til sluttlønn uten at det stilles noe tidsmessig vilkår. Siden man har ønsket å opprettholde et slikt gunstig pensjonsgrunnlag, har man dermed akseptert at tilfellet B fraviker parallellitetsprinsippet.

På den annen side må tilfellet B finne seg i å komme atskillig ugunstigere ut sammenlignet med A i en annen relasjon – nemlig i forhold til samordningen av tilleggspensjon opptjent på grunnlag av biinntekter, overtidsgodtgjørelse og andre ytelser som ikke er pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen. Mens slike inntekter gir tilnærmet full samordningsfritak for tilfellet A, vil det for tilfellet B medføre full samordning inntil tilleggspensjon opptjent av slike inntekter sammen med tilleggspensjon opptjent av ordinær lønn tilsvarer en (fiktiv) tilleggspensjon basert på sluttlønnen.»

Forholdet er illustrert i figur 9.22.

Figur 9.22 Inntektsutvikling

Ved samordning av egenpensjon fra tjenestepensjonsordningen vil en økning av egenopptjent tilleggspensjon kunne føre til at samordningsfradraget for tilleggspensjonen øker mer enn den tilleggspensjonen som kommer til utbetaling. Det vil altså kunne lønne seg å ha så lav egenopptjent tilleggspensjon som mulig. Regjeringsadvokaten peker på at økningen i den pensjonsgivende inntekten i folketrygden ofte også vil gi en økning i pensjonsgrunnlaget i tjenestepensjonsordningen. Denne økningen vil ofte bety mer økonomisk enn økningen i tilleggspensjon.

Regjeringsadvokaten kommer ikke inn på de situasjonene der antall poengår øker og dette gir en negativ effekt. Særlig urimelig kan det framstå at godskrivning av pensjonspoeng ved omsorg for barn skal gi lavere samlet pensjon når antall poengår øker. Siden kravet til full tjenestetid er 30 år i tjenestepensjonsordningen og 40 år i folketrygden, vil dette jevnlig kunne være tilfelle.

Utvalget ser det slik at det under dagens regelverk vil være situasjoner hvor pensjonister sammenlignet med andre kan få lavere pensjon uten at dette er logisk begrunnet.

9.7.7.5 Alternative løsninger på problemene om samordning av tjenestepensjon med tilleggspensjon opptjent av medlemmets ektefelle

Utvalget vil primært behandle spørsmål i tilknytning til samordning av egenpensjon. For etterlattepensjoner har utvalget foreslått at det innføres et nettosystem. I en lang overgangsperiode vil problemstillingen også være aktuell for en del av enkepensionene som fortsatt følger bruttosystemet. Dette gjelder enkemannspensjonen og pensjon til enke etter medlem tilsatt etter 1. oktober 1976. For enke etter medlem tilsatt før 1. oktober 1976 gjelder i dag fridelsprinsippet. Utvalget foreslår at fridelsprinsippet fortsatt skal gjelde for enkepensioner som ikke ervervsprøves.

Nedenfor omtales fire alternativer for samordning med folketrygdens tilleggspensjon. Innledningsvis vil vi vise til at et flertall i utvalget har foreslått en innstramming i reglene for samordning med tilleggspensjon – opphevelse av den såkalte dobbeltavkortingen av fradraget når både tjenestepensjonen og tilleggspen-

sjonen er beregnet etter redusert opptjeningstid. Dette er lagt til grunn i de fire alternativene som beskrives.

9.7.7.5.1 *Alternativ 1 – det nåværende bruttosystemet beholdes for egenpensjoner*

Vi vil først vurdere om det, til tross for de svakheter som er påvist, kan være hensiktsmessig å beholde parallellitetsprinsippet ved samordning med tilleggspensjon som ble innført med Ot.prp. nr. 38 (1988-89).

- Dette vil innebære at man aksepterer at det i enkelte tilfelle når det foreligger rett til tilleggspensjon opptjent av begge ektefeller, vil kunne gi høyere pensjon at:
- sluttpoengtallet i folketrygden er lavest mulig. Dette gjelder når det faktiske sluttpoengtallet er lavere enn det beregnede (fiktive) etter samordningsloven § 23 nr. 2, jf forskrifter av 9. april 1973.
 - antall poengår i folketrygden ikke øker.

I mange tilfelle vil årsaken til at slike situasjoner oppstår, være at medlemmet av tjenstepensjonsordningen har fått lønnsopprykk mot slutten av sin karriere. Tilleggspensjonen vil da kunne være lavere enn det sluttlønnen normalt skulle tilsi. I noen tilfelle kan det likevel pekes på at noen pensjonister får en fordel som er begrunnet i manglende folketrygdopptjening, eller motsatt, at noen pensjonister kan peke på at samlet pensjon ville ha vært høyere hvis de hadde fått redusert sin poengopptjening i folketrygden. Det har særlig vært pekt på at godskriving av poengtall under omsorgspermisjon vil kunne føre til at samlet pensjon fra tjenstepensjonsordning og folketrygden synker.

Utvalget mener at en for enkepensjonens vedkommende burde kunne akseptere disse stort sett mer marginale forskjeller i en overgangsperiode. Vi legger vekt på at det foreslås innført et nettosystem for enkepensjoner.

For egenpensjoner blir situasjonen en annen. Omfanget av disse tilfellene vil øke etterhvert som yngre generasjoner hvor begge ektefeller har tjent opp tilleggspensjon, når pensjonsalderen. Spørsmålet blir om dette er en ulempe man må akseptere hvis vårt nåværende bruttosystem for egenpensjoner skal beholdes. Nedenfor vil utvalget vurdere om det finnes alternativer som gjør det mulig å beholde bruttosystemet for egenpensjon uten at det enten oppstår individuelle ulikheter som kan kritiseres, eller at pensjonene blir så høye at kostnadene ikke kan forsvares.

9.7.7.5.2 *Alternativ 2 – Fridelsprinsippet innføres*

Fridelsprinsippet er anbefalt av grupper som representerer de offentlige tjenstepensjonistene. Problemet med prinsippet er at det fører til at tjenstepensjonsordningene blir pålagt å kompensere for den begrensingsregel som folketrygdloven § 7-4 gir når begge ektefeller har tjent opp tilleggspensjon. Retten til tilleggspensjon er da begrenset til den høyeste av to størrelser, enten

- egen opptjent tilleggspensjon, eller
- 55 % av summen av begge ektefellers tilleggspensjon.

Fridelsprinsippet vil innebære at tjenstepensjonen forhøyes som om man hadde rett til 55 % av ektefellens tilleggspensjon i tillegg til 100 % av sin egen.

Medlemmer av tjenstepensjonsordninger som har ektefeller som ikke har tjent opp en høy tilleggspensjon, vil under ellers like vilkår få en lavere utbetaling fra tjenstepensjonsordningen enn medlemmer som har ektefeller med høy inntekt. Det

kan hevdes at dette vil innebære en forskjellsbehandling, som verken kan begrunnes med fordelingspolitiske eller rettslige argumenter.

Som vist i St. meld. nr. 29 (1991-92) «Om samordning av tjenstepensjon og tilleggspensjon fra folketrygden når opptjeningen er ved forskjellige personer», vil fridelsprinsippet over tid gi så høye pensjonsutgifter til den store gruppe etterlattepensjonister hvor begge ektefeller har vært yrkesaktive, at en overgang til et netto-system etter utvalgets oppfatning blir en sannsynlig konsekvens.

9.7.7.5.3 *Alternativ 3 – Samordningsgaranti*

Forholdet som er beskrevet under "*Samordning av egenpensjon fra tjenstepensjon med etterlattepensjon fra folketrygden (før fylte 67 år)*" i punkt 9.7.7.2 med nedgang i samlet pensjon ved fylte 67 år når det løper egenpensjon fra tjenstepensjonsordning og etterlattepensjon fra folketrygden, kan avhjelpest ved at man gir en særskilt garantibestemmelse om at samordningsfradraget i tjenstepensjonsordningen ikke skal settes høyere enn at man opprettholder det samlede pensjonsnivå man hadde før fylte 67 år. Forslaget er anbefalt i flere av høringsuttalelsene til rapporten om «negativ effekt». Det har vært hevdet at samordningsforskrift 34a gir anvisning på en slik regel. Utvalget er som nevnt ovenfor under "*Rapport av 14. juni 1994 om «Negativ effekt»*." i punkt 9.7.7.4 ikke enig i dette. Forslaget løser ikke problemet med «negativ effekt», medmindre man forutsetter at forslaget innebærer at fridelsprinsippet innføres.

Forslaget vil kunne innebære en ny omdreining på samordningsspiralen. En ny gruppe vil kunne gi uttrykk for berettiget harme over forskjellsbehandling ved innføringen av en slik forskrift. Det gjelder medlemmer med blandet poengopptjening, men som er yrkesaktive til etter fylte 67 år. Hvorfor skal disse få noe mindre enn kolleger som fratrer med alderspensjon før 67 år? Hvis man velger å gå denne veien, er etter utvalgets oppfatning den logiske konklusjon at man går over på fridelsprinsippet, se "*Alternativ 2 – Fridelsprinsippet innføres*" i punkt 9.7.7.5.2.

9.7.7.5.4 *Alternativ 4 – Samordning med standardberegnet (fiktiv) tilleggspensjon*

En måte å rette opp de skjevheter som er beskrevet både i dette og foregående punkt på, er å samordne med en standardberegnet tilleggspensjon basert på tjenstepensjonen. Alternativet er omtalt i St.meld. nr. 29 (1991-92) «Om samordning av tjenstepensjon og tilleggspensjon fra folketrygden når opptjeningen er ved forskjellige personer», på side 11. Samordningsfradraget skal, når ikke andre begrensninger av fradraget er aktuelle, utgjøre det laveste beløp av

1. faktisk utbetalt tilleggspensjon – uavhengig av hvilken av ektefellene som har tjent den opp
2. en tilleggspensjon beregnet etter det fiktive sluttpoengtallet som er fastsatt på grunnlag av medlemmets pensjonsgivende inntekt og medlemmets poengår. Når rett til egen opptjent tilleggspensjon ikke foreligger, kan man, istedet for medlemmets faktiske poengår, benytte pensjonsgivende tjenestetid i tjenstepensjonsordningen ved samordningsberegningen.

I ettertid ser man at dette – ved siden av fridelsprinsippet – er den måten man ved endringene i samordningsloven § 23 i 1989 kunne ha unngått deler av slike merkevordigheter som «negativ effekt» på. Dette gjelder for tenkte situasjoner hvor sluttpoengtallet varieres når det er lavere enn det beregnede sluttpoengtallet i tjenstepensjonsordningen. Alternativet løser likevel ikke problemene knyttet til den situa-

sjon at medlemmets poengår øker i antall, for eksempel som følge av godskriving av omsorgspoeng. Da ville man fortsatt kunne finne tilfeller hvor en person som har tilleggspensjon etter blandede poengtall, får en lavere samlet pensjon ved å bli godskrevet omsorgspoeng.

Etter Lassungdommen i Høyesterett, Rt. 1994, s. 215, er det ikke tvilsomt at samordningsloven etter 1967 gav nødvendig hjemmel for å gjøre fradrag i tjenestepensjonen for tilleggspensjon opptjent av medlemmets ektefelle. Dette er altså problemstillinger som utvalget har foranledning til å vurdere.

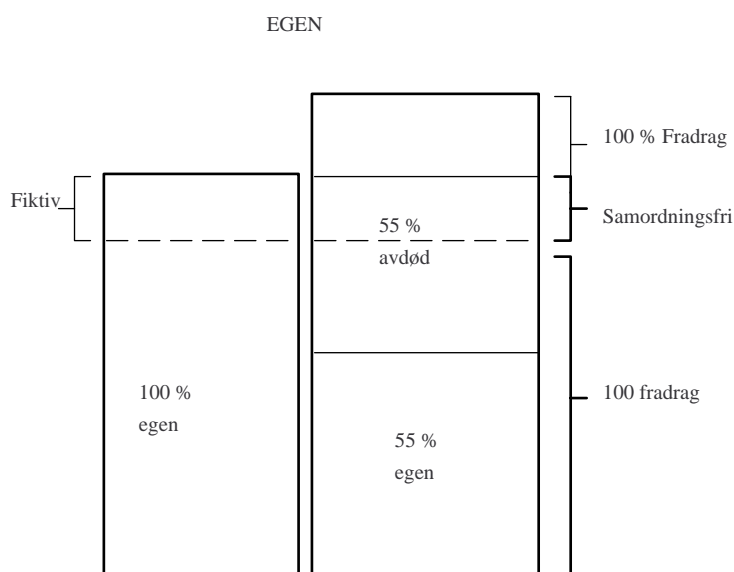
9.7.7.5.5 Alternativ 5 – Å gjeninnføre fradrag for tilleggspensjon opptjent av medlemmets ektefelle

Modellen til løsning på de problemer som er beskrevet, innebærer en skjerpelse i forhold til de regler som ble innført ved lov 16. juni 1989 nr. 89. Den vil innebære at man gjør fradrag for en del av den tilleggspensjonen som er opptjent av medlemmets ektefelle. Alternativet innebærer at det gjøres et så stort inngrep i ektefellens (ikke-medlemmets) opptjente tilleggspensjon som er nødvendig for å avskaffe de effekter som er beskrevet av arbeidsgruppen.

Etter dagens regler skal det gjøres fradrag for en tilleggspensjon beregnet etter det laveste av

1. medlemmets sluttpoengtall i folketrygden
2. det poengtall som svarer til vedkommendes pensjonsgivende inntekt i pensjonsordningen, jf. folketrygdloven § 23 nr. 2 første ledd første punktum med forskrifter 9. april 1973.

Utvalget vil skissere hvordan disse reglene kan suppleres med regler om fradrag for en del av den tilleggspensjonen som er opptjent av «ikke-medlemmet», som oftest medlemmets ektefelle.

Figur 9.23 Fjerning av negativ effekt ved egenpensjon

For *egenpensjoner* vil det fjerne den negative effekten at det gjøres fradrag for den del av ikke-medlemmets tilleggspensjon som gir en forhøyelse av samlet tilleggspensjon. Medlemmet får med andre ord beholde sin fiktivfordel av egen opptjent tilleggspensjon, men får ikke noen merytelse på grunn av tilleggspensjon som er opptjent av ektefellen.

Fradraget reduseres i såfall med den laveste av tjenestetidsbrøkene i tjenestepensjonsordningen og i folketrygden. Er det for eksempel tjent opp 20/30 av full tjenestepensjon og 20/40 av full tilleggspensjon, blir fradraget for egen opptjent tilleggspensjon 20/40 av tilleggspensjonen. For den overskytende del av samlet tilleggspensjon reduseres fradraget med 20/30.

Eksempel 25

To ektefeller har begge tjent opp 40 poengår i folketrygden etter 1992 med et slutt-poengtall på 4,00.

Gjenlevende har 30 år pensjonsgivende tjenestetid i Statens Pensjonskasse. Pensjonsgrunnlaget er 5 G, som også svarer til et sluttpoengtall på 4,00. Vi skal se på hvilken måte samlet pensjon varierer når vi forandrer på faktorene.

A Hovedeksempel

Tjenestepensjon		kr 132 000
Egen tilleggspensjon	kr 67 973	
55 % av egen tilleggspensjon	kr 37 385	
Samlet tilleggspensjon	<u>kr 74 770</u>	
	i dag	utkast
Samordningsfradrag for tilleggs.	kr 67 973	kr 74 770
Samordningsfri del	kr 6 797	kr 0

B. Medlemmet har 30 poengår

Egen tilleggspensjon	kr 50 980	
55 % av egen tilleggspensjon	kr 28 039	
Samlet tilleggspensjon	<u>kr 65 426</u>	
	i dag	utkastet
Samordningsfradrag for tilleggs.	kr 50 980	kr 65 424
Samordningsfri del	kr 14 444	kr 0

C. Medlemmet har 30 poengår og pensjonsgrunnlag 4 G (beregnet sluttpoengtall 3,00)

Egen tilleggspensjon	kr 49 430	
55 % av egen tilleggspensjon	kr 27 186	
Samlet tilleggspensjon	<u>kr 63 435</u>	
	i dag	utkastet

Samordningsfradrag for tilleggsp.	kr 37 072	kr 51 077
Samordningsfri del	kr 26 363	kr 12 358

Modellen er basert på den rettsoppfatning som er kommet til uttrykk i *Lassungdommen*, Rt 1994 s. 215, se omtalen av dommen under "*Særlig om Lassungdommen*" i punkt 3.4.5. Vi anser at det i 1966 var lovgivers forutsetning at det skulle gjøres fradrag for tilleggspensjon opptjent av medlemmets ektefelle.

I Velferdsmeldingen (St.meld. nr. 35 (1994-95)) er det gitt uttrykk for at tilleggspensjonen bør bygges noe ned i tilfeller hvor begge ektefellene har tjent opp tilleggspensjonen. Dette kan redusere den negative effekten.

For enker etter arbeidstakere tilsatt før 1. oktober 1976, foreslår vi at fridelsprinsippet opprettholdes. For andre enkepensjoner og for enkemannspensjoner ville en fjerning av den negative effekten måtte innebære at det gjøres fradrag for en del av enkens opptjente tilleggspensjon. Fradrag må gjøres med 45 prosent av den del av egen opptjent tilleggspensjon som overstiger 55 prosent av medlemmets opptjente tilleggspensjon.

Figur 9.24 Fjerning av negativ effekt ved enkepensjon fra tjenstepensjonsordning

9.7.7.5.6 Konklusjon

Utvalget er under noen tvil kommet til den konklusjon at den mest hensiktsmessige løsning vil være at dagens regler om fradrag i tjenstepensjon for tilleggspensjon opptjent av ektefellen beholdes. Når det gjelder *enkepensjon* har det gjort avgjørelsen lettere at det foreslås innført et nettosystem for enkepensjoner. Forslaget vil riktignok ikke vil få stor betydning for løpende pensjoner de første årene. I samme retning trekker at vi ikke anser det for å være aktuelt å gjøre forandringer som berører enker etter medlem tilsatt før 1. oktober 1976.

For egenpensjoner er situasjonen en annen. Etableringen av toinntektsfamilien som det normale sosiale mønster innebærer at begge ektefeller i dag tjener opp pensjonspoeng i folketrygden. Dagens regler representerer altså en ordning som innenfor begrensede områder kan gi visse urimeligheter også i framtiden.

Det er i seg selv uheldig å forandre pensjonssystemer. Når utvalget nå foreslår nettosystemer for etterlattepensjoner, innebærer det, nest etter endringene i forbin-

delse med folketrygdens innføring, den vesentligste endring i tjenestepensjonsordningen siden 1917. Det er nå seks år siden det nåværende parallellitetsprinsippet ble innført. Vi vil tilrå at man holder den nåværende modell under observasjon. Hvis man ikke kan slå seg til ro med at bruttosystemet, som sikrer tjenestemennene stor grad av trygghet for sin pensjon, også har disse svakhetene, kan alternativet være å innføre et nettosystem også for egenpensjon.

Utvalget har for sin del observert at tjenestemennenes organisasjoner i det store og hele er tilfreds med bruttosystemet. Prisen for systemet er at det på begrensede områder er uoversiktlig – fordelene er at det sikrer et godt pensjonsnivå for alle.

9.7.7.6 *Fradrag i egenpensjon fra tjenestepensjonsordningen når det løper etterlattepensjon fra folketrygden*

Utvalget har vurdert å foreslå at utgangspunktet er at tilleggspensjonen i disse tilfellene i sin helhet går til fradrag i tjenestepensjonen. Er tjenestepensjonen redusert på grunn av redusert tjenestetid eller på grunn av at medlemmet bare har tatt ut pensjon for en del av sin stilling, reduseres fradraget forholdsmessig.

Det vil kunne hevdes at en slik regel innebærer et grunnlovsstridig inngrep i opptjente rettigheter. Såfremt regelen får den nødvendige lovhjemmel, kan utvalget ikke se at en slik endring, for nye pensjonstilfeller, vil være i strid med Grunnloven § 97.

Når det gjelder samordning med tilleggspensjon opptjent av medlemmets ektefelle, er situasjonen noe mer komplisert.

Gjennom behandlingen av Ot.prp. nr. 38 (1988-89) ble parallellitetsprinsippet innført. Med den fortolkning utvalget gir prinsippet, kommer en i den situasjon at prinsippet innebærer et inngrep i tilleggspensjon opptjent av medlemmets ektefelle. Etter Høyesteretts dom i Lassungsaken er det rimelig klart at det fra 1967 til 1989 forelå tilstrekkelig lovhjemmel for å samordne med slik pensjon. I 1989 ble dette på bestemte vilkår videreført for personer med såkalt blandede poengttall, det vil si tilleggspensjon opptjent av begge ektefeller. For fraskilte fikk man i 1989 i samordningsloven § 23 tredje ledd hjemmel for å trekke samordningsfradrag i tilleggspensjon som ikke i det hele tatt var opptjent på medlemmets hånd.

Det at man går ned i pensjon ved 67 år, er en økonomiske grunn som taler for å foreta denne innstramningen, men disse kolliderer med pensjonistenes interesser i å få høyest mulig pensjon innenfor regelverkets rammer. Etter en samlet vurdering finner utvalget at dette ikke er en innstramning som bør gjennomføres.

Vi bygger på at parallellitetsprinsippet også skal gjelde for denne gruppen pensjonister.

9.7.8 **Overføring av samordningsbestemmelsene til de enkelte lovene**

9.7.8.1 *Innledning*

Vi skal her ikke gå nærmere inn på bakgrunnen for at vi fikk en egen lov om samordning, men nevne at det viktigste hensynet var at alle på den ene siden skulle få folketrygdpensjon på like vilkår, og på den andre siden at medlemmene skulle beholde bruttogarantien i de offentlige tjenestepensjonsordningene.

Utvalget foreslår at samordningsloven oppheves. For de spørsmål som behandles under "*Alternativer til dagens pensjons- og samordningssystem*" i punkt 9.7, innebærer dette at reglene om samordning av tjenestepensjon med pensjon fra folketrygden tas inn i lover eller vedtekter for tjenestepensjonsordningene. En vil unngå ordet samordning, og istedet bruke en mer direkte uttrykksmåte ved å gi regler om fradrag for ytelser fra folketrygden.

Det må være en forutsetning at man fortsatt har et enhetlig regelverk innenfor offentlig tjenstepensjonsforsikring etter en opphevelse av samordningsloven. En slik «desentralisering» av reglene har da klare fordeler. Den viktigste fordelene er at den som skal anvende reglene, vil finne dem på ett sted. Utvalgets konklusjon er at denne desentraliseringen bør finne sted, og at selve samordningsbegrepet bør avskaffes i takt med avviklingen av samordning med personskadetrygder og mellom offentlige tjenstepensjonsordninger. Dette er en avvikling som må gjennomføres over tid.

Det har etter 1959 vært en vedvarende misnøye med samordningsloven. Dette til tross for at pensjonsytelsene samlet sett fortsatt har vært minst like gode etter at folketrygden ble innført. Forskjellen mellom statspensjonistene og de som bare er folketrygdpensjonister, er mindre enn før, men det er et ønsket politisk resultat.

Man kan hevde at statspensjonistene får en ufullstendig orientering om sine pensjonsrettigheter hvis de bare leser lov om Statens Pensjonskasse og lov om folketrygd. I pensjonsloven står det – med et lite forbehold i § 43 – at full alderspensjon er 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Samordningsloven har på den andre side en oppbygging og et innhold som gjør reglene vanskelig tilgjengelige også om man finner fram til de rette lovbestemmelsene. Reglene er vanskelige å forstå både for det vanlige medlem og for de fleste trygdefunksjonærer. Poenget er at samordningsreglene er en integrert del av pensjonsvilkårene. Det kan derfor hevdes at de hører hjemme i den lov eller det regelverk hvor man kan forvente å finne pensjonsutmålingsreglene.

I Danmark, hvor man tildels har hatt pensjonsordninger som har gitt mer generøse resultater enn hos oss, har kritikken mot samordningen også vært sterk. Dette til tross for at mange har fått utbetalt en høyere samlet pensjon enn de hadde i lønn. I 1993 tok man konsekvensen av dette, og opphevet samordningsreglene. Dette var det mindre problematisk å gjøre i Danmark enn det vil være i Norge, siden man der ikke har noen tilleggspensjon i folketrygden bygget opp som hos oss. Den viktigste trygdeytelse er folkepensjonen (grunnpensjon). Det vises forsåvidt til omtalen av det danske pensjonssystemet under "*En oversikt over pensjons- og trygdesystemene i Sverige, Danmark og Finland samt hovedtrekkene i EØS-avtalens bestemmelser på pensjons- og trygdeområdet*" i kap. 6, punkt 4.

Samordningsbegrepet er kommet i betydelig miskreditt. Samordningen av tjenstepensjon med tilleggspensjon fra folketrygden opptjent av ektefellen ble fram til 1987 foretatt «krone for krone». Bjøraanesssaken førte til at samordningsloven § 23 ble endret i samsvar med dommen. I alt henimot 20 000 pensjoner ble omregnet med etterbetalinger helt tilbake til 1976. Staten vant i 1994 en annen rettssak i Høyesterett, Lassungsaken Rt. 1994 s. 215. Høyesteretts konklusjon er at det hele tiden hadde foreligget tilstrekkelig lovhjemmel for å foreta samordning med tilleggspensjon som var opptjent av medlemmets ektefelle.

9.7.8.2 *Nærmere om reglene for fradrag i tjenstepensjon for pensjon fra folketrygden.*

Det vil være behov for to sett av slike regler, ett for samordning av (fradrag i) egenpensjon, og ett for samordning av enke(manns)pensjon. Reglene om fradrag i egenpensjon får anvendelse på alders- og uførepensjoner fra tjenstepensjonsordningene.

Reglene om fradrag i enke- og enkemannspensjoner vil etter utvalgets forslag ha betydning for samordning av løpende enke- og enkemannspensjoner for enkepensjon etter mannlig medlem tilsatt før 1. oktober 1976, og ellers for nye enke- og enkemannspensjoner til etterlatte som ved reglernes innføring er fylt 50 år. I utkastet

er det lagt til grunn at loven trer i kraft 1. januar 1997, det vil si at reglene om nettoppensjon innføres for personer som er født etter 1. januar 1947. For løpende pensjoner vil den nåværende lovgivning kunne fortsette å gjelde.

Når samordningsbestemmelsene skal integreres i dagens pensjonslover, er det naturlig å plassere dem i loven om Statens Pensjonskasse og de øvrige pensjonslovene. På tilsvarende måte kan bestemmelsene tas inn i de øvrige lovfestede tjenestepensjonsordningene. I de kommunale tjenestepensjonsordningene må bestemmelsene integreres i vedtektene. Det er tilfeldig at bestemmelsen får samme nummer som § 23 i samordningsloven. Forslaget til § 23 c nedenfor innebærer at regelen om dobbeltavkortning ved redusert trygdetid avskaffes.

9.7.8.3 *En vurdering av forslaget*

Modellen innebærer at reglene om fradrag i offentlig tjenstepensjon for ytelser fra folketrygden samles i lover eller vedtekter for de respektive pensjonsordningene. Den innebærer et begrenset brudd med det eksisterende regelverk, slik at de administrative systemer på kort sikt i det vesentlige kan bestå uendret.

Utvalget har foreslått en overgang til nettosystem for enkepensjoner, og at de såkalte dobbeltavkortningsreglene oppheves. Forslaget om en integrering av fradragsreglene er imidlertid ikke avhengig av at disse materielle endringene gjennomføres.

Det har etter utvalgets syn vært uheldig at det regelverket som berører fastsettelsen av tjenstepensjon har vært delt i tre, folketrygdloven, tjenstepensjonsordningens regelverk og samordningsloven. Administrasjonen av regelverket vil bli mer hensiktsmessig hvis det bare blir lover på to nivåer, folketrygdloven og tjenstepensjonslovene.

Som det er gjort rede for, foreslås det visse innstramminger i samordningsreglene når begge de samordningspliktige ytelsene er redusert på grunn av redusert opptjeningstid.

En integrering av samordningsreglene i pensjonslovene vil over tid kunne aktualisere spørsmålet om å gi en rammelov for offentlige tjenstepensjonsordninger. Det omfattende og kompliserte lov- og forskriftsverket en har spesielt når det gjelder samordning, gjør at det kan være en risiko for at de enkelte pensjonskasser vil ha vanskelig for å holde vedlike sitt regelverk. Dette er imidlertid spørsmål som faller utenfor utvalgets mandat.

Systemet innebærer altså at reglene om samordning av tjenstepensjon med folketrygd i alle fall kan integreres i de respektive pensjonslovene. Samordningsreglene må for de kommunale pensjonskassene innarbeides i vedtektene.

9.7.8.4 *Overgangsregler*

Modellen bygger stort sett på gjeldende rett. Det viktigste unntaket fra dette er at vi foreslår et nettosystem for enke-, enkemanns- og barnpensjoner. Utvalget foreslår at løpende pensjoner ikke skal regnes om.

9.7.8.5 *Særlig om pensjonstrygdene for sjømenn og fiskere*

Pensjonstrygdene for sjømenn og fiskere tilpasser seg direkte til folketrygden gjennom bestemmelser i egne lover, det vil si at de normalt ikke yter pensjon når pensjonisten kan få pensjon fra folketrygden, det vises til beskrivelsen av pensjonsordningenes regelverk foran i "[Offentlige tjenstepensjonsordninger](#)" i punkt 4.4.

Tilpassingsbestemmelsene omfatter ikke tilfeller hvor en person med alderspensjon fra pensjonstrygden for fiskere har overgangsstønad eller etterlattepensjon fra folketrygden. Det samme gjelder for en alderspensjonist fra Pensjonstrygden for sjømenn som ikke er fylt 67 år og ikke har uførepensjon fra folketrygden/avtalefestet pensjon.

I slike tilfelle skal alderspensjon fra pensjonstrygden for fiskere/sjømenn samordnes med grunnpensjon fra folketrygden etter samordningsloven § 22. Det dreier seg normalt om etterlattepensjon fra folketrygden, men bestemmelsen omfatter også overgangsstønad etter folketrygdloven § 10-9 («etterlatt familiepleier») og § 12-3 (ugift, skilt eller separert mor eller far). Overgangsstønad etter § 12-3 er uaktuelt i denne aldersgruppen.

Det skal også foretas samordningsfradrag for særtillegg etter samordningsloven § 23. Ytes det tilleggspensjon, vil den være opptjent av ektefellen og unntatt fra samordning.

Utvalget foreslår at bestemmelser tilsvarende de som gjelder i dag, tas inn i lovene om pensjonstrygd for sjømenn og fiskere (bortsett fra overgangsstønad etter folketrygdloven § 12-3).

9.7.9 Redaksjonelle endringer

Utvalget foreslår at reglene for samordning av tjenestepensjon med pensjon fra folketrygden flyttes til de enkelte pensjonslovene. Dersom dette forslaget ikke tas til følge, bør det gjennomføres omfattende redaksjonelle endringer i samordningsloven.

Reglene for samordning av tjenestepensjon med pensjon fra folketrygden m.v. bør plasseres i ett kapittel i samordningsloven. Det er disse reglene som har størst praktisk betydning i dag, og i enda større grad i framtiden. De er i dag spredt i lovens kapittel IV, V og VI.

Det kan være grunn til å presisere deler av hjemmelsgrunnlaget for samordning. Eksempelvis bør det vurderes å ta inn i samordningsloven en uttrykkelig bestemmelse om at samordningsfradraget i tjenestepensjon for grunnpensjon og tilleggspensjon fra folketrygden ikke påvirkes av at folketrygdpensjonen settes ned når pensjonisten oppholder seg i institusjon.

Hjemmel for samordning med sykepenges bør også tas inn i samordningsloven hvis denne skal opprettholdes som i dag.

Særlig om samordningsloven § 23.

Samordningsloven § 23 lyder:

1. Tilleggspensjon som samtidig ytes etter loven om folketrygd skal gå til fradrag i tjenestepensjonen etter følgende regler:
 - a) I alderspensjon eller invalidepensjon som er regnet etter full tjenestetid, gjøres fradrag for hele tilleggspensjonen, dog med slik begrensning som måtte følge av punkt 2. Har vedkommende ikke full tjenestetid, skal det gjøres fradrag i tjenestepensjonen med et beløp som svarer til så stor brøkdel av tilleggspensjonen fra folketrygden som den brøkdel tjenestepensjonen er beregnet etter.
 - b) I enkepensjonen (enkemannspensjon) skal det etter tilsvarende regler som nevnt i bokstav a gjøres fradrag for tilleggspensjonen fra folketrygden.
 - c) I barnepensjon skal det etter tilsvarende regler som nevnt i bokstav a gjøres fradrag for tilleggspensjon etter lov om folketrygd, § 10-11 nr. 4 tredje ledd.

Bestemmelsene i første ledd gjelder tilsvarende for særtillegg til ytelser fra folketrygden og for ventetillegg fra folketrygden for tilleggspensjon.

2. Ved anvendelsen av bestemmelsene under nr. 1 skal det ikke tas omsyn til den del av tilleggspensjonen fra folketrygden som måtte overstige en antatt tilleggspensjon fra folketrygden bereknet slik at sluttpoengtallet settes lik det poengttall som svarer til vedkommendes pensjonsgivende inntekt i pensjonsordningen.

Er tilleggspensjonen fra folketrygden opptjent av to personer, jf. folketrygden §§ 7-4 og 8-6, skal fradraget i gjenlevendes tjenestepensjon være 55 prosent av avdødes egenopptjente tilleggspensjon, dersom det er avdøde som har tjent opp tjenestepensjonen. Dersom det er gjenlevende som har tjent opp tjenestepensjonen, skal fradraget være begrenset til gjenlevendes egenopptjente tilleggspensjon. Har medlemmet av tjenestepensjonsordningen ikke tjent opp rett til tilleggspensjon, gjøres ikke noe fradrag. Bestemmelsen i første ledd gjelder tilsvarende.

For fraskilte skal bestemmelsen i annet ledd gjelde tilsvarende selv om fraskilte ikke har rett til tilleggspensjon etter avdøde.

Ved samordning av enkepensjon fra tjenestepensjonsordning hvor det ikke skal foretas reduksjon på grunn av enkens egen ervervsinntekt, skal den tilleggspensjon fra folketrygden som enken har opptjent i sin helhet betraktes som en fridel og holdes utenfor samordningen. Departementet fastsetter nærmere forskrifter for slikt samordningsfritak.

Kongen gir forskrift om lemping i samordningen etter annet ledd i tilfelle hvor tilleggspensjon i folketrygden er lavere enn tilleggspensjon fastsatt under hensyn til begge ektefellers opptjening.

3. Departementet kan gi nærmere regler om gjennomføring av bestemmelsene under nr. 1 og 2, herunder gi spesielle regler om gjennomføring av bestemmelsene for tidsrommet 1. januar 1967 til 31. desember 1972.

Reglene i nr. 1, 2 og 3 skal gjelde tilsvarende når det foreligger rett til avtalefestet pensjon som omfattes av loven § 1 nr. 1 første ledd bokstav d.»

Samordningsloven § 23 hadde opprinnelig den struktur som framgår av bestemmelsens nr. 1, hvor reglene om samordning av egenpensjon, enkepensjon og barnepensjon er omtalt hver for seg. Ved senere endringer har en ikke holdt fast ved denne systematikken. Paragrafen er, særlig etter endringene i 1989 og 1992 blitt uforståelig for nesten alle som vil trenge inn i den. Det er i tillegg et generelt problem at det kan være vanskelig å beskrive matematiske beregningsregler med ord.

Samordningsloven § 23 bør hvis samordningsloven beholdes, redigeres slik at reglene for

- samordning av egenpensjon, og for
- samordning av enkepensjon

fra tjenestepensjonsordning med tilleggspensjon fra folketrygden behandles hver for seg.

Bestemmelsen legger i første ledd opp til en slik redaksjon, hvor reglene om egenpensjon er tatt inn under bokstav b, og barnepensjon under bokstav c. Ved senere endringer av § 23 har en gått bort fra den opprinnelige systematikk. Best oversikt over reglenes innhold får man når reglene for samordning av egenpensjon, enkepensjon og enkemannspensjon, og barnepensjon tas inn i separate paragrafer. Nedenfor presenteres utkast til bestemmelser for samordning av

1. alderspensjon fra tjenstepensjonsordning med tilleggspensjon fra folketrygden, og
2. alderspensjon fra tjenstepensjonsordning med grunnpensjon fra folketrygden, og
3. enkepensjon fra tjenstepensjonsordning med tilleggspensjon fra folketrygden.
4. enkepensjon fra tjenstepensjonsordning med grunnpensjon fra folketrygden

Ordlyden i forslaget til bestemmelser tilsvare dem som er foreslått under forutsetning av at samordningsbestemmelsene tas inn i pensjonsloven.

9.7.10 Konklusjon

Utvalget samler seg om følgende forslag:

1. Enke- og enkemannspensjon
 - a) Det innføres en nettopensjonsordning for enke- og enkemannspensjon.
 - b) Pensjonen utgjør 10 prosent av medlemmets pensjonsgrunnlag.
 - c) Det skjer en lovfesting av retten til gruppelevsforikring
2. Barnepensjon.
 - a) Det innføres en nettopensjonsordning for barnepensjon.
 - b) Barnepensjonen utgjør 15 prosent av pensjonsgrunnlaget.
 - c) Det innføres en alminnelig aldersgrense på 20 år hvor retten til barnepensjon bortfaller
3. Egenpensjon:
 - a) Flertallet foreslår at brutto/nettosystemet videreføres.
 - b) Bestemmelsene om fradrag i tjenstepensjon for pensjon fra folketrygden (samordning) tas i sin helhet inn i tjenstepensjonslovene.
 - c) Flertallet foreslår at dobbeltavkortningsreglene avskaffes, mens et mindretall vil beholde disse reglene.
 - d) Utvalget angir en løsning på problemet med såkalt «negativ effekt», men foreslår at gjeldende regler består, og at forskriftshjemmelen i samordningsloven § 23 oppheves.
 - e) Et mindretall foreslår en standardisert bruttoordning for egenpensjon.

9.7.11 Forslag til lovbestemmelser med merknader

"Forslag til lovbestemmelser med merknader" i Punkt 9.7.11 inneholder lovforslag med kommentarer. Først omtales under 9.7.11.1 forslag til opphevelse av bestemmelser i samordningsloven, deretter under 9.7.11.2 forslag til endringer i folketrygdloven og under 9.7.11.3 i lov om Statens Pensjonskasse (pensjonsloven). Videre følger under 9.7.11.4 de viktigste andre pensjonslovene i kronologisk rekkefølge og dernest i *"KLP's vedtekter"* i punkt 9.7.11.5 forslag til endrede vedtektsbestemmelser for Felles kommunal pensjonsordning i Kommunal Landspensjonskasse (KLP).

9.7.11.1 Samordningsloven

I lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser foreslås §§ 19, 22 og 23 opphevet.

9.7.11.2 Folketrygdloven

Utvalget foreslår følgende endring i lov 17. juni 1966 nr. 12 om folketrygd § 7-10 tredje ledd:

Alderspensjon som tas ut før fylte 70 år, ytes på grunnlag av rettigheter opparbeidet før det året vedkommende fyller 67 år. *Det kan medregnes et foreløpig poengtall for det året vedkommende fyller 66 år. Dette foreløpige poengtallet settes lik det poengtallet vedkommende har fått godskrevet for det foregående kalenderåret. Etter fylte 70 år omregnes pensjonen under hensyn til pensjonsrettigheter som er opparbeidet fra og med det kalenderåret vedkommende fylte 66 år.*

Merknader

Etter gjeldende bestemmelser i § 7-10 tredje ledd, ytes alderspensjon fra folketrygden mellom 67 og 70 år på grunnlag av de rettigheter vedkommende har opparbeidet til og med det kalenderåret vedkommende fyller 66 år. For de fleste foreligger ikke dette poengtallet når vedkommende tar ut pensjon ved fylte 67 år, og trygde-etaten må derfor omregne pensjonen når tallet foreligger ved ligningen om høsten. Dette medfører også at samordningen må foretas på nytt i løpet av et års tid og deretter endelig etter fylte 70 år. Endringen innebærer en forenkling ved at man fastsetter pensjonen med ett foreløpig poengtall, som benyttes fram til den endelige omregning etter fylte 70 år.

9.7.11.3 Statens Pensjonskasse

Utvalget foreslår følgende nye bestemmelser i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse:

§ 23 a Fradrag i alderspensjon for ytelser fra folketrygden

Alderspensjonen reduseres med tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon fra folketrygden.

Nærmere regler om fradrag for tilleggspensjon og særtillegg står i § 23 b. Nærmere regler om fradrag for grunnpensjon står i § 23 c.

Fradrag gjøres for rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløpig uførestønning, uførepensjon, alderspensjon, overgangsstønning og etterlattepensjon fra folketrygden. Fradrag gjøres også når pensjonisten mottar avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

Departementet gir forskrift om gjennomføring av pensjonsberegningen, og om koordinering med pensjon etter utenlandsk lov eller avtale.

Merknader

Paragrafen gir en oversikt over fradragsreglene. Første ledd angir sammenholdt med tredje ledd hvilke trygdeytelser det skal gjøres fradrag for.

Andre ledd viser til de nærmere bestemmelsene om fradrag i §§ 23 b og 23 c.

Tredje ledd presiserer hvilke ordninger det er som det skal gjøres fradrag for ytelser fra. Det gjelder bl.a. pensjon etter lov 23 desember 1988 nr. 110 om statstilskott til ordninger med avtalefestet pensjon, lov 11 juni 1993 om avtalefestet pensjon til offentlige tjenestemenn m.fl og lov 1 juli 1994 nr. 49 om avtalefestet pensjon for arbeidstakere med rett til medlemskap i Pensjonsordning for apoteketaten. For kommunal sektor er ordningen avtalefestet. Når det gjelder bestemmelsens andre

punktum, kan det være verd å merke seg at avtalefestet pensjon i offentlige arbeidsforhold, samordningsmessig skal behandles som en ytelse fra folketrygden fram til pensjonisten er fylt 65 år. Deretter er ytelsen ikke fradragsspliktig. Selv om pensjon etter fylte 65 år i enkelte tilfeller er beregnet etter folketrygdlovens regler, er den i denne sammenheng å anse som en tjenstepensjon, jf. pensjonsloven § 21 tredje ledd.

Fjerde ledd hjemler nødvendige forskrifter, som også kan relatere seg til bestemmelsene i §§ 32 c til 32 e. Det vil være aktuelt å gi forskrifter som gjelder både alders-, uføre- og enkepensjon.

§ 23 b Fradrag i alderspensjon for tilleggspensjon og særtillegg

1. *Alderspensjon for full tjenestetid i Pensjonskassen reduseres med den tilleggspensjonen som pensjonisten selv har tjent opp i folketrygden. Ved fradragberegningen benyttes som sluttpoengtall det laveste av*
 - a) *pensjonistens faktiske sluttpoengtall i folketrygden*
 - b) *et sluttpoengtall beregnet etter pensjonistens pensjongivende inntekt i Pensjonskassen.*

Hvis pensjonisten ikke har full tjenestetid, skal fradraget utgjøre en så stor del av en full tilleggspensjon fra folketrygden (se folketrygdloven § 7-3 nr. 2 andre og tredje ledd) som tjenestetiden utgjør av full tjenestetid. Fradraget skal likevel ikke overstige den tilleggspensjonen som pensjonisten selv har tjent opp i folketrygden.

2. *Alderspensjon for full tjenestetid i Pensjonskassen reduseres med særtillegget. Hvis pensjonisten ikke har full tjenestetid, begrenses fradraget forholdsmessig.*
3. *Fradraget for tilleggspensjon og særtillegg begrenses forholdsmessig hvis alderspensjonen eller ytelsen fra folketrygden er gradert. Hvis begge ytelser er gradert, foretas den begrensning som gir lavest fradrag. Med gradert ytelse menes ytelse fra Pensjonskassen eller folketrygden som er redusert fordi uføregraden er lavere enn 100 prosent, fordi pensjonisten bare har fratrudd en del av sin stilling, eller på grunn av inntekts- eller ervervsprøving.*

Merknader

Paragrafen erstatter samordningsloven § 23.

I nr. 1 første ledd gis hovedregelen om at den del av tilleggspensjonen som pensjonisten har tjent opp i utgangspunktet går til fradrag i sin helhet. Det følger i dag av samordningsloven § 23 nr. 1 og 2. Utvalgets forslag innebærer at alderspensjonister fortsatt kan få høyere samlet pensjon om de også har rett til tilleggspensjon opptjent av avdød ektefelle, jf. folketrygdloven § 7-4 nr. 1 eller § 8-6 nr. 1.

Andre ledd gir regelen om at fradraget for tilleggspensjonen skal begrenses når den pensjongivende inntekt som ligger til grunn for pensjonsgrunnlaget, jf. § 22, gir et lavere poengtall enn det faktiske sluttpoengtallet i folketrygden.

Det foretas en begrensning av fradraget når pensjongivende inntekt i folketrygden er høyere enn i tjenstepensjonsordningen.

Det er sluttpoengtallet i folketrygden som sammenlignes med et poengtall regnet av pensjongivende inntekt i tjenstepensjonsordningen. Dette er ikke direkte sammenlignbare størrelser, siden sluttpoengtallet beregnes av pensjongivende inntekt i 20 år, mens pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen fastsettes av inntekt ved fratreden.

Etter nr. 1 tredje ledd skal fradraget begrenses når enten tjenstepensjonen eller tilleggspensjonen ikke er beregnet av full opptjeningstid. Er opptjeningstiden redusert både i tjenstepensjonsordningen, jf. pensjonsloven § 23 første ledd, og i folketrygden, jf. folketrygdloven § 7-3 nr. 2, § 7-5 og § 8-4, foreslås det at fradraget begrenses i samsvar med den laveste tjenestetidsfaktoren. Dermed oppheves reglene om dobbeltavkorting av fradraget for tilleggspensjon i disse tilfellene.

I denne forbindelse bør det vurderes å innføre en hjelpestørrelse – beregnet full tilleggspensjon – som benyttes både når tjenestetidsfaktoren i tjenstepensjonsordningen er lavere enn i folketrygden, og når opptjeningstiden i folketrygden i prosent av full opptjeningstid er lavest. Bestemmelsen kan lyde:

«Beregnet full tilleggspensjon er 42 prosent av sluttpoengtallet i folketrygden (se andre ledd) multiplisert med folketrygdens grunnbeløp.»

Dette vil i så fall innebære at også personer som fratrer med full pensjon får beregnet fradraget av en tenkt tilleggspensjon som utgjør 42 prosent av grunnbeløpet.

I nr. 2 er det gitt regler om fradrag for sært tillegg etter lov 19. juni 1969 nr. 61.

I nr. 3 foreslås regler om begrensning av fradraget når et medlem fratrer en del av sin stilling. Nr. 3 gjelder på samme måte for tilleggspensjon og sært tillegg. Er også folketrygdpensjonen redusert som følge av inntektsprøving, eller som følge av at det er innvilget uførepensjon eller annen ytelse etter redusert uføregrad, begrenses fradraget etter den laveste av de to pensjonsgradene i tjenstepensjonsordningen og i folketrygden. Det er verdt å merke seg at fradraget for tilleggspensjonen ikke skal begrenses hvis pensjonisten har hatt redusert stilling, og av den grunn får et redusert pensjonsgrunnlag. Reduksjon av fradraget som følge av et slikt forhold, vil i tilfelle bare kunne skje i samsvar med reglene om beregnet sluttpoengttall i første ledd.

§ 23 c Fradrag i alderspensjon for grunnpensjon fra folketrygden

1. *Frdraget for grunnpensjonen fra folketrygden utgjør 3/4 av folketrygdens grunnbeløp.*
2. *Frdraget begrenses forholdsmessig hvis pensjonisten*
 - a) *ikke har full tjenestetid i Pensjonskassen, eller*
 - b) *ikke har 40 års trygdetid etter folketrygdloven.*

Hvis både bokstavene a og b kan anvendes, foretas den begrensning som gir lavest fradrag.

3. *Frdraget for grunnpensjonen begrenses forholdsmessig hvis alderspensjonen eller ytelsen fra folketrygden er gradert. Hvis begge ytelser er gradert, foretas den begrensning som gir lavest fradrag.*
Med gradert ytelse menes ytelse fra Pensjonskassen eller folketrygden som er redusert fordi uføregraden er lavere enn 100 prosent, fordi pensjonisten bare har fratruddt en del av sin stilling, eller på grunn av inntekts- eller ervervsprøving.
4. *Frdraget begrenses hvis alderspensjonen ikke er beregnet av full stilling. Begrensningen gjøres i samsvar med forholdstallet for deltidstillingen.*

Merknader

Bestemmelsen gjelder fradrag i tjenstepensjon for grunnpensjon fra folketrygden, eller ytelser som beregnes på samme måte som grunnpensjon. Enkelte av ytelsene er ikke kalt grunnpensjon. Dette gjelder ytelser etter folketrygdloven kapittel 12.

Reglene om samordning med grunnpensjon finner man i samordningsloven §§ 19 og 22 nr. 2 og 3 for henholdsvis egen- og etterlattepensjon fra folketrygden. Med virkning fra 1. januar 1993 er reglene de samme for samordning av alders- og etterlattepensjon fra folketrygden. Det er derfor ikke lenger behov for to atskilte bestemmelser.

Nr. 1 inneholder hovedregelen om at 3/4 grunnbeløp går til fradrag i tjenestepensjonen.

Forslaget viderefører bestemmelsen om 3/4 grunnbeløp i fradrag for grunnpensjonen uavhengig av om grunnpensjonen er redusert på grunn av at ektefellen også mottar folketrygdpensjon eller avtalefestet pensjon. Fram til 1 januar 1993 var fradraget hele grunnbeløpet når det løp etterlattepensjon fra folketrygden.

I nr. 2 foreslås reglene om dobbeltavkortning av fradraget ved redusert trygdetid opphevet. Det er fortsatt få arbeidstakere som ikke får full trygdetid, men bestemmelsen kan i framtiden få økt betydning. Fradraget skal selvfølgelig ikke i noe tilfelle være større enn den grunnpensjonen pensjonisten faktisk har rett til å få utbetalt.

I nr. 3 foreslås regler om reduksjon av fradraget når tjenestepensjonen eller folketrygdpensjonen er gradert. Det er i nr. 3 andre ledd gitt en definisjon av hva som skal ligge i begrepet gradert pensjon. At pensjonen er gradert innebærer at bare en del av den pensjonen man har rett til tas ut på grunn av at man fortsetter i en del av sin stilling, ved redusert uføregrad eller på grunn av at pensjonen er inntekts- eller ervervsprøvet. Bestemmelser om dette har man i dag i samordningsforskrift 19, som er gjengitt i merknadene til utkastets § 30.

Nr. 4 inneholder bestemmelser i samsvar med samordningsforskrift 23. Den som har hatt deltidstjeneste, får redusert fradraget for grunnpensjonen. Samordningsforskrift 23 har også regler om begrensning av fradraget for grunnpensjon når pensjonsgrunnlaget for full stilling er lavt. Disse er knyttet til pensjonsgrunnlag lavere enn lønnstrinn 1 på statens lønnsregulativ og bør revurderes.

§ 23 d Fradrag for sykepenger

Alderspensjonen reduseres med sykepenger som pensjonisten mottar etter folketrygdloven. Det gjøres ikke reduksjon i alderspensjonen for sykepenger fra annet arbeidsforhold.

Merknader

Hjemmelen for å samordne med sykepenger er i dag pensjonsloven § 28 fjerde ledd. Denne bestemmelsen foreslår vi skilles ut i en egen paragraf. Å gjøre fradrag for sykepenger vil være mest aktuelt når man har uførepensjon, og vi foreslår at hjemmelen gjentas i § 30 andre ledd.

Sosialdepartementet har i medhold av § 28 fjerde ledd med virkning fra 1. juli 1985 gitt forskrift om samordning av alders- og invalidepensjon fra tjenestepensjonsordning med sykepenger fra folketrygden. I samlerundskrivet om samordning av pensjons- og trygdeytelser er den omtalt som forskrift 43.

Når det gjelder uførepensjon (invalidepensjon) vises det til bestemmelsene om alderspensjon i uførepensjonskapitlet, kapittel 6 i lov om Statens Pensjonskasse. Utvalget foreslår at navnet på kapitlet og på ytelsen endres fra invalidepensjon til uførepensjon.

Utvalget foreslår at § 28 fjerde ledd oppheves.

Utvalget foreslår følgende bestemmelser om samordning av uførepensjon fra tjenestepensjonsordning:

§ 30 andre og tredje ledd

Det gjøres fradrag i uførepensjon for pensjon fra folketrygden m.v. på samme måte som i alderspensjon, se §§ 23 a, 23 b og 23 c.

Uførepensjon reduseres med sykepenger, fødselspenger og adopsjonspenger som pensjonisten mottar etter folketrygdloven.

Merknader

Det foreslås at de tekniske fradragsberegningsregler for egenpensjon samles i kapitlet om alderspensjon.

Reglene for beregning av uførepensjon er ikke på alle måter lik reglene for beregning av alderspensjon, hverken i tjenstepensjonsordningene eller i folketrygden. Prinsippene for fradrag er likevel de samme. Prinsippet om at samordningsfradraget reguleres i samsvar med den laveste pensjonsgraden i folketrygden og tjenstepensjonsordningen er fastslått i samordningsforskrift 19:

«Fradraget i tjenstepensjon for uførepensjon fra folketrygden er tilsvarende som for alderspensjon. Er uførepensjonen ikke beregnet for hel uførhet, skal fradragsbeløpet nedsettes forholdsmessig. Reduksjon av samordningsfradraget skal således bare foretas en gang, og det er folketrygdens uføregrad som skal legges til grunn. Ytes uførepensjon fra tjenstepensjonsordning etter en lavere uføregrad enn uførepensjonen fra folketrygden, skal dog den lavere uføregrad i tjenstepensjonsordningen legges til grunn.»

Til tross for at de tekniske fradragsberegningsreglene foreslås samlet i alderspensjonskapitlet, er reglene om fradrag for sykepenger, fødselspenger og adopsjonspenger også tatt inn i § 30 *tredje ledd*. Dette er regler som i det alt vesentlige relaterer seg til uførepensjon.

Lov om Statens Pensjonskasse § 32 lyder i dag:

«Når et mannlig medlem dør, skal enken ha enkepensjon. Det samme gjelder når mannlig mottager av pensjon etter lov om avtalefestet pensjon for offentlige tjenstemenn m.fl. dør.

Pensjonen skal være 60 prosent av den alderspensjonen mannen hadde, eller ville ha fått om han med uforandret grunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Hvis medlemmet mottok ytelse etter lov om avtalefestet pensjon for offentlige tjenstemenn m.fl., skal enkepensjonen beregnes som om han mottok vanlig alderspensjon etter § 23. Bestemmelsene i § 28 første ledd annet punktum gjelder tilsvarende for fastsetting av enkepensjonen.

Finner Pensjonskassens styre det godtgjort at medlemmets død skyldes skade eller sykdom som er en umiddelbar følge av usedvanlig påkjenning eller ulykkestilfelle i tjenesten, skal enkepensjonen uten omsyn til tjenestetiden være 60 prosent av full alderspensjon.

Pensjonen skal for enke etter medlem med rett til oppsatt pensjon være 60 prosent av den oppsatte pensjonen.

Når dødsformodningsdom er avsagt eller ekteskapet er oppløst ved dom fordi mannen er forsvunnet, regnes hustruen lik med enke. Inntil dom foreligger, kan Pensjonskassens styre når det finner grunn til det, tilstå hustruen hel eller delvis pensjon.»

Som ny § 32 i lov om Statens Pensjonskasse foreslår utvalget:

§ 32 Enke- og enkemannspensjon med nettogaranti

Når et medlem dør, har gjenlevende ektefelle rett til enke- eller enkemannspensjon.

Full pensjon skal utgjøre 10 prosent av det pensjonsgrunnlaget som avdøde hadde. Pensjonen reduseres forholdsmessig når medlemmet ikke har eller ville ha fått 30 års tjenestetid, dersom han eller hun med uforandret grunnlag hadde fortsatt til aldersgrensen. Enke- og enkemannspensjon etter pensjonist beregnes på grunnlag av avdødes tjenestetid.

Bestemmelsene i § 28 første ledd tredje punktum gjelder tilsvarende for fastsetting av enke- og enkemannspensjonen.

Det skal ikke gjøres fradrag i pensjonen på grunn av at pensjonisten har arbeidsinntekt eller mottar andre pensjons- eller trygdeytelser.

Full pensjon skal for enke og enkemann etter medlem med rett til oppsatt pensjon være 10 prosent av pensjonsgrunnlaget. Pensjonen reduseres når det ikke er full tjenestetid på samme måte som alderspensjon, jf. § 24.

Samme rett til pensjon har etterlatte etter arbeidstaker som mottar ytelse etter lov 11. juni 1993 nr. 65 om avtalefestet pensjon for offentlige tjenestemenn m.fl.

Hvis en gift person er forsvunnet, og det av denne grunn er avsagt dom for at ekteskapet er oppløst eller det er avsagt dom eller kjennelse for at vedkommende formodes å være død, anses den annen ektefelle som gjenlevende ektefelle. Inntil dom foreligger, kan Pensjonskassens styre innvilge ektefellen hel eller delvis pensjon.

Merknader

Første ledd bestemmer at det er ektefellen som har rett til pensjon. Tilsvarende rett har likevel registrerte partnere etter lov 30. april 1993 nr. 40. Ekteskapsloven har i §§ 86 til 89 bestemmelser blant annet om pensjonsrett for fraskilte ektefeller.

Andre ledd fastsetter pensjonen til 10 prosent av pensjonsgrunnlaget. Med dette innføres nettosystemet for enkepensjon.

Tredje ledd gjelder bestemmelse om et minste pensjonsgrunnlag for tjenestemenn som er på en lønnsstige. De gis opprykk på lønnsstigen også etter pensjonering, men begrenset til ltr. 6 på Statens lønnsregulativ. Bestemmelsen har i dag liten betydning.

Fjerde ledd bekrefter at det ikke skal gjøres noen form for fradrag i pensjonen for andre ytelser.

Femte ledd inneholder bestemmelser om rett til oppsatt pensjon etter medlem som ikke er i tjeneste. Hovedregelen er at medlemmet må ha 40 års pensjonsgivende tjenestetid for at det skal foreligge rett til full oppsatt enke- eller enkemannspensjon. Hvis medlemmet ikke ville ha oppnådd 40 års pensjonsgivende tjenestetid ved å fortsette til aldersgrensen, settes full opptjeningstid tilsvarende lavere, men ikke til mindre enn 30 år.

Sjette ledd gjelder avtalefestet pensjon. Personer som mottar avtalefestet pensjon er i forhold til reglene om enke- og enkemannspensjon forsikret som om de sto i stilling.

Utvalget foreslår at regler omenke- og enkemannspensjon til personer som fortsatt skal ytes pensjon etter etbruttosystem tas inn i §§ 32 a og 32 b. I § 32 a er gitt utkast til regler om ikke-erhvervsprøvet enkepensjon, mens § 32 b har regler om enke- og enkemannspensjon til etterlatte som er født før 1. januar 1947.

Utvalget foreslår følgende bestemmelser:

§ 32 a Enke- og enkemannspensjon med bruttogaranti

Rett til pensjon etter denne paragraf har:

- 1. enke etter arbeidstaker som er blitt medlem av Pensjonskassen før 1. oktober 1976.*
- 2. enke eller enkemann etter person som er blitt medlem av Pensjonskassen før 1. januar 1997, når gjenlevende er født før 1. januar 1947.*

For disse personer kommer § 32 ikke til anvendelse.

Når et medlem dør, skal gjenlevende ektefelle ha enke- eller enkemannspensjon. Pensjonen skal være 60 prosent av den alderspensjonen medlemmet hadde, eller ville ha fått om han eller hun med uforandret grunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Bestemmelsene i § 28 første ledd tredje punktum gjelder tilsvarende for fastsetting av enkepensjonen.

Samme rett til pensjon har etterlatte etter arbeidstaker som mottar ytelse etter lov 11. juni 1993 nr. 65 om avtalefestet pensjon for offentlige tjenestemenn m.fl.

Pensjon til enke eller enkemann etter medlem med rett til oppsatt pensjon skal være 60 prosent av den oppsatte pensjonen.

Hvis en gift person er forsvunnet, og det av denne grunn er avsagt dom for at ekteskapet er oppløst eller det er avsagt dom eller kjennelse for at vedkommende formodes å være død, anses den annen ektefelle som gjenlevende ektefelle. Inntil dom foreligger, kan Pensjonskassens styre innvilge ektefellen hel eller delvis pensjon.

Merknader

Første ledd angir bestemmelsens virkeområde. Den regulerer retten til enkepensjon i en overgangsperiode. Som vanlig er i pensjonssammenheng, blir denne overgangsperioden lang. Bestemmelsen gjelder to grupper. For de to gruppene gjelder innbyrdes forskjellige regler om ervervsprøving, om intern samordning, det vil si inntektsprøving mot egen alderspensjon, og om samordning. Disse reglene er tatt inn i egne lovbestemmelser.

Det foreslås bare redaksjonelle endringer i reglene om enkepensjon til de såkalte «gullenkene» – enker etter arbeidstakere tilsatt før 1. oktober 1976 som ikke får ervervsprøvet sine pensjoner.

Bestemmelsen gir også regler om pensjon etter bruttosystemet til personer som er over 50 år ved lovens ikrafttreden, og som dermed i større grad enn andre kan ha innrettet seg i samsvar med de gjeldende regler om ervervsprøvet enke- og enkemannspensjon. Reglene om ervervsprøving finner man som hittil i §§ 34 a og 34 b.

Andre ledd inneholder hovedregelen om at pensjonen skal være 60 prosent av alderspensjonen. I andre punktum vises det til reglene om opprykk «i stige» når et medlem ikke har nådd toppen på sin lønnsstige på det tidspunktet pensjonstilfellet inntreffer. I dag viser den tilsvarende bestemmelse i § 32 ved en inkurie til andre punktum i § 28 første ledd. Bestemmelsen har svært begrenset betydning, siden den bare gjelder opprykk opp til lønnstrinn 6 eller lavere trinn.

Tredje ledd bestemmer at medlemmer som har fratrudd med avtalefestet pensjon også får med tiden fram til aldersgrensen som pensjonsgivende.

Fjerde ledd inneholder bestemmelser om oppsatt enkepensjon. Den oppsatte enkepensjonen beregnes på grunnlag av faktisk pensjonsgivende tjenestetid, man får ikke tiden fram til aldersgrensen regnet med som pensjonsgivende.

Femte ledd gjelder retten til enkepensjon etter medlemmer som er forsvunnet. Bestemmelsen får tilsvarende anvendelse på barnepensjon.

Utvalget foreslår følgende bestemmelse om samordning av enkepensjon fra tjenestepensjonsordning:

§ 32 b Fradrag for ytelser fra folketrygden i enke- og enkemannspensjon med bruttogaranti

Enke- og enkemannspensjon som nevnt i § 32 a reduseres med tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon fra folketrygden.

Nærmere regler om fradrag i enkepensjon for tilleggspensjon og særtillegg til enke etter arbeidstaker som er blitt medlem av Pensjonskassen før 1. oktober 1976, står i § 32 c. Forøvrig står regler om fradrag i enke- og enkemannspensjon for tilleggspensjon og særtillegg i § 32 d. For fraskilte skal bestemmelsene om fradrag for tilleggspensjon gjelde tilsvarende, selv om fraskilte ikke har rett til tilleggspensjon etter avdøde.

Nærmere regler om fradrag for grunnpensjon står i § 32 e.

Fradrag gjøres for rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløpig uførestønad, uførepensjon, alderspensjon, overgangsstønad og etterlattepensjon fra folketrygden. Fradrag gjøres også når pensjonisten mottar avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

Departementet gir forskrift om gjennomføring av pensjonsberegningen, og om koordinering med pensjon etter utenlandsk lov eller avtale.

Merknader

Begrunnelsen for utvalgets forslag er gitt i "[Den såkalte «Negative effekt»](#)" i punkt 9.7.7.

Bestemmelsen gir en oversikt over fradragsreglene. Første ledd angir sammenholdt med fjerde ledd hvilke trygdeytelser det skal gjøres fradrag for. Første ledd tredje punktum tilsvarer samordningsloven § 23 tredje ledd, som ble tatt inn ved lov 15. desember 1989 nr. 90.

Andre ledd viser til de nærmere bestemmelsene om fradrag for tilleggspensjon og særtillegg. Med hensyn til fradraget for tilleggspensjon, er reglene gunstigere for enkepensjoner etter medlem tilsatt før 1. oktober 1976, enn for ervervsprøvede enke- og enkemannspensjoner.

Tredje ledd viser til særbestemmelsene om fradrag for grunnpensjon.

Fjerde ledd presiserer hvilke ordninger det er som det skal gjøres fradrag for ytelser fra. Når det gjelder bestemmelsens andre punktum, kan det være verd å merke seg at avtalefestet pensjon i offentlige arbeidsforhold, samordningsmessig skal behandles som en ytelse fra folketrygden fram til pensjonisten er fylt 65 år. Deretter er ytelsen ikke fradragspliktig. Selv om pensjonen etter fylte 65 år er beregnet etter folketrygdlovens regler, er den i denne sammenheng å anse som en tjenestepensjon, jf. pensjonsloven § 21 tredje ledd.

Femte ledd hjemler nødvendige forskrifter, som kan relatere seg til bestemmelsene i §§ 32 b til 32 e. Det vil være aktuelt å gi forskrifter som gjelder både alders-, uføre- og enkepensjon.

Utvalget foreslår følgende fradragsbestemmelser:

§ 32 c Fradrag for tilleggspensjon og særtillegg fra folketrygden i enkepensjon som ikke ervervsprøves

1. *Enkepensjon som nevnt i § 32 a første ledd bokstav a, reduseres med utbetalt*

- tilleggspensjon fra folketrygden, fratrukket den tilleggspensjonen enken selv har opptjent (fridelen).*
2. *Hvis dette gir lavere fradrag, erstattes utbetalt tilleggspensjon ved beregningen etter nr. 1 med et beløp som utgjør 55 prosent av summen av*
 - *den tilleggspensjonen enken selv har opptjent og*
 - *en beregnet tilleggspensjon etter den avdøde ektefellen hvor sluttpoengtallet regnes ut fra avdødes pensjonsgivende inntekt i Pensjonskassen.*
 3. *Enkepensjon for full tjenestetid i Pensjonskassen reduseres med særtillegget.*
 4. *Fradraget for tilleggspensjon og særtillegg begrenses forholdsmessig hvis enkepensjonen ikke er beregnet for full tjenestetid.*

Merknader

Nr. 1 fastslår at fridelsprinsippet gjelder. Enkepensjoner som ikke er ervervsprøvet mens enken er yrkesaktiv skal heller ikke samordnes med noen del av den tilleggspensjonen som refererer seg til enkens poengopptjening i folketrygden. Fridelsregelen fører til at det ikke kan oppstå noen såkalt «negativ effekt». Bestemmelsen står i dag i samordningsloven § 23 nr. 2 fjerde ledd.

Nr. 2 inneholder bestemmelse om fastsettelse av et beregnet poengtall når pensjonsgrunnlaget i tjenstepensjonsordningen er lavere enn den pensjonsgivende inntekten sluttpoengtallet i folketrygden er beregnet på grunnlag av.

Nr. 3 har bestemmelser om fradrag for særtillegg.

Nr. 4 gir bestemmelse om begrensnings av fradraget når det enten ikke er tjent opp full tjenstepensjon eller ikke er tjent opp full tilleggspensjon, jf. folketrygdloven § 7-3 nr. 2. Fradraget begrenses med den laveste av de to proSENTSATSER. Utvalget foreslår altså at det for nye pensjoner ikke lenger foretas en dobbeltavkorting av fradraget.

§ 32 d Fradrag for tilleggspensjon og særtillegg fra folketrygden i ervervsprøvet enke- og enkemannspensjon

1. *Enke- og enkemannspensjon som nevnt i § 32 a første ledd bokstav b for full tjenestetid i Pensjonskassen reduseres med 55 prosent av den tilleggspensjonen som avdøde har tjent opp i folketrygden.*
Ved fradragsberegningen benyttes som sluttpoengtall det laveste av
 - a) *avdødes faktiske sluttpoengtall i folketrygden*
 - b) *et sluttpoengtall beregnet etter medlemmets pensjonsgivende inntekt i Pensjonskassen.*

Hvis avdøde ikke har full tjenestetid, skal fradraget utgjøre en så stor del av en full tilleggspensjon fra folketrygden etter avdøde (se folketrygdloven § 7-3 nr. 2 andre og tredje ledd) som tjenestetiden utgjør av full tjenestetid. Fradraget skal likevel ikke overstige 55 prosent av den tilleggspensjonen som avdøde har tjent opp i folketrygden.

2. *Enke- og enkemannspensjon for full tjenestetid i Pensjonskassen reduseres med særtillegget. Hvis pensjonisten ikke har full tjenestetid, begrenses fradraget forholdsmessig.*
3. *Er tilleggspensjonen fra folketrygden gradert, reduseres fradraget forholdsmessig.*
Med gradert ytelse menes ytelse fra Pensjonskassen eller folketrygden som er redusert fordi uføregraden er lavere enn 100 prosent, fordi pensjonisten bare

*har fratrudd en del av sin stilling, eller på grunn av inntekts- eller ervervsprøving.
Fradraget for tilleggspensjon og sært tillegg begrenses forholdsmessig hvis enkepensjonen ikke er beregnet for full tjenestetid.*

Merknader

Nr. 1 inneholder hovedregelen om at tilleggspensjonsfradraget beregnes av medlemmets opptjente tilleggspensjon.

Nr. 1 andre ledd inneholder bestemmelse om fastsettelse av beregnet (fiktivt) sluttpoengttall.

Nr. 1 tredje ledd gir bestemmelse om begrensningsregler for fradraget når det enten ikke er full pensjonsgivende tjenestetid i Pensjonskassen, eller ikke er tjent opp full tilleggspensjon, jf. folketrygdloven § 10-5 nr. 2, jf. § 7-3 nr. 2. Fradraget begrenses med den laveste av de to tjenestetidsbrøker. Utvalget foreslår altså at det for nye pensjoner ikke lenger foretas en dobbeltavkortning av fradraget.

Nr. 2 har bestemmelse om fradrag for sært tillegg, og nr. 3 bestemmelse om redusert fradrag ved gradert folketrygdpensjon. Dette vil være mest aktuelt når etterlattepensjonen er ervervsprøvet, jf. folketrygdloven § 10-5 nr. 3.

*§ 32 e Fradrag i enke- og enkemannspensjon for grunnpensjon fra folketrygden
Grunnpensjonen går til fradrag i enke- og enkemannspensjonen på samme måte som i alderspensjonen, se § 23 c.*

Merknader

Paragrafen henviser til § 23 c i utkastet. Reglene om fradrag for grunnpensjon blir de samme for fradrag i alderspensjon, uførepensjon og enke- og enkemannspensjon.

Som § 34 a overskrift og første ledd første og andre punktum foreslår utvalget følgende justeringer:

§ 34 a Ervervsprøving av enkepensjon

Pensjon som nevnt i § 32 a første ledd bokstav b til enke etter arbeidstaker som er blitt nytt medlem av Pensjonskassen etter 1. oktober 1970, utbetales i sin helhet dersom enken ut fra alder og ervervsevne, foreliggende ervervs muligheter og omstendighetene for øvrig ikke kan ventes å få en årlig ervervsinntekt som overstiger 50 prosent av grunnbeløpet i folketrygden. Hvis den forventede ervervsinntekt overstiger 50 prosent av grunnbeløpet skal pensjonen settes ned med 40 prosent av den overskytende inntekt.

Merknader

Reglene om ervervsprøving av enkepensjon til etterlatte som er født før 1. januar 1947, foreslås ikke endret.

I lovens § 34 b første ledd foreslås følgende tekst:

§ 34 b Ervervsprøving av enkemannspensjon.

Når et kvinnelig medlem dør, har enkemannen rett til enkemannspensjon i samsvar med reglene i § 34 a.

Reglene i § 34 a gjelder også for enkemannspensjon etter kvinnelig medlem som har medlemskap i Pensjonskassen før 1. oktober 1976.

Merknader

Reglene om ervervsprøving av enkemannspensjon til etterlatte som er født før 1. januar 1947, foreslås ikke endret.

I andre ledd rettes januar 1976 til oktober 1976. Dette er en feilskrift i loven. § 35 foreslås tilføyd overskriften *barnpensjon* og gitt følgende ordlyd:

§ 35 Barnpensjon

Barnpensjon utbetales når et medlem etterlater seg barn under 20 år.

Barnpensjon skal være 15 prosent av det pensjonsgrunnlaget medlemmet hadde, eller ville ha fått om vedkommende med uforandret pensjonsgrunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Det skal ikke gjøres fradrag for arbeidsinntekt eller ytelser fra folketrygden.

Har adoptivbarn pensjon også etter sin biologiske far eller mor, bortfaller den minste av pensjonene.

Pensjonen utbetales til utløpet av den måned barnet fyller 20 år. Dør barnet tidligere, betales pensjonen til og med måneden etter døds måneden. Bestemmelsene i § 32 syvende ledd får tilsvarende anvendelse på barnpensjon.

Merknader

Aldersgrensen for barnpensjonen foreslås i første ledd satt til 20 år. I dag er aldersgrensen 18 år, med adgang til pensjon inntil 21 år under utdanning. Dette forenkler bestemmelsen, og andre ledd i dagens lov faller i såfall bort.

Bestemmelsens form er svært forenklet. En tar sikte på å oppnå forutberegnelighet og administrativ gevinst. Det gjennomsnittlige barnekull blant familier som nå mottar pensjon er på 1,8 barn. Ut fra prognoser som foreligger, er det antatt at den foreslåtte prosenten vil medføre at utgiftsnivået vil beholdes omtrent slik det er nå.

Det foreslås ingen særskilt bestemmelse for det tilfelle at begge foreldre er døde. Utvalget viser til folketrygdloven § 10-11 nr. 2 som har bestemmelser som gir forhøyede ytelser i disse tilfelle. En finner det riktig at pensjonslovens regler i størst mulig utstrekning refererer seg til medlemmets forhold. Det foreslås heller ingen særregel for de tilfelle at gjenlevende far eller mor ikke mottar enke- eller enkemannspensjon. Det forutsettes at barn som er adoptert bort, eventuelt kan få pensjon etter såvel biologiske som adoptivforeldre.

Tredje og fjerde ledd bygger på gjeldende lov.

Foreligger det rett til barnpensjon etter både mor og far, bør begge pensjonene komme til utbetaling. Man får ellers et tilfeldig skille mellom tilfeller hvor den ene av foreldrene er forsikret utenfor offentlige tjenestepensjonsordninger, og tilfeller hvor begge foreldre var offentlig ansatte.

Någjeldende § 36 foreslås opphevet

Någjeldende § 38 foreslås opphevet.

Bestemmelser om *gruppelivsforsikring* foreslås tatt inn i § 39. Denne paragrafen, som fram til 1. oktober 1976 inneholdt regler om bevilget enkemannspensjon er nå ledig.

Hovedtariffavtalen for arbeidstakere i staten for perioden 1. mai 1994 til 30. april 1996, har i fellesbestemmelsenes § 23 bestemmelser om ytelser ved dødsfall. Disse lyder:

«§ 23 Ytelser ved dødsfall – (Gruppelivsforsikring).

1. Når en heltidstilsatt arbeidstaker dør, utbetales de etterlatte et engangsbeløp som fastsettes slik (G = grunnbeløpet i folketrygden):

50 og under	10,0 G
51 år	9,5 G
52 år	9,0 G
53 år	8,5 G
54 år	8,0 G
55 år	7,5 G
56 år	7,0 G
57 år	6,5 G
58 år	6,0 G
59 år	5,5 G
60 år og over	5,0 G

2. Til etterlatte etter deltidsansatt arbeidstaker med fast ukentlig arbeidstid, utbetales et forholdsmessig beløp – likevel minst 2 G. For arbeidstakere med 85 prosent stilling eller mer utbetales fullt beløp.
3. Til etterlatte etter arbeidstaker som dør innen ett år etter påbegynt permisjon – og som ikke har hatt ordinært lønnet arbeid i permisjonstiden, utbetales engangsbeløpet etter vanlige regler.
4. Til etterlatte etter arbeidstakere som har omsorgspermisjon (jf. § 19 nr. 7) – og som ikke har hatt ordinært lønnet arbeid i permisjonstiden, utbetales engangsbeløpet etter vanlige regler.
5. Engangsbeløpet utbetales i slik rekkefølge (ugjenkallelig begunstiget i den rekkefølge de er nevnt):
 - a) Avdødes ektefelle (se dog bokstav C).
 - b) Samboer (se dog bokstav C).
 - c) Barn under 20 år. Disse skal ha utbetalt minst 40 prosent av erstatningsbeløpet selv om det er erstatningsberettiget ektefelle eller samboer
 - d) Andre personer som for en vesentlig del ble forsørget av avdøde.
 Dersom det ikke finnes etterlatte som nevnt ovenfor, utbetales 1 G til dødsboet.»

Utvalget foreslår følgende lovtekst i § 39 i lov om Statens Pensjonskasse:

§ 39 Gruppelivsforsikring

Når en arbeidstaker dør, har de etterlatte rett til et engangsbeløp. Engangsbeløpet er 10 ganger folketrygdens grunnbeløp fram til arbeidstakerens fylte 51 år. Deretter synker engangsbeløpet med 50 prosent av grunnbeløpet for hvert år, inntil det ved fylte 60 år og senere er 5 ganger grunnbeløpet.

Når arbeidstakeren har minst 85 prosent stilling, utbetales hele beløpet. Til etterlatte etter deltidsansatte arbeidstakere utbetales ellers et forholdsmessig beløp, likevel minst 2 ganger grunnbeløpet.

Retten til gruppelivsforsikring beholdes under lovbestemt omsorgspermisjon og i inntil ett år under annen permisjon. Retten faller likevel bort hvis avdøde hadde lønnet arbeid i permisjonstiden.

Engangsbeløpet utbetales i sin helhet til ektefellen dersom avdøde ikke har barn under 20 år.

Barn skal tilsammen ha utbetalt 40 prosent av engangsbeløpet når avdøde hadde ektefelle eller samboer, og ellers hele beløpet.

Dersom avdøde ikke var gift, kan samboer gis samme del av engangsbeløpet som ektefelle ville hatt rett til.

Departementet gir forskrift om gruppelivsforsikring.

Merknader

Utvalget har ikke tatt opp skattemessige spørsmål i tilknytning til en lovfesting av gruppelivsordningen. Forslaget tilsvarer ellers dagens ordning.

Første ledd angir hovedvilkårene for å motta gruppelivsforsikring. Enkelte arbeidstakere vil kunne ha rett til gruppelivsforsikring, selv om de ikke er omfattet av pensjonsordningen forøvrig. Gruppelivsforsikringen vil gjelde for alle som er omfattet av hovedtariffavtalen i staten. Det vil følgelig ikke være behov for kollektive forsikringsordninger som kommunale og private arbeidsgivere har tegnet i forsikringsselskap.

Andre ledd definerer rettens omfang for deltidstilsatte. Etterlatte av arbeidstakere med mer enn full stilling, skal ikke ha rett til mer enn full ordinær ytelse.

Tredje ledd tar for seg forholdet til personer med permisjon uten lønn. Har man permisjon med lønn, utbetales ytelsen på vanlig måte.

Fjerde ledd gir ektefelle fortrinnsrett til gruppelivsforsikring, dog med de begrensninger som følger av femte ledd. Er det både etterlatt ektefelle og samboer, tilfaller ytelsen ektefellen.

Femte ledd gir barna en rett til 40 prosent av den samlede utbetaling når det er etterlatte ektefelle eller samboer. Barna deler beløpet likt, uavhengig av om de tilhører samme eller forskjellige kull.

Sjette ledd gjelder retten til gruppelivsforsikring til samboere. Personer av samme kjønn må ha inngått partnerskapskontrakt for at det skal kunne utbetales gruppelivsforsikring. Dette følger av en fortolkning av gjeldende hovedtariffavtale i staten.

§ 40 i loven er reservert for en eventuell framtidig lovfesting av yrkesskadeforsikring.

Overgangsbestemmelser:

I ny § 50 foreslår utvalget at det gis *overgangsbestemmelser* for de pensjoner som ved lovens ikrafttredelse er løpende:

§ 50 Overgangsregler

Pensjoner som er løpende pr. 1. januar 1997 beregnes fortsatt etter den lovgivning som gjaldt før denne dato.

Bestemmelsene om reduksjon av pensjoner (§§ 23 a, 23 b, 23 c, 30, 32 b, 32 c, 32 d og 32 e) gjelder likevel dersom slike regler ikke er anvendt ved pensjonsberegningen pr. 1. januar 1997. Departementet gir forskrift.

Merknader

Bestemmelsen er ment å omfatte alle pensjonsforhold hvor reglene for nye pensjonstilfeller endres. Dette gjelder utmålingsreglene for enke- og barnepensjon. For fradragreglene har det særlig betydning når det gjelder dobbeltavkortning av fradrag ved redusert opptjeningstid, hvor de tidligere regler er gunstigere for pensjonistene. Her vil samordningslovens regler fortsatt gjelde for løpende pensjoner.

Overgangsreglene er ment å komme til anvendelse også på pensjoner som for tiden ikke kommer til utbetaling på grunn av ervervsprøving eller samordning. Hvis retten til pensjon for et tidsrom faller bort, bør de nye bestemmelser komme til anvendelse når ikke annet er bestemt, se for eksempel pensjonsloven § 34 andre ledd om enkepensjon som begynner å løpe igjen når et nytt ekteskap opphører.

Hvis pensjonen er løpende, mens det ennå ikke skjer reduksjon på grunn av ytelse fra folketrygden, er det hensiktsmessig at de foreslåtte regler kommer til anvendelse. En ville ellers måtte opprettholde parallelle rutiner for nye pensjoner i en lang overgangsperiode.

–*Mindretallets* (Rokvam og Sletbak) forslag til standardisert bruttoordning for egenpensjon:

§ 23 a Fradrag i alderspensjon for andre pensjonsytelser mm. fra folketrygden.

Alderspensjonen reduseres med et fradrag som svarer til tilleggspensjon fra folketrygden og/eller særtillegg etter nærmere bestemmelser i § 23 b. Videre reduseres pensjonen for grunnpensjon etter nærmere bestemmelser i § 23 c.

Fradragsbestemmelsene gjelder for alle ytelse etter folketrygdloven som er sammensatt av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg. Det samme gjelder ordninger med avtalefestet pensjon med statstilskott og lignende sammensatt avtalefestet pensjon i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

§ 23 b Fradrag for folketrygdens tilleggspensjon og særtillegg

Fradrag gjøres med en standardberegnet tilleggspensjon (standardfradrag) som svarer til pensjonistens pensjonsgrunnlag i Statens Pensjonskasse på det tidspunktet de to ytelsene første gang begynner å løpe samtidig. Har pensjonisten ikke full tjenestetid, begrenses fradraget forholdsmessig.

Fradraget etter første ledd skal ikke være større enn den tilleggspensjon og/eller særtillegg pensjonisten til enhver tid faktisk har rett til fra folketrygden (minstefradrag). Det gjelder likevel ikke i den utstrekning tilleggspensjonen er avkortet på grunn av samtidig arbeidsinntekt etter folketrygdloven § 7-10.

Pensjon med standardfradrag etter første ledd fastsettes endelig i forhold til tilleggspensjon. Pensjon med minstefradrag etter andre ledd omregnes i forhold til standardfradraget i første ledd dersom pensjonistens tilleggspensjon senere økes med minst 5 prosent. Det gjelder uansett om tilleggspensjonen øker på grunn av egen eller avdød ektefelles opptjening.

Departementet gir forskrift om fradragsberegningen.

Merknader

Mindretallets forslag er alternativer til flertallets §§ 23 a og 23 b. Se nærmere begrunnelse for mindretallets forslag under "*Dissens fra utvalgets mindretall*" i punkt 9.7.3.8 foran.

9.7.11.4 Forslag til endringer i andre lover

Utvalget har i "*Samordning av pensjoner fra to eller flere offentlige tjenestepensjonsordninger*" i kapittel 8 foreslått at pensjonsordningen for apoteketaten omfattes av reglene om overføring av tjenestetid.

I loven foreslås det på denne bakgrunn gjennomført tilsvarende endringer som i lov om Statens Pensjonskasse.

I kapittel III. Alderspensjon foreslås bestemmelser om fradrag for ytelser fra folketrygden tatt inn som ny § 8 nr. 3, tilsvarende forslag til § 23a i lov om Statens Pensjonskasse. Utvalget foreslår at enkeltreglene om fradragsberegningen samles i lov om Statens Pensjonskasse, og det vises til § 23 b og 23 c i pensjonsloven. Det foreslås ikke en egen bestemmelse om fradrag i alderspensjon for sykepenges. Disse tilfellene er upraktiske. Lovens § 11 femte ledd har bestemmelse om slikt fradrag. Bestemmelsen foreslås flyttet til § 11 a.

Utvalget foreslår:

§ 8 nr. 3 (ny) skal lyde:

Alderspensjonen reduseres med tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon fra folketrygden.

Nærmere bestemmelser om fradragsberegningen er gitt i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse § 23 b for tilleggspensjon og særtillegg, § 23 c for grunnpensjon og § 23 d for sykepenges.

Fradrag gjøres for rehabiliteringspenges, attføringspenges, foreløpig uførestønads, uførepensjon, alderspensjon, overgangsstønads og etterlattepensjon fra folketrygden. Det samme gjelder når pensjonisten mottar avtalefestet pensjon med stats-tilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

Departementet gir forskrift om pensjonsberegningen, og om koordinering med pensjon etter utenlandsk lov eller avtale.

Merknader

Paragrafen gir en oversikt over fradragsreglene. Første ledd angir sammenholdt med fjerde ledd hvilke trygdeytelser det skal gjøres fradrag for.

Andre ledd viser til de nærmere bestemmelser om fradrag i §§ 23 b og 23 c.

Tredje ledd presiserer hvilke ordninger det er som det skal gjøres fradrag for ytelser fra. Når det gjelder bestemmelsens andre punktum, kan det være verd å merke seg at avtalefestet pensjon i offentlige arbeidsforhold, samordningsmessig skal behandles som en ytelse fra folketrygden fram til pensjonisten er fylt 65 år. Deretter er ytelsen ikke fradragspliktig. Selv om pensjon etter fylte 65 år i enkelte tilfeller er beregnet etter folketrygdlovens regler, er den i denne sammenheng å anse som en tjenestepensjon, jf. pensjonsloven § 21 tredje ledd.

Fjerde ledd hjemler nødvendige forskrifter, som kan relatere seg til bestemmelsene i §§ 32 c til 32 f. Det vil være aktuelt å gi forskrifter som gjelder både alders-, uføre- og enkepensjon.

I kapittel IV. Invalidepensjon, foreslås som ny § 11 a tatt inn en bestemmelse som svarer til forslaget til § 30 andre og tredje ledd i lov om Statens Pensjonskasse:

§ 11 a Fradrag i uførepensjon for ytelser fra folketrygden.

Det gjøres fradrag i uførepensjon (invalidpensjon) for ytelse fra folketrygden på samme måte som det gjøres fradrag i alderspensjon, jf. § 8 nr. 3.

Uførepensjonen reduseres med sykepenger, fødselspenger og adopsjonspenger som pensjonisten mottar etter folketrygdloven.

Merknader

Någjeldende § 11 femte ledd foreslås opphevet. Det blir erstattet av § 11 a andre ledd.

I kapittel V. Enke- og enkemannspensjon foreslås nye regler om enkepensjon og enkemannspensjon tatt inn i §§ 16, 16 a, og 21 (§ 15 beholdes uendret).

Som ny § 16 foreslår utvalget:

§ 16 Enke- og enkemannspensjon med nettogaranti

Når et medlem dør, har gjenlevende ektefelle rett til enke- eller enkemannspensjon.

Full pensjon skal utgjøre 10 prosent av det pensjonsgrunnlaget som avdøde hadde. Pensjonen reduseres forholdsmessig når medlemmet ikke har eller ville ha fått 30 års tjenestetid om han eller hun med uforandret grunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Enke- og enkemannspensjon etter pensjonist beregnes på grunnlag av avdødes tjenestetid.

Det skal ikke gjøres fradrag i pensjonen på grunn av at pensjonisten har arbeidsinntekt eller mottar andre pensjons- eller trygdeytelser.

Full pensjon skal for enke og enkemann etter medlem med rett til oppsatt pensjon være 10 prosent av pensjonsgrunnlaget. Pensjonen reduseres forholdsmessig når det ikke er full tjenestetid.

Merknader

Forslaget bygger på utkastet til § 32 i lov om Statens Pensjonskasse.

Første ledd bestemmer at det er ektefellen som har rett til pensjon. Tilsvarende rett har likevel registrerte partnere etter lov 30. april 1993 nr. 40.

Andre ledd fastsetter pensjonen til 10 prosent av pensjonsgrunnlaget. Med dette innføres nettosystemet for enkepensjon.

Tredje ledd bekrefter at det ikke skal gjøres noen form for fradrag i pensjonen for andre ytelser.

Utvalget foreslår at regler om enke- og enkemannspensjon til personer som fortsatt skal ytes pensjon etter et bruttosystem tas inn i ny § 16 a:

§ 16 a Enke- og enkemannspensjon med bruttogaranti

Rett til enkepensjon eller enkemannspensjon etter denne paragraf har:

- a) *enke etter arbeidstaker som er blitt medlem av Pensjonsordningen før 1. oktober 1976.*
- b) *enke eller enkemann som er født før 1. januar 1947 eller person som er blitt medlem av Pensjonsordningen før 1. januar 1997.*

For disse personer kommer § 16 ikke til anvendelse.

Når et medlem dør, skal gjenlevende ektefelle ha enkepensjon eller enkemannspensjon. Pensjonen skal være 60 prosent av den alderspensjonen mannen hadde,

eller ville ha fått om han med uforandret grunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen.

Samme rett til pensjon har etterlatte etter arbeidstaker som mottar ytelse etter lov 1. juli 1994 nr. 49 om avtalefestet pensjon for arbeidstakere med rett til medlemskap i Pensjonsordningen for apoteketaten.

Pensjonen skal for enke etter medlem med rett til oppsatt pensjon være 60 prosent av den oppsatte pensjonen.

Hvis en gift person er forsvunnet, og det av denne grunn er avsagt dom for at ekteskapet er oppløst eller det er avsagt dom eller kjennelse for at vedkommende formodes å være død, anses den annen ektefelle som gjenlevende ektefelle. Inntil dom foreligger, kan Pensjonskassens styre når det finner grunn til det, innvilge ektefellen hel eller delvis enkepensjon eller enkemannspensjon.

Merknader

Paragrafen tilsvarer utkastet til lov om Statens Pensjonskasse § 32 a.

I lovens § 21 første ledd første og andre punktum foreslås følgende ordlyd:

§ 21 Ervervsprøving av enkepensjon

Pensjon til enke som nevnt i § 16 a første ledd bokstav b, utbetales i sin helhet dersom enken ut fra alder og ervervsevne, foreliggende ervervsmuligheter og omstendighetene for øvrig ikke kan ventes å få en årlig ervervsinntekt som overstiger 50 prosent av grunnbeløpet i folketrygden. Hvis den forventede ervervsinntekt overstiger 50 prosent av grunnbeløpet, skal pensjonen settes ned med 40 prosent av den overskytende inntekt.

Merknader

I reglene om ervervsprøving av enkepensjon til etterlatte som er født før 1. januar 1947, foreslås ikke noen realitetsendring.

I lovens § 22 første ledd foreslås følgende endring:

§ 22 Ervervsprøving av enkemannspensjon

Når et kvinnelig medlem dør, skal enkemannen ha ervervsprøvet enkemannspensjon i samsvar med reglene i § 21.

Merknader

Reglene om ervervsprøving av enkemannspensjon til etterlatte som er født før 1. januar 1947, foreslås ikke endret.

Regler om *gruppelivsforsikring* foreslås tatt inn i § 22 a. Den nærmere utforming av bestemmelsen bør drøftes mellom arbeidsgivere og ansatte i etaten.

Regler om fradrag for ytelser fra folketrygden foreslås tatt inn i ny § 22 b:

§ 22 b Fradrag i enke- og enkemannspensjon for ytelser fra folketrygden

Enke- og enkemannspensjon som nevnt i § 16 a reduseres med tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon fra folketrygden.

Nærmere regler om fradrag i enkepensjon for tilleggspensjon og særtillegg gis i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse § 32 c. Nærmere regler om fra-

drag i ervervsprøvet enke- og enkemannspensjon for tilleggspensjon og særtilllegg gis i § 32 d i lov om Statens Pensjonskasse.

Nærmere regler om fradrag for grunnpensjon gis i § 32 e i lov om Statens Pensjonskasse.

Frdrag gjøres for rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløpig uførestønad, uførepensjon, alderspensjon, overgangsstønad og etterlattepensjon fra folketrygden. Det samme gjelder når pensjonisten mottar avtalefestet pensjon med stats-tilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

Departementet gir forskrift om pensjonsberegningen, og om koordinering med pensjon etter utenlandsk lov eller avtale.

Merknader

Bestemmelsen gir en oversikt over fradragreglene. Første ledd angir sammenholdt med fjerde ledd hvilke trygdeytelser det skal gjøres fradrag for. Andre ledd viser til de nærmere bestemmelser om fradrag for tilleggspensjon og særtilllegg. Fradragreglene for de offentlige tjenstepensjonsordningen er samlet i lov om Statens Pensjonskasse, og det vises til denne..

Tredje ledd viser til særbestemmelsene om fradrag for grunnpensjon.

Fjerde ledd presiserer hvilke ordninger det er som det skal gjøres fradrag for ytelser fra. Når det gjelder bestemmelsens andre punktum, kan det være verd å merke seg at avtalefestet pensjon i offentlige arbeidsforhold, samordningsmessig skal behandles som en ytelse fra folketrygden fram til pensjonisten er fylt 65 år. Deretter er ytelsen ikke fradragpliktig. Selv om pensjonen etter fylte 65 år er beregnet etter folketrygdlovens regler, er den i denne sammenheng å anse som en tjenstepensjon, jf. pensjonsloven § 21 tredje ledd. Avtalefestet pensjon etter lov 1. juli 1994 nr. 49 om avtalefestet pensjon for arbeidstakere med rett til medlemskap i Pensjonsordning for apoteketaten kan gis fra fylte 64 til 65 år. Det skal gjøres fradrag for denne som for en folketrygdpensjon.

Femte ledd hjemler nødvendige forskrifter, som kan relatere seg til bestemmelsene i §§ 32 c til 32 f. Det vil være aktuelt å gi forskrifter som gjelder både alders-, uføre- og enkepensjon.

I lovens kapittel VI Barnepensjon, foreslår utvalget at § 23 skal lyde:

§ 23 Barnepensjon

Barnepensjon utbetales når et medlem etterlater seg barn under 20 år.

Barnepensjon skal være 15 prosent av det pensjonsgrunnlaget medlemmet hadde, eller ville ha fått om han med uforandret pensjonsgrunnlag hadde fortsatt i stillingen til aldersgrensen. Det gjøres ikke fradrag for ytelser fra folketrygden

Har adoptivbarn pensjon også etter sin biologiske far eller mor, bortfaller den minste av pensjonene.

Pensjonen betales til utløpet av den måned barnet fyller 20 år. Dør barnet tidligere, betales pensjonen til og med måneden etter døds måneden. Bestemmelsene i § 32 siste ledd får tilsvarende anvendelse på barnepensjon.

Merknader

Reglene for barnepensjon i Pensjonsordningen er i dag noe forskjellige fra dem som gjelder i andre tjenstepensjonsordninger. Barnepensjonen beregnes i prosent av

enkepensionen, se § 24, og er noe høyere enn barnepensjonene i Statens Pensjonskasse. Vi foreslår at reglene heretter blir de samme.

Aldersgrensen foreslås *iførste ledd* satt til 20 år. Dette forenkler bestemmelsen, og andre ledd i dagens lov faller i såfall bort. Adoptivbarn vil være omfattet av utkastets første punktum.

Det foreslås i overgangsbestemmelsen at løpende pensjoner beregnes etter de hittil gjeldende regler.

Vi viser nærmere til kommentarene til § 35 i lov om Statens Pensjonskasse.

§ 24 foreslås *opphevet*

§ 39 Overgangsregler

Pensjoner som er løpende pr. 1. januar 1997 beregnes fortsatt etter den lovgivning som gjaldt før denne dato. Når det gjelder regler om reduksjon av pensjonene som 1. januar 1997 ikke er kommet til anvendelse ved pensjonsberegningen, skal reglene i §§ 8 nr. 3, 11 a og 22 b likevel få anvendelse.

Merknader

Vi viser til kommentarene til forslaget til ny § 50 i lov om Statens Pensjonskasse.

*Lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere*¹⁴³

Pensjonsordningen har inngått overføringsavtale med Statens Pensjonskasse.

I kapittel IV. Alderspension foreslås følgende bestemmelse:

§ 9 a Fradrag i alderspensjon for ytelser fra folketrygden

Alderspensionen reduseres med tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon fra folketrygden.

Nærmere bestemmelser om fradragberegningen er gitt i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse § 23 b for tilleggspensjon og særtillegg, § 23 c for grunnpensjon og § 23 d for sykepenger.

Fradrag gjøres for rehabiliteringspenger, atføringspenger, foreløpig uførestønad, uførepensjon, alderspensjon, overgangsstønad og etterlattepensjon fra folketrygden. Fradrag gjøres også når pensjonisten mottar avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

Departementet gir forskrift om pensjonsberegningen, og om koordinering med pensjon etter utenlandsk lov eller avtale.

Merknad

Paragrafen gir en oversikt over fradragreglene. Første ledd angir sammenholdt med tredje ledd hvilke trygdeytelser det skal gjøres fradrag for.

Andre ledd viser til de nærmere bestemmelser om fradrag i lov om Statens Pensjonskasse.

Tredje ledd presiserer hvilke ordninger det er som det skal gjøres fradrag for ytelser fra. Når det gjelder bestemmelsens andre punktum, kan det være verd å merke seg at avtalefestet pensjon i offentlige arbeidsforhold, samordningsmessig skal behandles som en ytelse fra folketrygden fram til pensjonisten er fylt 65 år.

143. Lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere ble omredigert og noe endret ved lov 16. juni 1995 nr. 32. Utvalgets lovforslag må således tilpasses de nye bestemmelsene slik de nå lyder.

Deretter er ytelsen ikke fradragspliktig. Selv om pensjon etter fylte 65 år i enkelte tilfeller er beregnet etter folketrygdlovens regler, er den i denne sammenheng å anse som en tjenestepensjon, jf. pensjonsloven § 21 tredje ledd.

Fjerde ledd hjemler nødvendige forskrifter. Det vil være aktuelt å gi forskrifter som gjelder både alders-, uføre- og enkepensjon.

I kapittel V. Uførepensjon foreslår utvalget som ny § 14 a tatt inn en bestemmelse som svarer til forslaget til nytt § 30 andre og tredje ledd i lov om Statens Pensjonskasse.

§ 14 a (ny)

Det gjøres fradrag i uførepensjon for ytelse fra folketrygden på samme måte som det gjøres fradrag i alderspensjon, jf. § 9 a.

Uførepensjonen reduseres med sykepenger, fødselspenger og adopsjonspenger som pensjonisten mottar etter folketrygdloven.

Merknader

Fradragsreglene er foreslått gitt i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse.

I kapittel V. Enke- og enkemannspensjon foreslås nye regler om enkepensjon og enkemannspensjon tatt inn i § 19, ny § 19 a og § 21.

Som § 19 i lov om Pensjonsordning for sykepleiere foreslår utvalget:

§ 19 Enke- og enkemannspensjon med nettogaranti.

Når et medlem dør, har gjenlevende ektefelle rett til enkepensjon eller enkemannspensjon.

Full pensjon skal utgjøre 10 prosent av det pensjonsgrunnlaget som medlemmet hadde. Pensjonen reduseres forholdsmessig når medlemmet ikke har eller ville ha fått 30 års tjenestetid om han med uforandret grunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Enke- og enkemannspensjon etter pensjonist beregnes på grunnlag av avdødes tjenestetid.

Det skal ikke gjøres fradrag i pensjonen på grunn av at pensjonisten har arbeidsinntekt eller mottar andre pensjons- eller trygdeytelser.

Full pensjon skal for enke og enkemann etter medlem med rett til oppsatt pensjon være 10 prosent av pensjonsgrunnlaget. Pensjonen reduseres forholdsmessig når det ikke er full tjenestetid.

Merknader

Forslaget bygger på utkastet til § 32 i lov om Statens Pensjonskasse.

Første ledd bestemmer at det er ektefellen som har rett til pensjon. Tilsvarende rett har likevel registrerte partnere etter lov 30. april 1993 nr. 40.

Andre ledd fastsetter pensjonen til 10 prosent av pensjonsgrunnlaget. Med dette innføres nettosystemet for enkepensjon.

Tredje ledd bekrefter at det ikke skal gjøres noen form for fradrag i pensjonen for andre ytelser.

Utvalget foreslår at regler om enke- og enkemannspensjon til personer som fortsatt skal ytes pensjon etter et bruttosystem tas inn i § 19 a:

§ 19 a Enke- og enkemannspensjon med bruttogaranti

Rett til enkepensjon eller enkemannspensjon etter denne paragraf har:

- a) *enke etter arbeidstaker som er blitt medlem av Pensjonsordningen før 1. oktober 1976.*
- b) *enke eller enkemann som er født før 1. januar 1947 etter person som er blitt medlem av Pensjonsordningen før 1. januar 1997.*

For disse personer kommer § 19 ikke til anvendelse.

Når et medlem dør, skal gjenlevende ektefelle ha enkepensjon eller enkemannspensjon. Pensjonen skal være 60 prosent av den alderspensjonen mannen hadde, eller ville ha fått om han med uforandret grunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Enke- og enkemannspensjon etter pensjonist beregnes på grunnlag av avdødes tjenestetid.

Samme rett til pensjon har etterlatte etter arbeidstaker som mottar ytelse etter lov 11. juni 1993 nr. 65 om avtalefestet pensjon for offentlige tjenestemenn m.fl.

Pensjonen skal for enke eller enkemann etter medlem med rett til oppsatt pensjon være 60 prosent av den oppsatte pensjonen.

Merknader

Paragrafen tilsvarende i det vesentlige utkastet til lov om Statens Pensjonskasse § 32 a.

I lovens § 21 a første ledd første og andre punktum foreslår utvalget følgende endring:

§ 21 a Ervervsprøving av enkepensjon

Pensjon til enke og som nevnt i § 19 a første ledd bokstav b, utbetales i sin helhet dersom enken ut fra alder og ervervsevne, foreliggende ervervs muligheter og omstendighetene for øvrig ikke kan ventes å få en årlig ervervsinntekt som overstiger 50 prosent av grunnbeløpet i folketrygden. Hvis den forventede ervervsinntekt overstiger 50 prosent av grunnbeløpet skal pensjonen settes ned med 40 prosent av den overskytende inntekt.

Merknader

Reglene om ervervsprøving av enke- og enkemannspensjon til etterlatte som er født før 1. januar 1947, foreslås ikke endret.

I lovens § 22 første ledd foreslås følgende endring:

§ 22 Ervervsprøving av enkemannspensjon

Når et kvinnelig medlem dør, skal enkemannen ha ervervsprøvet enkemannspensjon i samsvar med reglene i § 21 a.

Merknader

Reglene om ervervsprøving av enkemannspensjon til etterlatte som er født før 1. januar 1947, foreslås ikke endret.

Regler om gruppeleivsforsikring foreslås tatt inn i § 22 a. Den nærmere utforming av bestemmelsen bør drøftes mellom arbeidsgivere og ansatte i etaten.

Regler om fradrag for ytelser fra folketrygden foreslås tatt inn i ny § 22 b:

§ 22 b Fradrag i enke- og enkemannspensjon for ytelser fra folketrygden

Enke- og enkemannspensjon som nevnt i § 19 a reduseres med tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon fra folketrygden.

Nærmere regler om fradrag i enkepensjon for tilleggspensjon og særtillegg gis i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse § 32 c. Nærmere regler om fradrag i ervervsprøvet enke- og enkemannspensjon for tilleggspensjon og særtillegg gis i § 32 d i lov om Statens Pensjonskasse.

Nærmere regler om fradrag for grunnpensjon gis i § 32 e i lov om Statens Pensjonskasse.

Fradrag gjøres for rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløpig uførestønad, uførepensjon, alderspensjon, overgangsstønad og etterlattepensjon fra folketrygden. Forslaget gjøres også når pensjonisten mottar avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

Departementet gir forskrift om pensjonsberegningen, og om koordinering med pensjon etter utenlandsk lov eller avtale.

Merknader

Bestemmelsen gir en oversikt over fradragsreglene. Første ledd angir sammenholdt med fjerde ledd hvilke trygdeytelser det skal gjøres fradrag for.

Andre ledd viser til de nærmere bestemmelser om fradrag for tilleggspensjon og særtillegg. Fradragsreglene for de offentlige tjenstepensjonsordningen er samlet i lov om Statens Pensjonskasse, og det vises til denne.

Tredje ledd viser til bestemmelser om fradrag for grunnpensjon.

Fjerde ledd presiserer hvilke ordninger det er som det skal gjøres fradrag for ytelser fra. Når det gjelder bestemmelsens andre punktum, kan det være verd å merke seg at avtalefestet pensjon i offentlige arbeidsforhold, samordningsmessig skal behandles som en ytelse fra folketrygden fram til pensjonisten er fylt 65 år. Deretter er ytelsen ikke fradragspliktig. Selv om pensjonen etter fylte 65 år er beregnet etter folketrygdlovens regler, er den i denne sammenheng å anse som en tjenstepensjon, jf. pensjonsloven § 21 tredje ledd. Avtalefestet pensjon etter lov 1. juli 1994 nr. 49 om avtalefestet pensjon for arbeidstakere med rett til medlemskap i Pensjonsordning for apoteketaten kan gis fra fylte 64 til 65 år. Det skal gjøres fradrag for denne som for en folketrygdpensjon.

Femte ledd hjemler nødvendige forskrifter, som kan relatere seg til bestemmelsene i §§ 32 c til 32 e. Det vil være aktuelt å gi forskrifter som samtidig gjelder for både alders-, uføre- og enkepensjoner.

Utvalget foreslår i lovens Kapittel VII. Barnepensjon følgende bestemmelse:

§ 23 Barnepensjon

Barnepensjon utbetales når et medlem etterlater seg barn under 20 år.

Barnepensjon skal være 15 prosent av det pensjonsgrunnlaget medlemmet hadde, eller ville ha fått om han med uforandret pensjonsgrunnlag hadde fortsatt i stillingen til aldersgrensen. Det gjøres ikke fradrag for ytelser fra folketrygden.

Har adoptivbarn pensjon også etter sin biologiske far eller mor, bortfaller den minste av pensjonene.

Pensjonen betales til utløpet av den måned barnet fyller 20 år. Dør barnet tidlige, betales pensjonen til og med måneden etter døds måneden. Bestemmelsene i § 32 siste ledd får tilsvarende anvendelse på barnepensjon.

Merknader

Aldersgrensen foreslås i første ledd satt til 20 år. Dette forenkler bestemmelsen, og andre ledd i dagens lov faller i såfall bort. Adoptivbarn vil være omfattet av utkastets første punktum. Det foreslås i overgangsbestemmelsen at løpende pensjoner beregnes etter de hittil gjeldende regler.

Vi viser til kommentarene til § 35 i lov om Statens Pensjonskasse.

§ 24 foreslås opphevet

§ 41 Overgangsregler pr. 1 januar 1997

Pensjoner som er løpende pr. 1. januar 1997 beregnes fortsatt etter den lovgivning som gjaldt før denne dato. Når det gjelder regler om reduksjon av pensjonene som 1. januar 1997 ikke er kommet til anvendelse ved pensjonsberegningen, skal reglene i §§ 9 a, 14 a og 22 b likevel få anvendelse.

Merknader

Vi viser til kommentarene til forslaget til ny § 50 i lov om Statens Pensjonskasse.

Lov 14 desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder

Loven bestemmer i § 4 fjerde ledd at

«For rett til invalide-, enke-, enkemanns- og barnepensjon gjelder forøvrig bestemmelsene i loven om Statens Pensjonskasse på tilsvarende måte.»

Dette innebærer at forslagene om endringer i lov om Statens Pensjonskasse, for så vidt gjelder enke- og barnepensjoner, vil få tilsvarende anvendelse for statsråders etterlatte. Utvalget vil foreslå at man benytter samme lovgivningsteknikk når det gjelder reglene om fradrag for ytelser fra folketrygden m.v. Bestemmelse om dette bør av hensyn til samordningsrekkefølgen tas inn etter reglen om samordning med andre tjenestepensjoner og med personskadetrygd.

Utvalget foreslår følgende nye bestemmelse:

§ 5 a Forholdet til ytelser fra folketrygden m.v.

Bestemmelsene om fradrag for ytelser fra folketrygden m.v. i loven om Statens Pensjonskasse gjelder på tilsvarende måte for alders-, invalide-, enke- og enkemannspensjoner etter denne loven. Det samme gjelder bestemmelsene om fradrag for ytelser etter lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd

Lov 6. mai 1966 om pensjonsordning for Stortingets ombudsmann for forvaltningen

Utvalget foreslår følgende nye bestemmelse:

§ 1 b Forholdet til ytelser fra folketrygden m.v.

Bestemmelsene om fradrag for ytelser fra folketrygden m.v. i loven om Statens Pensjonskasse gjelder på tilsvarende måte for alders-, invalide-, enke- og enkemannspensjoner etter denne loven. Det samme gjelder bestemmelsene om fradrag for ytelser etter lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

Lov 12. juni 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter

Loven bestemmer i § 4 fjerde ledd

«For rett til invalide-, enke-, enkemanns- og barnepensjon gjelder forøvrig bestemmelsene i loven om Statens Pensjonskasse på tilsvarende måte.»

Dette innebærer at forslagene om endringer i lov om Statens Pensjonskasse, for så vidt gjelder enke- og barnepensjoner, vil få tilsvarende anvendelse for stortingsrepresentanters etterlatte. Utvalget vil foreslå at man benytter samme lovgivningsteknikk når det gjelder reglene om fradrag for ytelser fra folketrygden m.v.

Utvalget foreslår at loven suppleres med en ny § 7 b:

§ 7 b Forholdet til ytelser fra folketrygden m.m.

Bestemmelsene om fradrag for ytelser fra folketrygden m.v. i loven om Statens Pensjonskasse gjelder på tilsvarende måte for alders-, uføre- og etterlattepensjon etter denne loven. Det samme gjelder bestemmelsene om fradrag for ytelser etter lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

Lov 3. desember 1948 nr. 7 om Pensjonstrygd for sjømenn

Utvalget foreslår følgende nye bestemmelse:

§ 5 b

Denne paragrafen gjelder når det ytes alderspensjon beregnet etter § 5 nr. 1 bokstav a i denne loven og pensjon eller overgangsstonad etter §§ 10-4, 10-5 eller 10-9 i folketrygdloven.

Alderspensjonen reduseres med særtilllegg fra folketrygden og med 3/4 av grunnpensjonen fra folketrygden eller av overgangsstonad som tilsvarer grunnpensjon.

Er alderspensjonen fra pensjonstrygden for sjømenn beregnet for færre enn 360 pensjonsgivende fartsmåneder, begrenses fradragene etter andre ledd forholdsmessig.

Merknader

Bestemmelsen erstatter gjeldende § 22, som blir uaktuell når samordningsloven oppheves.

Gjeldende rett beholdes uforandret, bortsett fra at hjemmel for å samordne med overgangsstonad etter folketrygdlovens § 12-3 faller bort. Slike tilfeller forekommer i praksis ikke.

Lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere

Utvalget foreslår følgende nye bestemmelse:

§ 7 b

Denne paragrafen gjelder når det ytes alderspensjon etter denne loven og pensjon eller overgangsstonad etter folketrygdloven §§ 10-4, 10-5 eller 10-9.

Alderspensjonen reduseres med særtilllegg fra folketrygden og med 3/4 av grunnpensjonen fra folketrygden eller av overgangsstonad som tilsvarer grunnpensjon.

Er alderspensjonen beregnet for færre enn 1 560 premieuker, reduseres fradragene etter andre ledd forholdsmessig.

Merknader

Forslaget tilsvarer utkast til bestemmelser i lov om Pensjonstrygden for sjømenn.

Gjeldende rett beholdes uforandret, bortsett fra at hjemmel for å samordne med overgangsstonad etter folketrygdlovens § 12-3 faller bort som uaktuell.

9.7.11.5 KLP's vedtekter

Utvalget vil anbefale at Kommunal Landspensjonskasse gjør følgende tilføyelser og endringer i sine vedtekter:

§ 7 A FRADRAG FOR YTELSE FRA FOLKETRYGDEN M.V.

Alderspensjonen reduseres med tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon fra folketrygden.

De nærmere reglene for fradrag for tilleggspensjon og særtillegg står i § 7 B, og for grunnpensjon i § 7 C.

Fradrag gjøres for rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløbig uførestønad, uførepensjon, alderspensjon, overgangsstønad og etterlattepensjon fra folketrygden. Det samme gjelder når pensjonisten mottar avtalefestet pensjon med stats-tilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

De nærmere regler om fradragberegningen som departementet har gitt med hjemmel i § 23 a i lov om Statens Pensjonskasse, gjelder tilsvarende.

Merknader

Vedtektsbestemmelsen tilsvarende forslaget til ny § 23 a i lov om Statens Pensjonskasse og følger samme systematikk som denne bestemmelse. Det følger av bestemmelsen at de materielle beregningsreglene for fradrag på grunn av ytelsene fra folketrygden, følger i de påfølgende paragrafer.

§ 7 B FRADRAG FOR TILLEGGSPENSJON OG SÆRTILLEGG

1. *Alderspensjon for full tjenestetid reduseres med den tilleggspensjonen som pensjonisten har tjent opp i folketrygden.*

Ved fradragberegningen benyttes som sluttpoengtall det laveste av

- a) *det faktiske sluttpoengttallet i folketrygden og*
- b) *et sluttpoengtall som svarer til den pensjonsgivende inntekt i Felles kommunal pensjonsordning.*

Har pensjonisten ikke full tjenestetid, skal fradraget utgjøre en så stor del av en full tilleggspensjon fra folketrygden (se folketrygdloven § 7-3 nr. 2 annet og tredje ledd) som tjenestetiden utgjør av full tjenestetid. Fradraget skal likevel ikke overstige den tilleggspensjon som pensjonisten selv har opptjent i folketrygden.

2. *Alderspensjon for full tjenestetid i Felles kommunal pensjonsordning reduseres med særtillegget. Har pensjonisten ikke full tjenestetid, begrenses fradraget forholdsmessig.*

3. *Fradraget for tilleggspensjon og særtillegg begrenses forholdsmessig hvis alderspensjonen eller ytelsen fra folketrygden er gradert. Hvis begge ytelser er gradert, foretas den begrensning som gir lavest fradrag.*

Med gradert ytelse menes ytelse fra Felles kommunal pensjonsordning eller folketrygden som er redusert fordi uføregraden er lavere enn 100 %, fordi pensjonisten bare har fratrudd en del av sin stilling, eller på grunn av inntekts- eller ervervsprøving.

Merknader

Paragrafen svarer til utkastet til ny § 23 b i lov om Statens Pensjonskasse.

§ 7 C FRADRAG FOR GRUNNPENSJON

1. *Fradraget for grunnpensjonen fra folketrygden utgjør 3/4 av folketrygdens grunnbeløp.*
2. *Fradraget begrenses forholdsmessig hvis pensjonisten*
 - a) *ikke har full tjenestetid i Felles kommunal pensjonsordning, eller*
 - b) *ikke har 40 års trygdetid etter folketrygdloven.*

Hvis både bokstav a og b kan anvendes, foretas den begrensning som gir lavest fradrag.

3. *Fradraget for grunnpensjonen begrenses forholdsmessig hvis alderspensjonen eller ytelsen fra folketrygden er gradert. Hvis begge ytelser er gradert, foretas den begrensning som gir lavest fradrag.*

Med gradert ytelse menes ytelse fra Felles kommunal pensjonsordning eller folketrygden som er redusert fordi uføregraden er lavere enn 100 prosent, fordi pensjonisten bare har fratrudd en del av sin stilling, eller på grunn av inntekts- eller ervervsprøving.

4. *Fradraget begrenses hvis alderspensjonen ikke er beregnet av full stilling. Begrensningen gjøres i samsvar med forholdstallet for deltidsstillingen.*

Merknader

Vedtektsutkastet tilsvarende forslaget til ny § 23 c i lov om Statens Pensjonskasse.

– Reduksjon på grunn av sykepenger

Samordning mellom alders- og uførepensjon fra KLP og sykepenger fra folketrygden er allerede regulert i vedtektene for Felles kommunal pensjonsordning. For alderspensjonens vedkommende står bestemmelsen i § 7, punkt 7, og for uførepensjonens vedkommende reguleres forholdet i § 8, punkt 1, annet avsnitt. Hvorvidt det skal foretas noen redaksjonell endring vedrørende disse bestemmelser i forbindelse med at de øvrige samordningsbestemmelsene tas inn i vedtektene, kan naturlig vurderes på det tidspunkt de øvrige endringene skal gjennomføres.

§ 8 A FRADRAG FOR YTELSE FRA FOLKETRYGDEN

Det gjøres fradrag i uførepensjon for ytelse fra folketrygden på samme måte som i alderspensjon, jfr. §§ 7 A, 7 B og 7 C.

Merknader

Uførepensjonen reduseres etter samme regler som alderspensjonen når det utbetales ytelse fra folketrygden. Det er derfor tilstrekkelig å vise til de reduksjonsregler som gjelder for alderspensjon.

§ 9 EKTEFELLEPENSIJON (ENKEPENSIJON OG ENKEMANNSPENSIJON)

1. *Gjenlevende ektefelle etter et medlem har rett til ektefellepensjon. Det samme gjelder gjenlevende ektefelle etter tidligere medlem som mottok avtalefestet pensjon.*
2. *Rett til ektefellepensjon inntreffer ikke når ekteskapet er inngått etter at medlemmet er fylt 65 år eller etter at medlemmet har rett til uførepensjon etter uføregrad 50% eller høyere.*

Når særlige grunner taler for det, kan KLPs styre tilstå hel eller delvis pensjon i disse tilfeller.

3. *Full pensjon til enke eller enkemann etter medlem som dør etter 31.12. 1996, utgjør 10% av pensjonsgrunnlaget som medlemmet hadde. Pensjonen reduseres forholdsmessig når medlemmet ikke har eller ville ha fått 30 års tjenestetid om han med uforandret grunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Pensjonen beregnes på grunnlag av avdødes tjenestetid. Bestemmelsen i § 8, punkt 3, annet avsnitt, gjelder tilsvarende for fastsetting av pensjonen.*
Det skal ikke gjøres fradrag i pensjonen på grunn av at pensjonisten har arbeidsinntekt eller mottar andre pensjons- eller trygdeytelser.
For enke og enkemann etter medlem med rett til oppsatt pensjon, skal pensjonen utgjøre 10% av pensjonsgrunnlaget. Pensjonen reduseres forholdsmessig når den oppsatte pensjonen ikke er beregnet for full tjenestetid.
4. *Pensjonen til enke etter arbeidstaker som ble medlem før 1.10. 1976, utgjør 60% av den alderspensjonen medlemmet hadde eller ville fått om vedkommende med uforandret pensjonsgrunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Med alderspensjon i denne sammenheng menes alderspensjon beregnet etter vedtektenes § 7, punkt 4 bokstav a) og b).*
Pensjonen skal for enke etter medlem med rett til oppsatt pensjon, være 60 prosent av den oppsatte pensjonen.
Pensjonen reduseres ikke på grunn av arbeidsinntekt.
5. *Pensjon etter medlem som døde før 1.1. 1997 og hvor enken ikke har rett til pensjon etter punkt 4, beregnes etter reglene i punkt 4, første ledd og andre ledd, dersom pensjonisten ikke har eller forventes å få ervervsinntekt. Det samme gjelder pensjon til ektefelle født før 1.1. 1947 og hvor avdøde ble medlem før 1.1. 1997.*
Når den gjenlevende ektefelle ut fra alder og ervervsevne, foreliggende ervervs-muligheter og omstendighetene for øvrig kan ventes å få en årlig ervervsinntekt som overstiger 50 % av grunnbeløpet i folketrygden, skal ektefellepensjonen reduseres. Reduksjonen skal utgjøre 40 % av den del av forventet årlig ervervsinntekt som overstiger 50 % av grunnbeløpet. Skjer det en vesentlig endring i de forhold som har vært avgjørende for fastsettelsen av ektefellepensjonen, kan saken prøves på nytt og pensjonen endres eller falle bort.

Merknader

De tre kategorier av enke-/enkemannspensjon som er resultatet av utvalgets forslag, er beskrevet under punktene 3, 4 og 5. Den nye nettopensjon er inntatt under punkt 3, og det er brukt en formulering som viser at de nye regler bare gjelder for dødsfall etter at de nye regler er trådt i kraft. Pensjoner etter dødsfall før dette tidspunkt, går etter de gamle regler og gir ingen rett til alternativt å be om beregning etter nettopensjonsalternativet. «Gullenkene» er inntatt under punkt 4. Ervervsprøvet enke- og enkemannspensjon er omhandlet under punkt 5, og regelen er formulert slik at overgangsreglene for ektefeller som er 50 eller mer når de nye regler trer i kraft, vil fortsette under de gamle regler dersom avdøde ble medlem før ikrafttredelsestidspunktet (forutsatt å være 1.1. 1997). Er medlemskapet etablert etter ikrafttredelsestidspunktet, følges de nye regler om nettopensjon, uavhengig av ektefellens alder.

§ 9 A FRADRAG FOR YTELSER FRA FOLKETRYGDEN

Enke- og enkemannspensjon reduseres med tilleggspensjon, særtilllegg og grunnpensjon fra folketrygden. § 7 A tredje ledd gjelder tilsvarende.

De nærmere regler for fradragsberegningen er:

1. *Enkepensjon etter arbeidstaker som ble medlem av Felles kommunal pensjonsordning før 1. oktober 1976 reduseres med utbetalt tilleggspensjon fra folketrygden fratrukket den tilleggspensjon enken selv har opptjent, som er en fridel. Hvis dette gir lavere fradrag, erstattes utbetalt tilleggspensjon ved beregningen etter første ledd med et beløp som utgjør 55 prosent av summen av*
 - *den tilleggspensjon enken selv har opptjent og*
 - *en beregnet tilleggspensjon etter den avdøde ektefellen hvor sluttpoengtallet beregnes ut fra avdødes pensjonsgivende inntekt i Felles kommunal pensjonsordning.*
2. *Enke- og enkemannspensjon for full opptjenings tid etter § 9, punkt 5, reduseres med 55% av den tilleggspensjonen avdøde har tjent opp i folketrygden. Ved beregningen av fradrag benyttes som sluttpoengtall det laveste av*
 - a) *det faktiske sluttpoengtallet i folketrygden og*
 - b) *et sluttpoeng beregnet etter den pensjonsgivende inntekt i Felles kommunal pensjonsordning.*

Hvis enke- eller enkemannspensjonen er beregnet for full tjenestetid, skal fradraget utgjøre en så stor del av en full tilleggspensjon fra folketrygden for avdøde (se folketrygdloven § 7-3 nr. 2 annet og tredje ledd) som tjenestetiden utgjør av full tjenestetid. Fradraget skal likevel ikke overstige 55 prosent av den tilleggspensjonen avdøde har tjent opp i folketrygden.

Er tilleggspensjonen fra folketrygden redusert på grunn av ervervsprøving eller fordi uføregraden er lavere enn 100 %, reduseres fradraget forholdsmessig.

3. *I enke- og enkemannspensjon i henhold til § 9, punkt 4 og 5, går særtillegget til fradrag i sin helhet. Er pensjonen ikke beregnet for full tjenestetid, reduseres fradraget forholdsmessig.*
4. *Fradraget for tilleggspensjon og særtillegg begrenses forholdsmessig hvis enke- eller enkemannspensjonen er gradert. § 7 B punkt 3 gjelder tilsvarende.*
5. *Grunnpensjon fra folketrygden går til fradrag i enke- og enkemannspensjon etter § 9, punkt 4 og 5, på samme måte som i alderspensjon, jfr. § 7 C.*

Merknader

Reglene for samordning mellom tilleggspensjon og de to kategorier av enke-/enkemannspensjon som fortsatt skal samordnes, er så totalt forskjellige at det ikke er hensiktsmessig med en samlet fremstilling. Reglene for «gullenkene» er derfor tatt under punkt 1, mens reglene for ervervsprøvet enke-/enkemannspensjon kommer under punkt 2. På grunn av den nevnte forskjell mellom reglene, er det heller ikke gjort henvisninger mellom de to punktene.

I punktene 3 og 5 er tatt inn reglene om samordning med særtillegg og grunnpensjon. Dette er fellesregler som gjelder for begge de to kategorier av enke-/enkemannspensjon som er gjenstand for samordning.

§ 10 PENSJON:

Barnepensjon utbetales når et medlem etterlater seg barn under 20 år, herunder adoptivbarn. Det kan tilstås barnepensjon også til stebarn og pleiebarn som avdøde forsørget.

Barnepensjonen utgjør 15 % av det pensjonsgrunnlaget medlemmet hadde eller ville fått om han med uforandret pensjonsgrunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Det foretas ikke fradrag for ytelser fra folketrygden.

Har adoptivbarn pensjon også etter sin biologiske far eller mor, bortfaller den minste av pensjonene.

Pensjonen betales til utløpet av den måned barnet fuller 20 år. Dør barnet tidligere, betales pensjonen til og med måneden etter døds måneden.

KAPITTEL 10

Samordning av pensjoner når det foreligger rett til pensjon fra personskadetrygd**10.1 INNLEDNING****10.1.1 Generelt om personskadetrygdene**

Personskadetrygdene representerer en form for offentlig ulykkesforsikring for bestemte grupper av personer. For rett til ytelse kreves skade på person relatert til arbeids- eller krigsulykke.

Personskadetrygdene – krigspensjonsordningene av 1946 og yrkesskadepensjon etter gammel lov av 1958 – omfatter ca 20 000 løpende pensjonstilfeller. Personskadetrygdene har ikke alderspensjoner. Pensjonene – såvel uføre- som etterlattepensjoner – løper imidlertid så lenge den berettigede lever.

Personskadetrygdene er basert på et system med bruttopensjoner. Som andre bruttopensjonsordninger beregner personskadetrygdene trekk for samtidig løpende pensjonsytelser fra folketrygden. De aktuelle lovene om personskadetrygd ble vedtatt i 1946 og 1958. 1958-loven om yrkesskadetrygd hadde for øvrig mange forgjengere. Dette var før man fikk lov om folketrygd, og for krigspensjonens del også før det ble innført alderspensjon for alle uten behovsprøving fra 1. januar 1959. Ut fra dagjeldende forhold var det aktuelt å gi lover som i seg selv sikret nødvendig kompensasjon for hele tapet i arbeidsinntekter.

Da det ble innført alderspensjon og senere også bestemmelser om folketrygd med et tilleggspensjonssystem, ble det gitt bestemmelser om samordning med personskadepensjonene.

Pensjonens størrelse bestemmes av to faktorer, nemlig graden av arbeidsuførhet og pensjonsgrunnlaget. Ved fullstendig tap av arbeidsevne gis det full pensjon, og ved delvis uførhet en forholdsmessig redusert pensjon. Pensjonsgrunnlaget avhenger av tidligere inntekt, og er et beløp som danner grunnlaget for beregning av selve pensjonen.

10.1.2 Spesielt om yrkesskadepensjoner

Det er ca 4 500 personer som mottar yrkesskadepensjon. Av dem er knapt 3 000 uførepensjonister og ca 1 500 enkepensjonister. Det totale antall yrkesskadepensjoner vil ikke øke.

Grunnen til dette er at uførhet som blir påvist eller oppstår etter 1990, som hovedregel skal behandles etter lov om folketrygd kapittel 11. Det gjelder også når uførheten skyldes yrkesskade før 1971. Framover i tid vil antallet uførepensjonister minke, mens enkepensjonistene antas å ville øke noe i antall.

Pensjonen fastsettes på grunnlag av den antatte årlige arbeidsinntekt som den skadde hadde da arbeidsulykken inntraff. Denne arbeidsinntekten (pensjonsgrunnlaget) kalles trygdet arbeidsinntekt. Full uførepensjon utgjør 60 prosent av trygdet arbeidsinntekt. Se lov om yrkesskadetrygd av 12. desember 1958 § 25.

Loven har satt grenser for størrelsen av trygdet arbeidsinntekt. Høyeste trygdede arbeidsinntekt er endret flere ganger under hensyn til lønns- og prisutviklingen.

Grensene er som vist nedenfor:

Skadetilfeller 1960-62:

Høyeste trygdede arbeidsinntekt 14 000 kroner

Skadetilfeller 1963-66:

Høyeste trygdede arbeidsinntekt 20 000 kroner

Skadetilfeller 1967-69:

Høyeste trygdede arbeidsinntekt 24 000 kroner

Skadetilfeller i 1970:

Høyeste trygdede arbeidsinntekt 30 000 kroner

Løpende pensjoner ble forhøyet i 1963, 1967 og 1970, dels ved at trygdet arbeidsinntekt ble forhøyet under hensyn til faktisk arbeidsinntekt i skadeåret, dels ved at det ble gitt prosenttillegg til løpende pensjon. Slik er eldre skadetilfeller kommet på linje med nyere tilfeller.

Etter 1970 er det gitt lovbestemte prosenttillegg til pensjonene under hensyn til lønns- og prisutviklingen. I 1980 ble størrelsen på yrkesskadepensjonene knyttet til gjeldende grunnbeløp i folketrygden. Det vil si at det for alle yrkesskadepensjoner ble beregnet

1. en konstant faktor Y_g (forholdstallet mellom yrkesskadepensjon og folketrygdens grunnbeløp pr 1.1. 1980), som bestemmer størrelsen på den enkeltes brutto yrkesskadepensjon i forhold til gjeldende grunnbeløp i folketrygden,
2. en konstant faktor P_s , som angir et beregnet (fiktivt) sluttpoengtall for pensjonsgrunnlaget i yrkesskadetrygden i samsvar med folketrygdens regler.

Fra 1980 forhøyes pensjonene i takt med folketrygdens grunnbeløp. Yrkesskadepensjonene er dermed konstante i forhold til folketrygdens pensjoner, så lenge det ikke skjer endring i fastsatt uføregrad i sakene. Vi viser til at

$$\frac{\text{faktisk yrkesskadepensjon}}{\text{grunnbeløpet}} = \text{konstant faktor } (Y_g).$$

Ved å bruke det konstante forholdstallet (Y_g) for de ulike pensjonene har man fått et enkelt system for omregning av yrkesskadepensjonene, uten å måtte lete opp beløpene i en ny tabell for hver grunnbeløpsendring. Brutto yrkesskadepensjon kan til enhver tid beregnes som følger: grunnbeløpet pr måned multiplisert med angitt Y_g -faktor.

Enkepensjon fra yrkesskadetrygden utgjør 40 prosent av den trygdede arbeidsinntekt som mannen hadde. Enkepensjon reguleres etter de prinsippene som er beskrevet ovenfor.

10.1.3 Spesielt om krigspensjoner

Det er noe over 15 000 personer som har løpende krigspensjon. Ca 8 000 av dem har invalidepensjon og ca 7 000 enkepensjon. Det er her ikke tale om noen lukket bestand, siden det fremdeles innvilges invalidepensjon til personer på grunn av godkjent krigsskade. Antallet nye invalidepensjonstilfeller vil imidlertid være relativt begrenset. Som for tilfeller etter gammel lov om yrkesskadetrygd må man i noen år framover regne med at det etter hvert vil bli et økende antall enkepensjoner i krigspensjoneringen.

For personer som går inn under bestemmelsene i krigspensjoneringslovene, fastsettes pensjonsgrunnlaget skjønnsmessig i forhold til den inntekten som den skadde hadde eller ville ha hatt pr 1. juli 1946 dersom skaden eller ulykken ikke hadde kommet på. Det er bestemt at pensjonsgrunnlaget for militærpersoner, sjø-

menn og andre som gjorde aktivt motstandsarbeid under krigen (innsats- og overgrepspersoner), fra 1. mai 1995 ikke kan settes lavere enn 9 000 kroner. Øvrige pensjonsgrunnlag for disse personene er 10 000 kroner pr. 1. juli 1946. Sivilpersoner, dvs tilfeldig krigsskadde, får rett til krigspensjon etter pensjonsgrunnlag på 4 000 og 3 200 kroner.

Invalidepensjonen ble opprinnelig fastsatt til 75 prosent av pensjonsgrunnlaget ved fullstendig tap av arbeidsevne. Full pensjon til gjenlevende enke utgjorde 2/3 av den fulle invalidepensjonen, altså 50 prosent av pensjonsgrunnlaget (inntektsgrunnlag).

I årene etter 1946 ble det gitt tillegg i pensjonene som kompensasjon for pris- og lønnsutviklingen. De opprinnelige pensjonsgrunnlagene ble imidlertid beholdt. I 1964 ble pensjonsbeløpene som svarer til de forskjellige pensjonsgrunnlagene, fastsatt direkte i loven. Pensjonsbeløpene svarer til pensjonene i bestemte lønns-trinn/lønnskasser i Statens Pensjonskasse. Ved hel arbeidsuførhet utgjør høyeste invalidepensjon 168 804 kroner og laveste pensjon 94 008 kroner pr år fra 1. mai 1994.

10.1.4 Generelt om samordning av personskadetrygd

De offentlige trygde- og pensjonsordningene kan deles inn i tre forskjellige grupper av ordninger. De er

- folketrygdpensjoner (F)
- personskadepensjoner (P), dvs pensjoner fra offentlige ulykkesforsikringer til bestemte persongrupper
- tjenestepensjoner (T), dvs pensjoner som er opptjent i arbeidsforhold eller yrke

Folketrygden er den mest generelle trygdeordningen. Den omfatter hele befolkningen, og man sier populært at den ligger i bunnen av trygde- og pensjonssystemet. Det forutsettes således at folketrygdens ytelser utbetales uten reduksjon selv om den trygdede fyller vilkårene for rett til andre samordningspliktige ytelser.

Personskadetrygdene og tjenestepensjonsordningene anses som ordninger som supplerer folketrygden. Samordningsloven er basert på dette, og på at det skal gjøres fradrag for ytelser fra disse ordningene, når den trygdede har rett til pensjon fra folketrygden.

Personskadetrygdene gir en relativt generell og omfattende pensjonsdekning ved helt spesielle ulykkesforhold. De har et mer allment pensjonsansvar enn tjenestepensjonsordningene. Det vil si at det er personskadetrygdene, sammen med folketrygden, som pålegges hovedansvar for å yte pensjon når det samtidig foreligger rett til folketrygdpensjon, personskadepensjon og tjenestepensjon.

Samordningsloven bestemmer at ved avkorting i forhold til ytelser fra andre pensjonsordninger skal avkorting først gjennomføres mellom pensjoner i samme gruppe før det skjer videre avkorting av pensjoner tilhørende ulike grupper.

Dette innebærer at dersom en person har rett til flere tjenestepensjoner (T) av samme art, skal disse pensjonene først samordnes innbyrdes. Deretter kan det bli tale om å beregne ytterligere samordningsfradrag i tjenestepensjonene for personskadepensjon og folketrygdpensjon. Tilsvarende vil det ved rett til flere personskadepensjoner (P) forutsettes at disse pensjonene først blir regulert innbyrdes. Man kan så operere med en samlet personskadedytelse i den videre samordning i forhold til tjenestepensjon (T) og folketrygdpensjon (F).

Samordningen som foretas mellom pensjoner i samme pensjonsgruppe, kalles horisontal samordning. Den samordning som skjer mellom pensjoner fra ulike pensjonsgrupper, benevnes som vertikal samordning.

Når det er foretatt horisontal samordning og det skal foretas videre vertikal samordning av pensjoner, skal aktuelle fradrag først beregnes i offentlig tjenstepensjon. Det vil si at det er tjenstepensjonsordningene (T) som først kan beregne samordningsfradrag i sine utbetalinger, både i forhold til pensjon fra personskadetrygd (P) og i forhold til pensjon fra folketrygden (F). Se samordningsloven §§ 16 og 21 samt forskrift 1 om samordning av pensjons- og trygdeytelser.

Personskadetrygdene skal også samordne sine pensjoner med folketrygdens ytelser, som nummer 2 i samordningsrekkefølgen. Personskadetrygdene kan ikke foreta en helt isolert beregning av fradrag, men må ta hensyn til de fradrag som allerede er gjort i tjenstepensjon for folketrygdpensjon.

Den mellomposisjonen som personskadetrygdene har i samordningssystemet i tilfeller av samtidig rett til tjenstepensjon, personskadepensjon og folketrygdpensjon, gjør at samordningsberegningene i personskadepensjon i stor utstrekning blir påvirket av foreliggende beregninger i tjenstepensjon. Avhengig av ulike kombinasjoner av pensjonsytelser i det enkelte tilfelle kan det oppstå ulike former for samordningsberegninger i relasjon til personskadepensjonene.

Det er et problem at de mange ulike reglene for samordning av pensjoner ikke er tilstrekkelig koordinerte. Det er ikke uvanlig at de ulike reglene motvirker hverandre og gir lite logiske resultater. Dette viser seg ved at det kan oppstå «tap» på grunn av rett til ny eller større pensjon. En slik utilsiktet effekt av samordningsreglene oppstår ofte når det foreligger rett til flere forskjellige pensjoner (vertikal samordning), og skyldes blant annet at reglene for beregning av samordningsfradrag for samme pensjonsytelse varierer for de ulike pensjonsordningene.

For å hindre at pensjonister får lavere samlet pensjonsutbetaling på grunn av økte pensjonsrettigheter, er det gitt særskilte garantibestemmelser i medhold av samordningsloven § 27. Disse garantibestemmelsene gir pensjonistene rett til å motta samme samlede pensjonsutbetaling uten å måtte frasi seg noen pensjonsrettigheter. Det er den pensjonsordningen som er sist i samordningsrekkefølgen, vanligvis en av personskadetrygdene, som må dekke aktuelle «pensjonstap» gjennom å utbetale garantitillegg. Se "[Regler om beregning av garantitillegg](#)" i punkt 10.1.5 nedenfor, der det er gitt en nærmere beskrivelse av de aktuelle garantibestemmelsene i samordningsforskriftene 34 og 34 a.

I det følgende skal vi gjøre rede for hvordan pensjon fra personskadetrygd blir samordnet med:

1. Annen pensjon fra personskadetrygd, jf punkt 10.2.
2. Pensjon fra offentlige tjenstepensjonsordninger, jf "[Samordning av pensjon fra tjenstepensjonsordning og pensjon fra personskadetrygd](#)" i punkt 10.3.
3. Pensjon fra folketrygden, se "[Samordning av personskadepensjon og folketrygdpensjon – særlig om tilleggpensjonen](#)" i punktene 10.4 – 10.6.

Rekkefølgen av samordningstilfellene bestemmes som nevnt av de retningslinjene som er gitt i samordningsforskrift 1.

I "[Samordning av personskadepensjon og folketrygdpensjon – særlig om tilleggpensjonen](#)" i punktene 10.4 og "[Samordning av personskadepensjon og folketrygdpensjon – særlig om grunnpensjon](#)" i 10.5 vil vi gjøre rede for hvordan pensjon fra personskadetrygd blir samordnet med henholdsvis folketrygdens tilleggpensjon og folketrygdens grunnpensjon i tilfelle av «tokantsamordning». Slik «tokantsamordning» foreligger når en person bare har rett til personskadepensjon og pensjon fra folketrygden. I "[Samordning av personskadepensjon, tjenstepensjon og folketrygdpensjon \(trekantsamordning\)](#)" i punkt 10.6 vil vi gjøre rede for hvordan personskadepensjon blir samordnet med pensjon fra folketrygden ved trekantsamordning, dvs når det også foreligger rett til tjenstepensjon. Til slutt vil vi drøfte alter-

nativer til dagens regler og pensjonssystem, se "[Alternativer til dagens pensjons- og samordningsystem](#)" i punktene 10.7, 10.8 og 10.9.

10.1.5 Regler om beregning av garantitillegg

10.1.5.1 Innledning

De ulike regler for pensjonsberegning og samordning mellom forskjellige pensjoner fører til at det i flere tilfeller oppstår urimelige pensjonsresultater, som må avhjelpes gjennom egne regler for beregning av garantitillegg. Det er gitt to forskrifter om beregning av garantitillegg til bruk i slike tilfeller.

Forholdet er at såvel reglene for beregning av pensjon som reglene for beregning av samordningsfradrag for andre pensjoner (f eks folketrygdpensjon) kan bestemmes ved pensjonsplanen til den enkelte pensjonsordning. Forventede utbetalinger fra pensjonsordningene blir altså ikke bare bestemt ut fra nivået på bruttopensjonene, men i like stor grad ut fra hva som kan ventes å bortfalle av forpliktelser på grunn av regler om samordning med andre samtidige pensjoner.

Gjeldende samordningsregler er i stor grad utformet med henblikk på tilfeller av tokantsamordning. Det vil si tilfeller der det bare foreligger rett til to forskjellige pensjoner. På samme måte som reglene for beregning av pensjon varierer for de ulike pensjonsordningene, vil også reglene for beregning av samordningsfradrag – som hovedsakelig er basert på tokantsamordning – bli en del forskjellige.

At reglene for pensjonsberegning og samordningsfradrag kan variere for pensjonsordningene, skaper problemer når det foreligger rett til to eller flere pensjoner som ut fra ulike regler skal beregne samordningsfradrag for de samme ytelsene. Konsekvensen kan tidvis bli at det ikke lønner seg å motta ytelser fra den pensjonsordningen som har noe strengere regler for pensjons- og samordningsberegning, fordi pensjonisten uten denne pensjonen kan oppnå en høyere samlet pensjonsutbetaling.

Enkelte samordningsregler har i ettertid også vist seg å være lite konsekvente. Dette gjelder særlig for tilfeller av rett til gradert eller redusert pensjon, der konsekvensen kan bli at pensjonistene taper på rett til full pensjon.

For å avhjelpe problemene med tap av pensjonsinntekter på grunn av mangelfull samstemmighet og koordinering av samordningsregler har Sosialdepartementet gitt følgende to forskrifter om garantitillegg som vil bli omtalt nedenfor.

10.1.5.2 Garantiregler i samordningsforskrift 34

Ulike samordningsregler for forskjellige pensjonskombinasjoner kan føre til at pensjonister får utbetalt mindre samlet pensjon etter å ha fått rett til en ny eller høyere beregnet personskadepensjon. For å bøte på dette skal samordningsfradraget i personskadepensjonen eventuelt reguleres, eller det skal ytes et særskilt tillegg fra personskadetrygden etter følgende regler fastsatt av departementet:

- A) Ved samtidig rett til pensjon fra tjenestepensjonsordning, personskadetrygd og folketrygd skal som hovedregel samordningsfradraget i pensjon fra personskadetrygd reguleres, slik at pensjonisten til enhver tid ikke blir dårligere økonomisk stillet enn om pensjon fra personskadetrygd ikke var tilstått.
- B) Dersom det blir tilstått pensjon fra personskadetrygd etter høyere uføregrad enn tidligere, og dette fører til at pensjonistens samlede ytelser etter samordning blir lavere, skal som hovedregel samordningsfradraget i pensjonen fra personskadetrygd reguleres slik at pensjonisten samlet ikke får mindre utbetalt enn hva han samlet ville fått etter den tidligere fastsatte lavere uføregrad. Det sees i denne forbindelse helt bort fra at pensjonisten eventuelt kunne fått høyere samlet pen-

sjon dersom han hadde fått redusert den sist fastsatte uføregrad til en annen uføregrad enn den tidligere fastsatte. Det tas således bare i betraktning tidligere reelt fastsatt uføregrad, som har vært lagt til grunn ved tidligere pensjonsutbetaling. Reglene under bokstav B gjelder fra 16. november 1971.

- C) Ved oppregulering av pensjonene fra en personskadetrygd, ved et prosenttillegg eller ved en justering av pensjonsgrunnlaget, kommer reglene under bokstav B tilsvarende til anvendelse. Reglene under bokstav C gjelder fra 1. januar 1973.
- D) Hvis samordnet tjenstepensjon/personskadepensjon under opphold i helseinstitusjon blir mindre enn brutto tjenstepensjon alene, skal pensjonene fra personskadetrygd økes med et tilsvarende beløp. Dersom det i tillegg foreligger rett til pensjon fra folketrygden og de samlede ytelser etter samordning er lavere enn om personskadepensjonen ikke var tilstått, skal først eventuelt samordningsfradrag i personskadepensjonen reguleres i henhold til bokstav A ovenfor, deretter økes eventuelt pensjonen med et beløp, slik at samlet ytelse ikke blir lavere enn samordnet tjenstepensjon/ folketrygdpensjon alene.

10.1.5.3 Garantiregler i samordningsforskrift 34 a

I medhold av samordningsloven § 27 har departementet ved forskrift av 2. november 1988 bestemt:

I tillegg til gjeldende lover og forskrifter fastsettes følgende bestemmelser for tilfeller hvor en person får flere pensjoner som omfattes av samordningsloven:

1. Dersom pensjonisten får høyere samlet pensjon ved ikke å motta en eller flere av pensjonene, skal den pensjonsordning som er sist i samordningsrekkefølgen, begrense samordningsfradraget slik at samlet pensjon ikke blir lavere enn om vedkommende ikke mottok en eller flere av pensjonene. Blir det fortsatt nedgang, skal det manglende dekkes opp av neste ordning i samordningsrekkefølgen.
2. Dersom noen av pensjonene økes (brutto før samordning) og det oppstår nedgang i samlet utbetalt pensjon, skal samordningsfradraget begrenses på tilsvarende måte som etter nr. 1.
3. Bestemmelsen under nr. 1 og nr. 2 gjelder ikke for pensjonister med reduserte ytelser på helseinstitusjon. De gjelder heller ikke i forbindelse med pensjon fra privat tjenstepensjonsordning.
4. Forskriftene her trer i kraft straks.

Forskrift 34, som kom tidlig i 1970-årene, tok sikte på å hindre nedgang i samlet pensjonsutbetaling på grunn av rett til krigspensjon og yrkesskadepensjon. Etter hvert som det oppstod nye tilfeller med «tap» på grunn av rett til tjenstepensjon, ble det også behov for regler om garantitillegg i slike tilfeller. Forskrift 34 a ble dermed utformet med tanke på å hindre «tap» på grunn av rett til tjenstepensjon.

I de senere år har det vært en stadig økning av antall pensjonstilfeller der det må ytes garantitillegg fra personskadetrygd for å hindre «tap» på grunn av rett til ny eller større pensjon. Ikke minst har dette gjort seg gjeldende når det foreligger samtidig rett til «ikke-behovsprøvd» tjenestepenkepensjon, som i stor grad utbetales uten trekk for folketrygdens tilleggspensjon. Vi viser til at det ifølge nye bestemmelser i samordningsloven § 23 nr. 2 ikke skal gjøres fradrag i tjenestepenkepensjon for enkens egenopptjente tilleggspensjon fra folketrygden.

Mer detaljerte eksempler på hvordan garantireglene anvendes i de ulike tilfeller, er innarbeidet i beskrivelsen av de gjeldende samordningsreglene og virkningene av dem. Se vedlegg til *"Tillem্পninger og justeringer av det eksisterende system"* i punkt 10.7.8.

10.2 SAMORDNING AV TO ELLER FLERE PENSJONER FRA PERSONSKADETRYGD

10.2.1 Innledning

En person kan ha rett til to pensjoner av forskjellig art, for eksempel egen invalidepensjon og enke-/enkemannspensjon fra krigspensjoneringsloven. Vedkommende kan ha tilsvarende rett til to pensjoner av forskjellig art etter lov om yrkesskadetrygd av 1958.

Samordning av ytelse som en person kan få fra samme pensjons- eller trygdeordning, betegnes som intern samordning. Samordningsloven omfatter ikke slik intern samordning. Om og hvordan pensjonsytelsene skal avkortes i disse tilfellene, bestemmes av vedkommende pensjons- eller trygdelov. Dersom pensjonsloven ikke hjemler adgang til nedsettelse av ytelsene, må de utbetales uavkortet.

Når en person har rett til pensjonsytelser fra forskjellige personskadetrygder, vil det bli foretatt en såkalt horisontal samordning. Samordningslovens bestemmelser vil regulere disse forholdene. Det skjer for eksempel i tilfelle av samtidig rett til uførepensjon fra yrkesskadetrygden og enkepensjon fra krigspensjoneringsloven.

10.2.2 Intern samordning av personskadepensjoner

Ved rett til flere pensjoner fra samme pensjons- eller trygdeordning foretas eventuell intern samordning ut fra regler i vedkommende pensjonslov. I denne forbindelse kan det nevnes at ytelse etter krigspensjoneringslovene (sivilloven, militærloven og tilleggsloven) regnes som ytelse fra samme pensjonsordning. Yrkesskadetrygden omfatter også ytelse fra de tidligere ulykkestrygdene for industriarbeidere, sjømenn og fiskere. Det regnes således med bare to ulike personskadetrygder: krigspensjoneringsloven og yrkesskadetrygden.

Bestemmelser for intern samordning er gitt i krigspensjoneringslovene av 13. desember 1946, se sivilloven § 24 andre ledd og militærloven § 18 a andre ledd. Etter disse bestemmelsene skal det ved samtidig rett til invalidepensjon og enkepensjon fra krigspensjoneringsloven foretas 50 prosent reduksjon av krigsinvalidepensjonen. Fradraget i invalidepensjonen skal likevel ikke overstige 50 prosent av brutto enkepensjon. Disse to reglene fører til at fradraget i krigsinvalidepensjonen vil utgjøre 50 prosent av den laveste av de to pensjonene. Det er litt spesielt at man her beholder den avledede pensjonen (enkepensjonen) fullt ut, mens avkortingen skjer i den egenopptjente pensjonen.

Eksempel 1 – intern samordning av krigspensjoner

En enke har rett til både egen invalidepensjon og 100 prosent enkepensjon fra krigspensjoneringsloven. Hennes krigsenkepensjon (KEP) utgjør 112 536 kroner pr år. Krigsinvalidepensjonen (KIP) regnet etter hel arbeidsuførhet utgjør 160 992 kroner pr år.

Samordning mellom krigsinvalide- og krigsenkepensjon vil skje som følger:

Brutto KIP	kr 160 992
Fradrag for KEP $160\,992 \times 0,50 = 80\,496$ kr likevel begrenset til $112\,536 \times 0,50 =$	kr 56 268
Netto krigsinvalidepensjon	kr 104 724

Til utbetaling etter samordning

Netto krigsinvalidpensjon	kr 104 724
Brutto krigsenkepensjon	kr 112 536
Samlet krigspensjon	kr 217 260

Lov 12. desember 1958 om yrkesskadetrygd har ikke bestemmelser om innbyrdes (intern) samordning av uføre- og enkepensjon fra yrkesskadetrygden på samme måte som krigspensjoneringslovene. Fra yrkesskadetrygden kan det dermed utbetales uavkortet uføre- og enkepensjon til samme person med opptil hele pensjoner. Dette svarer til de reglene som gjelder for tilsvarende tjenstepensjoner.

Høyeste helpensjoner pr 30. april 1995 utgjør 102 048 kroner (uførepensjon) og 68 160 kroner (enkepensjon). Ved samtidig rett til full uføre- og enkepensjon etter høyeste pensjonsgrunnlag vil samlet yrkesskadepensjon utgjøre 170 208 kroner pr år.

10.2.3 Pensjoner fra ulike personskadetrygder (horisontal samordning)

Betegnelsen horisontal samordning brukes på den samordning som skjer når det samtidig foreligger rett til to eller flere pensjoner fra samme gruppe av pensjonsordninger, men uten at pensjonene er gitt etter samme lovgivning. Det vil si i tilfeller der det foreligger rett til to eller flere tjenstepensjoner, to eller flere personskadepensjoner eller folketrygdpensjon og en generell utenlandsk pensjon. Se "[Samordning av pensjoner fra to eller flere offentlige tjenstepensjonsordninger](#)" i kapittel 8.

Horisontal samordning forekommer altså når pensjonisten samtidig har rett til yrkesskadepensjon og krigspensjon. Pensjonene kan være av lik eller ulik art, f eks to enkepensjoner eller uføre- og enkepensjon.

Samordningsloven kapittel III regulerer bare to tilfeller av pensjoner fra forskjellige personskadetrygder. Den ene kombinasjonen er enkepensjon fra en personskadetrygd og uføre- eller invalidpensjon fra den andre. Se samordningsloven § 14. Den andre kombinasjonen er når det ytes barnpensjon fra to personskadetrygder. Se samordningsloven § 15.

Spørsmålet om samordning når det gjelder «taket» for hva som samlet kan utbetales, og hvilken ytelse som eventuelt skal settes ned, er for andre pensjonskombinasjoner innarbeidet i de aktuelle pensjonslovene. Det vil være tilfellet når en person har rett til uførepensjon fra to personskadetrygder, eller når en person har rett til enkepensjon fra to personskadetrygder. Se bestemmelser i loven om yrkesskadetrygd og lovene om krigspensjonering.

10.2.3.1 Horisontal samordning av flere uførepensjoner

Hva som samlet kan utbetales i invalide- og uførepensjon fra personskadetrygd, er regulert i de enkelte lovene, se yrkesskadetrygdloven § 12 nr. 3 første ledd og lovene om krigspensjonering, jf sivilloven § 24 første ledd og militærloven § 18 a første ledd.

Yrkesskadetrygdloven bestemmer at erstatningen for siste skadetilfelle skal fastsettes på grunnlag av forskjellen mellom den samlede arbeidsuførhet etter siste skade og den arbeidsuførhet som det tidligere er fastsatt pensjon for.

Etter krigspensjonslovenes bestemmelser skal den samlede erstatning ikke overstige hva den skadde ved 100 prosent invaliditet har krav på etter den lov som gir vedkommende høyest erstatning. Bestemmelsen er i utgangspunktet lik de reglene som gjelder for samordning mellom tjenstepensjon og personskadepensjon. Det vil si at samlet pensjonsutbetaling fastsettes ut fra størrelsen på den høyeste av de aktuelle pensjonene regnet etter 100 prosent uførhet. Se "[Samordning av personskadepensjon, tjenstepensjon og folketrygdpensjon \(trekantsamordning\)](#)" i punkt 10.6 om reglene i samordningsloven § 16 nr. 3. Det gis imidlertid ikke rett til beregning av et samordningstillegg lik 1/4 G i tilfeller av samordning mellom uførepensjon fra yrkesskadetrygden og invalidepensjon fra krigspensjoneringsloven.

Eksempel 2

En pensjonist har samtidig rett til 40 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden med 40 826 kroner og 60 prosent krigsinvalidpensjon med 101 280 kroner. Pensjonene dekker ulike skadetilfeller.

Brutto pensjonsytelser før samordning utgjør 142 106 kroner pr år, noe som beløpsmessig er mindre enn taket for samlet pensjonsutbetaling. Jf at pensjonisten med 100 prosent krigsinvalidpensjon ville fått rett til en bruttopensjon på 168 804 kroner. Det skal dermed ikke foretas noen innbyrdes avkorting mellom de to pensjonene i dette tilfellet.

Hvis begge pensjonene hadde dekket samme skadetilfelle og pensjonisten hadde vært delvis arbeidsfør (40 prosent arbeid), ville bare krigspensjonen – som den høyeste ytelsen – kommet til utbetaling. Det vil si at man har hjemmel for å stoppe utbetaling av yrkesskadepensjon når krigspensjoneringsloven overtar pensjonsansvaret og samtidig gir bedre pensjonsdekning for en tidligere godkjent yrkesskade.

10.2.3.2 Horisontal samordning av flere enkepensjoner

Krigspensjoneringslovene av 13. desember 1946 gir bestemmelser om samordning av krigsenkepensjon og enkepensjon fra yrkesskadetrygd. Se sivilloven § 24 tredje ledd og militærloven § 18 a tredje ledd. Også for disse tilfellene er det utformet begrensingsregler. Det vil si at det er satt et tak for hva som samlet kan utbetales uten avkorting.

Reglene sier at begge enkepensjonene kan utbetales fullt ut dersom summen av pensjonene ikke overstiger den høyeste av dem tillagt 1/4 av folketrygdens grunnbeløp (G). Når summen av pensjonene er større enn den største av dem tillagt 1/4 G, skal krigsenkepensjonen settes ned med et beløp som svarer til en så stor del av yrkesskadepensjonen som krigsenkepensjonen utgjør av full krigsenkepensjon. Enken skal likevel være sikret en samlet utbetaling som minst er lik den høyeste av pensjonene tillagt 1/4 G.

Bestemmelsene er i prinsippet lik de som gjelder ved samtidig rett til tjensteenkepensjon og krigsenkepensjon. Se "[Samordning av pensjon fra tjenstepensjonsordning og pensjon fra personskadetrygd](#)" i punkt 10.3 om bestemmelsene i samordningsloven § 18 nr. 2.

Eksempel 3

En enke har rett til 2/3 krigsenkepensjon med 75 024 kroner pr år etter grunnlag 10 000 (Ps = 5,65) og full enkepensjon fra yrkesskadetrygden med 68 160 kroner (Yg = 1,79 og Ps = 3,47)

Samordning mellom krigenkepensjon og enkepensjon fra yrkesskadetrygden skjer som følger:

Brutto KEP	kr 75 024	kr 75 024
Brutto Y-pensjon	kr 68 160	
Samlet brutto	<hr/> kr 143 184	
<i>Minimumsyttelse:</i>		
(75 024 + 9 520) =	kr 84 544	
Fradrag etter tredje ledd	kr 58 640	
Fradrag etter første ledd: (68 160 x 2/3) =	kr 45 440*	kr 45 440
Netto krigenkepensjon		<hr/> kr 29 584

* Gunstigst for pensjonisten

Pensjon til utbetaling etter samordning

Netto krigenkepensjon	kr 29 584
Brutto enkepensjon fra Y-trygd	kr 68 160
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 97 744

Resultatet etter samordning viser at enken får et samordningstillegg på 22 720 kroner i tillegg til den høyeste av bruttopensjonene. Det høye samordningstillegget skyldes de særlig gunstige fradrag som i disse tilfellene blir beregnet for graderte krigenkepensjoner.

For å klargjøre hvor gunstige samordningsreglene her er sammenlignet med reglene i samordningsloven § 14, viser vi til eksempel 4 C. Som dette eksempelet viser, vil en enke med 2/3 krigenkepensjon og egen uførepensjon fra yrkesskadetrygden etter 100 prosent uførhet få beregnet en lavere samlet pensjon enn enken med rett til enkepensjon fra yrkesskadetrygden. Dette skjer til tross for at den egne uførepensjonen fra yrkesskadetrygden i utgangspunktet er høyere enn enkepensjonen.

10.2.3.3 Horisontal samordning av barnpensjoner

Når begge foreldrene er døde, kan det forekomme at det ytes barnpensjon fra to forskjellige personskadetrygder. Dette kan også forekomme selv om bare en av foreldrene er død, dersom den avdøde hadde rett til uføre-/invalidpensjon fra to personskadetrygder. Samordningsloven § 15 bestemmer at bare den høyeste av barnpensjonene skal ytes.

10.2.3.4 Horisontal samordning av enkepensjon og uførepensjon

Samordningslovens regler for hva som samlet kan utbetales i pensjon ved rett til enke- og uførepensjon fra ulike personskadetrygder, er gitt i form av begrensingsregler og ikke som beregningsregler. Begrensingsregler innebærer at det er fastsatt et tak for den samlede utbetalingen, og ikke som ved intern samordning av krigenpensjoner, som beregner fradraget direkte ut fra én av ytelsene.

Samordningsloven § 14 fastsetter taket (pensjonsmaksimum) for hva som samlet kan utbetales i uføre- og enkepensjon. Det er den høyeste av pensjonene tillagt

1/4 av folketrygdens grunnbeløp (G) når uførepensjonen er regnet etter hel arbeidsuførhet. Det vil si at pensjonisten blir godskrevet et samordningstillegg på 1/4 G i tillegg til den høyeste av pensjonene når det foreligger samtidig rett til uføre- og enkepensjon. Samordningstillegget på 1/4 G avkortes forholdsmessig når pensjonisten har uførepensjon for delvis arbeidsuførhet.

Ved samordning av enkepensjon og uførepensjon fra personskadetrygd skal et eventuelt fradrag i alle tilfeller beregnes i den avledede pensjonen, det vil si i enkepensjonen.

Eksempel 4 A – horisontal samordning mellom pensjoner av ulik art (uføre- og enkepensjon)

En enke har rett til full enkepensjon fra krigspensjoneringen (KEP) med 112 536 kroner pr år. Ps = 5,65. Hun har også rett til 100 prosent uførepensjon fra Y-trygden med 83 772 kroner pr år (Yg = 2,20/Ps = 2,66)

Samordning mellom krigenkepensjon og uførepensjon fra Y-trygden skjer som følger:

Brutto KEP	kr 112 536	kr 112 536
Brutto Y-pensjon	kr 83 772	
Samlet brutto	<u>kr 196 308</u>	
<i>Maksimumpensjon:</i>		
(112 536 + 9 520)	kr 122 056	
Til fradrag i KEP	kr 74 252	kr 74 252
Netto krigenkepensjon		<u>kr 38 284</u>

Til utbetaling etter samordning

Netto krigenkepensjon	kr 38 284
Brutto uførepensjon fra Y-trygd	kr 83 772
Samlet personskadepensjon	<u>* kr 122 056</u>

- 1) Samlet utbetaling svarer til et beløp lik brutto krigenkepensjon + 1/4 G

Eksempel 4 B

En enke har rett til full enkepensjon fra krigspensjoneringen (KEP) med 112 536 kroner pr år. Ps = 5,65. Hun er delvis i arbeid og har bare rett til uførepensjon etter en uføregrad på 50 prosent.

Samordning mellom krigenkepensjon og uførepensjon fra yrkesskadetrygden skjer som følger:

Brutto KEP	kr 112 536	kr 112 536
Brutto Y-pensjon	kr 41 886	
Samlet brutto	<u>kr 154 422</u>	

Maksimumpensjon:

høyeste pensjon + 50 % av 1/4 G (112 536 + 4 760)	kr 117 296	
Til fradrag i KEP	kr 37 126	kr 37 126
Netto krigenkepensjon		kr 75 410

Til utbetaling etter samordning

Netto krigenkepensjon		kr 75 410
Brutto uførepensjon fra Y-trygd		kr 41 886
Samlet personskadepensjon		* kr 117 296

*) Samlet pensjon svarer til et beløp lik brutto krigenkepensjon + 50 % av 1/4 G

Forskjellen i samlet pensjonsresultat ved 100 og 50 prosent uførhet, jf eksempel A og B, utgjør bare 122 056 – 117 296 = 4 760 kroner. Når det i dette tilfellet er en ikke-behovsprøvd enkepensjon som utgjør den høyeste pensjonsytelsen, vil en samtidig rett til uførepensjon fra personskadetrygd maksimalt gi et tillegg på 1/4 G (samordningstillegg). Det er da ikke regnet med samtidig rett til folketrygdpensjon, som nesten alltid også vil foreligge i disse tilfellene.

Eksempel 4 C

En enke har rett til 2/3 krigenkepensjon (KEP) med brutto 75 024 kroner pr år og 50 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden med brutto 41 886 kroner. Uførepensjon regnet etter hel arbeidsuførhet utgjør 83 772 kroner.

Samordning mellom krigenkepensjon og uførepensjon fra yrkesskadetrygden skjer som følger:

Brutto KEP	kr 75 024	kr 75 024
Brutto Y-pensjon	kr 41 886	
Samlet brutto	kr 116 910	

Maksimumpensjon:

(83 772 + 4 760)	kr 88 532	
Til fradrag i KEP	kr 28 378	kr 28 378
Netto krigenkepensjon		kr 46 646

Til utbetaling etter samordning

Netto krigenkepensjon		kr 46 646
Brutto uførepensjon fra Y-trygd		kr 41 886
Samlet personskadepensjon		* kr 88 532

*) Samlet pensjon svarer til et beløp lik full uførepensjon fra yrkesskadetrygden + 50 % av 1/4 G

Ved alternativ rett til 100 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden vil samlet pensjon etter samordning utgjøre den høyeste av pensjonene (yrkesskadepensjonen)

+ 1/4 G, dvs 93 292 kroner. Forskjellen i pensjonsytelse ved 50 og 100 prosent uførhet vil også i dette tilfellet utgjøre bare 4 760 kroner (50 prosent av 1/4 G).

10.2.4 Vurdering av gjeldende regler for samordning mellom ulike personskadepensjoner

Det opereres med ulike typer av regler. Den ene typen er begrensingsregler, som setter tak for samlet utbetaling, men ikke alltid krever at det foretas faktisk avkorting. Den andre typen er fradragsregler, som angir aktuelle fradrag ut fra den sammenfallende pensjonsytelsen.

Reglene som anvendes er:

1. Begrensning av ytelsene i forhold til et tak lik høyeste fullpensjon (gjelder horisontal samordning av uførepensjoner og barnepensjoner).
2. Begrensning av ytelsene i forhold til tak lik den høyeste av de faktiske pensjoner, pluss 1/4 G (gjelder horisontal samordning av enkepensjoner).
3. Begrensning av ytelsene i forhold til tak lik den høyeste av pensjonene når uførepensjonen regnes etter hel arbeidsuførhet, pluss 1/4 G som graderes etter uføregrad (gjelder horisontal samordning av enke- og uførepensjon).
4. Spesielle fradragsregler for intern samordning av krigsinvalid- og krigsenkepensjon samt for horisontal samordning av enkepensjoner i tilfelle av gradert krigsenkepensjon.

Det kan stilles spørsmål ved behovet for de mange varianter, særlig når det dreier seg om de ulike tak-reglene. Reglene for samordning av henholdsvis uføre- og barnepensjoner er de samme som for samordning av tilsvarende tjenestepensjoner, og må antas basert på de samme forutsetninger om at det bare skal gis rett til én full pensjon (den høyeste).

Reglene for samordning av enkepensjoner fra personskadetrygd følger ikke de samme prinsipper som reglene for samordning av to tjenesteenkepensjoner. Mens taket for samlet utbetaling av tjenesteenkepensjon blir bestemt som for uføre- og barnepensjoner, har man for personskadeenkene gitt spesialregler som blant annet gir rett til beregning av et samordningstillegg på 1/4 G.

Det kan synes inkonsekvent med regler for beregning av samordningstillegg ved samtidig rett til to fulle enkepensjoner fra personskadetrygd – ikke minst sett på bakgrunn av at den avdødes uførepensjoner fra personskadetrygd ikke gav samme rett til godskrivning av 1/4 G. Det kan være aktuelt å endre reglene slik at taket for samlet utbetaling blir satt den høyeste av enkepensjonene regnet etter 100 prosent. En regelendring på dette feltet vil imidlertid gi marginale innsparinger, da det bare er en liten gruppe enker som mottar både krigsenkepensjon og enkepensjon fra yrkesskadetrygden.

En eventuell endring av samordningsreglene for enkepensjoner fra personskadetrygd – og da særlig de regler som gjelder ved graderte krigsenkepensjoner – bør ikke vurderes isolert. Både disse reglene og reglene for samordning mellom krigsenkepensjon og tjenesteenkepensjon, bør ses i sammenheng med reglene for samordning av tjenesteenkepensjon og tilleggspensjon fra folketrygden i samordningsloven § 23 nr. 2. Slik utvalget vurderer forholdet, er det ikke grunnlag for å stramme inn på samordningsreglene for én gruppe enker samtidig som en annen gruppe får enda bedre betingelser. En harmonisering av regler kan da likevel ikke oppnås. Vi viser for øvrig til "*Spesielle forhold knyttet til enkepensjoner*" i punkt 10.7.8.4.

Samordningen av uføre- og enkepensjon fra personskadetrygd, som også gir rett til godskrivning av samordningstillegg, må anses å gi et rimelig resultat i tilfelle

av hel arbeidsuførhet. Vi legger da vekt på at pensjonene dekker to ulike skadetilfeller, og at rimelighetshensyn tilsier at pensjonisten får godskrevet noe mer enn bare den høyeste av pensjonene.

Som i andre tilfeller av mer generelle takregler kan man imidlertid få en overpensjonering av de pensjonister som fremdeles har arbeid. Vi viser til at det ved fastsetting av taket for utbetalingene alltid skal regnes med uførepensjon etter hel arbeidsuførhet, og at det bare er samordningstillegget på 1/4 G som graderes i forhold til faktisk uføregrad. Det vil si at pensjonisten har rett til tilnærmet samme beløp i enke- og uførepensjonsytelser mens vedkommende er i halvt arbeid, som når vedkommende er fullt arbeidsufør.

Utvalget forutsetter at reglene som gjelder for samordning av to fulle pensjoner, er ment å gi et maksimalt pensjonsresultat i sakene. Det vil si at de forholdsmessig høyere ytelser som kan utbetales når pensjonisten ikke er fullt ufør, må skyldes utilsiktede virkninger.

Reglene synes klart å være utformet med hovedvekt på avsluttede pensjonstilfeller, det vil si tilfeller av full pensjonering. Det kan også være grunn til å tro at reglene er preget av tidligere tiders strengere krav til innvilgelse av full uførepensjon fra personskadetrygd, og dermed de særlige behov man da hadde for å sikre pensjonister med delpensjon. Vi viser til at personskadelovene til ut i 1960-årene bare hadde bestemmelser om medisinsk invaliditetsfastsetting.

I dagens situasjon vil det i overveiende antall tilfeller være ervervsmessige forhold som er bestemmende for utbetaling av delpensjoner, og ikke pensjonsvilkårene for øvrig. I denne situasjonen vil samordningsregler som angir tilnærmet identisk tak for samlet utbetaling uavhengig av grad av faktisk tap av arbeidsevne, føre til lite akseptable pensjonsresultater. Det kan være grunnlag for å vurdere en endring av samordningsloven § 14, slik at taket for samlet pensjonsutbetaling ved samtidig rett til uføre- og enkepensjon fra personskadetrygd settes til den høyeste av faktisk utbetalte pensjoner tillagt 1/4 G (eventuelt gradert i forhold til uføregraden). Dette kan motvirke tilfeller av overpensjonering når pensjonistene delvis er i arbeid. En eventuell regelendring her må imidlertid ses i sammenheng med aktuelle endringer av samordningsloven §§ 16 nr. 3 og 17. Vi viser til at det er samme type regler som går igjen i alle disse tilfellene.

Det må sies at en regelendring som nevnt ikke vil løse problemet med forholdsmessig liten kompensasjon for bortfall av arbeidsinntekt. Årsaken til dette er ordningen med relativt høye ikke-erhvervsprøvde enkepensjoner. Der slike enkepensjoner representerer den høyeste pensjonsytelsen, kan enkens tap av arbeidsevne bare erstattes med et samordningstillegg på 1/4 G. Vi viser til eksempel 4 A og B ovenfor og til "*Spesielle forhold knyttet til enkepensjoner*" i punkt 10.7.8.4, som tar opp de spesielle forholdene som knytter seg til ikke-erhvervsprøvde enkepensjoner.

10.3 SAMORDNING AV PENSJON FRA TJENESTEPENSJONSORDNING OG PENSJON FRA PERSONSKADETRYGD

10.3.1 Innledning

Medlemmer av offentlige tjenstepensjonsordninger er sikret tjenstepensjon basert på tjenesteforhold. De offentlige tjenstepensjonsordningene – statlige og kommunale – gir rett til alderspensjon, uførepensjon, etterlattepensjon og barnepensjon.

Pensjonene beregnes ut fra et bruttosystem, der alderspensjonen vanligvis utgjør 66 prosent av den lønnen medlemmet hadde da han fratradte sin stilling (pensjonsgrunnlaget).

En person kan ha rett til pensjonsytelser basert på bruttosystemer fra både tjenestepensjonsordning og personskadetrygd. Det kan forekomme varianter av pensjonskombinasjoner som følger:

<i>Tjenestepensjon</i>	<i>Personskadetrygd-</i>
1 Alderspensjon	Uførepensjon
2 Alderspensjon	Enkepensjon
3 Alders- og enkepensjon	Uførepensjon
4 Alders- og enkepensjon	Enkepensjon
5 Uførepensjon	Uførepensjon
6 Uførepensjon	Enkepensjon
7 Uføre- og enkepensjon	Uførepensjon
8 Uføre- og enkepensjon	Enkepensjon
9 Enkepensjon	Uførepensjon
10 Enkepensjon	Enkepensjon
11 Barnpensjon	Barnpensjon

I tilfeller der pensjonisten har rett til alders- eller uførepensjon fra tjenestepensjonsordning og uførepensjon fra personskadetrygd, vil det i stor grad være sammenfallende pensjonsdekning. Det vil si at begge pensjonene som regel dekker samme inntektsbortfall. Dette følger av at retten til full uførepensjon fra personskadetrygd forutsetter fullt tap av arbeidsevne i yrkesaktiv alder, men løper helt til pensjonisten dør.

Dersom en person er i fullt arbeid fram til oppnådd aldersgrense i sin stilling og tar ut opptjent alderspensjon, har vedkommende ikke krav på full uførepensjon fra personskadetrygd. Dette følger av at personskadepensjon er ment å dekke tap av arbeidssinntekter, og at det for rett til full uførepensjon fra personskadetrygd stilles krav til full arbeidsuførhet i yrkesaktiv alder.

Når tjenestepensjonsordningene yter uførepensjon til medlemmer som fratrer sin stilling på grunn av sykdom eller skade, godskrives de samtidig framtidig tjenestetid. Ved full arbeidsuførhet ytes invalidepensjon lik den alderspensjonen vedkommende ville ha opptjent ved å stå i stillingen fram til aldersgrensen. Det vil si at uførepensjonen ikke baseres bare på opptjente rettigheter. Uførepensjon fra tjenestepensjonsordning løper fram til stillingens aldersgrense og går deretter over til å bli alderspensjon.

Med full uførepensjon fra personskadetrygd og fra tjenestepensjonsordning vil pensjonisten i utgangspunktet få beregnet to fulle bruttoytelser. Det vil si at størrelsen på pensjonene ikke er knyttet til det som faktisk er innbetalt i medlemspremie, eller det som foreligger av tjenesteansiennitet. De to pensjonene tar hver for seg sikte på å gi full pensjonsdekning for pensjonistens faktiske tap av arbeidsevne.

Det finnes noen tilfeller der uføre- eller alderspensjon fra tjenestepensjonsordning og uførepensjon fra personskadetrygd ikke gir sammenfallende pensjonsdekning. Slik vil det være for eksempel når en person gjennom flere år har mottatt gradert uførepensjon fra personskadetrygd på grunn av tidligere skade, og senere får rett til alders- eller uførepensjon fra Statens Pensjonskasse basert på de inntektene han har hatt som delvis arbeidsufør.

Ettersom det i disse tilfellene i realiteten gis pensjonsdekning for to uavhengige forhold, kan det stilles spørsmål ved om det er rimelig å samordne denne typen pensjoner i den grad man i dag gjør. Vi viser til "[Tilfeller av tidligere godkjent personskade og etterfølgende opptjening av tjenestepensjon](#)" i punkt 10.7.8.3, der slike tilfeller er drøftet spesielt.

Ved rett til uføre- eller alderspensjon fra tjenestepensjonsordning og enkepensjon fra personskadetrygd eller enkepensjon fra tjenestepensjonsordning og uførepensjon fra personskadetrygd kan det vanskelig sies å foreligge samme form av

sammenfallende pensjonsdekning. I disse tilfellene er tjenstepensjon og personskadepensjon gitt for to uavhengige forhold og kompenserer helt ulike inntekter.

Det er likevel verdt å merke seg at det fra begge pensjonsordningene er beregnet bruttopensjoner som hver for seg er ment å dekke aktuelle leveomkostninger. Se også "*Spesielle forhold knyttet til enkepensjoner*" i punkt 10.7.8.4.

10.3.2 Hovedprinsipp for samordning av tjenstepensjon og personskadepensjon

Reglene for samordning av tjenstepensjon og personskadetrygd finnes i samordningsloven §§ 16, 17 og 18. Ved samordning av pensjoner fra tjenstepensjonsordning og personskadetrygd er det alltid tjenstepensjonen som skal settes ned. Se bestemmelsene i samordningsloven § 16 nr. 1.

Når en ser bort fra bestemmelsene i § 16 nr. 2 om samordning av uførepensjoner for samme skadetilfelle og § 18 nr. 1 og 2 om samordning av enkepensjoner, skal alle øvrige kombinasjoner av samordning mellom alders-, uføre- og enkepensjoner skje etter reglene i lovens § 16 nr. 3.

Reglene for samordning av tjenstepensjon og personskadetrygd er basert på samme type begrensingsregler som ved horisontal samordning av to tjenstepensjoner eller to personskadepensjoner. Det settes et tak (pensjonsmaksimum) for hva som samlet kan utbetales i pensjon.

Etter hovedregelen i samordningsloven § 16 nr. 3 settes taket lik den største av pensjonene regnet etter full tjenestetid og hel uførhet, tillagt 1/4 av folketrygdens grunnbeløp (G). Dersom det ikke er gitt pensjon for hel uførhet, skal samordningstillegget lik 1/4 G avkortes forholdsmessig etter uføregraden.

Eksempel 5

En person har rett til 100 prosent uførepensjonen fra tjenstepensjonsordning beregnet etter 21/30 opptjening og fiktivpoengtall 5,14. Pensjonen utgjør 120 540 kroner. Full tjenstepensjon med 30 års opptjening utgjør 172 200 kroner.

Han har også rett til 100 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden med brutto 90 624 kroner pr år.

Samordning etter § 16 nr. 3

Høyeste pensjon etter full opptjening (tjenstepensjonen)	kr 172 200
+ samordningstillegg	kr 9 520
Maksimumspensjon	kr 181 720
- brutto y-pensjon	kr 90 624
Kan utbetales fra tjenstepensjonsordning	kr 91 096

Pensjon til utbetaling etter samordning:

Netto tjenstepensjon	kr 91 096
Yrkesskadepensjon	kr 90 624
Totalt til utbetaling	* kr 181 720

1) Samlet pensjon svarer til et beløp lik full tjenstepensjon etter 30 års opptjening + 1/4 G

Eksempel 6

En enke har rett til 13/30 enkepensjon fra tjenstepensjonsordning med 44 772 kroner.

Hun er 50 prosent arbeidsufør, og har rett til 50 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden. Yrkesskadepensjonen utgjør 45 312 kroner. Yrkesskadepensjon etter 100 prosent uførhet utgjør 90 624 kroner.

$$\text{Full tjenesteenkepension utgjør } \frac{44\,772 \times 30}{13} = 103\,320 \text{ kroner}$$

Samordning etter § 16 nr. 3

Høyeste pensjon ved full tjenestetid og 100 % uførhet (tjenstepensjonen)	kr 103 320
+ samordningstillegg 1/4 G x 0,50	kr 4 760
Maks. sum pensjoner	<hr/> kr 108 080
brutto Y-pensjon	kr 45 312
Kan utbetales fra tjenstepensjonsordning	<hr/> * kr 62 768

*) Ettersom tjenstepensjonen før samordning bare utgjør 44 772 kroner, er det dette beløpet som uavkortet kan utbetales fra tjenstepensjonsordningen.

Pensjon til utbetaling etter samordning:

Netto tjenesteenkepensjon	kr 44 772
Yrkesskadepensjon	kr 45 312
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 90 084

Som eksempelene ovenfor viser, blir det ved beregning av hva som samlet kan utbetales i pensjon fra tjenstepensjonsordning og personskadetrygd, vanligvis tatt utgangspunkt i hva den høyeste av pensjonene vil utgjøre ved full opptjening og etter hel uførhet. Det vil si at taket for hva som kan utbetales i samlet pensjon, i liten grad varierer med uføregrad/ pensjonsgrad. I eksempel 6 vil den samlede pensjonsutbetaling forhøyes til 112 840 kroner når enken får rett til full uførepensjon. Det vil si at hun da får en økning i pensjonen på 22 756 kroner.

10.3.3 Samordning av uførepensjoner for samme skadetilfelle

Bestemmelsene i samordningsloven § 16 omhandler tilfeller der begge ytelsene er uførepensjoner. Dersom uførepensjonen fra tjenstepensjonsordningen og uførepensjonen fra personskadetrygden er gitt for samme skadetilfelle, vil pensjonsmaksimum (taket) bli fastsatt etter andre og strengere regler enn de som følger av lovens § 16 nr. 3 for forskjellige skadetilfeller.

Etter § 16 nr. 2, som gjelder for samme skadetilfelle, skal pensjonsmaksimum fastsettes til den største av de faktisk utbetalte pensjonene med tillegg av 1/4 G (eventuelt redusert tillegg etter uføregraden). Etter nr. 2 skal det altså ikke regnes med hva pensjonene utgjør etter full opptjening og hel uførhet.

Det kan i mange tilfeller være vanskelig å avgjøre om pensjonsutbetalingene fra tjenstepensjonsordning og personskadetrygd skyldes samme eller forskjellige skadetilfeller. Dette gjelder når det er samvirkende skadeårsaker, og når skaden har ført til en forverrelse. Departementet har derfor gitt følgende supplerende regler i samordningsforskrift 13:

Er bare en del av skadetilfellet godkjent av personskadetrygd, skjer samordningen av uførepensjoner fra tjenstepensjonsordning og personskadetrygd etter bestemmelsene i samordningsloven § 16 nr. 3.

Slik reglene praktiseres, vil det ved fastsetting av like uføregrader i tjenstepensjonsordning og personskadetrygd bli samordnet etter reglene i nr. 2, mens det ved ulike uføregrader vil bli samordnet etter nr. 3. Resultatet kan dermed bli noe tilfeldig.

Eksempel 7

En person har rett til 50 prosent uførepensjon fra tjenstepensjonsordning regnet etter 21/30 opptjening og fiktivpoengttall 5,14. Pensjonen utgjør 60 270 kroner. Full uførepensjon med 30 års opptjening utgjør 172 200 kroner.

Han har også rett til 50 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden med 45 312 kroner.

Samordning etter § 16 nr. 2

Høyeste pensjon (tjenstepensjonen)	kr 60 270
+ samordningstillegg $1/4 G \times 0,50$	kr 4 760
Maks. pensjon	<hr/> kr 65 030
brutto Y-pensjon	kr 45 312
Kan utbetales fra tjenstepensjonsordning	<hr/> kr 19 718
<i>Pensjon til utbetaling etter samordning</i>	
Netto tjenstepensjon	kr 19 718
Brutto yrkesskadepensjon	kr 45 312
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 65 030

Dersom bestemmelsene i lovens § 16 nr. 3 hadde vært anvendt, ville pensjonsberegning og samlet pensjon blitt som følger:

Samordning etter § 16 nr. 3

Høyeste pensjon ved full tjenestetid og 100 pst uførhet (tjenstepensjonen)	kr 172 200
+ samordningstillegg $1/4 G \times 0,50$	kr 4 760
Maksimumspensjon	<hr/> kr 176 960
- brutto Y-pensjon	kr 45 312
	<hr/>

 Kan utbetales fra tjenestepensjonsordning

* kr 131 648

- 1) Ettersom tjenestepensjonen før samordning bare utgjør 60 270 kroner, er det dette beløpet (uavkortet) som eventuelt blir utbetalt fra tjenestepensjonsordningen. Samlet utbetaling etter samordning ville utgjort 105 582 kroner.

Ved rett til 100 prosent uførepensjon fra både tjenestepensjonsordning og yrkesskadetrygd vil forskjellen mellom reglene i § 16 nr. 2 og § 16 nr. 3, bli mindre tydelige. Det vil da bare være i tilfeller der det ikke er opptjent full (30/30) tjenestepensjon, at det kan beregnes et høyere tak etter nr. 3 enn etter nr. 2. Se eksempel 8 nedenfor.

Hvis tjenestepensjonen og personskadetrygden begge er beregnet etter en uføregrad på 100 prosent og tjenestepensjonen dessuten er beregnet etter full tjenestetid, er det likegyldig om samordningen skjer etter nr. 2 eller etter nr. 3. De gunstige reglene i samordningsloven § 16 nr. 3 favoriserer altså bare pensjonister som i utgangspunktet ikke har rett til fulle pensjoner.

Eksempel 8

En uførepensjonist har rett til 100 prosent uførepensjon fra tjenestepensjonsordning beregnet etter 21/30 opptjening og fiktivpoengtall 5,14. Pensjonen utgjør 120 540 kroner. Full tjenestepensjon med 30 års opptjening utgjør 172 200 kroner.

Han har også rett til 100 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden med brutto 90 624 kroner pr år.

Samordning etter § 16 nr. 2

Høyeste pensjon (tjenestepensjonen)	kr 120 540
+ samordningstillegg 1/4 G	kr 9 520
Maks. sum pensjon	kr 130 060
- brutto y-pensjon	kr 90 624
Kan utbetales fra tjenestepensjonsordning	kr 39 436

Pensjon til utbetaling etter samordning

Netto tjenestepensjon	kr 39 436
Yrkesskadepensjon	kr 90 624
Totalt til utbetaling	kr 130 060

Ved samordning etter § 16 nr. 3 ville taket for samlet pensjonsutbetaling blitt satt til 181 720 kroner, og pensjonisten hadde fått utbetalt en netto tjenestepensjon på 91 096 kroner. Se tidligere eksempel 5.

Det er vanskelig å se at det foreligger noe grunnlag for å beregne et lavere tak for samlet pensjonsutbetaling når uførepensjonene er gitt for samme skadetilfelle enn når de er gitt for forskjellige skadetilfeller. Det er spesielt vanskelig å se fordi dette i mange tilfeller kan bero på tilfeldigheter. En eventuell samordning etter samordningsloven § 16 nr. 2 vil også skje rent midlertidig. Man vil nemlig gå over til å sam-

ordne etter reglene i lovens § 16 nr. 3 fra det tidspunkt tjenstepensjonen blir omgjort fra uførepensjon til alderspensjon.

Slik reglene i § 16 nr. 2 nå er, gir de klart dårligere pensjonsresultater for en liten og tilfeldig gruppe uførepensjonister.

Bakgrunnen for at man i sin tid gikk inn for å godskrive fullt opptjent tjenstepensjon (30/30) etter reglene i § 16 nr. 3, kan ha vært hensynet til de mange tilfeller av delpensjoner fra personskadetrygd. Vi viser i den forbindelse til at uførepensjoner fra personskadetrygd fram til 1963 ble beregnet bare ut fra graden av medisinsk invaliditet, og at det dermed var få tilfeller av rett til full uførepensjon. Gjennom å la taket for utbetaling av tjenstepensjon og personskadepensjon bestemmes av nivået på de respektive fullpensjonene, kunne man gjennom samordningsreglene kompensere for den mer begrensede retten til personskadetrytelse. Man kan også ha sett behov for å avhjelpe tilfeller av manglende tjenstepensjonsopptjening på grunn av personskade i ung alder.

Når man for samme trygdetilfelle ikke har sett behov for å regne med full tjenestetid og 100 prosent uførepensjon, må det skyldes en forutsetning om at den aktuelle personskadepensjonen ville gi en rimelig eller den beste dekning.

Slik forholdene nå er, synes det ikke som det er grunnlag for differensierte regler for samme og forskjellige trygdetilfeller. Det vil utvilsomt være enklere for både pensjonistene og pensjonsordningene om man får en felles bestemmelse for samordning.

Den enkleste løsningen vil muligens være å oppheve bestemmelsene i nr. 2 og la all samordning skje etter nr. 3. Dette vil ikke føre til at noen pensjonister blir ugunstigere stilt enn i dag. De som nå får sine pensjoner samordnet etter nr. 2, kan da få utbetalt en høyere samlet pensjon. Pensjonsutgiftene vil følgelig øke noe, men ikke i betydelig grad.

Et annet og bedre alternativ er å utarbeide nye, reviderte regler for samordning av uførepensjoner fra tjenstepensjonsordning og personskadetrygd. Dermed kunne man oppnå å harmonisere pensjonsutbetalingene ved delvis arbeidsuførhet med pensjonsresultatene ved full uførhet. Vi viser til "[Samordning av pensjon fra tjenstepensjonsordning og pensjon fra personskadetrygd](#)" i punkt 10.3 4.

10.3.4 Samordning av uførepensjoner for forskjellige skadetilfeller

Når bare en del av skadetilfellet er godkjent for personskadetrygd, skal samordningen av uførepensjoner fra tjenstepensjonsordning og personskadetrygd skje etter bestemmelsene i samordningsloven § 16 nr. 3. Det følger også av bestemmelser i samordningsforskrift 13.

I et tilfelle der det samtidig foreligger rett til 50 prosent uførepensjon fra tjenstepensjonsordning, og rett til 40 prosent uførepensjon fra personskadetrygd, vil lovens § 16 nr. 3 anvendes som følger:

Eksempel 9

En person har rett til 50 prosent uførepensjon fra tjenstepensjonsordning med 60 270 kroner. Brutto tjenstepensjon er regnet etter 21/30 opptjening og fiktivpoengtall 5,14. Uførepensjonen fra yrkesskadetrygden utgjør 36 252 kroner etter en uføregrad på 40 prosent.

Samordning etter § 16 nr. 3

Høyeste pensjon ved full tjenestetid og 100 pst uførhet (tjenestepensjonen)	kr 172 200
+ samordningstillegg 1/4 G x 0,40	kr 3 808
Maks. sum pensjoner	kr 176 008
- Brutto Y-pensjon	kr 36 252
Kan utbetales fra tjenestepensjonsordning	kr 139 756

Ettersom tjenestepensjonen før samordning utgjør bare 60 270 kroner, er det være dette beløpet som uavkortet kan utbetales fra tjenestepensjonsordningen.

Pensjon til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 60 270
Yrkesskadepensjon	kr 36 252
Totalt til utbetaling	kr 96 522

Dersom en sammenligner pensjonsresultatet i foranstående eksempel med pensjonsresultatet i eksempel 7, ser en at pensjonisten har mer å hente gjennom samordning etter reglene i § 16 nr. 3 enn gjennom økning av uførepensjonen fra yrkesskadetrygden. Mens vedkommende ved rett til 50 prosent uførepensjon fra både tjenestepensjonsordning og personskadetrygd kan få en samlet utbetaling på bare 65 030 kroner, oppnår han å få utbetalt 96 522 når uførepensjonen fra personskadetrygden er 40 prosent.

De ulike pensjonsresultatene som på denne måten framkommer, synes vanskelige å forsvare. Det er ikke grunn til å tro at man bevisst har ønsket å gi personer med en begrenset yrkes- eller krigsskade høyere samlet pensjonutbetaling enn personer med en større skade som gir rett til pensjon. Etter utvalgets syn gir reglene i lovens § 16 nr. 3 en utvilsom overpensjonering i tilfeller som dette.

Årsaken til at reglene i § 16 nr. 3 gir betydelig overpensjonering i tilfeller av graderte pensjoner, er at taket etter § 16 nr. 3 varierer lite med uføregraden. Reglene gir så gode resultater ved delvis uførhet at pensjonsinntekt sammen med arbeidsinntekt faktisk kan bli høyere enn den lønnen vedkommende hadde før han ble ufør. Ulempen er at det ved full uførhet i tilsvarende mindre grad gis kompensasjon for tap av arbeidsinntekt. Dette tilsier at taket etter § 16 nr. 3 i større grad bør gjøres avhengig av uføregrad og faktisk tap av arbeidsevne.

De lempelige reglene i samordningsloven § 21 forsterker for øvrig overpensjoneringsproblemene i tilfeller av gradert uførepensjon fra personskadetrygd. Jf "[Samlet fradrag for folketrygdens grunnpensjon ved trekantsamordning](#)" i punkt 10.6.3.

For ytterligere å tydeliggjøre problemet med overpensjonering etter § 16 nr. 3 viser vi nedenfor et eksempel der yrkesskadepensjonen er byttet ut med en høyere ytelse fra krigspensjoneringen.

Eksempel 10

En person har rett til 50 prosent uførepensjon fra tjenstepensjonsordning med 60 270 kroner regnet etter 21/30 opptjening. Han har rett til 40 prosent uførepensjon fra krigspensjoneringen med 67 524 kroner.

Samordning etter § 16 nr. 3

Høyeste pensjon ved full tjenestetid og 100 % uførhet (tjenstepensjonen)	kr 172 200
+ samordningstillegg $1/4 G \times 0,40$	kr 3 808
Maksimumspensjon	kr 176 008
Brutto krigspensjon	kr 67 524
Kan utbetales fra tjenstepensjonsordning	kr 108 484

Ettersom brutto tjenstepensjon utgjør 60 270 kroner, er det dette beløpet (uavkortet) som kommer til utbetaling. Samlet pensjon etter samordning utgjør 127 794 kroner pr år.

Ved 100 prosent uførhet vil han ha rett til full tjenstepensjon etter 21/30 tjenestetid med 120 540 kroner og uendret 40 prosent krigspensjon. Det vil bli beregnet pensjon som følger:

Samordning etter § 16 nr. 3

Høyeste pensjon ved full tjenestetid	kr 172 200
+ samordningstillegg	kr 3 808
Maksimumspensjoner	kr 176 008
- Brutto krigspensjon	kr 67 524
Kan utbetales fra tjenstepensjonsordning	kr 108 484

Samlet pensjonsutbetaling ved full arbeidsuførhet utgjør 176 008 kroner. Merutbetalingen når uførheten øker fra 50 prosent til 100 prosent utgjør $176\,008 - 127\,794 = 48\,214$ kroner. Med det pensjonsresultat som forelå ved 50 prosent uførhet, er det ikke rart om pensjonisten blir skuffet når han ser resultatet ved full uførhet.

Som nevnt fører takregelen i § 16 nr. 3 – på samme måte som taket i samordningsloven § 14 – til klar overpensjonering for tilfeller der pensjonisten er i delvis arbeid. Ut fra den forutsetning at reglene for beregning av samlet pensjon ved rett til 100 prosent pensjonsytelser er ment å gi et bestemt nivå, synes det rimelig å begrense pensjonsutbetalingene til delpensjonistene i forhold til pensjonsresultatet ved fulle pensjoner.

Mye taler for at reglene for samordning av to uførepensjoner etter lovens § 16 i det alt vesentlige bør baseres på gjeldende bestemmelser i § 16 nr. 2. Det kan imidlertid være grunnlag for å utfylle disse reglene noe, blant annet for å sikre at pensjonister som har hatt løpende uførepensjon fra personskadetrygd under et etterfølgende arbeidsforhold får beholde en større del av personskadepensjonen utenfor samordning med tjenstepensjonen. Jf "[Tilfeller av tidligere godkjent personskade og etterfølgende opptjening av tjenstepensjon](#)" i punkt 10.7.8.3.

10.3.5 Samordning av tjenestepensjon og personskadepensjon som er av forskjellig art

Samordningsloven § 17 omhandler de fleste kombinasjoner av pensjonsarter. Vi viser til pensjonstilfeller med pensjoner av ulik art, listet opp som nr. 1-4 og 6-9 i "*Innledning*" i punkt 10.3.1.

I samordningsloven § 17 er det konsekvent vist til bestemmelsene i § 16 nr. 3. Det vil si at det i alle tilfeller der pensjonene fra tjenestepensjonsordning og personskadetrygd ikke er av samme art, blir beregnet et tak for samlet utbetaling lik den største av pensjonene regnet etter full opptjening og hel uførhet, med et tillegg som nevnt i § 16 nr. 3.

Det tidligere eksempelet 6 viser hvordan reglene anvendes når pensjonskombinasjonen er enkepensjon fra tjenestepensjonsordning og uførepensjon fra personskadetrygd. Nedenfor viser vi et eksempel på samordning av alderspensjon fra tjenestepensjonsordning og uførepensjon fra personskadetrygd. Eksempelet viser for øvrig et tilfelle med rett til to alderspensjoner fra forskjellige tjenestepensjonsordninger.

Eksempel 11

En alderspensjonist har rett til kommunal tjenestepensjon (alderspensjon) fra KLP regnet etter 26/30 tjenestetid med 137 448 kroner. Han har også rett til sjømannspensjon regnet etter 85 måneders fartstid (85/360) med 18 964 kroner. Fra krigspensjoneringen mottar han full invalidepensjon med 160 992 kroner.

Ifølge bestemmelsene i samordningsloven § 7 skal det først foretas innbyrdes samordning av de to tjenestealderspensjonene. Etter reglene her skal samlet pensjonsutbetaling begrenses til full (30/30) pensjon fra den pensjonsordningen der den siste pensjonen er tjent opp. Det er denne pensjonsordningen som beregner eventuelt fradrag. Beregningen gjøres som følger:

Samordning av kommunal tjenestepensjon og sjømannspensjon:

Brutto KLP-pensjon	kr 137 448	kr 137 448
Brutto sjømannspensjon	kr 18 964	
Sum brutto pensjon	<hr/> kr 156 412	
- Maksimumspensjon (137 448 x 30/26)	kr 158 594	
Frdrag i KLP-pensjon	<hr/> kr 0	kr 0
Foreløpig netto KLP-pensjon		<hr/> kr 137 448

Etter at tjenestepensjonene er samordnet innbyrdes, skal de samordnes videre med personskadepensjonen.

Samordning av tjenestepensjoner og krigspensjon:

Sum tjenestepensjon etter innbyrdes samordning	kr 156 412
+ brutto krigspensjon	kr 160 992
Sum før samordning	<hr/> kr 317 404
- Maksimumsyttelse: 30/30 KLP-pensjon + 1/4 G	<hr/> kr 168 114

 til fradrag i tjenestepensjon

kr 149 290

Fradraget blir fordelt med 18 964 kroner i sjømannspensjonen, som er først opptjent, og resten – 130 326 kroner – i den kommunale alderspensjonen.

Pensjon til utbetaling etter samordning:

Netto sjømannspensjon	kr	0	
Netto KLP-pensjon	kr	7 122	
Krigsinvalidpensjon	kr	160 992	
Totalt til utbetaling			kr 168 114

Som det går fram av eksempelet ovenfor og det tidligere eksempelet 6, blir pensjonisten gjennom reglene i § 16 nr. 3 sikret pensjonsutbetaling i forhold til fulle tjenestepensjonsrettigheter, selv om det rent faktisk ikke foreligger en slik rett. Dette skjer til tross for at det i tjenestepensjonsordningene blir godskrevet framtidig tjenestetid i tilfelle av uførhet. Det er det forhold at pensjonisten samtidig har rett til personskadepensjon, som gjennom reglene i § 16 nr. 3 noe ulogisk gir en slik virkning.

På samme måte som reglene i § 16 nr. 3 gir reglene i § 17 så begrensede muligheter for differensiering av taket for samlet utbetaling, at det oppstår problemer med overpensjonering av pensjonister som fremdeles er i delvis arbeid og mottar delpensjoner. Mye taler for at så vel reglene i § 17 som reglene i § 16 bør endres, slik at fastsettingen av taket blir basert på de faktisk utbetalte pensjonsytelsene i stedet for på hypotetiske fulle ytelser fra tjenestepensjonsordning og personskadetrygd. Det vil si at det ved fastsetting av taket for samlet pensjonsutbetaling bare regnes med den største av faktisk utbetalte pensjoner pluss samordningstillegg på 1/4 G.

Mens det etter reglene for samordning av tjenestepensjoner er satt et tak for den samlede pensjonsutbetalingen lik fullt opptjent tjenestepensjon i den siste ordningen, heves taket med et ekstra samordningstillegg på 1/4 G ved samordning av tjenestepensjon og personskadepensjon.

10.3.6 Samordning av enkepensjoner fra tjenestepensjonsordning og personskadetrygd

Samordningsloven § 18 omhandler samordning av enkepensjoner fra tjenestepensjonsordning og personskadetrygd. Det gjelder forskjellige regler alt ettersom pensjonen fra personskadetrygd er yrkesskadepensjon eller krigspensjon. Denne forskjellen oppstod ved endringer av samordningsloven med virkning fra 1. april 1968. Det ble da innført gunstigere samordningsregler for krigsenkepensjon.

Samordning av enkepensjoner fra tjenestepensjonsordning og yrkesskadetrygd skjer etter § 18 nr. 1. Bestemmelsen er ganske lik bestemmelsen i § 16 nr. 3, men det gis ikke noe samordningstillegg på 1/4 G for enkepensjoner slik som for uførepensjoner.

Bestemmelsene i lovens § 18 nr. 1 lyder:

Enkepensjoner fra tjenestepensjonsordning og etter lov av 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd samordnes ved at tjenestepensjonen settes ned, slik at

summen av pensjonene ikke overstiger den høyeste av dem når tjenstepensjonen regnes etter full tjenestetid.

Eksempel 12

En enke har rett til 13/30 kommunal tjenesteenkepensjon med 27 384 kroner og full enkepensjon fra yrkesskadetryden med 68 160 kroner. Full enkepensjon etter 30 års tjenestetid utgjør 63 192 kroner.
Samordning etter § 18 nr. 1

Pensjonsmaksimum: Høyeste pensjon ved full tjenestetid (yrkesskadepensjonen)	kr 68 160
- brutto yrkesskadepensjon	kr 68 160
<i>Kan utbetales fra tjenstepensjonsordning</i>	<hr/> kr 0

Pensjon til utbetaling etter samordning:

Netto tjenesteenkepensjon	kr 0
Enkepensjon fra y-trygden	kr 68 160
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 68 160

Samordning mellom tjenesteenkepensjon og krigsenkepensjon skjer etter samordningsloven § 18 nr. 2. Reglene her avviker fra hva som gjelder ved samordning av ytelser fra tjenstepensjonsordning og yrkesskadetrygd. Man må også i prinsippet foreta to beregninger for å komme fram til det endelige resultat. (Tilsvarende regler gjelder for øvrig ved samordning av krigsenkepensjon og enkepensjon fra yrkesskadetrygden. Jf bestemmelser i lovene om krigspensjonering, se "[Horisontal samordning av flere enkepensjoner](#)" i punkt 10.2.3.2.)

Bestemmelsene i § 18 nr. 2 har følgende ordlyd:

«Enkepensjoner fra tjenstepensjonsordning og fra krigspensjoneringen samordnes ved at tjenstepensjonen settes ned med så stor forholdsmessig del som krigspensjonen utgjør av full krigspensjon.

Overstiger summen av pensjonene ikke den høyeste av dem tillagt 1/4 av folke-trygdens grunnbeløp, utbetales likevel begge pensjoner fullt ut. Er summen av pensjonene større, utbetales krigspensjonen og minst så stor del av tjenstepensjonen at det samlede utbetalte beløp svarer til den største av pensjonene tillagt 1/4 av folke-trygdens grunnbeløp.»

Eksempel 13

En enke har rett til 30/30 tjenesteenkepensjon med 78 648 kroner og 2/3 krigsenkepensjon med 75 024 kroner.
Samordning etter § 18 nr. 2

Brutto tj.enkepensjon	kr 78 648
Brutto krigsenkepensjon	<hr/> kr 75 024

Sum bruttoytelser	kr 153 672
- <i>Minimumsyttelse:</i>	
kr (78 648 + 9 520)	kr 88 168
Fradrag etter andre ledd	kr 65 504
Alternativt fradrag etter første ledd: kr (78 648 x 2/3)	kr 52 432*

*) Det lavest beregnede fradrag, som gir høyest utbetaling til pensjonisten.

Pensjon til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon kr (78 648 – 52 432)	kr 26 216
Krigsenkepensjon	kr 75 024
Totalt til utbetaling	kr 101 240

Det er mulig å forenkle reglene ved å innføre samme samordningsregler for yrkes-skadetrygd og krigspensjonering. Ulikheten med hensyn til beregning av samordningstillegg på 1/4 G er et aktuelt forhold å ta opp. Ytterligere forenkling kunne oppnås hvis man kom fram til samme regler som gjelder for uførepensjoner og andre kombinasjoner av pensjonsarter, jf. § 16 nr. 3 og § 17. Vi viser imidlertid til det som er uttalt i "[Vurdering av gjeldende regler for samordning mellom ulike personskadepensjoner](#)" i punkt 10.2.4 om behov for å se de ulike enkepensjonsreglene i sammenheng.

Ved beregning av kostnader knyttet til innføring av lempeligere samordningsregler for enkepensjoner fra yrkesskadetrygden (evt krigspensjonering) og tjenestepensjonsordning vil det være aktuelt å trekke inn de mange garantitilleggstilfeller etter endringene i samordningsloven § 23 nr. 2. Ettersom det i mange saker utbetales ekstra garantitillegg fra personskadetrygd for å dekke tap ved rett til personskadepensjon, vil de faktiske utbetalingene ofte avvike fra det helt regulære samordningsresultat. Vi viser til "[Innledning](#)" i punkt 10.5.1 om regler for beregning av garantitillegg.

10.3.7 Vurdering av reglene for samordning av tjenestepensjon og personskadepensjon

Bestemmelsene for samordning av tjenestepensjon og personskadepensjon er i det alt vesentlige gitt i form av tak-regler.

Hovedregelen i samordningsloven § 16 nr. 3 setter taket for hva som samlet kan utbetales i tjenestepensjon og personskadepensjon, til den største av pensjonene regnet etter full tjenestetid og hel arbeidsuførhet + 1/4 G. Taket for hva som samlet kan utbetales, er i liten grad gjort avhengig av pensjonistens reelle ervervsituasjon. Det vil si av om vedkommende er fullt arbeidsufør eller delvis er i arbeid.

Som tidligere nevnt i "[Samordning av uførepensjoner for samme skadetilfelle](#)" i punkt 10.3.3 og "[Samordning av uførepensjoner for forskjellige skadetilfeller](#)" i 10.3.4 mener utvalget at det er grunnlag for å vurdere endringer av bestemmelsene i § 16 nr. 3, slik at det blir gitt større muligheter for gradering av ytelser i forhold til den aktuelle pensjonists faktiske ervervstap.

De begrensede muligheter som § 16 nr. 3 gir for gradering av ytelser ut fra ervervsituasjonen, får også virkning for de samordningstilfeller som går inn under samordningsloven § 17 bokstavene a, b og c. Dette skjer fordi § 17, som omhandler pensjonstilfeller av ulik art, bestemmer at reglene i § 16 nr. 3 skal legges til grunn.

Problemet med at det gis liten mulighet for gradering av samlet utbetalt ytelse, gjør seg primært gjeldende ved samordning av uførepensjon fra tjenstepensjonsordning og enkepensjon fra personskadetrygd (§ 17 b) og ved samordning av enkepensjon fra tjenstepensjonsordning og uførepensjon fra personskadetrygd (§ 17 c). Også i disse tilfellene vil pensjonisten oppnå å få en forholdsmessig høyere pensjonsdekning som delvis ufør enn som fullt ufør.

Det kan for øvrig – uavhengig av pensjonistens faktiske ervervsituasjon – være grunnlag for å stille spørsmål ved de aktuelle tak- regler, som alltid beregner full egenopptjent tjenstepensjon for enke med rett til enkepensjon fra personskadetrygd. Tilsvarende beregnes det alternativt full tjenesteenkepensjon som tak i tilfelle av rett til uførepensjon fra personskadetrygd. Slik godskriving av tjenesteansettelse for den andre ektefellen, må i enda større grad enn når tjenstegodskriving skjer for den krigs- eller yrkesskadde, sies å representere en noe ubegrunnet gavepakke. Reglene i samordningsloven gir her den virkning at pensjonister med samtidige tjenstepensjonsrettigheter kan få større pensjonsfordeler enn de som egentlig er ment å følge av personskadetrygdlovene. Andre personskadepensjonister uten rett til slik tjenstepensjon, kan ikke på samme måte kunne oppnå slike særfordeler.

Når det gjelder bestemmelsene i samordningsloven § 18 om samordning av enkepensjoner, viser vi til det som er nevnt under "[Samordning av enkepensjoner fra tjenstepensjonsordning og personskadetrygd](#)" i punkt 10.3.6. Forenklingssyn kan tilsi at det blir utarbeidet ens regler for samordning av tjenesteenkepensjon med henholdsvis krigsenkepensjon og enkepensjon fra yrkesskadetrygden. Det kan også være grunnlag for å se reglene i § 18 i forhold til eventuelle endringer i lovens §§ 16 og 17.

Eventuelle nye regler for samordning mellom tjenstepensjon og personskadepensjon bør vurderes i forhold til de senere endringer i samordningsloven § 23 nr. 2. At det beregnes relativt små fradrag for folketrygdens tilleggspensjon i enkepensjon fra tjenstepensjonsordning, gir mange tilfeller av tap ved samtidig rett til personskadepensjon og dermed rett til beregning av garantitillegg. Se "[Regler om beregning av garantitillegg](#)" i punkt 10.1.5. Det er likevel nødvendig å se reglene i forhold til grupper med framtidig behovsprøvde enke- og enkemannspensjoner.

10.4 SAMORDNING AV PERSONSKADEPENSJON OG FOLKETRYGD-PENSJON – SÆRLIG OM TILLEGGSPENSJONEN

10.4.1 Innledning

I det følgende skal vi gjøre rede for hvordan en personskadepensjon blir samordnet med folketrygdens tilleggspensjon og/eller særtillegg. Vi skal også foreta enkelte vurderinger av dagens samordningsregler.

Først vil vi gi en generell omtale av folketrygdens tilleggspensjon og særtillegg, se "[Generelt om folketrygdens tilleggspensjon](#)" i punkt 10.4.2. Deretter vil vi gjøre rede for hvordan en personskadepensjon blir samordnet med folketrygdens tilleggspensjon og særtillegg, se "[Hovedregel om full samordning](#)" i punkt 10.4.3.

10.4.2 Generelt om folketrygdens tilleggspensjon

Størrelsen på folketrygdens tilleggspensjon avhenger av opptjente pensjonspoeng i folketrygden etter 1966. Det er både det antall år det er opptjent pensjonspoeng for

etter 1966 og de enkelte faktisk godskrevne pensjonspoeng som er avgjørende for tilleggspensjonens størrelse. Full tilleggspensjon gis etter 40 poengår. Ved mindre enn 40 poengår reduseres pensjonen i forhold til antall poengår.

Full tilleggspensjon opptjent før 1. januar 1992 utgjør 45 prosent (pensjonsprosenten) av det beløp man kommer fram til ved å multiplisere grunnbeløpet i folketrygden med gjennomsnittet av pensjonistens 20 største poengtall (sluttpoengtallet). Dersom vedkommende er godskrevet pensjonspoeng for 20 år eller mindre, beregnes gjennomsnittet av alle poengtallene. For opptjeningsår fra og med 1992 er pensjonsprosenten 42.

Formelen for beregning av tilleggspensjon ser slik ut:

$$G \times \text{sluttpoengtallet} \times \text{pensjonsprosenten} \times \frac{\text{poengår}}{40}$$

For personer i eldre aldersgrupper, som ikke har hatt anledning til å tjene opp full tilleggspensjon etter 1966, er det gitt spesielle overgangsbestemmelser om overkompensasjon. For personer som er født i et av årene mellom 1898 og 1917, er kravet til full opptjeningstid 20 år. For hvert år en person er født etter 1917, øker kravet til opptjeningstid med ett år. For en person som er født i 1926, kreves 29 års poengopptjening for rett til full tilleggspensjon.

Reglene om overkompensasjon gjelder bare inntekter opp til 5 G. For inntekter mellom 5 og 12 G, kreves 40 poengår for rett til full tilleggspensjon.

En pensjonist med liten eller ingen tilleggspensjon fra folketrygden får rett til særtillegg. Særtillegget er ment som erstatning for manglende tilleggspensjon, og blir redusert krone for krone i den utstrekning pensjonisten mottar tilleggspensjon fra folketrygden. Hvis tilleggspensjonen er høyere enn særtillegget, faller hele særtillegget bort.

10.4.3 Hovedregel om full samordning

Personskadepensjonene gis som erstatning for ervervstap på grunn av spesielle skader som yrkesskader og krigsskader. Lovene om personskadetrygd stiller ikke krav til opptjening av pensjonsrettigheter. Ved hel arbeidsuførhet som skyldes godkjent skade, ytes full pensjon etter fastsatte pensjonsgrunnlag. Pensjonsgrunnlagene fastsettes i forhold til arbeidsinntekt ved skadetidspunktet. I mange tilfeller vil det si på grunnlag av arbeidsinntekt før folketrygden ble innført i 1967.

Ved innføring av lov om folketrygd ble det bestemt at det skulle foretas en beløpsmessig samordning av personskadepensjonene med folketrygdens pensjonsytelser.

Bestemmelsene om samordning av personskadepensjon og tilleggspensjon/særtillegg fra folketrygden finnes i krigspensjoneringslovene og yrkesskadetrygdloven. Se lover 13. desember 1946 om krigspensjonering, jf sivilloven § 23 og militærloven § 18, samt lov 12. desember 1958 om yrkesskadetrygd §§ 12 og 19.

Hovedregelen for samordning med folketrygdens tilleggspensjon er at den skal gå til fullt fradrag i pensjon fra personskadetrygd som er gitt for hel arbeidsuførhet (ugradert pensjon). Dette gjelder både når folketrygdpensjonen er uførepensjon, alderspensjon og enke/enkemannspensjon. Hovedregelen gjelder også ved rett til rehabiliteringspenger og attføringspenger fra folketrygden. Når personskadepensjonen ikke er gitt for hel arbeidsuførhet, skal fradraget for tilleggspensjon begrenses

til den del av tilleggspensjonen som svarer til uføregraden på grunn av yrkesskade eller krigsskade.

Det er også gitt regler for begrensning av fradraget dersom pensjonsgrunnlaget i personskadetrygd er lavere enn pensjongivende inntekt i folketrygden. Til bruk ved sammenligning av pensjonsgrunnlagene i personskadetrygd og pensjongivende inntekt (sluttpoengtallet) i folketrygd beregnes et såkalt fiktivt sluttpoengtall (Ps) i personskadetrygd. Vi viser til "*Pensjonsgrunnlaget i personskadepensjonen er lavere enn det tilsvarende grunnlaget i folketrygdpensjonen*" i punkt 10.4.4.3, som omhandler dette forholdet.

Eksempel 14 – full samordning

En person, født 1917, har rett til full krigsinvalidpensjon etter største pensjonsgrunnlag 10 000 kroner og full alderspensjon fra folketrygden etter 40 års trygdetid. Tilleggspensjonen fra folketrygden er beregnet på grunnlag av sluttpoengtallet (Fs) 4,50 og $Få = 17/20$ (antall år med opptjening av pensjonspoeng i forhold til mulige år med poengopptjening).

Før samordning har pensjonisten rett til:

Fra krigspensjoneringen

100 pst krigsinvalidpensjon etter grl 10 000 (Ps= 5,65)	kr 168 804
---	------------

Fra folketrygden

Full alderspensjon, (Fs= 4,50/ Få= 17/20)

Grunnpensjon	kr 38 080	
Tilleggspensjon	kr 61 908	kr 99 988

Samordning krigspensjon og folketrydpensjon

Brutto krigsinvalidpensjon		kr 168 804
Frdrag tilleggspensjon	kr 61 908	
Frdrag grunnpensjon 38 080 x 3/4	kr 28 560	kr 90 468
Netto krigspensjon etter samordning		kr 78 336

Pensjon til utbetaling etter samordning:

Netto krigsinvalidpensjon	kr 78 336
Alderspensjon fra folketrygden	kr 99 988
Totalt til utbetaling	kr 178 324

10.4.4 Reduksjon av samordningsfradraget

10.4.4.1 Innledning

Utgangspunktet ved samordning av personskadepensjon og folketrygdens tilleggspensjon er at personskadepensjonen skal settes ned med hele tilleggspensjonen fra folketrygden.

Det er imidlertid gitt regler for avkorting av samordningsfradraget for folketrygdens tilleggspensjon i de tilfeller der personskadepensjonen og/eller folketrygd-pensjonen ikke er gitt etter hel arbeidsuførhet. På samme måte finnes også regler om begrenset samordningsfradrag når pensjonsgrunnlaget i personskadetrygd er lavere enn det tilsvarende pensjonsgrunnlaget i folketrygden.

I det følgende skal vi gjøre nærmere rede for de reglene som kan gjøre at samordningsfradraget for folketrygdens tilleggspensjon skal reduseres.

10.4.4.2 Pensjonene gis for mindre enn hel arbeidsuførhet

Uførepensjonen fra folketrygden skal erstatte tapet av evnen til å utføre inntektsgivende arbeid. Pensjonen skal derfor utgjøre en så stor del av full pensjon som svarer til inntektstapet. For rett til uførepensjon fra personskadetrygd kreves det at det foreligger en godkjent skade, og at det faktiske tap av arbeidsevne (inntektsbortfall) skyldes den samme godkjente skade.

Fordi personskadetrygdene stiller spesielle krav til skadeårsak, kan forholdet være at en person har rett til uførepensjon for hel arbeidsuførhet i folketrygden og uførepensjon for mindre enn hel arbeidsuførhet fra personskadetrygden.

Forholdet kan i enkelte tilfeller også være motsatt. Det vil si at uførepensjonen fra personskadetrygd er gitt for hel arbeidsuførhet, fordi pensjonistens arbeidsinntekter vurderes i forhold til inntekter i tidligere yrke og stilling, og at uførepensjonen fra folketrygden er gitt for mindre enn hel uførhet. Endelig kan forholdet være at både uførepensjonen fra folketrygden og uførepensjonen fra personskadetrygd er gitt for mindre enn hel arbeidsuførhet.

Såvel krigspensjoneringslovene av 1946 som lov om yrkesskadetrygd av 1958 har bestemmelser om gradering av fradrag for folketrygdens tilleggspensjon når det ikke foreligger rett til full uførepensjon fra personskadetrygd. Etter disse bestemmelsene skal den del av tilleggspensjonen fra folketrygden som svarer til uføregraden på grunn av henholdsvis krigsskade og yrkesskade, gå til fradrag i personskadepensjonen.

Dersom pensjonisten har rett til uførepensjon for hel arbeidsuførhet fra folketrygden og uførepensjon for mindre enn hel arbeidsuførhet fra krigspensjoneringsloven, må samordningsfradraget for folketrygdens tilleggspensjon avkortes i forhold til den lavere uføregraden for krigsskade.

Eksempel 15 – begrenset samordningsfradrag ved gradert uførepensjon fra personskadetrygd

En pensjonist, født i 1917, har rett til krigsinvalidpensjon etter en uføregrad på 50 prosent og full alderspensjon fra folketrygden. Krigsinvalidpensjonen er beregnet etter største pensjonsgrunnlag 10 000. Tilleggspensjonen fra folketrygden er regnet etter et sluttpoengtall på 4,50 og 17 års poengopptjening (Få = 17/20).

Før samordning har pensjonisten rett til:

Fra krigspensjoneringsloven

50 pst krigsinvalidpensjon etter grl 10 000 (Ps = 5,65)

kr 84 402

Fra folketrygden

(Full alderspensjon, Fs = 4,50 og Få = 17/20)

Grunnpensjon	kr 38 080	
Tilleggs pensjon	kr 61 908	kr 99 988

Samordning krigspensjon og folketrygdpensjon

Brutto krigsinvalidpensjon		kr 84 402
Fradrag tilleggspensjon 61 908 x 0,50	kr 30 954	
Fradrag grunnpensjon 38 080 x 3/4 x 0,50	kr 14 280	kr 45 234
Netto krigspensjon etter samordning		kr 39 168

Pensjon til utbetaling etter samordning:

Netto krigsinvalidpensjon		kr 39 168
Alderspensjon fra folketrygden		kr 99 988
Totalt til utbetaling		kr 139 156

Når uførepensjonen fra folketrygden er gitt for mindre enn hel arbeidsuførhet og etter en lavere uføregrad enn den personskadepensjonen er beregnet etter, skal samordningsfradraget i personskadepensjonen svare til faktisk utbetalt tilleggspensjon.

Hvis både folketrygdpensjonen og personskadepensjonen er gitt for mindre enn hel arbeidsuførhet, skal personskadepensjonen og folketrygdens tilleggspensjon samordnes bare så langt uføregradene dekker hverandre. Det vil si i den grad begge pensjonsordningene dekker samme grad av tap i arbeidsevnen.

Dette innebærer at hvis en person har rett til personskadepensjon etter en uføregrad på 60 prosent og uførepensjon fra folketrygden på grunnlag av 70 prosent arbeidsuførhet, skal samordningsfradraget for folketrygdens tilleggspensjon utgjøre 60 prosent av det fradraget som kunne vært gjort dersom begge uførepensjonene var blitt gitt for hel arbeidsuførhet.

Det skal med andre ord ikke foretas noen dobbeltavkorting av samordningsfradraget for folketrygdens tilleggspensjon ved rett til to graderte uførepensjoner, slik regelen er ved fradrag for folketrygdens grunnpensjon.

10.4.4.3 Pensjonsgrunnlaget i personskadepensjonen er lavere enn det tilsvarende grunnlaget i folketrygdpensjonen

Det er gitt bestemmelser om begrensning av fradrag for folketrygdens tilleggspensjon i tilfeller der pensjonsgrunnlaget i personskadetrygden er lavere enn pensjons-givende inntekt i folketrygden. Det vil si når personskadetrygdene gir erstatning for et lavere inntektnivå enn det som ligger til grunn for beregning av folketrygdpensjonen.

Til bruk ved sammenligning av pensjonsgrunnlagene i personskadepensjonen og folketrygdpensjonen, beregnes et fiktivt sluttpoengttall ut fra pensjonsgrunnlaget i personskadepensjonen.

For yrkesskadetrygdens vedkommende står bestemmelsene i loven av 1958 § 12 nr. 3 andre ledd og § 19 nr. 1 andre ledd. Etter disse bestemmelsene skal fradraget for folketrygdens tilleggspensjon begrenses til en tilleggspensjon beregnet på

grunnlag av trygdet arbeidsinntekt, når trygdet arbeidsinntekt i yrkesskadetrygden er lavere enn den pensjonsgivende inntekt i folketrygden.

Ved anvendelse av bestemmelsene skal trygdet arbeidsinntekt settes til et beløp lik vedkommendes fulle uførepensjon eller full enkepensjon fra yrkesskadetrygden dividert med henholdsvis 0,60 eller 0,40. Dette skal gjøres fordi uførepensjonen og enkepensjonen bare utgjør en tilsvarende prosentdel av trygdet arbeidsinntekt (pensjonsgrunnlaget). Beregnet trygdet arbeidsinntekt avrundes ned til nærmeste hele 100 kroner (som for yrkesaktive), og ut fra det beløp som da framkommer, beregnes et sluttpoengtall i forhold til gjeldende G-verdi.

Eksempel

En uførepensjonist har rett til full yrkesskadepensjon etter $Yg = 2,68$ med 102 048 kroner pr år. Dette svarer til høyeste uførepensjon fra yrkesskadetrygden. Hans antatte årlige arbeidsinntekt på skadetidspunktet omregnet til gjeldende G-verdi beregnes slik:

$$102\ 048 \text{ kroner} / 0,60 * = 170\ 080 \text{ kroner}$$

Sluttpoengtall (Ps) for yrkesskadepensjonen beregnes slik:

$$\frac{170\ 000 ** - 38\ 080}{38\ 080} = 3,4642 \approx 3,47$$

* grad av pensjonsdekning i forhold til trygdet arbeidsinntekt

** beregnet trygdet arbeidsinntekt avrundet *ned* til nærmeste hele 100 kroner

Poengtallet på 3,47, som er høyeste sluttpoengtall (Ps) i yrkesskadetrygden, svarer til en årlig arbeidsinntekt på 170 000 regnet i forhold til gjeldende grunnbeløp i folketrygden. Laveste sluttpoengtall (Ps) i yrkesskadetrygden, som utgjør 0,79, svarer til en årlig arbeidsinntekt på 68 200 kroner regnet i forhold til gjeldende grunnbeløp.

Tilsvarende bestemmelser er gitt i krigspensjoneringslovene av 1946, se militærloven § 18 nr. 1 og sivilloven § 23 nr. 1. Av disse bestemmelsene går det fram at dersom pensjonsgivende inntekt i folketrygden er større enn invalidens fulle krigspensjon tillagt 50 prosent, skal fradragsbeløpet for folketrygdens tilleggspensjon svare til en tilleggspensjon beregnet på grunnlag av full krigspensjon tillagt 50 prosent.

I krigspensjoneringslovene nyttes fra 1. mai 1995 følgende opprinnelige pensjonsgrunnlag: 3 200 og 4 000, 9 000 og 10 000, og med pensjon tilsvarende pensjon etter fastsatte lønnstrinn i Statens lønnstabell. Ut fra pensjon etter disse lønnstrinnene, tillagt 50 prosent beregnes et sluttpoengtall etter reglene i folketrygden.

Eksempel

En krigsinvaliddepensjonist har rett til full krigspensjon etter opprinnelig grunnlag 9 000 med 160 992 kroner pr år. Hans antatte årlige arbeidsinntekt på skadetidspunktet omregnet til gjeldende G-verdi beregnes slik:

$$160\ 992 \times 1,5 = 241\ 488 \text{): } 241\ 400 \text{ kroner}$$

Sluttpoengtall (Ps) for krigspensjonen beregnes slik:

$$\frac{241\,400 - 38\,080}{38\,080} = 5,3392 \approx 5,34$$

Ved beregning av sluttpoengtallet avrundes pensjonsgrunnlaget alltid ned til nærmeste hele hundre kroner. Det beregnede sluttpoengtallet avrundes til nærmeste hundredel, det vil si begrenses til to desimaler.

Etter at man i 1986 vedtok å regulere pensjonssatsene i krigspensjoneringen i takt med grunnbeløpet i folketrygden, vil de beregnede sluttpoengtall i krigspensjoneringen være konstante. De opprinnelig pensjonsgrunnlagene gir følgende aktuelle poengtall (Ps):

Opprinnelig pensjonsgrunnlag (kr)	Fullpensjon pr år (kr)	Beregnet sluttpoengtall (Ps)
3 400 og 4 000	94 008	2,70
9 000	160 992	5,34
10 000	168 804	5,65

Eksempel 16 – begrenset samordningsfradrag ved lavere sluttpoengtall (pensjonsgrunnlag) i personskadetrygd

En pensjonist, født 1917, har rett til 100 prosent krigsinvalidpensjon og full alderspensjon fra folketrygden. Krigsinvalidpensjonen er beregnet etter opprinnelig pensjonsgrunnlag 4 000 kroner, da vedkommende ble skadd som tilfeldig krigsrammet. Tilleggspensjonen fra folketrygden er beregnet etter et sluttpoengtall på 4,50 og 17 års poengopptjening ($F\ddot{a} = 17/20$).

Før samordning har pensjonisten rett til:

Fra krigspensjoneringen

100 pst krigsinvalidpensjon etter grl 4 000 (Ps = 2,70) kr 94 008

Fra folketrygden

(Full alderspensjon, $F_s = 4,50 / F\ddot{a} = 17/20$)

Grunnpensjon	kr 38 080	
Tilleggspensjon	kr 61 904	kr 99 984

Samordning krigspensjon og folketrydpensjon

Brutto krigsinvalidpensjon		kr 94 008
Frdrag tilleggspensjon $38\,080(2,7 \times 17/20)0,45=$	kr 39 327	
Frdrag grunnpensjon $38\,080 \times 3/4$	kr 28 560	kr 67 887
Netto krigspensjon etter samordning		kr 26 121

Pensjon til utbetaling etter samordning:

Netto krigsinvalidpensjon	kr 26 121
Alderspensjon fra folketrygden	kr 99 984
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 126 105

10.4.4.4 Samordning når folketrygdpensjonen er redusert etter folketrygdloven § 7-10

For personer som er mellom 67 og 70 år, er alderspensjonen fra folketrygden inntektsprøvd, se folketrygdloven § 7-10.

Pensjonistene kan ha en årlig arbeidsinntekt opptil folketrygdens grunnbeløp uten at folketrygdpensjonen blir redusert. Hvis den årlige arbeidsinntekten er større, skal alderspensjonen fra folketrygden reduseres med 50 prosent av den overskytende inntekten, se folketrygdloven § 7-10.

Hvis alderspensjonen fra folketrygden er redusert etter folketrygdloven § 7-10, skal samordningsfradraget for folketrygdens grunnpensjon reduseres tilsvarende, se samordningsloven § 20 fjerde ledd.

Lovgivningen om personskadetrygd inneholder ikke særskilte bestemmelser om samordning med tilleggspensjon når den trygdede tar ut redusert alderspensjon mellom 67 og 70 år. Sosialdepartementet har imidlertid sagt seg enig i at fradrag for tilleggspensjon da skal nedsettes forholdsmessig. Det vil si at den del av pensjonen som ikke tas ut, skal holdes utenom samordning.

Dette gir et rimelig resultat i de tilfeller der det foreligger rett til full pensjon fra personskadetrygden og det skal gjøres fullt fradrag for folketrygdens tilleggspensjon. Det vil da være samsvar mellom samordningsfradraget for tilleggspensjonen og den tilleggspensjon som pensjonisten faktisk får utbetalt.

I tilfelle av rett til gradert personskadepensjon og redusert tilleggspensjon etter folketrygdloven § 7-10 vil man – ved å ta utgangspunkt i den faktisk utbetalte tilleggspensjonen og samtidig redusere fradraget for denne pensjonen i forhold til uføregraden i personskadetrygd – beregne et dobbeltavkortet samordningsfradrag. Man unnlater altså å ta hensyn til hva som er sammenfallende pensjonsdekning fra de to pensjonsordningene.

Eksempel

En alderspensjonist har rett til 40 prosent uførepensjon fra Y-trygden og redusert alderspensjon fra folketrygden. Etter bestemmelsene i folketrygdloven § 7-10 kan han få utbetalt en tilleggspensjon på bare 48 000 kroner på grunn av behovsprøvsreglene. Dersom han ikke hadde vært i inntektsgivende arbeid, ville tilleggspensjonen utgjort 96 000 kroner.

Fradraget som skal beregnes i yrkesskadepensjonen for folketrygdens tilleggspensjon, vil utgjøre:

$$48\,000 \text{ kr} \times 0,40 = 19\,200 \text{ kroner}$$

Det begrensede samordningsfradraget for folketrygdens tilleggspensjon som man beregner i disse tilfellene, synes lite begrunnet. Det er naturlig å vise til at det ved samordning mellom graderte uførepensjoner fra personskadetrygd og folketrygd vil bli beregnet fradrag for en tilleggspensjon som svarer til den laveste av uføregradene.

Eksempel

En uførepensjonist har rett til 40 prosent uførepensjon fra Y-trygden og 50 prosent uførepensjon fra folketrygden. Faktisk utbetalt tilleggspensjon fra folketrygden utgjør 48 000 kroner. Fradraget som kan beregnes i yrkesskadepensjonen for folketrygdens tilleggspensjon, vil utgjøre:

$$48\,000 \text{ kr} \times \frac{0,4}{0,5} = 38\,400 \text{ kroner}$$

Dette gjelder både når personskadepensjonen er en uførepensjon og når den er en enke-/enkemannspensjon.

Fradraget og fradragsreglene for folketrygdens tilleggspensjon bør være det samme i de to tilfellene. Det er vanskelig å finne noen begrunnelse for at det skal beregnes lavere samordningsfradrag for tilleggspensjonen i en redusert alderspensjon enn i en folketrygdpensjon beregnet på grunnlag av mindre enn hel arbeidsuførhet. Det bør i begge tilfeller være samsvar mellom samordningsfradraget for tilleggspensjonen og den tilleggspensjon som pensjonisten faktisk får utbetalt.

Eksempel 17

En alderspensjonist, født 1926, har fra fylte 67 år rett til alderspensjon fra folketrygden regnet etter $F_s = 5,50$ ($F\ddot{a} = 26/29$) og 70 prosent krigsinvalidepensjon ($P_s = 5,65$). I utgangspunktet foreligger rett til følgende pensjonsytelser:

Fra folketrygden

Grunnpensjon	kr 38 080
Tilleggspensjon	kr 78 161
Sum folketrygdpensjon	<hr/> kr 116 241

Fra krigspensjoneringen

70 prosent krigspensjon	kr 118 164
-------------------------	------------

Pensjonisten har trappet ned sitt inntektsgivende arbeid, men har fortsatt en årlig arbeidsinntekt på 90 000 kroner. Siden han ikke har fylt 70 år, skal alderspensjonen fra folketrygden inntektsprøves etter reglene i folketrygdloven § 7-10. Krigspensjonen er også gradert i forhold til forventet arbeidsinntekt.

Etter folketrygdloven § 7-10 skal alderspensjonen settes ned med 50 prosent av den arbeidsinntekt som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Folketrygdpensjonen skal da settes ned med $(90\,000 - 38\,080) \times 0,50 = 25\,960$ kroner.

Før samordning har pensjonisten rett til:

Fra folketrygden

Grunnpensjon	kr 38 080
--------------	-----------

- fradrag		
25 960 x 38 080	kr 8 504	kr 29 576
116 241		
Tilleggspensjon:	kr 78 161	
- fradrag		
25 960 x 78 161	kr 17 456	kr 60 705
116 241		
Sum utbetalt folketrygdpensjon		kr 90 281

Fra krigspensjoneringen

70 prosent krigspensjon		kr 118 164
Sum pensjoner før samordning		kr 208 445

Samordning krigsenkepensjon og folketrygdpensjon

Brutto 70 pst krigspensjon		kr 118 164
Fradrag tilleggspensjon		
60 705 x 0,70	kr 42 493	
Fradrag grunnpensjon		
29 576 x 3/4 x 0,70	kr 15 527	kr 58 020
Netto krigsenkepensjon etter samordning		kr 60 144

Pensjon til utbetaling etter samordning:

Netto krigsenkepensjon		kr 60 144
Alderspensjon fra folketrygden		kr 90 281
Totalt til utbetaling		kr 150 425

Når pensjonisten slutter i arbeid ved fylte 70 år, vil han få utbetalt full alderspensjon fra folketrygden med 116 241 kroner. Krigsinvalidpensjonen vil løpe uendret med 118 164 kroner etter en uføregrad på 70 prosent.

Samordningen mellom krigspensjon og folketrygdpensjon vil da bli som følger:

Brutto 70 prosent krigspensjon		kr 118 164
Fradrag tilleggspensjon		
78 161 x 0,70	kr 54 712	
Fradrag grunnpensjon		
38 080 x 3/4 x 0,70	kr 19 992	kr 74 704
Netto krigspensjon etter samordning		kr 43 460

Etter samordning foreligger det rett til:

Netto krigspensjon	kr 43 460
Folketrygdpensjon	kr 116 241
Totalt til utbetaling	<hr/> kr 159 701

Eksempelet viser at pensjonisten får en forholdsmessig større samlet pensjonsdekning med redusert alderspensjon i delvis i arbeid enn ved fullt pensjonsuttak.

Ettersom pensjonene som krigspensjoneringen og folketrygden yter fra fylte 67 år dekker samme tap av arbeidsevne, ville det vært rimelig å beregne fullt fradrag for den faktisk utbetalte tilleggspensjon fra folketrygden til denne tid.

10.4.4.5 Samordning når folketrygdpensjonen er redusert etter folketrygdloven § 10-5 nr. 3

Enke-/enkemannspensjonen fra folketrygden er inntektsprøvd. Den gjenlevende ektefellen kan ha en årlig arbeidsinntekt på opptil halvparten av folketrygdens grunnbeløp uten at pensjonen blir redusert. Hvis hun eller han har en arbeidsinntekt som er større, skal folketrygdpensjonen reduseres med 40 prosent av den overskytende inntekten, se folketrygdloven § 10-5 nr. 3.

Hvis enke-/enkemannspensjonen fra folketrygden er redusert etter folketrygdloven § 10-5 nr. 3, skal samordningsfradraget for folketrygdens grunnpensjon reduseres tilsvarende, se forskrift 20 i rundskriv 15. Ifølge Sosialdepartementets samordningsrundskriv nr. 15 punkt 8.2.5 er det på samme måte den reduserte tilleggspensjonen fra folketrygden som skal benyttes ved samordningen i disse tilfellene. Dette gjelder både når personskadepensjonen er en uføre/invalidpensjon og når den er en enke-/enkemannspensjon.

Reduksjonen av samordningsfradraget for folketrygdens grunn- og tilleggspensjon skjer på samme måte som når alderspensjonen fra folketrygden er redusert etter folketrygdloven § 7-10. Vi viser til "[Samordning når folketrygdpensjonen er redusert etter folketrygdloven § 7-10](#)" i punkt 10.4.4.4 ovenfor.

Eksempel 18

Enke, født 1929, har rett til krigsenkepensjon (2/3 enkepensjon etter grunnlag 10 000) og enkepensjon fra folketrygden. Folketrygdens sluttpoegtall er lavere enn krigspensjoneringens. I utgangspunktet foreligger rett til følgende pensjonsytelser:

Fra folketrygden

Grunnpensjon	kr 38 080
Tilleggspensjon	kr 42 992
Sum folketrygdpensjon	<hr/> kr 81 072

Fra krigspensjoneringen

2/3 krigsenkepensjon	kr 75 024
----------------------	-----------

Da hun er i arbeid med en inntekt på 140 000 kroner, må enkepensjonen fra folketrygden reduseres etter bestemmelsene i § 10-5 nr. 3. Krigsenkepensjonen behovsprøves ikke i forhold til forventet arbeidsinntekt.

Etter folketrygdloven § 10-5 nr. 3 skal enkepensjonen settes ned med 40 prosent av den arbeidsinntekt som overstiger halvparten av folketrygdens grunnbeløp. Folketrygdpensjonen skal da settes ned med:

$$(140\,000 - 19\,040) \times 0,40 = 48\,384 \text{ kroner.}$$

Før samordning har pensjonisten rett til:

Fra folketrygden

Grunnpensjon	kr 38 080	
- fradrag		
48 384 x 38 080		
<hr/>		
81 072	kr 22 726	kr 15 354
	<hr/>	
Tilleggspensjon:	kr 42 992	
- fradrag		
48 384 x 42 992		
<hr/>		
81 072	kr 25 658	kr 17 334
	<hr/>	
Sum utbetalt folketrygdpensjon		kr 32 688

Fra krigspensjoneringen

70 prosent krigspensjon		kr 75 024
Sum pensjoner før samordning		<hr/> kr 107 712

Samordning krigsenkepensjon og folketrygdpensjon

Brutto 2/3 krigsenkepensjon		kr 75 024
Fradrag tilleggspensjon		
17 334 x 2/3	kr 11 556	
Fradrag grunnpensjon		
15 354 x 3/4 x 2/3	kr 7 677	kr 19 233
	<hr/>	
Netto krigsenkepensjon etter samordning		kr 55 791
<i>Pensjon til utbetaling etter samordning:</i>		
Netto krigsenkepensjon		kr 55 791
Alderspensjon fra folketrygden		kr 32 688
Totalt til utbetaling		<hr/> kr 88 479

Når enken slutter i arbeid ved 67 års alder, vil hun få utbetalt full folke-trygdpensjon (alderspensjon) med 102 425 kroner. Tilleggspensjonen fra folketrygden vil svare til et beløp som er 55 prosent av summen av hennes egen og den avdøde ektefellens tilleggspensjon. 55 prosent av hennes egen opptjente tilleggspensjon utgjør 21 353 kroner etter et sluttpoengtall på 2,50 og $F\ddot{a} = 29/32$. Krigsenkepensjonen vil løpe uendret med 75 024 kroner.

Samordningen mellom krigspensjon og folketrygdpensjon vil da bli som følger:

Brutto 2/3 krigsenkepensjon		kr 75 024
Fradrag tilleggspensjon		
(42 992 + 21 353)x 2/3	kr 42 896	
Fradrag grunnpensjon		
38 080 x 3/4 x 2/3	kr 19 040	kr 61 936
Netto krigspensjon etter samordning		kr 13 088

Etter samordning foreligger det rett til:

Netto krigspensjon		kr 13 088
Folketrygdpensjon		kr 102 425
Totalt til utbetaling		kr 115 513

Som i tilfeller med redusert alderspensjon etter folketrygdloven § 7-10 vil det ved redusert etterlattepensjon etter § 10-5 nr. 3 være et misforhold mellom de samordningsfradrag som beregnes mens pensjonisten fremdeles har arbeidsinntekt, og de fradrag som gjøres når inntekten bortfaller. Vi viser til at enken i eksempelet vil få en pensjon på 88 479 kroner mens hun fremdeles har en arbeidsinntekt på 140 000 kroner. Men hun vil oppnå en pensjon på bare 115 513 kroner når arbeidsinntekten faller helt bort.

10.4.5 Vurdering av gjeldende regler for isolert samordning av personskadepensjon og tilleggspensjon fra folketrygden

Hovedregelen for samordning av personskadepensjon og tilleggspensjon fra folketrygden, er at tilleggspensjonen skal gå til fullt fradrag i en 100 prosent personskadepensjon. Denne regelen gjelder under forutsetning av at pensjonsgivende inntekt (pensjonsgrunnlaget) i personskadetrygden ikke er lavere enn i folketrygden. Se regler om fiktivfordel som er omtalt i "[Pensjonsgrunnlaget i personskadepensjonen er lavere enn det tilsvarende grunnlaget i folketrygdpensjonen](#)" i punkt 10.4.4.3.

Når det ytes gradert pensjon fra personskadetrygd, skal samordningsfradraget for folketrygdens tilleggspensjon reduseres i forhold til graden av personskadepensjon. I tilfeller der det ytes pensjon for mindre enn hel uførhet fra såvel personskadetrygd som folketrygden, vil det – i motsetning til hva som gjelder ved fradrag for folketrygdens grunnpensjon – bare være den laveste av uføregradene som skal legges til grunn for avkorting av samordningsfradraget. Se "[Pensjonene gis for mindre enn hel arbeidsuførhet](#)" i punkt 10.4.4.2.

I tilfeller der det ytes redusert alders- eller etterlattepensjon fra folketrygden samtidig med gradert personskadepensjon, vil man imidlertid etter gjeldende samordningsregler få samme utilsiktede dobbeltavkorting av samordningsfradraget for folketrygdens tilleggspensjon som for grunnpensjonen. Dette skjer fordi man tar

utgangspunkt i den faktisk utbetalte tilleggspensjonen i disse tilfellene, for deretter å avkorte beløpet i forhold til graden av full personskadepensjon.

Dersom en person mottar redusert alderspensjon (ca 70 prosent) fra folketrygden og samtidig personskadepensjon etter en uføregrad på 70 prosent, vil fradraget for tilleggspensjon bli begrenset til 70 prosent av den faktisk utbetalte tilleggspensjonen. Dersom pensjonisten i stedet for alderspensjon hadde fått utbetalt uførepensjon fra folketrygden etter en uføregrad på 70 prosent, ville hele tilleggspensjonen fra folketrygden gått til fradrag i personskadepensjonen. Jf regler om at det skal skje bare én avkorting på grunnlag av laveste uføregrad.

Tilsvarende gunstige regler for beregning av fradrag for tilleggspensjon gjelder ved gradert etterlattepensjon fra personskadetrygd og redusert alders- eller etterlattepensjon fra folketrygden. På samme måte som for de tilsvarende regler for beregning av grunnpensjonsfradrag gir reglene for beregning av tilleggspensjonsfradrag i disse tilfellene en lite rimelig dobbeltdekning. Dette avviker fra prinsippene som ellers preger samordningsreglene. Også i disse pensjonstilfellene er det bare personskadetrygdens samordningsregler som åpner for dobbeltavkorting av samordningsfradraget. I tjenstepensjonsordningene er det den laveste grad av pensjon – enten pensjonsgraden i folketrygden eller pensjonsgraden i tjenstepensjonen – som alene bestemmer tilleggspensjonsfradraget.

Utvalget ser at det kan være aktuelt å endre reglene for samordning av gradert personskadepensjon og tilleggspensjon fra folketrygden i tilfelle av redusert alders- og etterlattepensjon fra folketrygden, slik at disse reglene overensstemmer med tilsvarende regler for tjenstepensjoner. Det må eventuelt gis overgangsregler som sikrer mot beløpsmessig pensjonsnedgang i løpende ytelser. De innsparinger som en eventuell endring av reglene kan gi, anslår vi grovt til 14 millioner. Det vil si det samme som er anslått som innsparingseffekt ved endrede regler for beregning av grunnpensjonsfradrag.

10.5 SAMORDNING AV PERSONSKADEPENSJON OG FOLKETRYGD-PENSJON – SÆRLIG OM GRUNNPENSJON

10.5.1 Innledning

I det følgende skal vi gjøre rede for hvordan en personskadepensjon blir samordnet med folketrygdens grunnpensjon. Vi skal også foreta enkelte vurderinger av dagens samordningsregler.

Samordningsreglene er knyttet til hva slags grunnpensjon som kommer til utbetaling fra folketrygden. Selv om samordningsloven skiller mellom egenpensjon (grunnpensjon) og enke-/enkemannspensjon (grunnpensjon) fra folketrygden, blir begge pensjonsytelsene samordnet med personskadepensjonen etter like regler. Vi vil derfor omtale samordning av personskadepensjon med folketrygdens grunnpensjon under ett.

Som et eget punkt vil vi gjøre rede for hvordan barnpensjon fra personskadetrygd blir samordnet med barnpensjon fra folketrygden. Se "[Barnpensjon fra personskadetrygden og folketrygden](#)" i punkt 10.5.4.

En barnpensjon fra folketrygden utgjør vanligvis en viss prosent av folketrygdens grunnbeløp. Barnpensjonen kan imidlertid også bestå av en grunnpensjon og en tilleggspensjon og/eller et sært tillegg.

10.5.2 Hovedregel om samordning

Hvis folketrygdpensjonen er en alderspensjon eller en uførepensjon, skal folketrygdens grunnpensjon samordnes med personskadepensjonen etter reglene i samord-

ningsloven § 20. Hvis folketrygdpensjonen er en enke-/enkemannspensjon, skal folketrygdens grunnpensjon samordnes med personskadepensjonen etter reglene i samordningsloven § 22 nr. 2.

Etter samordningsloven § 20 første ledd og § 22 nr. 2 skal en personskadepensjon som er gitt for hel arbeidsuførhet, settes ned med et beløp som svarer til 3/4 av folketrygdens grunnbeløp. Dette gjelder både når personskadepensjonen er en uføre-/invalidpensjon og når den er en enke-/enkemannspensjon. Reglene gjelder tilsvarende hvis pensjonisten mottar avtalefestet pensjon som går inn under samordningsloven § 1 nr. 1 første ledd bokstav d. Se samordningsloven § 20 siste ledd.

Samordningsfradraget for folketrygdens grunnpensjon er det samme i alle de tilfellene der det ytes full personskadepensjon, uavhengig av om pensjonisten har ektefelle som mottar folketrygdpensjon eller ikke. Det vil si uavhengig av om folketrygdens grunnpensjon svarer til fullt grunnbeløp eller er en 3/4 ytelse. Regelen gir den virkning at enslige pensjonister får beholde en del av folketrygdens grunnpensjon utenfor samordning, mens pensjonistektepar blir trukket fullt ut for grunnpensjonene de får utbetalt.

Bestemmelsene her er de samme som ved samordning mellom tjenstepensjon og folketrygdens grunnpensjon. Vi viser derfor til *"Unntak 1: Reduksjon av samordningsfradraget når tilleggspensjonen er tjent opp av inntekt som ikke er pensjonsgivende i tjenstepensjonsordningen"* i punkt 9.2.3, der det er gitt en nærmere beskrivelse av forholdet.

10.5.3 Reduksjon av samordningsfradraget

10.5.3.1 Innledning

Utgangspunktet for samordning av personskadepensjon med folketrygdens grunnpensjon er som nevnt at personskadepensjonen skal settes ned med et beløp som svarer til 3/4 av folketrygdens grunnbeløp.

Det finnes likevel regler som reduserer samordningsfradraget. Noen av disse reglene står i samordningsloven, mens andre er gitt som forskrifter av Sosialdepartementet. Se samordningsrundskriv 15.

Felles for disse reglene er at hvis personskadepensjonen og/eller folketrygdens grunnpensjon er redusert, skal samordningsfradraget for folketrygdens grunnpensjon reduseres tilsvarende.

I det følgende skal vi gjøre nærmere rede for de regler som gjelder for avkorting av samordningsfradrag for folketrygdens grunnpensjon.

10.5.3.2 Folketrygdens grunnpensjon er ikke beregnet ut fra full trygdetid

Personskadetrygdene stiller ikke krav til opptjening av pensjonsrettigheter. Personskadepensjonene avhenger derfor ikke av opptjeningstid.

Folketrygdens grunnpensjon beregnes på grunnlag av trygdetid. Grunnpensjonen skal utgjøre så mye av full grunnpensjon som det trygdetiden utgjør av full trygdetid (40 år).

Hvis folketrygdens grunnpensjon er gitt for mindre enn full trygdetid (40 år), skal samordningsfradraget for grunnpensjonen reduseres tilsvarende. Dette er begrunnet med at samordningsfradraget for folketrygdens grunnpensjon skal stå i forhold til den grunnpensjon som pensjonisten får utbetalt. Siden grunnpensjonen blir gitt for mindre enn full trygdetid, skal samordningsfradraget utgjøre så mye av fullt fradrag som det grunnpensjonen utgjør av full grunnpensjon. Da blir det samsvarende mellom den grunnpensjonen som blir utbetalt og det samordningsfradraget

som blir gjort for grunnpensjonen. Bestemmelser om dette er gitt i samordningsforskrift 15.

Eksempel

En pensjonist har på grunn av lengre opphold i utlandet bare 30 års trygdetid i folketrygden. Grunnpensjonen fra folketrygden utgjør: $38\ 080 \times 30/40 = 28\ 560$ kroner.

Samordningsfradraget for folketrygdens grunnpensjon i full pensjon fra personskadetrygd blir beregnet som følger: $38\ 080 \times 30/40 \times 3/4 = 21\ 420$ kroner

10.5.3.3 Pensjonene gis for mindre enn hel arbeidsuførhet

En uførepensjon skal erstatte tapet av evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (ervertstap). Pensjonen skal derfor svare til så stor del av full pensjon som graden av tapt arbeidsevne.

Forholdet kan i enkelte tilfeller være at en person har rett til uførepensjon fra folketrygden for hel arbeidsuførhet og uføre- eller invalidepensjon fra personskadetrygd for mindre enn hel arbeidsuførhet. Årsaken til dette er da at bare en del arbeidsuførheten skyldes yrkesskade eller krigsskade. Forholdet kan også være det motsatte. Det vil si at vedkommende har rett til uførepensjon fra folketrygden for mindre enn hel arbeidsuførhet og uførepensjon fra personskadetrygd for hel arbeidsuførhet. En årsak til det kan være at det etter lover om personskadetrygd kan gis ekstra erstatning for det fysiske eller psykiske men som skaden har medført (menerstatning), eller at man vurderer arbeidsuførheten i forhold til et tidligere bedre betalt yrke. Endelig kan forholdet være at både uførepensjonen fra folketrygden og uførepensjonen fra personskadetrygd er gitt for mindre enn hel arbeidsuførhet. Det vanlige er at uføregraden i folketrygden og personskadetrygden er den samme.

Hvis en person mottar uførepensjon fra personskadetrygd for mindre enn full arbeidsuførhet, skal samordningsfradraget for folketrygdens grunnpensjon reduseres tilsvarende, se samordningsloven § 20 andre ledd og § 22 nr. 2. Dette gjelder både når folketrygdpensjonen er en alderspensjon, når den er en uførepensjon som er gitt for hel arbeidsuførhet, og når den er en enke-/enkemannspensjon.

Prinsippet er at det kun er aktuelt med samordning bare dersom det er gitt samme form for pensjonsdekning fra de aktuelle pensjonsordningene. Det vil si at begge pensjonsordningene har dekket det samme tap av arbeidsevne og inntektsbortfall.

Regelen innebærer at hvis en person mottar uførepensjon fra personskadetrygd på grunnlag av 30 prosent arbeidsuførhet, skal samordningsfradraget for folketrygdens grunnpensjon utgjøre 30 prosent av det fradraget som kunne vært gjort dersom personskadepensjonen var gitt for hel arbeidsuførhet.

Eksempel 19

En ugift person, født 1929, har rett til hel uførepensjon fra folketrygden. Tilleggspensjonen fra folketrygden er basert på et sluttpoengtall (Fs) lik 3,47 og 29 års godskriving av pensjonspoeng. $Få = 29/32$ (opptjeningstid i forhold til full opptjening).

Samtidig har han rett til 50 prosent uførepensjon etter lov om yrkesskadetrygd etter $Yg = 1,34$ ($Ps = 3,47$). Det foreligger følgende bruttoyttelser:

Fra folketrygden

Grunnpensjon lik fullt grunnbeløp	kr 38 080
Tilleggs pensjon	
38 080 (3,47 x 29/32) 0,45	kr 53 888
Sum folketrygdpensjon	<u>kr 91 968</u>

Fra yrkesskadetrygden

3 173 * x 1,34 x 12	kr 51 022
Sum pensjoner før samordning	<u>kr 142 992</u>

*) *Yrkesskadepensjonen skal regnes ut fra grunnpensjon pr måned*

Samordning yrkesskadepensjon og folketrygdpensjon

Brutto 50 pst yrkesskadepensjon	kr 51 022
Fradrag for tilleggspensjon:	
53 888 x 0,50	kr 26 944
Fradrag for grunnpensjon:	
38 080 x 3/4 x 0,50	kr 14 280
	<u>kr 41 224</u>
Netto Y-pensjon etter samordning	kr 9 798
<i>Pensjon til utbetaling etter samordning:</i>	
Netto yrkesskadepensjon	kr 9 798
Folketrygdpensjon	kr 91 968
Totalt til utbetaling	<u>kr 101 766</u>

Hvis folketrygdpensjonen er en uførepensjon som blir gitt for mindre enn hel arbeidsuførhet, skal samordningsfradraget for folketrygdens grunnpensjon reduseres tilsvarende, se samordningsloven § 20 tredje ledd. Dette gjelder både når personskadepensjonen er en uførepensjon og når den er en enke-/ enkemannspensjon. Begrunnelsen for denne bestemmelsen er at det som nevnt skal være samsvar mellom den grunnpensjon som blir utbetalt og det samordningsfradrag som blir gjort for grunnpensjonen.

Eksempel 20

En enke, født 1929, har rett til hel enkepensjon fra yrkesskadetrygden. Brutto enkepensjon svarer til et beløp lik 1,79 x folketrygdens grunnbeløp pr måned, jf. $Y_g = 1,79$. Pensjonen er basert på et pensjonsgrunnlag som gir et beregnet sluttpoengttall (Ps) på 3,47. Enken mottar også 50 prosent uførepensjon fra folketrygden. Sluttpoengttallet (Fs) i folketrygden er 3,47, og antall opptjente poengår i forhold til full opptjening (Få) er 29/32. Før samordning foreligger det rett til følgende:

Fra folketrygden

Grunnpensjon		
38 080 x 0,50		kr 19 040
Tilleggspensjon		
38 080(3,47 x 29/32)0,45 x 0,50		kr 26 944
Sum folketrygdpensjon		<u>kr 45 984</u>

Fra yrkesskadetrygden

3173 x Yg (1,79) x 12		kr 68 156
Sum pensjoner før samordning		<u>kr 114 140</u>

Samordning yrkesskadepensjon og folketrygdpensjon

Brutto enkepensjon fra Y-trygd		kr 68 156
Fradrag tilleggspensjon:	kr 26 944	
Fradrag grunnpensjon:		
38 080 x 3/4 x 0,50	kr 14 280	kr 41 224
Netto Y-pensjon etter samordning		<u>kr 26 932</u>

Pensjon til utbetaling etter samordning:

Netto yrkesskadepensjon		kr 26 932
Folketrygdpensjon		kr 45 984
Totalt til utbetaling		<u>kr 72 916</u>

Hvis både folketrygdpensjonen og personskadepensjonen er uførepensjoner, og begge blir gitt for mindre enn hel arbeidsuførhet, skal fradraget for folketrygdens grunnpensjon avkortes i forhold til begge uføregrader. Det vil i disse tilfellene skje en dobbeltavkorting av det samordningsfradrag som kunne vært gjort dersom både folketrygdpensjonen og personskadepensjonen hadde blitt gitt for hel arbeidsuførhet.

Tilsvarende regler gjelder ved gradert alderspensjon eller attføringspenger fra folketrygden og gradert uførepensjon fra personskadetrygd. Bestemmelsen om dobbeltavkorting gjelder også gradert enke-/enkemannspensjon fra personskadetrygd i kombinasjon med graderte folketrygdpensjoner som nevnt. Det vil si når det skjer uttak av redusert alderspensjon eller utbetaling av uførepensjon etter mindre enn hel arbeidsuførhet.

Eksempel 21

En ugift person, født 1929, har rett til 50 prosent uførepensjon fra folketrygden. $F_s = 3,47$. $F_a = 29/32$. Samtidig foreligger rett til 50 prosent uførepensjon etter lov om yrkesskadetrygd. Brutto yrkesskadepensjon svarer til $1,34$ x folketrygdens grunnpensjon pr måned. Jf. $Y_g = 1,34$. Pensjonsgrunnlaget gir et beregnet fiktivpoengtall $P_s = 3,47$. Bruttoytelsene er som følger:

Fra folketrygden

Grunnpensjon 38 080 x 0,50	kr 19 040
Tilleggs pensjon	
38 080(3,47 x 29/32)0,45 x 0,50	kr 26 944
Sum folketrygdpensjon	<u>kr 45 984</u>

Fra yrkesskadetrygden

3 173 x 1,34 x 12	kr 51 022
Sum pensjoner før samordning	<u>kr 97 006</u>

Samordning yrkesskadepensjon og folketrygdpensjon

Brutto 50 pst yrkesskadepensjon	kr 51 022
Fradrag for tilleggs pensjon:	
(faktisk tilleggs pensjon)	kr 26 944
Fradrag for grunnpensjon:	
38 080 x 3/4 x 0,5 x 0,5	kr 7 140
Netto Y-pensjon etter samordning	<u>kr 34 084</u> <u>kr 16 938</u>

Pensjon til utbetaling etter samordning:

Netto yrkesskadepensjon	kr 16 938
Folketrygdpensjon	kr 45 984
Totalt til utbetaling	<u>kr 62 922</u>

Hvis man sammenligner eksemplene 19 og 21 vil man se at pensjonisten får et langt gunstigere samordningsfradrag for folketrygdens grunnpensjon i eksempel 21 enn i eksempel 19. I det første eksempelet ble fradraget for folketrygdens grunnpensjon avkortet med uføregraden i personskadepensjon, det vil si at fradraget utgjorde 50 prosent av fullt fradrag. I det siste eksempelet ble samordningsfradraget for grunnpensjonen avkortet både i forhold til uføregraden i folketrygden og i forhold til uføregraden i personskadetrygden. Fradraget blir da begrenset til 50 prosent av 50 prosent, dvs 25 prosent av fullt fradrag.

Bestemmelsene om dobbel avkorting av grunnpensjonsfradraget ved rett til to graderte pensjoner fører til langt gunstigere samordning i disse tilfellene enn i tilfeller med én gradert pensjon. Regelen er så gunstig at man må kunne si at den innebærer en overpensjonering i forhold til hva man må anta var det tilsiktede pensjonsnivået. Vi viser til eksemplene 19 og 21, som klart illustrerer at pensjonsresultatet ved hel arbeidsuførhet ikke står i forhold til nivået på ytelse ved 50 prosent uførhet.

Mens pensjonisten som 50 prosent arbeidsufør får en pensjonsytelse på 62 922 kroner, vil han som helt arbeidsufør motta bare 101 768 kroner. Det vil si at han til dekning av de siste 50 prosent av uførheten bare oppnår en merytelse på 38 846 kroner. Dette svarer til ca 61 prosent av den pensjonskompensasjon som ble gitt for det første 50 prosent ervervstap.

For sammenligningens del kan det opplyses at pensjonsutbetalingen ville utgjort 111 568 kroner etter samordning dersom både yrkesskadepensjonen og folketrygdpensjonen ble gitt for hel uførhet.

Bestemmelsene om dobbeltavkorting av grunnpensjonsfradraget i tilfeller med to graderte pensjoner gjelder bare ved rett til personskadepensjon. Når både folketrygdpensjonen og tjenstepensjonen er gitt for mindre enn hel arbeidsuførhet, skal det ikke foretas dobbeltavkorting. Dette følger av forskrift 19, som ble gitt med virkning fra 1. april 1978. Personer som hadde løpende uførepensjoner den dagen, får imidlertid fortsatt uførepensjonene samordnet etter dobbeltavkortingsregelen til de går over på 100 prosent pensjon.

10.5.3.4 Samordning når folketrygdpensjonen er redusert etter folketrygdloven § 7-10

For personer som er mellom 67 og 70 år, er alderspensjonen fra folketrygden inntektsprøvd, se folketrygdloven § 7-10.

Pensjonistene kan ha en årlig arbeidsinntekt opptil folketrygdens grunnbeløp uten at folketrygdpensjonen blir redusert. Hvis den årlige arbeidsinntekten er større, skal alderspensjonen fra folketrygden reduseres med 50 prosent av den overskytende inntekten, se folketrygdloven § 7-10.

Hvis alderspensjonen fra folketrygden er redusert etter folketrygdloven § 7-10, skal samordningsfradraget for folketrygdens grunnpensjon reduseres tilsvarende, se samordningsloven § 20 fjerde ledd. Dette gjelder både når personskadepensjonen er en uførepensjon og når den er en enke-/enkemannspensjon.

Begrunnelsen er den samme som når folketrygdpensjonen er redusert på grunn av mindre enn hel arbeidsuførhet. Det skal være samsvar mellom samordningsfradraget for grunnpensjonen og den grunnpensjonen som pensjonisten faktisk får utbetalt.

Eksempel 22

En enke, født 1926, har rett til full krigsenkepensjon etter opprinnelig pensjonsgrunnlag 10 000 (Ps = 5,65) og egen alderspensjon fra fylte 67 år regnet etter Fs = 3,50 og Få = 26/29. I utgangspunktet foreligger det rett til følgende pensjonsytelser:

Fra folketrygden

Grunnpensjon	kr 38 080
Tilleggspensjon	kr 53 772
Sum folketrygdpensjon	kr 91 852

Fra krigspensjoneringen

Full enkepensjon, grl 10 000	kr 112 536
------------------------------	------------

Pensjonisten har trappet ned sitt inntektsgivende arbeid, men hun har fortsatt en årlig arbeidsinntekt på 100 000 kroner. Siden hun ikke har fylt 70 år, skal alderspensjonen fra folketrygden inntektsprøves etter reglene i fol-

ketrygdloven § 7-10. Krigsenkepensionen, som ikke er inntektsprøvd, kommer til full utbetaling uavhengig av arbeidsinntekt.

Etter folketrygdloven § 7-10 skal alderspensjonen settes ned med 50 prosent av den arbeidsinntekt som overstiger folketrygdens grunnbeløp. Folketrygdpensjonen skal da settes ned med $(100\ 000 - 38\ 080) \times 0,50 = 30\ 960$ kroner.

Før samordning har pensjonisten rett til:

Fra folketrygden

Grunnpensjon	kr 38 080	
- fradrag		
30 960 x 38 080		
<hr/>		
91 852	kr 12 835	kr 25 245
	<hr/>	
Tilleggspensjon:	kr 53 772	
- fradrag		
30 960 x 53 772		
<hr/>		
91 852	kr 18 125	kr 35 647
	<hr/>	
Sum utbetalt folketrygdpensjon		kr 60 892

Fra krigspensjoneringen

Full enkepensjon		kr 112 536
Sum pensjoner før samordning		<hr/> kr 173 428

Samordning krigsenkepensjon og folketrygdpensjon

Brutto krigsenkepensjon		kr 112 536
Fradrag tilleggspensjon	kr 35 647	
Fradrag grunnpensjon		
25 245 x 3/4	kr 18 933	kr 54 580
	<hr/>	
Netto krigsenkepensjon etter samordning		kr 57 956

Pensjon til utbetaling etter samordning:

Netto krigsenkepensjon		kr 57 956
Alderspensjon fra folketrygden		kr 60 892
		<hr/>
Totalt til utbetaling		kr 118 848

Når det foreligger rett til uføre- og invalidepensjon fra personskadetrygd samtidig med redusert alderspensjon fra folketrygden, vil vanligvis også personskadepensjonen være gradert. Det vil si at den er gitt for mindre enn hel uførhet. Personskadepensjonen kan også være en gradert enkepensjon. I begge tilfeller vil man få samordning mellom to graderte (ikke hele) pensjoner.

Etter gjeldende regler i samordningsloven § 20 skal samordningsfradraget avkortes for folketrygdens grunnpensjon, både i forhold til grad av hel personskadepensjon og for redusert uttak av alderspensjon. Det gis med andre ord i disse tilfellene samme dobbeltavkorting av samordningsfradrag som når det foreligger rett til uførepensjoner for mindre enn hel arbeidsuførhet fra både personskadetrygd og folketrygden. Vi viser til "*Pensjonene gis for mindre enn hel arbeidsuførhet*" i punkt 10.5.3.3 og eksempel 23 nedenfor.

Eksempel 23

En enke med samme rett til alderspensjon fra folketrygden og samme inntekt som i eksempel 10.4.4. Redusert folketrygdpensjon utbetales med 60 892 kroner etter fradrag for en forventet arbeidsinntekt på 100 000 kroner. I dette tilfellet anses hun imidlertid å ha rett til bare 2/3 enkepensjon fra krigspensjoneringen. (Den avdøde ektefellen mottok ikke krigspensjon.)

Før samordning har pensjonisten rett til:

Fra folketrygden

Grunnpensjon		
38 080 - 12 835		kr 25 245
Tilleggs pensjon		
53 772 - 18 125		kr 35 647
Sum folketrygdpensjon		<hr/> kr 60 892

Fra krigspensjoneringen

2/3 enkepensjon		kr 75 024
Sum pensjoner før samordning		<hr/> kr 135 916

Samordning krigsenkepensjon og folketrygdpensjon

Brutto krigsenkepensjon		kr 75 024
Fradrag tilleggspensjon		
35 647 x 2/3	kr 23 764	
Fradrag grunnpensjon		
25 245 x 3/4 x 2/3	kr 12 622	kr 36 386
Netto krigsenkepensjon etter samordning		<hr/> kr 38 638

Pensjon til utbetaling etter samordning:

Netto krigsenkepensjon		kr 38 638
Alderspensjon fra folketrygden		kr 60 892
Totalt til utbetaling		<hr/> kr 99 530

Samordningen skjer ved at personskadepensjonen blir satt ned med 2/3 av den faktisk utbetalte tilleggspensjonen fra folketrygden. Det vil si at det i disse tilfellene foretas en dobbeltavkorting både av fradraget for folketrygdens tilleggspensjon og

av fradraget for folketrygdens grunnpensjon. Dette gir enda gunstigere pensjonsresultat enn for tilfeller av to graderte uførepensjoner, der fradraget for folketrygdens tilleggspensjon skal svare til en tilleggspensjon regnet etter den laveste uføregraden. Vi viser til "[Pensjonene gis for mindre enn hel arbeidsuførhet](#)" i punkt 10.4.4.2.

10.5.3.5 Samordning når folketrygdpensjonen er redusert etter folketrygdloven § 10-5 nr. 3

Enke-/enkemannspensjonen fra folketrygden er inntektsprøvd. Den gjenlevende ektefellen kan ha en årlig arbeidsinntekt på opptil halvparten av folketrygdens grunnbeløp uten at pensjonen blir redusert. Hvis hun eller han har en arbeidsinntekt som er større, skal folketrygdpensjonen reduseres med 40 prosent av den overskytende inntekten, se folketrygdloven § 10-5 nr. 3. Bestemmelsen lyder:

Pensjon som nevnt i nr. 2 med eventuelt sært tillegg ytes til gjenlevende ektefelle som ut fra alder og ervervsevne, foreliggende ervervsmuligheter og omstendighetene for øvrig ikke kan ventes å få en årlig ervervsinntekt som overstiger 50 prosent av grunnbeløpet. Hvis den forventede ervervsinntekt overstiger 50 prosent av grunnbeløpet, skal pensjonen med sært tillegg settes ned med 40 prosent av den overskytende inntekt. Som ervervsinntekt regnes i denne forbindelse også sykepenger etter "[Historikk](#)" i kapittel 3 og fødselspenger og adopsjonspenger etter "[Historikk](#)" i kapittel 3 A.

Hvis enke-/enkemannspensjonen fra folketrygden er redusert etter folketrygdloven § 10-5 nr. 3, skal samordningsfradraget for folketrygdens grunnpensjon reduseres tilsvarende, se forskrift 20 i rundskriv nr. 15. Dette gjelder både når personskadepensjonen er en uføre-/invalidpensjon og når den er en enke-/enkemannspensjon.

Reduksjonen av samordningsfradraget for folketrygdens grunnpensjon skjer på samme måte som når alderspensjonen fra folketrygden er redusert etter folketrygdloven § 7-10. Vi viser derfor til "[Samordning når folketrygdpensjonen er redusert etter folketrygdloven § 7-10](#)" i punkt 10.5.3.4 og eksempel 23 ovenfor.

10.5.3.6 Begrensningsregel for små pensjoner – 60 prosentregelen (for samordning med grunnpensjon)

Det er gitt særskilte regler om begrensningsregler om fradrag for folketrygdens grunnpensjon i små personskadepensjoner. Det vil si når det foreligger rett til både uføre-/invalidpensjon og enke-/enkemannspensjon fra personskadetrygd, se forskrift 33 i rundskriv nr. 15. Regelen gjelder imidlertid bare ved samordning med folketrygdens alders- og uførepensjon. Den gjelder ikke ved rett til rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløpig uførestønad eller etterlattepensjon fra folketrygden.

Forskriften har følgende ordlyd:

1. Fradrag skal ikke gjøres hvis pensjonistens samlede ytelser fra tjenstepensjonsordning, personskadetrygd og/eller folketrygdens tilleggspensjon/sært tillegg og ventet tillegg av tilleggspensjon ikke overstiger kr 3 000 pr år.
2. Hvis pensjonistens samlede ytelser fra tjenstepensjonsordning, personskadetrygd og/eller folketrygdens tilleggspensjon overstiger kr 3 000 pr år, skal fradraget for alderspensjon eller uførepensjon (grunnpensjon) fra folketrygden ikke settes høyere enn et beløp som svarer til 60 prosent av den overskytende del, dog slik at fradraget ikke skal være større enn 3/4 av folketrygdens grunnbeløp.»

Regelen sier at dersom summen av tjenstepensjon, personskadepensjon og folketrygdens tilleggsyttelser etter innbyrdes samordning ikke overstiger 3 000 kroner pr år, skal det ikke gjøres fradrag for folketrygdens grunnpensjon i personskadepensjon. Videre sies det at dersom summen av disse ytelsene er større, skal fradraget begrenses til 60 prosent av det overskytende beløpet.

Eksempel 24 – anvendelse av 60 prosent-regelen

En gift alderspensjonist har rett til følgende ytelser før samordning:

Fra yrkesskadetrygden

100 prosent uførepensjon $Y_g = 1,30$ kr 49 500

Fra folketrygden

Full alderspensjon lik

grunnpensjonen (3/4 G) kr 28 560

tilleggspensjon/sært tillegg kr 21 264 kr 49 824

Sum pensjoner før samordning

 kr 99 324

Sluttpoengttallet i folketrygden er ikke høyere enn det beregnede sluttpoengttallet i yrkesskadetrygden. Det er full trygdetid i folketrygden.

Samordning yrkesskadepensjon og folketrygdpensjon

Brutto 100 prosent yrkesskadepensjon kr 49 500

Frdrag tilleggspensjon/sært tillegg kr 21 264

Foreløpig netto yrkesskadepensjon

 kr 28 236

+ tilleggspensjon/sært tillegg kr 21 264

Sum

 kr 49 500

- Samordningsfritt kr 3 000

Grunnlag for 60 % trekk

 kr 46 500

Frdrag for grunnpensjon:

$46\,500 \times 0,60$ kr 27 900

Frdrag for grunnpensjon etter vanlige regler ville blitt:

$38\,080 \times 3/4$ (kr28 560)

Foreløpig netto yrkesskadepensjon etter trekk for tilleggspensj./sært tillegg kr 28 236

- Frdrag for grunnpensjon etter 60 %-regelen

 kr 27 900

Netto yrkesskadepensjon etter samordning

 kr 336

I dette tilfellet medfører bruk av 60 %-regelen at samordningsfradraget for folketrygdens grunnpensjon blir redusert med 660 kroner pr år. Ettersom det ikke gis rom for beregning av større fradrag for grunnpensjon enn 28 236 kroner før yrkesskadepensjonen blir 0-pensjon, blir den reelle fordelingen med 60 %-regelen en utbetaling på 336 kroner pr år.

60 prosentregelen har i realiteten liten betydning for dagens stønadstilfeller og må nå anses som en kuriositet. Den vil ved rett til full personskadepensjon bli anvendt bare når summen av personskadepensjon og folketrygdens tilleggssytelser etter innbyrdes samordning utgjør mindre enn 50 600 kroner pr år. Når summen av personskadepensjon og folketrygdens tilleggssytelser etter samordning utgjør 50 600 kroner, vil fradrag etter 60 prosentregelen ikke bli mindre enn fradrag beregnet etter ordinære regler. Jf $(50\,600 - 3\,000) \times 0,60 = 28\,560$ kroner (regulært $3/4$ G-fradrag).

Selv om 60 prosentregelen gir redusert fradrag for folketrygdens grunnbeløp opp til en sum på 50 599 kroner etter innbyrdes samordning, vil fradraget for grunnpensjonen likevel være stort nok til at hele personskadepensjonen faller bort ved samordning, dvs blir 0-pensjon, når summen etter innbyrdes samordning er mindre enn 48 670 kroner. Det vil for øvrig bare gjelde pensjonister med sært tillegg etter laveste sats på 55,85 prosent av G. Dersom pensjonisten er innvilget sært tillegg etter ordinær sats på 61,55 prosent av G, kan 60 prosentregelen ikke hindre at yrkesskadepensjonen blir 0-pensjon. Realiteten er at det i dagens situasjon er vanskelig å finne noen pensjonister som nyter godt av denne regelen.

En tilsvarende regel som gjaldt for samordning av tjenstepensjoner ble i 1979 erstattet med regler om deltidsforholdstall i samordningsfradraget for grunnpensjon. Se samordningsforskrift 23.

10.5.4 Barnepensjon fra personskadetrygden og folketrygden

Samordning av barnepensjon fra en personskadetrygd med barnepensjon fra folketrygden er regulert i samordningsloven § 22 nr. 1. Etter disse reglene skal barnepensjonen fra personskadetrygd settes ned med et beløp som svarer til barnepensjonen fra folketrygden.

Da det vanligvis ytes barnepensjoner med samme beløp fra personskadetrygden og folketrygden, vil resultatet være at det bare kommer barnepensjon til utbetaling fra folketrygden fram til barna fyller 18 år.

Både personskadetrygdene og folketrygden har bestemmelser om forlenget barnepensjon fram til fylte 21 år, dersom barna er under utdanning eller yrkesopplæring.

Dersom begge foreldre er døde, ytes barnepensjon tilsvarende en tenkt enkepensjon til første barn i et barnekull og barnepensjoner etter regulære pensjonssatser (henholdsvis 40 prosent og 25 prosent av grunnbeløpet i folketrygden) for de øvrige barn. Det vil i disse tilfeller også skje samordning mellom den store barnepensjonen (enkepensjon) og en samtidig løpende etterlattepensjon fra folketrygden.

10.5.5 Vurdering av gjeldende regler for isolert samordning av personskadepensjon og grunnpensjon fra folketrygden

Hovedregelen er at det skal gjøres fradrag for folketrygdens grunnpensjon med et beløp som svarer til $3/4$ av folketrygdens grunnbeløp, når såvel personskadepensjonen som folketrygdpensjonen er beregnet etter hel uførhet eller som ureduerte pensjonsytelser.

Når personskadepensjonen ikke er beregnet etter hel arbeidsuførhet, men som en gradert pensjonsytelse, skal samordningsfradraget for folketrygdens grunnpensjon avkortes tilsvarende. Se samordningsloven § 20 andre ledd. Også i de tilfeller der folketrygdpensjonen ikke er beregnet for hel uførhet, er det bestemmelser om at fradragsbeløpet skal settes ned tilsvarende. Se samordningsloven § 20 tredje ledd andre setning. Bestemmelsene i lovens § 20 fjerde og femte ledd sier for øvrig at

reglene skal gjøres tilsvarende gjeldende i tilfelle av redusert alderspensjon fra folketrygden og ved redusert AFP-pensjon.

Bestemmelsene om at samordningsfradraget skal avkortes både på grunnlag av den graderte pensjonen fra personskadetrygd og på grunn av den graderte pensjonen fra folketrygden, gir pensjonister med reduserte pensjoner fra begge pensjonsordningene et dobbeltavkortet samordningsfradrag. Vi viser til at samordningsfradraget reduseres med produktet av uføregradene, og slik sett bryter det hovedprinsipp som ellers gjelder om at ytelser som er sammenfallende, skal samordnes fullt ut.

Reglene om dobbeltavkorting av samordningsfradrag for folketrygdens grunnpensjon ble opphevet med virkning fra 1. april 1978 for tjenestepensjoner i samsvar med Lund og Ryggeutvalgets innstilling.¹⁴⁴ At det ikke samtidig ble fremmet forslag om å oppheve de tilsvarende reglene for personskadetrygd, kan vanskelig ses som noe annet enn en inkurie (forglemmelse).

Som tilfellet var for tjenestepensjoner, gir reglene for personskadepensjoner den virkning at pensjonister med graderte pensjoner kan få større inntekt etter delvis pensjonering enn da de var i fullt arbeid. De aktuelle bestemmelsene i samordningsloven § 20 fører til at man må ta i bruk garantireglene i forskrift 34a for å hindre tap i pensjonsinntekter i de tilfeller der pensjonistene går over fra graderte pensjonsytelser til fulle pensjoner. Ettersom reglene om dobbeltavkorting av samordningsfradrag ved graderte pensjoner er så gunstige at pensjonistene taper på å få fulle pensjoner, må man altså fortsette å beregne alternative ytelser som om pensjonisten fremdeles hadde graderte pensjoner, og deretter utbetale garantitillegg i samsvar med dette.

Pensjonister som i en periode har mottatt graderte pensjoner og hatt fordel av de gunstige samordningsreglene som da gjelder, er dermed sikret å beholde denne fordelten også etter å ha blitt innvilget fulle pensjoner. Pensjonister som har hatt rett til fulle pensjoner fra det tidspunkt de satte fram krav, kan ikke på samme måte kunne få fordeler av en alternativ beregning etter regler om dobbeltavkorting.

Utvalget mener det er grunnlag for å endre bestemmelsene i samordningsloven § 20, slik at de samsvarer med de tilsvarende reglene for tjenestepensjon i lovens § 19. Det innebærer at det som regel er folketrygdens uføregrad som skal være bestemmende for reduksjonen av samordningsfradraget. Når personskadepensjonens uføregrad er den laveste, skal alene den laveste uføregrad legges til grunn.

Utvalget anbefaler at tilsvarende regler blir gjort gjeldende for tilfeller med redusert alders- og etterlattepensjon fra folketrygden og uførepensjon og/eller etterlattepensjon fra personskadetrygd, samt for tilfeller med rett til redusert AFP-pensjon og gradert personskadepensjon.

Som nevnt ovenfor i "*Folketrygdens grunnpensjon er ikke beregnet ut fra full trygdetid*" i punkt 10.5.3.2 skal samordningsfradraget for folketrygdens grunnpensjon reduseres når folketrygdens grunnpensjon er gitt for mindre enn full trygdetid (40 år). Dette skjer for å sikre at det ikke beregnes et høyere fradrag for grunnpensjonen enn den pensjonen som faktisk ytes fra folketrygden. Ettersom personskadepensjonene ikke beregnes på grunnlag av opptjeningstid, vil det for dem – i motsetning til for tjenestepensjoner – ikke oppstå problemer i form av dobbeltavkorting knyttet til aktuelle regler.

Utvalget foreslår at de nye reglene for beregning av samordningsfradrag når personskadepensjonene er gitt for mindre enn hel arbeidsuførhet, dvs med mindre enn full pensjon, får virkning bare for nye pensjonstilfeller. Det vil si at man følger

144.Se utredning av 14.5.1975 fra departementsråd Ottar Lund og aktuar Oddvar Rygge «Om samordning av pensjons- og trygdeytelser og om mulighetene for endringer i gjeldende bestemmelser».

de prinsipper som tjenestepensjonsordningene la til grunn ved sin opphevelse av den samme dobbelt-avkortingsregelen. Forslaget til regelendring vil ikke innebære vesentlige innsparinger for personskadetrygdene, da det oppstår få nye tilfeller av denne typen. Utvalget mener likevel det er riktig å oppheve reglene om dobbeltavkortning av fradrag i personskadepensjon, slik at man får like regler for tjenestepensjon og pensjon fra personskadetrygd.

Utvalget vil for øvrig tilrå opphevelse av 60 prosentregelen som gir rett til beregning av et fribeløp på 3 000 kroner pr år. Denne begrensingsregelen for samordning av små personskadepensjoner har i dagens situasjon svært liten praktisk betydning, men fordrer arbeidskrevende dobbeltutregninger.

10.6 SAMORDNING AV PERSONSKADEPENSJON, TJENESTEPENSJON OG FOLKETRYGDPENSJON (TREKANTSAMORDNING)

10.6.1 Innledning

Slik samordningssystemet er utformet, vil en ved samordning av personskadetrygd ikke bare måtte forholde seg til regler for isolert samordning mellom personskadetrygd og folketrygdpensjon, men også til de regler som gjelder for samlet fradrag for folketrygdens pensjonsytelser når det samtidig foreligger rett til tjenestepensjon.

At personskadetrygdene er sist i rekken av pensjonsordninger som beregner samordningsfradrag for folketrygdpensjon, gjør at trygdeetaten i sin administrering av personskadetrygdene er den instans som bruker begrensingsreglene for samlede fradrag og dermed også reglene om garantitillegg i de tilfeller der de regulære samordningsreglene kommer til kort. Av dette følger det at Rikstrygdeverket og trygdekantorene mer enn andre vil se de problemer som er knyttet til svakheter ved regelverket som et hele.

Når det gjelder samordningsreglenes virkninger for personskadetrygd, vil altså det at personskadetrygdene også må forholde seg til regler som gjelder for tjenestepensjon, gjøre at man mer enn i andre ordninger vil se behovet for enkle og enhetlige samordningsbestemmelser.

Trygdeetaten har den løpende kontakten med pensjonistene. Funksjonærene skal ha muligheter til å gi en forståelig forklaring, både på samordningsberegninger som de selv har foretatt og på samordning i andre pensjonsordninger. Da er det klare grenser for hvor mange differensierte regler man kan ha oversikt over.

Situasjonen nå er at selv samordningsspesialister har betydelige problemer med å ha oversikt over alle bestemmelser og å bruke dem riktig. Hvor mye ressurser som brukes til å gjennomføre samordning av pensjonsytelser, er det vanskelig å gi noen oversikt over. At det dreier seg om mye tidkrevende arbeid i de ulike institusjoner, er i alle fall sikkert – ikke minst som følge av at samordningen i stor utstrekning må gjennomføres manuelt på grunn av kompleksiteten i reglene.

Som det går fram av den redegjørelsen som er gitt i "[Samordning av pensjon fra en tjenestepensjonsordning med pensjon fra folketrygden](#)" i punktene 5.6 og "[Samordning av pensjon fra en personskadetrygd med pensjon fra folketrygden](#)" i 5.7, faller reglene for beregning av fradrag for folketrygdens grunn- og tilleggspensjon i personskadetrygd, i store trekk sammen med reglene for beregning av trekk for folketrygdpensjon i tjenestepensjon.

For visse typer av pensjonstilfeller er det likevel vesentlige forskjeller i beregningsreglene. At man må forholde seg til mange ulike regler, medfører ikke bare at beregningene blir kompliserte. Vel så problematisk er det at slike ulikheter gjør det vanskelig å oppnå rimelige pensjonsresultater i tilfeller med samtidig rett til tjenestepensjon, personskadetrygd og folketrygdpensjon (trekantsamordning).

Bestemmelsene i samordningsloven §§ 19 og 20 om fradrag for folketrygdens grunnpensjon i henholdsvis tjenestepensjon og personskadepensjon gir et klart eksempel på regelavvik som skaper problemer ved trekantsamordning. Mens § 20 har bestemmelser om at det ved graderte pensjonsytelser fra personskadetrygd og folketrygd skal skje avkorting av samordningsfradraget i forhold til begge uføregrader, gir de tilsvarende reglene for tjenestepensjon bare anvisning på bruk av laveste uføregrad som avkortingsfaktor.

De regler som er gitt i samordningsloven § 21 for samlet fradrag for folketrygdens grunnpensjon, sier at det kan beregnes fradrag i personskadepensjonen bare når dette fradraget overstiger allerede beregnet fradrag i tjenestepensjon. Med disse reglene blir virkningen at det sjelden beregnes fradrag for grunnpensjonen i gradert personskadepensjon. Pensjonistene får dermed utilsiktede samordningsgevinster ved rett til graderte personskadepensjoner, og det oppstår behov for alternative pensjonsberegninger og beregning av garantitillegg ved overgang til full pensjon. Vi viser for øvrig til "[Samlet fradrag for folketrygdens tilleggspensjon ved trekantsamordning – fravær av fiktivfordel](#)" i punktene 10.6.2 og "[Vurdering av gjeldende regler for samordning av folketrygdytelser ved trekantsamordning.](#)" i 10.6.4 nedenfor.

Regelen for samlet fradrag for folketrygdens tilleggspensjon gir andre problemstillinger. I relasjon til denne regelen vil det i utgangspunktet være mest aktuelt å vurdere begrensninger i fradragenes størrelse. Formålet med dette vil være å oppnå en harmonisering med de regler som gjelder ved isolert samordning mellom henholdsvis tjenestepensjon og personskadepensjon og tilleggspensjon. Se "[Samlet fradrag for folketrygdens grunnpensjon ved trekantsamordning](#)" i punkt 10.6.3.

10.6.2 Samlet fradrag for folketrygdens tilleggspensjon ved trekantsamordning – fravær av fiktivfordel

Sosialdepartementet har gitt begrensningsreglene for samlet fradrag for tilleggspensjon i tjenestepensjon og personskadetrygd. Jf. "[Samordning med grunnpensjon fra folketrygden](#)" i punkt 9.4 i samlerundskriv om samordning av pensjons- og trygdeytelser. Reglene sier bare at de samlede fradrag skal begrenses i forhold til faktisk utbetalt tilleggspensjon i folketrygden. De gir altså ikke rett til godskrivning av fiktivfordeler når de sammenlignbare inntektsgrunnlagene for pensjonsberegning er forskjellige.

Mens det ved tokantsamordning mellom personskadetrygd og folketrygdpensjon skal ses bort fra den del av folketrygdens tilleggspensjon som erstatter innteksttap som ikke dekkes av personskadetrygden, tar man ved trekantsamordninger ikke hensyn til dette forholdet. Når det foreligger rett til mer enn to samordningspliktige pensjoner, gis det ingen rett til beregning av fiktivfordeler. Det vil si at pensjonister som både har rett til tjenestepensjon og personskadetrygd i tillegg til folketrygdpensjon, ikke får rett til å beholde deler av tilleggspensjonen utenfor samordning. I slike trekantsamordninger vil grensen for de samlede fradrag alltid tilsvare faktisk utbetalt tilleggspensjon. Dette gjelder uavhengig av om tjenestepensjonsordningen og personskadetrygden yter pensjon i forhold til den pensjongivende inntekten i folketrygden eller ei.

Reglene kan synes unødige strenge ved ikke å innbefatte rett til beregning av fiktivfordeler. Ettersom fradraget for tilleggspensjon ved isolert samordning avkortes når den pensjongivende inntekten i folketrygdpensjon er høyere enn tilsvarende pensjonsgrunnlag i tjenestepensjon og personskadetrygd, er det vanskelig å forstå at reglene for beregning av fiktivfordeler bortfaller når det foreligger flere samordningspliktige pensjoner. Når man først gir regler som angir maksimalt fradrag til det

sammenfallende inntektsgrunnlaget for pensjonsberegningene i én situasjon, burde man sikret at prinsippet ble overført også til andre situasjoner. Fordelen med å få beholde deler av folketrygdens tilleggspensjon utenfor samordning kan for pensjonister med relativt høy poengopptjening i folketrygden, gi større økonomisk uttelling enn retten til en tredje pensjon. Retten til en ekstra pensjon gir vanligvis en reell merytelse tilsvarende et samordningstillegg på 1/4 G. Vi viser til eksempel som følger.

Eksempel 25 A

En alderspensjonist, født 1919, har rett til følgende bruttopensjoner:

30/30 kommunal tjenstepensjon (alder)		
(Ts = 5,70)		kr 172 596
100 pst krigsinvalidepensjon (Ps =5,34)		kr 160 992
Full alderspensjon fra folketryden		
(Fs = 7,00 Få = 21/22)		
grunnpensjon	kr 28 560	
tilleggspensjon	kr 92 418	kr 120 978

Samordning tjenstepensjon og krigspensjon

Brutto tjenstepensjon	kr 172 596	kr 172 596
Brutto krigspensjon	kr 160 992	
Samlet brutto	kr 333 588	
- <i>Maksimumsyttelse:</i>		
Høyeste pensjon +1/4 G	kr 182 116	
Til fradrag	kr 151 472	kr 151 472
Foreløpig netto tjenstepensjon		kr 21 124

Samordning tjenstepensjon og folketrygdpensjon

Foreløpig netto tjenstepensjon		kr 21 124
Frادrag F-tilleggspensjon:		
38080 (4x21/22 + 1,7x21/40)0,45= (80 722)		
som begrenses til rest å trekke		kr 21 124
Netto tjenstepensjon etter samordning		kr 0

Samordning krigspensjon og folketrygdpensjon

Brutto krigsinvalidepensjon		kr 160 992
Frادrag F-tilleggspensjon:		
38080(4x21/22 + 1,34x21/40)0,45= (77 483)		
som begrenses til faktisk tilleggspensjon		
- frادrag i tjenstepensjon		

kr (92 418 – 21 124) =	kr 71 294	
Fradrag F- grunnpensjon:		
3/4 G	kr 28 560	kr 99 854
Netto krigspensjon etter samordning		kr 61 138

Til utbetaling etter samordning

Netto tjenestepensjon		kr 0
Netto krigspensjon		kr 61 138
Folketrygdpensjon		kr 120 978
Totalt til utbetaling		kr 182 116

*Alternativ pensjonsberegning uten rett til krigsinvalidpensjon:**Samordning tjenestepensjon og folketrygdpensjon*

Brutto tjenestepensjon		kr 172 596
Fradrag F-tilleggspensjon		
beregnet etter Ts= 5,70	kr 80 722	
Fradrag F-grunnpensjon	kr 28 560	kr 109 282
Netto tjenestepensjon etter samordning		kr 63 314

Til utbetaling etter samordning v/alternativ beregning:

Netto tjenestepensjon		kr 63 314
Folketrygdpensjon		kr 120 978
Totalt til utbetaling		kr 184 292

Som det går fram av eksempelet, vil samordningsfradraget for tilleggspensjonen begrenses til 80 722 kroner ved tokantsamordning mellom tjenestepensjon og folketrygdpensjon. Se alternativ pensjonsberegning. Det vil si at pensjonisten ved denne beregningen vil bli godskrevet en fiktivfordel på 11 696 kroner, som er differansen mellom faktisk utbetalt tilleggspensjon og samordningsfradraget for samme tilleggspensjon. Etersom retten til krigspensjon bare gir rett til godskriving av et samordningstillegg på 1/4 G (9 520 kroner), vil det oppstå tap på grunn av bortfall av fiktivfordel med 2 176 kroner.

Resultatet av de ulike reglene for henholdsvis isolerte og samlede fradrag for tilleggspensjon gir problemer med hensyn til å sikre rimelige pensjonsresultater. Reglene fører til et lite helhetlig og sammenfallende samordningssystem. Også for disse reglenes del er det derfor grunnlag for å vurdere endringer.

Det kan ellers nevnes at reglene for samlet fradrag for tilleggspensjon i tilfeller med rett til to tjenestepensjoner eller to personskadepensjoner her er de samme som for kombinasjonen tjenestepensjon og personskadepensjon.

Med eventuelle nye regler for samlet fradrag for tilleggspensjon, som innbefattet rett til beregning av fiktivfordeler ved trekantsamordning, vil samordningsresultatet i ovenstående eksempel bli som følger:

*Eksempel 29 B – alternativ modell for samlet fradrag for tilleggspensjon ved tre-kantsamordning**Samordning KLP-pensjon/krigspensjon og folketrygd*

Uendret samordning i forhold til gjeldende regler, se beregningen ovenfor. Foreløpig netto KLP-pensjon etter samordning med krigsinvalidpensjon utgjør 21 124 kroner. Etter et fradrag for folketrygdens tilleggspensjon begrenset til dette beløpet vil KLP-pensjonen falle bort (0-pensjon).

Samordning krigsinvalidpensjon og folketrygdpensjon

Brutto krigspensjon (Ps =5,34)		kr 160 992
Frادrag F-tilleggspensjon		
etter Psverdi	(kr 77 483)	
begrenset til tilleggspensjon		
regnet etter høyestefiktivpoengtall (Ts =5,70)		
- allerede beregnet trekk i tjenstepensjon		
(80 722 – 21 124)	kr 59 598	
Frادrag F-grunnpensjon:		
3/4 G	kr 28 560	kr 88 158
Netto krigsinvalidpensjon		kr 72 834

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenstepensjon	kr 0
Netto krigspensjon	kr 72 834
Folketrygdpensjon	kr 120 978
Totalt til utbetaling	kr 193 812

Pensjonisten vil i dette tilfellet få rett til en merytelse på 9 520 kroner (1/4 G) i forhold til hva som utbetales etter gjeldende regler. Det vil si at han etter denne modellen ikke lenger vil tape på rett til krigspensjon, men derimot oppnå å få beregnet et rimelig samordningstillegg på 1/4 G.

Som eksempelet viser vil eventuelle nye regler for begrensnig av samlet fradrag for tilleggspensjon i forhold til hva som kan sies å være sammenfallende pensjonsgrunnlag, innebære ekstra kostnader for pensjonsordningene i form av økte utbetalinger. Dersom det administrativt kan spares ressurser på redusert behov for alternative samordningsberegninger og beregning av garantitillegg, vil imidlertid det være et forhold som kan begrense totalkostnadene.

10.6.2.1 Samordning med folketrygdens tilleggspensjon når tilleggspensjonen er tjent opp av ektefellen til den som har tjent opp tjenstepensjon

De nye reglene i samordningsloven § 23 nr. 2, som begrenser tilleggspensjonsfradraget i tjenstepensjon når folketrygdens tilleggspensjon er tjent opp «på to hender», gjelder ikke i relasjon til personskadetrygd. Det er heller ikke planer om å innføre slike regler på dette området.

Man legger vekt på at det ikke skjer noen form av opptjening av pensjonsrettigheter i relasjon til personskadetrygd på tilsvarende måte som for tjenestepensjoner. I samsvar med dette er det heller ikke gitt begrensingsregler for samordningen mellom tjenestepensjon og personskadetrygd, når disse ytelsene er av forskjellig art, jf alderspensjon fra tjenestepensjonsordning og enkepensjon fra personskadetrygd eller omvendt.

En eventuell beslutning om å gjøre reglene i samordningsloven § 23 nr. 2 gjeldende også for personskadepensjon, måtte få følger for samordningen mellom tjenestepensjon og personskadetrygd. Det vil si at man måtte gå bort fra innbyrdes samordning mellom en enkepensjon fra personskadetrygd og enkens egen opptjente tjenestepensjon (uføre- eller alderspensjon). Det ville gitt en enda større grad av overpensjonering til enker med ikke behovsprøvde enkepensjoner, i kontrast til hva som ble utbetalt deres menn og ikke minst utbetales til enker og enkemenn med behovsprøvde pensjoner. Se eksempel 26 nedenfor.

Eksempel 26

Det foreligger rett til følgende bruttopensjoner:

30/30 egenopptjent kommunal tjenestepensjon ($T_s = 2,88$)		kr 102 468
100 % krigsenkepensjon ($P_s = 5,65$)		kr 112 536
Full folketrygdpensjon		
Grunnpensjon	kr 38 080	
Tilleggspensjon:		
55pst egenopptjent	kr 22 488	
55pst etter avdød	kr 42 204	kr 102 536

Samordning av pensjoner etter gjeldende regler:

Samordning tjenestepensjon/krigspensjon og folketrygdpensjon

Brutto KLP-pensjon	kr 102 468	kr 102 468
Brutto krigspensjon	kr 112 536	
Samlet brutto	<u>kr 215 004</u>	
- <i>Maksimumsyttelse:</i>		
(112 536 + 9 520)	kr 122 056	
Til fradrag i KLP	<u>kr 92 948</u>	kr 92 948
Foreløpig netto KLP-pensjon		kr 9 520
Fradrag tilleggspensjon, begrenset til rest å trekke		kr 9 520
Netto KLP-pensjon etter samordning		<u>kr 0</u>

Samordning krigsenkepensjon og folketrygdpensjon

Brutto krigsenkepensjon	kr 112 536
Fradrag tilleggspensjon:	

<hr/>		
(fradraget KLP gjør for tilleggspensjonen)		
(64 692 – 9 520) =	kr 55 172	
Fradrag grunnpensjon		
38 080 x 3/4 =	kr 28 560	kr 83 732
Netto krigsenkepensjon		kr 28 804

Pensjon til utbetaling etter regulær beregning:

Netto KLP-pensjon		kr 0
Netto krigsenkepensjon		kr 28 804
Folketrygdpensjon		kr 102 772
Totalt til utbetaling		kr 131 576

Alternativ samordningsberegning uten krigsenkepensjon ville gitt følgende resultat:

Samordning KLP-pensjon og folketrygdpensjon

Brutto egenopptjent tjenstepensjon		kr 102 468
Fradrag tilleggspensjon:		
(full egenopptjent tilleggspensjon regnet etter Ts)	kr 35 250	
Fradrag grunnpensjon:		
38 080 x 3/4	kr 28 560	kr 63 810
Netto KLP-pensjon etter samordning		kr 38 658

Pensjon til utbetaling etter alternativ beregning:

Netto KLP-pensjon		kr 38 658
Folketrygdpensjon		kr 102 772
Totalt til utbetaling		kr 141 430

Da pensjonisten ville fått en høyere samlet pensjon på 141 430 kroner uten rett til krigspensjon, må samordningsfradraget i krigsenkepensjonen avkortes slik at pensjonsresultatet blir det samme når det foreligger rett til krigspensjon. Det vil si at det blir beregnet et garantitillegg til enken på 9 854 kroner pr år etter samordningsforskrift 34, slik at netto krigsenkepensjon utgjør 38 658 kroner.

Ved eventuell ny modell basert på prinsippet om at det ikke skal foretas innbyrdes samordning mellom pensjoner opptjent av forskjellige ektefeller, vil samordningsresultatet i saken bli:

Samordning KLP-pensjon og krigsenkepensjon

Ingen innbyrdes samordning mellom pensjonene.

Samordning KLP-pensjon og folketrygdpensjon

Se den alternative samordningsberegningen ovenfor.
KLP-pensjonen utgjør etter samordning 38 658 kroner pr år.

Samordning krigenkepensjon og folketrygdpensjon

Brutto krigenkepensjon		kr 112 536
Fradrag tilleggspensjon:		
55% egen tilleggspensjon	kr 22 488	
55% tilleggspensjon etter avdøde, etter Ps	kr 40 550	
samordningspliktig tilleggspensjon		kr 63 038
- fridel lik enkens fulle tilleggspensjon	kr 40 888	
justert fradrag	kr 22 150	
Fradrag grunnpensjon (trukket i KLP)	kr 0	
		kr 22 150
Netto krigenkepensjon etter samordning		kr 90 386

Pensjon til utbetaling etter dette prinsippet:

Netto KLP-pensjon	kr 38 658
Netto krigenkepensjon	kr 90 386
Folketrygdpensjon	kr 102 772
Totalt til utbetaling	kr 231 816

Dersom man lot prinsippene for beregning av tilleggspensjonfradrag i ikke-behovs- prøvde tjenestepenksjoner gjelde tilsvarende for personskadetrygd, ville det gi en ytterligere heving av pensjonsytelsene til en fra før meget begunstiget gruppe. Hvis vi ser på de offentlige kostnader ved en slik beslutning og sammenholder med de overordnede mål som ligger til grunn for det eksisterende pensjons- og trygde-systemet finner vi ikke at forholdene ligger til rette for å utvide reglene i samordningsloven § 23 nr. 2. Fradragsreglene for folketrygdens tilleggspensjon ved opp-tjening av to ektefeller kan derfor vanskelig bli de samme i forhold til samordning av tjenestepensjon og personskadetrygd.

Det er ellers verdt å merke seg at de nye reglene i samordningsloven § 23 nr. 2 som begunstiger tidligere yrkesaktive enker, indirekte får virkninger på beregning av netto personskadetrygd ved trekantsamordning. Reglene fører til at det i større grad enn tidligere må beregnes garantitillegg fra personskadetrygd, for å hindre tap på grunn av personskadepensjonen. Det vil si at isolert samordning mellom tjenestepensjon og pensjon fra folketrygden gir pensjonisten en høyere samlet pensjons- utbetaling. De nye reglene fører altså til en økning av antall pensjonstilfeller som krever samtidige alternative beregninger, med det merarbeid dette gir for såvel tjenestepensjonsordning som trygdeetaten.

10.6.3 Samlet fradrag for folketrygdens grunnpensjon ved trekantsamordning

Bestemmelsene i samordningsloven § 21 regulerer de fradrag personskadetrygdene kan beregne for grunnpensjon, når det også i tjenstepensjonsordning er trukket for samme pensjonsytelse. Bestemmelsene har følgende ordlyd:

«Hvis det beløp tjenstepensjonen blir satt ned med etter § 19 nr. 1, er mindre enn det beløp pensjon fra personskadetrygden ville blitt satt ned med etter § 20, skal sistnevnte pensjon settes ned med den resterende del.»

Regelen for samlet fradrag for grunnpensjon, som sier at det skal foretas en krone for krone- avkorting av grunnpensjonsfradraget i personskadepensjon for samme fradrag gjort i tjenstepensjon, kan føre til at en stor del av folketrygdens grunnpensjonen holdes utenfor trekk. Vi viser til eksemplet nedenfor. Regelen skiller seg klart fra en tilsvarende regel for samlet fradrag for folketrygdens tilleggspensjon (begrensning i forhold til faktisk utbetalt ytelse), og regler for samlet fradrag for grunnpensjon i to tjenstepensjoner og to personskadepensjoner (fradrag inntil 3/4 G).

Eksempel 27

Situasjon A

Det foreligger rett til følgende bruttopensjoner:

* 100 pst uførepensjon fra Statens Pensjonskasse etter 21/30 tjenestetid. Ts = 2,67		kr 64 563
* 50 pst uførepensjon fra Y-trygd Ps = 2,97		kr 45 312
* 100 pst uførepensjon fra folketrygden, Fs = 4,50 og Få = 30/33		
grunnpensjon	kr 38 080	
tilleggspensjon	kr 68 739	kr 106 819

Samordningen mellom pensjonene skal først gjennomføres i offentlig tjenstepensjonsordning. Statens Pensjonskasse beregner dermed samordning som følger:

Samordning tjenstepensjon og yrkesskadepensjon

Brutto statspensjon	kr 64 563	kr 64 563
Y-pensjon	kr 45 312	
samlet brutto	kr 109 875	
<i>- Maksimumsyttelse:</i>		
Høyeste fullpensjon (tj. p)		
+ 50% av 1/4 G :		
(92 233 + 4 760)	kr 96 993	

til fradrag	kr 12 882	kr 12 882
Foreløpig netto statspensjon		kr 51 681
<i>Samordning tjenestepensjon og folketrygdpensjon</i>		
Foreløpig netto statspensjon		kr 51 681
Fradrag F-tilleggspensjon:		
38 080(2,67x30/33)0,45x21/30	kr 29 115	
Fradrag F-grunnpensjon:		
38 080x3/4x21/30 =	kr 19 992	kr 49 107
Netto statspensjon etter samordning		kr 2 574

Etter at Statens Pensjonskasse har beregnet samordningsfradrag i statspensjonen, foretas det samordning mellom personskadepensjon og folketrygdpensjon som følger:

Samordning yrkesskadepensjon og folketrygdpensjon

Brutto 50 pst yrkesskadetrygd		kr 45 312
Fradrag F-tilleggspensjon:		
38 080(2,97x30/33)0,45x0,50 =	kr 23 133	
(Ingen reduksjon i dette fradraget da summen av dette beløpet og P.kassens fradrag ikke overstiger folketrygdens faktiske tilleggspensjon.)		
Fradrag F-grunnpensjon:		
3/4G x 0,50	kr 14 280	
- fradragi STP	kr 19 992	kr 23 133
Netto Y-pensjon etter samordning		kr 22 179

Til utbetaling etter samordning:

Netto statspensjon		kr 2 574
Netto yrkesskadepensjon		kr 22 179
Folketrygdpensjon		kr 106 819
Totalt til utbetaling		kr 131 572

Situasjon B

Uføregraden i yrkesskadetrygden er forhøyet til 100 prosent, og pensjonen utgjør 90 624 kroner brutto.

Statens Pensjonskasse foretar ny samordning som følger:

Samordning tjenestepensjon og yrkesskadepensjon

Brutto statspensjon	kr 64 563	kr 64 563
Y-pensjon	kr 90 624	
Samlet brutto	<u>kr 155 187</u>	
<i>- Max ytelse:</i>		
Høyeste fullpensjon (tj.p)		
+ 100% av 1/4 G :		
kr(92 233 + 9 520)	kr 101 753	
til fradrag	<u>kr 53 434</u>	kr 53 434
Foreløpig netto statspensjon		<u>kr 11 129</u>

Samordning tjenestepensjon og folketrygdpensjon

Foreløpig netto statspensjon		kr 11 129
<i>Fradrag F-tilleggspensjon:</i>		
38080(2,67x30/33)0,45x21/30 (= 29 115 kroner)		
begrenset til rest		kr 11 129
Netto statspensjon etter samordning		<u>kr 0</u>

Etter at Statens Pensjonskasse har beregnet samordningsfradrag i statspensjonen, foretas det samordning mellom personskadepensjon og folketrygdpensjon som følger:

Samordning yrkesskadepensjon og folketrygdpensjon

Brutto 100 pst yrkesskadetrygd		kr 90 624
Fradrag F-tilleggspensjon:		
38080(2,97x30/33)0,45 =	kr 46 267	
(Ingen reduksjon i dette fradraget da summen av dette beløpet og P.kassens fradrag ikke overstiger folketrygdens faktiske tilleggspensjon.)		
Fradrag F-grunnpensjon:		
38 080 x 3/4 = 28 560 kroner		
- fradrag i STP0 kroner	kr 28 560	kr 74 827
Netto yrkesskadepensjon etter samordning	<u>kr 28 560</u>	<u>kr 15 797</u>

Til utbetaling etter samordning:

Netto statspensjon		kr 0
--------------------	--	------

Netto yrkesskadepensjon	kr 15 797
Folketrygdpensjon	kr 106 819
Totalt til utbetaling	kr 122 616

Ny samordning med rett til yrkesskadepensjon etter hel arbeidsuførhet viser at pensjonisten taper på rett til ny større pensjon. Jf. pensjonsresultatet for situasjon A. Det er reglene i samordningsloven § 21 om samlet fradrag for grunnpensjonen, som fører til at den samlede pensjonsutbetalingen blir mindre med 100 prosent yrkesskadepensjon enn med 50 prosent yrkesskadepensjon. Disse reglene gir et så gunstig samordningsresultat ved graderte personskadepensjoner, at det ikke lønner seg å ha full personskadepensjon. For å hindre at pensjonisten skal tape på å få full personskadepensjon, har departementet i samordningsforskrift 34 gitt særskilte regler om rett til beregning av garantitillegg. Etter disse reglene vil pensjonisten få beholde samme pensjonsutbetaling som han hadde rett til med gradert personskadepensjon. Pensjonisten vil dermed ha rett til å få beregnet et garantitillegg på 8 956 kroner etter samordningsforskrift 34, for å dekke pensjonstapet.

Bestemmelsen i lovens § 21 gir den virkning at det i de fleste tilfeller av gradert pensjon fra personskadetrygd vil skje en for sjablonmessig og lite konsekvent avkorting av samordningsfradrag for folketrygdens grunnpensjon. På samme måte som reglene for beregning av grunnpensjonsfradrag ved isolert samordning av gradert personskadepensjon og gradert folketrygdpensjon, se omtale i "[Pensjonene gis for mindre enn hel arbeidsuførhet](#)" i punktene 10.5.3.3 og "[Samordning når folketrygdpensjonen er redusert etter folketrygdloven § 7-10](#)" i 10.5.3.4, fører reglene i samordningsloven § 21 til overpensjonering i tilknytning til graderte pensjoner fra personskadetrygd.

Det er vanskelig å se at de generøse fradragsbegrensninger som er gitt i samordningsloven § 21, er rimelige. De gir lite helhetlige resultater, og regler gjelder bare når tjenstepensjon og personskadepensjon skal samordnes med grunnpensjon. I tilfeller der det foreligger rett til to personskadepensjoner eller to tjenstepensjoner som skal samordnes med folketrygdens grunnpensjon, vil det samlede fradrag utgjøre opptil fullt fradrag (3/4 G) etter samordningsloven §§ 19 og 20. Vi viser til Sosialdepartementets samlerundskriv om samordning, punktene 7.3.5.1 og 8.4.1.2.

Utvalget ser i utgangspunktet ikke noe grunnlag for å opprettholde reglene i samordningsloven § 21 i deres någjeldende form. Vi legger vekt på at de står i strid med reglene for øvrig og gir lite konsekvente pensjonsresultater. Som følge av at reglene i § 21 på en kunstig måte avgrenser samlet fradrag for grunnpensjon ved rett til gradert personskadepensjon, oppstår det behov for å yte garantitillegg for å hindre pensjonstap ved overgang til full personskadepensjon. Bestemmelsene i lovens § 21 fører altså til at man får det lite logiske pensjonsresultat at det ikke lønner seg å få full personskadepensjon.

10.6.4 Vurdering av gjeldende regler for samordning av folketrygdytelser ved trekantsamordning.

Reglene for samlet fradrag for folketrygdpensjon følger forskjellige prinsipper ved grunnpensjon og ved tilleggspensjon. For grunnpensjonen beregnes isolert fradrag i personskadepensjon, som deretter reduseres krone for krone for tilsvarende fradrag beregnet i tjenstepensjon. For tilleggspensjonen skjer det avkorting bare i personskadetrygdens fradrag, når dette fradraget sammen med fradraget i tjenstepensjonen overstiger den faktisk utbetalte tilleggspensjon fra folketrygden.

Mens reglene for samlet grunnpensjonsfradrag utvilsomt kan gi svært gunstige resultater for pensjonistene, gir reglene som gjelder for samlet tilleggspensjonsfradrag ingen muligheter for forventede samordningsfrie gevinster. Det kan derfor være aktuelt å vurdere endringer i gjeldende regler for hva som samlet kan beregnes i fradrag ved trekantsamordning for såvel grunnpensjonens som tilleggspensjons del.

En årsak til de mange tilfeller med utbetaling av garantitillegg fra personskade-trygd er de gjeldende regler for samlede grunn- og tilleggspensjonsfradrag. For grunnpensjonens del er problemet at det gis for store muligheter til begrensning av fradrag. For tilleggspensjonens del ligger problemet i at det nesten ikke gis slike muligheter til begrensning. Årsaken til de så vidt strenge regler for beregning av samlet fradrag for tilleggspensjon kan være at man allerede hadde de særs gunstige regler for samlet grunnpensjonsfradrag. Uten en samtidig endring av disse reglene vil det klart kunne oppstå enda tydeligere tilfeller av tilfeldig overpensjonering.

Sett ut fra de reglene som gjelder for fradrag av grunn- og tilleggspensjon ved tokantsamordning, synes det aktuelt å bytte noe om på de to reglene for samlet fradrag. Reglene for samlet fradrag for grunnpensjon bør utvilsomt – på samme måte som reglene for isolert beregnet grunnpensjonsfradrag – være knyttet til reglene i samordningsloven §§ 19 og 20 (3/4 G -fradrag). Tilsvarende er det mest logisk at de prinsipper som anvendes ved isolert beregning av tilleggspensjonsfradrag, blir videreført ved beregning av samlet fradrag i trekantsamordninger. Det er for øvrig aktuelt å se reglene i en sammenheng, da de på ulik måte kan gi både pluss- og minuseffekt for samme pensjonstilfelle.

Når det gjelder reglene for samlet fradrag for folketrygdens tilleggspensjon, vil det være naturlig med regler som begrenser summen av fradrag i forhold til det sammenfallende inntektsgrunnlaget for pensjonene. Det vil si at det er rimelig å gi bestemmelser om samlet fradrag for tilleggspensjon som viderefører rett til fiktivfordeler etter samme retningslinjer som ved tokantsamordning.

Slike regler vil vanskelig skape problemer i tilfeller med rett til to fulle pensjonsytelser fra tjenstepensjonsordning og personskadetrygd. Problemer kan imidlertid oppstå når det ikke er tjent opp full tjenstepensjon, f.eks når det bare foreligger rett til tjenstepensjon regnet etter 20 års tjenestetid, samtidig som fiktivpoengtallet i tjenstepensjonsordningen er høyest. I et slikt tilfelle kan det – ut fra prinsippet om at det bare skal beregnes fradrag for det som er sammenfallende pensjonsrettigheter – reises innvendinger mot å beregne taket for samlet tilleggspensjonsfradrag til hva tjenstepensjonens fradraget vil utgjøre etter 30 års tjenestetid. En løsning på dette kan være å begrense det samlede fradraget etter tjenstepensjonsordningens fiktivpoengtall med den avkortede tjenestetidsfaktoren, for deretter å beregne et restfradrag for full tjenestetid med det lavere fiktivpoengtallet i personskadetrygd.

Hvordan slike regler skulle utformes i detalj, kan sikkert diskuteres. Det er klart at det i tilfeller med graderte pensjoner fra personskadetrygd og tjenstepensjonsordning kan være ulike måter å begrense det samlede tilleggspensjonsfradraget på. Eksemplene nedenfor viser en del av kompleksiteten i disse problemene.

Eksempel A:

Det foreligger rett til

- 100 prosent uførepensjon fra personskadetrygd etter $P_s = 2,97$
- 100 prosent uførepensjon fra tjenstepensjonsordning etter $T_s = 5,14$, men bare 21/30 tjenestetid
- 100 prosent uførepensjon fra folketrygden etter $F_s = 5,26$

I dette tilfellet kan det være spørsmål om det er rimelig å beregne et samlet fradrag for folketrygdens tilleggspensjon med 76 280 kroner, tilsvarende fullt fradrag etter høyeste fiktivpoengtall 5,14. Dette fiktivpoengttallet gir nemlig bare rett til 21/30 pensjon. En alternativ beregning av samlet fradrag kan dermed bli slik:

Isolert beregnet fradrag i tjenestepensjon:

38 080 (4 x 29/32) + (1,14 x 29/40) 0,45 x 21/30 =	kr 53 396
+ ikke sammenfallende fradrag i personskadepensjon:	
38 080 (2,97 x 29/32) 0,45 x 9 /30 =	kr 13 836
Begrenset samlet fradrag	<hr/> kr 67 232

(Vi viser til eksempel 5, der en slik begrensingsregel for samlet fradrag for tilleggspensjon sammen med rett til beregning av et økt samordningstillegg på 1/2 G vil gi en samlet utbetaling på 159 640 kroner. Dette vil likevel ikke være nok til å hindre tap på grunn av rett til personskadepensjon i den aktuelle sak.

Tilsvarende vil den samme begrensingsregelen – sammen med et samordningstillegg på 1/4 G (jf 50 % ufør) – ikke kunne hindre tap på grunn av rett til personskadepensjon i eksempel 7. Vi viser i den forbindelse til at nye regler vil gi en samlet utbetaling på 79 820 kroner. Uten rett til yrkesskadepensjon vil samlet pensjon utgjøre 81 502 kroner. Bare med godskriving av et samordningstillegg på 1/2 G vil tap på grunn av personskadepensjon unngås.

Eksempel B:

Det foreligger rett til

- 40 prosent uførepensjon fra personskadetrygd etter $P_s = 2,97$
- 50 prosent uførepensjon fra tjenestepensjonsordning etter $T_s = 5,14$, men bare 21/30 tjenestetid
- 50 prosent uførepensjon fra folketrygden etter $F_s = 5,26$

I dette tilfellet er det ikke spørsmål om å avkorte det samlede fradrag for tilleggspensjon bare i forhold til redusert tjenestetid, men også i forhold til ulike grader av erstatning for uførhet. Skal også slike forhold trekkes inn, kan beregningen av samlet fradrag bli som følger:

Isolert beregnet fradrag i tjenestepensjon:

38 080 (4x 29/32) + (1,14 x 29/40) 0,45 x 0,50 x 21/30	kr 26 698
+ ikke sammenfallende fradrag i personskadepensjon:	
38 080(2,97x29/32)0,45x0,40x9/30=	kr 5 534
Begrenset samlet fradrag	<hr/> kr 32 232

Vi viser til eksempel 9 der en slik begrensingsregel sammen med et samordningstillegg på 1/4 G ikke vil være tilstrekkelig til å unngå et tap på grunn av rett til yrkesskadepensjon på 299 kroner. Først med et samordningstillegg på 1/2 G har pensjonisten fordel av personskadepensjon.

Eksempel C:

Det foreligger rett til

- 40 prosent uførepensjon fra personskadetrygd etter $P_s = 5,65$

- 50 prosent uførepensjon fra tjenstepensjonsordning etter $T_s = 5,14$, men bare 21/30 tjenestetid
- 50 prosent uførepensjon fra folketrygden etter $F_s = 5,26$

I dette tilfellet er det personskadepensjonen (krigspensjon) som har det høyeste fiktivpoengtallet. Dette tallet er høyere enn sluttpoengtallet i folketrygden og medfører at det ikke vil bli beregnet fiktivfordeler for det som er sammenfallende erstatning fra personskadetrygd og folketrygd (pensjon etter 40 prosent uførhet). Fra tjenstepensjonsordning og folketrygden ytes det imidlertid dekning for en høyere uføregrad på 50 prosent.

Isolert beregnet fradrag i tjenstepensjon:

38 080 (4 x 29/32) + (1,14 x 29/40) 0,45 x 0,50 x 21/30 kr 26 698

Isolert beregnet fradrag i personskadepensjon:

Faktisk tilleggspensjon x 40/50

(38 886 x 40/50) kr 31 108

De sammenfallende fradragene i tjenstepensjon og personskadepensjon etter 40 prosent uførhet begrenses til beregnet fradrag i personskadetrygd. Etersom tjenstepensjonsordningen gir dekning for 50 prosent uførhet, kan det også beregnes et ikke sammenfallende fradrag for folketrygdens tilleggspensjon for 10 prosent uførhet etter tjenstepensjonsordningens fiktivtall og tjenestetid. Det samlede fradraget for folketrygdens tilleggspensjon kan dermed beregnes som følger:

Isolert fradrag i personskadetrygd kr 31 108

+ ikke sammenfallende fradrag i tjenstepensjon:

38 080(4x29/32)+(1,14x29/40)0,45x0,10x21/30 kr 5 339

Begrenset samlet fradrag kr 36 447

Vi viser til eksempel 10 (dvs 10 A), der en slik begrensingsregel sammen med et samordningstillegg på 1/4 G vil gi et samlet pensjonsresultat på 87 097 kroner, og der det ikke vil oppstå tap på grunn av rett til krigspensjon.

Eksempel D:

Det foreligger rett til

- 40 prosent uførepensjon fra personskadetrygd etter $P_s = 5,65$
- 100 prosent uførepensjon fra tjenstepensjonsordning etter $T_s = 5,14$, men bare 21/30 tjenestetid
- 100 prosent uførepensjon fra folketrygden etter $F_s = 5,26$

I dette tilfellet er det personskadepensjonen (krigspensjon) som har det høyeste fiktivpoengtallet. Dette tallet er høyere enn sluttpoengtallet i folketrygden, og medfører at det ikke vil bli beregnet fiktivfordeler for det som er sammenfallende erstatning fra personskadetrygd og folketrygd (pensjon etter 40 prosent uførhet). Fra tjenstepensjonsordning og folketrygden ytes det imidlertid dekning for en høyere uføregrad på 100 prosent.

Isolert beregnet fradrag i tjenstepensjon:

$38\,080(4 \times 29/32) + (1,14 \times 29/40)0,45 \times 21/30$ kr 53 396

Isolert beregnet fradrag i personskadepensjon:

Faktisk tilleggspensjon x 40

$(77\,772 \times 40)$ kr 31 108

De sammenfallende fradragene i tjenstepensjon og personskadepensjon etter 40 prosent uførhet begrenses til beregnet fradrag i personskadetrygd. Ettersom tjenstepensjonsordningen gir dekning for 50 prosent uførhet, kan det også beregnes et ikke sammenfallende fradrag for folketrygdens tilleggspensjon for 60 prosent uførhet etter tjenstepensjonsordningens fiktivtall og tjenestetid. Det samlede fradraget for folketrygdens tilleggspensjon kan dermed beregnes som følger:

Isolert fradrag i personskadetrygd kr 31 108

+ ikke sammenfallende fradrag i tjenstepensjon:

$38\,080(4 \times 29/32) + (1,14 \times 29/40)0,45 \times 0,60 \times 21/30$ kr 32 037

Begrenset samlet fradrag

 kr 63 145

Vi viser til eksempel 10 B, der en slik begrensingsregel sammen med et samordningstillegg på 1/4 G vil gi et samlet pensjonsresultat på 162 201 kroner, og der det vil oppstå tap på grunn av rett til krigspensjon. Tapet utgjør 803 kroner.

I den aktuelle saken kan det også være spørsmål om hvordan fradraget for grunnpensjonen skal beregnes. Ved beregningen er det lagt til grunn at aktuell begrensning for samlede fradrag bare vil være 3/4 G. Da de isolert beregnede fradragene ikke kom opp til det, ble det gjort fullt fradrag etter isolert beregning med 11 424 kroner. Dersom de aktuelle prinsippene for samlet tilleggspensjonsfradrag skulle gjøres gjeldende også for samlet grunnpensjonsfradrag, kunne dette fradraget beregnes som følger:

$(38\,080 \times 3/4 \times 0,40) + (38\,080 \times 3/4 \times 0,60 \times 21/30) = 23\,419$ kroner. Med et fradrag for grunnpensjon på

9 142 kroner i tjenstepensjon, vil det likevel bli trukket for det isolert beregnede fradraget på 11 424 kroner.

Eksempel E:

Det foreligger rett til

- 50 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden ($P_s = 2,97$)
- 13/30 behovsprøvd tjenestepenkepensjon ($T_s = 5,85$)
- 100 prosent uførepensjon fra folketrygden med tilleggspensjon regnet etter egen og den avdøde ektefellens opptjening. Egen $F_s = 3,50$ og $F_a = 29/32$. Den avdødes $F_s = 5,85$ $F_a = 20/23$.

Tjenstepensjonen har det høyeste fiktivpoengtallet. Dette tallet er det samme som den avdøde ektefellens sluttpoengtall i folketrygden og høyere enn enkens egenopptjente sluttpoengtall. I tjenestepenkepensjonen kan det bare beregnes 13/30-fradrag for 55 prosent av den avdødes tilleggspensjon, dvs. $38\,080(4 \times 20/23) + (1,85 \times 20/40)0,45 \times 0,55 \times 13/30 = 17\,983$ kroner. I yrkesskadepensjonen blir det beregnet isolert fradrag som følger: $38\,080(2,97 \times 29/32)0,45 \times 0,55 \times 0,50 + 38\,080(2,97 \times 20/$

$23)0,45 \times 0,55 \times 0,50 = 24\,854$ kroner. Hva som kan sies å være erstatning for sammenfallende inntektsgrunnlag i dette tilfellet er ikke lett å si for sikkert. Dersom vi følger prinsippet i eksempelene ovenfor, kan imidlertid én løsning være å begrense det samlede tilleggspensjonsfradraget som følger:

Isolert beregnet fradrag i tjenstepensjon	kr 17 983
Isolert fradrag i personskadetrygd etter Ps:	kr 24 854
Sum isolert beregnede fradrag	<hr/> kr 42 837
- sammenfallende trekk	
$38\,080(2,97 \times 20/23)0,45 \times 0,55 \times 0,50 \times 13/30 =$	kr 5 273
Beregnet samlet tilleggspensjonsfradrag	<hr/> kr 37 564
- fradrag gjort i tjenstepensjon	kr 17 983
Begrenset restfradrag i yrkesskadepensjon	<hr/> kr 19 581

Som eksempelene viser, vil det være vanskelig å forene krav til enklere regler og mer konsekvente og helhetlige pensjonsresultater. Det ene vil gjerne gå på bekostning av det andre. Selv om det er mye som taler for en oppmyking av reglene for samlet fradrag for folketrygdens tilleggspensjon, mener utvalget det er forhold som taler mot en løsning med godskriving av fiktivfordeler i disse tilfellene. Eventuelle nye regler vil klart gi enda mer kompliserte beregninger av pensjon til pensjonistene. Utvalget ser også at arbeidet med beregningene vil bli svært tidkrevende og stille så store krav til samhandling mellom pensjonsordningene at eventuelle regelendringer kan bli vanskelige å rettferdiggjøre ut fra administrative kostnader.

Ved etterprøving av virkningene av mulige forslag til endringer av gjeldende samordningsregler har vi likevel regnet med forannevnte regler for begrensnings av samlet fradrag for folketrygdens tilleggspensjon. Vi viser til vedlegg til "*Tillemperinger og justeringer av det eksisterende system*" i punkt 10.7.8, der mulige regelendringer er utprøvd på de tidligere beregningseksemplene.

10.7 ALTERNATIVER TIL DAGENS PENSJONS- OG SAMORDNINGS-SYSTEM

10.7.1 Innledning

I det følgende skal vi drøfte mulige endringer i gjeldende regler om samordning av pensjon fra personskadetrygd med folketrygdpensjon. Vi vil herunder også vurdere hvordan slike endringer vil få virkning på pensjonstilfeller der det foreligger samtidig rett til tjenstepensjon. Vi vil starte med de mest vidtgående modellene.

Ved beskrivelsen av alternative systemer er det aktuelt først å vurdere nye modeller for forenklete og mer sjablonmessige pensjonsutbetalinger, for å unngå de mange detaljerte samordningsregler man nå har.

I "*Modell for utbetaling av brutto pensjon fra personskadetrygd med refusjon fra folketrygden (sykepengemodell)*" i punkt 10.7.2 ser vi på en modell for utbetaling av bruttopensjon fra personskadetrygd med refusjon fra folketrygden. Modellen forutsetter at de pensjonsordningene som gir rett til de høyeste bruttopensjonene, vil utbetale reduserte ytelser mot å kunne søke refusjon fra folketrygden. Det kan eventuelt ytes mindre normerte tillegg for ytterligere pensjonsrettigheter som

den enkelte har utover folketrygdpensjonen og høyeste bruttopensjon (tjenestepensjon eller personskadepensjon).

I "*Modell med nettosystem for egenpensjoner fra personskadetrygd*" i punktene 10.7.3, 10.7.4 og 10.7.5 vil utvalget vurdere mulighetene for å innføre et nettosystem for henholdsvis egenpensjoner, enkepensjon og barnepensjoner fra personskadetrygd.

Det kan også være aktuelt å vurdere om man gjennom endringer i samordningsrekkefølgen mellom de ulike pensjonene kan bidra til forenklede beregninger og rutiner. I "*Modell med endring av samordningsrekkefølgen*" i punkt 10.7.6 vil vi se på en modell med personskadetrygd som første samordningspliktige pensjonsordning.

En modell for utbetaling av personskadepensjon fra folketrygden som kan betegnes folketrygdpensjon med «personskade-fordeler», blir drøftet i "*Utbetaling av personskadepensjon fra folketrygden (beregning tilsvarende folketrygdens «kapittel 11-ytelse»)*" i punkt 10.7.7.

I "*Tillem্পninger og justeringer av det eksisterende system*" i punkt 10.7.8 skal vi ta for oss muligheter for tillem্পninger og endringer av materiell art innenfor det eksisterende pensjonssystemet.

Et forslag om G-regulering av løpende nettopensjoner etter samordning blir presentert i "*System for G-regulering av løpende pensjoner*" i punkt 10.7.9.

I "*Overføring av samordningsbestemmelser fra samordningsloven til pensjonslovene*" i punkt 10.7.10 vil vi vurdere om samordningsreglene kan integreres i regelverket for de enkelte pensjonsordningene, slik at samordningsloven blir overflødig. Formålet med denne drøftingen er å få klarlagt om det kan oppnås forenklinger ved å avvikle samordningsloven.

Det er naturlig å vurdere redaksjonelle forenklinger som kan gjøres med det eksisterende samordningssystemet. I "*Redaksjonelle endringer*" i punkt 10.7.11 har vi tatt for oss mulige tillem্পninger og forenklinger av det eksisterende systemet.

10.7.1.1 Noen statistiske oversikter

Personskadetrygdene skiller seg fra tjenestepensjonsordningene gjennom at de

1. omfatter en relativt begrenset persongruppe (ca 20 000 pensjonister)
2. utgjør en relativt lukket pensjonistbestand, dvs. at det vil bli få nye pensjonstilfeller. De nye tilfellene er i det vesentlige avledede pensjoner til etterlatt ektefelle.

Tilgjengelig saksstatistikk viser følgende pensjonsbestand for personskadetrygdene:

<i>Løpende yrkesskadepensjoner</i>	<i>pr 1.1.94</i>	<i>pr 1.1.95</i>
Uførepensjoner	2 990	2 908
Enkepensjoner	1 544	1 496
Barnepensjoner	3	3
Totalt	4 537	4 407
 <i>Løpende krigspensjoner</i>	 <i>pr 1.1.94</i>	 <i>pr 1.1.95</i>
Invalidpensjoner	8 236	7 956

Enkepensjoner	6 626	6 960
Barnepensjoner	12	9
Totalt	14 874	14 915

Ut fra det begrensede antall pensjoner kan man si at personskadetrygdene er pensjonsordninger som ligger godt til rette for utprøving av et nytt system for endringer i samordningsregelverket.

Problemene finnes imidlertid også. De er knyttet til at de fleste av pensjonene allerede utbetales som løpende ytelser. En omlegging av pensjonsberegningssystemene for eksisterende pensjonistgrupper gir klare begrensninger ved at det må anses å foreligge berettigede krav om framtidige utbetalinger minst på linje med dagens pensjonsytelser. Pensjonistenes relativt høye alder må også tillegges vekt. Vi viser til følgende oppgave over alderssammensetning for pensjonister med rett til krigspensjon og yrkesskadepensjon:

Antall krigsinvalidere (i alt 8 236) fordelt på aldersgrupper pr 1.1.94

-59	60-69	70-74	75-79	80-84	85-
138	875	3 312	2 587	983	341

Antall krigsenker (i alt 6 626) fordelt på aldersgrupper pr 1.1.94

-59	60-69	70-74	75-79	80-84	85-
127	1 353	1 593	1 511	1 166	876

Uførepensjonister i yrkesskadetrygden (i alt 2 908) fordelt på aldersgrupper pr 1.1.95

-59	60-69	70-74	75-79	80-84	85-
678	796	480	447	313	194

Enkepensionister i yrkesskadetrygden (i alt 1 496) fordelt på aldersgrupper pr 1.1.95

-59	60-69	70-74	75-79	80-84	85-
152	310	245	290	246	253

10.7.2 Modell for utbetaling av brutto pensjon fra personskadetrygd med refusjon fra folketrygden (sykepengemodell)

10.7.2.1 Innledning

Det kan hevdes at pensjonsutbetalingene vil bli enklere dersom man går bort fra reglene om at folketrygdens ytelser skal ligge i bunnen, og i stedet går over til å utbetale usamordnet pensjon fra den pensjonsordning som gir den største pensjonsytelsen. Dette vil være i samsvar med de regler som gjelder for utbetaling av sykepenger til offentlig ansatte og andre arbeidstakere som er sikret sykkelønn i arbeidsforhold, se "[Alternativer til dagens pensjons- og samordningssystem](#)" i punkt 9.7 ovenfor.

10.7.2.2 En beskrivelse av modellen

Det forutsettes at den pensjonsordning som gir rett til den største pensjonen i det enkelte tilfelle, pålegges ansvar for å utbetale full ureduert pensjon.

Vi vil også antyde at det ved rett til flere pensjoner kunne utbetales normerte tillegg i form av for eksempel 10 og 5 prosent av øvrige bruttopensjoner. Slik kan pensjonistene også få noe fra de pensjonsordningene som ikke står for utbetalingen av den største pensjon.

Pensjonister som har fullt opptjente tjenstepensjoner som skal samordnes med en mindre pensjon fra folketrygden, vil med en slik modell for pensjonsberegning bare behøve å forholde seg til tjenstepensjonsordningen. I tilfeller der invalide- og uførepensjon fra personskadetrygd er den største pensjonsytelsen, vil det være disse pensjonene som utbetales fullt ut, og pensjonistene behøver ikke tenke på hva som foreligger av integrerte folketrygdrettigheter. Det forutsettes visse påslag på eksisterende bruttopensjoner fra tjenstepensjonsordninger og personskadetrygder for å dekke det pensjonistene taper i samordningstillegg (1/4 G).

Ved rett til både tjenstepensjon og personskadepensjon vil det foreligge muligheter for et forenklet opplegg med utbetaling av et normert tillegg på 10 prosent av den minste av bruttopensjonene i tillegg til den største fulle bruttopensjonen. Hvilken pensjon som er størst – tjenstepensjonen eller personskadepensjonen – kan variere fra tilfelle til tilfelle. Ved rett til flere enn to pensjoner i tillegg til folketrygdpensjon, kan det beregnes eventuelle mindre normerte tillegg som for eksempel 5 prosent av bruttopensjonen fra 3. ordning, osv.

Modell

Ev normert tillegg
Ev normert tillegg
Integrert
høyeste
fullpensjon/ folketrygdpensjon

Denne modellen vil i det vesentlige svare til den som er nevnt for tjenstepensjon i *"En modell for utbetaling fra tjenstepensjonsordningen med refusjon fra folketrygden"* i punkt 9.7.2, der man tenker seg en refusjonsordning med folketrygden. Det vil si en summarisk oppgjørsordning som den som gjelder for sykepenges. Det forutsettes at det blir gitt et standard minstetillegg (samordningstillegg) for å sikre mot nedgang i samlet pensjon i forhold til gjeldende samordningsregler.

10.7.2.3 En vurdering av modellen

Modellen tar ikke omsyn til at det i en del tilfeller er folketrygden som gir den største pensjonsytelsen. Det kan inntreffe når det ytes graderte personskadepensjoner, og når personskadepensjonen blir regnet etter et lavt pensjonsgrunnlag. I slike tilfeller måtte det alternativt fastsettes en ny høyeste fullpensjon inklusive folketrygdrettigheter fra personskadetrygd, eller også gis rett til paralelle utbetalinger av personskadetrygd og folketrygd. Uansett ville det bli behov for utforming av visse tilpasningsregler som ikke ville bli vesentlig forskjellige fra gjeldende samordningsregler.

Modellen tilsier at man kan fastsette en høyeste bruttopensjon med integrerte folketrygdrettigheter, som svarer til det som i dag ytes i samlet pensjon etter samordning. Det innebærer at det må tas omsyn til effekten av de nåværende samordningsfrie fiktivfordeler. Vi viser til at selv om personskadepensjonen rent beløpsmessig overstiger folketrygdpensjonen, kan folketrygdpensjonen være basert på et høyere pensjonsgrunnlag enn personskadepensjonen. Det vil si at når folketrygden dekker et høyere inntektstap enn det som personskadetrygden dekker, må den del av tilleggspensjon fra folketrygden som er beregnet etter det høyere pensjonsgrunnlaget, holdes utenfor samordning med personskadepensjonen. Vi viser til regler om fiktivpoengberegning, som er beskrevet i "*Pensjonsgrunnlaget i personskadepensjonen er lavere enn det tilsvarende grunnlaget i folketrygdpensjonen*" i punkt 10.4.4.3.

Effekten av samordningsfrie fiktivfordeler kan variere mye fra sak til sak for personskadepensjonene, ettersom pensjonsgrunnlaget i personskadetrygden og i folketrygden som oftest er fastsatt på helt ulikt grunnlag, dvs i forhold til arbeidsinntekter i ulike livsfaser. For tjenstepensjonistene vil det vanligvis være større samsvar mellom pensjonsgrunnlaget som tjenstepensjonen er basert på, og det inntektsnivå som ligger til grunn for beregning av tilleggspensjon fra folketrygden.

For å illustrere virkningen av samordningsfrie fiktivfordeler i personskadetrygd, viser vi til følgende beregninger for krigsinvalid med ulike pensjonsgrunnlag i krigspensjoneringen, men med den samme folketrygdpensjon på 128 275 kroner. Tilleggspensjonen fra folketrygden, som utgjør 90 195 kroner, er beregnet etter et sluttpoengtall på 7,00, og basert på 1923 som fødselsår og godskrevne pensjingspoeng for 23 år. ($F_s = 7,00$ og $F_a = 23/26$).

Tabell 10.1 Ytelser til enslig krigsinvalid med samtidig rett til folketrygdpensjon på 128 275 kroner, hvorav tilleggspensjonen utgjør 90 195 kroner ($F_s = 7,00$ og $F_a = 23/26$):

Brutto krigspensjon	kr 168 804	kr 160 992	kr 94 008
Opprinnelig pgrl	<i>kr 10 000</i>	<i>kr 9 000</i>	<i>kr 4 000</i>
Fiktivpoeng	kr 5,65	kr 5,34	kr 2,70
Netto krigspensjon	kr 63 351	kr 58 594	kr 24 520
Netto krigspensjon i % av brutto	37,53 %	36,39 %	26,08 %
Samlet pensjon til utbetaling	kr 191 62	kr 186 869	kr 152 795
Samlet pensjon i % av brutto krigspensjon	113,52 %	116,07 %	162,5 %
Fiktivfordel i kroner	kr 13 302	kr 16 357	kr 49 267

Som det går fram av beregningene ovenfor, kan mulige samordningsfrie fiktivfordeler resultere i at pensjonistene får betraktelig større samordningstillegg enn 1/4 av folketrygdens grunnbeløp. Det vil si at eventuelle nye regler om utbetaling av høyeste pensjon med tillegg av et samordningstillegg på 1/4 eller 1/2 G, må suppleres med regler om tillegg på mer individuelt grunnlag for å hindre at enkelte pensjonister får en vesentlig nedgang i pensjonsinntekter.

Personskadepensjonister med store fiktivfordeler utgjør ingen stor prosentandel. Hvor stor andel av pensjonistene som har fordel av en ikke samordningspliktig tilleggspensjonsytelse, finnes det ingen oppgave over. Noen helt ubetydelig andel kan vi imidlertid ikke regne med at det er.

Problemet med et opplegg for utbetaling av fulle bruttoytelser fra personskadetrygd, er ikke begrenset bare til det å fastsette et standardisert tillegg ved rett til full

personskadepensjon. Vel så problematisk kan det bli å bestemme dette tillegget i tilfeller der det foreligger graderte (reduerte) personskadepensjoner.

Det kan ikke anses å være grunnlag for å foreslå at pensjonister skal velge mellom rett til 20 prosent krigspensjon eller yrkesskadepensjon og den pensjon de har opptjent i folketrygden etter påført skade. Med regler som begrenser utbetalingen til den største av aktuelle pensjoner, kan de som har personskadepensjon etter mindre enn 100 prosent uførhet, få et drastisk fall i løpende ytelser. For tilfeller med graderte personskadepensjoner må det fremdeles tas omsyn til faktisk opptjente folketrygdytelser og gis muligheter for parallell utbetaling. Det vil si at det blir nødvendig å gi regler for hva som kan sies å være sammenfallende ytelser fra personskadetrygd og folketrygd, og hva som kan defineres som en ikke-sammenfallende folketrygdytelse. Det må regnes med såvel grad av pensjonsdekning som aktuelle fiktivfordeler. Resultatet vil da bli at man innfører nye samordningsregler som får en ny forkledning. Administrativt vil dette ikke gi noen lettelser.

Et opplegg med beregning av normerte tillegg for øvrige pensjoner som er tjent opp i tillegg til den høyeste bruttopensjon og folketrygdpensjon, kan antakelig gi rimelige pensjonsresultater i en del tilfeller. I andre tilfeller – der det foreligger rett til ganske jevnstore bruttopensjoner – kan pensjonsresultatet bli bedre enn med de gjeldende samordningsreglene. I atter andre tilfeller – der det foreligger rett til lavere pensjonsytelser – kan pensjonistene tape på et system som skissert. I tilfeller med pensjonstap må man gi overgangsregler som sikrer mot nedgang i løpende ytelser.

I tillegg til de problemer som knytter seg til tilfeller av egenopptjente pensjoner, vil modellen skape vansker når det foreligger en eller flere pensjoner som er avledet fra en avdød ektefelle. Med de gjeldende regler for samordning av enkepensjoner vil det ikke ligge til rette for utbetaling av én fullpensjon, og det vil i vel så stor grad som for egenopptjente pensjoner foreligge problemer med å beregne særskilte tillegg.

10.7.2.4 Overgangsregler

Modellen forutsetter at det blir gitt overgangsregler. Disse reglene må fastsettes nærmere når man har utarbeidet et system for definering av nye fullpensjoner. Modellen vil i en overgangsperiode kreve vesentlig administrativt merarbeid. Den forutsetter for øvrig en omfordeling av pensjonsansvar, dvs pensjonsforpliktelser, mellom pensjonsordningene. Dette kan ikke gjøres gjeldende for eksisterende pensjonister.

10.7.2.5 Konklusjon

Utvalget har kommet til at den modellen som er beskrevet, bare i mindre utstrekning kan gi forenklinger for pensjonistene. Administrativt kan modellen ikke gi noen besparinger. Det vil påløpe vesentlige kostnader i en overgangsperiode både til omlegging av administrative rutiner og til beregning av garantitillegg. For mange pensjonister vil beregningsreglene fortsatt bli kompliserte. Samordningsutvalget finner ikke grunnlag for å anbefale modellen.

10.7.3 Modell med nettosystem for egenpensjoner fra personskadetrygd

10.7.3.1 Innledning

Med et bruttopensjonssystem for personskadepensjon er pensjonistene sikret at personskadepensjonen i seg selv gir en rimelig dekning for inntektsbortfall som følge

av godkjent skade. Det vil si at pensjonistene ikke behøver å ha tjent opp samtidig rett til andre pensjonsytelser for å få full pensjonsdekning til erstatning for personskade. En krigsinvalid som har vært bosatt utenfor Norge etter krigen, og verken har rett til folketrygdpensjon fra Norge eller til en tilsvarende pensjon fra det landet han bor i, vil med det gjeldende bruttosystemet få en pensjon som er tilstrekkelig til å sikre vedkommende rimelige levevilkår. Bruttosystemet vil på samme måte sikre krigsinvalider og yrkesskadde som ble arbeidsuføre før folketrygden ble innført i 1967, tilnærmet samme pensjon som de som har vært friske og arbeidsføre. Med et bruttosystem for personskadepensjon har man fastsatt et minste nivå for pensjonsdekning i forhold til tap av arbeidsinntekter som følge av godkjent skade.

Et system for beregning av bruttopensjoner krever at det foreligger regler som begrenser kompensasjonsnivået når pensjonistene har rett til flere pensjoner, jf regler om avkorting ved samtidig rett til andre ytelser. Dette er nødvendig for å forhindre at det blir gitt rett til høyere pensjonsytelser enn de alternative arbeidsinntektene. Når pensjonistene har tjent opp flere pensjonsrettigheter, kommer bestemmelsene i pensjonslovene og samordningsloven inn og regulerer hva som netto kan ytes i personskadepensjon for å hindre dobbelt-dekning.

I dagens situasjon – der de fleste personskadepensjonister har rett til folketrygdpensjon og en stor gruppe også har rett til tjenestepensjon, vil mange mene at ulempe ved bruttosystemet er større enn de fordelene systemet gir. Ut fra dette kan det være rimelig å vurdere en omgjøring av personskadepensjonene til aktuelle supplementpensjoner (les nettopensjoner), som uten samordning kan utbetales i tillegg til folketrygdpensjon og andre opptjente pensjoner. Dette kan gjøres for å slippe komplekse og tidkrevende samordningsberegninger, som oppstår når det foreligger rett til en eller flere personskadepensjoner i tillegg til tjenestepensjoner og folketrygdpensjon.

10.7.3.2 En beskrivelse av modellen

Et system med utbetaling av nettopensjoner fra personskadetrygd krever at man fastsetter et rimelig nivå på nye, framtidige og ikke samordningspliktige pensjonsytelser. Dette kan gjøres gjennom å fastsette nye nettopensjoner til en mindre prosentandel av eksisterende bruttopensjoner eller pensjonsgrunnlag.

Dersom man for eksempel fastsetter nye nettopensjoner etter høyeste pensjonsgrunnlag i krigspensjoneringen til 50 prosent av den gjeldende bruttopensjon, dvs 33,33 prosent av pensjonsgrunnlaget, vil det svare til en årlig utbetaling på 84 402 kroner. Ved å fastsette nettopensjonene til ca 45 prosent av de gjeldende bruttopensjoner, dvs 30 prosent av pensjonsgrunnlaget, vil utbetalingene utgjøre 75 962 kroner for de med høyeste pensjonsgrunnlag. Det vil si at det vil være slike nettopensjoner som kommer til utbetaling i stedet for en samordningspliktig bruttopensjon på 168 804 kroner under forutsetning av 100 prosent uførhet. Ved lavere uføregrad i krigspensjoneringen forutsettes at det skjer en gradering av de nye nettopensjonene.

Hvor stor prosentdel av de eksisterende bruttopensjoner det vil være rimelig å utbetale når man unnlater samordning med andre pensjonsytelser, bør i utgangspunktet bestemmes av de økonomiske rammene som er gitt for det eksisterende bruttosystemet. Det må imidlertid også skje en tilpasning av nettopensjonene, slik at den enkelte pensjonist ikke får en reduksjon i samlet pensjonsinntekt.

Basert på 1993-budsjettet for krigsinvaliddepensjoner utgjorde den gjennomsnittlige nettoutbetaling 67 270 kroner. Det svarer til ca 41 prosent av full bruttopensjon etter høyeste pensjonsgrunnlag og ca 43 prosent av full bruttopensjon etter pensjonsgrunnlag 9 000.

Regnskapstall fra 1992 for yrkesskadetrygden etter gammel lov viser at utgiftene til uførepensjoner utgjorde 69,7 millioner kroner dette året. Antallet uførepensjonister var 3 329 ved årets utløp. Fordelt på antall uførepensjonister pr 31. desember 1992 lå utgiftene til uførepensjon fra yrkesskadetrygden gjennomsnittlig på ca 20 930 kroner. Det tilsvarer vel 21 prosent av full yrkesskadepensjon etter høyeste grunnlag ($P_s = 3,47$) eller noe over 50 prosent av grunnbeløpet i folketrygden. Regnskapstallet for 1993, som ikke er fordelt mellom uføre- og etterlattepensjoner, gir en gjennomsnittlig netto yrkesskadepensjon på ca 20 800 kroner.

10.7.3.3 En vurdering av modellen

Pensjonsytelsene fra personskadetrygd varierer med pensjonsgrunnlaget. Full krigsinvalidpensjon utgjør 94 008 kroner etter laveste pensjonsgrunnlag og 168 804 kroner etter høyeste grunnlag. Tilsvarende varierer hel uførepensjon etter lov om yrkesskadetrygd mellom 46 833 kroner etter en P_s -verdi på 1,03 og 102 044 kroner etter høyeste pensjonsgrunnlag ($P_s = 3,47$). Det er i mindre grad enn for tilsvarende tjenstepensjoner sammenheng mellom pensjonistenes pensjonsgrunnlag i folketrygden og i personskadetrygden. Dette henger sammen med at pensjonsgrunnlaget i personskadetrygd er fastsatt ut fra inntekten ved tidspunktet for personskaden. Det vil si et tidspunkt som vanligvis ligger lang tid før «uføretidspunktet» i folketrygden, og som oftest før 1967.

Det vanlige er at pensjonsgrunnlaget i personskadetrygden er høyere enn i folketrygden. Dette gjelder særlig for krigsinvalid, som vanligvis har hatt sine beste inntektsår før folketrygden ble innført i 1967. Det vil si at de fleste fikk redusert sin arbeidsevne på grunn av krigsskade før folketrygden ble innført. Helt unntaksvis vil det være pensjonister som på tross av påført skade har hatt høy poengopptjening i folketrygden.

Lund og Rygge-utvalget¹⁴⁵ gav i sin innstilling uttrykk for at den beste form for samordning måtte være å gå bort fra å fastsette brutto personskadetrygder, og i stedet operere med tilleggssytelser til folketrygden for disse pensjonene. Forsøk på å gjøre personskadepensjonene om til nettoytelser som skal komme til full utbetaling samtidig med basisytelser fra folketrygden, vanskeliggjøres imidlertid av den manglende samstemmighet mellom den enkeltes krav på erstatning fra personskadetrygd og fra folketrygd. Personskadepensjonistenes alder – de fleste er i en aldersgruppe med få yrkesaktive år etter 1967 – spiller her en avgjørende rolle. Vi viser til den framstillingen som er gitt av pensjonistenes alderssammensetning i "[Noen statistiske oversikter](#)" i punkt 10.7.1.1.

Som det går fram av tabellene nedenfor, vil nettoutbetalingene fra krigspensjoneringen variere ikke bare med pensjonsgrunnlaget for krigspensjonen, men også ut fra hva som samtidig utbetales av pensjon fra folketrygden. Dersom pensjonen fra folketrygden er liten, vil samordningsfradraget for folketrygdpensjonen være tilsvarende lite, og netto krigspensjon vil bli relativt større enn når det ytes en stor folketrygdpensjon. I tilfeller der folketrygdens tilleggspensjon er basert på et høyere inntektsgrunnlag enn krigspensjonen, kan pensjonisten for øvrig få fordeler av at deler av folketrygdens tilleggspensjon holdes utenfor samordning.

145. Se utredning av 14. mai 1975 fra departementsråd Ottar Lund og aktuar Oddvar Rygge «Om samordning av pensjons- og trygdeytelser og om mulighetene for endringer i gjeldende bestemmelser».

Tabell 10.2 Ytelser til enslige krigsinvalider med samtidig rett til minstepensjon fra folketrygden på 61 518 kroner

Brutto krigspensjon	kr 168 804	kr 160 992	kr 94 008
Opprinnelig pensjonsgrunnlag	kr 10 000	kr 9 000	kr 4 000
Fiktivpoeng	5,65	5,34	2,70
Netto krigspensjon	kr 116 806	kr 108 994	kr 42 010

Netto krigspensjon i % av brutto 69,20 % 67,70 % 44,69 % Samlet pensjon til utbetaling kr 178 324 kr 170 512 kr 103 528 Samlet pensjon i % av brutto krigspensjon 105,64 % 105,91 % 110,13 %

Tabell 10.3 Ytelser til enslige krigsinvalider med samtidig rett til folketrygdpensjon på 100 686 kroner, hvorav tilleggspensjonen utgjør 62 606 kroner ($F_s = 4,20$ og $F_a = 23/26$):

Brutto krigspensjon	kr 168 804	kr 160 992	kr 94 008
Opprinnelig pensjonsgrunnlag	kr 10 000	kr 9 000	kr 4 000
Fiktivpoeng	5,65	5,34	2,70
Netto krigspensjon	kr 77 638	kr 69 826	kr 24 520
Netto krigspensjon i % av brutto	45,99 %	43,37 %	26,08 %
Samlet pensjon til utbetaling	kr 178 324	kr 170 512	kr 125 206
Samlet pensjon i % av brutto krig	105,64 %	105,91 %	133,18 %

Som tabellene viser, vil nettoutbetalingene fra krigspensjoneringen bli bestemt av hva som utbetales fra folketrygden, dvs av hva den enkelte har tjent opp i pensjonsrettigheter i folketrygden. En krigsinvalid som bare har rett til minstepensjon fra folketrygden, vil få beregnet en høyere nettoppensjon fra krigspensjoneringen enn en som har tjent opp en større folketrygdpensjon. Dette følger av at vedkommende i de fleste tilfeller bare får rett til en samlet pensjon lik brutto krigspensjon tillagt 1/4 G (samordningstillegg), og at pensjonen fra folketrygden ut over 1/4 G vanligvis går til fullt fradrag i krigspensjonen. Den samlede pensjonsutbetaling (krigspensjon og folketrygdpensjon) blir dermed upåvirket av størrelsen på opptjent folketrygdpensjon såfremt fiktivpoengtallet for krigspensjonen er høyere enn faktisk sluttpoengtall i folketrygden.

Dersom en krigsinvalid med pensjon etter høyeste grunnlag 10 000 kroner bare har rett til minstepensjon fra folketrygden, vil netto krigspensjon etter samordning svare til 69,20 prosent av bruttopensjonen. Hvis denne krigspensjonisten får utbetalt en folketrygdpensjon på 100 686 kroner, blir netto krigspensjon redusert til et beløp lik 45,99 prosent av bruttopensjonen. For en krigspensjonist med laveste pensjonsgrunnlag 4 000 kroner og folketrygdpensjon på 100 686 kroner vil nettoppensjonen fra krigspensjoneringen bare utgjøre 26,08 prosent av bruttopensjonen etter at det er beregnet samordningsfradrag.

Samlet pensjonsutbetaling i prosent av full krigspensjon vil være omvendt proporsjonal med størrelsen på brutto krigspensjon. Dette følger av at den samordningsfrie delen av folketrygdpensjonen (samordningstillegget lik 1/4 G) vil utgjøre en relativt større del av brutto krigspensjon når krigspensjonen er regnet etter et lavt pensjonsgrunnlag. En pensjonist med høyere inntektsgrunnlag i folketrygden enn

tilsvarende pensjonsgrunnlag i krigspensjoneringen vil få beholde samordningsfrie deler av tilleggspensjonen utenfor samordning (fiktivfordel) og derved oppnå en samlet pensjonsytelse som langt overstiger brutto krigspensjon tillagt 1/4 G. Se tabell 3, kolonne 3.

Forskjellen mellom de gjennomsnittlige nettoutbetalinger til krigsinvalidere i 1993 på under 45 prosent og faktisk utbetalte nettoppensjoner på 69,20 prosent til krigsinvalidere med høyeste pensjonsgrunnlag 10 000 kroner og minstepensjon fra folketrygden gir en illustrasjon på de store variasjoner i nettoutbetalinger. Selv om en del kan forklares med tilfeller av graderte pensjoner, dvs at enkelte pensjonister ikke har rett til pensjon regnet etter 100 prosent uførhet, vil medregning av en faktor for uføregrad ikke være tilstrekkelig for å kunne fastsette sjablonmessige nettoppensjoner til erstatning for løpende nettoppensjoner. Som nevnt er pensjonsrettighetene fra folketrygden for ulike til det for hele gruppen av ca 8 000 krigsinvalidere.

Utbetalte nettoytelser fra yrkesskadetrygden til uførepensjonister med samtidig rett til folketrygdpensjon

Høyeste uførepensjon etter gammel lov om yrkesskadetrygd etter opprinnelig grunnlag 20.000 kroner ($Yg = 2,68$) utgjør 102 044 kroner pr 30. april 1995. Beregnet fiktivpoengtall (Ps) utgjør 3,47.

Ved samordning av yrkesskadepensjonen med folketrygdens minstepensjon vil nettoytelsen utgjøre 50 046 kroner, dvs. 49,04 prosent av bruttoytelsen. Med full pensjon fra folketrygden etter et sluttpoengtall (Fs) på 3,47 eller høyere vil netto yrkesskadepensjon bare bli utbetalt med 14 022 kroner, dvs 13,74 prosent av bruttopensjonen.

En mer gjennomsnittlig uførepensjon etter gammel lov om yrkesskadetrygd utgjør 71 583 kroner. Dette svarer til en yrkesskadepensjon etter opprinnelig grunnlag 14 000 kroner ($Yg = 1,88$). Beregnet fiktivpoengtall (Ps) er 2,12. Etter samordning med folketrygdens minstepensjon vil netto yrkesskadepensjon utgjøre 19 585 kroner, dvs ca 27,36 prosent av bruttopensjonen. Med full pensjon fra folketrygden etter et sluttpoengtall på 2,12 vil netto yrkesskadepensjon utgjøre 6 695 kroner og svare til 9,35 prosent av bruttopensjonen.

Som tilfellet er for krigsinvalidene, vil også uførepensjonistene i yrkesskadetrygden ha store variasjoner i opptjente pensjonsrettigheter fra folketrygden. Det gjør det vanskelig å fastsette nettoppensjoner fra yrkesskadetrygden på et mer sjablonmessig grunnlag.

10.7.3.4 Aktuelle overgangsregler

Et alternativt opplegg med innføring av nye nettoppensjoner bare for nye pensjonstilfeller kan ikke anbefales da dette vil ha meget liten praktisk effekt. Vi viser til at det i 1994 ble innvilget bare 242 nye invalidepensjoner fra krigspensjoneringen og ingen nye uførepensjoner etter gammel yrkesskadetrygdlov. Antallet slike pensjoner er sterkt synkende.

Et nytt nettosystem for uføre- og invalidepensjoner fra personskadetrygd må omfatte allerede innvilgede pensjoner dersom det skal ha noen effekt. Et nettosystem til erstatning for allerede løpende personskadepensjoner forutsetter imidlertid at det samtidig blir gitt overgangsregler som sikrer pensjonistene mot nedgang i samlet pensjonsutbetaling. Aktuelle overgangsregler bør ta sikte på å sikre framtidige pensjonsutbetalinger minst i samsvar med gjeldende regler, eller også gi garantier mot beløpsmessig nedgang i løpende pensjoner.

Antallet pensjonister som vil bli omfattet av aktuelle overgangsregler er avhengig av størrelsen på nye nettopensjoner, og hva som foreligger av pensjonsrettigheter for øvrig for den enkelte. For å begrense antallet tilfeller med overgangsregler må man fastsette nye nettopensjoner til en relativt større prosentandel av aktuelle bruttopensjoner.

Overgang til et nettosystem for uføre- og invalidepensjoner fra personskadetrygd kan medføre vesentlig økte kostnader såvel ytelsesmessig som administrativt. Dersom nye nettopensjoner skal fastsettes sjablonmessig slik at de gir tilnærmet samme pensjonsresultat som i dag for de med en mer vanlig pensjon fra folketrygden, vil de personskadepensjonister som har større folketrygdpensjon, få mer samlet utbetalt, og de som har en mindre folketrygdpensjon, få mindre samlet pensjon. For å hindre at noen taper på rett til nye nettopensjoner, må det gis overgangsregler om rett til garantitillegg for de med en mindre folketrygdpensjon. Med de problemer som vil oppstå med å sikre nye nettopensjoner som fullt ut vil erstatte eksisterende nettoytelser etter samordning, kan det bli ganske mange pensjonister som må få beregnet særskilte garantitillegg i en lengre tidsperiode. Dette vil gi vesentlig merarbeid rent administrativt og stille pensjonistene overfor ytterligere kompliserende regler.

10.7.3.5 Konklusjon

Med så store variasjoner som det er i ytelsesnivå i de ulike personskadetilfellene og – ikke minst – den ulike pensjonsrett fra folketrygden i sakene, synes det lite realistisk å innføre et system for standardiserte nettoytelser til erstatning for eksisterende løpende bruttoyttelser. Beregningene ovenfor viser at utbetalte nettopensjoner kan variere fra ca 70 til under 10 prosent av vedkommende bruttopensjon etter samordning med folketrygdpensjon. For utenlandsbosatte personskadepensjonister uten rett til folketrygdpensjon vil for øvrig faktiske bruttopensjoner komme til utbetaling i en del tilfeller.

Når det gjelder den eksisterende pensjonistgruppen – som mottar løpende pensjon og har forventninger til et allerede gitt pensjonsresultat – har utvalget kommet til at vi ikke vil foreslå å innføre et system med nettopensjoner.

Et nettosystem som bare skal gjelde for nye tilfeller, vil ha så liten effekt at det ikke kan anses regningssvarende å innføre det. Vi viser til at tallet på nye invalide-tilfeller utgjorde henholdsvis 464 og 242 for årene 1993 og 1994, og at tallet er klart synkende.

10.7.4 Modell med nettosystem for enkepensjoner fra personskadetrygd

10.7.4.1 Innledning

Antallet enkepensjoner fra personskadetrygd utgjør for tiden ca 7 000. Det ventes at antallet vil øke noe, som følge av at invalide- og uførepensjonistene etter hvert faller fra og etterlater seg yngre pensjonsberettigede enker. Såvel krigspensjonslovene som loven om yrkesskadetrygd gir rett til enkepensjon. Etter krigspensjningslovene er det krav om at den avdøde ektefellen hadde rett til krigsinvalidpensjon mens han levde, eller også at han døde i relativt ung alder. Lov om yrkesskadetrygd gir rett til enkepensjon når dødsfallet er forårsaket av yrkesskade eller yrkessykdom.

De fleste enker etter krigsinvalid er yngre enn den avdøde ektefellen. Antallet nye krigsenkepensjonister og deres alderssammensetning må ses ut fra antallet invalider med løpende krigspensjon og deres alder. Se tabell i "[Noen statistiske oversikter](#)" i punkt 10.7.1.1.

Enkepensionene fra personskadetrygd er ikke-behovsprøvde. Det vil si at pensjon ytes uavhengig av den gjenlevendes arbeidsinntekt. Ved rett til annen pensjon, som tjenestepensjon og folketrygdpensjon, foretas det samordning mellom enkepensjon fra personskadetrygd og øvrige pensjoner.

Hel krigsenkepension utgjør 2/3 av hel krigsinvalidpensjon etter den avdødes pensjonsgrunnlag. Hel enkepensjon fra yrkesskadetrygden utgjør 60 prosent av mannens pensjon, eller 39,6 prosent av den trygdede arbeidsinntekt som pensjonen ble beregnet etter. Hva som utbetales i netto enkepensjon fra personskadetrygd, vil variere med det enkene har av pensjonsrettigheter i folketrygden og i andre pensjonsordninger.

Reglene for samordning av enkepensjon fra personskadetrygd med tilleggspensjon fra folketrygden skiller ikke mellom hva som er opptjent av den ene eller den andre av ektefellene. Det vil si at det ikke er regler som sier at enkens egenopptjente tilleggspensjon skal holdes utenfor samordning med krigsenkepension og enkepensjon fra yrkesskadetrygden. Ved rett til full enkepensjon fra personskadetrygd vil det vanligvis bli beregnet fullt fradrag for faktisk utbetalt tilleggspensjon fra folketrygden. Bare i de tilfellene der inntektsgrunnlaget i folketrygden er høyere enn det tilsvarende pensjonsgrunnlaget i personskadepensjonen, vil enken få beholde deler av tilleggspensjonen utenfor samordning.

De gjeldende regler for innvilging av ikke-behovsprøvde enkepensjoner etter bruttosystemet gir klare begrensninger med hensyn til mulighetene for å oppnå rimelige og konsekvente samordningsresultater i samspill med andre pensjoner.

Ettersom enkepensjonene kommer til full utbetaling også når enkene er i fullt inntektsgivende arbeid, er det mange som forventer at pensjonene blir utbetalt uavkortet sammen med deres egne opptjente alderspensjoner. Når samordningsresultatet blir et annet, vil det skape misnøye.

Et nettosystem for enkepensjoner fra personskadetrygd vil på en annen måte gi muligheter for ensartede og forutsigbare utbetalinger. Rent behovsmessig vil det også være rimelig at det ikke skjer noen reduksjon av enkepensjonen når enkens inntekter blir redusert ved overgang fra yrkesaktivt arbeid til full pensjonering.

10.7.4.2 En beskrivelse av modellen

Et nettosystem for enkepensjoner fra personskadetrygd forutsetter at man kan fastsette et rimelig nivå på nye, framtidige og ikke samordningspliktige enkepensjoner. Til forskjell fra egenpensjoner fra personskadetrygd som i meget liten grad kan ventes å oppstå som nye pensjonstilfeller, vil det for enkepensjonenes del være aktuelt å regne med et ikke uvesentlig antall nye tilfeller. Et nettosystem for enkepensjoner vil altså ikke være avhengig av at det kan avløse det eksisterende bruttosystemet for den nåværende pensjonistbestand. I relasjon til enkepensjoner fra personskadetrygd, er det mest aktuelt å begrense et nytt nettosystem til nye framtidige tilfeller.

Ved et eventuelt nytt nettosystem for enkepensjoner vil det ikke skje noen samordning med pensjon fra folketrygden. Det forutsettes heller ikke å skulle skje samordning med pensjon fra tjenestepensjonsordning. Slik reglene nå er, kan tjenestepensjonsordningene beregne samordningsfradrag i sine pensjoner for enkepensjon som ytes fra personskadetrygd. Vi gjør imidlertid oppmerksom på at en oppheving av samordningen mellom tjenestepensjon og enkepensjon fra personskadetrygd kan medføre vesentlig større utgifter for tjenestepensjonsordningene. Dette gjelder spesielt pensjonstrygden for sjømenn, som sparer vesentlige utlegg på de eksisterende regler for samordning mellom sjømannspensjon og krigspensjon.

Hel enkepensjon fra krigspensjoneringen svarer i dag til 44,4 prosent av de respektive pensjonsgrunnlagene, mens hel krigsinvalidpensjon utgjør 66,6 prosent

av de samme grunnlagene. Dersom man fastsatte nye hele nettopensjoner fra krigspensjoneringen til 20 prosent av pensjonsgrunnlaget (ca 45 prosent av de gjeldende bruttopensjoner), ville man få følgende nettopensjoner til enker:

Tabell 10.4 Modell for nettopensjoner til krigsenker

<i>Opprinnelig grunnlag</i>	<i>Gjeldende bruttopensjon</i>	<i>Ny nettopensjon</i>	<i>Prosent av grunnbeløpet</i>
kr 10 000	kr 112 536	kr 50 640	ca 133 %
kr 9 000	kr 107 328	kr 48 280	ca 127 %
kr 4 000	kr 62 676	kr 28 200	ca 74 %

Basert på regnskapstall for utbetalinger av 7 600 krigsenkepensjoner i 1993 utgjør den gjennomsnittlige nettopensjon ca 48 100 kroner. Dette svarer til ca 43,5 prosent av hel brutto krigsenkepensjon etter høyeste grunnlag 10 000 kroner og ca 46 prosent av hel bruttopensjon etter grunnlag 9 000 kroner. Det regnes da med kostnader til krigsenkepensjon på ca 365,5 millioner kroner. Dersom nye nettopensjoner lik 45 prosent av bruttopensjonene skulle erstatte ytelsene til den eksisterende bestand, ville de direkte utgiftene til krigsenkepensjon begrenses til vel 303 millioner kroner – etter at det er tatt hensyn til tilfeller av graderte krigsenkepensjoner.

Tjenestepensjonsordningene vil imidlertid bli pålagt vesentlig større pensjonsansvar ved overgang til nye samordningsfrie nettopensjoner fra krigspensjoneringen. Etter gjeldende regler faller tjenestepensjonen ofte bort, dvs blir 0-pensjon, etter samordning med krigsenkepensjon og folketrygdpensjon. Når tjenestepensjonen bare skal samordnes med folketrygdpensjon, må større beløp komme til utbetaling fra de offentlige tjenestepensjonsordningene. I den forbindelse viser vi til at det bare i Pensjonstrygden for sjømenn ble beregnet fradrag i sjømannsenkepensjoner på vel 43 mill. kroner i 1994 på grunn av samordning med personskadepensjon (vesentlig krigspensjon). Også andre tjenestepensjonsordninger som kan samordne sine pensjoner med enkepensjoner fra personskadetrygd, vil bli pålagt vesentlig større utgifter. Det vil si at det ikke er grunnlag for å mene at de offentlige ytelsene til krigsenkene vil bli redusert, men at en meget større del av pensjonsutgiftene vil bli overført til de offentlige tjenestepensjonsordningene.

10.7.4.3 En vurdering av modellen

10.7.4.3.1 Allment om fastsetting av pensjonsnivå

Som det går fram av tabellene nedenfor, vil nettoutbetalingene fra krigspensjoneringen variere ikke bare med pensjonsgrunnlaget for krigspensjonen, men også ut fra hva som samtidig blir utbetalt av pensjon fra folketrygden. Dersom pensjonen fra folketrygden er liten, vil samordningsfradraget for folketrygdpensjonen være tilsvarende lite og netto krigspensjon vil bli relativt større enn når det ytes en stor folketrygdpensjon. I tilfeller der folketrygdens tilleggspensjon er basert på et høyere inntektsgrunnlag enn krigspensjonen, kan pensjonisten for øvrig få fordeler av at deler av folketrygdens tilleggspensjon holdes utenfor samordning.

Tabell 10.5 Ytelser til krigsenker med samtidig rett til minstepensjon fra folketrygden på 61 518 kroner

Brutto krigspensjon	kr 112 536	kr 107 328	kr 62 676
Opprinnelig pensjonsgrunnlag	<i>kr 10 000</i>	<i>kr 9 000</i>	<i>kr 4 000</i>
Fiktivpoeng	5,65	5,34	2,70
Netto krigspensjon	kr 60 538	kr 55 330	kr 10 678
Netto krigspensjon i % av brutto	53,79 %	51,55 %	17,04 %
Samlet pensjon til utbetaling	kr 122 056	kr 116 848	kr 72 196
Samlet pensjon i % av brutto krigspensjon	108,46 %	108,87 %	115,19 %

Tabell 10.6 Ytelser til krigsenker med samtidig rett til folketrygdpensjon på 100 686 kroner, hvorav tilleggspensjonen utgjør 62 606 kroner ($F_s = 4,20$ og $F_a = 23/26$):

Brutto krigspensjon	112 536 kr	107 328 kr	62 676 kr
Opprinnelig pensjonsgrunnlag	<i>10 000 kr</i>	<i>9 000 kr</i>	<i>4 000 kr</i>
Fiktivpoeng	5,65	5,34	2,70
Netto krigspensjon	21 370 kr	16 162 kr	0 kr
Netto krigspensjon i % av brutto	18,99 %	15,06 %	0 %
Samlet pensjon til utbetaling	122 056 kr	116 848 kr	100 686 kr
Samlet pensjon i % av brutto krigspensjon	108,46 %	108,87 %	160,64 %

Tabellene viser at nettoutbetalingene av krigsenkepensjon varierer med hva som samtidig ytes av folketrygdpensjon. Når det foreligger rett til en relativt stor tilleggspensjon fra folketrygden og krigsenkepensjonen er beregnet etter laveste pensjonsgrunnlag, kan hele krigsenkepensjonen bortfalle etter samordning. Se tabell 6, kolonne 3. Overgang til utbetaling av nye nettopensjoner på 20 prosent av pensjonsgrunnlaget vil for disse enkene gi en reell merytelse på 28 200 kroner pr år.

Også enker med høyere pensjonsgrunnlag i krigspensjoneringen og en relativt stor tilleggspensjon i folketrygden vil på samme måte tjene på en overgang til nye og relativt store nettopensjoner. Se tabell 6, som viser at nettopensjonene etter samordning med en folketrygdpensjon på 100 686 kroner vil utgjøre 21 370 kroner og 16 162 kroner for dem med høyeste pensjonsgrunnlag. Dette svarer til utbetalinger på 18,99 og 15,6 prosent av aktuelle bruttopensjoner. Med utbetaling av nye nettopensjoner på 50 640 kroner og 48 280 kroner til enker med tilsvarende pensjon fra folketrygden vil disse enkene få merytelser på 29 270 og 32 118 kroner pr år.

Når det foreligger rett til en relativt stor krigsenkepensjon samtidig med minstepensjon fra folketrygden, vil imidlertid netto krigsenkepensjon utgjøre 53,79 prosent av full pensjon. Høyeste pensjonsutbetalinger lik full bruttopensjon ytes når enkene er i fullt arbeid og ikke har rett til folketrygdpensjon.

Hva som skal anses som en rimelig nettopensjon til krigsenker med samtidig rett til folketrygdpensjon, blir ut fra det som er vist vanskelig å anslå. Dersom man forutsetter at det for framtidige tilfeller av krigsenkepensjon i det vesentlige vil foreligge rett til minstepensjon fra folketrygden, må en framtidig nettopensjon utgjøre en relativt høy prosent av en eksisterende bruttopensjon for å gi et samlet pensjonsresultat som svarer til gjeldende regler. Hvis man på den annen side legger til grunn

at det for fremtidige tilfeller av krigsenkepension vil foreligge rett til en større egenopptjent tilleggspensjon, kan nettoppensjonene svare til en mindre prosentandel. Problemet er at heller ikke de fremtidige enker etter krigsinvalid er utgjøre noen homogen gruppe med hensyn til folketrygdrettigheter. Mulighetene for å anslå en gjennomsnittlig nettoppensjon som sammen med folketrygdpensjon skal gi rimelig erstatning for den eksisterende ordning med bruttopensjon, er derfor noe begrenset.

Vi viser for øvrig til enkenes rett til å få utbetalt ureduisert pensjon samtidig som de er i fullt arbeid. En ny nettoppensjon kan ikke på langt nær dekke opp for slike utbetalinger. Når man tar i betraktning at et bruttosystem for enkepension vil gi vesentlig reduserte utbetalinger fra det tidspunkt enken selv tar ut sin egen pensjon, mens et nettosystem for enkepension vil gi konstante ytelser så lenge enken lever, blir det imidlertid et spørsmål om ikke de samlede utbetalinger vil øke totalt sett når man legger til grunn gjennomsnittlig levealder for enkene.

For enkene i yrkesskadetrygden vil forholdet være omtrent det samme som for krigsenkene. Det som skiller de to enkepensioner, er at enkepensionene fra yrkesskadetrygden beregnes etter lavere pensjonsgrunnlag, og derfor oftere vil falle bort, dvs bli 0-pensjoner, etter samordning med folketrygdpensjon. Vi viser til at høyeste fiktive sluttpoeng tall for yrkesskadepensjoner etter 1958-loven er 3,47, mot et høyeste fiktivt sluttpoeng tall på 5,65 for krigspensjonene.

Full enkepension fra yrkesskadetrygden etter $P_s = 3,47$ utgjør 68 156 kroner. Ved samtidig rett til minstepensjon fra folketrygden vil full enkepension etter høyeste pensjonsgrunnlag avkortes med et samordningsfradrag på 51 998 kroner. Netto yrkesskadepensjon vil dermed utgjøre $(68\ 156 - 51\ 998) = 16\ 158$ kroner, dvs 23,7 prosent av bruttopensjonen. Dersom enken har vært i arbeid og har tjent opp egen tilleggspensjon fra folketrygden på 40 000 kroner, vil imidlertid den samme enkepensionen fra yrkesskadetrygden bli en 0-pensjon etter samordning.

I de tilfeller der enkepensionene fra yrkesskadetrygden er beregnet etter lavere pensjonsgrunnlag, kan selv enker med minstepensjon fra folketrygden risikere å bli uten utbetaling fra yrkesskadetrygden.

Ved samtidig rett til folketrygdpensjon vil den gjeldende bruttoordning for enkepensioner fra personskadetrygd bare ha som siktemål å sikre en minste normert pensjon for enker etter spesielle grupper av skadde. Når slike pensjoner ytes gjennom andre kanaler, bortfaller personskade-trygdenes pensjonsansvar. Det er altså ikke lagt opp til noen form av isolert beregnet kompensasjon for ulykke/død og bortfall av ektefelles inntekt.

Mange enker med små enkepensioner fra personskadetrygd vil etter hvert ha rett til høyere pensjon fra folketrygden, og dermed ikke få noen utbetaling fra personskadetrygd etter at folketrygdpensjon er innvilget. For disse enkene vil utbetaling av en nettoppensjon klart innebære et høyere pensjonsnivå.

At enkepensionene ikke skal behøvsprøves, gjør at bruttopensjoner kan ytes selv om enken har arbeidsinntekt. De høyeste enkepensionene fra personskadetrygd utbetales til yrkesaktive enker. For de mange yrkesaktive enker vil den pensjon som de får utbetalt samtidig med arbeidsinntekt, være langt større enn den de får når de slutter i arbeid. Når enkene samtidig får rett til folketrygdpensjon, vil det bli foretatt full samordning med folketrygdens ytelser, og enkepensionen fra personskadetrygden vil bli vesentlig redusert og i enkelte tilfeller helt falle bort. Det vil si at bruttopensjonene fra krigspensjoneringen og yrkesskadetrygden bare legger opp til å sikre enkene en garantert minsteytelse fra tidspunktet for rett til folketrygdpensjon, og at det ikke gis rett til parallelle pensjonsutbetalinger både i forhold til den avdøde manns rettigheter og til enkens egne opptjente rettigheter.

Et nettosystem for enkepensjoner, som gir enkene høyere pensjon når de slutter i arbeid enn når de er i fullt lønnet arbeid, må klart sies å gi mer tilsiktede pensjonsresultater enn det gjeldende bruttosystemet. Nettosystemet gir en bedre fordelingsmessig virkning hele stønadsperioden sett under ett, og det vil bidra til en mer rimelig stønadsmessig fordeling enkene imellom. En viktig faktor i denne sammenhengen er at det vil sikre mot 0-pensjoner, det vil si at pensjonen faller bort etter samordning. Med en nettopensjonsordning vil enkene alltid ha krav på reell pensjonsutbetaling etter sin avdøde mann.

Størrelsen på de framtidige nettopensjonene vil for øvrig være avgjørende for hvordan et nytt nettosystem for enkepensjoner fra personskadetrygd vil bli vurdert av framtidige enker. Dersom man fastsetter nye nettopensjoner til 20 prosent av pensjonsgrunnlaget for å sikre at de med minstepensjon fra folketrygden ikke får vesentlig tap med en nettoordning, vil man få følgende fulle nettopensjoner for framtidige enker etter krigsinvalidiser:

Tabell 10.7 Nettopensjoner lik 20 prosent av gjeldende grunnlag

Opprinnelig grunnlag	Gjeldende grunnlag	Nettoytelse* v/ samordning	Nettopensjon
kr	kr	kr	kr
10 000	253 200	60 538	50 640
9 000	241 400	55 330	48 280
4 000	141 000	10 678	28 200

*) Gjeldende nettopensjon etter samordning med folketrygdens minstepensjon.

Dersom det kan forutsettes at de fleste framtidige krigsenker vil ha rett til mer enn minstepensjon fra folketrygden, må det naturlig virke inn på fastsettingen av nye nettopensjoner. Således vil en gjennomsnittlig tilleggspensjon for enkene på ca 40 000 kroner gjøre det rimelig å basere nye nettopensjoner på 15 prosent av pensjonsgrunnlaget eller ca 33,75 prosent av gjeldende bruttopensjoner.

Tabell 10.8 Nettopensjoner lik 15 prosent av gjeldende grunnlag

Opprinnelig grunnlag	Gjeldende grunnlag	Nettoytelse* v/ samordning	Nettopensjon
kr	kr	kr	kr
10 000	253 200	43 976	37 980
9 000	241 400	38 768	36 210
4 000	141 000	0**	21 150

***) Avhengig av ulike poengtall og poengoppptjening kan det utbetales nettopensjon fra krigspensjoneringsen også i dette tilfellet.

Beregning av fulle nettopensjoner på henholdsvis 20 og 15 prosent av pensjonsgrunnlaget til enker fra yrkesskadetrygden:

Tabell 10.9 Nettopensjoner i yrkesskadetrygden

Yg-verdi/ sluttpoeng	Gjeldende grunnlag	Nettopenjon* v/ samordning	Ny netto- pensjon 20%	Ny netto- pensjon 15%
	kr	kr	kr	kr
1,79/ 3,47	170 200	16 162	34 040	25 530
1,21/ 2,01	114 600	0	22 920	17 190
0,90/ 1,24	85 300	0	17 060	12 795

*) Gjeldende nettopensjon etter samordning med folketrygdens minstepensjon.

For enkepensjoner fra yrkesskadetrygden og enkepensjoner etter laveste grunnlag i krigspensjoneringen kan nettopensjonene utgjøre en mindre prosentandel enn 15 prosent av pensjonsgrunnlaget ut fra resultat ved samordning med folketrygd-pensjon. Med en nettopensjon på 10 prosent av pensjonsgrunnlaget vil krigsenker med opprinnelig pensjonsgrunnlag 4 000 kroner få en pensjon på 14 100 kroner, dvs en merytelse på ca 4 000 kroner pr år i forhold til gjeldende samordningsresultat. For yrkesskadeenkene vil nye nettopensjoner på 10 prosent av pensjonsgrunnlaget utgjøre hhv 17 020 kroner, 11 460 kroner og 8 530 kroner.

10.7.4.3.2 Forholdet til samtidige tjenestepensjonsrettigheter

Etter gjeldende regler for beregning av pensjoner etter bruttosystemet vil tjenestepensjonsytelser bli samordnet med personskadepensjon og folketrygdpensjon. Nye nettopensjoner fra personskadetrygd forutsettes å komme til utbetaling sammen med aktuelle pensjonsytelser fra folketrygden og sammen med dem gi et rimelig pensjonsresultat. Der hvor det foreligger rett til tre eller flere pensjoner, kan en overgang til nettopensjoner imidlertid føre til ytterligere økning i samlet stønad for enker som allerede har gode pensjonsbetingelser. Vi viser til eksempler nedenfor som tydeliggjør dette.

Eksempel A

En enke har rett til full opptjent tjenestepenkepensjon med 78 660 kroner etter et pensjonsgrunnlag på 198 636 kroner, 2/3 krigsenkepensjon med 75 024 kroner og en etterlattepensjon fra folketrygden på 70 862 kroner, hvorav tilleggspensjonen utgjør 32 782 kroner. Med samordning av pensjonene etter gjeldende regler vil enken få utbetalt en samlet pensjon på 120 284 kroner, hvorav netto krigsenkepensjon utgjør 49 422 kroner.

Med tjenestepensjon og personskadepensjon beregnet som nettopensjoner – med 10 prosent av pensjonsgrunnlaget fra tjenestepensjonsordning og 45 prosent av bruttopensjonen fra krigspensjoneringen – vil enken få utbetalt nettopensjoner på $(19\ 863 + 33\ 760) = 53\ 623$ kroner i tillegg til folketrygden. Hun oppnår altså å få en økning i samlet pensjon på 4 201 kroner i forhold til resultatet med det gjeldende bruttosystemet.

Eksempel B

Det forutsettes samme rett til tjenestepensjon og personskadepensjon som i eksempel 1. (Tjenestepensjonen anses opptjent etter 1.10.76). I dette eksempelet har enken imidlertid rett til en folketrygdpensjon på i alt 100 686 kroner, der tilleggspensjonen utgjør 62 606 kroner. Med samordning av pensjonene etter gjeldende regler ville enken fått utbetalt en samlet pensjon på ialt 120 284 kroner, hvorav netto

krigsenkepensjon utgjør 19 598 kroner. Dersom tjenestepensjonen og personskadepensjonen blir beregnet som nettopensjoner som nevnt ovenfor med i alt 53 623 kroner, vil enkens samlede pensjon inklusive folketrygdpensjon utgjøre 154 309 kroner. Det gir enken en merytelse på 34 025 kroner i forhold til pensjonen etter dagens regler.

En eventuelt løsning på et overpensjoneringsproblem kunne være regler om at det i tilfeller med samtidig rett til tjenestepenkepensjon ble beregnet en redusert nettopensjon fra krigspensjoneringen, for eksempel tilsvarende 15 prosent av pensjonsgrunnlaget. Med en slik nettopensjon fra krigspensjoneringen ville enkens utbetaling utgjøre : $(19\ 863 + 25\ 320 + 100\ 686) = 145\ 869$ kroner. Også det vil gi en utbetaling som overstiger resultatet etter gjeldende regler.

Eksempel C

Det forutsettes samme rett til tjenestepensjon og personskadepensjon som nevnt i eksempel 1. Enken har rett til folketrygdpensjon med 100 686 kroner, der tilleggspensjonen utgjør 62 606 kroner. Tilleggspensjonen er beregnet etter 55 prosentvarianten, dvs at tilleggspensjonen svarer til 55 prosent av såvel enkens egen som den avdødes tilleggspensjon. Det spesielle i dette tilfellet er at tjenestepensjonen er tjent opp med medlemskap før 1.10. 1976, mens krigsenkepensjonen kan omfattes av nye regler for beregning av nettopensjon.

Etter gjeldende samordningsregler vil enken motta en samlet pensjon på 140 781 kroner, hvorav netto krigsenkepensjon (inkl. garantitillegg for ikke å tape på rett til krigspensjon) utgjør 40 095 kroner. Dersom tjenestepensjonsordningen foretar isolert samordning av tjenestepensjonene med folketrygdpensjonen etter gjeldende regler og beregner en nettoytelse på 40 095 kroner, og det samtidig blir utbetalt en nettopensjon fra krigspensjoneringen på 33 760 kroner, vil enkens samlede pensjonsytelser utgjøre 174 541 kroner. Det vil si at enkens utbetalinger øker med 33 760 kroner i forhold til i dag.

Eksempel D

En enke, født 1927, har rett til full egenopptjent tjenestepensjon (alderspensjon) med 131 100 kroner pr år. Hun har også rett til 2/3 krigsenkepensjon som utgjør 75 024 kroner og folketrygdpensjon med 100 686 kroner. Etter gjeldende samordningsregler vil enken motta en samlet pensjon på 156 487 kroner, hvorav netto krigspensjon vil utgjøre 55 801 kroner.

Ved isolert samordning mellom tjenestepensjon og folketrygdpensjon vil tjenestepensjonen komme til utbetaling med 39 934 kroner. Sammen med en nettopensjon fra krigspensjoneringen på 33 760 og folketrygdpensjon på 100 686 kroner vil samlet pensjon utgjøre 174 380 kroner og gi en økning med 17 893 kroner.

Eksempel E

Det forutsettes samme rett til tjenestepensjon og folketrygdpensjon som i eksempelet ovenfor. Krigspensjoneringen yter hel enkepensjon med 112 536 kroner. Etter gjeldende samordningsregler vil enken motta en samlet pensjon på 150 140 kroner, hvorav netto krigspensjon utgjør 49 454 kroner.

Ved isolert samordning mellom tjenestepensjon og folketrygdpensjon vil netto tjenestepensjon utgjøre 40 410 kroner. Sammen med en nettopensjon fra krigspensjoneringen på 50 640 kroner og en folketrygdpensjon på 100 686 kroner vil samlet pensjonsutbetaling utgjøre 191 736 kroner. Med en alternativ redusert netto krigsenkepensjon på 37 980 kroner, lik 15 prosent av pensjonsgrunnlaget, vil enkens samlede pensjon utgjøre 179 076 kroner.

Som eksemplene viser, vil et nettosystem for enkepensjoner fra personskadetrygd gi så store økte utbetalinger til enker med andre høye pensjonsinntekter at det kan stilles spørsmål ved om det er rimelig å unnlate en viss regulering av slike kombinasjoner. Ut fra krav til pensjonsøkonomiske prioriteringer kan det være vanske-

lig å rettferdiggjøre vesentlig økte overføringer til enker som allerede får tjenestepenkepensjon beregnet etter meget gunstige regler. Det mest aktuelle alternativet kan dermed bli fortsatt samordning mellom tjenestepenkepensjon og personskadepensjon. Bli dette resultatet, vil det bare dreie seg om innføring av et mer betinget nettosystem for enkepensjoner fra personskadetrygd. Det vil i så fall gi en mindre god løsning.

10.7.4.4 Overgangsregler

Det forutsettes at nye regler skal gjelde bare for nye pensjonstilfeller som oppstår etter en gitt dato. Dersom samme forutsetninger skal gjelde for personskadeenker som for tjenesteenker, bør et nytt nettosystem bare omfatte enker som er født etter 31. desember 1946. Det vil si at ordningen vil bli begrenset til helt marginale tilfeller, og at det gjeldende bruttosystemet i realiteten vil bestå for de aller fleste enker.

Det kan hevdes at enker etter krigsinvalidere – uavhengig av tidspunktet for den den invalides dødsfall – må anses å representere en homogen gruppe. Slik sett kan det være vanskelig å unngå sammenligning av pensjonsresultat med nye og gamle regler og ikke la slike forhold bli utslagsgivende. På den andre siden ser vi at et nytt nettosystem for enkepensjoner utvilsomt kan gi bedre pensjonsbetingelser for majoriteten av enkene, siden de alltid vil være sikret en konstant pensjonsutbetaling og ikke bli påført en nedgang i ytelser i en fase i livet da de er reelle pensjonister. Slik utvalget vurderer forholdet, er det viktig å framheve nettopp disse forbedringselementer som avgjørende for et nettosystem.

Dersom alle enker skulle omfattes av et nytt nettosystem, og samtidig sikres ytelser minst på samme nivå som med det gjeldende bruttosystemet, ville det innebære to regelsett og utvidede krav til alternative beregninger. Det kan vi ikke se at det er grunnlag for å gjennomføre nå – 50 år etter krigen. Eventuelle overgangsregler for rett til garantitillegg vil forutsette et forenklet behandlingsopplegg. Det kan enklest skje ved at man gir tillegg når enkens øvrige pensjonsytelser ikke svarer til en minste folketrygdpensjon.

10.7.4.5 Konklusjon

Et system med nettopensjoner fra personskadetrygd kan gi enkene bedre fordeling av ytelser over stønadsperioden i form av større utbetalinger i ikke-yrkesaktive perioder. I dagens situasjon – der den vesentlige andel av enkene har samtidig rett til andre egenopptjente eller avledede pensjonsytelser, og der utbetalingene fra personskadetrygd ofte faller bort eller blir vesentlig reduserte når enkene selv når pensjonsalderen, vil en omlegging til nye nettopensjoner gi et mer oversiktlig og bedre tilpasset pensjonssystem.

Det kan reises innvendinger mot et system med nettopensjoner for nye tilfeller av enkepensjoner fra personskadetrygd, at enker som bare har små pensjoner fra folketrygden, kan tape pensjon i forhold til andre sammenlignbare grupper av enker som har mistet sin mann tidligere.

Det vil også være yrkesaktive enker som – i alle fall kortsiktig – kan tape på bortfall av retten til ikke-behovsprøvde bruttopensjoner. Sett på bakgrunn av at de samme enkene vil få fordel av nye ikke-samordningspliktige nettopensjoner etter fylte 67 år og dermed et høyere samlet stønadsnivå fra dette tidspunktet, er det likevel klart at et nytt nettosystem ikke vil gi reduserte overføringer til enkene.

At et nytt nettosystem for enkepensjoner kan gi utilsiktede pensjonsfordeler til enker som har samtidig rett til andre høye pensjoner, er et annet forhold som skaper problemer for mulighetene for overgang til et nettosystem. Her må vi også se på det

forholdet at en overgang til nye nettoppensjoner vil påføre tjenestepensjonsordningene vesentlig større pensjonsansvar og dermed større utbetalinger i forhold til det gjeldende bruttosystemet.

Ut fra de problemer som er forbundet med å utforme et nytt nettosystem for enkepensjoner fra personskadetrygd, har utvalget kommet til at vi ikke vil tilrå overgang til et slikt system. Til forskjell fra i tjenestepensjonsordningene er det i personskadetrygdene få enker som vil komme inn under de nye reglene. Det gjør det også u hensiktsmessig å operere med to parallelle systemer.

10.7.5 Nettosystem for barnpensjoner fra personskadetrygd

10.7.5.1 Innledning

Personskadetrygdene har et meget lite antall løpende barnpensjoner. Ifølge saksstatistikk pr 1.1.1995 er det 9 barn som får beregnet barnpensjon fra krigspensjoneeringen, og 3 barn som får beregnet barnpensjon fra yrkesskadetrygden. Selv om personskadetrygdene har enkle regler for beregning og samordning av barnpensjoner, tilsier forslaget om nettoordning for barnpensjoner fra tjenestepensjonsordningene at man også vurderer dette for personskadetrygdene.

Barnpensjon fra krigspensjoneeringen ytes til barn under 18 år når avdød far eller mor har mottatt krigsinvalidepensjon regnet etter en uføregrad på minst 20 prosent ved tidspunkt for dødsfallet. Barnpensjonen fra krigspensjoneeringen utgjør 40 prosent av folketrygdens grunnbeløp for første barn og 25 prosent av folketrygdens grunnbeløp for hvert av de øvrige barn, når en av foreldrene er død. Dersom begge foreldrene er døde, skal pensjonen for første barn svare til det enkepensjonen ville ha utgjort, pensjonen for neste barn utgjøre 40 prosent av folketrygdens grunnbeløp og pensjonen for hvert av de øvrige barna utgjøre 25 prosent av folketrygdens grunnbeløp. Barnpensjon fra krigspensjoneeringen kan ytes til og med den måned da barnet fyller 21 år, når det er under fortsatt opplæring eller utdanning.

Etter lov om yrkesskadetrygd har barn under 18 år rett til pensjon fra og med den måned forsørgeren dør. Pensjonen for første barn utgjør 40 prosent av folketrygdens grunnbeløp og pensjonen for hvert av de øvrige barna 25 prosent av grunnbeløpet. Dersom begge foreldrene er døde, skal pensjonen for første barn svare til det enkepensjonen ville ha utgjort, pensjonen for neste barn utgjøre 40 prosent av folketrygdens grunnbeløp og pensjonen for hvert av de øvrige barna utgjøre 25 prosent av grunnbeløpet. Også barnpensjonen fra yrkesskadetrygden gis fram til barnet fyller 21 år, dersom det er rimelig av omsyn til barnets utdanning.

Aktuelle barnpensjoner fra personskadetrygd samordnes med barnpensjoner fra folketrygden etter bestemmelser i samordningsloven § 22 nr. 1. Etter disse reglene skal det foretas en krone for kroneavkorting av barnpensjonene fra personskadetrygd for samtidig utbetalt barnpensjon fra folketrygden. Ved samtidig rett til barnpensjon fra tjenestepensjonsordning og personskadetrygd skal pensjonene samordnes slik at summen av pensjonene ikke overstiger den høyeste av dem når tjenestepensjonen regnes etter full tjenestetid. Jf bestemmelser i samordningsloven § 18 nr. 3.

10.7.5.2 Vurdering av modell

Etter gjeldende regler vil barnpensjonen fra personskadetrygd vanligvis ikke komme til utbetaling etter samordning med barnpensjonen fra folketrygden når barna er under 18 år og har mistet en av foreldrene. Dette skyldes at barnpensjonen fra personskadetrygd skal settes ned med hele barnpensjonen fra folketrygden, som ytes med samme prosentandel av folketrygdens grunnbeløp som i persona-

detrygd. Unntaksvis kan likevel en mindre netto barnpensjon kunne komme til utbetaling etter samordning, når barnet har samtidig rett til barnpensjon fra tjenestepensjonsordning.

Det vanlige er at barnpensjoner fra personskadetrygd kommer til utbetaling bare når barnet har rett til forhøyet barnpensjon etter å ha mistet begge foreldrene, og/eller ved forlenget barnpensjon under utdanning etter fylte 18 år. Det vil si at det er i disse tilfellene barna har en reell fordel av retten til personskadetrygd.

Nye nettopensjoner for etterlatte barn etter personskadepensjonister vil uavhengig av nettopensjonenes størrelse gi en merytelse i forhold til ytelsen etter gjeldende regler for barn under 18 år som har mistet én av foreldrene. Etter gjeldende regler utgjør ordinær barnpensjon for første barn 15 232 kroner pr år (40 prosent av grunnbeløpet) og for øvrige barn 9 520 kroner pr år (25 prosent av grunnbeløpet). Disse pensjonene svarer til barnpensjonene i folketrygden. Hva som kan sies å være et rimelig nivå for nye netto barnpensjoner, som skal komme til utbetaling i tillegg til barnpensjon fra folketrygden, blir en åpen vurdering. Enhver ny nettopensjon til barn under 18 år vil gi et tillegg til dagens ordning. For barn med forlenget barnpensjon under utdanning, og særlig foreldreløse barn, kan imidlertid overgang til nye og lavere nettopensjoner gi et vesentlig redusert pensjonstilbud.

Dersom forutsetningen for et nytt nettosystem for barnpensjoner skal være ens pensjon før og etter fylte 18 år og en kostnadsnøytral løsning, gir det en så lav forlenget barnpensjon under utdanning mellom 18 og 21 år at det kan stilles spørsmål ved om en omlegging er hensiktsmessig. Et løsningsalternativ vil være å oppheve ordningen med barnpensjon fra personskadetrygd fram til fylte 18 år, da barna for denne perioden vil være sikret samme ytelser fra folketrygden, og i stedet bare ha regler om forlenget barnpensjon (nettopensjon) fra fylte 18 til fylte 20 år. Ut fra den begrensede størrelsen på eksisterende barnpensjoner kan det være aktuelt å beholde disse som nye nettopensjoner. Det må vurderes om en slik barnpensjon, tilsvarende 40 prosent av grunnbeløpet, også bør ytes som nettopensjon til foreldreløse barn, eller om man for slike bør beholde de gjeldende reglene om beregning av enkepensjon til første barn.

10.7.5.3 Overgangsregler

Utvalget antar at det ikke bør skje noen endringer i gjeldende regler for samordning av allerede løpende barnpensjoner fra personskadetrygd. Det vil dermed bli en overgangsperiode da det eksisterende regelverket vil gjelde for allerede løpende pensjone. Men de aller fleste av disse pensjonene vil være avviklet i løpet av få år.

10.7.5.4 Konklusjon

Som tidligere omtalt er det pr 31.12.94 i alt 9 barnpensjoner som løper etter lovene om krigspensjon, og 3 barnpensjoner som ytes etter lov om yrkesskadetrygd. Det vil si at antallet barnpensjoner fra personskadetrygd er meget lite. Da det heller ikke er grunnlag for å vente noen vesentlig økning i antallet nye tilfeller, vil utvalget ikke gå inn for en ny modell for nettopensjoner for framtidige tilfeller av barnpensjon.

10.7.6 Modell med endring av samordningsrekkefølgen

10.7.6.1 Innledning

Mange tjenestepensjonister har et klart ønske om å få sine tjenestepensjonsrettigheter materialisert. For dem er det et viktig prinsipp at tjenestepensjonsordningene

foretar visse utbetalinger på grunnlag av tidligere innbetalt medlemspremie. Ordningen med at personskadetrygden dekker aktuelle tjenstepensjonsrettigheter, oppleves av flere som mindre god.

Et annet argument for en modell med personskadetrygd som første ordning i samordningsrekkefølgen er at personskadetrygdene vanligvis representerer mindre pensjonsytelser enn tjenstepensjonsordningene, og derfor i liten grad vil bestemme hva som ytes ut over folketrygdpensjon. Ved at man lar tjenstepensjonsordningene være sist i samordningsrekkefølgen, vil aktuelle tjenstepensjonsrettigheter bli synliggjort gjennom faktiske utbetalinger, og det vil i langt mindre grad bli behov for alternative samordningsberegninger.

Også Lund og Rygge-utvalget¹⁴⁶ foreslo i 1975 en modell som gikk ut på at det først skulle foretas samordning mellom personskadetrygd og folketrygdpensjon. Med en slik modell fikk tjenstepensjonsordningene ansvar for å tilpasse seg til de samordnede pensjonsutbetalingene fra personskadetrygd og folketrygd. Modellen ble ansett for å gi raskere saksgang og et forenklet meldingssystem. Lund og Ryggeutvalget foreslo ikke vesentlige endringer i reglene.

Modellen tok sikte på å forenkle samordningsberegningene for trygdekontoene ved å frita dem for arbeidet med å ta hensyn til tjenstepensjonsordningenes samordningsberegninger i trekantsamordninger. Arbeidet med å inkorporere tjenstepensjonsordningenes samordningsberegninger ved beregningen av netto personskadepensjon var for øvrig på den tid ekstra krevende. Bakgrunnen for det var regler om at det også skulle tas omsyn til private tjenstepensjoner regnet etter et nettosystem. Med mange ulike private pensjonsordninger og et komplisert system for beregning av hypotetiske samordningsfradrag for folketrygdpensjon i disse tjenstepensjonene var trygdekontoene sterkt belastet med et meget omfattende og lite funksjonelt system.

Etter at reglene for samordning mellom privat tjenstepensjon og personskadepensjon ble opphevet med virkning fra 1. juli 1989, er trygdeetatens arbeid med trekantsamordning av tjenstepensjoner blitt vesentlig enklere. Det vil si at problemene omkring trekantsamordning ikke på langt nær er så store som i 1975, og at det slik sett ikke foreligger noen klare ønsker fra trygdeetaten om bli fritatt for denne typen beregninger.

10.7.6.2 En beskrivelse av modell(er)

Modellen legger opp til et system der tjenstepensjonsordningen er siste pensjonsordning i samordningsrekkefølgen, og som siste ordning blir ansvarlig for å sikre pensjonistenes samlede pensjonsnivå. Modellen innebærer at tjenstepensjonsordningene får ansvar for å bestemme hva som samlet kan beregnes i samordningsfradrag ved samtidig rett til personskadepensjon. Samordningen kan imidlertid skje på ulike måter:

Alternativ 1

Personskadepensjonen samordnes med tjenstepensjon og folketrygdpensjon etter et system tilsvarende det som i dag gjelder for tjenstepensjoner. Forutsetningen for at gjeldende regler for beregning av samordningsfradrag skal beholdes. Det vil bare bli innført endringer i selve rekkefølgen for beregning av fradrag, slik at personskadetrygden blir første pensjonsordning som beregner fradrag. Dette vil gi den effekt at personskadepensjonene i de fleste tilfeller ikke vil komme til utbetaling etter sam-

146.Se note 1 foran, s. 11

ordning. Tjenestepensjonene, som deretter skal samordnes med folketrygdpensjonen, må ta hensyn til de folketrygdfradrag som er beregnet i personskadetrygd.

Modell 1

Personskadepensjon
Tjenestepensjon
Folketrygd-pensjon

Alternativ 2

Modellen svarer til forslaget fra Lund og Rygge-utvalget. Etter denne modellen skal det ved samordning av personskadepensjon beregnes fradrag bare for folketrygdens pensjonsytelser. Personskadepensjonen skal ikke samordnes med ytelser fra tjenestepensjonsordning.

Denne løsningen forutsetter at tjenestepensjonsordningene samordner med eventuelle nettoytelser fra personskadetrygd og med folketrygdens pensjonsytelser. Dersom tjenestepensjonsordningene skal gå over til å samordne med nye nettopensjoner fra personskadetrygd og med folketrygdpensjoner som det allerede er gjort fradrag for i personskadepensjon, vil det kreve en vesentlig omlegging av gjeldende regler og rutiner. Dette vil bli svært arbeidskrevende.

Alternativ 3

Personskadepensjon og tjenestepensjon foretar isolert samordning med folketrygdpensjon. En slik løsning kan gi vesentlig avvik i aktuelle samlede pensjonsresultater i forhold til det gjeldende system. Avhengig av størrelsen på aktuelle tjenestepensjoner og personskadepensjoner i forhold til opptjent folketrygdpensjon vil noen pensjonister tape mye og andre tjene stort på en slik løsning.

Dersom det ytes relativt store pensjoner fra tjenestepensjonsordning og personskadetrygd, mens det bare foreligger rett til minstepensjon fra folketrygden, vil samordningsfradragene for folketrygdpensjon bli begrensede og nettopensjonene fra tjenestepensjonsordning og personskadetrygd tilsvarende større. Med samtidig utbetaling av denne typen samordnede nettopensjoner vil pensjonisten få en vesentlig pensjonsøkning i forhold til det gjeldende system, der det også foretas en samordning av disse høyeste pensjonsytelsene.

I tilfeller der det bare foreligger rett til ganske små graderte pensjoner fra personskadetrygd og tjenestepensjonsordning, men til større pensjonsytelser fra folketrygden, kan forholdet bli det motsatte. Etersom tjenestepensjonsordning og personskadetrygd vil beregne uavhengige samordningsfradrag, kan fradragene lett bli så store at begge pensjonene faller bort (0-pensjoner) og pensjonisten bare blir stående igjen med rett til folketrygdpensjon.

Alternativ 4

Alternativet ligger noe på siden av de modellene som er skissert ovenfor, men representerer på samme måte et løsningsforslag med endring av samordningsrekkefølgen i trekantsamordning. Dette alternativet forutsetter at personskadetrygdene fortsatt er siste ordning i samordningsrekken. Det nye er at tjenestepensjonsordningene samordner sine pensjoner bare med folketrygdens pensjonsytelser, og at personskade-

trygdene må forholde seg til hva som samtidig utbetales fra tjenestepensjonsordning og folketrygden.

Også denne modellen vil sikre at opptjente rettigheter i tjenestepensjonsordningene blir klart synliggjort. Tjenestepensjonsordningene vil for øvrig unngå de mer kompliserte samordningsberegningene som er knyttet til personskadepensjoner. Med personskadetrygd som siste samordningspliktige ordning vil imidlertid trygdekontorene bli pålagt en omlegging til nye regler for samordning av personskadetrygd i trekantsamordninger.

Vi har sett på hvordan slike regler for beregning av nye aktuelle nettoutbetalinger fra personskadetrygd kan utformes uten å bryte for mye med det eksisterende systemet. I utgangspunktet kan vi tenke oss følgende løsningsalternativ:

A. De gjeldende regler for samordning mellom brutto tjenestepensjon og brutto personskadepensjon blir opprettholdt, men aktuelle samordningsfradrag går til avkorting i personskadepensjonen. Personskadetrygden beregner deretter fradrag for folketrygdytelse etter gjeldende regler. Etter de regler som gjelder for samlet fradrag for folketrygdpensjon, må det tas omsyn til allerede beregnede fradrag for folketrygdytelse i tjenestepensjonen.

En slik beregning vil vanligvis føre til at det ikke blir fradrag for folketrygdpensjon i personskadepensjon, fordi fullt fradrag allerede er beregnet i tjenestepensjon. Personskadepensjonen vil imidlertid avkortes vesentlig gjennom forutgående samordning med tjenestepensjonen.

B. Det blir utarbeidet nye regler og retningslinjer for hvordan personskadepensjon skal samordnes med samtidig utbetalte ytelse fra tjenestepensjonsordning og folketrygd, etter at pensjoner fra disse to ordningene er blitt innbyrdes samordnet. Her dreier det seg om å finne fram til helt nye regler som bryter med forutsetninger i det gjeldende system. Dette er et alternativ som på samme måte som det forannevnte alternativ 2 vil gi uforholdsmessig mye merarbeid i en omleggingsfase.

10.7.6.3 En vurdering av modell(er)

En modell for trekantsamordning basert på tjenestepensjonen som siste ordning i samordningsrekkefølgen vil klart gi arbeidsmessige besparinger for trygdekontorene.

Dersom samordningsreglene skal være omtrent de samme som i dag, bare med endringer i samordningsrekkefølgen mellom tjenestepensjon og personskadepensjon, vil imidlertid tjenestepensjonsordningenes mulighet for å beregne samordningsfradrag for folketrygdpensjon bli begrenset. Årsaken er at slike trekk allerede er beregnet i personskadepensjon. Det vil si at tjenestepensjonsordningene i motsetning til idag, da tjenestepensjonen vanligvis går ut som en 0-pensjon etter samordning med personskadepensjon og folketrygdpensjon, må regne med å utbetale vesentlig høyere nettoppensjoner. Effekten av dette vil bli at tjenestepensjonsordningenes pensjonsansvar – såvel økonomisk som administrativt – blir langt større .

Alternativ 1

Med denne modellen vil det ikke være behov for vesentlige endringer i gjeldende samordningsregler. Modellen har for øvrig det fortrinn at det i mindre grad vil oppstå behov for andre alternative samordningsberegninger. Jf gjeldende problemer med at det oppstår tap på grunn av rett til personskadetrygd og derfor må foretas utbetaling basert på isolert samordning av tjenestepensjon og folketrygdpensjon. Ved at tjenestepensjonsordningene selv står for beregningen og utbetalingen av

aktuelle tillegg til folketrygdpensjonen, vil man enklere kunne kontrollere eventuelle tap på grunn av personskadepensjon.

Aktuelle sideeffekter av overgang til en slik ny modell er at tjenstepensjonsordningene blir påført ekstra arbeid med å ta omsyn til samordningsfradrag beregnet i personskadetrygd. Likeledes vil tjenstepensjonsordningene få større utbetalinger i disse tilfellene. Det kan for øvrig i noen grad innvendes at trygdekontorene gjennom et forenklet opplegg for samordning av personskadepensjoner i mindre grad vil kjenne til samordningen av tjenstepensjon, og dermed ikke kan virke som et lokalt mellomledd mellom pensjonistene og Statens Pensjonskasse.

Alternativ 2

Modellen forutsetter nye forenklede regler for samordning mellom brutto tjenstepensjon og en innbyrdes regulert personskade- og folketrygdpensjon (samlet ytelse), slik at taket for samlet pensjon blir satt til den største av disse ytelsene + et samordningstillegg på $1/4 G$ eller $1/2 G$. Det vil imidlertid ved innføring av denne typen strengere regler bli et større antall pensjonister som må sikres med garantitillegg for ikke å gå ned i løpende pensjon. Dette vil ikke minst gjelde tilfeller der det foreligger tap på grunn av rett til personskadepensjon. For tjenstepensjonsordningene vil en slik modell gi vesentlig merarbeid.

Alternativ 3

Den aktuelle modellen som bygger på at flere pensjoner skal kunne foreta en uavhengig samordning med folketrygdens pensjonsytelser, vil ikke være noe aktuelt alternativ. Modellen kan ikke sikre pensjonsresultater som står i forhold til gjeldende regler..

Alternativ 4

Modellen har det fortrinn at den kan synliggjøre den enkeltes opptjente pensjonsrettigheter fra tjenstepensjonsordningene, uten at det behøver å skje noen radikal omlegging av det eksisterende systemet. Det forutsettes at det ved rett til flere pensjoner fra tjenstepensjonsordningene skjer en innbyrdes samordning av disse pensjonene etter de samme regler som man nå har, og at det deretter blir samordnet bare med aktuell folketrygdpensjon.

Isolert samordning mellom tjenstepensjon og folketrygdpensjon foretas allerede i stor grad i sakene med dagens system. Vi viser til det behov man har for å få alternative samordningsberegninger om hva netto tjenstepensjon utgjør uten rett til personskadepensjon, for å sikre at pensjonistene ikke taper på rett til krigspensjon eller yrkesskadepensjon. Slik sett vil modellen representere en forenklet behandling for tjenstepensjonsordningene, som da bare pålegges å utarbeide en samordningsberegning i sakene.

Den videre beregningen av aktuelle nettoutbetalinger fra personskadetrygd vil imidlertid kreve nye regler og retningslinjer. Den enkleste løsningen for et nytt opplegg er skissert i løsningsalternativ A. Modellen forutsetter at man kan beholde de gjeldende regler for samordning av tjenstepensjon og personskadepensjon, men at det beløp som overstiger taket for hva som samlet kan utbetales fra de to ordningene, går til avkorting av personskadepensjonen og ikke av tjenstepensjonen. De nye reglene må forutsettes å bli anvendt både ved trekantsamordning og når det bare foreligger rett til tjenstepensjon og personskadepensjon.

Det kan kanskje stilles spørsmål ved regler for samordning mellom personskadepensjon og brutto tjenstepensjon etter at tjenstepensjonen er redusert for folketrygdpensjon. Noe tilsvarende skjer imidlertid også etter dagens regler, ettersom tjenstepensjonen samordnes med brutto personskadepensjon uavhengig av om personskadepensjonen kommer til utbetaling med et lavere beløp. Beregningen av samordningsfradrag i personskadepensjon skjer imidlertid i en senere fase med dagens regler, og kan dermed oppfattes som mer forståelig.

Som argumenter for nye regler for samordning av personskadepensjon med brutto tjenstepensjon, må det imidlertid kunne vises til lang praksis for slike beregninger og til de vesentlige overgangsproblemer som er knyttet til en full omlegging av reglene.

Med en slik modell vil tjenstepensjonsordningene slippe å forholde seg til de mer spesielle samordningsreglene som gjelder for personskadepensjon. Det vil si at tjenstepensjonsordningene vil bli fritatt for mye av den samordning som nå skjer manuelt. Samordningen av disse pensjonene vil bli forankret i trygdeetaten, som er den instans som har størst kompetanse i forhold til de aktuelle pensjoner.

Ut fra det begrensede og minskede antall personskadepensjoner er det som tidligere nevnt mye som taler for en spesialløsning for disse pensjonene, som et ledd i en forenkling det av gjeldende samordningssystemet. Det er helt klart at de såkalte trekantsamordninger med personskadepensjon medfører så kompliserte og tidkrevende beregninger at en løsning som fritar tjenstepensjonsordningene for å samordne med personskadepensjoner, vil gi vesentlige forenklinger såvel administrativt som informasjonsmessig. Problemet med de mange alternative samordningsberegningene som må utarbeides for å hindre at det oppstår tap på grunn av rett til personskadepensjon (gjelder særlig enker), vil ikke minst løses ved en slik modell.

10.7.6.4 Overgangsregler

En eventuell omlegging av samordningsrekkefølgen for pensjonsordningene uten samtidig innføring av nye regler vil i liten grad påvirke de samlede pensjonsresultater i sakene, og dermed stille krav til særskilte overgangsregler. En omlegging i samsvar med alternativene 1 og 4 må slik sett anses for å representere løsningsalternativ som sikrer kostnadsnøytrale løsninger. I den utstrekning det skulle oppstå tap som følge av overgang til nye regler, er det rimelig å gi overgangsregler som sikrer mot slikt tap.

Problemene med modell 1, som i vesentlig grad snur om på samordningsrekkefølgen i det gjeldende system, vil oppstå i forhold til de administrative rutineene. Det er klart at en omlegging til nye og mer omfattende beregninger for tjenstepensjonsordningene vil forutsette vesentlig merarbeid for disse ordningene – spesielt i en overgangsfase. De vil også bli pålagt et større økonomisk pensjonsansvar dersom de får en annen plass i samordningsrekken.

Også i forhold til modell 4 vil det oppstå et større økonomisk ansvar for tjenstepensjonsordningene. Dette forholdet kan kanskje likevel løses rent administrativt, dersom modellen ellers gir klare fordeler og forenklinger for såvel pensjonsordningene som pensjonistene.

10.7.6.5 Konklusjon

Det er mye som taler for å anbefale en modell som skissert under alternativ 4 for endring av samordningsrekkefølgen mellom tjenstepensjon og personskadepensjon. Modellen vil klart gi arbeidsmessige besparinger på den måten at man unngår de mange alternative pensjonsberegninger, dvs nye beregninger fra tjenstepen-

sjonsordningene som viser hva de ville utbetalt uten rett til personskadetrygd. Fordelen for pensjonistene er at de slipper å måtte forholde seg til de mange alternative beregninger og regler om beregning av garantitillegg. I forbindelse med omlegging til nye beregningsrutiner vil det imidlertid kreves vesentlig ekstraarbeid.

Selv om modellen synes å ha klare fortrinn, er det også klart at den vil innebære en relativt omfattende omlegging av gjeldende rutiner for samordning av pensjoner. Med et meget begrenset og synkende antall personskadepensjoner kan det på det nåværende tidspunkt virke noe drastisk å gå inn for full omlegging av samordningsrekkefølgen og pensjonsansvaret mellom de ulike pensjonsordningene. På bakgrunn av at det vil være andre mindre krevende og omfattende løsningsalternativ for forenklinger, finner utvalget ikke grunnlag for å gå inn for modellen. Vi foreslår at man beholder den samordningsrekkefølgen som går fram av gjeldende rett.

10.7.7 Utbetaling av personskadepensjon fra folketrygden (beregning tilsvarende folketrygdens «kapittel 11-ytelse»)

10.7.7.1 Innledning

Modellbeskrivelsene i "*Modell med endring av samordningsrekkefølgen*" i punkt 10.7.6 kan tale for et videreført opplegg der personskadetrygdene blir inkorporert i folketrygden. Det vil si en variant som beregner folketrygdpensjon etter særskilte personskaderegler. Pensjonister som bare har rett til folketrygdpensjon i tillegg til personskadepensjonen, vil slippe problemer med samordning av personskadepensjonen. Ved samtidig rett til tjenstepensjon vil det bare bli foretatt samordning mellom tjenstepensjonen og folketrygdpensjonen. Det vil begrense antall samordningspliktige pensjonsordninger og resultere i at det bare vil skje samordning knyttet til tjenstepensjoner.

10.7.7.2 En beskrivelse av modellen

Modellen innebærer at man gjør om gjeldende personskadepensjoner til folketrygdpensjoner med personskadefordeler etter de gunstigere reglene i folketrygdens kapittel 11. Det vil si etter de reglene som gjelder for yrkesskader etter 1970. Man omgår da de problemer som er knyttet til personskadepensjonistenes ulike folketrygdrettigheter, gjennom å beregne full trygdetid og full tilleggspensjonsopptjening. Vi viser til bestemmelsene i folketrygdloven § 11-6 om at det ikke skal foretas reduksjon av grunnpensjon på grunn av manglende trygdetid, og ikke reduksjon av tilleggspensjon på grunn av manglende opptjeningstid.

Det er bestemmelser om at antatt årlig arbeidsinntekt på skadetidspunktet – omregnet til pensjonspoeng etter reglene i § 6-5 – skal legges til grunn ved beregning av tilleggspensjonens størrelse der dette gir høyere poengtall enn sluttpoengtallet etter § 7-3. Ellers sier bestemmelsene i § 11-6 at det skal ses bort fra arbeidsinntekt som overstiger tolv ganger grunnbeløpet, og at den del av arbeidsinntekten som overstiger seks ganger grunnbeløpet bare skal medregnes med 1/3. Før lovendringen som kom 1.januar 1992, ble inntekter opptil åtte ganger grunnbeløpet medregnet fullt ut, og inntekter mellom åtte og tolv ganger grunnbeløpet medregnet med 1/3. Disse tidligere reglene gjelder fortsatt for pensjonstilfeller som oppstod før 1. januar 1992.

Forutsetningene for å kunne omregne krigsinvalidpensjoner og uførepensjoner etter 1958-loven på grunnlag av reglene i folketrygdloven kapittel 11, vil bero på flere forhold. Det er imidlertid av interesse å konstatere at yrkesskader fra før 1971 som blir meldt etter 31.desember1989, nå skal beregnes etter folketrygdloven kapittel 11. Vi viser til endringslov av 15.desember 1989 nr. 90, som bestemmer at fol-

ketrygdloven kapittel 11 skal gjelde for yrkessykdom og yrkesskader som blir meldt etter 31. desember 1989, selv om skade eller skadelig påvirkning er skjedd før 1. januar 1971. Dette er gjort for å forenkle behandlingen av sakene. Det er gitt særskilte forskrifter i medhold av folketrygdloven § 11-6 nr. 3 tredje ledd for indeksjustering av antatt årlig arbeidsinntekt i årene 1957 – 1970 til et 1971- nivå.

Personskadetilfellene skiller seg imidlertid klart fra den nye kapittel 11-gruppen på den måten at det dreier seg om allerede løpende pensjoner. Det vil si at man må forholde seg til en gruppe pensjonister som har klare forventninger til

1. personskadepensjonens størrelse
2. nivået for samlet pensjonsutbetaling.

10.7.7.2.1 Personskadepensjon regnet etter 100 prosent uførhet

De høyeste bruttopensjoner ytes av krigspensjoneringsen. Hel krigsinvalidpensjon etter høyeste pensjonsgrunnlag 10 000 kroner utgjør pr 30. april 1995 168 804 kroner. Ved samordning med hel folketrygdpensjon til en enslig vil pensjonisten vanligvis få godskrevet et samordningstillegg på 1/4 G (9 520 kroner). Samlet pensjonsutbetaling vil dermed utgjøre minst 178 324 kroner.

Hvis samme krigsinvalidpensjon etter nye regler skal beregnes som en folketrygdpensjon med

- full grunnpensjon (uavhengig av faktisk trygdetid)
- full tilleggspensjonsopptjening

må det antakelig regnes med høyeste oppnåelige poengtall i folketrygden, dvs. 8,33. Dette var høyeste poengtall som kunne oppnås etter de tidligere poengopptjeningsreglene som gjaldt før 1. januar 1992.

Man vil da få følgende folketrygdpensjon :

Grunnpensjon	kr 38 080	
Tilleggspensjon:		
38 080 x 8,33 x 0,45	kr 142 743	
Til sammen		kr 180 823

Med en slik maksimal folketrygdpensjon er det mulig å gi en viss kompensasjon for allerede løpende fiktivfordeler. Som tidligere nevnt oppstår det fiktivfordeler når det inntektsgrunnlag som tilleggspensjonen fra folketrygden er beregnet etter, er høyere enn tilsvarende inntektsgrunnlag for krigspensjonen. Etter gjeldene regler skal samordningsfradraget i krigspensjonen for folketrygdens tilleggspensjon begrenses til det tilleggspensjonen ville utgjort om den var blitt beregnet etter inntektsgrunnlaget i krigspensjoneringsen. Vi viser til at pensjonister som har tjent opp høyere sluttpoeng i folketrygden enn det fiktivt beregnede poengtall i krigspensjonen, derved får deler av folketrygdens tilleggspensjon holdt utenfor samordning med krigspensjonen.

Det man også må merke seg i forhold til fiktivfordels-beregninger, er at pensjonistens alder og det antall år han eller hun har tjent opp pensjonspoeng i folketrygden, vil være bestemmende for størrelsen på fiktivfordelene. Litt forenklet kan det sies at jo flere år man har hatt poengopptjening i folketrygden, dess høyere vil tilleggspensjonen bli og dess større beløp vil man også få beregnet som ikke-samordningspliktig tilleggspensjon (fiktivfordel). Dette følger av at det for beregning av

full tilleggspensjon fra folketrygden kreves 40 års poengopptjening i folketrygden fra 1967. Selv om det er gitt lempeligere overgangsregler for trygdede som ut fra alder ikke har mulighet for 40 års poengopptjening, vil denne lempingen på krav til opptjening bare gjelde for pensjonsgivende inntekter opptil 5 G. For inntekter over 5 G, det vil si godskrevet poengtall over 4,00, vil det ved tilleggspensjonsberegningen bli stilt krav til 40 poengår.

Differansen på 2 499 kroner mellom en aktuell ny beregnet folketrygdpensjon (180 823 kroner) og hel krigsinvalidpensjon + 1/4 G (178 324 kroner) vil ikke være særlig stor til å dekke eksisterende fiktivfordeler. Som nevnt vil verdien av en fiktivfordel øke både med differansen Fs/Ps, antall faktisk godskrevne poengår i folketrygden og den enkeltes fødselsår og dermed mulighet for yrkesaktive år etter 1966. For å få en oversikt over størrelsen på de fiktivfordeler som kan beregnes med de gjeldende samordningsreglene, har vi laget en framstilling som viser hvilke beløp fiktivfordelen kan utgjøre for grupper av krigsinvalider. Vi viser til vedlegg til "*Utbetaling av personskadepensjon fra folketrygden (beregning tilsvarende folketrygdens «kapittel 11-ytelse»*)" i punkt 10.7.7, der det er gitt eksempler på hvilke fiktivfordeler som nå kan oppnås for krigsinvalider med høyeste og laveste pensjonsgrunnlag (hhv 10 000 og 3200/4000 kroner i 1946) avhengig av aldersgruppe og opptjent sluttpoeng (Fs) i folketrygden. Jf. eksemplene 10.11. A-D og 10.12. A-D.

Som det går fram av eksempel 10.11.B, vil en krigsinvalid som er født i 1920 og har 20 års poengopptjening i folketrygden med sluttpoengtall lik 6,00, få beregnet en fiktivfordel på 2 999 kroner ved rett til full krigspensjon etter høyeste pensjonsgrunnlag 10 000 kroner (Ps = 5,65).

Vi viser til at folketrygdens tilleggspensjon er beregnet ut fra et høyere sluttpoengtall enn det fiktivpoengtall som er beregnet for krigspensjonen. Da det ikke kan beregnes større samordningsfradrag for folketrygdens tilleggspensjon i krigspensjonen enn det beløp tilleggspensjonen ville utgjort dersom den var blitt regnet med krigspensjonens fiktivpoengtall, vil den del av tilleggspensjonen fra folketrygden som er beregnet ut fra høyere poengtall enn 5,65 være unntatt fra samordning. I dette tilfellet kan man noe forenklet beregne fiktivfordelen som følger: $38080 (0,35 \times 20/40) \times 0,45 = 2\,999$ kroner (I praksis vil fiktivfordelen bli bestemt av det fradragbeløp for tilleggspensjon som – rundet ned til hele kroner – kan trekkes i krigspensjonen.). Dersom krigspensjonisten er født i 1926 og har 26 års poengopptjening i folketrygden, men ellers samme rettigheter, vil fiktivfordelen øke til 3 899 kroner. Jf. eksempel 10.11.D.

Jo lavere den beregnede inntekt på skadetidspunktet (pensjonsgrunnlaget i krigspensjonen) er i forhold til godskrevet inntekt (sluttpoengtall) i folketrygden, dess større fiktivfordel kan beregnes ved samordning mellom krigspensjon og folketrygdpensjon. Eksempel 10.12.A-D viser mulige fiktivfordeler ved rett til krigspensjon etter laveste pensjonsgrunnlag. Dette er et pensjonsgrunnlag som brukes for personer som ble skadd som sivilpersoner, dvs personer som ikke deltok aktivt i motstandskampen. Personer med krigspensjon etter dette lave grunnlaget, som har hatt mulighet for høy poengopptjening i folketrygden før krigsskaden ble forverret og medførte tap av arbeidsevne kan oppnå de høyeste fiktivfordeler.

Høyest oppnåelige fiktivfordel på 96 476 kroner kan beregnes ved samtidig rett til krigsinvalidpensjon etter laveste grunnlag og kapittel 11-pensjon etter høyeste poengtall 8,33. Om det reelt sett finnes et slikt pensjonstilfelle, er det vanskelig å si sikkert.

For de fleste tilfeller av fiktivfordeler må det antas å være en viss sammenheng mellom pensjonsgrunnlaget i krigspensjonen og inntektsgrunnlaget (poengtallet) i folketrygden. Det vil si at de som har den høyeste poengopptjening i folketrygden

vanligvis også har høyeste pensjonsgrunnlag i krigspensjonen. Krigspensjonenes synkende realverdi i årene 1976-87 har imidlertid ført til at de beregnede sluttpoengtall (fiktivpoengtall) for krigspensjonene har gått ned, slik at flere oppnår fiktivfordeler. Det finnes krigsinvalidere som er godskrevet et sluttpoengtall på 8,33 i folketrygden, og som avhengig av aldersklasse sikkert kan få fiktivfordeler på fra 19 518 kroner til 29 852 kroner pr. år. Se eksempel 10.11.A-D.

Med de muligheter som gjeldende samordningsregler gir for fiktivfordel-beregning, er det helt klart behov for en ordning med personskadetillegg som supplement til en ny folketrygdpensjon etter kapittel 11-bestemmelsene. En slik ordning er nødvendig for å hindre nedgang i samlet pensjon til pensjonister som idag har fordel av fiktivberegning. Som forholdet er for tidligere diskuterte forslag til nye netto- og bruttoordninger, vil det også her være vesentlige problemer med å utmåle aktuelle tillegg som kan sikre de enkelte pensjonister mot nedgang i samlet utbetaling.

10.7.7.2.2 Personskadepensjon ved gradert uførhet

Det forutsettes at det blir beregnet folketrygdytelse etter «kapittel 11-reglene» bare for så stor del av hel pensjon som svarer til uføregraden på grunn av personskade (tilleggspensjon/grunnpensjon). Annet tap av arbeidsevne dekkes etter folketrygdens øvrige kapitler.

Beregningseksemplene 10.13 og 10.14 i vedlegg til "*Utbetaling av personskadepensjon fra folketrygden (beregning tilsvarende folketrygdens «kapittel 11-ytelse»*)" i punkt 10.7.7 viser stønadsnivå ved ny folketrygdpensjon i forhold til gjeldende krigsinvaliddepensjon ved ulike uføregrader, ulik alder og ulike fiktivfordeler.

For tilfeller der pensjonisten er delvis arbeidsufør og bare har rett til gradert krigspensjon etter høyeste grunnlag (henholdsvis 20 og 50 prosent) vil en ny folketrygdpensjon etter «kapittel 11-reglene» gi større utbetalinger. Vi viser til en merytelse på 2 409 kroner ved 20 prosent pensjon og 6 003 kroner ved 50 prosent pensjon i forhold til aktuell brutto krigsinvaliddepensjon.

I tilfeller med 50 prosent krigspensjon vil det vanligvis foreligge rett til minst 50 prosent pensjon fra folketrygden. Med de gunstige samordningsreglene som gjelder for grunnpensjonsfradrag ved to graderte pensjoner, vil pensjonisten få godskrevet et samordningstillegg på 11 900 kroner, slik at samlet pensjon utgjør minst (84 408 + 11 900), 96 308 kroner. Dertil kommer mulige fiktivfordeler.

Beregningseksemplene 10.13 og 10.14 viser pensjonsresultater når det ytes graderte krigspensjoner samtidig med full folketrygdpensjon (alder-uførepensjon). Eksemplene omfatter bare krigspensjoner som ytes etter uføregrader på 20 og 50 prosent og tilfeller der sluttpoengtallet i folketrygden (etter regulære bestemmelser i "*Samordningsdebatten*" i kap. 7) er lik henholdsvis 6,00 og 8,00. Som det går fram bestemmes pensjonstapet ved en kapittel 11- beregning av graden av krigspensjon, folketrygdens sluttpoengtall og pensjonistens alder og poengår i folketrygden.

Beregningene viser ikke differanser i ytelsesnivå mellom ny folketrygdpensjon med personskadefordeler og samordnet krigsinvaliddepensjon/folketrygdpensjon for tilfeller av graderte pensjoner i begge pensjonsordningene. Det legges til grunn at det uansett vil være aktuelt med regelendringer for å hindre eksisterende overpensjonering i disse tilfellene.

Som i tilfeller av fulle personskadepensjoner, vil det være behov for et eget personskadetillegg for å hindre pensjonstap i forhold til gjeldende regler. Tap på grunn av eksisterende fiktivfordeler vil imidlertid være et forholdsmessig mindre problem i tilfeller av graderte krigspensjoner.

10.7.7.3 En vurdering av modellen

Dersom krigspensjon etter høyeste grunnlag 10 000 kroner blir erstattet med en folketrygdpensjon beregnet etter høyeste poengtall 8,33, og denne pensjonen skal samordnes etter gjeldende regler med en tjenstepensjon, vil det legges til rette for godskriving av store fiktivfordeler. Det vil si at den delen av tilleggspensjonen fra folketrygden som er beregnet etter et høyere poengtall enn tilsvarende fiktivpoengtall for tjenstepensjonen, ikke vil gå til fradrag i tjenstepensjon. Jo lavere fiktivpoeng i tjenstepensjonen, dess større fiktivfordeler kan vedkommende få. Dette vil generelt åpne for større samlede utbetalinger enn det som nå kan påregnes. Vi viser til følgende eksempel:

En pensjonist, født i 1923, har rett til en krigsinvalidpensjon på 168 804 kroner etter 100 prosent uførhet og full alderspensjon fra Statens Pensjonskasse på 150 797 kroner. Beregnet fiktivpoengtall for tjenstepensjonen er 5,00. Han mottar også full alderspensjon fra folketrygden med 113 495 kroner, hvorav tilleggspensjonen regnet etter et sluttpoengtall på 5,50 utgjør 75 415 kroner.

Etter gjeldende samordningsregler vil vedkommende få en samlet pensjonsutbetaling på 187 844 kroner, dvs et resultat som svarer til den høyeste av pensjonene (krigspensjonen) samt 2 samordningstillegg à 1/4 G. Han får ikke beregnet noen fiktivfordel, ettersom inntektsgrunnlaget (fiktivpoengtallet) i krigspensjonen er høyere enn i folketrygden.

Med en ny folketrygdpensjon med personskadefordeler, dvs en tilleggspensjon regnet etter et sluttpoengtall på 8,33 og 40 års trygdetid, vil han få utbetalt tilleggspensjon med 142 743 kroner og grunnpensjon med 38 080 kroner, tilsammen 180 823 kroner. Når Statens Pensjonskasse skal samordne med folketrygdens tilleggspensjon, må den begrense fradraget i forhold til det lavere fiktivpoengtallet i statspensjonen på 5,00. Pensjonskassens fradrag for folketrygdens tilleggspensjon regnet etter et poengtall på 5,00 vil utgjøre 85 680 kroner. Det vil si at pensjonisten oppnår en fiktivfordel i form av ikke-samordningspliktig tilleggspensjon på 57 063 kroner. Etter samordningsfradrag for folketrygdens grunn- og tilleggspensjon på $(28\,560 + 85\,680) = 114\,240$ kroner, utgjør netto tjenstepensjon 36 557 kroner. Det samlede pensjonsresultatet etter samordning vil dermed utgjøre $(36\,557 + 180\,823) = 217\,380$ kroner, og gi en merytelse på 29 536 kroner i forhold til pensjon etter gjeldende regler.

I relasjon til tilfeller av etterlattepensjon kan problemene med overpensjonering bli ytterligere forsterket. Vi viser til beregningseksempler 10.31 og 10.32 A i vedlegg til *"Utbetaling av personskadepensjon fra folketrygden (beregning tilsvarende folketrygdens «kapittel 11-ytelse»)"* i punkt 10.7.7.

10.7.7.4 Overgangsregler

Modellen forutsetter at det blir gitt overgangsregler som sikrer mot nedgang i løpende samlet pensjonsutbetaling til dem som taper på overgang til et nytt system med utbetaling av personskadepensjon fra folketrygden. De vil neppe utgjøre noen stor gruppe, men en del tilfeller vil klart oppstå og kreve særlige garantiregler. Det synes for øvrig klart at mange kan tjene på en omlegging til et slik ny modell for personskadepensjoner, og at dette ikke minst vil gjelde personer med samtidig rett til tjenstepensjon. Dersom man skal hindre at en overgang til nye folketrygdpensjoner med personskadefordeler, gir vesentlig økte kostnader, vil det kreves endringer i samordningsreglene i forhold til disse pensjonene og aktuelle tjenstepensjoner. Utvalget mener at det ikke vil å gi noen god løsning.

10.7.7.5 Konklusjon

Utvalget ser i utgangspunktet mange positive trekk ved modellen «kapittel 11-ytelse». Slik sett kunne den vært et aktuelt alternativ på et tidligere tidspunkt. I dagens situasjon – der en ny modell hovedsakelig vil omfatte allerede løpende pensjonstilfeller vil en omlegging kreve vesentlige ressurser. De problemer som oppstår når det gjelder å hindre pensjonstap og samtidig unngå vesentlige utgiftsøkninger, er ikke ubetydelige. Utvalget ser ikke at den aktuelle modell for folketrygdpensjon med særlig grunstige regler ved personskade i dagens situasjon kan gi forenklinger verken beregningsmessig eller behandlingsmessig.

10.7.8 Tillemplinger og justeringer av det eksisterende system

10.7.8.1 Innledning

Utvalget har vurdert mulige endringer i det eksisterende samordningssystem. Målet har vært å oppnå samordningsmessige forenklinger ved å harmonisere beregningsreglene og ved å begrense omfanget av aktuelle beregninger.

Som tidligere nevnt er mye av problemet med det gjeldende system knyttet til de mange kompliserte regler. Det gjør det ikke enklere at reglene i tillegg er lite harmoniserte, og dermed skaper kollisjoner i tilfeller der det foreligger rett til flere forskjellige pensjonsytelser. Den etter hvert utbredte bruk av garantiregler for å hindre at pensjonister taper på rett til større pensjon, skyldes i stor grad at man har samordningsregler som spriker.

De problemene som er direkte knyttet til gjeldende regler for beregning av samordningsfradrag i tilfeller med rett til to pensjoner, er nærmere beskrevet i "[Vurdering av gjeldende regler for samordning mellom ulike personskadepensjoner](#)" i punktene 10.2.4 (innbyrdes samordning av personskadepensjoner), 10.3.6 (samordning av tjenestepensjon og personskadepensjon) samt 10.4 og 10.5 (samordning av personskadepensjon og pensjon fra folketrygden). I "[Vurdering av gjeldende regler for samordning av folketrygdeytelser ved trekantsamordning](#)." i punkt 10.6.4 (fradrag for folketrygdpensjon ved trekantsamordning) er det vist til svakheter ved regelverket ved rett til flere pensjoner.

Det er ønskelig å få mer enhetlige regler for samordning. Det vil imidlertid kreve at man opphever en del spesialregler knyttet til de ulike typer av pensjoner. Dersom man ikke ser muligheter for å begrense antallet særregler, det vil si redusere antall regler som gir unntak fra samordning, blir det i realiteten vanskelig å komme fram til et rimelig oversiktlig og helhetlig samordningssystem.

Regelendringene bør gi den effekt at regelverket blir mer oversiktlig og enhetlig og dermed enklere å forholde seg til for brukerne. Det forutsetter en sanering av diverse særegne regler som bryter med de hovedprinsipper som er nedfelt, og med regler som gjelder for andre likeartede pensjonstilfeller. Utvalget legger vekt på krav til et mer konsekvent og helhetlig samordningssystem, for å sikre rimelige resultater ved rett til ytelse fra mer enn to pensjonsordninger. Det er ønskelig å begrense tilfellene av tap på grunn av rett til ny eller større pensjon og å redusere behovet for spesielle garantitillegg basert på alternative beregninger.

Ut fra kravet til enhetlige og helhetlige regler har vi vurdert muligheten for å lempe på visse fradragregler. Kostnadene ved å la nye ytelse unntas fra samordning forutsetter vi da dekket gjennom forslag til innsparing ved andre begrensninger i reglene.

10.7.8.2 Regler som gir lite konsekvente pensjonsresultater ved isolert samordning mellom personskadepensjon og tjenestepensjon og mellom personskadepensjon og folketrygdpensjon

10.7.8.2.1 Regler for fastsetting av pensjonsmaksimum ved isolert samordning mellom personskadepensjon og tjenestepensjon

Det er behov for endring av regler som gjelder for samordning av graderte uførepensjoner fra personskadetrygd og graderte tjenestepensjoner. Begrunnelsen for dette er at takreglene i samordningsloven §§ 16 og 17 i liten grad gir mulighet for å differensiere pensjonsutbetalingene i forhold til tap av arbeidsinntekter. Når det ved beregning av taket alltid skal regnes med hel tjenestepensjon og hel personskadepensjon etter 100 prosent uførhet, vil reglene gi en overpensjonering ved delvis uførhet. I samspill med reglene i samordningsloven § 21 oppstår for øvrig behov for å beregne ekstra garantitillegg for å hindre pensjonstap ved full uførhet. Se eksempel 25 A.

Man kan si at bestemmelsene i samordningsloven § 16 nr. 3 er hovedeksponenten for disse reglene, som gjør at det ytes forholdsmessig høyere ytelse ved gradert pensjon enn ved rett til full pensjon. Primært vil det være et spørsmål om å oppheve det beregningsmessige skillet mellom uførepensjoner gitt for samme og forskjellig skadetilfelle, se samordningsloven § 16. Utvalget ser for øvrig behov for å komme fram til nye regler som i større grad tilpasser utbetalingene til pensjonistenes reelle pensjoniststatus og ervervsituasjon. Dette siste vil i like stor grad gjelde pensjonstilfeller som faller inn under samordningsloven § 17.

Tak-regelen i lovens § 16 nr. 3 tar omsyn til alternative pensjonsytelser i form av full opptjent tjenestepensjon og hel personskadepensjon. Bestemmelsene ligner i noen grad reglene i samordningsloven § 7 om samordning av to tjenestepensjoner, for så vidt som taket for utbetaling av to uføre- og alderspensjoner vil være full pensjon i den tjenestepensjonsordning der pensjon sist er opptjent. At det etter lovens § 16 gis rett til beregning av et samordningstillegg på 1/4 G, kan harmonere med at man da har et tilfelle med ulike former for pensjonsrettigheter.

I motsetning til ved tilfeller av tjenestepensjon og personskadepensjon, vil det ved rett til to tjenestepensjoner ikke være godskrevet henholdsvis framtidig og full tjenestetid for begge pensjoner. Vi viser til at det for personskadepensjoner alltid beregnes full opptjening. Reglene i samordningsloven § 7 vil dermed ikke som reglene i §§ 16 og 17 kunne dekke tjenestepensjonsrettigheter som reelt sett ikke er opptjent.

Når uførepensjoner fra tjenestepensjonsordning og personskadetrygd skal samordnes etter lovens § 16 nr. 3, vil tjenestepensjonen vanligvis være basert på godskriving av framtidig tjenestetid. Det vil si at vedkommende som medlem av tjenestepensjonsordningen på tidspunktet for pensjonering blir sikret så stor del av full tjenestepensjon som han ville fått ved å fortsette i arbeid fram til aldersgrensen for stillingen. Sett ut fra dette synes det lite naturlig å gi anledning til ytterligere godskriving av tjenestetid gjennom reglene i § 16. Reglene gjør at personer som har hatt en begrenset opptjening av tjenestepensjon, får godskrevet et pensjonsnivå lik denne fulle pensjonen selv når de ikke ville hatt muligheter for å tjene opp slik fullpensjon. Dette gjelder også for enker som selv har hatt et begrenset arbeidsforhold med opptjening av liten tjenestepensjon.

Årsaken til at man har gitt slike regler, må være at man har tenkt seg at personskaden har forsinket pensjonistens yrkeskarriere og dermed begrenset vedkommendes muligheter for full opptjening av tjenestepensjon. Dette kan nok tidligere også ha vært et reelt forhold for dem som ble skadd under krigen. I dagens situasjon – 50 år etter krigen – er pensjonstilfellene så endret at det er vanskelig å se noe behov for

denne typen regler. De gjeldende regler kommer for øvrig til kort med hensyn til å gi rimelige samordningsresultat i mer tidsaktuelle tilfeller, som der tjenstepensjon (og på samme måte folketrygdpensjon) er tjent opp etter og til tross for vesentlig men av en tidlig yrkesskade. Vi viser til "*Tilfeller av tidligere godkjent personskade og etterfølgende opptjening av tjenstepensjon*" i punkt 10.7.8.3 nedenfor, der vi drøfter disse tilfellene særskilt.

For å sikre pensjonsresultater som i større grad harmonerer med pensjonistenes reelle pensjoneringsstatus, kan det være grunnlag for å foreslå at reglene for fastsetting av pensjonsmaksimum (taket) etter samordningsloven §§ 16 og 17 skal baseres på den høyeste av de faktisk beregnede bruttopensjonene tillagt et samordningstillegg. Ved graderte pensjoner vil det være rimelig at samordningstillegget på 1/4 G (eventuelt 1/2 G) blir gradert i forhold til den høyeste av de aktuelle uføregrader (grad av ervervsbortfall). Det vil si at gjeldende regler i § 16 nr. 2 – med visse tillem্পninger – skal gjelde også for tilfeller av ulik pensjonsart som omtalt i lovens § 17. Ved å legge prinsippene i gjeldende lovs § 16 nr. 2 til grunn for for alle samordningstilfeller etter §§ 16 og 17 får man muligheter til å hindre tap ved rett til høyere pensjonsytelser. Det vil dermed bøte på enkelte av dagens lite tilfredsstillende pensjonsresultater.

Prinsippene i den eksisterende § 16 nr. 3 er også nedfelt i andre samordningsregler som omfatter personskadepensjoner, så som lovens § 14 (samordning av enkepensjoner fra personskadetrygd). Som nevnt i "*Vurdering av gjeldende regler for samordning mellom ulike personskadepensjoner*" i punkt 10.2.4 synes det rimelig å se denne bestemmelsen i forhold til de noe gunstigere samordningsregler som gjelder for tjenesteenkepensjoner.

Mulige forslag til regelendringer for de samordningstilfeller som hører inn under lovens §§ 16 og 17, vil gi som virkning at pensjonsresultatene i avgjørende grad vil bli bestemt ut fra størrelsen på de faktisk løpende bruttopensjoner og ikke i forhold til hypotetiske fulle pensjonsrettigheter. Det vil si at personer med graderte pensjonsytelser som idag får pensjonene samordnet etter lovens § 16 nr. 3 og § 17, vil få redusert samlet pensjon med forslag til nye regler. Det vil dermed trenge overgangsregler som sikrer pensjonistene mot nedgang i de løpende pensjonsutbetalingene.

Som for eventuelle endrede regler for isolert beregnede fradrag for folketrygdpensjon må også de aktuelle endringer i forhold til beregninger av pensjonsmaksimum etter lovens §§ 16 og 17 ses i sammenheng med mulige forslag til nye regler for samlet fradrag for folketrygdpensjon. Ettersom det nesten alltid foreligger rett til folketrygdpensjon i tillegg til tjenstepensjon og personskadepensjon, er det resultatet av denne trekantsamordningen som vil gi det mest illustrerende bilde av aktuelle pensjonsutbetalinger. For mer detaljerte virkninger av eventuelle regelendringer knyttet til tidligere beskrevne pensjonseksempler viser vi til vedlegg ti "*Tillem্পninger og justeringer av det eksisterende system*" i punkt 10.7.8.

Utvalget finner at mye taler for å endre bestemmelsene i samordningsloven § 16 nr. 3 og § 17 slik at reglene i § 16 nr. 2 også kan gjøres gjeldende for samordningstilfeller med ulik pensjonsart. Beregningene vil i utgangspunktet bli enklere ved at man kan forholde seg til de faktisk løpende pensjonsytelser og unnlater å trekke inn tenkte fullpensjoner. Man oppnår også å begrense antallet tilfeller av mer tilfeldig overpensjonering og det merarbeid disse sakene gir i forhold til krav til alternative samordningsberegninger og utbetaling av garantitillegg. Aktuelle betenkeligheter med å gjennomføre regelendringer som nevnt vil være knyttet til at det i dagens situasjon vil oppstå relativt få nye tilfeller (vesentlig enkepensjoner), og at det for allerede løpende tilfeller vil være aktuelt å la beregningene gå som tidligere eller vedta regler om garantitillegg.

10.7.8.2.2 *Dobbeltavkortingsregler ved isolert samordning mellom personskadepensjon og folketrygdpensjon*

Som nevnt i "*Reduksjon av samordningsfradraget*" i punktene 10.4.4 og "*Vurdering av gjeldende regler for isolert samordning av personskadepensjon og grunnpensjon fra folketrygden*" i 10.5.5 fører gjeldende regler for samordning av personskadepensjon og folketrygdens grunn- og tilleggspensjon til en lite logisk begrensning av samordningsfradragene i en del tilfeller. Dette gjelder fradrag for folketrygdens grunnpensjon når det foreligger graderte uførepensjoner fra både personskadetrygd og folketrygd, og ved samtidig rett til redusert alders- eller etterlattepensjon fra folketrygden og gradert uføre- eller enkepensjon fra personskadetrygd. Når det gjelder fradrag for folketrygdens tilleggspensjon, har man i mindre grad regler om dobbeltavkortning. Slike regler finnes bare for tilfeller av gradert personskadepensjon og redusert alders- eller etterlattepensjon fra folketrygden.

Utvalget finner det i utgangspunktet rimelig å oppheve reglene for dobbeltavkortning av samordningsfradrag i disse tilfellene. Nye regler bør utformes i samsvar med de regler som gjelder for tilsvarende tilfeller av tjenestepensjon og folketrygdpensjon for å oppnå mer enhetlige regler. En regelendring vil begrense antallet tilfeller av tap knyttet til rett til større pensjonsytelser.

For å illustrere virkningen av en mulig regelendring på dette punktet, viser vi til tidligere eksempel 21 for samordning av to uførepensjoner regnet etter 50 prosent uførhet. Som det går fram av kommentarene til dette eksempelet, vil man ved å legge samordningsreglene for tjenestepensjon til grunn for beregningen av fradrag for folketrygdens grunnpensjon få et samlet pensjonsresultat for 50 prosent uførhet som er proporsjonalt med resultatet ved 100 prosent uførhet.

Vi viser også til eksempel 23 som angir hvordan regler for dobbeltavkortning virker inn ved rett til gradert krigsenkepensjon og redusert (behovsprøvet) alderspensjon fra folketrygden. I eksempelet får enken utbetalt en samordnet pensjonsytelse på 99 530 kroner mens hun fremdeles har en arbeidsinntekt på 100 000 kroner og mottar ca 66 prosent alderspensjon. Ved rett til 100 prosent alderspensjon fra fylte 70 år vil samlet pensjon etter samordning øke med 12 458 kroner til 111 988 kroner. Den prosentvise økning i samlet pensjon ved overgang fra 66 til 100 prosent alderspensjon utgjør med gjeldende regler bare ca 12 prosent. Enken oppnår dermed å få beregnet tilnærmet 90 prosent av full pensjon ved å begrense uttaket av alderspensjon til 66 prosent.

Ved å legge reglene for samordning av tjenestepensjon og redusert alderspensjon fra folketrygden til grunn for beregningene i eksempel 23 får vi følgende resultat:

Samordning av krigsenkepensjon og folketrygdpensjon

Brutto 2/3 krigsenkepensjon		kr 75 024
Fradrag tilleggspensjon:		
2/3 av full tilleggspensjon		
(53 771 x 2/3)	kr 35 847	
Fradrag grunnpensjon:		
38 080 x 3/4 x 2/3	kr 19 040	kr 54 887
Netto krigsenkepensjon etter samordning		kr 20 137

Pensjon til utbetaling etter samordning

Netto krigenkepensjon	kr 20 137
Alderspensjon fra folketrygden	kr 60 892
Totalt til utbetaling	kr 81 029

Det kan sies at den merytelsen enken får ved uttak av ca 66 prosent alderspensjon fra folketrygden med denne beregningen, ikke vil være særlig stor sett i forhold til den ikke-behovsprøvde krigenkepensjon som hun fikk utbetalt sammen med arbeidsinntekt. Sett i forhold til hva hun samlet vil få utbetalt i pensjon med full alderspensjon fra folketrygden fra fylte 70 år, gir imidlertid denne beregningen et riktigere resultat. Pensjonsytelsene ved uttak av 66 prosent alderspensjon vil følgelig svare til ca 72 prosent av det som samlet kan utbetales ved full alderspensjon fra folketrygden.

De regelendringene som her er vurdert, må ses i sammenheng med mulige endringer av samordningsregler for folketrygdytelser i tilfeller av trekantsamordning. I tilfeller der flere pensjoner skal samordnes med folketrygdpensjon, må det forutsette at både de regelendringer som her er nevnt og eventuelle nye regler for samlet fradrag sammen kan gi rimeligere og mer konsekvente pensjonsresultater.

Konklusjon: Det naturlige ville være både å gå inn for å oppheve dobbeltavkortingsreglene i samordningsloven § 20 og for å oppheve de gunstige reglene for beregning av pensjonsmaksimum i § 16 nr. 3. De begrensninger som gis ved at det oppstår få nye tilfeller med rett til personskadetrygd og at den store majoriteten av personskadepensjonister har forventninger i forhold til løpende pensjonsutbetalinger, gjør det imidlertid mindre aktuelt med store omlegginger i gjeldende rett. Eventuelle regelendringer må derfor vurderes både ut fra krav til konsekvente pensjonsresultater og ensartede regler og ut fra de problemer man får med allerede løpende pensjonstilfeller.

Når det gjelder reglene i samordningsloven § 16 nr. 3 ser vi at det vil oppstå relativt få tilfeller av beregning etter nye regler. Ut fra dette forholdet mener utvalget det ikke vil være hensiktsmessig med vidtrekkende omlegging av gjeldende rett. For å få til en forenkling av lovbestemmelsen i § 16 ser imidlertid utvalget at det kan være grunnlag for å gå den motsatte vei. Det vil si at man gjør regelen i nr. 3 gjeldende for alle tilfeller av samordning mellom uførepensjoner fra tjenstepensjonsordning og personskadetrygd. Gjeldende bestemmelser i § 16 nr. 2 – som i dag kommer til anvendelse i svært få tilfeller – foreslås dermed opphevet. Vi viser til "*Oppsummering*" i punkt 10.7.8.6.

Utvalget foreslår at reglene om dobbeltavkortning i samordningsloven § 20 blir opphevet. Prinsipielle hensyn tilsier at reglene blir omskrevet slik at man får ens regler for beregning av fradrag for graderte pensjonsytelser fra folketrygden, uavhengig av om det skal beregnes fradrag i personskadetrygd eller tjenstepensjon. Vi viser til at reglene skulle vært opphevet i 1978, da man opphevet samme type regler for tjenstepensjonistene.

10.7.8.3 Tilfeller av tidligere godkjent personskade og etterfølgende opptjening av tjenstepensjon

Personer kan ha mottatt gradert uførepensjon fra yrkesskadetrygden som kompensasjon for tap av arbeidsevne og men, samtidig som de har vært i arbeid og har tjent opp ytterligere pensjonsrettigheter med sin restarbeidsevne. Rimelighetsbetraktning-

ger tilsier at det ikke bør foretas samordning mellom yrkesskadepensjonen og den senere opptjente tjenstepensjonen i disse tilfellene, da det vitterlig dreier seg om pensjoner som kompenserer ulike former av inntektstap. Gjeldende regler gir imidlertid ikke muligheter for å differensiere samordningstilfellene her.

Årsaken til at det er vanskelig å oppnå rimelige resultater ved samordning av gamle yrkesskadepensjoner, har ellers primært sammenheng med de lave pensjonsgrunnlag og bruttopensjoner som loven av 1958 hjemler. I krigspensjoneringen – der pensjonsnivået ligger vesentlig høyere – unngår man i det vesentlige problemene med urimelig lav pensjonsdekning. Unntak vil likevel forekomme for sivile krigsskadde med laveste pensjonsgrunnlag 3 200 og 4 000 kroner.

Et spørsmål man kan stille seg, er om samordningsloven og samordningsreglene er formålstjenlige som virkemidler for å sikre rimelige pensjonsytelser for disse spesielle trygdetilfellene. Forholdet er at disse yrkesskadde som taper mye på samordningsreglene, utgjør en mindre gruppe av personskadepensjonene (uførepensjonistene), og at det vil være vanskelig å avhjelpe deres problemer ut fra de former for beregningsregler som finnes i det eksisterende samordningssystemet. De nye samordningsreglene som må utformes for å avhjelpe deres særegne problem, kan vanskelig unnlate å føre til en ytterligere komplisering av regelverket, altså til det motsatte av forenkling og ensartethet.

Utvalget har vurdert alternative løsninger knyttet til gjeldende regler om kvalitetstillegg, deltid og samtidighet for tjenstepensjoner, uten å kunne se at disse reglene gir noe mulig løsningsalternativ. Det enkleste ville være å si at disse delpensjonene skulle holdes helt utenfor samordning med en etterfølgende opptjent tjenstepensjon og en tilsvarende opptjent tilleggspensjon fra folketrygden. Med slike regler for uførepensjonistene med yrkesskadepensjon etter loven av 1958 kan det imidlertid fort oppstå en smitteeffekt til krigsinvalidere og uførepensjonister med yrkesskadepensjon etter folketrygdens kapittel 11 og til enkene etter de samme gruppene.

Slike regler om unntak fra samordning vil uten at det samtidig blir innført klare avgrensninger, gi en uforholdsmessig favorisering av dem som har en relativt liten skade. Muligheten for at man overfører misnøyen med samordningsresultatene til tilfeller av full yrkesskadepensjon etter loven av 1958 og 100 prosent uførepensjon fra folketrygden, vil utvilsomt være til stede. I relasjon til disse sakene vil små variasjoner i pensjonstilfellene kunne virke inn, hvis man først åpner for nyanserte regler. Slik utvalget ser det, synes mye å tale for at problemet blir løst gjennom en mulighet for kapitalutløsning av yrkesskadepensjonen når samordningsreglene gir urimelige resultater. En slik kapitalutløsning av uførepensjonen bør imidlertid ikke avskjære mulighetene for etterfølgende enkepensjon ved dødsfall.

Konklusjon: Utvalget foreslår at det blir gitt særlige regler om rett til kapitalutløsning av graderte uførepensjoner fra personskadetrygd for å avhjelpe de urimelige samordningsresultater som oppstår i disse tilfellene. Det foreslås tatt inn en forskriftshjemmel i § 15 i loven om yrkesskadetrygd, som gir rett til kapitalutløsning etter særskilte regler. Bestemmelsene i § 15 gir også nå rett til kapitalutløsning, men bare for de tilfeller hvor uføregraden er fastsatt til mindre enn 30 prosent.

10.7.8.4 Spesielle forhold knyttet til enkepensjoner

Rett til enkepensjon fra personskadetrygd gis uavhengig av enkenes økonomiske situasjon. Det foretas altså ingen behovsprøving av enkepensjonene i forhold til samtidig arbeidsinntekt eller annen type inntekt.

At det kan utbetales full enkepensjon samtidig med at enken er i fullt arbeid og har høy inntekt, men at det gis samordningsregler for avkorting av enkepensjonen

når enken får rett til egen pensjon, må sies å være noe paradoksalt. Uansett medfører reglene klare begrensninger med hensyn til å oppnå rimelige og konsekvente pensjonsresultater når ikke-behovsprøvde enkepensjoner skal tilpasses andre pensjoner.

Retten til ikke-behovsprøvde enkepensjoner har sitt grunnlag i en annen kvinneverole enn den vi nå har i det norske samfunnet. Da reglene ble innført, hadde vi et samfunn basert på eninntektsfamilier, der mannens inntekt var den som sikret familiens livsopphold. I den situasjonen var det nødvendig med regler som sikret enkene underhold gjennom erstatning for bortfall av forsørgerens inntekt.

Gjennom de senere årene har kvinnene i utpreget grad blitt yrkesaktive og selvforsørgede. Behovet for å få dekket inntektsbortfall ved tap av ektefelles inntekt er i denne situasjonen ikke på samme måte avgjørende. Vanligvis vil den gjenlevende ektefelles egen inntekt anses tilstrekkelig til å gi vedkommende et rimelig inntektsnivå (livsgrunnlag).

Så lenge ordningene med relativt høye, ikke behovsprøvde enkepensjoner består, kan de gi utilsiktede føringer og resultere i mindre rimelige fordelingsmessige resultater. Dette gjelder også forholdet til reglene for samordning. Med den rett som i utgangspunktet foreligger til full enkepensjon uavhengig av egen inntekt, blir det vanskelig å innfri enkenes forventninger til økte pensjonsutbetalinger i forbindelse med deres egen pensjonering fra arbeidslivet. Det blir også umulig å oppnå konsekvente og helhetlige samordningsresultater, med mindre man går inn for regler som gir full pensjonsdekning både i forhold til enkerettigheter og i forhold til enkens egne inntektstap. Dette er blitt synliggjort gjennom store presseoppslag. Problemet med slike regler er imidlertid at de fører til så store økonomiske uttellingene fra pensjonsordningene, og også vil gi så store økte overføringer til en allerede begunstiget gruppe, at det rent samfunnsøkonomisk kan være vanskelig å forsvare en slik prioritering.

I de tilfellene der enkene får utbetalt de største pensjonsytelsene, dreier det seg om samtidig rett til egenopptjent tjenstepensjon (alder- eller uførepensjon) og en ikke-ervervsprøvd tjensteenkepensjon. For slike samtidige pensjoner finnes det ingen regler for innbyrdes samordning, og begge pensjonene kan utbetales fullt ut. De nye reglene for samordning med folketrygdens tilleggspensjon vil ytterligere bidra til en økning i pensjonsutbetalingene til enken ut over nivået for de to brutto tjenstepensjonene.

Eksempel – pensjonsutbetaling til enke før og etter avsluttet arbeidsforhold

En enke, født i 1927, har pr 1. mai 1994 rett til full statsenkepensjon, enkepensjon fra Pensjonstrygden for sjømenn regnet etter 24 farts måneder og 80 prosent krigsenkepensjon. Alle enkepensjonene er ikke-behovsprøvde. Hun er i fullt arbeid med en inntekt på 160 000 kroner pr år.

Før samordning har pensjonisten rett til:

Fra sjømannstrygden	
24/360 enkepensjon	kr 4 406 pr år
Fra Statens pensjonskasse	
30/30 enkepensjon (Ts = 5,14)	kr 103 311 pr år
Fra krigspensjoneringen	
80 prosent enkepensjon (Ps = 5,34)	kr 85 862 pr år

Samordning av enkepensionene skjer som følger:

Samordning av tjenesteenkepensjoner

Brutto statspensjon	kr 103 311	kr 103 311
sjømannsenkepension	kr 4 406	
Sum brutto	<u>kr 107 717</u>	
<i>- Maximumsyttelse:</i>		
Full statspensjon	<u>kr 103 311</u>	
Overskytende til fradrag	kr 4 406	kr 4 406
Foreløpig netto statsenkepension		<u>kr 98 905</u>

Samordning mellom tjenesteenkepensjoner og krigsenkepension

Tjenestepensjoner etter innbyrdes samordning		kr 103 311
Brutto krigsenkepension		kr 85 862
Samlet brutto		<u>kr 189 173</u>
<i>- Minimumsyttelse:</i>		
kr (103 311 + 9 520)		<u>kr 112 831</u>
Frdrag i tjenesteenkepension		kr 76 342

Frdraget for krigsenkepension i tjenesteenkepension blir fordelt med 4 406 kroner i sjømannspensjon og resten, 71 936 kroner, i statsenkepension.

Pensjon til utbetaling etter samordning

Netto sjømannsenkepension		kr 0
Netto statsenkepension		kr 26 969
Krigsenkepension		kr 85 862
Totalt til utbetaling		<u>kr 112 831</u>

Enken slutter i arbeid ved fylte 67 år i oktober 1994, og får da rett til følgende nye pensjonsytelser:

Fra Statens pensjonskasse		
26/30 alderspensjon (Ts = 3,15)		kr 90 441 pr år
Fra folketrygden		
Full alderspensjon		
Grunnpensjon	kr 38 080	
55 prosent egen		
tilleggspensjon	kr 27 143	

55 prosent den avdødes		
tilleggspensjon	kr 27 993	kr 93 216 pr år

Pensjonene blir da samordnet som følger:

Samordning mellom tjenestealderspensjon, krigspensjon og folketrygdpensjon

Brutto tjenestealderspensjon	kr 90 441	kr 90 441 pr år
krigsenkepensjon	kr 85 862	
Sum brutto	<u>kr 176 303</u>	
- Maximumsyttelse:		
Full krigspensjon + 1/4 G x 0,80 (107 328 + 7 616)	<u>kr 114 944</u>	
Overskytende til fradrag	kr 61 359	<u>kr 61 359</u>
Netto tjenestealderspensjon etter samordning med krigsenkepensjon		kr 29 082

Fradrag F-tilleggspensjon

Full egenopptjent tilleggspensjon, begrenset til hva som kan trekkes	<u>kr 29 082</u>	
Netto tjenestealderspensjon etter samordning		kr 0

Samordning mellom tjenesteenkepensjoner

Uendret beregning i forhold til pr 1.5.94. Foreløpig netto statsenkepensjon utgjør 98 905 kroner.

Samordning mellom tjenesteenkepensjoner og krigsenkepensjon

>Uendret isolert beregnet fradrag med 76 342 kroner. I dette isolert beregnede fradraget skal det imidlertid trekkes for hva som allerede er beregnet av fradrag for krigsenkepensjonen i tjenestealderspensjon.

Nytt justert fradrag for krigsenkepensjon i tjenesteenkepensjon vil dermed utgjøre kr $(76\,342 - 61\,359) = 14\,983$ kroner. Fradraget blir fordelt som tidligere med 4 406 kroner i sjømannsenkepensjon og rest, 10 577 kroner, i statsenkepensjon.

Samordning av statsenkepensjon og folketrygdpensjon

Foreløpig netto statsenkepensjon etter samordning med sjømannsenkepensjon og krigenkepensjon		kr 88 328 pr år
Fradrag F-tilleggspensjon:		
55% av enkens tilleggspensjon	kr 27 143	
55% av den avdødes tilleggspensjon regnet etter Ts:		
38080(3.96 x 11/20 + 1,18 x 11/40) x 0,45 x 0,55 =	kr 23 585	
sum samordningspliktig	kr 50 728	
- Fridel:		
Enkens fulle tilleggspensjon	kr 49 352	
Rest tilleggspensjon til fradrag i statsenkepensjon	kr 1 376	
Fradrag F-grunnpensjon:		
38 080 x 3/4	kr 28 560	kr 29 936
Netto statsenkepensjon etter samordning		kr 58 392

Samordning av krigenkepensjon og folketrygdpensjon

Brutto 80 prosent krigenkepensjon		kr 85 862
Fradrag F-tilleggspensjon, begrenset til faktisk tilleggspensjon – trekk i tjenstepensjon (55 136 – 30 458)	kr 24 678	
Fradrag F-grunnpensjon: (allerede trukket i tjenstepensjon)	kr 0	kr 24 678
Netto krigenkepensjon etter samordning:		kr 61 184

Pensjon til utbetaling etter samordning

Netto alderspensjon fra Statens Pensjonskasse	kr 0
sjømannsenkepensjon	kr 0
statsenkepensjon	kr 58 392
krigenkepensjon	kr 61 184
Folketrygdpensjon	kr 93 216
Totalt til utbetaling	kr 212 792

Ut fra samfunnspolitiske hensyn og de behov man ser for fordelingsmessige omprioriteringer, er det naturlig å se på rimeligheten av regler som bygger opp om foreldede enkerettigheter. Som tidligere nevnt er det i relasjon til samordningsreglene størst problemer knyttet til beregninger av enkepensjoner. Dette er tilfellet såvel

rent beregningsteknisk (mange kompliserte regler) som resultatmessig (nettopensjoner).

For å avhjelpe problemene med kompliserte beregningsregler og lite helhetlige og konsekvente pensjonsresultater for tilfeller av ikke-behovsprøvde enkepensjoner, er det bare muligheter for opphevelse av alle samordningsregler eller også omgjøring av pensjonene til nettopensjoner. Slik utvalget ser forholdet, vil behovet for enklere regler vanskelig kunne rettferdiggjøre nye kostnadskrevede reformer for denne allerede begunstigede gruppe. Etter utvalgets mening er det mye som taler for at man bør gå den andre veien og vurdere berettigelsen av de mange livsvarige ikke-behovsprøvde bruttopensjoner til enker.

Konklusjon: Utvalget finner ikke grunnlag for å hevde at fridelsprinsippet bør gjøres gjeldende i disse tilfellene.

10.7.8.5 Mulige endringsforslag knyttet til regler for trekantsamordning

Vi viser til de vurderinger som er gitt i "[Vurdering av gjeldende regler for samordning av folketrygdtytelse ved trekantsamordning](#)." i punkt 10.6.4 om behovet for endring av gjeldende regler for samlet fradrag for folketrygdens pensjonsytelser ved samtidig rett til tjenstepensjon og personskadepensjon. Vi har der angitt behov for endringer i forhold til de regler som gjelder for samlet fradrag for både grunnpensjonen og tilleggspensjonen i folketrygden. Dette har vi gjort for å oppnå mer tilskattede pensjonsresultater og dermed færre tilfeller med behov for beregning av garantitillegg.

For å illustrere virkningene av eventuelle regelforslag har vi foretatt en ny beregning av eksempel 27 basert på mulige nye regler:

Eksempel 27 – med eventuelle nye regler

Situasjon A – Rett til 50 prosent yrkesskadepensjon, og pensjon etter 100 prosent uførhet fra Statens Pensjonkasse og folketrygden
Samordning av tjenstepensjon og yrkesskadepensjon

Brutto 21/30 statspensjon	kr 64 563	kr 64 563
Brutto Y-pensjon	kr 45 312	
Samlet brutto	<u>kr 109 875</u>	
<i>-Maksimumsyttelse:</i>		
Høyeste pensjon + 1/4 G	kr 74 083	
Til fradrag	<u>kr 35 792</u>	kr 35 792
Foreløpig netto statspensjon		<u>kr 28 771</u>

Samordning av tjenstepensjon og folketrygd-pensjon

Foreløpig netto statspensjon	kr 28 771	
Fradrag F-tilleggspensjon:	kr 29 115	
begrenset til rest		kr 28 771
Netto statspensjon etter samordning		<u>kr 0</u>

Samordning av yrkesskadepensjon og folke-trygdpensjon

Brutto 50 prosent yrkesskadepensjon		kr 45 312	
Fradrag F-tilleggspensjon			
v/isolert beregn. etter Ps: (kr 23 133)			
som sammen med fradraget i tjenestepensjonen			
begrenses til full tilleggspensjon			
etter Ps (Ps > Ts)			
(46 267 – 28 771)	kr 17 496		
alternativ begrensning *			
(37 690 – 28 771)		(kr 8 919)	
Fradrag F-grunnpensjon:			
3/4 G x 0,50	kr 14 280	kr 31 776	(kr 23 199)
Netto Y-pensjon etter samordning		kr 13 536	(kr 22 113)

* Begrensning som vist i eksempel D i "*Vurdering av gjeldende regler for samordning av folketrygdeytelser ved trekantsamordning.*" i punkt 10.6.4.

Samlet fradrag blir beregnet slik:

Isolert fradrag i y-pensjon		kr 23 133	
+ ikke sammenfallende fradrag i tj.pensjon:			
38 080 (2,67 x 30/33) 0,45 x 0,50 x 21/30		kr 14 557	
Samlet		kr 37 690	

Til utbetaling etter samordning

Netto statspensjon	kr 0		
Netto Y-pensjon	kr 13 536	(kr 22 113)	
Folketrygdpensjon	kr 106 819	(kr 106 819)	
Totalt til utbetaling	kr 120 355	(kr 128 932)	

Situasjon B – Rett til 100 prosent yrkesskadepensjon
Samordning av tjenestepensjon og yrkesskadepensjon

Brutto 21/30 statspensjon	kr 64 563	kr 64 563	
Brutto Y-pensjon	kr 90 624		
Samlet brutto	kr 155 187		
<i>-Maksimumsyttelse:</i>			
Høyeste pensjon + 1/4 G	kr 100 144		
Til fradrag	kr 55 043	kr 55 043	
Foreløpig netto statspensjon		kr 9 520	

Samordning av tjenestepensjon og folketrygdpensjon

Foreløpig netto statspensjon	kr	9 520
Fradrag F-tilleggspensjon:		
29 115, begrenset til rest	kr	9 520
Netto statspensjon etter samordning	kr	0

Samordning av yrkesskadepensjon og folke-trygdepensjon

Brutto 100 prosent yrkesskadepensjon		kr	90 624
Fradrag F-tilleggspensjon			
v/isolert beregn. etter Ps: (kr 46 267)			
som sammen med fradraget i			
tjenestepensjon blir beregnet til full			
tilleggspensjon etter Ps ($P_s > T_s$)			
(46 267 – 9 520)	kr	36 747	
Fradrag F-grunnpensjon:			
3/4 G	kr	28 560	kr 65 307
Netto Y-pensjon etter samordning			kr 25 317

Til utbetaling etter samordning

Netto statspensjon	kr	0
Netto Y-pensjon	kr	25 317
Folketrygdpensjon	kr	106 819
Totalt til utbetaling	kr	132 136

Nye beregningsregler som skissert vil i dette tilfellet klart avhjelpe problemet med at det gis rett til høyere samlet pensjon ved gradert yrkesskadepensjon enn ved full yrkesskadepensjon. Den samlede utbetaling med 100 prosent yrkesskadepensjon vil imidlertid på grunn av de andre reglene for begrensnings av samlet fradrag for tilleggspensjon ligge noe over det som idag utbetales medregnet garantitillegg. Forskjellen her utgjør 564 kroner.

Som tidligere nevnt i "[Vurdering av gjeldende regler for samordning av folke-trygdeytelser ved trekantsamordning.](#)" i punkt 10.6.4 vil det i praksis være vanskelig å utforme nye regler for samlet fradrag for folketrygdens tilleggspensjon som både ivaretar de begrensninger som legges til grunn ved isolert samordning mellom folketrygdpensjon og én tjenestepensjon eller personskadepensjon, og som tar hensyn til kravet til forenklinger. Med de relativt kompliserte regler som gjelder ved samordning av én pensjon med folketrygdens tilleggspensjon, vil dessverre en videreføring av de samme reglene til trekantsamordning for å oppnå konsekvente pensjonsresultater, få den minuseffekt at regelverket blir ytterligere komplisert.

For eventuelt å kunne rettferdiggjøre nye kompliserende regler som nevnt, måtte man oppnå den effekt at problemtilfellene med garantitillegg falt bort. Å få fjernet behovet for alle garantitillegg betyr så mye både for kravet til helhetlige pensjonsløsninger og for effektive arbeidsrutiner at man med en slik løsning i sikte ville valgt å foreslå en videreføring av reglene om fiktivfordeler til nye tilfeller av trekantsamordning.

Ved nærmere etterprøving av mulige nye fiktivfordelsregler på ulike tilfeller av trekantsamordning ser vi imidlertid at slike regler bare i mindre grad vil avhjelpe problemet med garantitillegg. Forholdet er at reglene for beregning av samordningsfradrag er så forskjellig fra den ene pensjonsordning til den andre, at problemet med at noen taper på rett til pensjon synes umulig å avhjelpe gjennom standardregler for beregning av samlet fradrag i trekantsamordning. I forsøket på å avhjelpe problemet med garantitillegg har vi sett på i hvilken grad en økning av samordningsstilletget fra 1/4 G til 1/2 G kunne være et aktuelt virkemiddel.

Som det går fram av de kontrollberegningene som er gjennomført i vedlegg til "*Tillem্পninger og justeringer av det eksisterende system*" i punkt 10.7.8, kan man imidlertid heller ikke med et slikt virkemiddel unngå at det oppstår tilfeller av pensjonstap. Utvalget er etter dette kommet til at et opplegg med fiktivpoengtallsberegning i trekantsamordning ikke kan anbefales. Vi legger da vekt på at slike regler vil gi mer kompleksitet og kreve større administrative ressurser uten at man kan sikre mer helhetlige pensjonsresultater for alle eksisterende garantitilfeller.

Konklusjon: Utvalget vil ikke tilrå at det blir gjennomført endringer i de regler som gjelder for samlet fradrag for grunnpensjon og tilleggspensjon i tilfeller av rett til tre eller flere pensjoner (trekantsamordning).

10.7.8.6 Oppsummering

En forutsetning for å kunne gå inn for endringer av eksisterende regler er at man kommer frem til mer enhetlige og helhetlige regler som gir enklere beregninger og mer konsekvente pensjonsresultater ved rett til mer enn to pensjoner. Det ligger i det et behov for å begrense antallet pensjonstilfeller der det uten samtidig tildeling av garantitillegg oppstår utilsiktede pensjonsresultater i form av tap på grunn av større pensjon. For øvrig forutsettes det at eventuelle merkostnader som følge av nye lempeligere reglene, kan finansieres gjennom endringer (innstramminger) av andre regler.

Dersom man gjennom revisjon av gjeldende regler ikke kan oppnå en vesentlig forenkling av regler og beregninger, kan det stilles spørsmål ved verdien av mer omfattende endringer det i eksisterende samordningssystemet. Vi ser i den forbindelse hen til at personskadepensjonene – med unntak av enkepensjoner – i liten grad kan oppstå som nye pensjonstilfeller. Forholdet er altså at den store majoriteten av pensjonstilfellene allerede eksisterer som løpende pensjoner. Nye samordningsregler som gir reduserte utbetalinger fra personskadetrygd, lar seg derfor ikke gjennomføre med umiddelbar virkning. Det må i en eller annen form gis unntaksregler eller supplerende overgangsregler som kan sikre pensjonistene mot reell nedgang i løpende pensjonsytelser. Avhengig av effekten av regelendringene og overgangsreglens art må det i en mer eller mindre lang overgangsperiode foretas en form av dobbeltberegninger som vil gi ekstraarbeid snarere enn forenklinger for de involverte.

Slik utvalget ser forholdet, bør det satses på regelendringer som ikke bare begrenser en del av de eksisterende problemer, men som reelt sett vil gi et enklere og mer oversiktlig system. Etter å ha vurdert effekten av mulige forslag til reviderte regler gjennom prøveberegninger for aktuelle pensjonstilfeller har vi kommet frem til at mulige forslag til utbedringer av eksisterende regler i mange tilfeller snarere vil komplisere systemet enn forenkle det. Bakgrunnen for det er at personskadepensjonene eksisterer som løpende ytelser, og at nye samordningsregler ikke kan iverksettes uten visse garantier mot nedgang i løpende ytelser. Selv om vi har avdekket områder der gjeldende samordningsregler klart gir utilsiktede pensjonsresultater og slik sett burde bli rettet opp, mener vi det er grunnlag for å vise varsomhet med utar-

beidelse av nye regler. Når nye regler skal anvendes på løpende pensjonstilfeller, vil det kreve så store meromkostninger at man på forhånd bør ha undersøkt hva den reelle effekten av regelendringene kan bli. I flere tilfeller blir det et spørsmål om ikke de administrative kostnader ved behandling etter to sett regler vil overstige det som gis av dobbelt pensjonsdekning i en del av sakene.

Forslagene til endringer i gjeldende regler blir i samsvar med det som er anført ovenfor begrensede og til dels noe forskjellige fra de man ville valgt, dersom personskadetrygdene hadde gitt mange nye pensjonstilfeller. Utvalgets forslag om overføring av samordningsbestemmelser fra samordningsloven til pensjonslovene, se senere "*Overføring av samordningsbestemmelser fra samordningsloven til pensjonslovene*" i punkt 10.7.10, gir også grunnlag for enkelte av endringsforslagene. Dette gjelder blant annet forslaget om å oppheve reglene om samordning av ulykkestrygdpensjoner (små pensjoner på maksimalt 200 kroner pr måned, som ikke G-reguleres).

1. Forenkling av bestemmelsene i samordningsloven § 16, slik at bestemmelsene i § 16 nr. 3 skal gjelde også når uførepensjoner er gitt for samme trygdetilfelle. Bestemmelsen gjøres gjeldende også for løpende pensjonstilfeller.
2. Reglene for samordning av enkepensjon fra yrkesskadetrygden og enkepensjon fra tjenestepensjonsordning endres slik at det gis rett til et samordningstillegg lik 1/4 G.
3. Oppheving av dobbeltavkortingsregler for folketrygdens pensjonsytelser ved rett til gradert personskadepensjon og gradert pensjon fra folketrygden. Bestemmelsen gis virkning for nye pensjonstilfeller.
4. Oppheving av 60-prosentregelen for nye pensjonstilfeller.
5. Små uførepensjoner etter fryste pensjonssatser som ytes etter de gamle lover om ulykkestrygd avkortes ikke for andre pensjonsytelser.
6. Regler om rett til kapitalutløsning (etter særskilte regler) av graderte yrkesskadepensjoner (tidligere godkjent personskade og etterfølgende opptjening av tjenestepensjon/folketrygdpensjon)

10.7.9 System for G-regulering av løpende pensjoner

10.7.9.1 Innledning

De gjeldende regler for samordning forutsetter at det blir foretatt nye fullstendige beregninger ved enhver endring av aktuelle pensjoner. Det vil si at det må gjennomføres nye samordningsberegninger i alle samordningssaker minst én gang pr år i tilknytning til justeringer av pensjonssatsene.

Det arbeidet som går med til å foreta nye samordningsberegninger, er både ressurs- og tidkrevende. For pensjonister med rett til flere samordningspliktige pensjoner er det et irritasjonsmoment at det kan ta mange måneder før alle deres pensjoner er regnet om etter nye satser. Under tiden får de tilsendt flere forskjellige pensjonsmeldinger med noe ulike pensjonsbeløp, som det kan være vanskelig å forholde seg til og se forskjellen på. Så lenge det skal foretas full samordning av de ulike pensjoner ved alle former av pensjonsreguleringer, vil dette være et problem.

Et system for pensjonsomregning som ikke krever nye fullstendige samordningsberegninger, kan være en løsning på en del av problemer som knytter seg til reglene om samordning.

10.7.9.2 En beskrivelse av modellen

Det er forutsetningen at systemet skal baseres på den eksisterende ordning med bruttopensjoner og full samordning av pensjoner etter samordningslovens bestem-

melser ved første gangs beregning. Forenklingen er at det ved senere endringer i pensjonssatsene bare foretas prosentvis regulering av de tidligere beregnede nettoytelser. Det vil si at man ikke gjennomfører nye fullstendige samordningsberegninger ved de årlige pensjonsomregningene.

De samordningsberegninger som foretas i forbindelse med innvilging av pensjon og ved senere endringer i pensjonsgrad og pensjonsgrunnlag, vil da være de eneste som pensjonistene behøver å forholde seg til rent beregningsteknisk. Ved etterfølgende endringer av pensjonssatsene vil tidligere beregnede nettoytelser bli regulert i takt med den prosentvise økning av folketrygdens grunnbeløp (G). Prosentvise omregninger av pensjonene kan gi raskere pensjonsomregning og sikre at utbetalingen av nye pensjoner skjer til samme tid.

Et system som dette forutsetter at alle aktuelle ytelser reguleres fra samme tidspunkt og med samme prosentsats. Etter at man i 1986 etablerte en ordning med G-regulering for de fleste tjenestepensjoner og personskadetrygder, er forutsetningene i det allt vesentlige lagt til rette for et system med forenklet pensjonsregulering for pensjoner utenom folketrygden. Når man ikke har tatt skrittet fullt ut og vedtatt G-regulering av allerede beregnede nettopensjoner, skyldes det at man kan få visse avvik ved avrunding av beløpene og at Pensjonstrygden for sjømenn beregner pensjoner etter fastlåste satser for pensjonister med samtidig rett til folketrygdpensjon. Etter utvalgets mening bør imidlertid dette ikke være til hinder for en ny løsning.

10.7.9.3 En vurdering av modellen

Forslaget tar utgangspunkt i at problemene knyttet til samordning i stor grad vil være proporsjonalt med antallet beregninger. Ved at administrasjonen unnlater fullstendige samordningsberegninger ved de årlige endringer av stønadssatsene, vil pensjonistene slippe å forholde seg til de mange detaljberegninger. Det kan også frigjøres ressurser til bruk for informasjon om de mer reelle samordningsberegninger som må foretas når det blir innvilget nye pensjoner eller allerede løpende pensjoner endres i forhold til grad eller grunnlag.

Ettersom man forutsetter at det fremdeles skal skje en beregning av nettoytelser etter prinsippene i det gjeldende samordningssystemet, vil et opplegg med etterfølgende G-regulering, forutsette visse unntak. Dersom pensjonisten senere blir innvilget ny pensjon eller får sine løpende pensjoner endret rent beregningsmessig, må det fremdeles foretas en ny fullstendig samordning i saken. Dette må skje fordi det da vil foreligge endrede forutsetninger i forhold til de tidligere beregninger. Utvalgets forslag om G-regulering, kan altså ikke fullt ut fjerne behovet for etterfølgende samordning, bare redusere det.

Særtillegget som skal sikre nivået for minstepensjonister i folketrygden, kan gjennom vedtak i Stortinget øke mer enn det den prosentvise økning av grunnbeløpet (G) tilsier. Dette som følge av at selve særtilleggssatsene blir forhøyet, dvs at særtillegget blir fastsatt til en stadig høyere prosentsats av grunnbeløpet (G). I tilslutning til endringer i folketrygdens pensjonssystem er det også gitt særskilte garantiregler som ved G-regulering kan kreve spesielløsninger.

Et system med G-regulering av netto tjenestepensjon eller personskadepensjon kan altså fremdeles kreve spesielle løsninger for tilfeller der pensjonisten har folketrygdpensjon med rett til særtillegg, eller får beregnet pensjon etter egne garantiregler. Slik vil det være såfremt man ikke velger å akseptere økninger i samlet pensjonsutbetaling for løpende pensjonstilfeller.

Dersom man også for løpende pensjonstilfeller av denne art vil tilstrebe det samme samlede pensjonsresultat som i nye tilfeller, er det mulig å la den økte sært-

illeggssats (%-andel av G) gå til avkorting ved G-regulering av netto samordnet pensjon.

Eksempel.

En person har rett til 100 prosent krigsenkepensjon og minstepensjon fra folketrygden. Netto krigsenkepensjon pr. 1.12.90 – etter fradrag for folketrygdens særtillegg (etter en særtilleggssats på 58 prosent av G) og $3/4$ G – utgjør 3 856 kroner pr måned.

Ved pensjonsregulering pr 1.5.91 utgjør økningen av grunnbeløpet (G) 4,106 prosent. Særtillegget i folketrygden blir hevet til 60,5 prosent av G. Ny beregnet netto krigsenkepensjon pr måned fra 1.5.91 utgjør 3 856 x $1,04106 - (0,025 G \times 1/12) = 4 330$ kroner

Ved gradert krigsenkepensjon, som f eks $2/3$ pensjon, vil avkortningsbeløpet for den økte særtilleggssatsen blir begrenset til $2/3$, $(0,025 \times 2/3 \times 1/12)$. Tilsvarende ved gradert tjenstepensjon.

Ved trekantsamordning (statspensjon, krigspensjon og folketrygdpensjon) der fradrag for folketrygdens særtillegg fordeles mellom statspensjonen og krigspensjonen, vil det også la seg gjøre å avkorte G-reguleringen av netto krigspensjon med så stor prosent av G som utgjør økningen av særtilleggssatsen.

Pensjonister med rett til særtillegg fra folketrygden må anses å utgjøre en stadig mindre del av samordningstilfellene. De vil likevel representere en vesentlig andel av tilfellene med samordning av etterlatteytelser (offentlige tjenstepensjoner og personskadetrygd).

Som følge av nye, strengere bestemmelser for beregning av tilleggspensjon i folketrygden fra 1992 er det flere pensjonister som mottar frosset tilleggspensjon fra folketrygden. Det vil si at det ikke skjer noen G-regulering av disse ytelsene så lenge pensjonisten har rett til garantitillegg fra folketrygden for å unngå å gå ned i løpende pensjon.

Folketrygdens regler for beregning av tilleggspensjon ble endret på to punkter med virkning fra 1. januar 1992. Det ene var at man vedtok å begrense pensjonsgivende inntekt slik at inntekt mellom seks og tolv ganger grunnbeløpet bare ble medregnet bare med en tredel. Det andre var at tilleggspensjonsprosenten ble redusert fra 45 til 42 prosent.

Regelendringene fikk full virkning for nye pensjonstilfeller i folketrygden etter 31. desember 1991. De fikk også virkning for personer som var innvilget uførepensjon eller etterlattepensjon før 1992, og som hadde fått beregnet tilleggspensjon basert på framtidig pensjonspoengopptjening etter 1991 ut fra de tidligere reglene. For den siste gruppen ble det vedtatt å omregne framtidige pensjonspoeng etter de nye begrensingsreglene for godskriving av pensjonsgivende inntekt. Disse pensjonistene ble likevel sikret mot nedgang i løpende tilleggspensjon gjennom regler for beregning av garantitillegg. Det vil si at de kom inn under regler om frysing av allerede løpende tilleggspensjoner, i påvente av at nye omregnede pensjoner ga en høyere beløpsmessig ytelse.

For disse pensjonstilfellene er bestemt at det skal gjennomføres en tilsvarende frysing av fradrag for tilleggspensjon i tjenstepensjon og personskadetrygd, så lenge folketrygdens tilleggspensjonsytelse ikke er omregnet etter nye regler. Vi viser til forskrift om omregning av tilleggspensjon fra folketrygden som er beregnet med antatte framtidige pensjonspoeng for år etter 1991 m.v. og om fastsetting av fradrag etter samordningslovens § 23 i slike tilfeller.

Når det gjelder samordningen med fryste tilleggspensjoner, skulle det ikke være så vanskelig å komme frem til et kronetillegg som må plusses på den G-regulerte nettoytelsen. Tillegget vil utgjøre differansen mellom et G-regulert fradrag for folketrygdens tilleggspensjon og det faktisk beregnede «fryste» fradraget.

Det er klart at forslagene må vurderes nærmere basert på flere eksempelsaker, for å sikre at resultatene blir som forventet. Den aktuelle modellen vil for øvrig tilsi at det må gjennomføres systemtekniske omlegginger av eksisterende edbprogrammer for samordning blant annet i Statens Pensjonskasse. Totalt sett skulle det imidlertid ligge til rette for forenklinger og besparinger, ikke minst sett i forhold til det eksisterende meldingssystem.

10.7.9.4 Konklusjon

Mye taler for et system med prosentvis regulering av pensjonene, etter at de er blitt samordnet første gang. Dette kan gjøre omregningene av pensjonene enklere såvel for pensjonistene som for pensjonsordningene og trygdeetaten.

Systemet gir den forenkling at pensjonistene slipper å forholde seg til en stadig strøm av kompliserte beregninger. Det vanlige vil bli at pensjonistene mottar samordningsberegninger ved tidspunktet for pensjonering, og senere bare får melding om prosentvise økninger i pensjonssatsene. Det vil være enklere for pensjonistene å forholde seg til samordningsberegningene som et engangsfenomen. Presset på pensjonsordningene om informasjon om samordningsberegninger vil bli mindre, ettersom beregningene begrenses i antall. En begrensning av antall beregninger vil også redusere behovet for meldinger mellom pensjonsordningene, og slik sett også gi administrativ avlastning.

At det helt unntaksvis er enkelte ytelser som ikke G-reguleres, kan ikke være noe avgjørende hinder for en modell for G-regulering av nettoppensjoner.

Det forutsettes at den aktuelle modell gjøres gjeldende for alle pensjoner og ikke bare for pensjoner fra personskadetrygden. Dette vektlegges ut fra pensjonistenes behov til mest mulig ensartede regler og rutiner. Det vil kunne skape usikkerhet omkring pensjonsberegningene dersom noen pensjoner ble G-regulert samtidig som andre pensjoner ble samordnet fullt ut ved endringer i pensjonssatsene.

Modellen bør gjennomføres så raskt som mulig. Det er imidlertid på det rene enkelte pensjonsordninger vil trenge noe tid til å gjennomføre en teknisk omlegging av sitt EDB-system. Ut fra dette kan en overgang til et nytt system for G-regulering av løpende samordnede pensjoner ta noen år.

10.7.10 Overføring av samordningsbestemmelser fra samordningsloven til pensjonslovene

10.7.10.1 Innledning

Bestemmelsene i den enkelte pensjonslov gir bare i mindre grad forutsetninger for beregning av den enkeltes pensjonsrettigheter. Bestemmelsene i samordningsloven vil ofte i vel så stor grad påvirke utmålingen av faktisk utbetalte pensjonsytelser, og det er det som er det mest interessante for pensjonistene. For at en pensjonsberettighet skal kunne danne seg et riktig bilde av sine rettigheter, må vedkommende kjenne både bestemmelsene i pensjonsloven og de bestemmelser som samordningsloven gir om begrensning i forhold til andre pensjonsytelser. Mange pensjonister opplever dette som utidig.

Ettersom samordningsbestemmelsene representerer en vesentlig del av pensjonsvilkårene, kan det være et godt argument for å innlemme regler om samordning i den enkelte pensjonslov. Pensjonistene kan da få et mer korrekt bilde av sine

pensjonsrettigheter ut fra bestemmelsene i pensjonsloven. Ved at aktuelle samordningsbestemmelser blir inkorporert i den enkelte pensjonslov, vil det også gis muligheter for klarere definerte regler ut fra særegne forhold i den enkelte pensjonsordning.

10.7.10.2 En beskrivelse av modellen

Det forutsettes at lov om samordning av 6. juli 1957 blir opphevet, og at man i stedet innarbeider aktuelle samordningsbestemmelser i de enkelte pensjonslovene. Bestemmelser om samordning mellom personskadepensjon og folketrygdpensjon bør tas inn i lov om yrkesskadetrygd av 1958 og i lovene om krigspensjonering av 1946. Bestemmelsene om beregning av fradrag for folketrygdens tilleggspensjon finnes allerede i lovene om krigspensjonering og i lov om yrkesskadetrygd, slik at disse reglene kan beholdes som tidligere. Hvis man velger å knytte bestemmelser om fradrag for folketrygdens grunnpensjon til de ulike arter av personskadepensjon, slik som man har gjort det i yrkesskadeloven når det gjelder fradragsregler for tilleggspensjon, kan reglene i samordningsloven § 20 tas inn i ledige paragrafer som finnes i yrkesskadelovens kapittel III om stønad. I krigspensjonslovene er aktuelle samordningsbestemmelser ikke knyttet til den enkelte pensjonsart (krigsinvalid-, krigsenke- og barnepensjon), men er gitt samlet i et kapittel om fradrag. Etter å ha vurdert negative og positive sider ved de to måtene å innplassere fradragsregler på, vil utvalget foreslå at man følger det oppsettet som er brukt i krigspensjonslovene, det vil si at man samler fradragsreglene i et eget kapittel. Vi har da lagt vesentlig vekt på at dette vil begrense omfanget av aktuelle regler i lovene og sikre at bestemmelsene får en sentral plass.

For tilfeller av trekantsamordning mellom tjenstepensjon, personskadepensjon og folketrygdpensjon må lovene om personskadetrygd også inneholde regler om avkortede fradrag for folketrygdens grunn- og tilleggspensjon der slike fradrag allerede er beregnet i tjenstepensjon. Bestemmelsene i samordningsloven § 21 om samlet fradrag for folketrygdens grunnpensjon og regler for samlet fradrag for folketrygdens tilleggspensjon foreslår vi blir gitt som forskrifter med hjemmel i krigspensjoneringslovene §§ 18 og 23 og i lov om yrkesskadetrygd § 26 (kapittel V).

Krigspensjoneringslovene inneholder også nå bestemmelser om samordning med yrkesskadepensjon i tilfeller av rett til uførepensjon eller enkepensjon fra de to ordningene. Se militærloven § 18 a og sivilloven § 24. Bestemmelsene i samordningsloven §§ 14 og 15 om regulering av uføre- og enkepensjon fra to personskadetrygder og samordning av barnepensjoner fra de to ordningene, må imidlertid tas inn som nye bestemmelser i de aktuelle paragrafene i krigspensjoneringslovene. Vi vil for øvrig foreslå at reglene i samordningsloven §§ 14 og 15 blir omformulert slik at det alltid skjer reduksjon i ytelsene fra krigspensjoneringen, når de pensjoner som samtidig ytes fra krigspensjoneringen og yrkesskadetrygden overstiger taket. Det vil si at alle regler om tilpassing av ytelser fra krigspensjoneringen og yrkesskadetrygden skal kunne finnes i krigspensjoneringslovene, og at yrkesskadeloven bare vil inneholde en bestemmelse som henviser til dette.

Regler for tilpassing av ytelser som mottas samtidig fra tjenstepensjonsordning og personskadetrygd vil det være mest naturlig å innlemme i tjenstepensjonslovene. Dette følger av at det er tjenstepensjonene som eventuelt skal avkortes ved samtidig rett til yrkesskadepensjon og krigspensjon. Det vil også være aktuelt å gi bestemmelser i personskadelovene som henviser til relevante regler i tjenstepensjonslovene, slik at pensjonistene også ved å lese lov om yrkesskadetrygd og lovene om krigspensjonering kan se at det skal foretas tilpassing mellom tjenstepensjon og pensjon fra personskadetrygd.

Til tross for de mer prinsipielle betraktninger om at reglene for tilpassing av tjenestepensjon og pensjon fra personskadetrygd primært bør inngå i tjenestepensjonslovene, har utvalget kommet til at det likevel ikke vil tilrå dette. Utvalget legger vekt på at antallet tjenestepensjonister med personskadepensjon utgjør en liten og stadig minskende gruppen, og at de regler for tilpassing av pensjoner som vil gjelde for denne lille gruppen bare har marginal interesse for flertallet av tjenestepensjonistene. For å begrense antallet detaljerte fradragsregler i tjenestepensjonslovene tilrår utvalget at bestemmelsene om tilpassing mellom tjenestepensjon og personskadepensjon blir tatt inn i de aktuelle lover om personskadetrygd. Vi foreslår at tjenestepensjonslovene tar inn henvisninger til de aktuelle bestemmelsene i personskadelovene.

10.7.10.3 En vurdering av modellen

Utvalget mener modellen har klare informasjonsmessige kvaliteter. Når man innlemmer aktuelle tilpassings- og fradragsregler i den enkelte pensjonslov, kan pensjonistene få et mer fullstendig bilde av hvilke ytelser som kan beregnes å komme til utbetaling fra pensjonsordningene. Ved at man innpasser reglene i den enkelte pensjonslov, kan for øvrig bestemmelsene gjøres enklere og mer målrettede. Det vil si at reglene i større grad kan tilpasses de begreper og beregningsfaktorer som ellers benyttes i den enkelte pensjonslov. Man unngår altså å måtte gi regler med altfor høyt abstraksjonsnivå.

Gjennom å innlemme regler for tilpassing til andre pensjoner i de enkelte pensjonslover vil det også bli lettere å se disse regler som den viktige del av pensjonsavtalene og pensjonslovene som de faktisk er. Når bestemmelsene knyttes direkte til de øvrige pensjonsvilkår, vil man ha bedre grunnlag og forutsetninger for å etterprøve virkningen av slike regler både i forhold til ytelser for ulike pensjonistgrupper og pensjonssituasjoner og i forhold til de mer generelle målsettinger man ønsker å ha for pensjonsavtalene.

Dagens ordning med en egen samordningslov for fastsetting av fradrags- og tilpassingsregler bidrar klart til at det skapes et kunstig skille mellom disse reglene og øvrige pensjonsregler. Mange pensjonister har således en oppfatning om at statskassen får større inntekter gjennom de samordningsfradrag som beregnes i deres pensjoner. Også fra pensjonsordningenes side kan det være en tendens til å distansere seg fra samordningsreglene og bruke samordningsloven som syndebukk – også for skjevheter som skyldes andre pensjonsregler. Slik sett er det flere momenter som taler for å inkorporere de regler som gjelder fradrag og tilpassing til andre pensjoner, i den enkelte pensjonslov.

Det som kan tale mot en desentralisering av samordningsbestemmelsene er behovet for å koordinerte regler og rutiner. Fordelen med at reglene kan utformes mer målrettede og konkrete i forhold til den enkelte pensjonslov, gir også den svakhet at det kan oppstå store ulikheter mellom pensjonsordningenes regler, og problemer med å sikre visse overordnede premisser ved framtidige endringer. Det må ellers legges vekt på at man ikke har lyktes med å begrense det store antall regler. De fradragsregler som det vil være aktuelt å innarbeide i pensjonslovene, må dermed suppleres med mer utførlige forskrifter, noe som medfører at pensjonistene må søke pensjonsinformasjon i flere kilder enn den enkelte pensjonslov.

En opphevelse av den gjeldende samordningslov kan ellers skape problemer i forhold til de rammebetingelser som også følger av loven og tilhørende forskrifter. Således må det utformes klare regler og rutiner for pensjonsansvar, informasjons- og meldingsrutiner mellom pensjonsordningene, regler for beregning av refusjonskrav, regler for beregning av garantitillegg ved tap på grunn av rett til en pensjon

osv. Dersom det oppstår svikt i reglene for samhandling mellom pensjonsordningene, kan det fort resultere i større feilutbetalinger. Utvalget har imidlertid kommet til at man med hjemmel i folketrygdloven, for eksempel ny § 18-3a, kan kunne gi de nødvendige regler og forskrifter som samordningsloven i dag gir.

10.7.10.4 Konklusjon

I samsvar med ovenstående vurderinger finner utvalget å kunne tilrå en løsning med opphevelse av samordningsloven. Selv om ikke alle relevante regler for tilpassing av pensjon fra personskadetrygd til andre pensjons- og trygdeytelser lar seg innpasse i pensjonslovene, vil man likevel oppnå at pensjonslovene gir et mer fullstendig bilde av aktuelle pensjonsberegninger, og at man får en enklere fremstilling av reglene.

10.7.11 Redaksjonelle endringer

Samordningsloven er i sin eksisterende form lite brukervennlig utformet. Dersom loven beholdes, er det et klart behov for omfattende redaksjonelle endringer. Foruten krav til bruk av enklere begreper og bedre språklig redigering kan det være aktuelt å se på omplassering av reglene, og også vurdere å innlemme samordningsregler som i dag finnes i de enkelte pensjonslover.

10.7.12 Forslag til lovbestemmelser med merknader

"Forslag til lovbestemmelser med merknader" i Punkt 10.7.12 inneholder lovforslag med kommentarer. Forslaget om å oppheve samordningsloven og samling av fradrags- og tilpassingsreglene i de enkelte lovene, gjør det påkrevet med flere nye lovbestemmelser i personskadetrygdlovene.

Under *"Samordningsloven"* i punkt 10.7.12.1 foreslås samordningslovens kapitler III og IV opphevet. Under *"Yrkesskadetrygden"* i punkt 10.7.12.2 foreslås nye bestemmelser i lov 12. desember 1958 om yrkesskadetrygd, som fullt ut regulerer samordning av denne med ytelser fra folketrygden og tjenstepensjonsordninger. Tilsvarende bestemmelser foreslås under *"Krigspensjoneringsloven for militærpersoner"* i punktene 10.7.12.3 og *"Krigspensjoneringsloven for sivile m.v."* i 10.7.12.4 i de to krigspensjoneringslovene. Under *"Henvisning til personskadetrygdlovene i andre pensjonslover"* i punkt 10.7.12.5 foreslås henvisningsbestemmelser i andre pensjonslover til samordningsbestemmelsene i personskadetrygdlovene.

10.7.12.1 Samordningsloven

I lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser, foreslås kapitlene III og IV opphevet.

10.7.12.2 Yrkesskadetrygden

I lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, foreslås følgende kapitteloverskrift og nye bestemmelser:

*Kapittel V. Forholdet til andre pensjons- og trygdeytelser**§ 26 Tilpassing av pensjon ved rett til andre pensjons- og trygdeytelser*

Pensjon etter denne loven skal tilpasses andre pensjons- og trygdeytelser som vedkommende samtidig har rett til fra en eller flere offentlige pensjonsordninger og trygder som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd.

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

Departementet gir forskrifter om gjennomføring av bestemmelsene i dette kapittel.

Merknader

Det foreslås at relevante samordningsregler samles i ett kapittel, for eksempel Kapittel V. Finansiering, som har flere opphevede paragrafer. Dette kapittel har i dag igjen kun en bestemmelse i § 26 om at utgifter etter loven skal dekkes av folketrygden. Denne bestemmelse foreslås flyttet til lovens § 48, som er ledig. Tilsvarende bestemmelse er for øvrig gitt i lov om folketrygd. Øvrige bestemmelser i kapitlet, jf. §§ 27 – 31, er opphevet ved lov av 29. januar 1971 nr. 24.

Det foreslås at kapittel V gis ny betegnelse, Kapittel V. Forholdet til andre pensjons- og trygdeytelser. Forutsetningen er at det gis regler om tilpassing/fradrag i uførepensjon, enkepensjon og barnpensjon under ett. Man tenker seg samtidig at det tas inn en henvisning til tilpassingsbestemmelsene i kapittel V i lovens §§ 12, 19 og 22, som omhandler vilkårene for rett til de ulike pensjoner.

Regler for definering av samordningspliktige pensjoner er i dag hjemlet i samordningsloven §§ 1 – 4. Reglene forutsettes tatt inn i folketrygdloven § 18-3 a. De nye regler i folketrygden vil gi hjemmel for fastsetting av forskrifter, blant annet for definering av begreper, felles rutiner, saksgang når flere pensjoner skal tilpasses samme ytelse m.m.

Det foreslås en inngangsbestemmelse i yrkesskadeloven § 26, der det kan vises til relevante bestemmelser i folketrygdloven.

Bestemmelsene i andre ledd gir hjemmel for å foreta reduksjon i pensjon med tilbakevirkning, samt å foreta oppgjør pensjonsordningene imellom. Bestemmelsen erstatter forskrifter gitt med hjemmel i samordningsloven. Etter utvalgets oppfatning bør adgangen til å foreta slike refusjonsoppgjør ha direkte hjemmel i lov.

Bestemmelsene i tredje ledd gir hjemmel for fastsetting av forskrifter.

§ 27 Tilpassing av pensjon ved samtidig rett til ytelser fra krigspensjoneringen

Ved rett til pensjon etter denne loven og pensjon etter en av lovene om krigspensjonering, skal den samlede pensjonsutbetaling begrenses i samsvar med reglene i krigspensjoneringslovene. Se lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner § 18 b og lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner § 23 b.

Merknader

Bestemmelsen gir kun informasjon om at alle regler for tilpassing av krigspensjon og yrkesskadepensjon finnes i lovene om krigspensjonering. Etter gjeldende samordningslov § 14 skal fradrag beregnes i yrkesskadepensjon, når det ytes etterlattepensjon fra yrkesskadetrygden og invalidepensjon fra krigspensjoneringen. Også ved samtidig rett til barnpensjon fra krigspensjonering og yrkesskadetrygd, kan det med dagens regler skje avkorting i ytelsene fra yrkesskadetrygden. Forslaget til nye bestemmelser forutsetter at all avkorting av ytelser skjer i krigspensjone-

ringen og reglene i krigspensjoneringen omskrives i samsvar med dette. Utvalget anser at reglene ved dette vil bli enklere og mer oversiktlige.

§ 28 Tilpassing av tjenstepensjon ved samtidig rett til pensjon etter denne lov

1. *Ved rett til*

- *uførepensjon etter denne loven og uførepensjon, alderspensjon, enkepensjon eller enkemannspensjon fra tjenstepensjonsordning eller*
- *enkepensjon etter denne loven og uførepensjon eller alderspensjon fra tjenstepensjonsordning,*

skal samlet utbetaling ikke overstige et beregnet pensjonsmaksimum. Tjenstepensjonen settes ned med det overskytende beløpet.

Pensjonsmaksimum er summen av

- a) *den høyeste av pensjonene når*
 - *tjenstepensjonen beregnes etter full tjenestetid,*
 - *uførepensjonen beregnes etter 100 prosent uførhet, og*
- b) *1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*

Dersom pensjonisten mottar uførepensjon etter denne loven som er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, reduseres tillegget etter bokstav b forholdsmessig.

2. *Ved rett til enkepensjon etter denne loven og enkepensjon fra tjenstepensjonsordning skal samlet utbetaling ikke overstige summen av*

- a) *den høyeste av pensjonene når tjenstepensjonen regnes etter full tjenestetid, og*
- b) *1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*

Tjenstepensjonen settes ned med det overskytende beløpet.

3. *Ved rett til barnpensjon etter denne loven og barnpensjon fra tjenstepensjonsordning, skal samlet utbetaling ikke overstige den høyeste av pensjonene når tjenstepensjonen beregnes etter full tjenestetid. Tjenstepensjonen settes ned med det overskytende beløpet.*

Merknader

Bestemmelsene i nr. 1 tilsvarende i hovedtrekk de regler som i dag finnes i samordningsloven §§ 16 nr. 3 og 17 a, b og c. Det vil si at man forenkler bestemmelsene gjennom å oppheve de strengere og mindre brukte regler i lovens § 16 nr. 2. En unnlater for øvrig å dekke opp for alderspensjon og etterlattepensjon som er redusert på grunn av inntektsmessig prøving. Det er ingen grunn til at takreglene i tilpassingsbestemmelsene skal gi bedre betingelser enn reglene i tjenstepensjonslovene, når pensjonen er avkortet ut fra andre forhold enn uførhet.

Det anses hensiktsmessig at bestemmelsene blir hjemlet i lovene om personskadetrygd selv om fradrag fortsatt skal beregnes i tjenstepensjon. Utvalget viser til at personskadetrygdene er utdøende ordninger, og at det ikke er tjenlig å komplisere tjenstepensjonsordningenes regelverk med samordningsbestemmelser som kun gjelder for en liten gruppe pensjonister.

Bestemmelsen i nr. 2 er endret slik at det i disse tilfeller gis rett til beregning av et samordningstillegg lik 1/4 grunnbeløp. Dette i samsvar med tilsvarende regler for samordning av krigsenkepensjon og tjensteenkepensjon. Bestemmelsen i nr. 3 tilsvarende gjeldende regler i lov om samordning § 18 nr. 3. Bestemmelser om samordning av barnpensjoner må i alle fall gis for løpende tilfeller med ytelser etter brut-

tosystemet. Ved eventuell overgang til nye nettoppensjoner, vil bestemmelsen kunne oppheves.

§ 29 Fradrag i pensjon for tilleggspensjon og sært tillegg fra folketrygden

1. *Pensjon etter denne loven reduseres med tilleggspensjon fra folketrygden. Dersom pensjonisten mottar uførepensjon etter denne loven som er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, begrenses likevel fradraget til en så stor del av full tilleggspensjon som uførepensjonen utgjør av hel pensjon. Er pensjongs-givende inntekt i folketrygden større enn trygdet arbeidsinntekt, skal fradraget svare til tilleggspensjon beregnet på grunnlag av trygdet arbeidsinntekt. Fradragsbestemmelsene gjelder for alle ytelser etter folketrygdloven som er sammensatt av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller sært tillegg. Det samme gjelder avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).*
2. *Bestemmelsene i nr. 1 gjelder tilsvarende for sært tillegg og ventetillegg fra folketrygden.*

Merknader

Bestemmelsene i nr. 1 og nr. 2 er i dag gitt i lovens § 12 nr. 3 andre til femte ledd og § 19 nr. 1 andre til femte ledd. Forslaget til ny lovtekst innebærer en omskriving (forenkling) av reglene etter ordlyden i regler for beregning av grunnpensjonsfradrag. Se samordningsloven § 20. Det er også foretatt en viss bearbeiding av tekst (ikke endringer av materiell art) for tydeliggjøring av bestemmelsen. Betegnelsen skadde/enke er byttet ut mot pensjonist. Det forutsettes at ordlyden i nr. 2 også skal omfatte tilfeller av overgangsstonad.

Det forutsettes at bestemmelser for særskilt beregning av fradrag og for begrensnings av samlet fradrag ved rett til flere pensjoner, blir regulert ved forskrift gitt i medhold av lovens § 26.

§ 30 Fradrag i pensjon for grunnpensjon etter folketrygdloven

1. *Pensjon etter denne loven reduseres med grunnpensjonen fra folketrygden. Fradraget utgjør 3/4 av folketrygdens grunnbeløp. Dersom grunnpensjonen er beregnet på grunnlag av mindre enn 40 års trygdetid, skal fradraget begrenses forholdsmessig. Dersom pensjonisten mottar uførepensjon etter denne loven som er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, begrenses fradraget til en så stor del av full grunnpensjon som uførepensjonen utgjør av hel pensjon. Departementet gir forskrift om begrensnings av fradraget når grunnpensjonen fra folketrygden er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent eller er redusert fordi pensjonisten har arbeidsinntekt. Fradragsbestemmelsene gjelder for alle ytelser etter folketrygdloven som er sammensatt av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller sært tillegg. Det samme gjelder avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).*
2. *Barnpensjon etter denne loven reduseres med barnpensjon fra folketrygden. Dersom barnpensjon ytes etter § 22 nr. 1 tredje ledd med et beløp som svarer til enkepensjon, skal barnpensjonen reduseres etter reglene i nr. 1.*

Merknader

Bestemmelsene i nr. 1 er i dag hjemlet i samordningsloven §§ 20 første og annet ledd, 22 nr. 2 første ledd og 28 nr. 1. Punktet gir også hjemmel for fastsetting av

forskrifter lik bestemmelsene i någjeldende samordningslov § 20 tredje, fjerde og femte ledd og § 22 nr. 1. Det forutsettes at det ikke skal skje dobbeltavkorting når både yrkesskadepensjon og folketrygdpensjon er graderte.

Gjennom å utforme en samlet bestemmelse for alle pensjonsarter, blir reglene mer oversiktlige.

Regler for samlet fradrag for grunnpensjon ved rett til ytelser fra flere enn to pensjons- eller trygdeordninger, forutsettes gitt som forskrift med hjemmel i lovens § 26.

§ 31 Fradrag i pensjon for utenlandsk pensjon

Departementet gir forskrift om bortfall av ytelser etter denne loven for personer som har rett til pensjons- og trygdeytelser etter utenlandsk lov.

Merknader

Bestemmelsen i gjeldende § 37 overføres hit.

§ 48 Dekning av utgifter.

Utgifter som etter 31. desember 1970 påløper etter denne loven og de lovene som er nevnt i § 53 nr. 1 bokstavene a – c dekkes av folketrygden.

Merknader

Någjeldende bestemmelse i § 26 flyttes til Kapittel X. Forskjellige bestemmelser, og plasseres i ledig paragraf 48.

I § 12 Uførepensjon, skal nytt punkt 3 lyde:

3. Har den skadde tidligere uførepensjon etter nærværende lov, en av lovene om ulykkestrygd eller etter en av lovene om krigspensjonering, skal pensjonen for det siste skadetilfelle fastsettes på grunnlag av forskjellen mellom den samlede ervervsuførhet etter den siste skade, og den som det tidligere er fastsatt pensjon for.

Dersom det ytes uførepensjon etter bestemmelsene i nr. 1 samtidig med sykepenger etter folketrygdloven, kommer sykepengene til fradrag i den utstrekning ytelsene dekker samme tap av ervervsevne.

Bestemmelser i lovens kapittel V gir regler om tilpassing av uførepensjon etter denne lov, når det foreligger samtidig rett til andre pensjons- og trygdeytelser.

Merknader

Når man samler alle regler om tilpassing til andre samtidige pensjoner i ett kapittel (kapittel V), er det behov for å gi en bestemmelse i § 12 om uførepensjon, som henviser til bestemmelsene i kapittel V. Denne bestemmelsen foresås gitt som et nytt tredje ledd i § 12 nr. 3. Någjeldende bestemmelser i § 12 nr. 3 andre, tredje, fjerde og femte ledd vil utgå og erstattes av nye bestemmelser i kapittel V.

I § 19 Enkepensjon, skal nytt punkt 7 lyde:

7. Bestemmelser i lovens kapittel V gir regler om tilpassing av enkepensjon og enkemannspensjon etter denne loven, når det foreligger samtidig rett til andre pensjons- og trygdeytelser.

Merknader

Når man samler alle regler om tilpassing til andre samtidige pensjoner i ett kapittel (kapittel V), er det behov for å gi en bestemmelse i § 19 om enkepensjon, som henviser til bestemmelsene i kapittel V. Denne bestemmelsen foreslås gitt som et nytt punkt 7. Den nye henvisning til tilpassingsreglene i kapittel V, som vil komme inn som et nytt punkt 7, vil ved å komme inn på slutten av bestemmelsen favne såvel enke- som enkemannspensjon.

I 22 Barnpensjon, skal nytt punkt 7 lyde:

7. Bestemmelser i lovens kapittel V gir regler om tilpassing av barnepensjon etter denne loven, når det foreligger samtidig rett til andre pensjons- og trygdeytelser.

Merknader

Når man samler alle regler om tilpassing til andre samtidige pensjoner i ett kapittel (kapittel V), er det behov for å gi en bestemmelse i § 22 om barnepensjon, som henviser til bestemmelsene i kapittel V. Denne bestemmelsen foreslås gitt som et nytt punkt 7.

10.7.12.3 Krigspensjoneringsloven for militærpersoner

I lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, foreslås følgende kapitteloverskrift og nye bestemmelser:

Kapittel V. Forholdet til andre pensjons- og trygdeytelser

§ 18 Tilpassing av pensjon ved rett til andre pensjons- og trygdeytelser

Pensjon etter denne loven skal tilpasses andre pensjons- og trygdeytelser som vedkommende samtidig har rett til fra en eller flere offentlige pensjons- og trygdeordninger som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd.

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelse fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

Departementet gir forskrifter om gjennomføring av bestemmelsene i dette kapittel.

Merknader

Regler for definering av samordningspliktige pensjoner er i dag hjemlet i samordningsloven §§ 1-4. Reglene forutsettes tatt inn i folketrygdloven § 18-3 a. De nye regler i folketrygden vil gi hjemmel for fastsetting av forskrifter, blant annet for definering av begreper, felles rutiner, saksgang når flere pensjoner skal tilpasses samme ytelse m.m.

Det synes aktuelt å ha en inngangsbestemmelse i militærloven § 18, der det kan vises til relevante bestemmelser i folketrygdloven.

Bestemmelsene i andre ledd gir hjemmel for å foreta reduksjon i pensjon med tilbakevirkning, samt for å foreta oppgjør pensjonsordningene imellom. Bestemmelsen erstatter forskrifter gitt med hjemmel i samordningsloven. Etter utvalgets mening bør adgangen til å foreta slike refusjonsoppgjør ha hjemmel i lov. Lovens § 18 bør gi en generell hjemmel for fastsetting av forskrifter, herunder forskrift tilsvarende bestemmelsen i gjeldende samordningslov § 2.

Bestemmelsene i samordningsloven § 3 foreslås sløyfet, da de har liten praktisk betydning. Vi viser til at det er få tilfeller av barnetillegg og at det ikke kan anses nødvendig å presisere hva som er ikke-samordningspliktige ytelser.

Fremgangsmåten for refusjonsoppgjør, herunder frister for å melde krav, forutsettes regulert ved forskrift.

§ 18 a Tilpassing av flere samtidige ytelser fra krigspensjoneringen

- 1. Ved rett til invalidepensjon etter denne loven og invalidepensjon etter lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner (sivilloven), skal samlet utbetaling ikke overstige full pensjon etter den loven som gir høyest ytelse.*

2. *Ved rett til invalidepensjon etter denne loven og enkepensjon etter denne loven eller etter sivilloven, skal invalidepensjonen reduseres med 50 prosent, dog ikke utover 50 prosent av enkepensjonen.*
3. *Bestemmelsene i nr. 1 og 2 gjelder tilsvarende ved rett til sykepenger etter lovene om krigspensjonering.*
4. *Ved rett til barnpensjon etter begge foreldre etter lovene om krigspensjonering, skal bare den høyeste av pensjonene ytes.*

Merknader

Bestemmelsene finnes i dag i militærloven § 18 a, se første, andre og fjerde ledd. Det er foretatt en viss omskriving med henblikk på forenkling.

§ 18 b Tilpassing av pensjonsytelser ved samtidig rett til ytelser etter lov om yrkesskadetrygd

1. *Ved rett til uførepensjon eller sykepenger etter denne loven og etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, skal samlet utbetaling ikke overstige den høyeste av ytelsene beregnet etter 100 prosent uførhet. Ytelsen etter denne loven settes ned med det overskytende beløpet.*
2. *Ved rett til*
 - *invalidepensjon etter denne loven og enkepensjon etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, eller*
 - *enkepensjon etter denne loven og uførepensjon etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd,*

skal samlet utbetaling ikke overstige et beregnet pensjonsmaksimum. Pensjon etter denne loven settes ned med det overskytende beløpet.

Pensjonsmaksimum er summen av

- a) *den høyeste av pensjonene når*
 - *uførepensjonen beregnes etter 100 prosent uførhet,*
 - *enkepensjonen beregnes som full enkepensjon, og*
- b) *1/4 av folketrygden grunnbeløp*

Dersom uførepensjonen er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, reduseres tillegget etter bokstav b forholdsmessig.

3. *Ved rett til enkepensjon etter denne loven og enkepensjon etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, skal krigspensjonen settes ned med et beløp som utgjør så stor forholdsmessig del av yrkesskadepensjonen som krigspensjonen utgjør av full krigspensjon.*
Nedsettelse etter første ledd skal likevel ikke føre til at samlet utbetaling blir lavere enn summen av
 - a) *den høyeste av pensjonene og*
 - b) *1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*
4. *Ved rett til barnpensjon til samme barn etter denne loven og lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, skal bare den høyeste av pensjonene ytes.*

Merknader

Bestemmelsene i nr. 1 og 3 finnes i dag i militærloven § 18 a første og tredje ledd. Bestemmelsen i nr. 1 foreslås omskrevet slik at man unnlater regulering for ytelser som gis etter de eldre lovene om ulykkestrygd for industriarbeidere med flere. Det kan fremdeles gis ytelser etter disse lovene, men det dreier seg om små

pensjoner på maksimalt 200 kroner pr måned. Pensjonene gis som faste beløp uten grunnbeløpsregulering og har mye til felles med ascendent-pensjonene i krigspensjoneringen, som allerede er unntatt samordning. Ettersom det er svært få pensjoner som løper etter disse gamle ulykkestrygdlovene og det allerede gis mulighet for kapitalutløsning av pensjonene for å avhjelpe uheldige samordningsresultater ved rett til folketrygdpensjon, foreslår vi å oppheve reglene for samordning av disse pensjonene. Det vil også bidra til å forenkle bestemmelsen i nr. 1.

Bestemmelsene i nr. 2 og 4 står i samordningsloven §§ 14 og 15. Bestemmelsen i nr. 4 er beholdt uendret.

Bestemmelsene i nr. 2 er omredigert noe etter den mål som ellers er benyttet. Gjeldende bestemmelse i samordningsforskrift nr. 12 er også innarbeidet, slik at det skal regnes med full krigspensjon dersom denne er høyere enn uførepensjon regnet etter hel uførhet. Utover det er bestemmelsen omskrevet slik at fradrag alltid vil bli beregnet i krigspensjonen og ikke som nå i enkepensjonen. Dette er gjort for å samle alle regler for innbyrdes regulering av krigspensjon og yrkesskadepensjon i krigspensjonslovene. Det vil gi et mer oversiktlig system.

§ 18 c Tilpassing av tjenstepensjon ved samtidig rett til pensjon etter denne loven

1. Ved rett til

- uførepensjon (invalidepensjon) etter denne loven og uførepensjon, alderspensjon, enkepensjon eller enkemannspensjon fra tjenstepensjonsordning eller*
- enkepensjon etter denne loven og uførepensjon eller alderspensjon fra tjenstepensjonsordning,*

skal samlet utbetaling ikke overstige et beregnet pensjonsmaksimum. Tjenstepensjonen settes ned med det overskytende beløpet.

Pensjonsmaksimum er summen av

- a) den høyeste av pensjonene når*
 - tjenstepensjonen beregnes etter full tjenestetid,*
 - uførepensjonen beregnes ut fra 100 prosent*
 - enkepensjonen beregnes som full enkepensjon, og*

- b) 1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*

Dersom uførepensjonen etter denne loven er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, reduseres tillegget etter bokstav b forholdsmessig. Tilsvarende gjelder dersom enkepensjon etter denne loven er fastsatt lavere enn full enkepensjon.

2. Ved rett til enkepensjon etter denne loven (krigspensjon) og enkepensjon fra tjenstepensjonsordning, skal tjenstepensjonen settes ned med en så stor forholds- messig del som krigspensjonen utgjør av full krigspensjon.

Nedsettelse etter første ledd skal likevel ikke føre til at samlet utbetaling blir lavere enn summen av

- a) den høyeste av pensjonene og*
- b) 1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*

3. Ved rett til barnpensjon etter denne loven og fra tjenstepensjonsordning, skal samlet utbetaling ikke overstige den høyeste av pensjonene når tjenstepensjonen beregnes etter full tjenestetid. Tjenstepensjonen settes ned med det overskytende beløpet.

Merknader

Bestemmelsene finnes i dag i samordningsloven §§ 16–18. Det er imidlertid gjennomført følgende materielle endring: Første og andre ledd i samordningsloven § 16 foreslås sløyfet. Bestemmelsen i tredje ledd gjøres gjeldende for alle trygdetilfeller.

I bestemmelsene i nr. 1 er innarbeidet retningslinjer for medregning av full krigsenkepensjon ved fastsettelse av pensjonsmaksimum samt gradering av samordningstillegg ut fra grad for krigsenkepensjon.

§ 18 d Fradrag i pensjon for tilleggspensjon og særtillegg fra folketrygden

1. *Pensjon etter denne loven reduseres med tilleggspensjon fra folketrygden. Dersom pensjonisten mottar invalidepensjon etter denne loven som er fastsatt etter lavere uføregrad enn 100 prosent, begrenses likevel fradraget til en så stor del av full tilleggspensjon som invalidepensjonen utgjør av hel pensjon. Tilsvarende gjelder dersom enkepensjon etter denne loven er fastsatt lavere enn full enkepensjon. Er pensjongivende inntekt i folketrygden større enn full invalidepensjon etter denne loven tillagt 50 prosent, skal fradraget svare til tilleggspensjon beregnet på grunnlag av full invalidepensjon tillagt 50 prosent. Fradragsbestemmelsene gjelder for alle ytelser etter folketrygdloven som er sammensatt av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg. Det samme gjelder avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).*
2. *Bestemmelsene i nr. 1 gjelder tilsvarende for ventetillegg og særtillegg fra folketrygden.*
3. *Bestemmelsene i nr. 1 og 2 gjelder tilsvarende når barnpensjon er gitt etter § 15 andre ledd.*

Merknader

Bestemmelsene finnes i dag i militærloven § 18 nr. 1. Omskriving (forenkling) av bestemmelsene er gjort etter samme mønster som i lov om yrkesskadetrygd. Det vil si at bestemmelsen i nr. 1 tar sikte på å behandle alle typer av pensjonskombinasjoner uavhengig av art.

Det forutsettes at bestemmelser for særskilt beregning av fradrag og for begrensnings av samlet fradrag ved rett til flere pensjoner, blir regulert ved forskrift gitt i medhold av lovens § 18.

§ 18 e Fradrag i pensjon for grunnpensjon fra folketrygden

1. *Pensjon etter denne loven reduseres med grunnpensjonen fra folketrygden. Fradraget utgjør 3/4 av folketrygdens grunnbeløp. Dersom grunnpensjonen er beregnet på grunnlag av mindre enn 40 års trygdetid, skal fradraget begrenses forholdsmessig. Dersom pensjonisten mottar invalidepensjon etter denne loven som er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, begrenses fradraget til en så stor del av full grunnpensjon som invalidepensjonen utgjør av hel pensjon. Tilsvarende gjelder dersom enkepensjon etter denne loven er fastsatt lavere enn full enkepensjon. Departementet gir forskrift om begrensnings av fradrag når grunnpensjonen fra folketrygden er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent eller er redusert fordi pensjonisten har arbeidsinntekt. Fradragsbestemmelsene gjelder for alle ytelser etter folketrygdloven som er sammensatt av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg. Det samme gjelder ordninger med avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pen-*

- sjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).*
2. *Barnepensjon etter denne loven reduseres med barnepensjon fra folketrygden. Dersom barnepensjon ytes etter § 15 andre ledd med et beløp som svarer til enkepensjon, skal barnepensjonen reduseres etter reglene i nr. 1.*

Merknader

Bestemmelsene i nr. 1 er i dag hjemlet i samordningsloven §§ 20 første og annet ledd, 22 nr. 2 annet ledd og 28 nr. 1. Punkt 2 overlater til departementet å gi bestemmelser som i dag står i samordningsloven § 20 tredje, fjerde og femte ledd og § 22 nr. 2. Det legges imidlertid opp til at det ikke gis regler for dobbeltavkorting ved graderte pensjoner fra såvel krigspensjonering som folketrygd. Nye forskrifter vil kun gi retningslinjer for gradering av fradrag i forhold til laveste av aktuelle pensjonsgrader.

Ved å gi en samlet bestemmelse som omfatter alle pensjonsarter, er bestemmelsene blitt enklere. Som kommentert for regler knyttet til tilleggspensjon m.v. forutsettes det at regler for begrensning av samlet fradrag ved rett til flere pensjoner, blir regulert ved forskrift gitt i medhold av lovens § 18. Se bestemmelser i samordningsloven § 21 og regler gitt i samordningsrundskriv nr. 15.

Bestemmelsene i nr. 3 om barnepensjon svarer til regler i samordningsloven § 22 nr. 1.

§ 18 f Fradrag i pensjon for utenlandsk pensjon

Pensjon etter denne loven reduseres med uføre-, alders- og etterlattepensjon som vedkommende har rett til i medhold av utenlandsk lov. Er krigspensjonen gitt etter lavere grad enn 100 prosent, skal fradragsbeløpet avkortes forholdsmessig.

I tillegg til den resterende pensjon gis et beløp som svarer til 1/4 av folketrygdens grunnbeløp, eller en forholdsmessig del av dette beløpet dersom krigspensjonen er gradert. Tillegget skal likevel ikke overstige fradraget i henhold til første ledd. Tillegg gis ikke til barnepensjon som er gitt etter § 15 første ledd.

Departementet kan gi regler om gjennomføring av bestemmelsene i første og andre ledd, herunder regler om eventuell begrensning av fradraget og i hvilken rekkefølge fradrag (regulering og begrensning) skal foretas når vedkommende også har rett til annen norsk pensjon ved siden av utenlandsk pensjon.

Merknader

Bestemmelsene er i dag hjemlet i militærloven § 18 nr. 2.

§ 3 nr. 1 skal lyde:

1. Under krigsbetinget sykdom som nevnt i kapittel I ytes fri sykebehandling og sykepenger etter bestemmelsene i denne paragraf. Retten til fri sykebehandling og sykepenger faller likevel bort i den utstrekning tilsvarende ytelser gis etter lov om folketrygd, for offentlig regning etter annen lovgivning eller fra fremmed stat.

Merknader

Bestemmelsen i andre ledd er i dag hjemlet i militærloven § 18 a sjettede ledd. Gjeldende § 3 punkt 1 har imidlertid en henvisning til bestemmelsen i § 18 a sjettede ledd.

Det foreslås at bestemmelsen tas inn som et nytt nr. 1 andre ledd, da den med den nye lovstrukturen vil virke noe malplassert sammen med tilpassingsreglene til andre pensjoner. Dette vil også svare til det oppsett som er brukt for yrkesskadeloven, der slike regler er gitt i tilslutning til bestemmelser om rett til uførepensjon, jf. yrkesskadeloven § 12.

§ 3 a fjerde ledd (nytt) skal lyde:

Dersom det ytes invalidepensjon etter denne bestemmelsen eller lovens § 4 samtidig med sykepengene etter lov om folketrygd, kommer sykepengene fra folketrygden til fradrag i den utstrekning ytelsene dekker samme tap av ervervsevne.

Merknader

Bestemmelsen finnes i dag i militærloven § 18 a syvende ledd. Som for bestemmelsen over synes det mest hensiktsmessig å unnlate innplassering av nye regler i § 18. Bestemmelsen foreslås derfor flyttet til gjeldende § 3 a.

10.7.12.4 Krigspensjoneringsloven for sivile m.v.

I lov 13. desember 1946 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner (sivilloven), foreslås følgende kapitteoverskrift og nye bestemmelser:

Kapittel VI. Forholdet til andre pensjons- og trygdeytelser

§ 22 (Opphevet ved lov 13. juni 1980 nr. 45).

§ 23 Tilpassing av pensjon ved rett til andre pensjons- og trygdeytelser

Pensjon etter denne loven skal tilpasses andre pensjons- og trygdeytelser som vedkommende samtidig har rett til fra en eller flere offentlige pensjonsordninger og trygder som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd.

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelse fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

Departementet gir forskrifter om gjennomføring av bestemmelsene i dette kapittel.

Merknader

Regler for definering av samordningspliktige pensjoner er i dag hjemlet i samordningsloven §§ 1-4. Reglene forutsettes tatt inn i folketrygdloven § 18-3 a. De nye reglene i folketrygdloven vil gi hjemmel for fastsetting av forskrifter, blant annet for definering av begreper, felles rutiner, saksgang når flere pensjoner skal tilpasses samme ytelse m.m.

Det anses hensiktsmessig med en inngangsbestemmelse i sivilloven § 23, der vi viser til relevante bestemmelser i folketrygdloven.

Bestemmelsene i andre ledd gir hjemmel for å foreta reduksjon i pensjon med tilbakevirkning, samt for å foreta oppgjør pensjonsordningene imellom. Bestemmelsen erstatter forskrift gitt med hjemmel i samordningsloven. Etter utvalgets mening bør adgangen til å foreta slike refusjonsoppgjør ha hjemmel i lov. Lovens § 23 bør gi en generell hjemmel for fastsetting av forskrifter, herunder forskrift tilsvarende bestemmelsen i gjeldende samordningslov § 2.

Bestemmelsene i samordningsloven § 3 foreslås utelatt, da de har liten praktisk betydning. Vi viser til at det er få tilfeller av barnetillegg og at det ikke kan anses nødvendig å presisere hva som er ikke-samordningspliktige ytelse.

Framgangsmåten for refusjonsoppgjør, herunder frister for å meldt krav, forutsettes regulert ved forskrift.

§ 23 a Tilpassing av flere samtidige ytelse fra krigspensjoneringen

1. *Ved rett til invalidepensjon etter denne loven og invalidepensjon etter lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner (militærloven), skal samlet utbetaling ikke overstige full pensjon etter den loven som gir*

- høyest ytelse.*
2. *Ved rett til invalidepensjon og enkepensjon etter denne loven eller etter militærloven, skal invalidepensjonen reduseres med 50 prosent, dog ikke ut over 50 prosent av enkepensjonen.*
 3. *Bestemmelsene i nr. 1 og 2 gjelder tilsvarende ved rett til sykepengen etter lovene om krigspensjonering.*
 4. *Ved rett til barnpensjon etter begge foreldrene etter lovene om krigspensjonering, skal bare den høyeste av pensjonene ytes.*

Merknader

Bestemmelsene finnes i dag i sivilloven § 24, se første og andre ledd. Det er foretatt en viss omskriving med henblikk på forenkling.

§ 23 b Tilpassing av pensjonsytelser ved samtidig rett til ytelser etter lov om yrkesskadetrygd

1. *Ved rett til uførepensjon eller sykepengen etter denne loven og etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, skal samlet utbetaling ikke overstige den høyeste av ytelsene beregnet etter 100 prosent uførhet. Ytelsene etter denne loven settes ned med det overskytende beløpet.*
2. *Ved rett til*
 - *invalidepensjon etter denne loven og enkepensjon etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, eller*
 - *enkepensjon etter denne loven og uførepensjon etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd,*

skal samlet utbetaling ikke overstige et beregnet pensjonsmaksimum. Pensjon etter denne loven settes ned med det overskytende beløpet.

Pensjonsmaksimum er summen av

- a) *den høyeste av pensjonene når*
 - *uførepensjonen beregnes etter 100 prosent uførhet,*
 - *enkepensjonen beregnes som full enkepensjon, og*
- b) *1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*

Dersom uførepensjonen er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, reduseres tillegget etter bokstav b forholdsmessig.

3. *Ved rett til enkepensjon etter denne loven og enkepensjon etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, skal krigspensjonen settes ned med et beløp som utgjør så stor forholdsmessig del av yrkesskadepensjonen som krigspensjonen utgjør av full krigspensjon. Nedsettelse etter første ledd skal likevel ikke føre til at samlet utbetaling blir lavere enn summen av*
 - a) *den høyeste av pensjonene og*
 - b) *1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*
4. *Ved rett til barnpensjon til samme barn etter denne loven og lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, skal bare den høyeste av pensjonene ytes.*

Merknader

Bestemmelsene i nr. 1 og 3 finnes i dag i sivilloven § 24 første og tredje ledd. Bestemmelsen i nr. 1 foreslås omskrevet slik at man unnlater regulering for ytelser som gis etter de eldre lovene om ulykkestrygd for henholdsvis industriarbeidere,

sjømenn, fiskere og militære. Det kan fremdeles gis ytelser etter disse lovene, men det dreier seg om små pensjoner på maksimalt 200 kroner pr måned. Pensjonene gis som faste beløp uten grunnbeløpsregulering og har mye til felles med ascendentpensjon i krigspensjoneringen, som allerede er unntatt samordning. Ettersom det er svært få pensjoner som løper etter disse eldre ulykkestrygdlovene og det allerede gis mulighet for kapitalutløsning av pensjonene for å avhjelpe uheldige samordningsresultater ved rett til folketrygdpensjon, oppheves reglene for samordning av disse pensjonene. Det vil også bidra til å forenkle bestemmelsen i nr. 1.

Bestemmelsene i nr. 2 og 4 står i samordningsloven §§ 14 og 15. Bestemmelsen i nr. 4 er beholdt uendret.

Gjeldende bestemmelse i samordningsforskrift nr. 12 er også innarbeidet. Det skal regnes med full krigspensjon, dersom denne er høyere enn uførepensjon regnet etter hel uførhet. Dessuten er bestemmelsen omskrevet slik at fradrag alltid vil bli beregnet i krigspensjonen og ikke som nå i enkepensjonen. Dette er gjort for å samle alle regler for innbyrdes regulering av krigspensjon og yrkesskadepensjon i krigspensjoneringslovene. Det vil gi et mer oversiktlig system.

§ 23 c Tilpassing av tjenstepensjon ved samtidig rett til pensjon etter denne loven

1. Ved rett til

- uførepensjon (invalidepensjon) etter denne loven og
- uførepensjon, alderspensjon, enkepensjon eller enkemannspensjon fra tjenstepensjonsordning eller
- enkepensjon etter denne loven og uførepensjon eller

alderspensjon fra tjenstepensjonsordning, skal samlet utbetaling ikke overstige et beregnet pensjonsmaksimum. Tjenstepensjonen settes ned med det overskytende beløpet.

Pensjonsmaksimum er summen av

- a) *den høyeste av pensjonene når*
 - *tjenstepensjonen beregnes etter full tjenestetid,*
 - *uførepensjonen beregnes ut fra 100 prosent uførhet*
 - *enkepensjonen beregnes som full enkepensjon, og*

- b) *1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*

Dersom uførepensjonen etter denne loven er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, reduseres tillegget etter bokstav b forholdsmessig. Tilsvarende gjelder dersom enkepensjon etter denne loven er fastsatt lavere enn full enkepensjon.

2. Ved rett til enkepensjon etter denne loven (krigspensjon) og enkepensjon fra tjenstepensjonsordning, skal tjenstepensjonen settes ned med en så stor forholdsmessig del som krigspensjonen utgjør av full krigspensjon.

Nedsettelse etter første ledd skal likevel ikke føre til at samlet utbetaling blir lavere enn summen av

- a) *den høyeste av pensjonene og*
- b) *1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*

3. Ved samtidig rett til barnpensjon etter denne loven og fra tjenstepensjonsordning, skal samlet utbetaling ikke overstige den høyeste av pensjonene når tjenstepensjonen beregnes etter full tjenestetid. Tjenstepensjonen settes ned med det overskytende beløpet.

Merknader

Bestemmelsene finnes i dag i samordningsloven §§ 16-18. Det er imidlertid gjennomført en materiell forenkling som gir samme pensjonsmaksimum uansett om det gjelder samme eller forskjellige skadetilfelle.

I bestemmelsene i nr. 1 er innarbeidet retningslinjer for medregning av full krigsenkepensjon ved fastsettelse av pensjonsmaksimum samt gradering av samordningstillegg ut fra grad for krigsenkepensjon.

§ 23 d Fradrag i pensjon for tilleggspensjon og særtillegg fra folketrygden

1. *Pensjon etter denne loven reduseres med tilleggspensjon fra folketrygden. Dersom pensjonisten mottar invalidepensjon etter denne loven som er fastsatt etter lavere uføregrad enn 100 prosent, begrenses likevel fradraget til en så stor del av full tilleggspensjon som invalidepensjonen utgjør av hel pensjon. Tilsvarende gjelder dersom enkepensjon etter denne loven er fastsatt lavere enn full enkepensjon. Er pensjongivende inntekt i folketrygden større enn full invalidepensjon etter denne loven tillagt 50 prosent, skal fradraget svare til tilleggspensjon beregnet på grunnlag av full invalidepensjon tillagt 50 prosent. Fradragsbestemmelsene gjelder for alle ytelser etter folketrygdloven som er sammensatt av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg. Det samme gjelder avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).*
2. *Bestemmelsene i nr. 1 gjelder tilsvarende for ventetillegg og særtillegg fra folketrygden.*
3. *Bestemmelsene i nr. 1 og 2 gjelder tilsvarende når barnpensjon er gitt etter § 15 andre ledd.*

Merknader

Bestemmelsene finnes i dag i militærloven § 23 nr. 1, men er betydelig omskrevet.

Det forutsettes at bestemmelser for særskilt beregning av fradrag og for begrensnings av samlet fradrag ved rett til flere pensjoner, blir regulert ved forskrift gitt i medhold av lovens § 23.

§ 23 e Fradrag i pensjon for grunnpensjon fra folketrygden

1. *Pensjon etter denne loven reduseres med grunnpensjonen fra folketrygden. Fradraget utgjør 3/4 av folketrygdens grunnbeløp. Dersom grunnpensjonen er beregnet på grunnlag av mindre enn 40 års trygdetid, skal fradraget begrenses forholdsmessig. Dersom pensjonisten mottar invalidepensjon etter denne loven som er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, begrenses fradraget til en så stor del av full grunnpensjon som invalidepensjonen utgjør av hel pensjon. Tilsvarende gjelder dersom enkepensjon etter denne loven er fastsatt lavere enn full enkepensjon. Departementet gir forskrift om begrensnings av fradrag når grunnpensjonen fra folketrygden er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent eller er redusert fordi pensjonisten har arbeidsinntekt. Fradragsbestemmelsene gjelder for alle ytelser etter folketrygdloven som er sammensatt av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg. Det samme gjelder ordninger med avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).*
2. *Barnpensjon etter denne loven reduseres med barnpensjon fra folketrygden. Dersom barnpensjon ytes etter § 15 annet ledd med et beløp som svarer til*

enkepensjon, skal barnepensjonen reduseres etter reglene i nr. 1.

Merknader

Bestemmelsene i nr. 1 er i dag hjemlet i samordningsloven § 20 første og annet ledd, § 22 nr. 2 andre ledd og § 28 nr. 1. Det overlates til departementet å gi bestemmelser som i dag står i samordningsloven § 20 tredje, fjerde og femte ledd og § 22 nr. 2. Det forutsettes ikke regler for dobbeltavkorting ved graderte pensjoner fra såvel krigspensjonering som folketrygd. Nye forskrifter vil kun gis for gradering av fradrag i forhold til laveste av aktuelle pensjonsgrader.

Ved å gi en samlet bestemmelse som omfatter alle pensjonsarter, er bestemmelsene blitt enklere. Som kommentert for regler knyttet til tilleggspensjon m.v. forutsettes det at regler for begrensning av samlet fradrag ved rett til flere pensjoner, blir gitt ved forskrift i medhold av lovens § 23. Se bestemmelser i samordningsloven § 21 og regler gitt i samordningsrundskriv nr. 15.

Bestemmelsene i nr. 2 om barnepensjon svarer til regler i samordningsloven § 22 nr. 1.

§ 23 f Fradrag i pensjon for utenlandsk pensjon

Pensjon etter denne loven settes ned med uføre-, alders- og etterlattepensjon som vedkommende har rett til i medhold av utenlandsk lov. Er krigspensjonen gitt etter lavere grad enn 100 prosent, skal fradragsbeløpet avkortes forholdmessig.

I tillegg til den resterende pensjonen gis et beløp som svarer til 1/4 av folketrygdens grunnbeløp, eller en forholdsmessig del av dette beløpet dersom krigspensjonen er gradert. Tillegget skal likevel ikke overstige fradraget i henhold til første ledd. Tillegg gis ikke til barnepensjon som er gitt etter § 15 første ledd.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføring av bestemmelsene i første og annet ledd, herunder regler om eventuell begrensning av fradraget og i hvilken rekkefølge fradrag (regulering og begrensning) skal foretas når vedkommende også har rett til annen norsk pensjon ved siden av utenlandsk pensjon.

Merknader

Bestemmelsene er i dag hjemlet i sivilloven § 23 nr. 2.

§ 24 foreslås opphevet.

I kapittel II. Ytelser under sykdom, skal følgende bestemmelse lyde:

§ 4. Under krigsbetinget sykdom som nevnt i kapittel I, ytes fri sykebehandling og sykepenges etter bestemmelsene i denne paragrafen. Retten til fri sykebehandling og sykepenger faller likevel bort i den utstrekning tilsvarende ytelser gis etter lov om folketrygd, for offentlig regning etter annen lovgivning eller fra fremmed stat.

Merknader

Bestemmelsen i andre setning er i dag hjemlet i sivilloven § 24 sjette ledd. Gjeldende § 4 har imidlertid en henvisning til bestemmelsen i § 24 sjette ledd.

I kapittel III. Ytelser under invaliditet, skal følgende bestemmelse lyde:

§ 8 nytt femte ledd:

Dersom det ytes invalidepensjon etter denne bestemmelsen eller lovens § 9 samtidig med sykepenger etter lov om folketrygd, kommer sykepengene fra folketrygden til fradrag i den utstrekning ytelsene dekker samme tap av ervervsevne.

Merknader

Bestemmelsen finnes i dag i sivilloven § 24 syvende ledd. Det synes mest hensiktsmessig å flytte disse bestemmelsene til § 8.

10.7.12.5 Henvisning til personskadetrygdlovene i andre pensjonslover

Utvalget foreslår nedenfor henvisninger til personskadelovene i bestemmelser i de enkelte pensjonslovene.

I lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn skal følgende bestemmelser lyde:

§ 5 c. Bestemmelser om fradrag i alderspensjon for ytelser fra personskadetrygd følger av lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

§ 7 a. Bestemmelser om fradrag i enkepensjon for ytelser fra personskadetrygd følger av lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

Bestemmelsene i paragrafene 5 d og 5 e i denne loven gjelder tilsvarende for enkepensjon.

I lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere skal følgende bestemmelser lyde:

§ 7 c. Bestemmelser om fradrag for ytelser fra personskadetrygd følger av lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse skal følgende bestemmelse lyde:

§ 44 b Fradrag for pensjon fra personskadetrygd

Bestemmelser om fradrag for ytelser fra personskadetrygd følger av lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

I lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apoteketaten skal følgende bestemmelse lyde:

§ 34 b Fradrag for pensjon fra personskadetrygd

Bestemmelser om fradrag for ytelser fra personskadetrygd følger av lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

I lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere skal følgende bestemmelse lyde:

§ 39 b Fradrag for pensjon fra personskadetrygd

Bestemmelser om fradrag for ytelser fra personskadetrygd følger av lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

I lov 14. desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder skal følgende bestemmelse lyde:

§ 5 a Forholdet til ytelser fra folketrygden m.v.

Bestemmelsene om fradrag for ytelser fra folketrygden m.v. i loven om Statens Pensjonskasse gjelder på tilsvarende måte for alders-, invalide-, enke- og enkemannspensjoner etter denne loven. Det samme gjelder bestemmelsene om fradrag for ytelser etter lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

I lov 6. mai 1966 om pensjonsordning for Stortingets ombudsmann for forvaltningen skal følgende bestemmelse lyde:

§ 1 b Forholdet til ytelser fra folketrygden m.v.

Bestemmelsene om fradrag for ytelser fra folketrygden m.v. i loven om Statens Pensjonskasse gjelder på tilsvarende måte for alders-, invalide-, enke- og enkemannspensjoner etter denne loven. Det samme gjelder bestemmelsene om fradrag for ytelser etter lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

I lov 12. juni 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter skal følgende bestemmelse lyde:

§ 7 c Forholdet til ytelser fra folketrygden m.v.

Bestemmelsene om fradrag for ytelser fra folketrygden m.v. i loven om Statens Pensjonskasse gjelder på tilsvarende måte for alders-, invalide-, enke- og enkemannspensjoner etter denne loven. Det samme gjelder bestemmelsene om fradrag for ytelser etter lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

I lov 21. mai 1982 nr. 29 om opphevelse av lov 9. november 1956 om pensjonsordning for åremålstilsatte skal følgende bestemmelse lyde:

V Forholdet til ytelser fra folketrygden m.v.

Bestemmelsene om fradrag for ytelser fra folketrygden m.v. i loven om Statens Pensjonskasse gjelder på tilsvarende måte for alders-, invalide-, enke- og enkemannspensjoner etter denne loven. Det samme gjelder bestemmelsene om fradrag for ytelser etter lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

KAPITTEL 11

Forslag til lovendringer m m**11.1 INNLEDNING**

Utvalget har satt fram en rekke forslag til lovendringer, som knytter seg til forslagene i "*Samordningsdebatten*" i kapitlene 7, 8, 9 og 10. På slutten av disse kapitlene er lovforslagene nærmere kommentert med særmerknader.

Her i kapittel 11 vil disse lovforslagene bli gjengitt etter lovenes vedtaksdato, med unntak for samordningsloven og folketrygdloven.

Utvalget har i sin utredning lagt hovedvekten på drøftelsene av de ulike samordningsspørsmål. Den endelige utforming av lovteksten må foretas i forbindelse med departementets arbeid med odelstingsproposisjonen.

11.2 FORSLAG TIL LOVENDRINGER*I*

Lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser oppheves.

II

I lov 17. juni 1966 nr. 12 om folketrygd gjøres følgende endringer:

§ 7-10 tredje ledd skal lyde:

Alderspensjon som tas ut før fylte 70 år, ytes på grunnlag av rettigheter opparbeidet før det året vedkommende fyller 67 år. Det kan medregnes et foreløpig poengtall for det året vedkommende fyller 66 år. Dette foreløpige poengtallet settes lik det poengtallet vedkommende har fått godskrevet for det foregående kalenderåret. Etter fylte 70 år omregnes pensjonen under hensyn til pensjonsrettigheter som er opparbeidet fra og med det kalenderåret vedkommende fylte 66 år.

§ 18-3 a (ny) skal lyde:

§ 18-3 a *Utbetalings- og pensjonsregister*

Trygdekontoret fører et register over pensjonister som er registrert som bosatt i kommunen og som har rett til ytelser fra pensjons- og trygdeordninger som nevnt i andre ledd. Folketrygdkontoret for utenlandssaker fører register over pensjonister som er fast bosatt i utlandet.

Registeret skal omfatte personer som har rett til ytelser i følgende pensjonsordninger:

1. *Folketrygden.*
2. *Personskadetrygder fastsatt ved lov:*
 - a) *Pensjoner etter særlovgivningen om yrkesskadetrygd.*
 - b) *Pensjoner etter lovgivningen om krigspensjonering*
3. *Offentlige tjenstepensjonsordninger opptjent i arbeidsforhold eller yrke:*
 - a) *Tjenstepensjonsordninger som er fastsatt ved lov eller vedtak av Stortinget.*
 - b) *Tjenstepensjonsordninger som er opprettet av kommuner og fylkeskommuner for kommunale og fylkeskommunale tillitsmenn, tjenestemenn og arbeidere.*
4. *Avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65*

- år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).
5. Pensjonsordninger for tjenestemenn eller arbeidere i selvstendige statlige eller kommunale foretak og i andre institusjoner av offentlig karakter.

Det skal foretas registrering selv om pensjons- eller trygdeytelsen ikke utbetales gjennom trygdekontorene. Det skal også foretas registrering selv om pensjons- eller trygdeytelsen er bortfalt som følge av reduksjonsregler som gjelder for vedkommende pensjons- eller trygdeordning når pensjonisten samtidig har andre ytelser.

Departementet gir forskrift om registeret, herunder om hvilke opplysninger som skal registreres, og om utveksling av opplysninger mellom trygdekontorene og pensjons- og trygdeordningene. Departementet kan bestemme at private tjenestepensjoner som omfattes av regler gitt med hjemmel i skatteloven § 44 første ledd bokstav k, skal inngå i registreringsordningen.

§ 18-3 b (ny) skal lyde:

§ 18-3 b Rekkefølgen ved beregning av fradrag i pensjon

Når en pensjonist har rett til flere pensjons- og trygdeytelser som nevnt i § 18—3 a andre ledd, og som skal tilpasses hverandre etter særskilte bestemmelser i lov eller vedtekter, skal reguleringen foretas i følgende rekkefølge:

1.
 - a) Innbyrdes regulering av tjenestepensjoner.
 - b) Innbyrdes regulering av pensjoner fra personskadetrygd.
2. Regulering av tjenestepensjon med pensjon fra personskadetrygd.
3. Regulering av tjenestepensjon med ytelser fra folketrygden. Fradrag beregnes i denne rekkefølge: Tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon.
4. Regulering av pensjon fra personskadetrygd med ytelser fra folketrygden. Fradrag beregnes i denne rekkefølge: Tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon.

III

I lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner gjøres følgende endringer:

§ 3 nr. 1 skal lyde:

1. Under krigsbetinget sykdomsopnevnt i kapittel I ytes fri sykebehandling og sykepenges etter bestemmelsene i denne paragraf. Retten til fri sykebehandling og sykepenger faller likevel bort i den utstrekning tilsvarende ytelser gis etter lov om folketrygd, for offentlig regning etter annen lovgivning eller fra fremmed stat.

§ 3 a fjerde ledd (nytt) skal lyde:

Dersom det ytes invalidepensjon etter denne bestemmelsen eller lovens § 4 samtidig med sykepenger etter lov om folketrygd, kommer sykepengene fra folketrygden til fradrag i den utstrekning ytelsene dekker samme tap av ervervsevne.

Lovens Kapittel V (nytt) skal lyde:

Kapittel V. Forholdet til andre pensjons- og trygdeytelser

§ 18 Tilpassing av pensjon ved rett til andre pensjons- og trygdeytelser

Pensjon etter denne loven skal tilpasses andre pensjons- og trygdeytelser som vedkommende samtidig har rett til fra en eller flere offentlige pensjons- og trygdeordninger som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd.

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

Departementet gir forskrifter om gjennomføring av bestemmelsene i dette kapittel.

§ 18 a Tilpassing av flere samtidige ytelser fra krigspensjoneringen

1. *Ved rett til invalidepensjon etter denne loven og invalidepensjon etter lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner (sivilloven), skal samlet utbetaling ikke overstige full pensjon etter den loven som gir høyest ytelse.*
2. *Ved rett til invalidepensjon etter denne loven og enkepensjon etter denne loven eller etter sivilloven, skal invalidepensjonen reduseres med 50 prosent, dog ikke utover 50 prosent av enkepensjonen.*
3. *Bestemmelsene i nr. 1 og 2 gjelder tilsvarende ved rett til sykepenges etter lovene om krigspensjonering.*
4. *Ved rett til barnpensjon etter begge foreldre etter lovene om krigspensjonering, skal bare den høyeste av pensjonene ytes.*

§ 18 b Tilpassing av pensjonsytelser ved samtidig rett til ytelser etter lov om yrkesskadetrygd

1. *Ved rett til uførepensjon eller sykepenges etter denne loven og etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, skal samlet utbetaling ikke overstige den høyeste av ytelsene beregnet etter 100 prosent uførhet. Ytelsen etter denne loven settes ned med det overskytende beløpet.*
2. *Ved rett til*
 - *invalidepensjon etter denne loven og enkepensjon etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, eller*
 - *enkepensjon etter denne loven og uførepensjon etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd,*

skal samlet utbetaling ikke overstige et beregnet pensjonsmaksimum. Pensjon etter denne loven settes ned med det overskytende beløpet.

Pensjonsmaksimum er summen av

- a) *den høyeste av pensjonene når*
 - *uførepensjonen beregnes etter 100 prosent uførhet,*
 - *enkepensjonen beregnes som full enkepensjon, og*
- b) *1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*

Dersom uførepensjonen er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, reduseres tillegget etter bokstav b forholdsmessig.

3. *Ved rett til enkepensjon etter denne loven og enkepensjon etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, skal krigspensjonen settes ned med et beløp som utgjør så stor forholdsmessig del av yrkesskadepensjonen som krigspensjonen utgjør av full krigspensjon.*
Nedsettelse etter første ledd skal likevel ikke føre til at samlet utbetaling blir lavere enn summen av
 - a) *den høyeste av pensjonene og*
 - b) *1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*
4. *Ved rett til barnpensjon til samme barn etter denne loven og lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, skal bare den høyeste av pensjonene ytes.*

§ 18 c Tilpassing av tjenestepensjon ved samtidig rett til pensjon etter denne loven

1. *Ved rett til*
 - *uførepensjon (invalidpensjon) etter denne loven og uførepensjon, alderspensjon, enkepensjon eller enkemannspensjon fra tjenstepensjonsordning eller*
 - *enkepensjon etter denne loven og uførepensjon eller alderspensjon fra tjenstepensjonsordning, skal samlet utbetaling ikke overstige et beregnet pensjonsmaksimum. Tjenstepensjonen settes ned med det overskytende beløpet.*

Pensjonsmaksimum er summen av

- a) *den høyeste av pensjonene når*
 - *tjenstepensjonen beregnes etter full tjenestetid,*
 - *uførepensjonen beregnes ut fra 100 prosent uførhet,*
 - *enkepensjonen beregnes som full enkepensjon, og*
- b) *1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*

Dersom uførepensjonen etter denne loven er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, reduseres tillegget etter bokstav b forholdsmessig. Tilsvarende gjelder dersom enkepensjon etter denne loven er fastsatt lavere enn full enkepensjon.

2. *Ved rett til enkepensjon etter denne loven (krigspensjon) og enkepensjon fra tjenstepensjonsordning, skal tjenstepensjonen settes ned med en så stor forholdsmessig del som krigspensjonen utgjør av full krigspensjon. Nedsettelse etter første ledd skal likevel ikke føre til at samlet utbetaling blir lavere enn summen av*
 - a) *den høyeste av pensjonene og*
 - b) *1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*
3. *Ved rett til barnpensjon etter denne loven og fra tjenstepensjonsordning, skal samlet utbetaling ikke overstige den høyeste av pensjonene når tjenstepensjonen beregnes etter full tjenestetid. Tjenstepensjonen settes ned med det overskytende.*

§ 18 d Fradrag i pensjon for tilleggspensjon og sært tillegg fra folketrygden

1. *Pensjon etter denne loven reduseres med tilleggspensjon fra folketrygden. Dersom pensjonisten mottar invalidpensjon etter denne loven som er fastsatt etter lavere uføregrad enn 100 prosent, begrenses likevel fradraget til en så stor del av full tilleggspensjon som invalidpensjonen utgjør av hel pensjon. Tilsvarende gjelder dersom enkepensjon etter denne loven er fastsatt lavere enn full enkepensjon. Er pensjonsgivende inntekt i folketrygden større enn full invalidpensjon etter denne loven tillagt 50 prosent, skal fradraget svare til tilleggspensjon beregnet på grunnlag av full invalidpensjon tillagt 50 prosent. Fradragsbestemmelsene gjelder for alle ytelser etter folketrygdloven som er sammensatt av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller sært tillegg. Det samme gjelder avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).*
2. *Bestemmelsene i nr. 1 gjelder tilsvarende for ventetillegg og sært tillegg fra folketrygden.*
3. *Bestemmelsene i nr. 1 og 2 gjelder tilsvarende når barnpensjon er gitt etter § 15 andre ledd.*

§ 18 e Fradrag i pensjon for grunnpensjon fra folketrygden

1. *Pensjon etter denne loven reduseres med grunnpensjonen fra folketrygden. Fradraget utgjør 3/4 av folketrygdens grunnbeløp. Dersom grunnpensjonen er beregnet på grunnlag av mindre enn 40 års trygdetid, skal fradraget begrenses forholdsmessig. Dersom pensjonisten mottar invalidepensjon etter denne loven som er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, begrenses fradraget til en så stor del av full grunnpensjon som invalidepensjonen utgjør av hel pensjon. Tilsvarende gjelder dersom enkepensjon etter denne loven er fastsatt lavere enn full enkepensjon. Departementet gir forskrift om begrensning av fradrag når grunnpensjonen fra folketrygden er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent eller er redusert fordi pensjonisten har arbeidsinntekt. Fradragsbestemmelsene gjelder for alle ytelser etter folketrygdloven som er sammensatt av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg. Det samme gjelder ordninger med avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).*
2. *Barnepensjon etter denne loven reduseres med barnepensjon fra folketrygden. Dersom barnepensjon ytes etter § 15 annet ledd med et beløp som svarer til enkepensjon, skal barnepensjonen reduseres etter reglene i nr. 1.*

§ 18 f Fradrag i pensjon for utenlandsk pensjon

Pensjon etter denne loven reduseres med uføre-, alders- og etterlattepensjon som vedkommende har rett til i medhold av utenlandsk lov. Er krigspensjonen gitt etter lavere grad enn 100 prosent, skal fradragsbeløpet avkortet forholdsmessig.

I tillegg til den resterende pensjon gis et beløp som svarer til 1/4 av folketrygdens grunnbeløp, eller en forholdsmessig del av dette beløpet dersom krigspensjonen er gradert. Tillegget skal likevel ikke overstige fradraget i henhold til første ledd. Tillegg gis ikke til barnepensjon som er gitt etter § 15 første ledd.

Departementet kan gi regler om gjennomføring av bestemmelsene i første og andre ledd, herunder regler om eventuell begrensning av fradraget og i hvilken rekkefølge fradrag (regulering og begrensning) skal foretas når vedkommende også har rett til annen norsk pensjon ved siden av utenlandsk pensjon.

IV

I lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner gjøres følgende endringer:

§ 4 skal lyde:

Under krigsbetinget sykdom som nevnt i kapittel I, ytes fri sykebehandling og sykepenge etter bestemmelsene i denne paragrafen. Retten til fri sykebehandling og sykepenge faller likevel bort i den utstrekning tilsvarende ytelser gis etter lov om folketrygd, for offentlig regning etter annen lovgivning eller fra fremmed stat.

§ 8 femte ledd (nytt) skal lyde:

Dersom det ytes invalidepensjon etter denne bestemmelsen eller lovens § 9 samtidig med sykepenge etter lov om folketrygd, kommer sykepengene fra folketrygden til fradrag i den utstrekning ytelsene dekker samme tap av ervervsevne.

Lovens kapittel VI overskrift og §§ 23, 23 a-23 f skal lyde:

Kapittel VI. Forholdet til andre pensjons- og trygdeytelser.

§ 22 (opphevet ved lov 13. juni 1980 nr. 45).

§ 23 Tilpassing av pensjon ved rett til andre pensjons- og trygdeytelser

Pensjon etter denne loven skal tilpasses andre pensjons- og trygdeytelser som vedkommende samtidig har rett til fra en eller flere offentlige pensjonsordninger og trygder som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd.

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

Departementet gir forskrifter om gjennomføring av bestemmelsene i dette kapittel.

§ 23 a Tilpassing av flere samtidige ytelser fra krigspensjoneringen

1. *Ved rett til invalidepensjon etter denne loven og invalidepensjon etter lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner (militærloven), skal samlet utbetaling ikke overstige full pensjon etter den loven som gir høyest ytelse.*
2. *Ved rett til invalidepensjon og enkepensjon etter denne loven eller etter militærloven, skal invalidepensjonen reduseres med 50 prosent, dog ikke ut over 50 prosent av enkepensjonen.*
3. *Bestemmelsene i nr. 1 og 2 gjelder tilsvarende ved rett til sykepenger etter lovene om krigspensjonering.*
4. *Ved rett til barnpensjon etter begge foreldrene etter lovene om krigspensjonering, skal bare den høyeste av pensjonene ytes.*

§ 23 b Tilpassing av pensjonsytelser ved samtidig rett til ytelser etter lov om yrkesskadetrygd

1. *Ved rett til uførepensjon eller sykepenger etter denne loven og etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, skal samlet utbetaling ikke overstige den høyeste av ytelsene beregnet etter 100 prosent uførhet. Ytelsene etter denne loven settes ned med det overskytende beløpet.*
2. *Ved rett til*
 - *invalidepensjon etter denne loven og enkepensjon etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, eller*
 - *enkepensjon etter denne loven og uførepensjon etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd,*

skal samlet utbetaling ikke overstige et beregnet pensjonsmaksimum. Pensjon etter denne loven settes ned med det overskytende beløpet.

Pensjonsmaksimum er summen av

- a) *den høyeste av pensjonene når*
 - *uførepensjonen beregnes etter 100 prosent uførhet,*
 - *enkepensjonen beregnes som full enkepensjon, og*
- b) *1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*

Dersom uførepensjonen er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, reduseres tillegget etter bokstav b forholdsmessig.

3. *Ved rett til enkepensjon etter denne loven og enkepensjon etter lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, skal krigspensjonen settes ned med et beløp som utgjør så stor forholdsmessig del av yrkesskadepensjonen som krigspensjonen utgjør av full krigspensjon.*

Nedsettelse etter første ledd skal likevel ikke føre til at samlet utbetaling blir lavere enn summen av

- a) *den høyeste av pensjonene og*
- b) *1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*

4. *Ved rett til barnepensjon til samme barn etter denne loven og lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd, skal bare den høyeste av pensjonene ytes.*

§ 23 c *Tilpassing av tjenstepensjon ved samtidig rett til pensjon etter denne loven*

1. *Ved rett til*
- *uførepensjon (invalidpensjon) etter denne loven og*
 - *uførepensjon, alderspensjon, enkepensjon eller enkemannspensjon fra tjenstepensjonsordning eller*
 - *enkepensjon etter denne loven og uførepensjon eller alderspensjon fra tjenstepensjonsordning,*

skal samlet utbetaling ikke overstige et beregnet pensjonsmaksimum. Tjenstepensjonen settes ned med det overskytende beløpet.

Pensjonsmaksimum er summen av

- a) *den høyeste av pensjonene når*
- *tjenstepensjonen beregnes etter full tjenestetid,*
 - *uførepensjonen beregnes ut fra 100 prosent uførhet,*
 - *enkepensjonen beregnes som full enkepensjon, og*

- b) *1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*

Dersom uførepensjonen etter denne loven er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, reduseres tillegget etter bokstav b forholdsmessig. Tilsvarende gjelder dersom enkepensjon etter denne loven er fastsatt lavere enn full enkepensjon.

2. *Ved rett til enkepensjon etter denne loven (krigspensjon) og enkepensjon fra tjenstepensjonsordning, skal tjenstepensjonen settes ned med en så stor forholds- messig del som krigspensjonen utgjør av full krigspensjon.*

Nedsettelse etter første ledd skal likevel ikke føre til at samlet utbetaling blir lavere enn summen av

- a) *den høyeste av pensjonene, og*
 b) *1/4 av folketrygdens grunnbeløp.*

3. *Ved samtidig rett til barnepensjon etter denne loven og fra tjenstepensjonsordning, skal samlet utbetaling ikke overstige den høyeste av pensjonene når tjenstepensjonen beregnes etter full tjenestetid. Tjenstepensjonen settes ned med det overskytende beløpet.*

§ 23 d *Fradrag i pensjon for tilleggspensjon og særtillegg fra folketrygden*

1. *Pensjon etter denne loven reduseres med tilleggspensjon fra folketrygden. Dersom pensjonisten mottar invalidpensjon etter denne loven som er fastsatt etter lavere uføregrad enn 100 prosent, begrenses likevel fradraget til en så stor del av full tilleggspensjon som invalidpensjonen utgjør av hel pensjon. Tilsvarende gjelder dersom enkepensjon etter denne loven er fastsatt lavere enn full enkepensjon. Er pensjonsgivende inntekt i folketrygden større enn full invalidpensjon etter denne loven tillagt 50 prosent, skal fradraget svare til tilleggspensjon beregnet på grunnlag av full invalidpensjon tillagt 50 prosent.*

Fradragsbestemmelsene gjelder for alle ytelser etter folketrygdloven som er sammensatt av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg. Det samme gjelder avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

2. *Bestemmelsene i nr. 1 gjelder tilsvarende for ventetillegg og særtillegg fra fol-*

ketrygden.

3. *Bestemmelsene i nr. 1 og 2 gjelder tilsvarende når barnepensjon er gitt etter § 15 andre ledd.*

§ 23 e Fradrag i pensjon for grunnpensjon fra folketrygden

1. *Pensjon etter denne loven reduseres med grunnpensjonen fra folketrygden. Fradraget utgjør 3/4 av folketrygdens grunnbeløp. Dersom grunnpensjonen er beregnet på grunnlag av mindre enn 40 års trygdetid, skal fradraget begrenses forholdmessig. Dersom pensjonisten mottar invalidepensjon etter denne loven som er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, begrenses fradraget til en så stor del av full grunnpensjon som invalidepensjonen utgjør av hel pensjon. Tilsvarende gjelder dersom enkepensjon etter denne loven er fastsatt lavere enn full enkepensjon. Departementet gir forskrift om begrensnings av fradrag når grunnpensjonen fra folketrygden er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent eller er redusert fordi pensjonisten har arbeidsinntekt. Fradragsbestemmelsene gjelder for alle ytelser etter folketrygdloven som er sammensatt av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg. Det samme gjelder ordninger med avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).*
2. *Barnepensjon etter denne loven reduseres med barnepensjon fra folketrygden. Dersom barnepensjon ytes etter § 15 annet ledd med et beløp som svarer til enkepensjon, skal barnepensjonen reduseres etter reglene i nr. 1.*

§ 23 f Fradrag i pensjon for utenlandsk pensjon

Pensjon etter denne loven settes ned med uføre-, alders- og etterlattepensjon som vedkommende har rett til i medhold av utenlandsk lov. Er krigspensjonen gitt etter lavere grad enn 100 prosent, skal fradragsbeløpet avkortes forholdmessig.

I tillegg til den resterende pensjonen gis et beløp som svarer til 1/4 av folketrygdens grunnbeløp, eller en forholdsmessig del av dette beløpet dersom krigspensjonen er gradert. Tillegget skal likevel ikke overstige fradraget i henhold til første ledd. Tillegg gis ikke til barnepensjon som er gitt etter § 15 første ledd.

Departementet kan gi forskrift om gjennomføring av bestemmelsene i første og andre ledd, herunder regler om eventuell begrensnings av fradraget og i hvilken rekkefølge fradrag (regulering og begrensnings) skal foretas når vedkommende også har rett til annen norsk pensjon ved siden av utenlandsk pensjon.

§ 24 oppheves.

V

I lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn foreslås følgende endringer:

§ 4 nr. 1 skal lyde:

1. *Rett til alderspensjon har:*
- a) *Arbeidstaker som har minst 150 pensjonsgivende fartsmåneder.*
 - b) *Arbeidstaker som har minst 75 pensjonsgivende fartsmåneder og dertil har så mange ikke-pensjonsgivende fartsmåneder på norske skip over 50 tonnasjeenheter/registertonn brutto at summen blir minst 150 fartsmåneder.*
 - c) *Arbeidstaker som har minst 18 pensjonsgivende fartsmåneder i tidsrommet 1. september 1939—31. desember 1945.*
 - d) *Arbeidstaker som har minst 150 måneder etter bokstav a og b når antallet pensjonsgivende fartsmåneder i tidsrommet 1. september 1939—31.*

desember 1945 teller dobbelt.

- e) *Arbeidstaker som har minst 12 pensjonsgivende fartsmåneder og dertil så mange opptjente premieuker etter lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere at summen blir minst 150 måneder. Styret kan i særlige tilfelle bestemme at tjenestetid i annen pensjonsordning opptjent på skip kan medregnes på samme måte. Bestemmelsene i første og andre punktum gjelder bare dersom det kan ytes alderspensjon beregnet etter § 5 nr. 1 bokstav a i denne loven.*

§ 5 a (ny) skal lyde:

Denne paragrafen gjelder når det ytes alderspensjon etter denne loven som beregnes bare etter § 5 nr. 1 bokstav a og alders- eller uførepensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd.

Pensjonene skal sammenlagt ikke overstige det pensjonen etter denne loven ville ha utgjort dersom arbeidstakeren hadde fortsatt i samme stilling til det var opptjent 360 pensjonsgivende fartsmåneder. Pensjonen etter denne loven settes ned med det overskytende beløpet.

Pensjonen etter denne loven skal likevel ikke være mindre enn om den beregnes på grunnlag av den pensjonsgivende fartstiden som er opptjent, men begrenset til 360 fartsmåneder fratrukket tjenestetiden i den andre tjenstepensjonsordningen.

§ 5 b (ny) skal lyde:

Denne paragrafen gjelder når det ytes alderspensjon beregnet etter § 5 nr. 1 bokstav a i denne loven og pensjon eller overgangsstonad etter §§ 10-4, 10-5 eller 10-9 i folketrygdloven.

Alderspensjonen reduseres med særtilllegg fra folketrygden og med 3/4 av grunnpensjonen fra folketrygden eller av overgangsstonad som tilsvarende grunnpensjon.

Er alderspensjonen fra pensjonstrygden for sjømenn beregnet for færre enn 360 pensjonsgivende fartsmåneder, begrenses fradragene etter andre ledd forholdsmessig.

§ 5 c (ny) skal lyde:

Bestemmelser om fradrag i alderspensjon for ytelser fra personskadetrygd følger av lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

§ 5 d (ny) skal lyde:

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

§ 5 e (ny) skal lyde:

Departementet gir forskrifter om gjennomføring av bestemmelsene i §§ 5 a – 5 d i denne loven.

§ 7 a (ny) skal lyde:

Bestemmelser om fradrag i enkepensjon for ytelser fra personskadetrygd følger av lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

Bestemmelsene i paragrafene 5 d og 5 e i denne loven gjelder tilsvarende for enkepensjon.

VI

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse gjøres følgende endringer:

§ 20 første ledd bokstav g – k skal lyde:

Som tjenestetid regnes også den tid medlemmet:

- g) har vært medlem i *Pensjonsordningen for apoteketaten*,
- h) har vært medlem i *Pensjonsordningen for sykepleiere*,
- i) har vært medlem i *Felles kommunal pensjonsordning i Kommunal Landspensjonskasse*,
- j) har vært medlem i en kommunal eller fylkeskommunal tjenstepensjonsordning som inngår i systemet med felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringssystemet),
- k) har vært medlem i utenlandsk pensjonsordning hvor tiden etter internasjonal overenskomst skal regnes med.

§ 20 a (ny) skal lyde:

Dersom en arbeidstaker har tjent opp rettigheter både i Statens Pensjonskasse og i en eller flere av de tjenstepensjonsordningene som faller inn under § 20 første ledd bokstavene g, h, i og j, skal den ordningen det sist er tjent opp pensjonsrettigheter i utbetale den samlede pensjonen. Dersom opptjeningen avsluttes samtidig i Statens Pensjonskasse og en eller flere av de andre ordningene, skal den ordningen der arbeidstakeren har høyest pensjonsgrunnlag utbetale den samlede pensjonen.

Pensjonsordninger som arbeidstakeren har tjent opp rettigheter i, men som ikke utbetaler den samlede pensjonen, yter refusjon til den utbetalende ordningen etter bestemmelser som gis av departementet.

§§ 23 a til 23 d (nye) skal lyde:

§ 23 a *Fradrag i alderspensjon for ytelser fra folketrygden*

Alderspensjonen reduseres med tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon fra folketrygden.

Nærmere regler om fradrag for tilleggspensjon og særtillegg står i § 23 b. Nærmere regler om fradrag for grunnpensjon står i § 23 c.

Fradrag gjøres for rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløpig uførestønad, uførepensjon, alderspensjon, overgangsstønad og etterlattepensjon fra folketrygden. Fradrag gjøres også når pensjonisten mottar avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

Departementet gir forskrift om gjennomføring av pensjonsberegningen, og om koordinering med pensjon etter utenlandsk lov eller avtale.

§ 23 b *Fradrag i alderspensjon for tilleggspensjon og særtillegg*

1. *Alderspensjon for full tjenestetid i Pensjonskassen reduseres med den tilleggspensjonen som pensjonisten selv har tjent opp i folketrygden. Ved fradragberegningen benyttes som sluttpoengtall det laveste av*
 - a) *pensjonistens faktiske sluttpoengtall i folketrygden*
 - b) *et sluttpoengtall beregnet etter pensjonistens pensjongivende inntekt i Pensjonskassen.*

Hvis pensjonisten ikke har full tjenestetid, skal fradraget utgjøre en så stor del av en full tilleggspensjon fra folketrygden (se folketrygdloven § 7-3 nr. 2 andre og tredje ledd) som tjenestetiden utgjør av full tjenestetid. Fradraget skal likevel ikke overstige den tilleggspensjonen som pensjonisten selv har tjent opp i folketrygden.

2. *Alderspensjon for full tjenestetid i Pensjonskassen reduseres med særtillegget. Hvis pensjonisten ikke har full tjenestetid, begrenses fradraget forholdsmessig.*
3. *Fradraget for tilleggspensjon og særtillegg begrenses forholdsmessig hvis alderspensjonen eller ytelsen fra folketrygden er gradert. Hvis begge ytelser er*

gradert, foretas den begrensning som gir lavest fradrag. Med gradert ytelse menes ytelse fra Pensjonskassen eller folketrygden som er redusert fordi uføregraden er lavere enn 100 prosent, fordi pensjonisten bare har fratrudd en del av sin stilling, eller på grunn av inntekts- eller ervervsprøving.

§ 23 c Fradrag i alderspensjon for grunnpensjon fra folketrygden

1. *Fradraget for grunnpensjonen fra folketrygden utgjør 3/4 av folketrygdens grunnbeløp.*
2. *Fradraget begrenses forholdsmessig hvis pensjonisten*
 - a) *ikke har full tjenestetid i Pensjonskassen, eller*
 - b) *ikke har 40 års trygdetid etter folketrygdloven.*

Hvis både bokstav a og b kan anvendes, foretas den begrensning som gir lavest fradrag.

3. *Fradraget for grunnpensjonen begrenses forholdsmessig hvis alderspensjonen eller ytelsen fra folketrygden er gradert. Hvis begge ytelser er gradert, foretas den begrensning som gir lavest fradrag. Med gradert ytelse menes ytelse fra Pensjonskassen eller folketrygden som er redusert fordi uføregraden er lavere enn 100 prosent, fordi pensjonisten bare har fratrudd en del av sin stilling, eller på grunn av inntekts- eller ervervsprøving.*
4. *Fradraget begrenses hvis alderspensjonen ikke er beregnet av full stilling. Begrensningen gjøres i samsvar med forholdstallet for deltidsstillingen.*

§ 23 d Fradrag for sykepenger

Alderspensjonen reduseres med sykepenger som pensjonisten mottar etter folketrygdloven. Det gjøres ikke reduksjon i alderspensjonen for sykepenger fra annet arbeidsforhold.

§ 28 fjerde ledd oppheves

Någjeldende femte og sjette ledd, blir fjerde og femte ledd.

§ 30 andre og tredje ledd (nye) skal lyde:

Det gjøres fradrag i uførepensjon for pensjon fra folketrygden m.v. på samme måte som i alderspensjon, se §§ 23 a, 23 b og 23 c.

Uførepensjon reduseres med sykepenger, fødselspenger og adopsjonspenger som pensjonisten mottar etter folketrygdloven.

§§ 32 til 32 e (nye) skal lyde:

§ 32 Enke- og enkemannspensjon med nettogaranti

Når et medlem dør, har gjenlevende ektefelle rett til enke- eller enkemannspensjon.

Full pensjon skal utgjøre 10 prosent av det pensjonsgrunnlaget som avdøde hadde. Pensjonen reduseres forholdsmessig når medlemmet ikke har eller ville ha fått 30 års tjenestetid, dersom han eller hun med uforandret grunnlag hadde fortsatt til aldersgrensen. Enke- og enkemannspensjon etter pensjonist beregnes på grunnlag av avdødes tjenestetid.

Bestemmelsene i § 28 første ledd tredje punktum gjelder tilsvarende for fastsettning av enke- og enkemannspensjonen.

Det skal ikke gjøres fradrag i pensjonen på grunn av at pensjonisten har arbeidsinntekt eller mottar andre pensjons- eller trygdeytelser.

Full pensjon skal for enke og enkemann etter medlem med rett til oppsatt pensjon være 10 prosent av pensjonsgrunnlaget. Pensjonen reduseres når det ikke er full tjenestetid på samme måte som alderspensjon, jf. § 24.

Samme rett til pensjon har etterlatte etter arbeidstaker som mottar ytelse etter lov 11. juni 1993 nr. 65 om avtalefestet pensjon for offentlige tjenestemenn m.fl.

Hvis en gift person er forsvunnet, og det av denne grunn er avsagt dom for at ekteskapet er oppløst eller det er avsagt dom eller kjennelse for at vedkommende formodes å være død, anses den annen ektefelle som gjenlevende ektefelle. Inntil dom foreligger, kan Pensjonskassens styre innvilge ektefellen hel eller delvis pensjon.

§ 32 a Enke- og enkemannspensjon med bruttogaranti

Rett til pensjon etter denne paragraf har:

- a) *enke etter arbeidstaker som er blitt medlem av Pensjonskassen før 1. oktober 1976.*
- b) *enke eller enkemann etter person som er blitt medlem av Pensjonskassen før 1. januar 1997, når gjenlevende er født før 1. januar 1947.*

For disse personer kommer § 32 ikke til anvendelse.

Når et medlem dør, skal gjenlevende ektefelle ha enke- eller enkemannspensjon. Pensjonen skal være 60 prosent av den alderspensjonen medlemmet hadde, eller ville ha fått om han eller hun med uforandret grunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Bestemmelsene i § 28 første ledd tredje punktum gjelder tilsvarende for fastsetting av enkepensjonen.

Samme rett til pensjon har etterlatte etter arbeidstaker som mottar ytelse etter lov 11. juni 1993 nr. 65 om avtalefestet pensjon for offentlige tjenestemenn m.fl.

Pensjon til enke eller enkemann etter medlem med rett til oppsatt pensjon skal være 60 prosent av den oppsatte pensjonen.

Hvis en gift person er forsvunnet, og det av denne grunn er avsagt dom for at ekteskapet er oppløst eller det er avsagt dom eller kjennelse for at vedkommende formodes å være død, anses den annen ektefelle som gjenlevende ektefelle. Inntil dom foreligger, kan Pensjonskassens styre innvilge ektefellen hel eller delvis pensjon.

§ 32 b Fradrag for ytelser fra folketrygden i enke- og enkemannspensjon med bruttogaranti

Enke- og enkemannspensjon som nevnt i § 32 a reduseres med tilleggspensjon, sært tillegg og grunnpensjon fra folketrygden.

Nærmere regler om fradrag i enkepensjon for tilleggspensjon og sært tillegg til enke etter arbeidstaker som er blitt medlem av Pensjonskassen før 1. oktober 1976, står i § 32 c. Forøvrig står regler om fradrag i enke- og enkemannspensjon for tilleggspensjon og sært tillegg i § 32 d. For fraskilte skal bestemmelsene om fradrag for tilleggs pensjon gjelde tilsvarende, selv om fraskilte ikke har rett til tilleggspensjon etter avdøde.

Nærmere regler om fradrag for grunnpensjon står i § 32 e.

Fradrag gjøres for rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløpig uførestønad, uførepensjon, alderspensjon, overgangsstønad og etterlattepensjon fra folketrygden. Fradrag gjøres også når pensjonisten mottar avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

Departementet gir forskrift om gjennomføring av pensjonsberegningen, og om koordinering med pensjon etter utenlandsk lov eller avtale.

§ 32 c Fradrag for tilleggspensjon og sært tillegg fra folketrygden i enkepensjon som ikke ervervsprøves

1. *Enkepensjon som nevnt i § 32 a første ledd bokstav a, reduseres med utbetalt tilleggspensjon fra folketrygden, fratrukket den tilleggspensjonen enken selv har opptjent (fridelen).*
2. *Hvis dette gir lavere fradrag, erstattes utbetalt tilleggspensjon ved beregningen etter nr. 1 med et beløp som utgjør 55 prosent av summen av*
 - *den tilleggspensjonen enken selv har opptjent og*
 - *en beregnet tilleggspensjon etter den avdøde ektefellen hvor sluttpoengtalet regnes ut fra avdødes pensjonsgivende inntekt i Pensjonskassen.*
3. *Enkepensjon for full tjenestetid i Pensjonskassen reduseres med særtillegget.*
4. *Fradraget for tilleggspensjon og særtillegg begrenses forholdsmessig hvis enkepensjonen ikke er beregnet for full tjenestetid.*

§ 32 d Fradrag for tilleggspensjon og særtillegg fra folketrygden i ervervsprøvet enke- og enkemannspensjon

1. *Enke- og enkemannspensjon som nevnt i § 32 a første ledd bokstav b for full tjenestetid i Pensjonskassen, reduseres med 55 prosent av den tilleggspensjonen som avdøde har tjent opp i folketrygden. Ved fradragberegningen benyttes som sluttpoengtall det laveste av*
 - a) *avdødes faktiske sluttpoengtall i folketrygden*
 - b) *et sluttpoengtall beregnet etter medlemmets pensjonsgivende inntekt i Pensjonskassen.*

Hvis avdøde ikke har full tjenestetid, skal fradraget utgjøre en så stor del av en full tilleggspensjon fra folketrygden etter avdøde (se folketrygdloven § 7-3 nr. 2 andre og tredje ledd) som tjenestetiden utgjør av full tjenestetid. Fradraget skal likevel ikke overstige 55 prosent av den tilleggspensjonen som avdøde har tjent opp i folketrygden.

2. *Enke- og enkemannspensjon for full tjenestetid i Pensjonskassen reduseres med særtillegget. Hvis pensjonisten ikke har full tjenestetid, begrenses fradraget forholdsmessig.*
3. *Er tilleggspensjonen fra folketrygden gradert, reduseres fradraget forholdsmessig. Med gradert ytelse menes ytelse fra Pensjonskassen eller folketrygden som er redusert fordi uføregraden er lavere enn 100 prosent, fordi pensjonisten bare har fratruddt en del av sin stilling, eller på grunn av inntekts- eller ervervsprøving. Fradraget for tilleggspensjon og særtillegg begrenses forholdsmessig hvis enkepensjonen ikke er beregnet for full tjenestetid.*

§ 32 e Fradrag i enke- og enkemannspensjon for grunnpensjon fra folketrygden
Grunnpensjonen går til fradrag i enkepensjonen på samme måte som i alderspensjonen, se § 23 c.

§ 34 a og overskrift, første ledd første og andre punktum skal lyde:

§ 34 a Ervervsprøving av enkepensjon

Pensjon som nevnt i § 32 a bokstav b til enke etter arbeidstaker som er blitt nytt medlem av Pensjonskassen etter 1. oktober 1976, utbetales i sin helhet dersom enken ut fra alder og ervervsevne, foreliggende ervervsmuligheter og omstendighetene for øvrig ikke kan ventes å få en årlig ervervsinntekt som overstiger 50 prosent av grunnbeløpet i folketrygden. Hvis den forventede ervervsinntekt overstiger 50

prosent av grunnbeløpet, skal pensjonen settes ned med 40 prosent av den overskytende inntekt.

§ 34 b og overskrift skal lyde:

§ 34 b Ervervsprøving av enkemannspensjon

Når et kvinnelig medlem dør, har enkemannen rett til enkemannspensjon i samsvar med reglene i § 34 a.

Reglene i § 34 a gjelder også for enkemannspensjon etter kvinnelig medlem som har medlemskap i Pensjonskassen før 1. oktober 1976.

§ 35 og overskrift skal lyde:

§ 35 Barnepensjon

Barnepensjon utbetales når et medlem etterlater seg barn under 20 år.

Barnepensjon skal være 15 prosent av det pensjonsgrunnlaget medlemmet hadde, eller ville ha fått om vedkommende med uforandret pensjonsgrunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Det skal ikke gjøres fradrag for arbeidsinntekt eller ytelser fra folketrygden

Har adoptivbarn pensjon også etter sin biologiske far eller mor, bortfaller den minste av pensjonene.

Pensjonen utbetales til utløpet av den måned barnet fyller 20 år. Dør barnet tidligere, betales pensjonen til og med måneden etter døds måneden. Bestemmelsene i § 32 syvende ledd får tilsvarende anvendelse på barnepensjon.

§§ 36 og 38 oppheves.

§ 39 (ny) skal lyde:

§ 39 Gruppelivsforsikring

Når en arbeidstaker dør, har de etterlatte rett til et engangsbeløp. Engangsbeløpet er 10 ganger folketrygdens grunnbeløp fram til arbeidstakerens fylte 51 år. Deretter synker engangsbeløpet med 50 prosent av grunnbeløpet for hvert år, inntil det ved fylte 60 år og senere er 5 ganger grunnbeløpet.

Når arbeidstakeren har minst 85 prosent stilling, utbetales hele beløpet. Til etterlatte etter deltidsansatte arbeidstakere utbetales ellers et forholdsmessig beløp, likevel minst 2 ganger grunnbeløpet.

Retten til gruppelivsforsikring beholdes under lovbestemt omsorgspermisjon og i inntil ett år under annen permisjon. Retten faller likevel bort hvis avdøde hadde annet lønnet arbeid i permisjonstiden.

Engangsbeløpet utbetales i sin helhet til ektefellen dersom avdøde ikke har barn under 20 år.

Barn skal tilsammen ha utbetalt 40 prosent av engangsbeløpet når avdøde hadde ektefelle eller samboer, og ellers hele beløpet.

Dersom avdøde ikke var gift, kan samboer gis samme del av engangsbeløpet som ektefelle ville hatt rett til.

Departementet gir forskrift om gruppelivsforsikring.

§ 44 a (ny) skal lyde:

§ 44 a Refusjonsoppgjør

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelser for samme tidsrom. Departementet gir forskrift om gjennomføringen av slike refusjonsoppgjør.

§ 44 b (ny) skal lyde:

§ 44 b Fradrag for pensjon fra personskadetrygd

Bestemmelser om fradrag for ytelser fra personskadetrygd følger av lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember

1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

§ 50 (ny) skal lyde:

§ 50 Overgangsregler pr. 1. januar 1997

Pensjoner som er løpende pr. 1. januar 1997 beregnes fortsatt etter den lovgivning som gjaldt før denne dato.

Bestemmelsene om reduksjon av pensjoner (§§ 23 a, 23 b, 23 c, 30, 32 b, 32 c, 32 d og 32 e) gjelder likevel dersom slike regler ikke er anvendt ved pensjonsberegningen pr. 1. januar 1997. Departementet gir forskrift.

Mindretallet forslag:

§ 23 a Fradrag i alderspensjon for andre pensjonsytelser mm fra folketrygden

Alderspensjonen reduseres med et fradrag som svarer til tilleggspensjon fra folketrygden og/eller sært tillegg etter nærmere bestemmelser i § 23 b. Videre reduseres pensjonen for grunnpensjon etter nærmere bestemmelser i § 23 c.

Fradragsbestemmelsene gjelder for alle ytelser etter folketrygdloven som er sammensatt av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller sært tillegg. Det samme gjelder ordninger med avtalefestet pensjon med statstilskott og lignende sammensatt avtalefestet pensjon i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

§ 23 b Fradrag for folketrygdens tilleggspensjon og sært tillegg

Fradrag gjøres med en standardberegnet tilleggspensjon (standardfradrag) som svarer til pensjonistens pensjonsgrunnlag i Statens Pensjonskasse på det tidspunktet de to ytelsene første gang begynner å løpe samtidig. Har pensjonisten ikke full tjenestetid, begrenses fradraget forholdsmessig.

Fradraget etter første ledd skal likevel ikke være større enn den tilleggspensjon og/eller sært tillegg pensjonisten til enhver tid faktisk har rett til fra folketrygden (minstefradrag). Det gjelder likevel ikke i den utstrekning tilleggspensjonen er avkortet på grunn av samtidig arbeidsinntekt etter folketrygdloven § 7-10.

Pensjon med standardfradrag etter første ledd fastsettes endelig i forhold til tilleggspensjon. Pensjon med minstefradrag etter andre ledd omregnes i forhold til standardfradraget i første ledd dersom pensjonistens tilleggspensjon senere økes med minst 5 prosent. Det gjelder uansett om tilleggspensjonen øker på grunn av egen eller avdød ektefelles opptjening.

Departementet gir forskrift om fradragsberegningen.

VII

I lov 14. desember 1951 nr. 11 om pensjonsordning for statsråder gjøres følgende endringer:

§ 5 (ny) skal lyde:

§ 5 Forholdet til ytelser fra andre tjenestepensjonsordninger

Denne bestemmelsen gjelder for pensjonister som samtidig med ytelser fra Pensjonsordningen for statsråder, har rett til ytelser fra en av pensjonsordningene som er med i systemet med felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringssystemet), eller Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter, Pensjonsordningen for årsmålstilsatte eller Pensjonsordningen for Stortingets ombudsmann for forvaltningen. Pensjonen fra Pensjonsordningen for statsråder skal ikke utbetales med et større beløp enn at den sammen med disse ytelsene svarer til pensjon for full opptjeningstid i Pensjonsordningen for statsråder. Kongen gir forskrift om gjennomføringen av denne paragrafen.

§ 5 a (ny) skal lyde:

§ 5 a Forholdet til ytelser fra folketrygden m.v.

Bestemmelsene om fradrag for ytelser fra folketrygden m.v. i loven om Statens Pensjonskasse gjelder på tilsvarende måte for alders-, invalide-, enke- og enkemannspensjoner etter denne loven. Det samme gjelder bestemmelsene om fradrag

for ytelser etter lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

§ 5 b (ny) skal lyde:

§ 5 b Refusjonsoppgjør

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

VIII

I lov 26. juni 1953 nr. 11 om pensjonsordning for apoteketaten gjøres følgende endringer:

§ 3 nr. 1 tredje ledd (nytt) skal lyde:

Som pensjonsgivende tjenestetid regnes også den tiden medlemmet har vært medlem i Statens Pensjonskasse, Pensjonsordningen for sykepleiere, Felles kommunal pensjonsordning i Kommunal Landspensjonskasse eller en kommunal- eller fylkeskommunal pensjonsordning som inngår i systemet med felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringssystemet).

§ 3 a (ny) skal lyde:

Dersom et medlem har tjenestetid både i Pensjonsordningen for apoteketaten og i en eller flere av de tjenstepensjonsordningene som faller inn under § 3 nr. 1 tredje ledd, skal den ordningen det sist er tjent opp pensjonsrettigheter i utbetale den samlede pensjonen. Dersom opptjeningen avsluttes samtidig i Pensjonsordningen for apoteketaten og en eller flere av de andre ordningene, skal den ordningen der medlemmet har høyest pensjonsgrunnlag utbetale den samlede pensjonen.

Pensjonsordninger som arbeidstakeren har tjent opp rettigheter i, men som ikke utbetaler den samlede pensjonen, yter refusjon til den utbetalende ordningen etter bestemmelser som gis av departementet

§ 8 nr. 3 skal lyde:

Alderspensjonen reduseres med tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon fra folketrygden.

Nærmere bestemmelser om fradragberegningen er gitt i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse § 23 b for tilleggspensjon og særtillegg, § 23 c for grunnpensjon og § 23 d for sykepenges.

Frdrag gjøres for rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløpig uførestønad, uførepensjon, alderspensjon, overgangsstønad og etterlattepensjon fra folketrygden. Det samme gjelder når pensjonisten mottar avtalefestet pensjon med stats-tilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

Departementet gir forskrift om pensjonsberegningen, og om koordinering med pensjon etter utenlandsk lov eller avtale.

§ 11 femte ledd oppheves.

§ 11 a (ny) skal lyde:

§ 11 a Frdrag i uførepensjon for ytelser fra folketrygden.

Det gjøres frdrag i uførepensjon (invalidpensjon) for ytelse fra folketrygden på samme måte som det gjøres frdrag i alderspensjon, jf. § 8 nr. 3.

Uførepensjonen reduseres med sykepenges, fødselspenger og adopsjonspenger som pensjonisten mottar etter folketrygdloven.

§ 16 (ny) skal lyde:

§ 16 Enke- og enkemannspensjon med nettogaranti.

Når et medlem dør, har gjenlevende ektefelle rett til enke- eller enkemannspensjon.

Full pensjon skal utgjøre 10 prosent av det pensjonsgrunnlaget som avdøde hadde. Pensjonen reduseres forholdsmessig når medlemmet ikke har eller ville ha fått 30 års tjenestetid om han eller hun med uforandret grunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Enke- og enkemannspensjon etter pensjonist beregnes på grunnlag av avdødes tjenestetid.

Det skal ikke gjøres fradrag i pensjonen på grunn av at pensjonisten har arbeidsinntekt eller mottar andre pensjons- eller trygdeytelser.

Full pensjon skal for enke og enkemann etter medlem med rett til oppsatt pensjon være 10 prosent av pensjonsgrunnlaget. Pensjonen reduseres forholdsmessig når det ikke er full tjenestetid.

§ 16 a (ny) skal lyde:

§ 16 a Enke- og enkemannspensjon med bruttogaranti

Rett til enkepensjon eller enkemannspensjon etter denne paragraf har:

1. *enke etter arbeidstaker som er blitt medlem av Pensjonsordningen før 1. oktober 1976.*
2. *enke eller enkemann som er født før 1. januar 1947 etter person som er blitt medlem av Pensjonsordningen før 1. januar 1997.*

For disse personer kommer § 16 ikke til anvendelse.

Når et medlem dør, skal gjenlevende ektefelle ha enkepensjon eller enkemannspensjon. Pensjonen skal være 60 prosent av den alderspensjonen mannen hadde, eller ville ha fått om han med uforandret grunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen.

Samme rett til pensjon har etterlatte etter arbeidstaker som mottar ytelse etter lov 1. juli 1994 nr. 49 om avtalefestet pensjon for arbeidstakere med rett til medlemskap i Pensjonsordningen for apoteketaten..

Pensjonen skal for enke etter medlem med rett til oppsatt pensjon være 60 prosent av den oppsatte pensjonen.

Hvis en gift person er forsvunnet, og det av denne grunn er avsagt dom for at ekteskapet er oppløst eller det er avsagt dom eller kjennelse for at vedkommende formodes å være død, anses den annen ektefelle som gjenlevende ektefelle. Inntil dom foreligger, kan Pensjonskassens styre når det finner grunn til det, innvilge ektefellen hel eller delvis enkepensjon eller enkemannspensjon.

§ 21 overskrift og første ledd første og andre punktum skal lyde:

§ 21 Ervervsprøving av enkepensjon

Pensjon til enke som nevnt i § 16 a første ledd bokstav b, utbetales i sin helhet dersom enken ut fra alder og ervervsevne, foreliggende ervervs muligheter og omstendighetene for øvrig ikke kan ventes å få en årlig ervervsinntekt som overstiger 50 prosent av grunnbeløpet i folketrygden. Hvis den forventede ervervsinntekt overstiger 50 prosent av grunnbeløpet, skal pensjonen settes ned med 40 prosent av den overskytende inntekt.

§ 22 overskrift og første ledd skal lyde:

§ 22 Ervervsprøving av enkemannspensjon

Når et kvinnelig medlem dør, skal enkemannen ha ervervsprøvet enkemannspensjon i samsvar med reglene i § 21.

§ 22 b (ny) skal lyde:

§ 22 b Fradrag i enke- og enkemannspensjon for ytelser fra folketrygden

Enke- og enkemannspensjon som nevnt i § 16 a reduseres med tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon fra folketrygden.

Nærmere regler om fradrag i enkepensjon for tilleggspensjon og særtillegg gis i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse § 32 c. Nærmere regler om fradrag i ervervsprøvet enke- og enkemannspensjon for tilleggspensjon og særtillegg gis i § 32 d i lov om Statens Pensjonskasse.

Nærmere regler om fradrag for grunnpensjon gis i § 32 e i lov om Statens Pensjonskasse.

Frادrag gjøres for rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløpig uførestønad, uførepensjon, alderspensjon, overgangsstønad og etterlattepensjon fra folketrygden. Det samme gjelder når pensjonisten mottar avtalefestet pensjon med stats-tilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

Departementet gir forskrift om pensjonsberegningen, og om koordinering med pensjon etter utenlandsk lov eller avtale.

§ 23 skal lyde:

Barnepensjon utbetales når et medlem etterlater seg barn under 20 år.

Barnepensjon skal være 15 prosent av det pensjonsgrunnlaget medlemmet hadde, eller ville ha fått om han med uforandret pensjonsgrunnlag hadde fortsatt i stillingen til aldersgrensen. Det gjøres ikke fradrag for ytelser fra folketrygden.

Har adoptivbarn pensjon også etter sin biologiske far eller mor, bortfaller den minste av pensjonene.

Pensjonen betales til utløpet av den måned barnet fyller 20 år. Dør barnet tidligere, betales pensjonen til og med måneden etter døds måneden. Bestemmelsene i § 32 siste ledd får tilsvarende anvendelse på barnepensjon.

§ 24 oppheves

§ 34 a (ny) skal lyde:

§ 34 a Refusjonsoppgjør

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom. Departementet gir forskrift om gjennomføringen av slike refusjonsoppgjør.

§ 34 b (ny) skal lyde:

§ 34 b Fradrag for pensjon fra personskadetrygd

Bestemmelser om fradrag for ytelser fra personskadetrygd følger av lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

§ 39 (ny) skal lyde:

§ 39 Overgangsregler pr. 1. januar 1997

Pensjoner som er løpende pr. 1. januar 1997 beregnes fortsatt etter den lovgivning som gjaldt før denne dato. Når det gjelder regler om reduksjon av pensjonene som 1. januar 1997 ikke er kommet til anvendelse ved pensjonsberegningen, skal reglene i §§ 8 nr. 3, 11 a og 22 b likevel få anvendelse.

IX

I lov 28. juni 1957 nr. 12 om pensjonstrygd for fiskere gjøres følgende endringer:

§ 6 nr. 1 første ledd skal lyde:

Rett til alderspensjon har:

- 1. den som har minst 750 premieuker, eller*
- 2. den som har minst 52 premieuker og i tillegg så mange opptjente pensjongivende fartsmåneder etter lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjø-*

menn at summen blir minst 750 uker.

§ 7 a (ny) skal lyde:

Denne paragrafen gjelder når det ytes alderspensjon etter denne loven og alders- eller uførepensjon fra en annen offentlig tjenstepensjonsordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd. Ytes det samtidig alderspensjon etter lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn gjelder likevel § 5 a i lov om pensjonstrygd for sjømenn.

Pensjonene skal sammenlagt ikke overstige pensjon for 1 560 premieuker etter denne loven. Pensjonen etter denne loven settes ned med det overskytende beløpet.

Pensjonen etter denne loven skal likevel ikke være mindre enn om den beregnes på grunnlag av den pensjongivende fartstid som er tjent opp, men begrenset til 1 560 premieuker fratrukket tjenestetiden i den andre tjenstepensjonsordningen.

§ 7 b (ny) skal lyde:

Denne paragrafen gjelder når det ytes alderspensjon etter denne loven og pensjon eller overgangsstonad etter §§ 10-4, 10-5 eller 10-9 i folketrygdloven.

Alderspensjonen reduseres med særtilllegg fra folketrygden og med 3/4 av grunnpensjonen fra folketrygden eller av overgangsstonad som tilsvarer grunnpensjon.

Er alderspensjonen beregnet for færre enn 1 560 premieuker, reduseres fradragene etter andre ledd forholdsmessig.

§ 7 c (ny) skal lyde:

Bestemmelser om fradrag for ytelser for personskadetrygd følger av lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

§ 7 d (ny) skal lyde:

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

§ 7 e (ny) skal lyde :

Departementet gir forskrifter om gjennomføring av bestemmelsene i §§ 7 a – 7 d i denne loven.

X

I lov 12. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd gjøres følgende endringer:

§ 12 nr. 3 skal lyde:

3. Har den skadede tidligere uførepensjon etter nærværende lov, en av lovene om ulykkestrygd eller etter en av lovene om krigspensjonering, skal pensjonen for det siste skadetilfelle fastsettes på grunnlag av forskjellen mellom den samlede ervervsuførhet etter den siste skade, og den som det tidligere er fastsatt pensjon for.

Dersom det ytes uførepensjon etter bestemmelsene i nr. 1 samtidig med sykepenger etter folketrygdloven, kommer sykepengerne til fradrag i den utstrekning ytelsene dekker samme tap av ervervsevne.

Bestemmelser i lovens kapittel V gir regler om tilpassing av uførepensjon etter denne loven, når det foreligger samtidig rett til andre pensjons- og trygdeytelser.

§ 19 punkt 7 (nytt) skal lyde:

7. *Bestemmelser i lovens kapittel V gir regler om tilpassing av enkepensjon og enkemannspensjon etter denne loven, når det foreligger samtidig rett til andre pensjons- og trygdeytelser.*

§ 22 nr. 7 (nytt) skal lyde:

7. Bestemmelser i lovens kapittel V gir regler om tilpassing av barnepensjon etter denne loven, når det foreligger samtidig rett til andre pensjons- og trygdeytelser.

Lovens Kapittel V (nytt) skal lyde:

Kapittel V. Forholdet til andre pensjons- og trygdeytelser

§ 26 Tilpassing av pensjon ved rett til andre pensjons- og trygdeytelser

Pensjon etter denne loven skal tilpasses andre pensjons- og trygdeytelser som vedkommende samtidig har rett til fra en eller flere offentlige pensjonsordninger og trygder som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd.

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

Departementet gir forskrifter om gjennomføring av bestemmelsene i dette kapittel.

§ 27 Tilpassing av pensjon ved samtidig rett til ytelser fra krigspensjoneringen

Ved rett til pensjon etter denne loven og pensjon etter en av lovene om krigspensjonering, skal den samlede pensjonsutbetaling begrenses i samsvar med reglene i krigspensjoneringslovene. Se lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner § 18 b og lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner § 23 b.

§ 28 Tilpassing av tjenstepensjon ved samtidig rett til pensjon etter denne lov

1. Ved rett til

- uførepensjon etter denne loven og uførepensjon, alderspensjon, enkepensjon eller enkemannspensjon fra tjenstepensjonsordning eller
- enkepensjon etter denne loven og uførepensjon eller alderspensjon fra tjenstepensjonsordning,

skal samlet utbetaling ikke overstige et beregnet pensjonsmaksimum. Tjenstepensjonen settes ned med det overskytende beløpet.

Pensjonsmaksimum er summen av

a) den høyeste av pensjonene når

- tjenstepensjonen beregnes etter full tjenestetid,
- uførepensjonen beregnes etter 100 prosent uførhet, og

b) 1/4 av folketrygdens grunnbeløp.

Dersom pensjonisten mottar uførepensjon etter denne loven som er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, reduseres tillegget etter bokstav b forholdsmessig.

2. Ved rett til enkepensjon etter denne loven og enkepensjon fra tjenstepensjonsordning, skal samlet utbetaling ikke overstige summen av

- a) den høyeste av pensjonene når tjenstepensjonen regnes etter full tjenestetid, og
- b) 1/4 av folketrygdens grunnbeløp.

Tjenstepensjonen settes ned med det overskytende beløpet.

3. Ved rett til barnepensjon etter denne loven og barnepensjon fra tjenstepensjonsordning, skal samlet utbetaling ikke overstige den høyeste av pensjonene når tjenstepensjonen beregnes etter full tjenestetid. Tjenstepensjonen settes

ned med det overskytende beløpet.

§ 29 Fradrag i pensjon for tilleggspensjon og særtillegg fra folketrygden

1. *Pensjon etter denne loven reduseres med tilleggspensjon fra folketrygden. Dersom pensjonisten mottar uførepensjon etter denne loven som er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, begrenses likevel fradraget til en så stor del av full tilleggspensjon som uførepensjonen utgjør av hel pensjon. Er pensjongs-givende inntekt i folketrygden større enn trygdet arbeidsinntekt, skal fradraget svare til tilleggspensjon beregnet på grunnlag av trygdet arbeidsinntekt. Fradragsbestemmelsene gjelder for alle ytelser etter folketrygdloven som er sammensatt av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg. Det samme gjelder avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).*
2. *Bestemmelsene i nr. 1 gjelder tilsvarende for særtillegg og ventetillegg fra folketrygden.*

§ 30 Fradrag i pensjon for grunnpensjon etter folketrygdloven

1. *Pensjon etter denne loven reduseres med grunnpensjonen fra folketrygden. Fradraget utgjør 3/4 av folketrygdens grunnbeløp. Dersom grunnpensjonen er beregnet på grunnlag av mindre enn 40 års trygdetid, skal fradraget begrenses forholdsmessig. Dersom pensjonisten mottar uførepensjon etter denne loven som er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent, begrenses fradraget til en så stor del av full grunnpensjon som uførepensjonen utgjør av hel pensjon. Departementet gir forskrift om begrenning av fradraget når grunnpensjonen fra folketrygden er fastsatt etter en lavere uføregrad enn 100 prosent eller er redusert fordi pensjonisten har arbeidsinntekt. Fradragsbestemmelsene gjelder for alle ytelser etter folketrygdloven som er sammensatt av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller særtillegg. Det samme gjelder avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).*
2. *Barnepensjon etter denne loven reduseres med barnpensjon fra folketrygden. Dersom barnpensjon ytes etter § 22 nr. 1 tredje ledd med et beløp som svarer til enkepensjon, skal barnpensjonen reduseres etter reglene i nr. 1.*

§ 31 Fradrag i pensjon for utenlandsk pensjon

Departementet gir forskrift om bortfall av ytelser etter denne loven for personer som har rett til pensjons- og trygdeytelser etter utenlandsk lov.

§ 48 skal lyde:

§ 48 Dekning av utgifter.

Utgifter som etter 31. desember 1970 påløper etter denne loven og de lovene som er nevnt i § 53 nr. 1 bokstavene a – c dekkes av folketrygden.

XI

I lov 22. juni 1962 nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere gjøres følgende endringer:¹⁴⁷

¹⁴⁷Lov 22. juni nr. 12 om pensjonsordning for sykepleiere ble omredigert og noe endret ved lov 16. juni 1995 nr. 32. Utvalgets lovforslag er foreløpig ikke tilpasset de nye bestemmelsene slik de nå lyder.

§ 5 tredje ledd (nytt) skal lyde:

Som pensjonsgivende tjenestetid regnes også den tiden medlemmet har vært medlem i Statens Pensjonskasse, Pensjonsordningen for apoteketaten, Felles kommunal pensjonsordning i Kommunal Landspensjonskasse eller en kommunal- eller fylkeskommunal pensjonsordning som inngår i systemet med felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringsssystemet).

§ 5 a (ny) skal lyde:

Dersom et medlem har tjenestetid både i Pensjonsordningen for sykepleiere og i en eller flere av de tjenstepensjonsordningene som faller inn under § 5 tredje ledd, skal den ordningen det sist er tjent opp pensjonsrettigheter i utbetale den samlede pensjonen. Dersom opptjeningen avsluttes samtidig i Pensjonsordningen for sykepleiere og en eller flere av de andre ordningene, skal den ordningen der medlemmet har høyest pensjonsgrunnlag utbetale den samlede pensjonen.

Pensjonsordninger som arbeidstakeren har tjent opp rettigheter i, men som ikke utbetaler den samlede pensjonen, yter refusjon til den utbetalende ordningen etter bestemmelser som gis av departementet.

§ 9 a (ny) skal lyde:

§ 9 a Fradrag i alderspensjon for ytelser fra folketrygden

Alderspensjonen reduseres med tilleggs pensjon, særtillegg og grunnpensjon fra folketrygden.

Nærmere bestemmelser om fradragsberegningen er gitt i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse § 23 b for tilleggs pensjon og særtillegg, § 23 c for grunnpensjon og § 23 d for sykepenges.

Fradrag gjøres for rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløpig uførestønad, uførepensjon, alderspensjon, overgangsstønad og etterlattepensjon fra folketrygden. Fradrag gjøres også når pensjonisten mottar avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

Departementet gir forskrift om pensjonsberegningen, og om koordinering med pensjon etter utenlandsk lov eller avtale.

§ 14 a (ny) skal lyde:

Det gjøres fradrag i uførepensjon for ytelse fra folketrygden på samme måte som det gjøres fradrag i alderspensjon, jf. § 9 a.

Uførepensjonen reduseres med sykepenges, fødselspenger og adopsjonspenger som pensjonisten mottar etter folketrygdloven.

§ 19 (ny) skal lyde:

§ 19 Enke- og enkemannspensjon med nettogaranti.

Når et medlem dør, har gjenlevende ektefelle rett til enke- eller enkemannspensjon.

Full pensjon skal utgjøre 10 prosent av det pensjonsgrunnlaget som medlemmet hadde. Pensjonen reduseres forholdsmessig når medlemmet ikke har eller ville ha fått 30 års tjenestetid om han med uforandret grunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Enke- og enkemannspensjon etter pensjonist beregnes på grunnlag av avdødes tjenestetid.

Det skal ikke gjøres fradrag i pensjonen på grunn av at pensjonisten har arbeidsinntekt eller mottar andre pensjons- eller trygdeytelser.

Full pensjon skal for enke og enkemann etter medlem med rett til oppsatt pensjon være 10 prosent av pensjonsgrunnlaget. Pensjonen reduseres forholdsmessig når det ikke er full tjenestetid.

§ 19 a (ny) skal lyde:

§ 19 a Enke- og enkemannspensjon med bruttogaranti

Rett til enkepensjon eller enkemannspensjon etter denne paragraf har:

- a) *enke etter arbeidstaker som er blitt medlem av Pensjonsordningen før 1. oktober 1976.*
- b) *enke eller enkemann som er født før 1. januar 1947 etter person som er blitt medlem av Pensjonsordningen før 1. januar 1997.*

For disse personer kommer § 19 ikke til anvendelse.

Når et medlem dør, skal gjenlevende ektefelle ha enkepensjon eller enkemannspensjon. Pensjonen skal være 60 prosent av den alderspensjonen mannen hadde, eller ville ha fått om han med uforandret grunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Enke- og enkemannspensjon etter pensjonist beregnes på grunnlag av avdødes tjenestetid.

Samme rett til pensjon har etterlatte etter arbeidstaker som mottar ytelse etter lov 11. juni 1993 nr. 65 om avtalefestet pensjon for offentlige tjenestemenn m.fl.

Pensjonen skal for enke eller enkemann etter medlem med rett til oppsatt pensjon være 60 prosent av den oppsatte pensjonen.

§ 21 a overskrift og første ledd første og andre punktum skal lyde:

§ 21 a Ervervsprøving av enkepensjon

Pensjon til enke og enkemann som nevnt i § 19 a første ledd bokstav b, utbetales i sin helhet dersom enken ut fra alder og ervervsevne, foreliggende ervervsmuligheter og omstendighetene for øvrig ikke kan ventes å få en årlig ervervsinntekt som overstiger 50 prosent av grunnbeløpet i folketrygden. Hvis den forventede ervervsinntekt overstiger 50 prosent av grunnbeløpet, skal pensjonen settes ned med 40 prosent av den overskytende inntekt.

§ 22 overskrift og første ledd skal lyde:

§ 22 Ervervsprøving av enkemannspensjon

Når et kvinnelig medlem dør, skal enkemannen ha ervervsprøvet enkemannspensjon i samsvar med reglene i § 21 a.

§ 22 b (ny) skal lyde:

§ 22 b Fradrag i enke- og enkemannspensjon for ytelser fra folketrygden

Enke- og enkemannspensjon som nevnt i § 19 a reduseres med tilleggspensjon, sært tillegg og grunnpensjon fra folketrygden.

Nærmere regler om fradrag i enkepensjon for tilleggspensjon og sært tillegg gis i lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse § 32 c. Nærmere regler om fradrag i ervervsprøvet enke- og enkemannspensjon for tilleggspensjon og sært tillegg gis i § 32 d i lov om Statens Pensjonskasse.

Nærmere regler om fradrag for grunnpensjon gis i § 32 e i lov om Statens Pensjonskasse.

Fradrag gjøres for rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløpig uførestønad, uførepensjon, alderspensjon, overgangsstønad og etterlattepensjon fra folketrygden. Fradrag gjøres også når pensjonisten mottar avtalefestet pensjon med statstilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

Departementet gir forskrift om pensjonsberegningen, og om koordinering med pensjon etter utenlandsk lov eller avtale.

§ 23 skal lyde:

Barnpensjon utbetales når et medlem etterlater seg barn under 20 år.

Barnpensjon skal være 15 prosent av det pensjonsgrunnlaget medlemmet hadde, eller ville ha fått om han med uforandret pensjonsgrunnlag hadde fortsatt i stillingen til aldersgrensen. Det gjøres ikke fradrag for ytelser fra folketrygden.

Har adoptivbarn pensjon også etter sin biologiske far eller mor, bortfaller den minste av pensjonene.

Pensjonen betales til utløpet av den måned barnet fyller 20 år. Dør barnet tidligere, betales pensjonen til og med måneden etter døds måneden. Bestemmelsene i § 32 siste ledd får tilsvarende anvendelse på barnepensjon.

§ 24 oppheves

§ 39 a (ny) skal lyde:

§ 39 a Refusjonsoppgjør

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom. Departementet gir forskrift om gjennomføringen av slike refusjonsoppgjør.

§ 39 b (ny) skal lyde:

§ 39 b Fradrag for pensjon fra personskadetrygd

Bestemmelser om fradrag for ytelser fra personskadetrygd følger av lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrpersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

§ 41 (ny) skal lyde:

§ 41 Overgangsregler pr. 1. januar 1997

Pensjoner som er løpende pr. 1. januar 1997 beregnes fortsatt etter den lovgivning som gjaldt før denne dato. Når det gjelder regler om reduksjon av pensjonene som 1. januar 1997 ikke er kommet til anvendelse ved pensjonsberegningen, skal reglene i §§ 9 a, 14 a og 22 b likevel få anvendelse.

XII

I lov 6. mai 1966 om pensjonsordning for Stortingets ombudsmann for forvaltningen gjøres følgende endringer:

§ 1 a (ny) skal lyde:

§ 1 a Forholdet til ytelser fra andre tjenestepensjonsordninger

Denne bestemmelsen gjelder for pensjonister som samtidig med ytelsen fra Pensjonsordningen for Stortingets ombudsmann for forvaltningen, har rett til ytelser fra en av pensjonsordningene som er med i systemet om felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringssystemet), Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter eller Pensjonsordningen for åremålstilsatte. Pensjonen fra Pensjonsordningen for Stortingets ombudsmann for forvaltningen skal ikke utbetales med et større beløp enn at den sammen med disse ytelsene svarer til den pensjonen som kunne vært tjent opp med full opptjeningstid i Pensjonsordningen for Stortingets ombudsmann for forvaltningen.

§ 1 b (ny) skal lyde:

§ 1 b Forholdet til ytelser fra folketrygden m.v.

Bestemmelsene om fradrag for ytelser fra folketrygden m.v. i loven om Statens Pensjonskasse gjelder på tilsvarende måte for alders-, invalide-, enke- og enkemannspensjoner etter denne loven. Det samme gjelder bestemmelsene om fradrag for ytelser etter lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

§ 1 c (ny) skal lyde:

§ 1 c Refusjonsoppgjør

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre

ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

XIII

I lov 12. juni 1981 nr. 61 om pensjonsordning for stortingsrepresentanter gjøres følgende endringer:

§ 7 a (ny) skal lyde:

§ 7 a Forholdet til ytelser fra andre tjenestepensjonsordninger

Denne bestemmelsen gjelder for pensjonister som samtidig med ytelsen fra Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter, har rett til ytelser fra en av pensjonsordningene som er med i systemet om felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringssystemet). Pensjonen fra Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter skal ikke utbetales med et større beløp enn at den sammen med disse ytelsene svarer til den pensjonen som kunne vært tjent opp med full opptjeningstid i Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter.

Styret gir forskrift om gjennomføringen av denne paragrafen.

§ 7 b (ny) skal lyde:

§ 7 b Forholdet til ytelser fra folketrygden m.v.

Bestemmelsene om fradrag for ytelser fra folketrygden m.v. i loven om Statens Pensjonskasse gjelder på tilsvarende måte for alders-, uføre-, og etterlattepensjon etter denne loven. Det samme gjelder bestemmelsene om fradrag for ytelser etter lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner, lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner, og lov 13. desember 1958 nr. 10 om yrkesskadetrygd.

§ 7 c (ny) skal lyde:

§ 7 c Refusjonsoppgjør

Dersom pensjon etter denne loven faller bort eller reduseres fordi ytelser fra annen pensjons- eller trygdeordning som nevnt i folketrygdloven § 18-3 a andre ledd er innvilget eller forhøyet med tilbakevirkning, kan beløp som er utbetalt for meget trekkes i sistnevnte ytelse for samme tidsrom.

XIV

I lov 21. mai 1982 nr. 29 om opphevelse av lov 9. november 1956 om pensjonsordning for åremålstilsatte gjøres følgende endringer:

IV skal lyde:

IV Forholdet til ytelser fra andre tjenestepensjonsordninger.

Denne bestemmelsen gjelder for pensjonister som samtidig med ytelsen fra Pensjonsordningen for åremålstilsatte, har rett til ytelser fra en av pensjonsordningene som er med i systemet med felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringssystemet), eller Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter. Pensjonen fra Pensjonsordningen for åremålstilsatte skal ikke utbetales med et større beløp enn at den sammen med disse ytelsene svarer til den pensjonen som kunne vært tjent opp med full opptjeningstid i Pensjonsordningen for åremålstilsatte.

Departementet gir forskrift om gjennomføringen av denne paragrafen.

XV

I lov 25. september 1992 nr. 107 om kommuner og fylkeskommuner gjøres følgende endringer:

§ 24 nr. 4 andre punktum skal lyde:

Kongen gir forskrift om slike pensjonsordninger, herunder om hvordan ytelsene fra disse ordningene skal tilpasses ytelser som pensjonisten har rett til fra andre pensjons- og trygdeordninger.

§ 43 andre ledd skal lyde:

Kongen gir forskrift om slike pensjonsordninger, herunder om hvordan ytelsene fra disse ordningene skal tilpasses ytelser som pensjonisten har rett til fra andre pensjons- og trygdeordninger.

11.3 FORSLAG OM FORSKRIFTSENDRINGER

I Sosialdepartementets forskrift av 25. april 1975 om kommunale- og fylkeskommunale pensjonsordninger gjøres følgende endringer:

§ 2 skal lyde:

De kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger må ikke uten departementets samtykke gi høyere ytelser enn etter lov om Statens *Pensjonskasse*. Dette gjelder både når det utbetales pensjon bare fra den kommunale eller fylkeskommunale ordningen, og når pensjonisten i tillegg til ytelsen fra denne ordningen mottar ytelser fra andre pensjons- og trygdeordninger, se folketrygdloven § 18-3 a andre ledd. Aldersgrensen må ikke være lavere enn fastsatt for tilsvarende stillinger i henhold til lov av 21. desember 1956 nr. 1 om aldersgrenser for offentlige tjenestemenn m.fl.

11.4 FORSLAG OM VEDTEKTSENDRINGER

Utvalget vil anbefale at Kommunal Landspensjonskasse gjør følgende tilføyelser og endringer i sine vedtekter:

§ 5 PENSJONSGIVENDE TJENESTETID

Som pensjongivende tjenestetid medregnes også tjenestetid i

1. *Statens Pensjonskasse*
2. *Pensjonsordningen for sykepleiere*
3. *Pensjonsordningen for apoteketaten*
4. *Kommunale og fylkeskommunale pensjonsordninger som inngår i systemet med felles opptjening og utbetaling av pensjon i henhold til godkjenning av departementet (overføringssystemet).*

Dersom en arbeidstaker har tjent opp rettigheter i Felles kommunal pensjonsordning og en eller flere av de tjenestepensjonsordningene som faller inn under første ledd, skal den ordningen som det sist er tjent opp pensjonsrettigheter i utbetale den samlede pensjonen. Dersom opptjeningen avsluttes samtidig i Felles kommunal pensjonsordning og en eller flere av den andre ordningene, skal den ordningen der arbeidstakeren har høyest pensjonsgrunnlag utbetale den samlede pensjonen.

Pensjonsordninger som arbeidstakeren har tjent opp rettigheter i, men som ikke utbetaler den samlede pensjonen, yter refusjon til den utbetalende ordningen etter bestemmelser som gis av departementet.

§ 7A FRADRAG FOR YTELSE FRA FOLKETRYGDEN M.V.

Alderspensjonen reduseres med tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon fra folketrygden.

De nærmere reglene for fradrag for tilleggspensjon og særtillegg står i § 7 B, og for grunnpensjon i § 7 C.

Frdrag gjøres for rehabiliteringspenger, attføringspenger, foreløbig uførestønad, uførepensjon, alderspensjon, overgangsstønad og etterlattepensjon fra folketrygden. Det samme gjelder når pensjonisten mottar avtalefestet pensjon med stats-tilskott og avtalefestet pensjon mellom 64 og 65 år i statlige og kommunale pensjonsordninger (AFP).

De nærmere regler om fradragsberegningen som departementet har gitt med hjemmel i § 23 a i lov om Statens Pensjonskasse, gjelder tilsvarende.

§ 7 B FRADRAG FOR TILLEGGSPENSJON OG SÆRTILLEGG

1. Alderspensjon for full tjenestetid reduseres med den tilleggspensjonen som pensjonisten har tjent opp i folketrygden.

Ved fradragsberegningen benyttes som sluttpoengtall det laveste av

- a) det faktiske sluttpoengttallet i folketrygden og
- b) et sluttpoengtall som svarer til den pensjonsgivende inntekt i Felles kommunal pensjonsordning.

Har pensjonisten ikke full tjenestetid, skal fradraget utgjøre en så stor del av en full tilleggspensjon fra folketrygden (se folketrygdloven § 7-3 nr. 2 annet og tredje ledd) som tjenestetiden utgjør av full tjenestetid. Fradraget skal likevel ikke overstige den tilleggspensjonen som pensjonisten selv har opptjent i folketrygden.

2. Alderspensjon for full tjenestetid i Felles kommunal pensjonsordning reduseres med særtillegget. Har pensjonisten ikke full tjenestetid, begrenses fradraget forholdsmessig.

3. Fradraget for tilleggspensjon og særtillegg begrenses forholdsmessig hvis alderspensjonen eller ytelsen fra folketrygden er gradert. Hvis begge ytelser er gradert, foretas den begrensning som gir lavest fradrag.

Med gradert ytelse menes ytelse fra Felles kommunal pensjonsordning eller folketrygden som er redusert fordi uføregraden er lavere enn 100 %, fordi pensjonisten bare har fratrudd en del av sin stilling, eller på grunn av inntekts- eller ervervsprøving.

§ 7C FRADRAG FOR GRUNNPENSJON

1. Fradraget for grunnpensjonen fra folketrygden utgjør 3/4 av folketrygdens grunnbeløp.

2. Fradraget begrenses forholdsmessig hvis pensjonisten

- a) ikke har full tjenestetid i Felles kommunal pensjonsordning, eller
- b) ikke har 40 års trygdetid etter folketrygdloven.

Hvis både bokstav a og b kan anvendes, foretas den begrensning som gir lavest fradrag.

3. Fradraget for grunnpensjonen begrenses forholdsmessig hvis alderspensjonen eller ytelsen fra folketrygden er gradert. Hvis begge ytelser er gradert, foretas den begrensning som gir lavest fradrag.

Med gradert ytelse menes ytelse fra Felles kommunal pensjonsordning eller folketrygden som er redusert fordi uføregraden er lavere enn 100 prosent, fordi

pensjonisten bare har fratrudd en del av sin stilling, eller på grunn av inntekts- eller ervervsprøving.

4. *Fradraget begrenses hvis alderspensjonen ikke er beregnet av full stilling. Begrensningen gjøres i samsvar med forholdstallet for deltidsstillingen.*

§ 8 A FRADRAG FOR YTELSER FRA FOLKETRYGDEN

Det gjøres fradrag i uførepensjon for ytelser fra folketrygden på samme måte som i alderspensjon, jfr. §§ 7 A, 7 B og 7 C.

§ 9 EKTEFELLEPENSIJON (ENKEPENSIJON OG ENKEMANNSPENSIJON)

1. *Gjenlevende ektefelle etter et medlem har rett til ektefellepensjon. Det samme gjelder gjenlevende ektefelle etter tidligere medlem som mottok avtalefestet pensjon.*
2. *Rett til ektefellepensjon inntreffer ikke når ekteskapet er inngått etter at medlemmet er fylt 65 år eller etter at medlemmet har rett til uførepensjon etter uføregrad 50% eller høyere.*
Når særlige grunner taler for det, kan KLPs styre tilstå hel eller delvis pensjon i disse tilfeller.
3. *Full pensjon til enke eller enkemann etter medlem som dør etter 31.12. 1996, utgjør 10% av pensjonsgrunnlaget som medlemmet hadde. Pensjonen reduseres forholdsmessig når medlemmet ikke har eller ville ha fått 30 års tjenestetid om han med uforandret grunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Pensjonen beregnes på grunnlag av avdødes tjenestetid.*
Bestemmelsen i § 8, punkt 3, annet avsnitt, gjelder tilsvarende for fastsetting av pensjonen.
Det skal ikke gjøres fradrag i pensjonen på grunn av at pensjonisten har arbeidsinntekt eller mottar andre pensjons- eller trygdeytelser.
For enke og enkemann etter medlem med rett til oppsatt pensjon, skal pensjonen utgjøre 10% av pensjonsgrunnlaget. Pensjonen reduseres forholdsmessig når den oppsatte pensjonen ikke er beregnet for full tjenestetid.
4. *Pensjonen til enke etter arbeidstaker som ble medlem før 1.10. 1976, utgjør 60% av den alderspensjonen medlemmet hadde eller ville fått om vedkommende med uforandret pensjonsgrunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Med alderspensjon i denne sammenheng menes alderspensjon beregnet etter vedtektenes § 7, punkt 4 bokstav a) og b).*
Pensjonen skal for enke etter medlem med rett til oppsatt pensjon, være 60 % av den oppsatte pensjonen.
Pensjonen reduseres ikke på grunn av arbeidsinntekt.
5. *Pensjon etter medlem som døde før 1.1. 1997 og hvor enken ikke har rett til pensjon etter punkt 4, beregnes etter reglene i punkt 4, første ledd og andre ledd, dersom pensjonisten ikke har eller forventes å få ervervsinntekt. Det samme gjelder pensjon til ektefelle født før 1.1. 1947 og hvor avdøde ble medlem før 1.1. 1997.*
Når den gjenlevende ektefelle ut fra alder og ervervsevne, foreliggende ervervs- muligheter og omstendighetene for øvrig kan ventes å få en årlig ervervsinntekt som overstiger 50 % av grunnbeløpet i folketrygden, skal ektefellepensjonen reduseres. Reduksjonen skal utgjøre 40 % av den del av forventet årlig ervervsinntekt som overstiger 50 % av grunnbeløpet. Skjer det en vesentlig endring i de forhold som har vært avgjørende for fastsettelsen av ektefellepensjonen, kan saken prøves på nytt og pensjonen endres eller falle bort.

§ 9 A FRADRAG FOR YTELSER FRA FOLKETRYGDEN

Enke- og enkemannspensjon reduseres med tilleggspensjon, særtillegg og grunnpensjon fra folketrygden. § 7 A tredje ledd, gjelder tilsvarende.

De nærmere regler for fradragberegningen er:

1. Enkepensjon etter arbeidstaker som ble medlem av Felles kommunal pensjonsordning før 1. oktober 1976 reduseres med utbetalt tilleggspensjon fra folketrygden fratrukket den tilleggspensjon enken selv har opptjent, som er en fridel. Hvis dette gir lavere fradrag, erstattes utbetalt tilleggspensjon ved beregningen etter første ledd med et beløp som utgjør 55 % av summen av
 - den tilleggspensjon enken selv har opptjent og
 - en beregnet tilleggspensjon etter den avdøde ektefellen hvor sluttpoengtallet beregnes ut fra avdødes pensjonsgivende inntekt i Felles kommunal pensjonsordning.
2. Enke- og enkemannspensjon for full opptjeningsstid etter § 9, punkt 5, reduseres med 55% av den tilleggspensjonen avdøde har tjent opp i folketrygden. Ved beregningen av fradrag benyttes som sluttpoengtall det laveste av
 - a) det faktiske sluttpoengtallet i folketrygden og
 - b) et sluttpoeng beregnet etter den pensjonsgivende inntekt i Felles kommunal pensjonsordning.

Hvis enke- eller enkemannspensjonen er beregnet for full tjenestetid, skal fradraget utgjøre en så stor del av en beregnet full tilleggspensjon fra folketrygden for avdøde (se folketrygdloven § 7-3 nr. 2 annet og tredje ledd) som tjenestetiden utgjør av full tjenestetid. Fradraget skal likevel ikke overstige 55 prosent av den tilleggspensjonen avdøde har tjent opp i folketrygden.

Er tilleggspensjonen fra folketrygden redusert på grunn av ervervsprøving eller fordi uføregraden er lavere enn 100%, reduseres fradraget forholdsmessig.

3. I enke- og enkemannspensjon i henhold til § 9, punkt 4 og 5, går særtillegget til fradrag i sin helhet. Er pensjonen ikke beregnet for full tjenestetid, reduseres fradraget forholdsmessig.
4. Fradraget for tilleggspensjon og særtillegg begrenses forholdsmessig hvis enke- eller enkemannspensjonen er gradert. § 7 B punkt 3 gjelder tilsvarende.
5. Grunnpensjon fra folketrygden går til fradrag i enke- og enkemannspensjon etter § 9, punkt 4 og 5, på samme måte som i alderspensjon, jfr. § 7 C.

§ 10 BARNEPENSJON

Barnepensjon utbetales når et medlem etterlater seg barn under 20 år, herunder adoptivbarn. Det kan tilstås barnepensjon også til stebarn og pleiebarn som avdøde forsørget.

Barnepensjonen utgjør 15% av det pensjonsgrunnlaget medlemmet hadde eller ville fått om han med uforandret pensjonsgrunnlag hadde stått i tjenesten til aldersgrensen. Det foretas ikke fradrag for ytelser fra folketrygden.

Har adoptivbarn pensjon også etter sin biologiske far eller mor, bortfaller den minste av pensjonene.

Pensjonen betales til utløpet av den måned barnet fuller 20 år. Dør barnet tidligere, betales pensjonen til og med måneden etter døds måneden.

Vedlegg 1

Vedlegg til "Utbetaling av personskadepensjon fra folketrygden (beregning tilsvarende folketrygdens «kapittel 11-ytelse») i punkt 10.7.7

1 BEREKNING AV MULIGE «FIKTIVFORDELER» TIL KRIGSINVALIDEPENSJON

Eks. 10.11.A

Krigsinvalidepensjonist med grl. 10 000 (Ps=5,65) og tilleggspensjon etter høyere poengopptjening i folketrygden. Født 1917. År med opptjente pensjonspoeng (Få)= 17/20

	Sluttpoengttall i folketrygden (Fs)	Tilleggspensjon fra folketrygden (F-till.pensjon)	Samordningsfri tilleggspensjon (Fiktivfordel)
a)	6,00	72 828 kroner	2 549 kroner
b)	6,20	74 285 kroner	4 006 kroner
c)	6,50	76 469 kroner	6 190 kroner
d)	6,75	78 290 kroner	8 011 kroner
e)	7,00	80 111 kroner	9 832 kroner
f)	7,50	83 752 kroner	13 473 kroner
g)	8,00	87 394 kroner	17 115 kroner
h)	8,33	89 797 kroner	19 518 kroner

Eks. 10.11.B

Krigspensjonist som foran, men født 1920. Få = 20/23

	Fs	F-till.pensjon	Fiktivfordel
a)	6,00	76 739 kroner	2 999 kroner
b)	6,20	78 453 kroner	4 713 kroner
c)	6,50	81 023 kroner	7 283 kroner
d)	6,75	83 165 kroner	9 425 kroner
e)	7,00	85 307 kroner	11 567 kroner
f)	7,50	89 591 kroner	15 851 kroner
g)	8,00	93 875 kroner	20 135 kroner
h)	8,33	96 703 kroner	22 963 kroner

Eks. 10.11.C

Krigspensjonist som foran, men født 1923. Få = 23/26

	Fs	F-till.pensjon	Fiktivfordel
a)	6,00	80 341 kroner	3 449 kroner
b)	6,20	82 312 kroner	5 420 kroner
c)	6,50	85 268 kroner	8 376 kroner
d)	6,75	87 731 kroner	10 839 kroner
e)	7,00	90 195 kroner	13 303 kroner
f)	7,50	95 121 kroner	18 229 kroner
g)	8,00	100 048 kroner	23 156 kroner
h)	8,33	103 299 kroner	26 407 kroner

Eks. 10.11.D

Krigspensjonist som foran, men født 1926. Få = 26/29

	Fs	F-till.pensjon	Fiktivfordel
a)	6,00	83 730 kroner	3 899 kroner
b)	6,20	85 958 kroner	6 127 kroner
c)	6,50	89 299 kroner	9 468 kroner
d)	6,75	92 084 kroner	12 253 kroner
e)	7,00	94 868 kroner	15 037 kroner
f)	7,50	100 438 kroner	20 607 kroner
g)	8,00	106 007 kroner	26 176 kroner
h)	8,33	109 683 kroner	29 852 kroner

Eks. 10.11.E

Krigspensjonist som foran, men med godkjent yrkesskade etter kapittel 11 i folke-trygden, dvs med full trygdetid og poengopptjening

	Fs	F-till.pensjon	Fiktivfordel
a)	6,00	102 816 kroner	5 998 kroner
b)	6,20	106 243 kroner	9 425 kroner
c)	6,50	111 384 kroner	14 566 kroner
d)	6,75	115 668 kroner	18 850 kroner
e)	7,00	119 952 kroner	23 134 kroner
f)	7,50	128 520 kroner	31 702 kroner
g)	8,00	137 088 kroner	40 270 kroner
h)	8,33	142 743 kroner	45 925 kroner

Eks. 10.12.A

Krigsinvalidpensjonist med grl. 3 200/4 000 (Ps= 2,70) og tilleggspensjon etter høyere poengopptjening i folketrygden. Født 1917. Få= 17/20

	Fs	F-till.pensjon	Fiktivfordel
a)	3,00	43 697 kroner	4 370 kroner
b)	3,50	50 980 kroner	11 653 kroner
c)	4,00	58 262 kroner	18 935 kroner
d)	4,50	61 904 kroner	22 577 kroner
e)	5,00	65 545 kroner	26 218 kroner
f)	5,50	69 187 kroner	29 860 kroner
g)	6,00	72 828 kroner	33 501 kroner
h)	6,50	76 469 kroner	37 142 kroner
i)	7,00	80 111 kroner	40 784 kroner
j)	7,50	83 752 kroner	44 425 kroner
k)	8,00	87 394 kroner	48 067 kroner
l)	8,33	89 797 kroner	50 470 kroner

Eks. 10.12.B

Krigspensjonist som foran, men født 1920. Få= 20/23

	Fs	F-till.pensjon	Fiktivfordel
a)	3,00	44 703 kroner	4 471 kroner
b)	3,50	52 153 kroner	11 921 kroner
c)	4,00	59 603 kroner	19 371 kroner
d)	4,50	63 887 kroner	23 655 kroner
e)	5,00	68 171 kroner	27 939 kroner
f)	5,50	72 455 kroner	32 223 kroner
g)	6,00	76 739 kroner	36 507 kroner
h)	6,50	81 023 kroner	40 791 kroner
i)	7,00	85 307 kroner	45 075 kroner
j)	7,50	89 591 kroner	49 359 kroner
k)	8,00	93 875 kroner	53 643 kroner
l)	8,33	96 703 kroner	56 471 kroner

Eks. 10.12.C

Krigspensjonist som foran, men født 1923. Få = 23/26

	Fs	F-till.pensjon	Fiktivfordel
a)	3,00	45 476 kroner	4 548 kroner

	Fs	F-till.pensjon	Fiktivfordel
b)	3,50	53 056 kroner	12 128 kroner
c)	4,00	60 635 kroner	19 707 kroner
d)	4,50	65 562 kroner	24 634 kroner
e)	5,00	70 488 kroner	29 560 kroner
f)	5,50	75 415 kroner	34 487 kroner
g)	6,00	80 341 kroner	39 413 kroner
h)	6,50	85 268 kroner	44 340 kroner
i)	7,00	90 195 kroner	49 267 kroner
j)	7,50	95 121 kroner	54 193 kroner
k)	8,00	100 048 kroner	59 120 kroner
l)	8,33	103 299 kroner	62 371 kroner

Eks. 10.12.D

Krigspensjonist som foran, men født 1926. Få = 26/29

	Fs	F-till.pensjon	Fiktivfordel
a)	3,00	46 090 kroner	4 610 kroner
b)	3,50	53 772 kroner	12 292 kroner
c)	4,00	61 453 kroner	19 973 kroner
d)	4,50	67 022 kroner	25 542 kroner
e)	5,00	72 592 kroner	31 112 kroner
f)	5,50	78 161 kroner	36 681 kroner
g)	6,00	83 730 kroner	42 250 kroner
h)	6,50	89 299 kroner	47 819 kroner
i)	7,00	94 868 kroner	53 388 kroner
j)	7,50	100 438 kroner	58 958 kroner
k)	8,00	106 007 kroner	64 527 kroner
l)	8,33	109 683 kroner	68 203 kroner

Eks. 10.12.E

Krigspensjonist som foran, men med godkjent yrkesskade etter kapittel 11 i folke-trygden, dvs med full trygdetid og poengopptjening

	Fs	F-till.pensjon	Fiktivfordel
a)	3,00	51 408 kroner	5 141 kroner
b)	3,50	59 976 kroner	13 709 kroner
c)	4,00	68 544 kroner	22 277 kroner
d)	4,50	77 112 kroner	30 845 kroner
e)	5,00	85 680 kroner	39 413 kroner

	Fs	F-till.pensjon	Fiktivfordel
f)	5,50	94 248 kroner	47 981 kroner
g)	6,00	102 816 kroner	56 549 kroner
h)	6,50	111 384 kroner	65 117 kroner
i)	7,00	119 952 kroner	73 685 kroner
j)	7,50	128 520 kroner	82 253 kroner
k)	8,00	137 088 kroner	90 821 kroner
l)	8,33	142 743 kroner	96 476 kroner

2 NY «KAPITTEL 11-YTELSE» VED GRADERT KRIGSINVALIDEPENSJON

Eks. 10.13.A

20 pst krigsinvalidpensjon etter pensjonsgrunnlag 10 000 med 33 756 kroner. Ved samordning med full alderspensjon, som til enslig, fra folketrygden (Fs= 6.00) vil pensjonsresultatet bli som følger:

Født	Få	F-pensj.	Netto kip	Samlet pensjon
1917	17/20	110 908	13 989	124 897 kroner
1920	20/23	114 819	13 296	128 115 kroner
1923	23/26	118 421	12 666	131 087 kroner
1926	26/29	121 810	12 078	133 888 kroner

Alternativ beregning av «ny folketrygdpensjon»:

«kapittel 11-ytelse» etter 20 pst uførhet

Tilleggspensjon:

38 080 x 8,33 x 0,45 x 0,20 = 28 549 kroner

Grunnpensjon:

38 080 x 0,20 = 7 616 kroner

Sum 36 165 kroner

Forøvrig Fs=6,00 for 80% av alderspensjonen:

Født	F-till etter " <i>Forslag til lovendringer m m</i> " i kap. 11-best.	F-till etter " <i>Samordningsdebatten</i> " i kap. 7-best.	Samlet pensjon
1917	28 549	58 262	124 891 kroner
1920	28 549	61 391	128 020 kroner
1923	28 549	64 273	130 902 kroner
1926	28 549	66 984	133 613 kroner

Eks. 10.13.B

50 pst krigsinvalidepensjon etter pensjonsgrunnlag 10 000 med 84 408 kroner. Ved samordning med full alderspensjon, som til enslig, fra folketrygden (Fs= 6.00) vil pensjonsresultatet bli som følger:

Født	Få	F-pensj.	Netto kip	Samlet pensjon
1917	17/20	110 908	34 989	145 897 kroner
1920	20/23	114 819	33 258	148 077 kroner
1923	23/26	118 421	31 682	150 103 kroner
1926	26/29	121 810	30 213	152 023 kroner

Alternativ beregning av «ny folketrygdpensjon»:

«kapittel 11-ytelse» etter 50 pst uførhet

Tilleggspensjon:

38 080 x 8,33 x 0,45 x 0,50

= 71 371 kroner

Grunnpensjon:

38 080 x 0,50

= 19 040 kroner

Sum

90 411 kroner

Forøvrig Fs=6,00 for 50% av alderspensjonen:

Født	Ft etter kap.11-best.	Ft etter kap.7-best.	Samlet pensjon
1917	71 371	36 414	145 865 kroner
1920	71 371	38 369	147 820 kroner
1923	71 371	40 170	149 621 kroner
1926	71 371	41 865	151 316 kroner

Eks. 10.14.A

20 pst krigsinvalidepensjon etter pensjonsgrunnlag 10 000 med 33 756 kroner. Ved samordning med full alderspensjon, som til enslig, fra folketrygden (Fs= 8.00) vil pensjonsresultatet bli som følger:

Født	Få	F-pensj.	Netto kip	Samlet pensjon
1917	17/20	125 474	13 989	139 463 kroner
1920	20/23	131 955	13 296	145 251 kroner
1923	23/26	138 128	12 666	150 794 kroner
1926	26/29	144 087	12 078	156 165 kroner

Alternativ beregning av «ny folketrygdpensjon»:

«kapittel 11-ytelse» etter 20 pst uførhet

38 080 x 8,33 x 0,45 x 0,20

= 28 549 kroner

Forøvrig Fs=8,00 for 80% av alderspensjonen:

Født	Ft etter " <i>Forslag til lovendringer m m</i> " i kap. 11-best.	Ft etter " <i>Samordningsdeb atten</i> " i kap. 7-best.	Samlet pensjon
1917	28 549	69 915	136 544 kroner
1920	28 549	75 100	141 729 kroner
1923	28 549	80 038	146 667 kroner
1926	28 549	84 806	151 435 kroner

Eks. 10.14.B

50 pst krigsinvalidepensjon etter pensjonsgrunnlag 10 000 med 84 408 kroner. Ved samordning med full alderspensjon, som til enslig, fra folketrygden (Fs= 8.00) vil pensjonsresultatet bli som følger:

Født	Få	F-pensj.	Netto kip	Samlet pensjon
1917	17/20	125 474	34 989	160 463 kroner
1920	20/23	131 955	33 258	165 213 kroner
1923	23/26	138 128	31 682	169 810 kroner
1926	26/29	144 087	30 213	174 300 kroner

Alternativ beregning av «ny folketrygdpensjon»:

«kapittel 11-ytelse» etter 50 pst uførhet

38 080 x 8,33 x 0,45 x 0,50

= 71 371 kroner

Forøvrig Fs=8,00 for 50% av alderspensjonen:

Født	Ft etter " <i>Forslag til lovendringer m m</i> " i kap. 11-best.	Ft etter " <i>Samordningsdeb atten</i> " i kap. 7-best.	Samlet pensjon
1917	71 371	43 697	153 148 kroner
1920	71 371	46 938	156 389 kroner
1923	71 371	50 024	159 475 kroner
1926	71 371	53 004	162 455 kroner

Eks. 10.15.A

Samordning 30/30 tjenestealderspensjon/100% kap.11-ytelse etter poengtall 8,33.

Tilleggspensjonen fra folketrygden etter full opptjening vil utgjøre 142 743 kroner. Samlet folketrygdpensjon (grunn- og tilleggspensjon) utgjør 180 823 kroner til enslig.

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Ant.netto tj.pensj.	Sum utbet. pensjon	% Økn.*
a) 125 676	4,00	74 199	28 572	209 395	11,47
b) 138 228	4,50	65 631	32 556	213 379	13,60
c) 150 792	5,00	57 063	36 552	217 375	15,73
d) 163 368	5,50	48 495	40 560	221 383	17,86
e) 175 932	6,00	39 927	44 556	225 379	15,61
f) 188 496	6,50	31 359	48 552	229 375	10,53
g) 201 060	7,00	22 791	52 548	233 371	6,04

*) Prosentlig økning i samlet pensjonsutbetaling i forhold til gjeldende regler. Jf.beregningseks. 10.15 B-D og delvis E.

Eks. 10.15.B

Samordning 30/30 tjenestealderspensjon/eksisterende krigsinvalidpensjon etter grl. 10 000 (Ps=5,65) og folketrygdpensjon med tils. 114 819 kroner. Fs= 6,00 og Få= 20/23

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto krigspensjon	Samlet utbet. pensjon
a) 125 676	4,00	0	73 020	187 839 kroner
b) 138 228	4,50	0	73 020	187 839 kroner
c) 150 792	5,00	0	73 020	187 839 kroner
d) 163 368	5,50	0	73 020	187 839 kroner
e) 175 932	6,00	0	80 148	194 967 kroner
f) 188 496	6,50	0	92 712	207 531 kroner
g) 201 060	7,00	0	105 276	220 095 kroner

Eks. 10.15.C

Samordning 30/30 tjenestealderspensjon/eksisterende krigsinvalidpensjon etter grl. 10 000 (Ps=5,65) og folketrygdpensjon med tils. 121 810 kroner. Fs= 6,00 og Få= 26/29

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto krigspensjon	Samlet utbet. pensjon
a) 125 676	4,00	0	66 029	187 839 kroner
b) 138 228	4,50	0	66 029	187 839 kroner
c) 150 792	5,00	0	66 029	187 839 kroner

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto krigspensjon	Samlet utbet. pensjon
d) 163 368	5,50	0	66 029	187 839 kroner
e) 175 932	6,00	0	73 157	194 967 kroner
f) 188 496	6,50	0	85 721	207 531 kroner
g) 201 060	7,00	0	98 285	220 095 kroner

Eks. 10.15.D

Samordning 30/30 tjenestealderspensjon/eksisterende krigsinvalidpensjon etter grunnlag 10 000 (Ps=5,65) og folketrygdpensjon med tilsammen 97 683 kroner. Fs= 4,00 og Få= 20/23

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto krigspensjon	Samlet utbet. pensjon
a) 125 676	4,00	0	90 156	187 839 kroner
b) 138 228	4,50	kr. 0	90 156	187 839 kroner
c) 150 792	5,00	kr. 0	90 156	187 839 kroner
d) 163 368	5,50	kr. 0	90 156	187 839 kroner
e) 175 932	6,00	kr. 0	97 284	194 967 kroner
f) 188 496	6,50	kr. 0	109 848	207 531 kroner
g) 201 060	7,00	kr. 0	122 412	220 095 kroner

Eks. 10.15.E

Samordning 30/30 tjenestealderspensjon/eksisterende krigsinvalidpensjon etter grunnlag 10 000 (Ps=5,65) og folketrygdpensjon med tilsammen 123 387 kroner. Fs= 7,00 og Få= 20/23

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto krigspensjon	Samlet utbet. pensjon
a) 125 676	4,00	2 052	66 504	189 891 kroner
b) 138 228	4,50	2 052	66 504	189 891 kroner
c) 150 792	5,00	2 052	66 504	189 891 kroner
d) 163 368	5,50	2 052	66 504	189 891 kroner
e) 175 932	6,00	0	71 580	194 967 kroner
f) 188 496	6,50	0	84 144	207 531 kroner
g) 201 060	7,00	0	96 708	220 095 kroner

Eks. 10.15.F

Samordning 30/30 tjenestealderspensjon/eksisterende krigsinvalidpensjon etter grunnlag 10 000 (Ps=5,65) og folketrygdpensjon med tilsammen 123 387 kroner. Fs= 7,00 og Få= 20/23

NB. Det legges til grunn endrede regler om begrensning av samlet fradrag for F-tilleggspensjon til Ts/Ps-verdiene

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto krigspensjon	Samlet utbet. pensjon
a) 125 676	4,00	11 567	76 020	199 407 kroner
b) 138 228	4,50	11 567	76 020	199 407 kroner
c) 150 792	5,00	11 567	76 020	199 407 kroner
d) 163 368	5,50	11 567	76 020	199 407 kroner
e) 175 932	6,00	8 568	80 148	203 535 kroner
f) 188 496	6,50	4 284	88 428	211 815 kroner
g) 201 060	7,00	0	96 708	220 095 kroner

Eks. 10.16.A

Samordning 30/30 tjenestealderspensjon/20% kap.11-ytelse etter poengtall 8,33 og 80% alderspensjon etter $F_s=6,00/F\ddot{a}=20/23$

Tilleggspensjonen fra folketrygden etter full opptjening vil utgjøre 89 904 kroner. Samlede folketrygdtytelser vil utgjøre 127 984 kroner til enslig.

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Ant.netto tj.pensjon	Sum utbet. pensjon	% Diff*
a) 125 676	4,00	28 544	35 725	163 745	-4,43
b) 138 228	4,50	23 408	43 136	171 156	-5,03
c) 150 792	5,00	18 267	50 559	178 543	-0,91
d) 163 368	5,50	13 126	57 994	185 014	+3,21
e) 175 932	6,00	7 985	65 417	193 437	+3,25
f) 188 496	6,50	6 272	76 268	204 288	+2,18
g) 201 060	7,00	4 558	87 118	215 138	+1,25

*) Prosentlig avvik for samlet pensjonsresultat i forhold til gjeldende regler. Jf. beregn.eks. 10.16.B.

Eks. 10.16.B

Samordning 30/30 tjenestealderspensjon/eksisterende krigsinvalidepensjon (20 pst) etter grl. 10 000 ($P_s=5,65$) og folketrygdpensjon med tilsammen 114 819 kroner. $F_s=6,00$ og $F\ddot{a}=20/23$

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto krigspensjon	Samlet utbet. pensjon
a) 125 676	4,00	2 388	19 008+37 513	171 340
b) 138 228	4,50	0	20 904+44 505	180 228
c) 150 792	5,00	0	25 188+40 221	180 228
d) 163 368	5,50	0	29 472+35 937	180 228
e) 175 932	6,00	0	33 756+38 781	187 356

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto krigspensjon	Samlet utbet. pensjon
f) 188 496	6,50	0	33 756+51 345	199 920
g) 201 060	7,00	0	33 756+63 909	212 484

Eks. 10.17.A

Samordning 30/30 tjenestealderspensjon/50% kap.11-ytelse etter poengtall 8,33 og 50% alderspensjon etter $F_s=6,00/F\ddot{a}=20/23$

Full tilleggspensjonen fra folketrygden vil utgjøre 109 741 kroner. Samlede folketrygdytelse utgjør 147 821 kroner.

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Ant.netto tj.pensjon	Sum utbet. pensjon	% Diff*
a) 125 676	4,00	45 668	33 043	180 864	-1,21
b) 138 228	4,50	39 242	39 169	186 990	+0,33
c) 150 792	5,00	32 816	45 307	193 128	+1,30
d) 163 368	5,50	26 390	51 457	199 278	+2,23
e) 175 932	6,00	19 964	57 595	205 416	+3,11
f) 188 496	6,50	15 680	65 875	213 696	+5,38
g) 201 060	7,00	11 396	74 155	221 976	+3,08

*) Prosentlig avvik for samlet pensjonsresultat i forhold til gjeldende regler. Jf. beregn.eks. 9.17.B.

Eks. 10.17.B

Samordning 30/30 tjenestealderspensjon/eksisterende krigsinvalidepensjon (50pst) etter grl. 10 000 ($P_s=5,65$) og folketrygdpensjon med tilsammen 114 819 kroner. $F_s=6,00$ og $F\ddot{a}=20/23$

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto krigspensjon	Samlet utbet. pensjon
a) 125 676	4,00	0	67 266+ 999	183 084
b) 138 228	4,50	0	71 550+ 0	186 369
c) 150 792	5,00	0	75 834+ 0	190 653
d) 163 368	5,50	0	80 118+ 0	194 937
e) 175 932	6,00	0	84 402+ 0	199 221
f) 188 496	6,50	0	84 402+ 3 555	202 776
g) 201 060	7,00	0	84 402+16 119	215 340

Eks. 10.18.A Ikke fullt opptjent tjenestepensjon

Samordning 15/30 tjenstealderspensjon/100% kap.11-ytelse etter poengtall 8,33.

Tilleggspensjonen fra folketrygden etter full opptjening vil utgjøre 142 743 kroner. Samlede folketrygdytelser utgjør 180 823 kroner til enslig.

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Ant.netto tj.pensjon	Sum utbet. pensjon	% Diff*
a) 62 838	4,00	108 471	14 286	195 109	+3,87
b) 69 114	4,50	104 187	16 278	197 101	+4,93
c) 75 396	5,00	99 903	18 276	199 099	+5,99
d) 81 684	5,50	95 619	20 280	201 103	+7,06
e) 87 966	6,00	91 335	22 278	203 101	+4,18
f) 94 248	6,50	87 051	24 276	205 099	-1,17
g) 100 530	7,00	82 767	26 274	207 097	-5,90

*) Prosentlig økning i samlet pensjonsutbetaling i forhold til gjeldende regler. Jf.beregningseks. 10.18.B-C og delvis D.

Eks. 10.18.B

Samordning 15/30 tjenstealderspensjon/eksisterende krigsinvalidpensjon (100 pst) etter grl. 10 000 (Ps=5,65) og folketrygdpensjon med tilsammen 114 819 kroner. Fs= 6,00 Få= 20/23

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto kip/tj.pensj.	Samlet utbet. pensjon
a) 62 838	4,00	0	73 025 + 0	187 844
b) 69 114	4,50	0	73 025 + 0	187 844
c) 75 396	5,00	0	73 025 + 0	187 844
d) 81 684	5,50	0	73 025 + 0	187 844
e) 87 966	6,00	0	80 153 + 0	194 972
f) 94 248	6,50	0	92 717 + 0	207 536
g) 100 530	7,00	0	105 281 + 0	220 100

Eks. 10.18.C

Samordning 15/30 tjenstealderspensjon/eksisterende krigsinvalidpensjon (100 pst) etter grl. 10 000 (Ps=5,65) og folketrygdpensjon med tilsammen 97 683 kroner. Fs= 4,00 Få= 20/23

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto kip/tj.pensj.	Samlet utbet. pensjon
a) 62 838	4,00	0	90 161 + 0	187 844
b) 69 114	4,50	0	90 161 + 0	187 844
c) 75 396	5,00	0	90 161 + 0	187 844

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto kip/ tj.pensj.	Samlet utbet. pensjon
d) 81 684	5,50	0	90 161 + 0	187 844
e) 87 966	6,00	0	97 289 + 0	194 972
f) 94 248	6,50	0	109 853 + 0	207 536
g) 100 530	7,00	0	122 417 + 0	220 100

Eks. 10.18.D

Samordning 15/30 tjenestealderspensjon/eksisterende krigsinvalidepensjon (100 pst) etter grl. 10 000 (Ps=5,65) og folke-trygdpensjon med tilsammen 123 387 kroner. Fs= 7,00 Få= 20/23

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto kip/tj.pensj.	Samlet utbet. pensjon
a) 62 838	4,00	2 047	66 504 + 0	189 891
b) 69 114	4,50	2 047	66 504 + 0	189 891
c) 75 396	5,00	2 047	66 504 + 0	189 891
d) 81 684	5,50	2 047	66 504 + 0	189 891
e) 87 966	6,00	0	71 585 + 0	194 972
f) 94 248	6,50	0	84 149 + 0	207 536
g) 100 530	7,00	0	96 713 + 0	220 100

Eks. 10.19.A Ikke fullt opptjent tjenestepensjon

Samordning 20/30 tjenestealderspensjon/100% kap.11-ytelse etter poengtall 8,33.

Tilleggspensjonen fra folketrygden etter full opptjening vil utgjøre 142 743 kroner. Samlede folketrygdytelse utgjør 180 823 kroner til enslig.

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Ant.netto tj.pensjon	Sum utbet. pensjon	% Diff*
a) 83 784	4,00	97 047	19 048	199 871	+6,40
b) 92 152	4,50	91 335	21 704	202 527	+7,82
c) 100 528	5,00	85 623	24 368	205 191	+9,23
d) 108 912	5,50	79 911	27 040	207 863	+10,66
e) 117 288	6,00	74 199	29 704	210 527	+7,98
f) 125 664	6,50	68 487	32 368	213 191	+2,72
g) 134 040	7,00	62 775	35 032	215 855	-1,92

*) Prosentlig avvik i samlet pensjonsutbetaling i forhold til gjeldende regler. Jf.beregningseks. 10.19.B.

Eks. 10.19.B

Samordning 20/30 tjenestealderspensjon/eksisterende krigsinvalidepensjon (100 pst) etter grl. 10 000 (Ps=5,65) og folketrygdpensjon med tilsammen 114 819 kroner. Fs= 6,00 Få= 20/23

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto kip/tj.pensj.	Samlet utbet. pensjon
a) 83 784	4,00	0	73 025 + 0	187 844
b) 92 152	4,50	0	73 025 + 0	187 844
c) 100 528	5,00	0	73 025 + 0	187 844
d) 108 912	5,50	0	73 025 + 0	187 844
e) 117 288	6,00	0	80 153 + 0	194 972
f) 125 664	6,50	0	92 717 + 0	207 536
g) 134 040	7,00	0	105 281 + 0	220 100

Eks. 10.20.A

Samordning 20/30 tjenestealderspensjon/50% kap. 11-ytelse etter poengtall 8,33 og 50% alderspensjon etter Fs=6,00/Få=20/23

Tilleggspensjonen fra folketrygden etter full opptjening vil utgjøre 109 741 kroner. Samlede folketrygdytelse utgjør 147 821 kroner til enslig.

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Ant.netto tj.pensjon	Sum utbet. pensjon	% Diff*
a) 83 784	>4,00	>67 026	>22 029	>169 850	>-9,34
b) 92 152	>4,50	>62 742	>26 133	>173 984	>-9,69
c) 100 528	>5,00	>58 458	>30 205	>178 026	>-7,56
d) 108 912	>5,50	>54 174	>34 305	>182 126	>-5,44
e) 117 288	>6,00	>49 890	>38 397	>186 218	>-6,76
f) 125 664	>6,50	>47 034	>43 917	>191 738	>-9,68
g) 134 040	>7,00	>44 178	>49 437	>197 258	>-12,27

*) Prosentlig avvik for samlet pensjonsresultat i forhold til gjeldende regler. Jf. beregn.eks. 9.20.B.

Eks. 10.20.B

Samordning 20/30 tjenestealderspensjon/eksisterende krigsinvalidepensjon (50pst) etter grl. 10 000 (Ps=5,65) og folketrygdpensjon med tilsammen 114 819 kroner. Fs= 6,00 og Få= 20/23

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto kip/tj.pensj.	Samlet utbet. pensjon
a) 83 784	4,00	134	47 532+25 009	187 360
b) 92 152	4,50	0	50 254+27 531	192 604
c) 100 528	5,00	0	53 110+24 675	192 604
d) 108 912	5,50	0	55 966+21 819	192 604
e) 117 288	6,00	0	58 822+26 091	199 732

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto kip/tj.pensj.	Samlet utbet. pensjon
f) 125 664	6,50	0	58 822+38 655	212 296
g) 134 040	7,00	0	58 822+51 219	224 860

Tilfelle a gir samlet utbetaling lik de to faktiske bruttopensjoner + 2 x 1/4 G (19 040 kroner) + fiktivfordel 134 kroner. I de andre tilfellene vil samlet utbetalt pensjon utgjøre et beløp lik høyeste fullpensjon + 50% av 1/4 G (se bestemmelser i samordningslovens § 17) + 2 ekstra samordningstillegg à 1/4 G. Bakgrunnen til at det i disse tilfeller tilkommer mer enn ett samordningstillegg à 1/4 G, er den «snille» bestemmelsen i samordningslovens § 21.

Eks. 10.21.A

Samordning 15/30 tjenestealderspensjon/70% kap. 11-ytelse etter poengtall 8,33 og 30% alderspensjon etter $F_s=6,00/F\ddot{a}=20/23$

Full tilleggspensjonen fra folketrygden utgjør 122 943 kroner. Samlede folketrygdeytelser utgjør 161 023 kroner til enslig.

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Ant.netto tj.pensjon	Sum utbet. pensjon	% Diff*
a) 62 838	4,00	90 013	15 628	176 651	-8,73
b) 69 114	4,50	86 371	18 262	179 285	-7,37
c) 75 396	5,00	82 730	20 903	181 926	-6,01
d) 81 684	5,50	79 088	23 549	184 572	-4,64
e) 87 966	6,00	75 447	26 190	187 213	-6,71
f) 94 248	6,50	72 448	29 473	190 496	-10,67
g) 100 530	7,00	69 449	32 756	193 779	-14,19

*) Prosentlig avvik for samlet pensjonsresultat i forhold til gjeldende regler. Jf. beregn.eks. 10.21.B.

Eks. 10.21.B

Samordning 15/30 tjenestealderspensjon/eksisterende krigsinvalidepensjon (70pst) etter grl. 10 000 ($P_s=5,65$) og folketrygdpensjon med tilsammen 114 819 kroner. $F_s=6,00$ og $F\ddot{a}=20/23$

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto kip/tj.pensj.	Samlet utbet. pensjon
a) 62 838	4,00	0	65 513+13 224	193 556
b) 69 114	4,50	0	67 655+11 082	193 556
c) 75 396	5,00	0	69 797+ 8 940	193 556
d) 81 684	5,50	0	71 939+ 6 798	193 556
e) 87 966	6,00	0	74 081+11 784	200 684
f) 94 248	6,50	0	74 081+24 348	213 248
g) 100 530	7,00	0	74 081+36 912	225 812

Samlet utbetalt pensjon svarer til et beløp lik høyeste fullpensjon + 70 prosent av $\frac{1}{4}G$ + et beløp på 18 088 kroner. Hvis man sammenligner pensjonsresultatet i

dette tilfellet med tidligere eksempel 10.17.B og 10.19, ser man at det ved rett til graderte pensjoner fra krigspensjering og tjenstepensjonsordning kan gis rett til høyere utbetalinger enn med full pensjon. Årsaken til at man får høyere samlet pensjon når det ytes gradert krigspensjon og/eller tjenstepensjon, er reglene om avkortet fradrag for folketrygdens grunnpensjon. Jf. bestemmelsene i samordningsloven § 21.

3 NY «KAPITTEL 11-YTELSE» FOR KRIGSENKER

Alternativ beregning av ny enkepensjon fra folketrygden til erstatning av full krigsenkepensjon etter grunnlag 10 000 med 112 536 kroner.

Tilleggspensjon:

$38\ 080 \times 8,33 \times 0,45 \times 0,55 =$

78 509 kroner

Grunnpensjon:

38 080 kroner

Sum

116 589 kroner*

- 1) Overstiger gjeldende bruttopensjon, men gir lavere pensjonsutbetaling enn samordnet krigsenkepensjon og folketrygdpensjon uten godskriving «fiktivfordel» (pt 122 056 kroner).

NB.

Med en slik modell for beregning av etterlattepensjoner, vil enken samtidig ha rett til å få utbetalt 55 pst egen opptjent tilleggspensjon fra folketrygden. Det vises til eksempler nedenfor. -Eks. 10.30.A

Enke, født 1923, med egen tilleggspensjonsopptjening. Få= 23/26

	Fs	Full egen till.pensj	55 pst egen till.pensj.	Sum F-pensj	Max m/gj. regler
a)	3,00	45 476	25 012	141 601	122 056
b)	3,50	53 056	29 181	145 770	122 056
c)	4,00	60 635	33 349	149 938	122 056
d)	4,50	65 562	36 059	152 648	122 056
e)	5,00	70 488	38 769	155 358	122 056
f)	5,50	75 415	41 478	158 067	122 056
g)	6,00	80 341	44 188	160 777	123 953
h)	6,50	85 268	46 897	163 486	126 662
i)	7,00	90 195	49 607	166 196	129 372
j)	7,50	95 121	52 317	168 906	132 082
k)	8,00	100 048	55 026	171 615	134 791
l)	8,33	103 299	56 815	173 404	136 580

Eks. 10.30.B

som foran, men født 1926. Få= 26/29

	Fs	Full egen till.pensj	55 pst egen till.pensj.	Sum F-pensj	Max m/gj. regler
a)	3,00	46 090	23 349	141 938	122 056
b)	3,50	53 772	29 574	146 163	122 056
c)	4,00	61 453	33 799	150 388	122 056
d)	4,50	67 022	36 862	153 451	122 056
e)	5,00	72 592	39 925	156 514	122 056
f)	5,50	78 161	42 988	159 577	122 056
g)	6,00	83 730	46 052	162 640	124 201
h)	6,50	89 299	49 115	165 704	127 264
i)	7,00	94 868	52 178	168 767	131 943
j)	7,50	100 438	55 241	171 830	133 390
k)	8,00	106 007	58 304	174 893	136 453
l)	8,33	109 682	60 325	176 914	138 474

Eks. 10.31

Samordning 30/30 tjenesteenkepensjon(Ts=4.00) 75 406 kroner /«ny folketrygd-pensjon», jf. eks 10.30.A

	Fs	55 pst egen till.pensj.	Netto tj.ep	Sum utbet. pensj.	Max m/gjeld. regler
a)	3,00	25 012	29 611	171 212	139 891*
b)	3,50	29 181	33 022	178 792	147 470*
c)	4,00	33 349	36 433	186 371	155 049*
d)	4,50	36 059	41 360	194 008	159 976*
e)	5,00	38 769	46 286	201 644	164 902*
f)	5,50	41 478	46 846	204 913	168 611*
g)	6,00	44 188	46 846	207 623	171 321*
h)	6,50	46 897	46 846	210 332	174 030*
i)	7,00	49 607	46 846	213 042	176 740*
j)	7,50	52 317	46 846	215 752	180 047*
k)	8,00	55 026	46 846	218 461	184 974*
l)	8,33	56 815	46 846	220 250	188 225*

*) Pensjonsresultat ved alt. beregning uten krigspensjon, kf. regler om «garantitillegg». I eksemplet er det lagt til grunn følgende forutsetninger for avdøde:Fs= 6,00/Få=20/23

Eks. 10.32.A

Samordning 30/30 tjenestealderspensjon/«ny folketrygdpensjon» 55 pst tilleggspensjon etter avdøde med poengtall 8,33 og 55 pst egen tilleggspensjon etter $F_s=6,00/F\ddot{a}=23/26$

Tilleggspensjonen fra folketrygden vil utgjøre 122 697 kroner. Samlede folketrygdeytelser utgjør 160 777 kroner.

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Ant.netto tj.pensjon	Sum utbet. pensjon	% Diff*
a) 125 676	4,00	62 062	36 481	197 258	+22,55
b) 138 228	4,50	57 135	44 106	204 883	+21,53
c) 150 792	5,00	52 209	51 744	212 521	+20,60
d) 163 368	5,50	47 282	59 393	220 170	+19,74
e) 175 932	6,00	42 356	67 031	227 808	+16,84
f) 188 496	6,50	42 356	79 595	240 372	+15,82
g) 201 060	7,00	42 356	92 159	252 936	+14,92

*) Prosentlig avvik for samlet pensjonsresultat i forhold til gjeldende regler. Jf. beregn.eks. 10.32.B.

Eks. 10.32.B

Samordning 30/30 tjenestealderspensjon/eksisterende krigsenke-pensjon (100pst) etter grl. 10 000 ($P_s=5,65$) og folketrygd-pensjon med tilsammen 124 475 kroner. Egen $F_s= 6,00$ og $F\ddot{a}= 23/26$. Avdødes $F_s= 6,00$ og $F\ddot{a}= 20/23$

Antatt brt. tj.pensj.	Ts	Fiktiv-fordel	Antatt netto kep/tj.pensj.	Samlet utbet. pensjon
a) 125 676	4,00	25 760*	36 481*	160 956*
b) 138 228	4,50	20 833*	44 106*	168 581*
c) 150 792	5,00	15 907*	51 744*	176 219*
d) 163 368	5,50	10 980*	59 393*	183 868*
e) 175 932	6,00	0	70 497	194 972
f) 188 496	6,50	0	83 061	207 536
g) 201 060	7,00	0	95 625	220 100

*) Alternativ beregning uten krigspensjon gir resultatet.

Dvs at det ytes garantitillegg fra krigspensjoneringen og ingen reell utbetaling fra tjenestepensjonsordningen.

Vedlegg 2

Vedlegg til "Tillem্পninger og justeringer av det eksisterende system" i punkt 10.7.8

Modell for justering av eksisterende samordningsregler Etterprøving av beregningseksempler

Eksempel 5

Det foreligger rett til følgende bruttopensjoner:

100 % uførepensjon fra tj.p.ordning (21/30 tj.tid)Ts= 5.14		120 540 kroner
100 % uførepensjon etter lov av 1958 om yrkesskadePs= 2,97		90 624 kroner
100 % uførepensjon fra folketrygden		
Fs= 5,26 Få= 29/32		
Grunnpensjon	38 080	
Tilleggspensjon	77 772	115 852 kroner

Beregning etter samordningsloven § 16 nr 2

(Den regel som vanligvis vil anvendes i et tilfelle som dette)

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 21/30 tj.pensjon	kr 120 540		
Brutto yrkesskadepensjon	kr 90 624		
Samlet brutto	kr 211 164	kr 211 164	
- Max pensjon:			
Høyeste pensjon + $\frac{1}{4} G (\frac{1}{2} G)$	kr 130 060	kr 130 060	(kr 139 580)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 81 104	kr 81 104	(kr 71 584)
Foreløpig netto tj.pensjon	kr 39 436	kr 39 436	(kr 48 956)
Fradrag tilleggspensjon			
38 080(4x29/32+			
1,14x29/40)0,45x21/30 = kr 53 396			
begrenset til rest	kr 39 436	kr 39 436	(kr 48 956)
Netto tj.pensjon etter samordning	kr 0	kr 0	(kr 0)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 90 624	kr 90 624	
Fradrag F-tilleggspensjon			
38 080(2,97x29/32)0,45 = kr 46 122			
begrenset til fakt.tilleggs- pensj – trekk i tj.pensjon			
(77 772-39 436)=kr 38 336	kr 38 336		
alt:			
begrenset til F-till.pensjon			
lik fradr i tj.pensjon kr 53 396			
+ ikke sammenfallende			
fradrag i y-pensjon kr 13 836			
(67 232-39 436/48 956)		kr 27 796	(kr 18 276)
 Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080x3/4 = kr 28 560	kr 28 560	kr 28 560	(kr 28 560)
Netto Y-pensjon etter samo	kr 23 728	kr 34 268	(kr 43 788)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 0	kr 0	(kr 0)
Netto Y-pensjon	kr 23 728	kr 34 268	(kr 43 788)
Folketrygdpensjon	kr 115 852	kr 115 852	(kr 115 852)
- Med gjeldende regler	kr 139 580*		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 150 120*	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 159 640*)

*) Samlet beløp ved regulær samordning (139 580, 150 120 og 159 640 kroner) vil måtte økes til 163 004 kroner, som følge av «tap» pga rett til yrkesskadepensjon. Jf at netto tjenestepensjon etter isolert samordning med folketrygdpensjon vil utgjøre 47 152 kroner. Det må ytes garanti-tillegg fra Y-trygden.

Bemerk: Selv om samlet pensjonsutbetaling vil øke med forslag til nye regler, vil det likevel oppstå «tap» pga rett til yrkesskadepensjon og dermed rett til garanti-tillegg fra yrkesskadetrygden.

Beregning etter samordningsloven § 16 nr 3

(NB Vil først bli gjort gjeldende fra det tidspunkt uførepensjonen fra tjenestepensjonsordning går over til å bli alderspensjon)

Samordning tjenstepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 21/30 tj.pensjon	kr 120 540		
Brutto Y-pensjon	kr 90 624		
Samlet brutto	kr 211 164	kr 211 164	
- Max pensjon:			
30/30 tj.pensj ¹ / ₄ G	kr 181 720		
21/30 tj.pensj + ¹ / ₄ G(¹ / ₂ G)		kr 130 060	(kr 139 580)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 29 444	kr 81 104	(kr 71 584)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 91 096	kr 39 436	(kr 48 956)
Frdrag F-tilleggspensjon 38 080(4x29/32+ 1,14x29/40)0,45x21/30 /alt begrenset til	kr 53 396	kr 39 436	(kr 48 956)
Frdrag F-grunnpensjon 38 080x 3/4x 21/30=	kr 19 992	kr 0	(kr 0)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 17 708	kr 0	(kr 0)

Samordning yrkesskadepensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 90 624	kr 90 624	
Frdrag F-tilleggspensjon 38 080(2,97x29/32)0,45 = kr 46 122 begrenset til fakt.tilleggs- pensj – trekk i tj.pensjon kr (77 772-53 396)	kr 24 376		
alt: begrenset til F-till.pensjon lik fradr i tj.pensjon kr 53 396 + ikke sammenfallende fradrag i y-pensjon kr 13 836 (67 232-39 436/48 956)		kr 27 796	(kr 18 276)
Frdrag F-grunnpensjon: 38 080x3/4 = kr 28 560		kr 28 560	(kr 28 560)
- trekk i tj.p = kr 19 992	kr 8 568		
Netto Y-pensjon etter samo	kr 57 680	kr 34 268	(kr 43 788)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 17 708	kr 0	(kr 0)
Netto Y-pensjon	kr 57 680	kr 34 268	(kr 43 788)
Folketrygdpensjon	kr 115 852	kr 115 852	(kr 115 852)
- Med gjeldende regler	kr 191 240		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 150 120*	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 159 640*)

*) Samlet beløp ved regulær samordning (150 120 og 159 640 kroner) vil måtte økes til 163 004 kroner, som følge av «tap» pga rett til yrkesskadepensjon. Kf at netto tjenestepensjon etter isolert samordning med folketrygdpensjon vil utgjøre 47 152 kroner. Det må beregnes garantitillegg fra Y-trygden.

Bemerk: Samlet pensjonsresultat etter gjeldende samordningsregler øker fra 163 004 kroner til 191 240 kroner i forbindelse med at uførepensjonen fra tjenestepensjonsordningen går over til å bli alderspensjon.

Sammenligningsgrunnlag

Samme person med full opptjent (30/30) tjenestepensjon lik 172 200 kroner (Ts= 5,14)

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 30/30 tj.pensjon	kr 172 200		
Brutto Y-pensjon	kr 90 624		
Samlet brutto	kr 262 824	kr 262 824	
- <i>Max pensjon:</i>			
30/30 tj.pensj + ¹ ₄ G (¹ ₂ G)	kr 181 720	kr 181 720	(kr 191 240)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 81 104	kr 81 104	(kr 71 584)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 91 096	kr 91 096	(kr 100 616)
Fradrag F-tilleggspensjon begrenset etter Ts 38 080(4x29/32+ 1,14x29/40)0,45= 76 280	kr 76 280	kr 76 280	(kr 76 280)
Fradrag F-grunnpensjon 38 080x 3/4 = 28 560 begrenset til rest	kr 14 816	kr 14 816	(kr 24 336)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 0	kr 0	(kr 0)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 90 624	kr 90 624	
Fradrag F-tilleggspensjon			
38 080(2,97x29/32)0,45=			
kr 46 122			
begrenset til fakt.tilleggs- pensj – trekk i tj.pensjon			
(77 772-76 280)= kr 1 492	kr 1 492		
alt:			
begrenset til F-till.pensjon regnet etter høyeste fiktiv- poengtall – trekk i tj.pensjon			
(76 280-76 280)		kr 0	(kr 0)
 Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080x3/4 = kr 28 560			
- trekk i tj.p = kr 14 816/24 336	kr 13 744	kr 13 744	(kr 4 224)
Netto Y-pensjon etter samo	kr 75 388	kr 76 880	(kr 86 400)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 0	kr 0	(kr 0)
Netto Y-pensjon	kr 75 388	kr 76 880	(kr 86 400)
Folketrygdpensjon	kr 115 852	kr 115 852	(kr 115 852)
- Med gjeldende regler	kr 191 240		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 192 732	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 202 252)

NB I dette tilfellet oppstår ikke «tap» på grunn av rett til yrkesskadepensjon. Samlet utbetaling uten yrkesskadepensjon ville ha utgjort 183 212 kroner, hvorav netto tjenestepensjon 67 360 kroner.

Bemerk: Gjeldende regler i samordningsloven § 16 nr 3 gir samme pensjonsresultat (samlet pensjonsutbetaling) uavhengig av hvorvidt pensjonisten mottar en full opptjent tjenestepensjon eller bare en delpensjon.

Forslaget til regelendringer vil ikke godskrive pensjonister med en avgrenset tjenestepensjonsrett et pensjonsnivå tilsvarende full opptjent tjenestepensjon. For pensjonisten med 21/30 tjenestetid vil det gi en reell reduksjon på (191 240 – 163 004) = 28 236 kroner.

Basert på nye modeller for samlet fradrag for folketrygdens tilleggspensjon, vil pensjonisten med full opptjent tjenestepensjon (30/30) få en økning i samlet pensjon på henholdsvis 1 492 kroner og 11 012 kroner avhengig av størrelse på samordningsstillegget. Det vil si at han får beholde en samordningsfri del av folketrygdens tilleggspensjon («fiktivfordel») + evt ekstratillegg på ¹₄ G.

Eksempel 6 A – Ikke-behovsprøvet tjenestepenpensjon. Avdød har ikke opptjent tilleggspensjon i folketrygden.

Det foreligger rett til følgende bruttopensjoner:

13/30 tjenestepenpensjon (Ts= 5.85)		kr 44 772
150 % uførepensjon etter lov av 1958 om yrkesskade Ps= 2,97		kr 45 312
100 % uførepensjon fra folketrygden		
Egen Fs= 3,50 Få= 29/32		
Grunnpensjon	38 080	
Tilleggspensjon	54 353	kr 92 433

Samordning tjenestepenpensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 13/30 tj.pensjon	kr 44 772		
Brutto Y-pensjon	kr 5 312		
Samlet brutto	kr 90 084	kr 90 084	
- Max pensjon:			
30/30 tj.pensj + $\frac{1}{4}$ G/2	kr 108 080		
alt.			
den høyeste av pensjonene			
+ $\frac{1}{4}$ G ($\frac{1}{2}$ G)		kr 54 832	(kr 64 352)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 0	kr 35 252	(kr 25 732)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 44 772	kr 9 520	(kr 19 040)
Fradrag F-tilleggspensjon:			
Ikke fradrag etter lovens § 23 nr 2 for enkens egen opptjente tilleggspensjon	kr 0	kr 0	(kr 0)
Fradrag F-grunnpensjon			
38 080x 3/4x 13/30=	kr 12 376		(kr 12 376)
alt. begrenset til rest		kr 9 520	
Netto tj.pensjon etter samo	kr 32 396	kr 0	(kr 6 664)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 45 312	kr 45 312
Fradrag F-tilleggspensjon		

38 080(2,97x29/32)0,45x0,50=	kr 23 061	kr 23 061	
Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080x3/4x0,50 =kr 14 280			
- trekk i tj.p = kr 12 376	kr 1 904		(kr 1 904)
alt. (14 280 – 9 520)		kr 4 760	
Netto Y-pensjon etter samo	kr 20 347	kr 17 491	(kr 20 347)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 32 396	kr 0	(kr 6 664)
Netto Y-pensjon	kr 20 347	kr 17 491	(kr 20 347)
Folketrygdpensjon	kr 92 433	kr 92 433	(kr 92 433)
- Med gjeldende regler	kr 145 176		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 109 924*	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 119 444*)

*) Samlet beløp ved regulær samordning (109 924 og 119 444 kroner) vil måtte økes til 124 829 kroner, som følge av at alternativ beregning uten rett til yrkesskadepensjon gir best resultat. Jf at tjenestepensjonen utgjør 32 396 kroner etter fradrag for folketrygdens grunnpensjon. Det vil utbetales garantitillegg fra Y-trygden.

Sammenligningsgrunnlag a

Samme person med 100 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden (Ps=2,97) med 90 624 kroner.

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 13/30 tj.pensjon	kr 44 772		
yrkesskadepensjon	kr 90 624		
Samlet brutto	kr 135 396	kr 135 396	
- Max pensjon:			
30/30 tj.pensj + ¹ ₄ G	kr 112 840		
alt.			
den høyeste av pensjonene			
+ ¹ ₄ G (¹ ₂ G)		kr 100 144	(kr 109 664)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 22 556	kr 35 252	(kr 25 732)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 22 216	kr 9 520	(kr 19 040)

	Gj.regler	Endring	
Fradrag F-tilleggspensjon:			
Ikke fradrag etter lovens § 23 nr 2 for enkens egen opptjente tilleggspensjon	kr 0	kr 0	(kr 0)
Fradrag F-grunnpensjon			
38 080x 3/4x 13/30=	kr 12 376		(kr 12 376)
alt. begrenset til rest		kr 9 520	
Netto tj.pensjon etter samo	kr 9 840	kr 0	(kr 6 664)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 90 624	kr 90 624	
Fradrag F-tilleggspensjon			
38 080(2,97x29/32)0,45=	kr 46 122	kr 46 122	(kr 46 122)
Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080 x 3/4 = kr 28 560			
- trekk i tj.p = kr 12 376	kr 16 184		(kr 16 184)
alt. (28 560 – 9 520)		kr 19 040	
Netto Y-pensjon etter samo	kr 28 318	kr 25 462	(kr 28 318)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 9 840	kr 0	(kr 6 664)
Netto Y-pensjon	kr 28 318	kr 25 462	(kr 28 318)
Folketrygdpensjon	kr 92 433	kr 92 433	(kr 92 433)
- Med gjeldende regler	kr 130 591		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 117 895*	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 127 415)

*) Samlet beløp ved regulær samordning (117 895 kroner) vil måtte økes med et garantitillegg til 124 829 kroner, for å sikre at enken ikke taper på rett til yrkesskadepensjon. Ikke tap pga rett til yrkesskadepensjon når samordningstillegget økes til ¹₂ G.

Sammenligningsgrunnlag b

Samme person med full opptjent (30/30) tjenestepenpensjon lik 103 320 kroner (Ts= 5,85)

Samordning tjenstepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 30/30 tj.pensjon	kr 103 320		
Brutto Y-pensjon	kr 45 312		
Samlet brutto		kr 148 632	kr 148 632
<i>- Max pensjon:</i>			
30/30 tj.pensj $\frac{1}{4}$ G/2	kr 108 080		
alt tj.pensjon + $\frac{1}{4}$ G ($\frac{1}{2}$ G)		kr 112 840	(kr 122 360)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 40 552	kr 35 792	(kr 26 272)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 62 768	kr 67 528	(kr 77 048)
Fradrag F-tilleggspensjon:			
Ikke fradrag for enkens egen opptjente till.pensj			
	kr 0	kr 0	(kr 0)
Fradrag F-grunnpensjon			
38 080x 3/4 =	kr 28 560	kr 28 560	(kr 28 560)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 34 208	kr 38 968	(kr 48 488)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 45 312	kr 45 312	
Fradrag F-tilleggspensjon			
38 080(2,97x29/32)0,45x0,50=	kr 23 061	kr 23 061	
Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080x3/4x0,50 = kr 14 280			
- trekk i tj.p = kr 28 560	kr 0	kr 0	(kr 0)
Netto Y-pensjon etter samo	kr 22 251	kr 22 251	(kr 22 251)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenstepensjon	kr 34 208	kr 38 968	(kr 48 488)
Netto Y-pensjon	kr 22 251	kr 22 251	(kr 22 251)
Folketrygdpensjon	kr 92 433	kr 92 433	(kr 92 433)
- Med gjeldende regler	kr 148 892*		
- Med endringsforslag ($\frac{1}{4}$ G)		kr 153 652*	

- Med endringsforslag (¹₂ G) (kr 163 172*)

- *) Samlet beløp ved regulær samordning (148 892, 153 652 og 163 172 kroner) vil måtte økes til 167 193 kroner, som følge av at alternativ beregning uten rett til yrkesskadepensjon gir best resultat. Jf at tjenstepensjonen vil utgjøre 74 760 kroner etter isolert samordning med folketrygdpensjon (fradrag for grunnpensjon). Det vil altså måtte utbetales garantitillegg fra Y-trygden både ved beregning etter eksisterende regler og med forslag til nye regler, for å sikre at enken får utbetalt ialt 74 760 kroner i tillegg til folketrygdtytelsene.

Sammenligningsgrunnlag c

Samme person med full opptjent (30/30) tjenstepensjon lik 103 320 kroner ($T_s = 5,85$) og 100 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden ($P_s = 2,97$) med 90 624 kroner.

Samordning tjenstepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 30/30 tj.pensjon	kr 103 320		
Brutto Y-pensjon	kr 90 624		
Samlet brutto	kr 193 944	kr 193 944	
<i>- Max pensjon:</i>			
30/30 tj.pensj + ¹ ₄ G (¹ ₂ G)	kr 112 840	kr 112 840	(kr 122 360)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 81 104	kr 81 104	(kr 71 584)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 22 216	kr 22 216	(kr 31 736)
Fradrag F-tilleggspensjon:			
Ikke fradrag for enkens egen opptjente till.pensj			
	kr 0	kr 0	(kr 0)
Fradrag F-grunnpensjon			
38 080x 3/4 = kr 28 560			(kr 28 560)
begrenset til rest	kr 22 216	kr 22 216	
Netto tj.pensjon etter samo	kr 0	kr 0	(kr 3 176)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 90 624	kr 90 624
Fradrag F-tilleggspensjon		
38 080(2,97x29/32)0,45x =	kr 46 122	kr 46 122
Fradrag F-grunnpensjon:		
38 080 x 3/4=kr 28 560		

- trekk i tj.p = kr 22 216 /28 560	kr 6 344	kr 6 344	(kr 0)
Netto Y-pensjon etter samo	kr 38 158	kr 38 158	(kr 44 502)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 0	kr 0	(kr 3 176)
Netto Y-pensjon	kr 38 158	kr 38 158	(kr 44 502)
Folketrygdpensjon	kr 92 433	kr 92 433	(kr 92 433)
- Med gjeldende regler	kr 130 591*		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 130 591*	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 140 111*)

- *) Samlet beløp ved regulær samordning (130 591 og 140 111 kroner) vil måtte økes til 167 193 kroner, som følge av at alternativ beregning uten rett til yrkesskadepensjon gir best resultat. Jf at tjenestepensjonen vil utgjøre 74 760 kroner etter isolert samordning med folketrygdpensjon (fradrag for grunnpensjon). Det vil altså måtte utbetales garantitillegg fra Y-trygden både ved beregning etter eksisterende regler og med forslag til nye regler, for å sikre at enken får utbetalt ialt 74 760 kroner i tillegg til folketrygdytelsene.

Bemerk: Gjeldende regler i samordningsloven § 17 bokstav c gir tilnærmet samme pensjonsresultat (samlet pensjonsutbetaling) om pensjonisten mottar en full opptjent tjenestepenkepensjon eller bare en delpensjon. Som det fremgår av beregningene for sammenligningsgrunnlag a vil imidlertid enken – ut fra bestemmelsene i § 17 – tape på rett til yrkesskadepensjon etter 100 prosent uførhet fremfor en lavere 50 prosent uførhet.

I dette tilfellet vil imidlertid aktuelle pensjonsresultat i stor grad bli bestemt av andre forhold; nemlig de nye regler i samordningsloven § 23 nr 2, som bestemmer at enkenes egenopptjente tilleggspensjon skal holdes utenfor trekk i tjenestepenkepensjon. I de fleste tilfeller – med unntak av beregning etter gjeldende regler i hovedeksemplet og sammenligningsgrunnlag a – vil alternativ samordning uten rett til yrkesskadepensjon gi det beste resultat.

En regelendring i § 17 som unnlater godskrivning av ikke-reelle tjenestepensjonsrettigheter, vil innebære at tjenestepenker (med ikke behovsprøvede enkepensjoner) i ennå større grad enn idag vil ha fordel av alternativ samordningsberegninger. Det vil si at pensjonsresultatet blir bestemt ved isolert samordning mellom tjenestepenkepensjon og folketrygdpensjon.

Eksempel 6 B

Det foreligger rett til følgende bruttopensjoner:

13/30 tjenestepenkepensjon (Ts= 5.85)	kr 44 772
50 % uførepensjon etter lov av 1958 om yrkesskade Ps= 2,97	kr 45 312
100 % uførepensjon fra folketrygden	
Egen Fs= 3,50 Få= 29/32	

Avdød Fs= 5,85 Få= 20/23		
Grunnpensjon	38 080	
Tilleggspensjon	71 394	kr 109 474

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 13/30 tj.pensjon	kr 44 772		
Brutto Y-pensjon	kr 45 312		
Samlet brutto	kr 90 084	kr 90 084	
- Max pensjon:			
30/30 tj.pensj + $\frac{1}{4}$ G/2	kr 108 080		
alt.			
den høyeste av pensjonene			
+ $\frac{1}{4}$ G ($\frac{1}{2}$ G)		kr 54 832	(kr 64 352)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 0	kr 35 252	(kr 25 732)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 44 772	kr 9 520	(kr 19 040)
Fradrag F-tilleggspensjon:			
Samordningspliktig			
tilleggspensjon:	kr 30 937		
- Fridel:			
Enkens fulle			
tilleggspensjon	kr 54 353		
Begrenset fradrag	kr 0	kr 0	(kr 0)
Fradrag F-grunnpensjon			
38 080x 3/4x 13/30=	kr 12 376		(kr 12 376)
alt. begrenset til rest		kr 9 520	
Netto tj.pensjon etter samo	kr 32 396	kr 0	(kr 6 664)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 45 312	kr 45 312
Fradrag F-tilleggspensjon		
38 080(2,97x29/32)0,45x0,50=	kr 23 061	kr 23 061

Fradrag F-grunnpensjon:
 38 080x3/4x0,50 = kr 14 280

- trekk i tj.p = kr 12 376	kr 1 904		(kr 1 904)
alt. (14 280 – 9 520)		kr 4 760	
Netto Y-pensjon etter samo	kr 20 347	kr 17 491	(kr 20 347)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 32 396	kr 0	(kr 6 664)
Netto Y-pensjon	kr 20 347	kr 17 491	(kr 20 347)
Folketrygdpensjon	kr 109 474	kr 109 474	(kr 109 474)
- Med gjeldende regler	kr 162 217		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 126 965*	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 136 485*)

*) Samlet beløp ved regulær samordning (126 965 og 136 485 kroner) vil måtte økes til 141 870 kroner, som følge av at alternativ beregning uten rett til yrkesskadepensjon gir best resultat. Jf at tjenestepensjonen utgjør 32 396 kroner etter fradrag for folketrygdens grunnpensjon. Det vil utbetales garantitillegg fra Y-trygden.

Sammenligningsgrunnlag a

Samme person med 100 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden (Ps=2,97), brutto 90 624 kroner.

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 13/30 tj.pensjon	kr 44 772		
Brutto Y-pensjon	kr 90 624		
Samlet brutto	kr 135 396	kr 135 396	
- Max pensjon:			
30/30 tj.pensj + ¹ ₄ G	kr 112 840		
alt.			
den høyeste av pensjonene			
+ ¹ ₄ G (¹ ₂ G)		kr 100 144	(kr 109 664)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 22 556	kr 35 252	(kr 25 732)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 22 216	kr 9 520	(kr 19 040)
Frdrag F-tilleggspensjon:			
Samordningspliktig			
tilleggspensjon:	kr 30 937		
- Fridel:			

Enkens fulle tilleggspensjon	kr 54 353				
Begrenset fradrag	0	kr	0	kr	0 (kr 0)
Frادrag F-grunnpensjon					
38 080x 3/4x 13/30=		kr	12 376		(kr 12 376)
alt. begrenset til rest				kr	9 520
Netto tj.pensjon etter samo		kr	9 840	kr	0 (kr 6 664)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon		kr	90 624	kr	90 624
Frادrag F-tillleggspensjon					
38 080(2,97x29/32)0,45=		kr	46 122	kr	46 122
Frادrag F-grunnpensjon:					
38 080x3/4 =	kr 28 560				
- trekk i tj.p =	kr 12 376	kr	16 184		(kr 16 184)
alt. (28 560 – 9 520)				kr	19 040
Netto Y-pensjon etter samo		kr	28 318	kr	25 462 (kr 28 318)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr	9 840	kr	0	(kr 6 664)
Netto Y-pensjon	kr	28 318	kr	25 462	(kr 28 318)
Folketrygdpensjon	kr	109 474	kr	109 474	(kr 109 474)
- Med gjeldende regler		kr	147 632		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)				kr	134 936*
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)					(kr 144 456)

*) Samlet beløp ved regulær samordning (134 936 kroner) vil måtte økes til 141 870 kroner, som følge av at alternativ beregning uten rett til yrkesskadepensjon gir best resultat. Jf at tjenestepensjonen utgjør 32 396 kroner etter frادrag for folketrygdens grunnpensjon. Det vil utbetales garantitillegg fra Y-trygden med 6 934 kroner. Ikke «tap» pga rett til Y-pensjon med samordningstillegg på ¹₂ G.

Sammenligningsgrunnlag b

Samme person med full opptjent (30/30) tjenestepenksjon lik 103 320 kroner (Ts= 5,85)

Samordning tjenstepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 30/30 tj.pensjon	kr 103 320		
Brutto Y-pensjon	kr 45 312		
Samlet brutto	kr 148 632	kr 148 632	
<i>- Max pensjon:</i>			
30/30 tj.pensj ¹ ₄ G/2	kr 108 080		
alt tj.pensjon ¹ ₄ G (¹ ₂ G)		kr 112 840	(kr 122 360)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 40 552	kr 35 792	(kr 26 272)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 62 768	kr 67 528	(kr 77 048)
Fradrag F-tilleggspensjon:			
Samordningspliktig tilleggspensjon:	kr 71 394		
- Fridel:			
Enkens fulle tilleggspensjon:	kr 54 353		
Begrenset fradrag	kr 17 041	kr 17 041	kr 17 041 (kr 17 041)
Fradrag F-grunnpensjon			
38 080x 3/4 =	kr 28 560	kr 28 560	(kr 28 560)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 17 167	kr 21 927	(kr 31 447)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 45 312	kr 45 312	
Fradrag F-tilleggspensjon			
38 080(2,97x29/32)0,45x0,50= (Ingen reduksjon av isolert fradrag etter gjeldende eller endrede regler)	kr 23 061	kr 23 061	(kr 23 061)
Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080x3/4x0,50 =	kr 14 280		
- trekk i tj.p =	kr 28 650	kr 0	kr 0 (kr 0)
Netto Y-pensjon etter samo	kr 22 251	kr 22 251	(kr 22 251)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenstepensjon	kr 17 167	kr 21 927	(kr 31 447)
----------------------	-----------	-----------	-------------

Netto Y-pensjon	kr 22 251	kr 22 251	(kr 22 251)
Folketrygdpensjon	kr 109 474	kr 109 474	(kr 109 474)
- Med gjeldende regler	kr 148 892*		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 153 652*	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 163 172*)

*) Samlet beløp ved regulær samordning (148 892 , 153 652 og 163 172 kroner) vil måtte økes til 167 193 kroner, som følge av at alternativ beregning uten rett til yrkesskadepensjon gir best resultat. Jf at tjenstepensjonen vil utgjøre 57 719 kroner etter isolert samordning med folketrygdpensjon (fradrag for grunn- og tilleggspensjon). Det vil mao måtte utbetales garantitillegg fra Y-trygden både ved beregning etter eksisterende regler og med forslag til nye regler, for å sikre at enken får utbetalt ialt 57 719 kroner i tillegg til folketrygdytelsene.

Sammenligningsgrunnlag c

Samme person med full opptjent (30/30) tjenstepensjon lik 103 320 kroner ($T_s = 5,85$) og 100 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden ($P_s = 2,97$) med 90 624 kroner.

Samordning tjenstepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 30/30 tj.pensjon	kr 103 320		
Brutto Y-pensjon	kr 90 624		
Samlet brutto	kr 193 944	kr 193 944	
- <i>Max pensjon:</i>			
30/30 tj.pensj + ¹ ₄ G (¹ ₂ G)	kr 112 840	kr 112 840	(kr 122 360)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 81 104	kr 81 104	(kr 71 584)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 22 216	kr 22 216	(kr 31 736)
Frdrag F-tilleggspensjon:			
Samordningspliktig tilleggspensjon:	kr 71 394		
- Fridel:			
Enkens fulle tilleggspensjon	kr 54 353		
Begrenset fradrag	kr 16 334	kr 17 041	kr 17 041 (kr 17 041)
Frdrag F-grunnpensjon			
38 080x 3/4 =	kr 28 650		
begrenset til rest	kr 5 175	kr 5 175	(kr 14 695)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 0	kr 0	(kr 0)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 90 624	kr 90 624	
Fradrag F-tilleggspensjon			
38 080(2,97x29/32)0,45x =	kr 46 122	kr 46 122	(kr 46 122)
(Ingen begrensning av fradrag etter gjeldene/endrede regler)			
 Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080 x 3/4=kr 28 560			
- trekk i tj.p = kr 5 175/14 695	kr 23 385	kr 23 385	(kr 13 865)
Netto Y-pensjon etter samo	kr 21 117	kr 21 117	(kr 30 637)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 0	kr 0	(kr 0)
Netto Y-pensjon	kr 21 117	kr 21 117	(kr 30 637)
Folketrygdpensjon	kr 109 474	kr 109 474	(kr 109 474)
- Med gjeldende regler	kr 130 591*		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 130 591*	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 140 111*)

*) Samlet beløp ved regulær samordning (130 591 og 140 111 kroner) vil måtte økes til 167 193 kroner, som følge av at alternativ beregning uten rett til yrkesskadepensjon gir best resultat. Jf at tjenestepensjonen vil utgjøre 57 719 kroner etter isolert samordning med folketrygdpensjon (fradrag for grunnpensjon). Det vil mao måtte utbetales garantitillegg fra Y-trygden både ved beregning etter eksisterende regler og med forslag til nye regler, for å sikre at enken får utbetalt ialt 57 719 kroner i tillegg til folketrygdytelsene.

Bemerk: Også for dette eksemplet, der det foreligger rett til tilleggspensjon fra folketrygden etter avdød mann, vil de nye reglene i samordningsloven § 23 nr 2 være så gunstige at det oppstår «tap» pga rett til yrkesskadepensjon. Det vil si at det i de fleste tilfeller av pensjonskombinasjoner vil være tjenestepensjonen etter isolert samordning med folketrygdpensjon som bestemmer pensjonsutbetalingen.

Eksempel 6 C

Det foreligger rett til følgende bruttopensjoner:

13/30 <i>behovsprøvet</i> tjenestepenkepensjon	
(Ts= 5.85)	kr 44 772
50 % uførepensjon etter lov av 1958 om yrkesskade	
Ps= 2,97	kr 45 312
100 % uførepensjon fra folketrygden	

Egen Fs= 3,50 Få= 29/32			
Avdød Fs= 5,85 Få= 20/23			
Grunnpensjon	38 080		
Tilleggspensjon	71 394	kr 109 474	

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 13/30 tj.pensjon	kr 44 772		
Brutto Y-pensjon	kr 45 312		
Samlet brutto	kr 90 084	kr 90 084	
- Max pensjon:			
30/30 tj.pensj + $\frac{1}{4}$ G/2	kr 108 080		
alt.			
den høyeste av pensjonene			
+ $\frac{1}{4}$ G ($\frac{1}{2}$ G)		kr 54 832	(kr 64 352)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 0	kr 35 252	(kr 25 732)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 44 772	kr 9 520	(kr 19 040)
Fradrag F-tilleggspensjon:			
55% av avdødes			
tilleggspensjon x 13/30			
kr (41 500 x 13/30)	kr 17 983		(kr 17 983)
alt. begrenset til rest		kr 9 520	
Fradrag F-grunnpensjon			
38 080x $\frac{3}{4}$ x 13/30=	kr 12 376		(kr 1 057)
alt. begrenset til rest		kr 0	
Netto tj.pensjon etter samo	kr 14 413	kr 0	(kr 0)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 45 312	kr 45 312
Fradrag F-tilleggspensjon		
38 080(2,97x29/32)0,45x0,55x0,50+		
38 080(2,97x20/23)0,45x0,55x0,50=	kr 24 854	kr 24 854
(som sammen med fradrag		

<hr/>			
i tj.pensjon ikke overstiger			
faktisk tilleggspensjon)			
alt. begrensning:			
Isolert fradr tj.pensj	kr 17 983		
isolert fradr Y-pensj	kr 24 854		
sum	kr 42 837		
- sammenfallende	kr 5 273		
max samlet fradrag	kr 37 564		
- trekk i tj.pensj	kr 17 983/9 520	kr 24 854	(kr 19 581)
Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080x3/4x0,50=	kr 14 280		
- trekk i tj.p	kr 12 376	kr 1 904	
alt. kr 14 280, som sammen med			
fradrag i tj.pensj (0/1 057)			
ikke overstiger kr 28 560		kr 14 280	(kr 14 280)
Netto Y-pensjon etter samo	kr 18 554	kr 6 178	(kr 11 451)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 14 413	kr 0	(kr 0)
Netto Y-pensjon	kr 18 554	kr 6 178	(kr 11 451)
Folketrygdpensjon	kr 109 474	kr 109 474	(kr 109 474)
- Med gjeldende regler	kr 142 441		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 115 652*	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 120 925*)

*) Samlet beløp ved regulær samordning (115 652 og 120 925 kroner) vil måtte økes til 123 887 kroner, som følge av at alternativ beregning uten rett til yrkesskadepensjon gir best resultat. Jf at tjenestepensjonen utgjør 14 413 kroner etter fradrag for folketrygdpensjon. Det vil utbetales garantitillegg fra Y-trygden.

Sammenligningsgrunnlag a

Samme person med 100 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden (Ps=2,97), brutto 90 624 kroner.

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring
Brutto 13/30 tj.pensjon	kr 44 772	
Brutto Y-pensjon	kr 90 624	
Samlet brutto	kr 135 396	kr 135 396

<hr/>			
- Max pensjon:			
30/30 tj.pensj + ¹ / ₄ G	kr 112 840		
alt.			
den høyeste av pensjonene			
+ ¹ / ₄ G (¹ / ₂ G)		kr 100 144	(kr 109 664)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 22 556	kr 35 252	(kr 25 732)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 22 216	kr 9 520	(kr 19 040)
Fradrag F-tilleggspensjon:			
55% av avdødes			
tilleggspensjon x 13/30			
kr (39 778 x 13/30)	kr 17 983		(kr 17 983)
alt. begrenset til rest		kr 9 520	
Fradrag F-grunnpensjon			
36 500x 3/4x 13/30= kr 12 376			
begrenset til rest	kr 4 233	kr 0	(kr 1 057)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 0	kr 0	(kr 0)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 90 624	kr 90 624	
Fradrag F-tilleggspensjon			
38 080(2,97x29/32)0,45x0,55+			
38 080(2,97x20/23)0,45x0,55= kr 49 708			
(som sammen med fradrag i			
tj.pensjon ikke overstiger			
faktisk tilleggspensjon)	kr 49 708		
alt. begrensning:			
Isolert fradr tj.pensj	kr 17 983		
isolert fradr Y-pensj	kr 49 708		
sum	kr 67 691		
- sammenfallende	kr 10 547		
max samlet fradrag	kr 57 144		
- trekk i tj.pensj kr 9 520/17 983		kr 47 624	(kr 39 161)
Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080x3/4	= kr 28 560		
- trekk i tj.p	= kr 4 233	kr 24 327	
alt. kr (28 560 – 0/1 057		kr 28 560	(kr 27 503)
Netto Y-pensjon etter samo	kr 16 589	kr 14 440	(kr 23 960)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 0	kr 0	(kr 0)
Netto Y-pensjon	kr 16 589	kr 14 440	(kr 23 960)
Folketrygdpensjon	kr 109 474	kr 109 474	(kr 109 474)
- Med gjeldende regler	kr 126 063		
- Med endringsforslag(¹ ₄ G)		kr 123 914	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 133 434)

NB. Ikke behov for utbetaling av garantitillegg for «tap» pga yrkesskadepensjon i dette tilfellet.

Sammenligningsgrunnlag b

Samme person med full opptjent (30/30) tjenestepenksjon lik 103 320 kroner (Ts= 5,85)

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 30/30 tj.pensjon	kr 103 320		
Brutto Y-pensjon	kr 45 312		
Samlet brutto	kr 148 632	kr 148 632	
<i>- Max pensjon:</i>			
30/30 tj.pensj ¹ ₄ G/2	kr 108 080		
alt tj.pensjon + ¹ ₄ G (¹ ₂ G)		kr 112 840	(kr 122 360)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 40 552	kr 35 792	(kr 26 272)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 62 768	kr 67 528	(kr 77 048)
Fradrag F-tilleggspensjon:			
55% av avdødes tilleggspensjon:	kr 41 500	kr 41 500	(kr 41 500)
Fradrag F-grunnpensjon			
38 080x 3/4 = kr 28 560			(kr 28 560)
begrenset til rest	kr 21 268	kr 26 028	
Netto tj.pensjon etter samo	kr 0	kr 0	(kr 6 988)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon		kr 45 312	kr 45 312	
Fradrag F-tilleggspensjon				
38 080(2,97x29/32)0,45x0,55x0,50+				
38 080(2,97x20/23)0,45x0,55x0,50=				
	kr 24 854	kr 24 854		
(som sammen med fradr i tj.pensj ikke overstiger faktisk till.pensjon)				
alt. begrensning:				
Isolert fradr tj.pensj	kr 41 500			
isolert fradr Y-pensj	kr 24 854			
sum	kr 66 354			
- sammenfallende	kr 12 170			
max samlet fradrag	kr 54 184			
- trekk i tj.pensj	kr 41 500	kr 12 684	(kr 12 684)	

Fradrag F-grunnpensjon:				
38 080x3/4x0,50 =	kr 14 280			
- trekk i tj.p =	kr 21 268	kr 0		
alt. kr (28 560 -26 028/28 560)			kr 2 532	(kr 0)
Netto Y-pensjon etter samo	kr 20 458	kr 30 096	(kr 32 628)	

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 0	kr 0	(kr 6 988)
Netto Y-pensjon	kr 20 458	kr 30 096	(kr 32 628)
Folketrygdpensjon	kr 109 474	kr 109 474	(kr 109 474)
- Med gjeldende regler	kr 129 932*		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 139 570*	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 149 090)

*) Samlet beløp ved regulær samordning (129 932 og 139 570 kroner) vil måtte økes til 142 734 kroner, som følge av at alternativ beregning uten rett til yrkesskadepensjon gir best resultat. Jf at tjenestepensjonen utgjør 33 260 kroner etter fradrag for folketrygdpensjon. Det vil måtte utbetales garantitillegg fra Y-trygden.

Sammenligningsgrunnlag c

Samme person med full opptjent (30/30) tjenestepenkepsjon lik 103 320 kroner (Ts= 5,85) og 100 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden (Ps= 2,97) med 90 624 kroner.

Samordning tjenstepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 30/30 tj.pensjon	kr 103 320		
Brutto Y-pensjon	kr 90 624		
Samlet brutto	kr 193 944	kr 193 944	
<i>- Max pensjon:</i>			
30/30 tj.pensj + ¹ / ₄ G (¹ / ₂ G)	kr 112 840	kr 112 840	(kr 122 360)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 81 104	kr 81 104	(kr 71 584)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 22 216	kr 22 216	(kr 31 736)
Fradrag F-tilleggspensjon:			
55% av avdødes			
tilleggspensjon : kr 41 500			
begrenset til rest	kr 22 216	kr 22 216	(kr 31 736)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 0	kr 0	(kr 0)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 90 624	kr 90 624	
Fradrag F-tilleggspensjon			
38 080(2,97x29/32)0,45x0,55+			
38 080(2,97x20/23)0,45x0,55=	kr 49 708		
som må begrenses til fakt.			
till.pensj – trekk i tj.pensjon			
kr (71 394 -22 216)	kr 49 178		
alt.begrensning			
Isolert fradr tj.pensj	kr 41 500		
isolert fradr Y-pensj	kr 49 708		
sum	kr 91 208		
- sammenfallende	kr 24 340		
max samlet fradrag	kr 66 868		
- trekk i tj.pensj kr 22 216/31 736		kr 44 652	(kr 35 132)
Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080x3/4 =	kr 28 560	kr 28 560	(kr 28 560)
Netto Y-pensjon etter samo	kr 12 886	kr 17 412	(kr 26 932)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 0	kr 0	(kr 0)
Netto Y-pensjon	kr 12 886	kr 17 412	(kr 26 932)
Folketrygdpensjon	kr 109 474	kr 109 474	(kr 109 474)
- Med gjeldende regler	kr 122 360*		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 126 886*	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 136 406*)

*) Samlet beløp ved regulær samordning (122 360, 126 886 og 136 406 kroner) vil måtte økes til 142 734 kroner, som følge av at alternativ beregning uten rett til yrkesskadepensjon gir best resultat. Jf at tjenestepensjonen utgjør 33 260 kroner etter fradrag for folketrygdpensjon. Det vil utbetales garantitillegg fra yrkesskadetrygden.

Eksempel 7

Det foreligger rett til følgende bruttopensjoner:

50 % uførepensjon fra tj.p.ordning (21/30 tj.tid)		
Ts= 5,14		kr 60 270
50 % uførepensjon etter lov av 1958 om yrkesskade		
Ps= 2,97		kr 45 312
50 % uførepensjon fra folketrygden		
Fs= 5,26 Få= 29/32		
Grunnpensjon	kr 19 040	
Tilleggs pensjon	kr 38 886	kr 57 926

Beregning etter samordningsloven § 16 nr 2:

(Den regel som vil bli benyttet i en sak som dette, når det foreligger uførepensjoner for samme trydettefelle)

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 21/30 tj.pensjon	kr 60 270		
Brutto Y-pensjon	kr 45 312		
Samlet brutto		kr 105 582	kr 105 582
- Max pensjon:			
Høyeste pensjon+ ¹ ₄ G/2	kr 65 030		
Høyeste pensjon + ¹ ₄ G(¹ ₂ G)		kr 69 790	(kr 79 310)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 40 552	kr 35 792	(kr 26 272)

NOU 1995:29

Foreløpig netto tj.pensj	kr 19 718	kr 24 478	(kr 33 998)
Fradrag F-tilleggspensjon			
38 080(4x29/32+			
1,14x29/40)0,45x0,5x21/30=	kr 26 698		(kr 26 698)
begrenset til	kr 19 718	kr 24 478	
Fradrag F-grunnpensjon			
38 080x3/4x21/30x0,50= kr 9 996			
begrenset til rest			(kr 7 300)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 0	kr 0	(kr 0)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 45 312	kr 45 312	
Fradrag F-tilleggspensjon			
38 080(2,97x29/32)0,45x0,50=	kr 23 061		
begrenset til fakt.tilleggs-			
pensj – trekk i tj.pensjon			
kr (38 886-19 718) =	kr 19 168	kr 19 168	
alt. begrensning:			
Isolert fradr tj.pensj	kr 26 698		
isolert fradr Y-pensj	kr 23 061		
sum	kr 49 759		
- sammenfallende	kr 16 143		
max samlet fradrag	kr 33 616		
- trekk i tj.pensj kr 24 478/26 698		kr 9 138	(kr 6 918)
Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080x3/4x0,50x0,50=	kr 7 140		
- trekk i tj.pensjon	kr 0	kr 7 140	
alt.:			
38 080x3/4x0,50=	kr 14 280		
- trekk i tj.pensj	kr 0/ 7 300	kr 14 280	(kr 6 980)
Netto Y-pensjon etter samo	kr 19 004	kr 21 894	(kr 31 414)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 0	kr 0	(kr 0)
Netto Y-pensjon	kr 19 004	kr 21 894	(kr 31 414)
Folketrygdpensjon	kr 57 926	kr 57 926	(kr 57 926)
- Med gjeldende regler	kr 76 930*		

- Med endringsforslag (¹ ₄ G)	kr 79 820*
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)	(kr 89 340)

- *) Samlet beløp ved regulær samordning (76 930 og 79 820 kroner) vil måtte økes til 81 502 kroner, som følge av «tap» pga rett til yrkesskadepensjon. Jf at netto tjenstepensjon etter isolert samordning med folketrygdpensjon vil utgjøre 23 576 kroner. Det må ytes garantitillegg fra Y-trygden slik at netto yrkesskadepensjon kan utbetales med 23 576 kroner.

Bemerk: En samlet pensjonsutbetaling på 81 502 kroner ved 50 prosent uførhet, samsvarer godt med en utbetaling på 163 004 kroner ved 100 prosent uførhet. Jf. pensjonsresultatet i eksempel 10.3.1 (samme person med pensjoner regnet etter 100 prosent uførhet).

Beregning etter samordningsloven § 16 nr 3:

Vil vanskelig kunne forekomme i praksis, da det ved samtidig rett til 50 prosent uførepensjon fra såvel tjenstepensjons-ordning, personskadetrygd og folketrygd må anses å være gitt pensjon for samme trygdetilfelle. Vi viser imidlertid til eksempel 10.3.5, der det foreligger rett til 40 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden og der reglene i § 16 nr 3 kommer til anvendelse.

Sammenligningsgrunnlag

Samme person med full opptjent (30/30) tjenstepensjon lik 86 100 kroner (Ts=5,14)

Beregning etter samordningsloven § 16 nr 2

Samordning tjenstepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 30/30 tj.pensjon	kr 86 100		
Brutto Y-pensjon	kr 45 312		
Samlet brutto	kr 131 412	kr 131 412	
<i>- Max pensjon:</i>			
Høyeste pensjon+ ¹ ₄ G/2	kr 90 860		
alt Høyeste pensjon+ ¹ ₄ G (¹ ₂ G)		kr 95 620	(kr 105 140)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 40 552	kr 35 792	(kr 26 272)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 45 548	kr 50 308	(kr 59 828)
Fradrag F-tilleggspensjon begrenset etter Ts 38 080(4x29/32+ 1,14x29/40)0,45x0,50=	kr 38 140	kr 38 140	(kr 38 140)

Fradrag F-grunnpensjon

	Gj.regler	Endring	
38 080x 3/4 x0,50= kr 14 280			(kr 14 280)
begrenset til rest	kr 7 408	kr 12 168	
Netto tj.pensjon etter samo	kr 0	kr 0	(kr 7 408)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 45 312	kr 45 312	
Fradrag F-tilleggspensjon			
38 080(2,97x29/32)0,45x0,50=	kr 23 061		
begrenset til fakt.tilleggs- pensj – trekk i tj.pensjon			
kr (38 886-38 140) =	kr 746	kr 746	
alt:			
begrenset til F-till.pensjon regnet etter høyeste fiktiv- poengtall – trekk i tj.pensjon			
kr (38 140-38 140)		kr 0	(kr 0)
Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080x3/4x0,50x0,50=	kr 7 140		
- trekk i tj.pensjon	kr 7 408	kr 0	
alt.:			
38 080x3/4x0,50=	kr 14 280		
- trekk i tj.pensj kr 12 168/14 280		kr 2 112	(kr 0)
Netto Y-pensjon etter samo	kr 44 566	kr 43 200	(kr 45 312)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 0	kr 0	(kr 7 408)
Netto Y-pensjon	kr 44 566	kr 43 200	(kr 45 312)
Folketrygdpensjon	kr 57 926	kr 57 926	(kr 57 926)
- Med gjeldende regler	kr 102 492		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 101 126	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 110 646)

NB I dette tilfellet oppstår ikke «tap» pga rett til yrkesskadepensjon. Netto tjenestepensjon etter isolert samordning med folketrygdpensjon ville utgjort 33 680 kroner. Sammen med folketrygdpensjon gir det kun en utbetaling på 91 606 kroner.

Bemerk: Ved beregning etter reglene i samordningsloven § 16 nr 2 vil tjenestepensjon etter full opptjeningstid gi rett til høyere samlet pensjon. Dette i motsetning

til reglene i § 16 nr 3. Det samlede pensjonsresultat på 102 492 kroner etter gjeldende regler, svarer til ca 53,6 prosent av samlet pensjon ved 100 prosent. Se sammenligningsgrunnlaget i eksempel 10.3.1.

Ny modell med samordningstillegg på $\frac{1}{4} G$ vil gi redusert pensjon med 1 366 kroner, selv om det beregnes ugradert «samordningstillegg» på $\frac{1}{4} G$ i stedet for 50 prosent av $\frac{1}{4} G$ (etter uføregraden) og et samlet fradrag for folketrygdens tilleggspensjon begrenses til høyeste «fiktivpoengtall». Det er reglene i samordningsloven §§ 20 og 21 om fradrag for grunnpensjon, som gir merytelser med gjeldende regler.

Samlet pensjon ved 50 prosent uførhet vil med forslaget til ny modell ($\frac{1}{4} G$) utgjøre ca 52,5 prosent av ytelsene ved 100 prosent pensjon (202 252 kroner). Jf sammenligningsgrunnlaget i eksempel 10.3.1.

Eksempel 9

Det foreligger rett til følgende bruttopensjoner:

50 % uførepensjon fra tj.p.ordning (21/30 tj.tid)		
Ts= 5,14		kr 60 270
40 % uførepensjon etter lov av 1958 om yrkesskade		
Ps= 2,97		kr 36 252
50 % uførepensjon fra folketrygden		
Fs= 5,26 Få= 29/32		
Grunnpensjon	19 040	
Tilleggspensjon	38 886	kr 57 926

Beregning etter samordningsloven § 16 nr 3:

(De regler som vil komme til anvendelse i dette tilfellet)

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 21/30 tj.pensjon	kr 60 270		
Brutto Y-pensjon	kr 36 252		
Samlet brutto	kr 96 522	kr 96 522	
- Max pensjon:			
Høyeste pensjon ved full tjenestetid og 100% ufør			
+ $\frac{1}{4} G$ x 0,40	kr 176 008		
Høyeste pensjon + $\frac{1}{4} G$ ($\frac{1}{2} G$)		kr 69 790	(kr 79 310)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 0	kr 26 732	(kr 17 212)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 60 270	kr 33 538	(kr 43 058)

	Gj.regler	Endring	
Fradrag F-tilleggspensjon			
38 080(4x29/32+			
1,14x29/40)0,45 x 0,5x21/30=	kr 26 698	kr 26 698	(kr 26 698)
 Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080 x3/4 x 0,50x 21/30=	kr 9 996		(kr 9 996)
alt. begrenset til rest		kr 6 840	
Netto tj.pensjon etter samo	kr 23 576	kr 0	(kr 6 364)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 36 252	kr 36 252	
Fradrag F-tilleggspensjon			
38 080(2,97x29/32)0,45x0,40=	kr 18 449		
begrenset til fakt.tilleggs-			
pensj – trekk i tj.pensjon			
kr (38 886-26 698) =	kr 12 188	kr 12 188	
alt. begrensnng:			
Isolert fradr tj.pensj	kr 26 698		
isolert fradr Y-pensj	kr 18 449		
sum	kr 45 147		
- sammenfallende	kr 12 914		
max samlet fradrag	kr 32 233		
- trekk i tj.pensj	kr 26 698	kr 5 535	(kr 5 535)
 Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080x3/4x0,50x0,40=	kr 5 712		
- trekk i tj.pensjon	kr 9 996	kr 0	
alt.:			
38 080x3/4x0,40 =	kr 11 424		
som begrenses til			
38 080x3/4x0,50=	kr 14 280		
- trekk i tj.pensjon kr 6 840/9 996		kr 7 440	(kr 4 284)
Netto Y-pensjon etter samo	kr 24 064	kr 23 277	(kr 26 433)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 23 576	kr 0	(kr 6 364)
Netto Y-pensjon	kr 24 064	kr 23 277	(kr 26 433)
Folketrygdpensjon	kr 57 926	kr 57 926	(kr 57 926)

- Med gjeldende regler	kr 105 566	
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 81 203*
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)		(kr 90 723)

*) Samlet beløp ved regulær samordning (81 203 kroner) vil måtte økes til 81 502 kroner, som følge av «tap» pga rett til yrkesskadepensjon. Jf at netto tjenestepensjon etter isolert samordning med folketrygdpensjon vil utgjøre 23 576 kroner. Det må beregnes garantitillegg fra Y-trygden.

Bemerk: En samlet pensjonsutbetaling på 81 502 kroner ved 50 prosent uførhet, samsvarer bedre med en utbetaling på 163 004 kroner ved 100 prosent uførhet enn 105 566 kroner. Jf. pensjonsresultatet i eksempel 10.3.1 (samme person med pensjoner regnet etter 100 prosent uførhet).

Sammenlign forøvrig pensjonsresultatet på 105 566 kroner ved rett til 40 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden og samordning etter lovens § 16 nr 3, mot resultatet ved 50 prosent yrkesskadepensjon og samordning etter § 16 nr 2 (76 930 kroner). Jf eksempel 10.3.3.

Sammenligningsgrunnlag

Samme person med full opptjent tjenestepensjon (30/30) lik 86 100 kroner)

Beregning etter samordningsloven § 16 nr 3:

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 30/30 tj.pensjon	kr 86 100		
Brutto Y-pensjon	kr 36 252		
Samlet brutto	kr 122 352	kr 122 352	
<i>- Max pensjon:</i>			
Høyeste pensjon etter full tj.tid og 100% ufør			
+ ¹ ₄ G x 0,40	kr 176 008		
alt Høyeste pensjon+ ¹ ₄ G (¹ ₂ G)		kr 95 620	(kr 105 140)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 0	kr 26 732	(kr 17 212)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 86 100	kr 59 368	(kr 68 888)
Fradrag F-tilleggspensjon			
begrenset etter Ts			
38 080(4x29/32+			
1,14x29/40)0,45x0,50=	kr 38 140	kr 38 140	(kr 38 140)
Fradrag F-grunnpensjon			

38 080x 3/4 x0,50=	kr 14 280	kr 14 280	(kr 14 280)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 33 680	kr 6 948	(kr 16 468)

Samordning Y-pensjon/folketrygdpensjon

Brutto Y-pensjon	kr 36 252	kr 36 252	
Fradrag F-tilleggspensjon			
38 080(2,97x29/32)0,45x0,40=	kr 18 449		
begrenset til fakt.tilleggs- pensj – trekk i tj.pensjon			
kr (38 886-38 140) =	kr 746	kr 746	
alt. begrensning:			
F-till.pensjon regnet etter høyeste fiktivpoengtall - trekk i tj.pensjon			
kr (38 140-38 140)		kr 0	(kr 0)
Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080x3/4x0,50x0,40=	kr 5 712		
- trekk i tj.p	kr 14 280	kr 0	
alt.: Høyeste isolert beregnete fradrag			
38 080x3/4x0,50 =	kr 14 280		
- trekk i tj.pensj	kr 14 280	kr 0	(kr 0)
Netto Y-pensjon etter samo	kr 35 506	kr 36 252	(kr 36 252)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 33 680	kr 6 948	(kr 16 468)
Netto Y-pensjon	kr 35 506	kr 36 252	(kr 36 252)
Folketrygdpensjon	kr 57 926	kr 57 926	(kr 57 926)
- Med gjeldende regler	kr 127 112		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 101 126	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 110 646)

NB I dette tilfellet oppstår ikke «tap» pga rett til yrkes-skadepensjon. Netto tjenestepensjon etter isolert samordning med folketrygdpensjon ville utgjort 33 680 kroner.

Bemerk: En samlet pensjonsutbetaling på 101 126 kroner ved 50 prosent uførhet, samsvarer bedre med en utbetaling på 192 732 kroner ved 100 prosent uførhet

enn 127 112 kroner. Jf. pensjonsresultatet i eksempel 10.3.1 (samme person med pensjoner regnet etter 100 prosent uførhet).

Det vises ellers til tidligere eksempel 10.3.3 der samme person med rett til 50 prosent uførepensjon fra yrkesskadetrygden kun vil oppnå en samlet pensjon på 102 492 kroner basert på gjeldende regler. Dette i henhold til reglene i samordningsloven § 16 nr 2.

Eksempel 10A

Det foreligger rett til følgende bruttopensjoner:

50 % uførepensjon fra tj.p.ordning (21/30 tj.tid)		
Ts= 5,14		kr 60 270
40 % krigsinvalidpensjon (Ps= 5,65)		kr 67 522
50 % uførepensjon fra folketrygden		
Fs= 5,26 Få= 29/32		
Grunnpensjon	19 040	
Tilleggspensjon	38 886	kr 57 926

Beregning etter samordningsloven § 16 nr 3:

(De regler som vil komme til anvendelse i dette tilfellet. Jf uførepensjoner for ulike trygdetilfelle.)

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 21/30 tj.pensjon	kr 60 270		
Brutto krigspensjon	kr 67 522		
Samlet brutto	<u>kr 127 792</u>	kr 127 792	
- Max pensjon:			
Høyeste pensjon ved full tjenestetid og 100% ufør			
+ $\frac{1}{4} G \times 0,40$	kr 176 008		
Høyeste pensjon + $\frac{1}{4} G (\frac{1}{2} G)$		kr 77 042	(kr 86 562)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 0	<u>kr 50 750</u>	<u>(kr 41 230)</u>
Foreløpig netto tj.pensj	kr 60 270	kr 9 520	(kr 19 040)
Frdrag F-tilleggspensjon			
38 080(4x29/32+			
1,14x29/40)0,45x0,5x21/30=	kr 26 698		
alt. begrenset til rest		kr 9 520	(kr 19 040)

Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080 x 3/4 x 0,50 x 21/30 =	kr 9 996		
alt. begrenset til rest		kr 0	(kr 0)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 23 576	kr 0	(kr 0)

Samordning krigsinvalidpensjon/folketrygdpensjon

Brutto krigspensjon		kr 67 522	kr 67 522	
Fradrag F-tilleggspensjon				
kr 38 886 x 0,40/0,50 =	kr 31 108			
begrenset til fakt.tilleggs- pensj – trekk i tj.pensjon				
kr (38 886-26 698) =	kr 12 188	kr 12 188		
alt. begrensnings:				
Isolert fradr KPpensj	kr 31 108			
ikke sammenfallende fradr i tj.pensjon	kr 5 339			
sum max fradrag	kr 36 447			
- trekk i tj.pensj	kr 9 520/19 040		kr 26 927	(kr 17 407)
Fradrag F-grunnpensjon:				
38 080 x 3/4 x 0,50 x 0,40 =	kr 5 712			
- trekk i tj.pensjon	kr 9 996	kr 0		
alt.:				
38 080 x 3/4 x 0,40 =	kr 11 424		kr 11 424	(kr 11 424)
Netto krigspensjon etter samo		kr 55 334	kr 29 171	(kr 38 691)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 23 576	kr 0	(kr 0)
Netto krigspensjon	kr 55 334	kr 29 171	(kr 38 691)
Folketrygdpensjon	kr 57 926	kr 57 926	(kr 57 926)
- Med gjeldende regler	kr 136 836		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 87 097	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 96 617)

NB Ikke aktuelt å tilstå garantitillegg pga «tap» krigspensjon i dette tilfelle. Samlet pensjonsresultat uten krigspensjon utgjør 81 502 kroner.

Sammenligningsgrunnlag

Samme person med full opptjent (30/30) tjenestepensjon på 86 100 kroner.

Samordning tjenstepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 30/30 tj.pensjon	kr 86 100		
Brutto krigspensjon	kr 67 522		
Samlet brutto	kr 153 622	kr 153 622	
- Max pensjon:			
Høyeste pensjon ved full tjenestetid og 100% ufør			
+ $\frac{1}{4} G \times 0,40$	kr 176 008		
Høyeste pensjon + $\frac{1}{4} G (\frac{1}{2} G)$		kr 95 620	(kr 105 140)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 0	kr 58 002	(kr 48 482)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 86 100	kr 28 098	(kr 37 618)
Frdrag F-tilleggspensjon 38 080(4x29/32+ 1,14x29/40)0,45x0,50 =	kr 38 140		
alt. begrenset til rest		kr 28 098	(kr 37 618)
Frdrag F-grunnpensjon: 38 080 x3/4 x 0,50=	kr 14 280		
alt. begrenset til rest		kr 0	(kr 0)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 33 680	kr 0	(kr 0)

Samordning krigsinvalidpensjon/folketrygdpensjon

Brutto krigspensjon		kr 67 522	kr 67 522
Frdrag F-tilleggspensjon kr 38 886 x 0,40/0,50=	kr 31 108		
begrenset til fakt.tilleggs- pensj – trekk i tj.pensjon kr (38 886-38 140) =		kr 746	
alt. begrensnng:			
Isolert fradr KPpensj	kr 31 108		
+ ikke sammenfallende fradr i tj.pensjon: 38 080(4x29/32+ 1,14x29/40)0,45x0,10)	kr 7 628		
sum max fradrag	kr 38 736		
- trekk i tj.pensj kr 28 098/37 618		kr 10 638	(kr 1 118)

Frdrag F-grunnpensjon:

38 080x3/4x0,50x0,40=	kr 5 712			
- trekk i tj.pensjon	kr 14 280	kr	0	
alt.:				
38 080x3/4x0,40 =	kr 11 424			
- trekk i tj.pensjon	kr 0		kr 11 424	(kr 11 424)
Netto krigspensjon etter samo		kr 66 776	kr 45 460	(kr 54 980)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 33 680	kr 0	(kr 0)
Netto krigspensjon	kr 66 776	kr 45 460	(kr 54 980)
Folketrygdpensjon	kr 57 926	kr 57 926	(kr 57 926)
- Med gjeldende regler	kr 158 382		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 103 386	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 112 906)

NB Ingen beregning av garantitillegg i dette tilfellet. Uten rett til krigspensjon ville samlet pensjon utgjøre 91 606 kroner.

Eksempel 10B

Det foreligger rett til følgende bruttopensjoner:

100 % uførepensjon fra tj.p.ordning (21/30 tj.tid)			
Ts= 5,14		kr 120 540	
40 % krigsinvalidpensjon (Ps= 5,65)		kr 67 522	
100 % uførepensjon fra folketrygden			
Fs= 5,26 Få= 29/32			
Grunnpensjon	38 080		
Tilleggspensjon	77 772	kr 115 852	

Beregning etter samordningsloven § 16 nr 3:

(De regler som vil komme til anvendelse i dette tilfellet. Jf uførepensjoner for ulike trygdetilfelle.)

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring
Brutto 21/30 tj.pensjon	kr 120 540	
Brutto krigspensjon	kr 67 522	

Samlet brutto	kr 188 062	kr 188 062	
- Max pensjon:			
Høyeste pensjon ved full tjenestetid og 100% ufør			
+ $\frac{1}{4} G \times 0,40$	kr 176 008		
Høyeste pensjon + $\frac{1}{4} G$ ($\frac{1}{2} G$)		kr 130 060	(kr 139 580)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 12 054	kr 58 002	(kr 48 482)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 108 486	kr 62 538	(kr 72 058)
Frdrag F-tilleggspensjon 38 080(4x29/32+ 1,14x29/40)0,45x21/30=	kr 53 396	kr 53 396	(kr 53 396)
Frdrag F-grunnpensjon: 38 080 x3/4 x 21/30= alt. begrenset til rest	kr 19 992	kr 9 142	(kr 18 662)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 35 098	kr 0	(kr 0)

Samordning krigsinvalidpensjon/folketrygdpensjon

Brutto krigspensjon	kr 67 522	kr 67 522	
Frdrag F-tilleggspensjon kr 77 772 x 0,40= begrenset til fakt.tilleggs- pensj – trekk i tj.pensjon	kr 31 108		
kr (77 772-53 396) = alt. begrensnng:	kr 24 376	kr 24 376	
Isolert fradr KPpensj + ikke sammenfallende fradr i tj.pensjon :38 080 (4x29/32+1,14x29/40)0,45 x0,60x21/30=	kr 31 108		
sum max fradrag	kr 32 037		
- trekk i tj.pensj	kr 63 145		
	kr 53 396	kr 9 749	(kr 9 749)
Frdrag F-grunnpensjon: 38 080x3/4 x0,40 = - trekk i tj.pensj alt.:	kr 11 424	kr 0	
38 080x3/4x0,40= begrenset til	kr 11 424	kr 11 424	
	kr 28 560		

- trekk i tj.pensj	kr 18 662		(kr 9 898)
Netto krigspensjon etter samo	kr 43 146	kr 46 349	(kr 47 875)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 35 098	kr 0	
Netto krigspensjon	kr 43 146	kr 46 349	(kr 47 875)
Folketrygdpensjon	kr 115 852	kr 115 852	(kr 115 852)
- Med gjeldende regler	kr 194 096		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 162 201*	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 163 727)

- *) Samlet beløp etter ny modell (162 201 kroner) vil måtte økes til 163 004 kroner som følge av «tap» pga rett til krigspensjon. Jf. Samlet pensjonsresultat uten krigspensjon utgjør 163 004 kroner, hvorav netto tjenestepensjon 47 152 kroner. NB Ikke aktuelt å tilstå garantitillegg pga «tap» krigspensjon med samordningstillegg på ₂ G.

Sammenligningsgrunnlag

Samme person med full opptjent (30/30) tjenestepensjon på 172 200 kroner.

Beregning etter samordningsloven § 16 nr 3:

(De regler som vil komme til anvendelse i dette tilfellet. Jf uførepensjoner for ulike trygdetilfelle.)

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 30/30 tj.pensjon	kr 172 200		
Brutto krigspensjon	kr 67 522		
Samlet brutto	kr 239 722	kr 239 722	
- Max pensjon:			
Høyeste pensjon ved full tjenestetid og 100% ufør			
+ ¹ ₄ G	kr 181 720		
Høyeste pensjon + ¹ ₄ G (¹ ₂ G)		kr 181 720	(kr 191 240)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 58 002	kr 58 002	(kr 48 482)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 114 198	kr 114 198	(kr 123 718)
Frdrag F-tilleggspensjon			

38 080(4x29/32+			
1,14x29/40)0,45=	kr 76 280	kr 76 280	(kr 76 280)
Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080 x 3/4 =	kr 28 560	kr 28 560	(kr 28 560)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 9 358	kr 9 358	(kr 18 878)

Samordning krigsinvalidpensjon/folketrygdpensjon

Brutto krigspensjon		kr 67 522	kr 67 522	
Fradrag F-tilleggspensjon				
kr 77 772 x 0,40 =	kr 31 108			
begrenset til fakt.tilleggs-				
pensj – trekk i tj.pensjon				
kr (77 772-76 280) =	kr 1 492	kr 1 492		
alt. begrensning:				
Isolert fradr KPpensj	kr 31 108			
+ ikke sammenfallende				
fradr i tj.pensjon :38 080				
(4x29/32+1,14x29/40)0,45				
x0,60=	kr 45 768			
sum max fradrag	kr 76 876			
- trekk i tj.pensj	kr 76 280		kr 596	(kr 596)
Fradrag F-grunnpensjon:				
38 080 x 3/4 x 0,40=	kr 11 424			
- trekk i tj.pensj	kr 28 560	kr 0		
alt.:				
Høyeste isolert				
beregnete Fg-fradrag	kr 28 560			
- trekk i tj.pensjon	kr 28 560		kr 0	(kr 0)
Netto krigspensjon etter samo	kr 66 030	kr 66 926		(kr 66 926)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 9 358	kr 9 358	(kr 18 878)
Netto krigspensjon	kr 66 030	kr 66 926	(kr 66 926)
Folketrygdpensjon	kr 115 852	kr 115 852	(kr 115 852)
- Med gjeldende regler	kr 191 240		
- Med endringsforslag (1_4 G)		kr 192 136	

- Med endringsforslag (¹/₂ G) (kr 201 656)

NB Ikke aktuelt å tilstå garantitillegg pga «tap» krigspensjon i dette tilfelle. Samlet pensjonsresultat uten krigspensjon utgjør 183 212 kroner, hvorav netto tjenstepensjon 67 360 kroner.

Eksempel 10C

Det foreligger rett til følgende bruttopensjoner:

100 % uførepensjon fra tj.p.ordning (21/30 tj.tid)		
Ts= 5,14		kr 120 540
100 % krigsinvalidepensjon (Ps= 5,65)		kr 168 804
100 % uførepensjon fra folketrygden		
Fs= 5,26 Få= 29/32		
Grunnpensjon	38 080	
Tilleggspensjon	77 772	kr 115 852

Beregning etter samordningsloven § 16 nr 2:

(De regler som vil komme til anvendelse i dette tilfellet. Jf uførepensjoner for samme trygdetilfelle.)

Samordning tjenstepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 21/30 tj.pensjon	kr 120 540		
Brutto krigspensjon	kr 168 804		
Samlet brutto	kr 289 344	kr 289 344	
- Max pensjon:			
Høyeste pensjon + ¹ / ₄ G(¹ / ₂ G)	kr 178 324	kr 178 324	(kr 187 844)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 111 020	kr 111 020	(kr 101 500)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 9 520	kr 9 520	(kr 19 040)
Frdrag F-tilleggspensjon			
38 080(4x29/32+			
1,14x29/40)0,45x21/30=53 396			
begrenset til rest	kr 9 520	kr 9 520	(kr 19 040)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 0	kr 0	(kr 0)

Samordning krigsinvalidpensjon/folketrygdpensjon

Brutto krigspensjon		kr 168 804	kr 168 804	
Fradrag F-tilleggspensjon faktisk till.pensjon 77 772				
- trekk i tj.pensj 9 520/19 040		kr 68 252	kr 68 252	(kr 58 732)
 Fradrag F-grunnpensjon:				
38 080 x 3/4 =	kr 28 560			
- trekk i tj.pensjon	kr 0	kr 28 560	kr 28 560	(kr 28 560)
Netto krigspensjon etter samo		kr 71 992	kr 71 992	(kr 81 512)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 0	kr 0	(kr 0)
Netto krigspensjon	kr 71 992	kr 71 992	(kr 81 512)
Folketrygdpensjon	kr 115 852	kr 115 852	(kr 115 852)
- Med gjeldende regler	kr 187 844		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 187 844	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 197 364)

NB Ikke aktuelt å tilstå garantitillegg pga «tap» krigspensjon i dette tilfelle. Samlet pensjonsresultat uten krigspensjon utgjør 163 004 kroner, hvorav netto tjenestepensjon 47 152 kroner.

Sammenligningsgrunnlag

Samme person med full opptjent (30/30) tjenestepensjon på 172 200 kroner.

Beregning etter samordningsloven § 16 nr 2:

(De regler som vil komme til anvendelse i dette tilfellet. Jf uførepensjoner for samme trygdetilfelle.)

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 30/30 tj.pensjon	kr 172 200		
Brutto krigspensjon	kr 168 804		
Samlet brutto	kr 341 004	kr 341 004	
- Max pensjon:			
Høyeste pensjon + ¹ ₄ G (¹ ₂ G)	kr 181 720	kr 181 720	(kr 191 240)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 159 284	kr 159 284	(kr 149 764)

	Gj.regler	Endring	
Foreløpig netto tj.pensj	kr 12 916	kr 12 916	(kr 22 436)
Fradrag F-tilleggspensjon			
38 080(4x29/32+			
1,14x29/40)0,45 = kr 76 280			
begrenset til rest	kr 12 916	kr 12 916	(kr 22 436)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 0	kr 0	(kr 0)

Samordning krigsinvalidpensjon/folketrygdpensjon

Brutto krigspensjon	kr 168 804	kr 168 804	
Fradrag F-tilleggspensjon			
faktisk till.pensjon	kr 77 772		
- trekk i tj.pensj kr 12 916/22 436	kr 64 856	kr 64 856	(kr 55 336)
Fradrag F-grunnpensjon:			
38 080 x 3/4 =	kr 28 560		
- trekk i tj.pensjon	kr 0	kr 28 560	kr 28 560 (kr 28 560)
Netto krigspensjon etter samo	kr 75 388	kr 75 388	(kr 84 908)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 0	kr 0	(kr 0)
Netto krigspensjon	kr 75 388	kr 75 388	(kr 84 908)
Folketrygdpensjon	kr 115 852	kr 115 852	(kr 115 852)
- Med gjeldende regler	kr 191 240		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 191 240	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 200 760)

NB Ikke aktuelt å tilstå garantitillegg pga «tap» krigspensjon i dette tilfelle. Samlet pensjonsresultat uten krigspensjon utgjør 183 212 kroner, hvorav netto tjenestepensjon 67 360 kroner.

Eksempel 10D

Det foreligger rett til følgende bruttopensjoner:

100 % alderspensjon fra tj.p.ordning (21/30 tj.tid)		
Ts= 5.14		kr 120 540
100 % krigsinvalidpensjon (Ps= 5,65)		kr 168 804

 100 % uførepensjon fra folketrygden

Fs= 5,26 Få= 29/32

Grunnpensjon	38 080		
Tilleggspensjon	77 772	kr 115 852	

Beregning etter samordningsloven § 17a, jf § 16 nr 3:

(De regler som vil komme til anvendelse i dette tilfellet, når uførepensjonen fra tjenestepensjonsordningen går over til å være alderspensjon. Jf ulike pensjonstilfelle)

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 21/30 tj.pensjon	kr 120 540		
Brutto krigspensjon		kr 168 804	
Samlet brutto		kr 289 344	kr 289 344
- Max pensjon:			
Høyeste pensjon regnet etter full opptjening og hel uførhet (tjenestepensjonen) + $\frac{1}{4} G$	kr 181 720		
alt.:			
Høyeste pensjon + $\frac{1}{4} G$ ($\frac{1}{2} G$)		kr 178 324	(kr 187 844)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 107 624	kr 111 020	(kr 101 500)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 12 916	kr 9 520	(kr 19 040)
Frdrag F-tilleggspensjon 38 080(4x29/32+ 1,14x29/40)0,45x21/30= kr 53 396			
begrenset til rest	kr 12 916	kr 9 520	(kr 19 040)
Netto tj.pensjon etter samo	kr 0	kr 0	(kr 0)

Samordning krigsinvalidpensjon/folketrygdpensjon

Brutto krigspensjon	kr 168 804	kr 168 804	
Frdrag F-tilleggspensjon faktisk till.pensjon kr 77 772- trekk i tj.pensj 12 916/ 9 520/ 19 040	kr 64 856	kr 68 252	(kr 58 732)

Frdrag F-grunnpensjon:

38 080 x 3/4 = kr 28 560			
- trekk i tj.pensjon kr 0	kr 28 560	kr 28 560	(kr 28 560)
Netto krigspensjon etter samo	kr 75 388	kr 71 992	(kr 81 512)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 0	kr 0	(kr 0)
Netto krigspensjon	kr 75 388	kr 71 992	(kr 81 512)
Folketrygdpensjon	kr 115 852	kr 115 852	(kr 115 852)
- Med gjeldende regler	kr 191 240		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 187 844	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 197 364)

NB Ikke aktuelt å tilstå garantitillegg pga «tap» krigspensjon i dette tilfelle. Samlet pensjonsresultat uten krigspensjon utgjør 163 004 kroner, hvorav netto tjenestepensjon 47 152 kroner.

Sammenligningsgrunnlag

Samme person med full opptjent (30/30) tjenestepensjon på 165 036 kroner.

Samordning tjenestepensjon/y-pensjon/folketrygdpensjon

	Gj.regler	Endring	
Brutto 30/30 tj.pensjon	kr 172 200		
Brutto krigspensjon	kr 168 804		
Samlet brutto	kr 341 004	kr 341 004	
- Max pensjon:			
Høyeste pensjon regnet etter full opptjening og hel uførhet (tjenestepensjonen) + ¹ ₄ G alt.:	kr 181 720		
Høyeste pensjon + ¹ ₄ G (¹ ₂ G)		kr 181 720	(kr 191 240)
Til fradrag i tj.pensjon	kr 159 284	kr 159 284	(kr 149 764)
Foreløpig netto tj.pensj	kr 12 916	kr 12 916	(kr 22 436)
Fradrag F-tilleggspensjon 38 080(4x29/32+ 1,14x29/40)0,45 = kr 76 280 begrenset til rest	kr 12 916	kr 12 916	(kr 22 436)

	Gj.regler	Endring	
Netto tj.pensjon etter samo	kr 0	kr 0	(kr 0)

Samordning krigsinvalidepensjon/folketrygdpensjon

Brutto krigspensjon	kr 168 804	kr 168 804	
Fradrag F-tilleggspensjon faktisk till.pensjon 77 772			
- trekk i tj.pensj 12 916/22 436	kr 64 856	kr 64 856	(kr 55 336)
Fradrag F-grunnpensjon: 38 080 x 3/4 = kr 28 560			
- trekk i tj.pensjon kr 0	kr 28 560	kr 28 560	(kr 28 560)
Netto krigspensjon etter samo	kr 75 388	kr 75 388	(kr 84 908)

Til utbetaling etter samordning:

Netto tjenestepensjon	kr 0	kr 0	(kr 0)
Netto krigspensjon	kr 75 388	kr 75 388	(kr 84 908)
Folketrygdpensjon	kr 115 852	kr 115 852	(kr 115 852)
- Med gjeldende regler	kr 191 240		
- Med endringsforslag (¹ ₄ G)		kr 191 240	
- Med endringsforslag (¹ ₂ G)			(kr 200 760)

NB Ikke aktuelt å tilstå garantitillegg pga «tap» krigspensjon i dette tilfelle. Samlet pensjonsresultat uten krigspensjon utgjør 183 212 kroner, hvorav netto tjenestepensjon 67 360 kroner.

Andre utgaver av dokumentet

Hent opp dokumentet i HTML-format

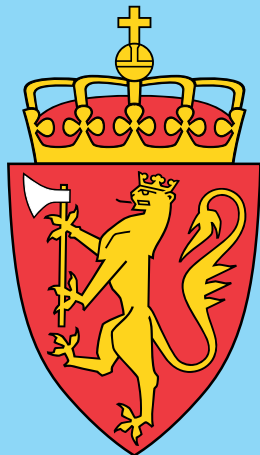
Slik ser det ut med Internett browser mot CD-ROM'en

 NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER NOU 1994:4
Kontrollen med «de hemmelige tjenester»
Instilling fra EØS-kommisjonen, oppnevnt ved Kgl. resolusjon 24. september 1993 Avgitt 7. februar 1994
<ul style="list-style-type: none">• Utsendelsesrett• Innholdsfortegnelse
<small>Utgiver: STATENS FORVALTNINGSTJENESTE SEKSJON STATENS TRYKKNING</small>
<small>Trykt utgave: ISSN: 0333-2306 ISBN: 82-583-0279-5 Trykk: Falch Hartvigrykk as, Oslo OSLO 1994</small>
<small>Elektronisk utgave: ISSN: 0806-2633 (NOU Computerfile) = ISBN: 82-583-0279-5 / DOCUMENT NOU 1994: 4/NO HTML-versjon: Falch Infotek as, Oslo</small>

Du må ha en Internett browser for å gjøre dette

Hent opp i tekstformat (RTF)

 NOU NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER
TITTEL
<hr/>
INNLEDNING
KAPITLER
VEDLEGG

NOU

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

1994

1995

1996

ODIN

HVIS DU HAR INTERNETT

HJELP

BRUKERDOKUMENTASJON

